

A
TIZENHÁRMAK
BŰNPERE

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

DR LENGYEL ZOLTÁN
ORSZ. KÉPVISELŐ, ÜGYVÉD

DR LANDLER JENŐ
ÜGYVÉD

BUDAPEST, 1904.
LÉGRÁDY TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

Elöttem a tizenhármak bűnpörének teljes anyaga. Az elővezetést rendelő végzéstől a bűnpörben hozott ítélet ellen bejelentett felebbezésig.

A bűnpör anyagával szoros összeköttetésben jelennek meg annak aktív szereplői: a zseniális könnyelműséggel megkonstruált vádat képviselő, az államrezon és megsértett jogrend nevében operáló államhatalom, a bűnpör politikai hátterét féltve rejtő bíróság, a büntető törvénykönyvre támaszkodó védelem, a tanúságot tevő politikai egyéniségek.

Tárgyilagosan nézem az anyagot s személyeket és különösen két szempont ragadja meg figyelmemet.

Az egyik sajtószerű szempont személyekre vonatkozó, a másik az anyagra, a bűnpör tartalmára.

Az egyik figyelemreméltó körülmény, hogy hiányzik, háttérbe szorul, mondhatnám egészen eltűnik e perben a tizenhárom vádlott alakja, egyénisége, szereplése, a másik, hogy nem eléggé domborodik ki, aminek nézetem szerint uralnia kellett volna az egész bűnpert, a szorosan vett állam és Szociálpolitikai háttér.

Úgy, ahogy élénk táruL ezen per, látszólag nem egyéb, mint a védők erőteljes harca, egy a büntető törvénykönyvben foglalt, de a jelen esetre nem applikálható szakasz ellen egyrészt, a törvényes alapot kereső államhatalomnak erőlködése a meghozott tételes törvény ellen másrészt.

Ennek természetes következménye a bűnper tulajdonképeni szereplőinek, a vádlottaknak háttérbe helyezése, ami magában véve talán helyes dolog lett volna, ha azután a bűnper odafejlődik, ahova a tizenhármak háttérbe szorításának természetes következményekép fejlődnie kellett volna t. i. az

összes vasutasok, az egész m. kir. államvasút politikai bűnperévé.

A rendelkezésre álló teljes anyag a másfél évtizedre visszanyúló előzmények az államtekintélynek szokatlanul megnyilatkozó latbavetése is rámutattak e bűnper tipikusan politikai jellegére.

Az újjászületett Magyarországnak még nem volt olyan bűnpere, amelyikben a politikai vonatkozás annyira szembezőkő lett volna, mint épen e perben, melynek egyedül helyes és célravezető hivatása a magyar államvagon túlnyomó része, a m. kir. államvasút tarthatatlan rendszerének és az ennek consequentiájakép jelentkező sociális bajoknak leplezetlen felfedése, s a legrimitivebb emberi és állampolgári jogokat lábbal tipró kormány ebbeli ténykedésének méltó világitásba helyezése lett volna.

Mert mi sem természetesebb, hogy mikor azt látjuk, hogy az államnak úgyszólván egyedüli vagyonát, az államvasutakat úgy kezelik, hogy e vállalat legkedvezőbb helyzete mellett is csak látszólag gyümölcsöző, tényleg azonban nem az; amikor azt látjuk, hogy ez állami vállalat alkalmazottait a rendszer következményekép másfél évtizeden keresztül rendszeresen belekergetik a végső kétségbeesésbe, megfosztván őket a boldogulás lehetőségétől, joguktól és szabadságuktól; akkor abban a bűnpörben, amelylyel eme dolgok a legszorosabb összefüggésben állanak, a leghatározottabban ki kell domborítani a politikai jelleget, a szociális vonatkozásokat az állam és állampolgárok létérdekét érintő általános momentumokat s így tisztán politikai perré avatni ezt a büntető jog szempontjából amugyis lehetetlen pert.

Ezt a hivatását a jelen per nem szolgálta, vagy legalább is nem oly mértékben, mint ezt kultur-államban alkotmányos országban várni lehetett.

Pedig a bíróság, a vádhatóság, a védelem, egyaránt érezte, hogy ez a per nem közönséges, hanem politikai bűnper: miben kereshető tehát mégis az indok, hogy az egész ügy politikai jellege a maga teljességében nem jegecesedett ki.

A bíróságnak politikától távortartani akaró intelmeit

indokul el nem fogadhatjuk; a védelmet mulasztással, vagy pláne tervszerűtlenséggel nem vádolhatjuk.

Nézetem szerint az egyedüli indok a hazánkban még kifejletlen józan szociál-politikai érzék hiánya; az az uralkodó felfogás, mely szociál-politikai kérdéseknek fejtegetésében az államérdek veszedelmét látja; az a túltengő, tisztán közjogi érzék, mely mindentől visszaretten, ami a közjoggal nem kapcsolatos; az a huszadik században igazán meglepő hátramaradottság, mely a parlamenten kívül csak a korcsmákban űzött politika létjogosultságát ismeri el és azt könnyen érthető okokból a társadalmi alakulatokból épügy száműzni igyekeznek, mint Justicia csarnokából

Ezen a sűrű sötétségben egy csapásra áthatolni lehetetlen volt nálunk s tisztán ennek tulajdonítom, hogy ez a pör nem lett azzá, amivé lennie kellett volna: kizárólagos politikai bűnperré.

Mindazonáltal örömmel konstatálhatom, hogy e naivságában megható felfogáson jelentékeny rést ütött e per, bár szereplői nem tudták magukat egészen emancipálni az erős gyökereket vert felfogás alól!

Ha nem is lett kizárólagos politikai bűnpörre ez ügy mégsem zárkózott el senki sem a felfogása szerint kirívó politikai vonatkozásoktól. Habár a bizonyítás anyaga jóformán teljesen ment ettől, de a vádbeszéd már nem a bizonyítási anyagra támaszkodik, hanem a haza iránti kötelességek fejtegetésébe merül s minden egyéni, társadalmi érdekeknek az államérdek alá helyezés szükségességének teoriáját fejtegeti, a védbeszédek a kenyér igazsága, a közszabadság sérthetlensége mellett törnek lándzsát; az ítélet minden más tiszteletreméltó erény és igazság fölé a törvény erejét helyezi!

Tehát háttérbe szorult ugyan a szociálpolitikai jelleg, de mégsem tűnt el egészen e perben.

A bíróság, a védelem, a vádhatóság egyaránt elismeri, hogy a törvényen kívül is van más erő, a hazaszereteten kívül is van más tiszteletreméltó erény, a szuronyerdő támogatta igazságon kívül is létezik más igazság!

E per azt lett volna ugyan hivatva kideríteni, hogy csak egy igazság van, s ez az emberinél magasabb törvényen alapuló egyéni boldogság igazsága; de hogy ez az igazság egyáltalában meg mert szólalni egy komoly bűnpörben, ez is óriási vívmány.

S én ezt a vádlottak érdemének tulajdonítom. Az ő személyük képviselte e perben eme igazságot; az ő önzetlen működésük mutatta, hogy csak nagy igazság lehet az, amelyért férfiak mindenüket odadobják!

Tízezrek keservesen megérdemelt kenyéréért, tisztességéért, boldogságáért tették ki magukat a biztos veszedelemnek s a hatalom üldözésével szemben nekik maguknak nem volt más mentségük, más szavuk, — pedig talán lehetett volna — mint erre az igazságra való hivatkozás!

Ennek az őket fanatizáló igazságnak meg kellett varázsolni bíróságot és védelmet egyaránt s bátran merem mondani, hogy ez az igazán férfias, önzetlenség képviselte igazság hatása alatt juttatta érvényre a bíróság ítéletében a törvény erejét a hazafias szempontok fölé, s ez ihlette meg a védelmet is abban az irányban, hogy a bűnügyi sablonon tülemelkedve s a hazafias aggodalmakat elhallgattatva, magasabb igazság mellett szálljon síkra!

Csak azért vallom, hogy nem volt hiábavaló e per, melyben, ha a dolgok mélyére hatolunk, nem a törvény betűje, de a megérdemelt kenyér színarany igazsága diadalmaskodott!

Landler Jenő dr.

A TIZENHÁRMAK BŰNPERE.

A főtárgyalás előzményei.

Az előzetes letartóztatás.

F. év április 24-én, vasárnap d. u. 6 órakor hirdette ki Krecsányi Kálmán detektív-kapitány a Demokrata-körben a tizenháromas bizottság elleni elővezetési parancsot. Az ott jelenlévő Seide Arthur főellenőr, a bizottság elnöke Joanovits Miklós ellenőr és Lorber József hivatalnok azonnal engedelmeskedtek az elővezetést rendelő parancsnak, a bizottság többi tagja a huszonegyedikét követő napokon részint jelentkezett, részint előállítatott.

Kállai Miklós dr. a bizottság tagjainak kihallgatása utáji mindegyik előtt külön kihirdette az előzetes letartóztatást elrendelő végzést.

E végzés a B. T. 480. §-ba ütköző és 481. szerint minősülő hivatali kötelesség megtagadása büntettének gyanúja miatt rendeli az előzetes letartóztatást az alapon, hogy terheltek az eljárás folyama alatt folytatták a bűncselekményt s illetve annak folytatásától alaposan tartani lehet, továbbá mert a kiszabandó büntetés előrelátható súlyánál fogva a szökéstől lehet tartani.

A letartóztatottak védőkül Vázsonyi Vilmos drt, Eötvös Károly drt, Györffy Gyula drt, Lengyel Zoltán drt, Landler Jenő drt és Schaeffer József drt nevezték meg, akik a letartóztatást rendelő végzés ellen felfolyamodással éltek a vádtanácsshoz.

Április 27-én döntött a vádtanács az előzetes letartóztatás kérdésében Czárán ítéltáblai bíró elnöklete alatt. Előadó Makucz dr. törvényszéki bíró, szavazó Ruttkay dr. törvényszéki bíró volt.

A vádtanács határozata mindenekelőtt megállapítja, hogy a 480. §-ban körülírt bűncselekmény alanyai lehetnek a vasúti alkalmazottak, mert a Curia 58. sz. döntvénye szerint az államtól annak közigazgatási hatósága körében nyert megbízásuknál fogva járnak el s így a B. T. 461. §. szerint közhivatalnokok.

Az előzetes letartóztatást kizárólag a büntetés előrelátható nagyságával indokolja.

Április hó 28-ikán hirdette ki Kállai Miklós dr. vizsgálóbíró a vádlottak és Vázsonyi Vilmos dr. és Landler Jenő dr. védők előtt a vádtanács végzését.

A védők a végzés ellen nyomban felfolyamodást jelentettek be s annak megindolására 48 órai halasztást kértek, mit a vizsgálóbíró engedélyezett.

A védők felfolyamodása a következő:

Tekintetes Vizsgálóbíró úr!

Előzetes letartóztatásban lévő *Seide* Arthur és társai elleni büntető ügyben a kir. vizsgálóbíró által elrendelt és a kir. büntető törvényszék vádtanácsa által megerősített előzetes letartóztatás kérdésében hozott végzés ellen bejelentettük felfolyamodásunkat és annak most a következőkben adjuk

indokait.

A vádtanács határozata szerint terhelteket a btkv. 481. §-ában ütköző hivatali kötelesség megtagadása büntettének és ezen büntettben felbujtói minőségben való bűnrészességnek nyomatékos gyanúja terheli és előzetes letartóztatásukat a bprttás 1.41. §-ának 2. pontja indokolja.

I.

Első megjegyzésünk; hogy a nevezett büntett elkövetésének nem csak hogy gyanúja fenn nem forog, hanem itt büntett tényálladékaról egyáltalán nem lehet szó. A 481. §-ban meghatározott delictum alanya csak közhivatalnok lehet. Ámde a 461. §. világosan és taxatív megmondja,

hogy kik a közhivatalnokok. E felsorolásban az államvasúti alkalmazottak nem említettek.

A 461. §. „Közhivatalnokoknak tekintendők azok, kik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság, vagy község hatósági teendőjének teljesítésére hivataluknál, szolgálatuknál, vagy különös megbízatásuknál fogva kötelezvék: úgyszintén azok is, a kik az állam, törvényhatóság vagy község által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, tébolydákánál, mint felügyelők, orvosok, hivatalnokok vagy szolgák vannak alkalmazva.

A kir. közjegyzők szintén közhivatalnokoknak tekintetnek.“

Ez a §. külön kiemelte még a tébolydák felügyelőit, hivatalnokait vagy szolgáit is; ha tehát a törvényhozásnak az lett volna szándéka, hogy az államvasút alkalmazottait a közhivatalnokok közé sorozza, módjában lett volna ezt expressis verbis a felsorolásnál határozottan kifejezni. Hogy ez tényleg így van, kitűnik abból, hogy a btkv. ott, ahol speciális esetben, kivételesen, a különben nem közhivatalnok és nem hatósági közeg jellegével bíró vasúti alkalmazottnak hatósági közeg jelleget akar biztosítani, ezt világos és kifejezett rendelkezéssel teszi meg. Ennek egyetlen esete a hatóság elleni erőszak delictuma, ahol a 164. és 165. §§. megállapítják a hatóság, a hivatalnok és hatósági közeg fogalmát és azután a 166-ik §-ban így szól: „hatósági közegeknek tekintetnek a fennebb említetteken felül a közforgalomban levő vaspályák és az állami távírdák felügyelő- és kezelő-személyzete“. Ez a rendelkezés a vasúti személyzet bizonyos kategóriának büntetőjogi oltalmat biztosít. Midőn azonban ezt oly módon teszi, hogy az előbbi általános szakaszok mellett külön említi fel, hogy hatósági közegeknek tekintetnek továbbá a vasúti személyzetnek bizonyos kategóriái és ezek is csak ezen egyetlen egy esetben, ezzel egyenesen és eklatánsan bizonyítja, hogy a vasutas se közhivatalnoknak, se hatósági közegnek nem tekinthető semmiféle vonatkozásban, ha csak ez külön kimondva nincs. Ezen nem változtat az a körülmény, hogy a m. kir. Curia 58. számú teljes ülési dönt-

vényében kimondotta, de csupán egy speciális esetben, a 462. §-ban foglalt hivatali sikkasztásra nézve, hogy „a kir. állami kezelés alatt álló vasutaknál alkalmazott hivatalnokok vagy szolgák ezen minőségükben és szolgálati utón kezeikhez jutott pénzek vagy értékek elsikkasztása által hivatali sikkasztást követnek el“. Első sorban fennálló törvényt csak a törvényhozás módosíthat és különösen nem illeti meg a bírói joggyakorlatot a reformáció in pejus joga, sőt a büntető törvény egyenesen kizárja az ő intézkedéseinek analógia útján való alkalmazását. Másodsorban megjegyezzük, hogy az 58. számú teljes ülési döntvény a 462. §. esetében, de csakis ebben az egy esetben megáll, de nem az indokolás alapján, amelynek kötelező jellege még kevésbé van, mint magának a döntvénynek, hanem mert külön törvényben van erre az egy esetre nézve gyökere. Ez a törvény az 1881. XXVI. t.-cikk, melynek 6. §-a szerint közpénztárak alatt mindazon pénztárak értetnek, melyek az állam, közalapítványok, köztörvényhatóságok és községek közegei, vagy az államigazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok által kezeltetnek. Ezen törvény alapján a vasúti pénztár közpénztár, épen úgy, mint a diósgyőri vasgyári pénztár is. A közpénztár jellege az abban kezelt pénz elsikkasztását a pénztár kezelésével megbízott személyre nézve hivatali sikkasztássá minősíti.

De egyebekben ezen egy speciális esettől eltekintve, nemcsak a btkv. világos rendelkezései, hanem a közigazgatási törvényeink egész rendszere kizárja, hogy az államvasutak alkalmazottai közhivatalnokoknak tekintés^senek.

Ki állami tisztviselő? Az 1893. IV. t.-cikk szerint az állami tisztviselők 14 fizetési osztályba soroztattak. A felsorolást a törvény kiegészítő részét képező A) alatti kimutatás tartalmazza. E felsorolásból hiányoznak az államvasút alkalmazottai. A köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. I. t.-cikk taxatív felsorolja az egyes köztisztviselők minősítési kellékeit. Az államvasút alkalmazottairól egy szót se szól.

Az államvasút alkalmazottait mindenkor csupán egy állami vállalat, üzem alkalmazottainak tekintették. Ennek

jelül az államvasúti alkalmazottak mindenkor községi pótdót fizettek, holott, ha közhivatalnokok lettek volna, az 1875. XXIX. t.-cikk 27. §-a szerint, amely így szól: „az állam hivatalnokai, a katonatisztek, honvédtisztek, a törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok és a néptanítók a községi adótól hivataluk után járó jövedelemre nézve továbbra is adómentesek“, az adómentességet nekik is élvezniök kellett volna.

Ezen állításunkat még jobban megerősíti az 1900. VII. t.-cikk, mely szerint az adókedvezmény kiterjesztetik az államvasúti alkalmazottakra is. A törvény indokolása egyenesen kimondja, hogy az államvasút alkalmazottai nem tartoznak azok körébe, „kik hivatásuknál fogva az állami igazgatás és a jogszolgáltatás különböző ágaiban közhatalósági szolgálatot látnak el“,¹ majd később oly alkalmazottaknak nevezi őket, kiket az állami tisztviselői jelleg egyébként meg nem illet. Az indokolás későbbi folyamán egyenesen „állami üz?tnek alkalmazottainak“ nevezi az államvasúti és gyári alkalmazottakat.

Törvényeink egész sokaságából ki lehetne mutatni még részletesebben a megkülönböztetést közhivatalnokok és az államvasút üzeminek alkalmazottai között. De feleslegül a ni. kir. államvasutaknak 16,287/1887. évi első számú utasítása (szolgálati rendtartás), mely megjegyzendő, 1887. február 24-én kelt, tehát az 58. számú teljes ülési döntvény meghozása után adatott ki, egyenesen kizárja, hogy az államvasúti alkalmazottak magukat közhivatalnokoknak tekinthessék. Az itt A % becsatolt utasítás. 1. §-a szerint „Jelen szolgálati rendtartás tárgyát azon szolgálati viszony szabályozása képezi, melyben a m. kir. államvasutak alkalmazottai a pályatulajdonos államkincstárhoz, illetve az ezt velük szemben képviselő hivatali felsőbbséghez állanak.“ Tehát a pályatulajdonos államkincstár és az alkalmazottak között fenforgó szolgálati viszonynak csakis magánjogi jelleg tulajdonítatik. Még eklatánsabb, sőt döntő bizonyítékú a szolgálati rendtartás 15. §-a, amely szóról-szóra ezt mondja: „Ezen hivatalos esküt azon alkalmazottak is tartoznak letenni kik az állami szolgálatból léptek át az intézet kötelékébe s mint

államtisztviselők előbb már esküt tettek.“ Ez a §. az „állam szolgálatát“ egyenes ellentétbe helyezi az „intézet kötelékével“. Nem így beszél: „azok, akik az állam *más* szolgálatából léptek át“, tehát a vasút szolgálatát nem tekinti az állam szolgálati ágának. Ezen szolgálati rendtartás alapján léptek szolgálatba az államvasuti alkalmazottak, ez rájuk nézve döntő. Ez pedig kitanította őket arról, hogy ők nem az állam szolgálatában állanak, nem közhivatalnokok, hanem egy üzemnek, intézetnek kötelékébe tartoznak, melynek *tulajdonosa* („pályatulajdonos államkincstár“) véletlenül a kincstár.

* * *

De nemzeti és közjogi szempontból is tiltakozunk a minden törvényes alapot nélkülöző, sőt egyenesen törvényeinkbe és a szolgálati rendtartásba ütköző közhivatalnoki minősítés ellen.

Az. 1868. XXX. t.-cikknek, mely a Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmát országok közötti egyezményt cikke-lyezi be, 57. §-a kimondja: „Horvát-Szlavón országok határai közt a közös kormányzat közegeinek hivatalos nyelvül is a horvát nyelv állapíttatik meg“. Az államvasút hivatalos nyelve tudvalevően Horvát-Szlavón országok területén is nem a horvát, hanem magyar, annak bizonyítékául, hogy a vasút üzem- és nem kormányzati ág. Közjogi és nemzeti szempontból súlyos botlás volna tehát törvény ellenére közhivatalnak minősíteni a vasút szolgálatát s ezzel a magyar nyelv területét megcsonkítani.

II

Bebizonyítottuk immár, hogy az államvasút alkalmazottai nem közhivatalnokok; ehhez hozzá tehetjük, hogy a 481. §. által kívánt tényálladéknak minden egyéb feltétele is hiányzik.

A hivatali köteleesség megtagadása nem állhat pusztá mulasztásból és a szolgálathely elhagyásából; az ilyen magyarázat ismét a törvény meg nem engedett kibővítése.

A szolgálati köteleesség megtagadásához illetékes helyről

jövő felszólítás, parancs szükséges és az ennek való ellenszegülés állapítja meg a delictumot.

Már most köztudomású kétségtelen tény, hogy az u. n. sztrájkolok közt soha az államvasutak hivatalos személye meg nem jelent azon célból, hogy az alkalmazottakat felszólítsa szolgálat teljesítésére. A vasutasok hivatalos közlönyében sem jelent meg ilyen felszólítás. Sőt egyéb történt. Szombatról vasárnapra virradó éjjel Hieronymi Károly kereskedelmi miniszter ur, köztudomás szerint, Polonyi Géza, Barta Ödön, Barabás Béla, gróf Batthyány Tivadar, Zboray Miklós és még több országgyűlési képviselő jelenlétében fogadta a 13-as bizottság tagjait. Ez alkalommal se szólította fel őket arra, hogy térjenek vissza szolgálatukhoz, hanem így szólott: „azzal, hogy ily késő éjjel fogadom önöket, különös jelét adom jóindulatomnak. Végleges választ most nem adhatok, de holnap, vasárnap délután egy és két óra között megadom válaszomat“. A 13-as bizottság tagjait maga a kereskedelmi miniszter ur arra szólította fel tehát, hogy vasárnap délutánig várjanak, a miből kitűnik, hogy ezen időpontig minden egyébtől eltekintve, az ellenük felhozott delictumnak nem lehetnek sem tettesei, sem felbujtói. Délután pedig elfogattak és így cselekvésük további lehetősége is megszűnt.

Hozzáteszszük ehhez még, hogy a már emiitett szolgálati rendtartás 53. §-a külön intézkedik a hivatalból való elmaradásról, az állomás önkényes elhagyásáról és a szolgálati állás elfogadásának megtagadásáról. Mindezen esetekre nézve kimondja: „végre a megelőző fegyelmi bizottsági határozat nélkül és büntetésből elbocsátható azon alkalmazott, ki felhívás dacára 14 napon túl a hivatalból elmarad, vagy a neki kijelölt szolgálati állást elfoglalni vonakodik, illetve állomását önkényesen elhagyja“, E szerint egyenes felhívásnak kell történni és még fegyelmileg is csak 14 nap eredménytelen eltelése után áll be az elmaradás consequenciája.

Még egy különös momentumra hívjuk fel a figyelmet, *Sarlay* János, *Turchányi* Pál, *Kacsó* Gyula terheltek köztudomás szerint még mielőtt az u. n. sztrájk kitört volna, hivata-

luktól felfüggesztettek és így nemcsak, hogy nem tagadhatták meg a szolgálati kötelességük teljesítését, hanem egyenesen eltiltattak a további szolgálattól.

III.

A felbujtás vádja sem állhat meg, mert a terheltek egy személyben tettesek és felbujtók nem lehetnek és nem látjuk tőlük különváltan azon tetteseket, akiket ők felbujtottak volna. Egyébként újra itt hangsúlyozzuk, hogy a kereskedelmi miniszter úr vasárnap délutánra helyezte kilátásba válaszáat, amikor a küldöttséget újból fogadni fogja; így ezen időpontig felbujtás tényálladéka is képtelenség. Este pedig a leszerelés már megtörtént.

IV.

Mindezekről eltekintve a btprttás 141. §. két pontja, a melyre a vádtanács a letartóztatást alapítja, itt nem alkalmazható. A terheltek ellen felhozott delictum maxima három évi börtön. Joggyakorlatunk szerint öt évi vagy azon felül levő szabadságvesztés büntetés tekinthető a büntetés oly mértékének, amelynél a büntetés nagysága miatt a szökéstől lehet tartani, ellenkező felfogás mellett mindenkinek, ki büntetett! gyanúsítatik, előzetes letartóztatásban kellene ülnie. Hiszen alig van büntető törvénykönyvünkben büntett, amelynek kisebb büntetési tétele volna, mint az itt szóban forgó három évi maximum, ellenkezőleg a büntettek nagy sokasága, amelynél pedig a mindennapi tapasztalat szerint előzetes letartóztatásról szó sincs, három évnél jóval magasabb büntetési tétellel sújtatik. Az az egyszerűen odavetett állítás, az előre látható büntetés nagysága, nem indokolás. Egyéb, a 141. §-ban foglalt ok sem hozható fel, ilyent különben a vádtanács nem is állít. A gyanúsítottak nem voltak szökésben és akik nyomban megtalálhatók nem voltak, azok is önként jelentkeztek. Családos emberek mindannyian, akiknél az előzetes letartóztatás családjukat tönkretevő indokolatlan kegyetlenség.

A rend, nyugalom az országban már helyreállott. A mozgalom újabb kitörésétől tartani agyrem. Nemcsak a jog,

hanem a jogba besurranó célszerűségi szempont sem indokolja tehát családos emberek fogvatartását.

* * *

Tisztelettel kérjük, hogy felfolyamodásunk ezen megokolását s nagytekintetű kir. ítélőtáblához felterjeszteni méltóztassék.

Mély tisztelettel és erős meggyőződéssel kérjük ezen magas bíróságunkat, hogy változtassa meg a vádtanács határozatát és adja vissza a letartóztatott férfiaknak szabadságukat, családjuknak kenyérkeresőjüket.

Szokatlan az, hogy a védő ügyvédek együttes beadvánnyal védelmezzék meg feleiket, de ezzel az együttességgel ki akartuk fejezni mi, mint magyar ügyvédek, hogy teljes szolidaritással és minden erőnkkel helyt állunk a közszabadságért és a jog örök eszméjét minden múló szempont fölé helyezzük.

Bizton reméljük, hogy a Nagytekintetű kir. ítélőtábla bölcsesége nem fogja megengedni, hogy nem létező delictumért az új bűnvádi perrend szabadságszellemének ellenére védenckink továbbra is letartóztatásban sínylődjének.

Mély tisztelettel

Dr. Baracs Marcell
Dr. Benedek János
Eötvös Károly
Dr. Gál Jenő
Dr. Györffy Gyula
Dr. Landler Jenő
Dr. Lengyel Zoltán
Dr. Miklós Gyula
Dr. Perl Soma
Dr. Pollacsek Sándor
Dr. Rác Dezső
Dr. Schaeffer József
Dr. Vázsonyi Vilmos

védők.

XVIII

A királyi Ítéltábla a felfolyamodás folytán vizsgálat alá vette az ügyet s az előzetes letartóztatást rendelő végzést hatályon kívül helyezte amaz egyetlen indokból, mert jelen esetben a büntetés előrelátható nagyságáról beszélni nem lehet s így az előzetes letartóztatás egyetlen indoka elesik. A közhivatalnoki minőség elbírálásába a tábla nem bocsátkozott.

A 13-as bizottság tagjait nyomban szabadlábra helyezték.

* * *

A szabadlábbon lévő vádlottak ellen május hó 8-án hozta meg a budapesti kir. ügyészség vádiratát, mely így hangzik:

A budapesti kir. ügyészségtől.

20220.. 20221.
k. ü. 1904. szám^t

A hivatali hatalommal való visszaélés büntette miatt Sarlay János és társai ellen tett feljelentésre vonatkozó nyomozás iratait ./• alá idezárva a következő

vádirat

benyújtásával küldöm át:

I. *Sarlay János* szabadlábbon lévő, 47 éves, ág. ev. vallású, békési származású, budapesti lakos, máv. állomásfőnök-helyettest, aki folyó évi április hó 23-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

II. *Seide Arlhur* szabadlábbon lévő, 55 éves, r. k. vallású nagyfokmári származású, zágrábi lakos máv. főellenőrt, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

III. *Lorber József* szabadlábbon lévő, 38 éves, izr. vallású, dénesfalui származású, fiumei máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

IV. *Joanovits Miklós* szabadlábbon lévő, 45 éves, gör. kel. vallású, budapesti származású, fiumei lakos, máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

V. *Kosa Lajos* szabadlábón lévő, 36 éves, ev. ref. vallású, kispesti származású, zágrábi máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

VI. *MarguUt Kálmán* szabadlábón lévő, 42 éves, izr. vallású, németegresi származású, budapesti lakos, nyugalmazott máv. ellenőr, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik liánjáig előzetes letartóztatásban volt;

VII. *Veréb Mihály* szabadlábón lévő, 33 éves, r. k. vallású, törökszentmiklósi származású, rákospalotai máv. kocsi-rendezőt, aki f. é. április hó 24-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

VIII. *Komlós Manó* szabadlábón levő, 28 éves, izr. vallású, budapesti származású, zágrábi máv. segédmérnököt, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

IX. *Potınca Lajos* szabadlábón lévő, 36 éves, r. k. vallásul budapesti származású, rákos-rpui máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

X. *Breuer Ferenc* szabadlábón lévő, 42 éves, izr. vallású, tatai származású, budapesti máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XI. *Kardos Antal* szabadlábón levő, 36 éves, r. k. vallású, kapuvári származású, budapesti máv. kocsirendező, aki f. é. április hó 25-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XII. *Turcsányi Pál* szabadlábón lévő, 39 éves, r. k. vallású, felsőköröskényi származású, újpesti lakos, máv. hivatalnokot, aki f. é. április hó 26-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XIII. *Kacsó Gyula* szabadlábón lévő, 36 éves, r. k. vallású, alsófalvai származású, budapesti máv. mozdonyvezetőt, aki f. é. április hó 27-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

XIV. *Faludy József* szabadlábbon levő, 38 éves, r.-k. valóságú bpesti származású, bpegti lakos, máv. állomásfőnököt, aki f. é. április hó 27-ik napjától május hó 4-ik napjáig előzetes letartóztatásban volt;

a Btk. 480. §-ába ütköző és 481. §-a szerint minősülő hivatali hatalommal való visszaélés büntette címén azzal vádolom, hogy f. é. április hó 19. és következő napjain hivatali kötelességüknek teljesítését összebeszélés következtében megtagadták és erre a „A vasutasok 13-as bizottsága“ elnevezés alatt a m. kir. államvasutak alkalmazottait országszerte reá bírták.

Ezzel a vádemeléssel kapcsolatban a főtárgyalásra való közvetlen idézés elrendelését indítványozom, illetékesnek pedig a főtárgyalásra a budapesti kir. büntető törvényszéket jelölöm meg.

A megidézendő tanúk jegyzékét 2. % alá zárom ide.

Indokok:

A m. kir. államvasutak alkalmazottainak nagy része anyagi viszonyai tárgyában támasztott követeléseinek kiereszkölése végett f. évi április hó 19. napjától fogva hivatali kötelességeinek teljesítését összebeszélés következtében megtagadta.

A forgalom ennek folytán országszerte fennakadt. Hosszabb ideig nem jártak a vonatok. Az ország kiszámíthatatlan károkat szenvedett.

A terheltek a nyomozás adataival teljes összhangzásban a bíróság előtt beismerték, hogy ennek a cselekedetnek véghezvitelében „A vasutasok 13-as bizottsága“ elnevezéssel vezetői tevékenységet fejtettek ki.

Az ekként reájuk bizonyítható tett a Btk. 480. és 481. §-ai eső hivatali hatalommal való visszaélés büntettét állapítja meg, amely miatt a bűnvádi felelősség a nyugalmazott Margulit Kálmán, továbbá a hivataluktól felfüggesztett Sarlay János, Turcsányi Pál és Lorber József kivételével mindnyájukat az idézett törvényszakaszok és a Btk. 69. §-ának 1. pontján felül a Btk. 70. §-a, a most nevezetteket pedig különösen a Btk. 69. §-ának 1. pontja értelmében terheli.

„A vasutasok 13-as bizottságába Potinca Lajos f. é. április hó 23-ik napján lépett be az akkor letartóztatott Sarlay János helyébe.

A büntett elkövetésében tehát szintén mint vezető vett részt.

Ezt a vezetői tevékenységet Veréb Mihályval és Kardot Antallal szemben a beismerő vallomáson felül még a 14720/904. k. ü. számú nyomozási iratok is bizonyítják.

A vádemelés tehát indokolt, a közvetlen idézésnek pedig a B. P. 281. §-ának 2. pontja értelmében van helye.

Az illetékesség tekintetében az É. L. T. 17. §-ának 1. pontja irányadó.

Budapest, 1904. évi május hó 8-ik napján.

Geguss.

Megidézendő tanúk:

*Vöröss LÁSZLÓ,
Dobieczky Sándor,
dr. Serbák.*

E vádiratot a budapesti kir. Törvényszék vádlottakkal és védőkkel következő végzés kapcsán közölte:

23009. B. 1904.

VÉGZÉS.

A bpesti kir. btő törvényszék hivatali hatalommal való visszaéléssel vádolt Sarlay János és társai bűnügyében a kir. ügyészség 20220—20221/1904. sz. alatti vádirata alapján 1904. évi május hó 10-én tartott zárt ülésében következőleg végzett:

Szabadlábbon levő *Sarlay János*, 47 éves, ag. ev., békési, máv. ellenőr, állomásfőnök-helyettes, budapesti lakos,

2. *Seide Arthur*, 55 éves, rk., nagyfolkmári, zágrábi máv. főellenőr,

3. *Lorber József*, 33 éves, izr.. dénesfalvi szárm.. fiumei máv. hivatalnok,

4. *Joanovits Miklós*, 45 éves, gk., bpesti szárm., fiumei lakos, máv. hivatalnok,

5. *Kósa Lajos*, 36 éves, ev. ref., kispesti szül., zágrábi máv. hivatalnok,

6. *Margdit Kálmán*, 42 éves, izr., német-egresi szül., bpesti nyüg. máv. ellenőr,

7. *Veréb Mihály*, 33 éves, rk., török-szt.-miklósi szül., rákospalotai máv. kocsirendező,

8. *Komlós Manó*, bpesti, 28 éves, izr., zágrábi segéd-mérnök,

9. *Potinca Lajos*, abaujszántói, 36 éves, rk., bppsti máv, hivatalnok,

10. *Bretier Ferenc*, tatai, 42 éves, izr., bpesti máv. hivatalnok,

11. *Kardos Antal*, kapuvári, 36 éves, rk., bpesti máv. kocsirendező,

12. *Turcsányi Pál*, felsőköröskényi, 39 éves, rk., máv. hivatalnok,

13. *Kacsó Gyula*, alsósófalvai, 36 éves, rk., bpesti mozdonyvezető,

14. *Faludy József*, bpesti, 38 éves, rk., máv. állomásfőnök, bpesti lakos, vádlottak ellen a Btk. 480. §-ába ütköző és a 481. §. szerint minősülő hivatali hatalommal való visszaélés büntette miatt a közvetlen idézés a Bp. 281. §. 1. és 2. p. alapján elrendeltetik és az iratok a főtárgyalási határnap kitűzése végett a főtárgyalási elnökhöz áttétetnek.

Mert:

Vádlottak, mint a m. kir. államvasutak alkalmazottjai anyagi helyzetük javítására irányzott követeléseik sikeresebb keresztülvihetése céljából reávtették hivatalnoktársaikat előzetes összebeszélés után, hogy f. é. április hó 19-étől kezdve hivatali kötelességeiket ne teljesítsék.

Ennek eredményeképp a vasúti forgalom meg is szűnt, — hosszabb időn keresztül.

Vádlottak beismerték, hogy a „*vasutasok 13-as bizottságá*“nak tagjai voltak és mint ilyenek irányították a mozgalmat, — de ez a nyomozat adataival is rájuk bizonyítható

A vádemelés tehát indokolt, a közvetlen idézésnek a Bp. 281. §-ának 1. és 2. p. alapján van helye. Budapest, a kir. btő tszé'knek 1904. évi május hó 10.

* * *

Az ügyészség által beidézni kért tanúkon kívül Vázsonyi Vilmos dr. annak igazolására, hogy vádlottak nem izgattak, nem bujtottak fel a kötelességmegtagadásra, kérte Pollák Ede dr. ügyvéd, Zsoldos Frigyes, Perl Soma, Kressovszky Pál, Fuchs Dávid, Wilhelm Adolf, Székács Antal, Zboray Miklós dr. és gróf Batthányi Tivadar orsz. képviselők tanúkénti beidőzését.

Landler Jenő dr. védő pedig Hieronimy jelenlegi, Láng Lajos, Hegedűs Sándor, Dániel volt kereskedelmi miniszterek, Nagy Ferenc, Mándy Bertalan, Kiss János dr. főfelügyelő, Justh Ferenc, Földesi, Lendvay s 6 üzletvezető beidőzését.

Ezen tanúk beidőzését nagyjában így indokolta:

A tárgyalás kitűző végzés s a vádirat a vádlottaknak tulajdonítja a sztrájk kitörését.

Bár nem ez tétetett vád tárgyává, mégis úgy látszik, ebben látják a bünper lényegét.

Én is itt keresem a lényegét s azért tartom elengedhetetlennek a sztrájk okának kiderítését.

Hollandiában bizottságot küldtek ki a sztrájk okának kiderítésére, egy évig működött e bizottság s mégsem tudta teljesíteni teljesen feladatát s Magyarországon a szociális érzék óriási hiányára vall, hogy bíróság, ügyészség egyszerűen odalöki, hogy 13 ember az oka a sztrájknak!

A magyar állam egész vagyonáról van szó, az állam létérdekéről, 40,000 becsületes, munkás polgár boldogságáról, nem szabad hát kicsinyes tekinteteknek vezetni a bíróságot, midőn kérvényem fölött, a miniszterek stb. kihallgatása vagy ki nem hallgatása kérdésében dönt!

Másfél évtized óta ígéretekkel, szép szóval tartották, biztatták miniszterek, államtitkárok e testületet; szinte tervszerűen kergették ez útra őket, kiket 1887-ben a régi szolgálati rendtartás eltörlése által joguktól megélhetésüktől fosztottak

meg s az osztrák vasút államosítása alkalmával emberi méltóságukban aláztak meg.

Ügynevezett korrupciós előléptetések háttérbe szorították a legszorgalmasabb tagjait e testületnek, éhezésre, adóságcsinálásra kényszerítvén őket.

A nepotismust és servilizmust honosították meg e testületben s aki a rendszerek hódolni nem akart, azt feltámadhatatlanul temették el.

Az ügynevezett jóléti intézmények a legfrivolabb módon éltek vissza az alkalmazottak kényszerhelyzetével s kizárólagos részük van e testület tagjai horribilis eladósodásában a tisztviselők és altisztek hitelegletének.

Jogukat nem respektálták, lábbal taposták, soha egy kérvényük nem került az igazgatóság elé, az üzletvezetők jogtalan eljárása megakadályozta minden esetben ezt!

Szervezkedtek tehát, gyűléseztek, deputációba mentek s a miniszterek mindig szívükön viselték sorsukat s olcsó népszerűséghajhászásból mindent megígértek.

A sok ígéret vége az lett, hogy közējük dobtak egy fizetésrendezési javaslatot, mely súlyosbítja helyzetüket, nem hogy javítana azon, s gyülekezési joguktól is megfosztották őket!

Ezek a rettenetes okok, eme frivol játék kergette a vasutasokat a sztrájkba s ezeket akarom a hivatkozott tanúkkal bizonyítani!

Kérem a bíróságot, ne tekintse szorosán a törvény betűjét, emelkedjék túl a sablonon e perben, rendelje el a kért tanúk kihallgatását!

Tartsa szem előtt, hogy: *Salus rei publica suprema lex!*

*

E kérvények 3 nappal a tárgyalás előtt adattak be a ezek zárták le a tárgyalás előtti anyagot!

Főtárgyalás.

I. nap, 1904 június 3-án, d. e. 9 órakor.

Elnök: dr. Oláh András, szavazóbírák: Füzesséry Zoltán és Horváth Sándor. A vádhatóság képviselője: dr. Geszti Andor kir. ügyész. Védők: dr. Eötvös Károly, dr. Vázsonyi Vilmos, dr. Bakonyi Samu, dr. Györffy Gyula, dr. Benedek János, dr. Baracs Marcell, dr. Lengyel Zoltán, dr. Landler Jenő, dr. Polonyi Dezső, dr. Miklós Gyula, dr. Pollacsek Sándor, dr. Gál Jenő ügyvédek.

Elnök: A mai napra közvetlen idézés folytán főtárgyalás van kítüzve, hivatalos hatalommal való visszaéléssel vádolt Sarlay János és társai elleni bűnügyben. Mielőtt a tárgyalást megnyitnám, kötelességem figyelmeztetni a hallgatóságot, hogy az egész tárgyalás során nyugodtan viselkedjék, tetszésének vagy nem tetszésének kifejezést ne adjon, különben adott jogomnál fogva kénytelen lennék megtorló intézkedéseket tenni.

Ezek előrebocsátása után egy kérést és figyelmeztetést kell adnom az összes jelenlevő feleknek. Arra kérem önöket, hogy a politikát tartsuk távol a mai tárgyalástól. Politikai kérdések vitatása nem tartozhatik e terembe és én attól félek, hogy ha mi politikával foglalkozunk, politikai szenvedélyeket hozunk e tárgyalási terembe, megnehezülne a bíróság helyzete és talán nem találnánk meg azt a nyugodtságot és mérsékletet, mely kívánatos, hogy a bíróságot el ne hagyja, akkor, a mikor érezzük és tudjuk, hogy nagy horderejű és nehéz jogi kérdést kell a bíróságnak eldönteni. Midőn e kérésemet ismétlem, azt hiszem, támogatni fognak bennünket e részben minden oldalról.

Következik a vádlottak személyes viszonyainak megállapítása. *Sarlay János*: született Szarvas (Békés m.), 47 éves, ág. ev., nős, egy gyermek atyja, vasúti ellenőr, a nyugati pályaudvar helyettes főnöke; gimnáziumi érettségije, három műegyetemi éve és szakvizsgája van. Vagyona nincs, katonai kötelezettségének eleget tett, büntetve nem volt.

Seide Artúr: sz. Nagyfolkmár (Szepes m.), 55 éves, nős, gyermektelen, róm. kath., főellenőr, öt reáliskolai osztályt és hadapródiskolát végzett, szakvizsgát tett; vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Lorber József: sz. Dénesfalva (Szepes m.), 38 éves, izr., nős, 3 gyermek atyja, máv. hivatalnok, érettségit tett, két évig teclinikán volt, majd a tanfolyamot hallgatta. Vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Joanovits Miklós: sz. Budapest, 44 éves, gör. kel., nős, 4 gyermek atyja, máv. hivatalnok, érettségit tett, vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Kosa Lajos: sz. Kispetri (Kolozs m.), 36 éves, ref., nős, egy gyermeke van, vasúti hivatalnok, vagyona nincs, büntetve volt párbaj miatt Brassóban, ezelőtt mintegy 8 évvel Szegeden ki is töltötte büntetését. Katona nem volt.

Margulit Kálmán: sz. Németegres (Somogy m.), izr., ny. máv. ellenőr, ez idő szerint újságszerkesztő, nőtlen, reáliskolai érettségije van, rendőri kihágás miatt a múlt év folyamán Zágrábban öt korona büntetésre ítélték. Katona nem volt.

Veréb Mihály: sz. Törökszentmiklós (Jász-Nagykun-Szolnok m.), 33 éves, r. kath., nős, négy gyermek atyja, máv. kocsirendező Rákosrendezőn, négy elemi iskolát végzett, vagyona nincs, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Komlós Manó: sz. Budapest, 28 éves, izr., máv. mérnök a zágrábi üzletvezetőségénél, nős, egy gyermek atyja; oki. mérnök, vagyona nincs, büntetve nem volt, katona sem.

Polineza Lajos: sz. Abaujban, 36 éves, r. kath., 3 gyermek atyja, máv. hivatalnok: gimnáziumi érettségije van, vagyontalan, büntetlen előéletű, katona nem volt.

Breuer Ferenc: sz. Tatán (Komárom m.), 42 éves, izr., nős, 3 gyermek atyja; máv. hivatalnok, főgimnáziumi érettségít tett, vagyontalan, büntetve nem volt, kiszolgált katona.

Kardos Antal: sz. Kapuvár (Hunyad m.), 36 éves, r. kath., nős, 3 gyermek atyja, budapesti máv.kocsirendező, vagyontalan, gimnáziumot végezett, büntetve nem volt, katonai kötelezettségének eleget tett.

Turcsányi Pál: sz. Felsőkőröske (Nyitra m.), 39 éves, r. kath., nős, 3 gyermek atyja, máv. hivatalnok; gimnáziumi érettségít és szaktanfolyamot végzett, vagyontalan, rendőri kihágásért az újpesti kapitányságnál egy éjjeli mulatságból kifolyólag 25 korona pénzbüntetésre volt ítélve. Katona nem volt.

Kacsó Gyula: sz. Nagyenyed, 36 éves, r. kath., nős, gyermektelen, máv. mozdonyvezető Budapesten, két polgárit végzett, vagyontalan, büntetve nem volt, kiszolgált katona.

Faludy József: sz. Budapest, 39 éves, r. kath., nős, öt gyermek atyja, máv. ellenőr és az angyalföldi állomás volt főnöke. Kereskedelmi iskolát végzett, vagyona nincs, büntetlen előéletű, katona volt; ápr. 25-én tiszti rangjáról leköszönt, a melyet a honvédelmi miniszter elfogadott.

Elnök konstatálja, hogy a vádlottakon kívül megidézettek tanúkul a következők: dr. Serbak Elek, máv. titkár, inkább felvilágosítóként, Vöröss László, Dobieczy Sándor orsz. képviselők, (felmentve a megjelenés alól a mai napra).

Vukov József állomásfőnök, Messinger József, Kugler Mihály ny. vasúti felügyelő, Filip Aladár, Kolossá Géza rendőrfelügyelő, továbbá a kir. ügyészség egy későbbi indítványára megidézett Márton Gyula főmérnök, Nóvák Tivadar, Mahrer Pál, Fazekas Imre (Homonna), Keith Guidó, Bodrogi András, Hauer György, Löwi Pál, Pázmán Lipót, Farbenheim Miksa, Haner András, továbbá Indrák Lajos, Magyar József, Bauer Károly, végül Dózsa Miksa.

E szerint a tanúk közül Kugler és Fazekas nincs jelen.

A Vázsonyi Vilmos dr. védő által kért tanúk beidézettek: dr. Pollák Ede, ügyvéd, Zsoldos Frigyes, Perl Soma, ügy-

véd (*Vázsonyi*: Elállók a beidézéstől; meggyőződtem róla, hogy nincs tudomása a dologról), Krezsovszky Pál, (*Vázsonyi*: Az ő beidézésétől is elállók), Fuchs Dávid, Wilhelm Adolf, Székács Antal.

Ezen kérvényben kéretett még Zboray és gróf Batthyányi képviselők beidézése, azonkívül dr. Landler Jenő Hieronymi jelenlegi és Láng Lajos volt kereskedelmi miniszter, dr. Nagy Ferenc, Mándy Bertalan, Hegedűs Sándor, dr. Kiss János, Földesi, Justh, Lendvay és 6 üzletvezető beidőzését is indítványozta. Én elnöki hatáskörömben nem tartottam szükségesnek ezeknek beidőzését, ami természetesen nem zárja ki, ha erre a védelem súlyt fektet, hogy a tárgyalás folyamán meg ne újíthassa idevonatkozó kérelmét.

Meghívtuk védőügyvédekül: Eötvös Károly dr., aki Komlós Manót védi; Baracs Marcell dr. Lorbert védi; Gál Jenő dr. Kosa Lajost; Győrffy Gyula dr. Kacsó Gyulát; Landler Jenő, dr. Joanovits Miklóst; Lengyel Zoltán dr. Veréb Mihályt; Miklós Gyula dr. Kardos Antalt; Pollacsek Sándor dr. Breuer Ferencet; Rácz Dezső dr. Potincza Lajost; Vázsonyi Vilmos dr. Sarlay Jánost és Seide Artúrt; Bakonyi Samu dr. Margulit Kálmánt; Benedek János dr. Turcsányi Pált; Polonyi Dezső dr. Faludy Józsefet.

Elnök: A tárgyalás megtartható lévén, a kir. törvényszék a tárgyalás megtartását elrendeli. Már most figyelmeztetöm a tanúkat, hogy mint ilyenek, ki lesznek hallgatva; minthogy vallomásukra esküt kell tenniök, csak az igazat mondják. Felszólítom a tanúkat, hogy a tárgyalótermet hagyják el, kivéve Serbák titkár urat, aki felvilágosításokkal fog szolgálni.

Dr. *Landler Jenő* Serbák távozását is kérelmezte.

Elnök: E szerint Serbák urat is távozásra kérem fel.

Ezek után a tárgyalás menetére vonatkozólag állapotunk meg. Minthogy előreláthatólag a védelem tanúira csak holnap kerül a sor, kérem holnap reggel 9 órára a megjelenésüket; a többi tanú délután 4 órára legyen itt.

Fel fogom olvastatni a vádiratot.

(Felolvastatik a vádirat rendelkező része).

Vázsonyi: Méltóztassék néhány megjegyzést megengedni. Semmi kifogásom sincs az ellen, hogy ez az ügy mielőbb tárgyalásra tüzetett ki, mert valóban a vádlottak ügye oly egyszerű, igazságuk oly világos és átlátszó, hogy örvendünk annak, ha mielőbb találkozunk a váddal. Minthogy azonban a közvetlen idéző végzés indokolásában az foglaltatik, hogy a vádlottak beismerték bűnösségüket, egy pillanatra sem akarom azt, hogy ők a tek. törvényszék, vagy felsőbb bíróságuk előtt azon prejudiciumnak nyomása alatt álljanak, mintha ők bűnösségüket bármikor beismerték volna, ők bűnösségüket be nem ismerték, ők mindig tagadták azt, hogy közhivatalnokok, mindig tagadták, hogy az u. n. sztrájkot ők idézték volna elő, mindig tagadták azt, hogy bárkit is felbujtottak volna; tehát a vád egésze tekintetében tagadásban és nem beismerésben vannak. Megnyugszom tehát abban, és semmiféle indítványt nem teszek a tekintetben, hogy ügyük azonnal tárgyalassék, sőt örvendek annak, hogy ügyük mielőbb tárgyalatik az igazságuk érdekében; azon prejudicium ellen azonban határozottan tiltakoznom kell, mintha ők bármikor bűnösségüket beismerték volna, mert ez a valóságnak meg nem felel.

Pólónyi Dezső dr. védő: Én is egy kifogást óhajtok tenni, de előtte konstatálni óhajtom, hogy a vádirat azon része, melyben védecem a 67. és 69. §-ra való hivatkozással vádolva van, nem lett felolvasva, mert a vádirat egy későbbi részében van.

Elnök: Miután nem a rendelkező részben van, nem olvastatott fel. A perrendtartás megmondja, hogy mely rész olvasandó fel. Mindenesetre a tárgyalás során fog kiderülni, hogy a vádlott felbujtó, vagy tettetársként szerepel-e

Pólónyi Dezső dr: Én illetékességi kifogást akarok tenni a kir. törvényszék ellen.

Elnök: Ha a törvényszék kitűzte a tárgyalást, nem lehet az illetékességet kifogás alá venni. De tessék előterjesztéssel élni, ha azt hiszi, hogy ezzel gyorsítja az eljárást.

Pólónyi Dezső dr.: Faludy József védecem vádolva van a 480. és 481. §. szerint minősülő hivatali hatalommal való visszaéléssel, továbbá a 69. §. alapján felbujtással, és a 70. §.

szerint tettehársassággal. Midőn illetékességi kifogásaimat megteszem, egyenként kívánom venni a szakaszokat.

A 480. és 481. §-ra vonatkozólag tisztelettel bemutatom a magyar kir. államvasutak Budapest-balparti üzletvezetőségének, Faludyhoz intézett leiratát, melyben értesítetik, hogy az igazgatóság előbbi napon kelt határozatával Mezőlaborcra helyeztetik át. Minthogy a vádirat 20. és az azt követő napokról vádolja védencemet, tisztelettel kérem tudomásul venni, hogy ha védencem egyáltalában elkövethette volna a deliktumot, azt ő csak Mezőlaborcon követhette volna el.

A 70-ik szakaszra való hivatkozás, melynek alapján a tettehársassággal van vádolva, ha jól tudom a vádiratba csak tévedésből kerülhetett be, mert védencemnél a tettehársasság fogalmilag ki van zárva. Hivatali kötelességét csak egy maga szeghette meg, az összebeszélés csak egy kvalifikált momentum kritériuma: a hivatali kötelesség megszegését csak a megtagadással lehet elkövetni. Ennek alapján az illetékesség meg nem állapítható.

Marad tehát a felbujtás vétsége. Itt sajnálattal kell konstatálnom, hogy a vádirat mennyire hézagos, pongyolán van megszerkesztve és a törvény által előirt kellékeknek mennyire nem felel meg, úgyhogy egyenesen a főtárgyalás megtartását teszi lehetetlenné, mert nincs benne megjelölve, hogy védencem kit és hol bujtott fel. Indítványozom tehát, hogy a királyi törvényszék illetékessége állapíttassák meg; méltóztassék azonban a kir. ügyészséghez felszólítást intézni, nevezze meg vádiratában, ki, hol és hogyan követte el a szóbanforgó cselekményt lehetséges, hogy az országban már valahol ítéleztek és felmentettek olyanokat, akiket a vádlott felbujtott.

Lengyel Zoltán dr. védő: Teljes mértékben hozzájárulok azon indokokhoz, melyeket Vázsonyi védőtársam előadott az ügy gyorsítása érdekében, ami a vádlottaknak és védőknek is érdekében áll. Azonban a büntetőperrendtartás 283. §. 2. pontjában foglalt követelmények nem teljesítettek s minthogy ilyen bűnügyekben a közvetlen idézés csak akkor rendelhető el, ha a vád- és védelem részére az összes bizonyítékok rendelkezésre állanak, tisztelettel kérem méltóztassék ezt megfontolás tár-

gyáva tenni s amennyiben a 283., 254. és 271. §§. követelte bizonyítékok rendelkezésre nem állanak, méltóztassék a vizsgálat kiterjesztését elrendelni, illetve a főtárgyalásra új határnapot kitűzni.

Bakonyi Samu dr. védő: Én kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ehhez a kérelemhez hozzá nem járulok; mi a tárgyalás mielőbbi megtartását akarjuk védenecink érdekében.

Geszti Andor dr. kir ügyész: Nem a saját érdekemben, hanem a védelem érdekében sajnálattal konstatalem azt, hogy a védelem részéről a szükséges egységet és közösséget itt nem találok. Ez az egyik megjegyzésem. A másik az, hogy Faludy védője, a bprts. 281. §-ának utolsó bekezdése szerint nyilvánvaló, most már illetékességi kifogást nem emelhet; egyébként nyilvánvaló, hogy a cselekmény itt követtetett el s hogy a sztrájkbizottság itt Budapesten működött.

Elnök: Tehát a bíróság dönteni fog a felvetett kérdésekben.

Benedek János dr. védő: A nyilvánosság szempontjából kell kérést intézнем az elnök úrhoz. Személyesen meggyőződtem arról, hogy az irodaigazgató még a sajtó képviselőit sem eresztí a tárgyalóterembe.

Elnök: Természetes dolog, hogy a sajtó képviselői is jelen lehetnek, de különben úgy látom, hogy mindannyian jelen is vannak.

Lengyel Zoltán dr. Én külön indítványt nem tettem, csak kértem hivatalból figyelembe venni a 283. §. intézkedéseit.

Vázsonyi Vilmos dr.: Mi itt egyértelműleg kívánjuk a tárgyalás megtartását, mert ez védenecink érdeke. Nézetem szerint most már nem lehet illetékességi kifogást tenni.

Gyórfly Gyula dr.: Néhány megjegyzést vagyok kénytelen tenni. Én a védenecem érdekének képviselőtét magamnak fentartottam és erről senki kedvéért le nem mondok. És ezért felelős vagyok védenecemnek, de senki másnak. Ami pedig azt a szolidaritást illeti, mi megállapodtunk a védelem egységében és ennek alapján igenis bátor vagyok a magam részéről kije-

lenten, hogy amennyiben ezen tárgyalás eredményét végigvártam, megláttam, akkor fogok azon jogom használata fölött határozni. Azonkívül a kir. ügyész urnák akarok válaszolni. Hogy a kir. ügyész urnák a védelem szolidaritásához mi köze van, azt én e pillanatban nem értem.

(Elnök: Kérem, ne személyeskedjünk!)

Győrffy: Bocsánatot kérek, ez nem személyeskedés! A kir. ügyész ur, ha velünk foglalkozik és a mi szolidaritásunkat jelöli meg célnak, ezt én tudomásul veszem, de kijelentem, hogy én nem az ügyész ur kedvéért vagyok szolidáris a védelemben, hanem azért, mert védencem érdeke ezt ez idő szerint így követeli.

Elnök: Azt hiszem, megérték a dolgok arra, hogy dönhessünk. A bíróság határozathozatalra visszavonul.

Szünet után:

Elnök: A kir. törvényszék az előterjesztett indítványoknak helyt nem adott és a tárgyalás folytatását határozta el. És pedig Lengyel Zoltán ügyvéd ur indítványát mellőzi a bűnvádi perrendtartás 283. §-ának két utolsó bekezdése alapján, mert midőn a bíróság a közvetlen idézést elrendelte, mind ezen kérdéseket, melyeket Lengyel ügyvéd ur felvetett, megfontolás tárgyává tette, mérlegelte és épen, mert a vádlottak érdekét tartotta szem előtt; azért már a közvetlen tárgyalás elrendelésekor szükségtelennek találta a bűnpörrendtartás 15. §. előirt eljárást követni. Midőn tehát ezt már a bíróság elvetette, akkor ma, midőn különösen ellentétes ezen indítvány a többi vádlott érdekeivel, annál inkább mellőzendőnek tartotta. A prts. idézett §-ának utolsó pontja különben is mindig a bíróság belátására bízta azt, hogy a főtárgyalás fejleményei alapján eltérjenek-e a bíróság a közvetlen eljárástól, vagy ne. Ilyen esetben mindig módjában áll a bíróságnak vizsgálatot, pótvizsgálatot és a 15. §-ban előirt eljárást követni. De ettől eltekintve, az utolsó pont a bíróságot feljogosítja arra, hogy ha talán még nem is lenne helyén a közvetlen idézés elrendelése, egy ily közvetlen idézés folytán elrendelt tárgyalás eredményéhez képest mindig saját belátása

szerint intézkedjék. Midőn tehát a bíróság ismételen hangsúlyozza, hogy a főtárgyalás megtartása a legtöbb vádlott érdekében áll, mellőzte Lengyel védő ur indítványát.

Mellőzte azonban Polónyi védő ur kifogásait is, hogy itt az illetékesség kérdésében döntsön. A bprts. 281. §-ának utolsó pontja ugyanis világosan rendeli, hogy a közvetlen idézést rendelő végzés ellen a terhelt részéről illetékességi kifogás nem tehető. Minden ilyen kérdés csakis a véghatározat elleni jogorvoslattal kapcsolatban érvényesíthető; ezen az alapon a bíróság elvetette mindakét indítványt. Kivannak ehhez hozzászólni?

Polónyi dr.: Semmiségi panaszt jelentek be.

Lengyel dr.: Megnyugszom a határozatban.

Elnök: A tárgyalás sorrendjére nézve az elnök hatáskörébe tartozik, kit hallgasson ki először. Először tehát *Sarlay* elsörendű vádlottat, másodsorban *Lorbert*, ezek a felfüggesztettek, harmadsorban *Turcsányit* és *Margulitot*. Egyelőre itt marad *Sarlay* János, a többi vádlottak távozzanak a tereméből.

Sarlay János kihallgatása.

Elnök: Hallotta, mivel van vádolva? A btkv. 480. és 481. §§-ában körülírt büntetendő cselekménnyel és felbujtással? Bűnösnek érzi ön magát?

Sarlay: Nem.

Elnök: Miért nem?

Sarlay: Mert nem bujtottam fel soha senkit, ellenkezőleg mindig a békét óhajtottam.

Elnök: Úgy tudom, ön, mint állam vasúti tisztviselő, helyettes állomásfőnök a nyugati pályaudvaron, kezdettől fogva részt vett ezen fizetési mozgalmakban?

— Igen. A 72-es választmánynak tagja voltam.

— Mi volt az?

— Ez volt hivatva sérelmeinknek törvényes kérelem alakjában való összeállítását a kormányhoz benyújtani.

— Ez még az előző évekből való?

— Nem, ez az idén alakult.

— Ezekben az úgynevezett sztrájk kitörése előtti mozgalmakban mennyiben vett ön részt?

— Én csakis a 72-es bizottság által tartott gyűléseken jelentem meg. Legutoljára április 18-án.

— Hol tartották azt?

— A vasúti altiszti körben, Justh Ferenc elnökle mellett?

— Sokan voltak jelen?

— Csakis a tagok.

— Milyen tárgyak voltak?

— A benyújtott törvényjavaslattal szemben állást foglalni, oly célból, hogy kitüntessük azokat a sérelmeket, melyek abban a régi helyzettel szemben foglaltattak. Ezeket írásba is foglaltuk, azon célból, hogy azt a képviselőház elé terjesszük.

— — Nem volt ott más valami indítvány, vagy beszéd arról, hogyha nem teljesülnek a kívánságok, sztrájkba megy át a személyzet?

— Nem voltak.

— Megelőzőleg az Angyalföldön is voltak ilyen gyűlések, melyekben a sztrájkbamenetelről volt szó.

— Azokban nem vettem részt soha.

— úgy tudom, hogy azon önszegélyzőszövetkezetekben is tevékeny részt vett, melyek a vasutasok körében alakultak?

— Arról nincs tudomásom, hogy szövetkezet alakult volna.

— Minő szövetkezete van a vasutasoknak?

— Nem tudok róla.

— Fogyasztási szövetkezetük van?

— Igen, ott igazg. tag voltam a legutolsó választás óta az összes tagok bizalmából.

— Ott is volt valami agitáció?

— Nem. Tisztán üzleti szempontból tartatott az alapszabályok értelmében az évizárszámadás felülvizsgálása céljából.

— Az ön ottani működését főnöksége nem kifogásolta?

— Nem, mert nem kifogásolhatta.

— Nem nehezteltek önre? Mert úgy tudom, hogy ön ott

talán az illetékes felettes hatóság kedve ellenére dominált volna.

— Az az alkalmazottak részvénytársasága, melynek 12 ezer tagja van: ott nincs felettes.

— Mikor lett ön felfüggesztve állásától?

— Április 19-én.

— Miért?

— Azért, mert bejelentettem a főkapitányságnak azt, hogy 20-án országos nagygyűlést fogunk tartani, melynek tárgyát és tárgysorozatát is előterjesztettem.

— Én úgy tudom, hogy önöknek nem volt megengedve, hogy ilyen gyűlést összehívhassanak?

— 18-án tartott értekezlet alkalmával az elnökiigazgató úrnak való bejelentést, habár alapszabályaink nem írják elő, udvariassági szempontból elhatároztuk és a bejelentéssel Justhot és az orsz. bizottság elnökét, Földessyt bíztuk meg. Ha ők ezt nem tették, az az ő mulasztásuk, azért tisztán ők szavatolnak.

— Az igazgatóság minden ilyen további gyűlésezést megtiltott, tudta ön azt?

— Az később történt. Maga a kereskedelmi miniszter ő Nmga április 2-án mondott beszédében határozottan monddta, ha kérelmeink nem teljesülnek oly irányban, ahogy kérelmeztük, tartsunk később gyűléseket és foglaljunk állást a törvényjavaslat ellen.

Dr. *Lamdler* védő: Ezt akarom Hieronymivel igazolni; jöjjön ide és tagadja le! Ő a sztrájk oka.

— Tehát ön 19-én lett felfüggesztve?

— Igen, délután.

— Mely órában kapta ön a végzést?

— Azt nem tudom határozottan.

— Mit tett ön azután?

— Minthogy épen napos voltam, ügyeletes főnök, a napközben beszállított pénzeket beszolgáltattam Hauer kollégámnak, mint szolgálattól eltiltott tisztviselő.

— Akkor ment ön a Trieszti nőhöz?

— Nem, a Demokratakörbe mentem; még 20-án voltam

ott, megválasztásomat is csak 20-án tudtam meg a képviselőházban.

— Azt beszélje el, hogy került ön bele a 13-as bizottságba.

— A részleteket nem tudom. Engem mikor összejöttek, a közbizalom megválasztott s ezt velem délután 2—3 óra közt a képviselőházban közölték.

— A közbizalom a Trieszti nőnél nyilvánult?

— Azt hiszem ott.

— Nem volt ön ott?

— Nem. 20-án délután értesítettek megválasztásomról a képviselőházban, kérve, hogy jöjjen ki, mert a kormány megbízottja tárgyalni akar velünk. Az értesítés után kimentem a Zuglóba.

— Kitől kapta ön az értesítést?

— Arra nem emlékszem. Faludy és Turcsányi is ott voltak a képviselőházban. Az idegen hírlapírók páholyában voltunk.

—

— Attól fogva részt vett ön a 13-as bizottság működésében?

— Az első napi gyűlésen részt vettem és akkor mindnyájan magukévá tettük a tett ajánlatot, megkíséreltük a békértétést, de sajnos, nem sikerült. És pedig azért nem, mert mi előre megkértük Vörös öméltóságának közbenjárását, hogy a gyűlés megtartására szerezze meg az engedélyt, s mi megígértük, hogy addig a tömeget, csendesen közöttük sétálva az eszmének megnyerjük; de nem tudom, mi okból, késett az engedély megadása. Én bementem a városba, hogy megtudjam, kapunk-e engedélyt, vagy nem. Mire kijöttem, a gyűlésnek vége volt. Valószínűleg idegen elemek voltak ott.

— Mit reméltek önök azon gyűléstől?

— Mi ott semmi mást nem akartunk, minthogy a népszétmenjen munkába. Határozottan azt reméltük.

— Volt önnek különös oka, hogy belépjen a bizottságba?

— Abszolúte semmi, engem nem érdekelt.

— A sztrájkbizottság mi célból alakult meg?

— A sztrájkbizottságot, mint értesültem, a nagytömeg

egész józanul azért választotta meg, hogy a közvetítést a nagy tömeg és a kormány megbízottja között lehetővé tegye.

— Ön is e célból vett részt?

— Igen. Erkölcsi kötelességből tettem a kormány és kollégáim érdekében, hogy a rend minél előbb helyreálljon.

— Nem volt-e az önök célja ezzel a 13-as bizottsággal épen az, hogy a sztrájkot bizonyos irányba vezesse és azt kézben tartsa?

— Soha. Mindig a béke lebegett szemünk előtt?

— De végre is a 13-as bizottság volt befolyással a vasutasokra?

— Ami a rend fentartását illeti, arra igen; ami az elvek megingatását illeti, arra nem lehetett befolyással.

—

— Úgy értem, hogyha a 13-as bizottság nem akart valamit elfogadni, akkor azt nem is terjesztették 41é a tömegnek?

— Egyszer volt módunkban 21-én délelőtt, hogy a tárgyalásokról értesítsük a tömeget; máskor nem is lehetett, mert a rendőrség közbelépett volna. El volt tiltva a tömeggel való beszélgetés, legfőlebb, ha sétált az ember közöttük és szóba állt velük.

— Tehát csak mint egyének érintkeztek velük, nem mint komité.

— Igenis.

— Nem gondolja ön azt, ha önök nem szervezkednek így 13-as bizottságba, ez az egész felgyülemlett nagy tömeg, a helybeliek és a vidékiek szépen szétoszlottak, hazamentek volna?

— Bátor vagyok megjegyezni, hogy mi nem szervezkedtünk, minket a kartársak kértek arra, hogy képviseljük érdekeiket a kormány megbízottjával szemben és mibennünk szent volt az a meggyőződés, hogyha sikerül a nagygyűlést megtartanunk, a tömeg munkába állott volna.

— Önök mindent a nagygyűléstől reméltek?

— Igen attól.

— Akár ki lett volna elégítve igényük, akár nem?

— Kérelmet akartunk benyújtani a képviselőház elé

Ez a kérelem már 19-én nyomtatásban meg volt s mi ezt a fogalmazványt, melyben a törvényjavaslat és a régi fizetési szabályzat sérelmes volta közti különbség volt feltüntetve, akartuk a gyűlés elé terjeszteni, hogy aztán az. ő beleegyezésükkel a képviselő urak támogatásának kinyerése végett a képviselőháznak benyújthassuk. Ez volt célunk, semmi egyéb.

— Mit tud ön azokról a sztrájk kiütését tudató táviratokról?

— Hozzám nem jöttek.

— Nem önök adták fel?

— Nem kérem.

— Nem is tudja ki adta ki azokat, honnan indultak?

— Nem tudom.

— Itt egy vörösszínű felhívás a sztrájkbizottságtól a vasutasokhoz. Tud ön erről?

— Tudok.

— Mi része volt önnek ebben?

Vázsonyi védő: Én tiltakozom a kérdés feltevése ellen; vagy tessék elejteni a vádhatóságnak az e tárgyban indított sajtópert, vagy pedig amíg ez sajtóper tárgya, ebbe az ügybe bele nem vonható.

Elnök: Én megteszem kérdésemet, kifogást tehetnek ellene. Beláfolyt ön ebbe?

Sarlay: Erre nem felelek.

Elnök: A védő úr kifogását jegyzőkönyvbe vétetem.

Később, miután a sztrájk kiütött, ön is egyik működő tagja volt annak a letartóztatásáig?

— A sztrájknak?

— A 13-as bizottságnak.

— Annak tagja voltam.

— Tárgyalt e minőségében valakivel?

— Tárgyaltam Vöröss, Vázsonyi, Barta Ödön, Polónyi Géza, Hock János, Lengyel Zoltán képviselőkkel és a kereskedelmi miniszter úrral magával is.

— Ön Vöröss volt államtitkárral, mint kormányközeggel tárgyalt. A többi urakkal, akiket megnevezett, azokkal nem olyan minőségben?

- Azt nem tudom, hogy megbízásuk volt-e vagy nem.
- Hol tárgyaltak?
- Részben az u. n. tanyán, részben a Demokratakörben.
- Ezek a tárgyalások nem vezettek eredményre?
- Nem.

— Nem volt az önök kívánsága és a kormány bizalmi embere közti eltérés kiegyenlíthető?

— Tek. törvényszék! Az ügy gyorsasága szempontjából célszerűnek tartom kijelenteni, hogy minthogy magamat sohasem tekintettem állami tisztviselőnek, ügyemet tisztán látom, bűnösnek magamat nem érzem, s azért méltóztassék engem a további kihallgatás alól felmenteni.

— Önnek joga van a feleletet megtagadni, de nekem jogom van kérdezni. De ön ezt általában meg nem tagadta, ön bement a védekezésbe.

— Igen a míg a tárgynál voltunk. De midőn sajtópereket vonnak bele, azzal nem azonosítom magam.

— Önnek joga van felelni, vagy nem felelni; a következményeket viseli. Azt kérdeztem öntől: hogy a tárgyalások, melyeket folytattak, eltérők voltak-e, álláspontjaikat nem tudták-e összeegyeztetni?

— A mi nézetünk szerint nem volt eltérés.

— Mi volt tehát az ok, hogy a tárgyalások sikertelenek maradtak?

— Az kérem, hogy az ajánlatot a nagy tömeg nem fogadta el.

— Hisz azt mondta, hogy a nagy tömeggel nem érintkeztek?

— Talán elfogadták volna, amit a kormány ajánlott, de nem nyújtottak kellő garanciát. Vöröss László úr kijelentette, hogy az ajánlatot mint privát ember saját személyében garantálja. Azt mondta, neki megbízása nincs.

Elnök: önnek egyáltalában harcias hangulata volt a kormánynyal szemben? Vagy békésen kívánta a megoldást?

— Sohasem voltam harcias hangulatban.

Landler dr. védő: Ez politikai kérdés. Az elnök politizál.

Elnök: (Sarlayhoz). Ön nem érzi magát egyáltalában bűnösnek?

— Lelkiismeretem szerint nem .

— De az tény, hogy ön részes volt a 13-as bizottság működésében?

— Igenis beismerem, hogy kartársaim bizalma folytán a bizottság tagja voltam, de erkölcsi kötelességemnek tartottam annak maradni, különösen midőn a miniszter úr ö Nagyméltóságával cirka öt órán keresztül tárgyaltunk s akkor a szőnyegen forgó kérdésekben differenciák merültek fel s ö kért, hogy egyes kérdésektől álljunk el, mert azt személye iránti bizalmatlanságnak tekinti. Mi azt mondtuk, hogy belátjuk, hogy ez óhajtása jogos és méltányos, előttünk tett férfias nyilvánításai alapján teljesen bizunk Nagyméltóságodban, és igyekezni fogunk, hogy társainkat azoktól való elállásrabitjuk. Ha nem tudjuk őket rávenni, akkor tudni fogjuk kötelességünket és félreállunk. Erre ö azt mondta: Sőt kérem, hogy maradjanak élén a mozgalomnak! (Mozgás.) Tehát erkölcsi kötelességünk volt felsőbb nyomás folytán megmaradni. Ezt nem akartam ugyan elmondani, de ha kívánták, elmondtam. (Mozgás.)

— Sokkal jobb, ha ön mindent elmond a saját, esetleg a társai érdekében. Hányadikán gyűléseztek akkor?

— Nem gyűlés volt ez, az előtt volt.

— Úgy tudom, hogy a kormány közege önöknek tett oly ajánlatot, vagy feltételt, hogy a bizonyos idő alatt munkába lépnek,akkor az egész mozgalomnak következményeitől eltekintenek.

— Erről nem tudok.

— Nem történt ilyen nyilatkozat az amnesztiára.

—

— Nem. Hanem Vöröss azt mondta, hogy ö garantálja, hogy sem a jelenben, sem a jövőben nem fog ebből kifolyólag senkit bántódás érni.

— De volt e más, hivatalos alakban tudatva, hogyha önök bizonyos idő alatt munkába lépnek, akkor eltekintenek mindentől?

— Én az egészben talán két tárgyalásban vettem részt, erről nem tudok.

— Az ön felfüggesztése utáni jelekről, távirati értesítéskéről tud-e valamit?

— Én a felfüggesztésem kézbesítése után bementem; i Demokrata-körbe, ott hallottam mindent.

— Mikor ön be lett választva a 13-as bizottságba, akkor már fel volt függesztve?

— A bizottság 20-án alakult meg, engem 19-én függesztettek fel.

— Tehát már akkor nem volt aktív tisztviselője?

— Nem.

Győrffy dr. védő: Bátor vagyok indítványozni, hogy a következő kérdéseket méltóztassék a vádlotthoz intézni; tudva, hogy az elnök, ha indítvány tétetik, a kérdéseket vagy felteszi, vagy nem teszi fel, egyszerűen el is utasíthat vele a prts. értelmében. Méltóztassék a terhelthez a következő kérdést intézni: 1. Mivel igazolta Vöröss László, hogy ő a kormány megbízottjaként szerepel? 2. Figyelmeztette-e őt Vöröss, mint a kormány megbízottja, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény? 3. Terhelt beszélt-e valakivel, mondotta-e valakinek, hogy akár sztrájkba menjenek, akár a szolgálatot tagadják meg? Akarom tudni, kiket bujtott fel?

Elnök: Miután a prts. 304. §-ának utolsó pontja világosan azt mondja, hogy a vádlotthoz senki, se közvetlenül, se közvetve nem tehet kérdést, ennélfogva az indítvány teljesítését megtagadom. Minthogy azonban nekünk nem az a célunk, hogy a vádlott a védelemtől megfosztassak és az igazság ki no derítették, én ezt pótlólag magam teszem fel; ehhez jogom van. Szükségesnek látom feltenni a következő kitérdést. Vörös László v. államtitkár úr igazolta-e valamivel azt, hogy ő a kormány megbízottja?

—Nem.

— Csak élnszóval mondta, hogy a kormány bizalmi embere?

— Azt sem mondta.

- Csak mint magánember jött oda?
- Mint magánember.
- Figyelmeztette-e önöket arra, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény közhivatalnokoknál.
- Nem.
- Tett-e ön valakivel szemben oly kezdeményező lépést, használt-e rábeszélést, hogy az illető ne lépjen munkába?
- Nem, ellenkezőleg.

Elnök: Azt hiszem, hogy a törvénynek is eleget tettem, az igazságot is talán sikerült megtalálni. E §-nak természetes célja az, hogy a vádlottak túlzaklatva ne legyenek, mert akkor minden oldalról tehetők ilyen pótkérdések.

Lorber József kihallgatása.

Elnök: Ön is a btkv. 480. és 481. §§-iba ütköző hivatali hatalommal való visszaéléssel van vádolva. Bűnösnek érzi e magát?

- *Lorber:* Nem.
- Miért nem?
- Mert én az állomási helyemet nem hagytam el, szolgálatomat meg nem tagadtam, miután az állomás elhagyása előtt fel voltam függesztve, direkte eltöltve a szolgálat tételtől. Másodszor azért, mert közhivatalnoknak nem érzem magam, sohasem néztek annak, miután senki előtt sohasem esküt, sem fogadalmat nem tettem.
- Semmiféle esküt?
- Semmifélet.
- Talán tévedésből történt? Tudtommal az államvasúti tisztviselők tesznek szolgálati esküt.
- Se szolgálati, se hivatali, semmi néven nevezendő esküt nem tettem.
- Tudatosan vagy véletlenül maradt ez így?
- Én bizony nem tudok erre válaszolni, mert azt sem tudtam, hogy létezik-e.
- Ön fel volt függesztve?

— Igen.

— Hol volt ön állomáson?

— Fiúmében.

— Mikor kapta a felfüggesztési határozatot?

— Már április 20-án reggel, de miután ön már 19-én este elutaztam, csak fogságomból való kiszabadulásom után.

— Ön engedély nélkül jött el?

— Az engedély nélkül való elmenetelem abból állott, hogy én szabadságot kértem, de az utolsó pillanatban állítólag visszavonták.

— Én nem disztigvállok, csak azt kérdezem, hogy volt-e önnek engedélye?

— Nem volt.

— És később értesült arról, hogy fel van függesztve?

— Igen.

— Mennyi ideig volt letartóztatva?

— 11 napig.

— Mikor idejött, mindjárt megválasztották a 13-as bizottság tagjává?

— 20-án reggel, körülbelül öt óra tájban tudtam meg, hogy meg vagyok választva.

— És attól fogva tényleg résztvett a bizottság működésében?

— Igen.

— Elég aktív résztvett minden tanácskozásban?

— Tek. törvényszék! A legnagyobb s legmélyebb tisztelet nyilvánítása mellett a bírósággal szemben legyen szabad a bprts. 134. §-ára támaszkodnom és kérem, méltóztassék engem a további felelettől felmenteni.

— Csak arra figyelmeztetem, hogy bár e joggal perrendtartásunk szerint csakugyan élhet, de ennek következményei lehetnek esetleg önre nézve. E részben kötelességem önt erre figyelmeztetni, hogy ön ezáltal a védekezés eszközeitől fosztja meg magát. Ez teljesen öntől függ mint intelligens ember meg tudja ítélni, mennyiben lehet ez önre nézve előnyös vagy hátrányos.

— Nagyságos elnök úr, hallgatásom következményeit viselem.

— Még arra vagyok köteles önt figyelmeztetem, hogy a vallomást önmagára vonatkozólag megtagadhatja, esetleg vádlott társaira nézve, amennyiben arra szükségünk van, felelni tartozik. (Ellenmondás a védelem részéről.)

Kérem respektálják nehéz helyzetünket, ha valaki a hallgatóság részéről közbeszól, eltávolítom.

Őn tehát a maga részéről nem akar a kérdésekre válaszolni, én azonban szükségesnek tartom, néhány kérdést tenni.

Baracs dr.: Bocsánatot kérek, a 134. §. szerint, ha generális kijelentést tesz terhelt arra nézve, hogy nem kivan a vádra nézve nyilatkozni, további kérdések nem intézhetők hozzá. Én a magam részéről kérem a bíróságot, méltóztassék ezen törvényszakaszh intézkedését figyelembe venni.

Elnök: A vádra nézve nem akarok további kérdéseket tenni.

Geszti dr.: Nem azért, mintha súlyt helyeznék arra, hogy ez a vádlott kikérdeztessék, de a védelem részéről felhozottak után inkább elvi szempontból kell kijelentenem, hogy a bprts. 134. §-a értelmében a vádlotthoz további kérdések csupán saját védelmének előterjesztése tárgyában nem intézendők. Most azonban nem erre, hanem a többi vádlottra vonatkozó vallomásra hivatott fel, Utalok e részben a bprts. 313. §-a negyedik bekezdésének analógiájára. E szerint a tettestárs vallomásáról felvett jegyzőkönyv felolvasható, ha a vallomását törvényes jogosultság nélkül megtagadta. Felolvasom a törvény idevonatkozó rendelkezését. (Zaj.) Az urak nem tudják a törvényt. (Zaj.)

Elnök: Nem engedhetem meg másnak a felszólalást, csak Lorber védőjének.

Baracs dr.: Az igen t. ügyész urnák azt a kijelentését, hogy a törvényt nem tudjuk, egyszerűen nem tekintem létezőnek. Hasonló kijelentések lerontják a tárgyalás méltóságát, de lerontják annak a széknek a magasságát is, ahonnan elhangzottak. (Helyeslés.)

Ezen szelid visszautasítás után csak azt bátorodom megjegyezni, hogy lehet, hogy a törvényt nem tudjuk félre-csavarni, de igenis tudjuk a törvényt magyarázni. A törvény 134. §-a teljes világossággal mondja, hogy ugyan abban az esetben, ha a terhelt kihallgatása elején jelenti ki, hogy részletesen vallani nem kivan, valamint akkor is, ha a vallomás megkezdése után később tesz általános kijelentést, hogy a kérdésekre nem felel, úgy intézkedik a törvény, hogy hozzá kérdés tovább nem intézendő.

A vád képviselője a terheltből ad hoc tanút akar tettestársai ellen csinálni. Ez a bprts. szellemével, de intézkedéseivel, világos betűjével is ellenkezik. Ezen megkülönböztetést sehol a világon prts. nem teszi meg, jelesül nem akkor, midőn a 134. §. generális intézkedései alól ezen kivételt, melyet az ügyész úr hátsó ajtón szeretne behozni, statuálja. De hogy különben is mennyire el van véve ez az egész okoskodás, Jegyen szabad a kir. törvényszék figyelmét arra hívnom fel, hogy tanúzási kötelezettség sincs. Mert nem áll a törvényszéknek kényszerítő eszköz rendelkezésére, hogy a tanút vallomásra bírja. Jelesül azon kényszerítő eszközöket, melyeket a 195. §. minden tanú ellen megad, aki valamely hozzáintézett kérdésre nem felel, nem adja meg a bprts. a terhelttel szemben, ha valamely társára vonatkozólag vallani nem akar. Azt hiszem a törvénynek ezen tételes joga igazolja legjobban, hogy a törvénynek nem volt szándéka, hogy a terhelt társa ellen aknáztassék ki tanúnak. Ez egyáltalán ellenkezik azzal a közfelfogással, amelyen a bprts. felépült. Ilyen körülmények között határozottan ragaszkodom ahhoz, hogy ha a tettes a 134. §-ban körülírt jogával kifejezetten élni akar, akkor, mint igen helyesen méltóztatott intézkedni, minden további kérdés mellőztessék.

Elnök: Azt hiszem, akadémikus a diszkusszió, mert jelenleg szükség e kérdés megoldására nézve nem merült fel. Lorber kijelentette, hogy élni akar e jogával, én több kérdést nem intéztem hozzá, tanú minőségében sem. Köszönettel veszem, hogy megvitaták már ezen kérdést, amennyiben később felvetődnek, a bíróság a kérdés eldöntésénél a most hallottakat figyelembe fogja venni.

Turcsányi Pál kihallgatása.

Elnök: Hallotta ön is mivel van vádolva? Bűnösnek érzi magát?

Turcsányi: Nem érzem magam bűnösnek azért, mert a 480. §. határozottan előírja a közhivatalnoki minőséget, ami sohasem voltam és nem is vagyok, össze nem beszéltem senkivel, sem fel nem bujtottam senkit, és így az egész eljárást magamra nézve sérelmesnek és jogtalannak tartom.

— Ön nem tekinti magát államtitisztviselőnek vagy köztisztviselőnek?

— Nem.

— Önök azért mégis most épen az állammal akarták fizetésüket javíttatni.

— A kincstárral a gazdánkkal. (Derültség).

— Mégis a törvényhozás elé terjesztették; furcsa dolog, hogy ép a gazda dolgába a törvényhozás beavatkozzék.

— A mi fizetésrendezésünket sohasem terjesztették a törvényhozás elé. Az állami tisztviselők fizetésének rendezését külön tárgyalta a törvényhozás, a mienket csak a költségvetés keretén belül. A javaslat arra kért csak felhatalmazást a törvényhozástól, hogy bizonyos összeget a költségvetés keretén belül a gazda előre folyósítson.

— Önök tehát ebben látják a különbséget?

— Nemcsak ebben, hanem ezer és ezer dologban, különben is mi a különbséget sohasem kerestük, mert mi teljes tudatában voltunk annak, hogy sohasem voltunk se köztisztviselők, se államhivatalnokok.

— Ha már belementünk, minthogy a többi vádlottal ez nem volt részletesen megbeszélve, kérem, tett-e ön esküt?

— Igenis tettem, a rám ruházott rendőri jogok pártatlan gyakorlására, a távírdatitkok megőrzésére. Ugyanezt az esküt leteszik más magánvasutak alkalmazottai, a közúti villamos-társaság minden kalauza, de azokat senki sem fogja köztisztviselőknak tekinteni. Ez az eskü a magyar államvasutak szempontjából sem bír nagy fontossággal, mert 10—20 év folyamán számosan nem tettek esküt, így Lorber sem.

— Talán tévedésből?

— Nem tévedésből. Ismerek ötvenet-hatvanat. Sőt mondhatom, az igazgatóságnál a központban azok az alkalmazottak, kik vonalon nem voltak künn, sohasem tettek esküt, legjobb tudomásom szerint.

— Nem téved ön?

— Nem.

— Tehát nem tartja magát államtisztviselőnek?

— Az államvasút is magánvállalat, mint a déli vagy kassa-oderbergi vasút, az állam ránk nézve csak a tulajdonos, a gazda.

— Miután úgy látom e kérdéssel ön is foglalkozott, azt hiszem, nem felesleges, ha még további kérdéseket is intézek önhöz, mert a btkv. 165. és 166. §§. egészben önöket hatósági közegeknek tekinti s önöket azzal a védelemmel látja el.

— Sőt ez még megerősít ezen hitemben. Mert ha ott ki nem mondták volna, hogy hatóságnak tekintessünk, e szakaszt az esetben, ha tényleg köztisztviselők volnánk, meg sem kellett volna hozni, annyira magától értetődő. Ép azért, mert nem vagyunk hatóság és közhivatalnok, azért említenek fel ebben az esetben speciálisan. (Helyeslés a hallgatóság soraiban.)

— *Elnök*: Ne méltóztassék se helyeselni, se nem helyeselni. Ha a vádlott helyesen felelt meg, azt bizonyára érzi a bíróság.

— Vannak azonban törvények, amelyek önöket is egy kap alá hozzák a közhivatalnokokkal. Ilyen pl. az útdó törvény. Van tudomása erről?

— Van tudomásom róla. De ez is csak bizonyíték a mellett, hogy nem vagyunk közhivatalnokok, ha minket külön törvény hozásával kellett a törvényhozásnak az útdó alól felmenteni. E törvény indokolása is világosan kimondja azt, hogy nem vagyunk állami tisztviselők.

— Ön tehát foglalkozott ezzel a törvénnyel. Tudja-e, hogy ez a törvény önöket bizonyos kéziszigáltatásra is kötelezné?

— Nem tudom.

— Későbbben e három napi természetbeni szolgáltatás alól fel lettek mentve.

— Ez is azt bizonyítja, hogy nem vagyunk köztisztviselők, mert köztisztviselők tudomásom szerint kéziszigáltató-sokra nem kötelezettek.

— Az összes tisztviselők fel vannak mentve, tehát önök is.

— Minket ez a külön törvény mentett fel, kincstárnak és a törvényhozásnak nagylelkűségéből.

— Ha önöket ugyanazon kalap alá helyezték, mint a többieket, mégis csak azt kell hinnem, hogy köztisztviselők?

— Határozottan tudatában vagyok annak, hogy nem vagyok köztisztviselő.

— Dacára annak, hogy ön tudatában volt mindezeknek, mikor abban a sztrájbizottságban résztvett, tudta-e, hogy büntetendő cselekményt követ el.

— Én kérem semmiféle sztrájbizottságban részt nem vettem, mert sztrájbizottság nem is létezett; hanem volt egy 13-as bizottság, hogy legyen egy szerv, mely a vasutasok részéről keresse a kibontakozást.

— Erre céloztam én is. Mi volt a célja ennek a bizottságnak, nem tudom; de ennek tagja volt ön?

— Igen.

— Amennyiben ez a bizottság tárgyalta, vagy kifejezte a többi alkalmazottnak elégedetlenségét, tudatában voltak-e önök annak, hogy e cselekmények a btkv. rendelkezéseibe ütköznek?

— Nem voltunk tudatában. S hogy mások sem voltak tudatában, azt bátor vagyok dokumentálni. Ha mi büntetendő cselekményt követtünk volna el, akkor mulasztást követett el a rendőrség és az ügyészség, hogy már első napon közbe nem lépett, hanem büntetendő cselekményeket engedett hat napon keresztül elkövetetni. De minthogy senki büntetendő cselekményt hitem szerint nem követett el, eljárásunkat senki büntetendő cselekménynek nem tekinthette, nem is tekintette, letartóztatásunk napjáig.

— Tehát amit tettek, nem eshetik büntetés alá?

— Nem, határozottan nem.

— Ön már márciusban részt vett a mozgalomban?

— Igen.

Elnök: ön az egyik jegyzőkönyv szerint már akkor is azt hangoztatta, hogy foglaljanak állást a kormánynyal szemben, a pénzügyminiszter javaslata ellen.

— Igen, amint állást foglaltak a tanárok, a bírók és mások, a magukra nézve sérelmesnek tartott javaslatokkal szemben.

— Ilyen állásfoglalást értett ön? Nem azt, hogy: tegyük le a kalapácsot?

— Soha kérem, soha!

— Tárgyalt ön Vöröss képviselővel?

— Tárgyaltam, mint a 13-as bizottság tagja.

— Sikerült megállapodniok?

— A tárgyalásokra vonatkozólag teljes tisztelettel kijelentem, hogy nem vallok.

— Egyéb kérdéseimre kíván felelni?

— Igen.

— Mással is tárgyalt ezen fizetés rendezés kérdésében?

— Mikor? Ami összefügg a tárgyalással, arra nem válaszolok.

— Tehát ön a tárgyalásokról nyilatkozni nem akar. Mikor lett ön felfüggesztve állásától?

— Április 19-én.

— Még akkor nem ütött ki a sztrájk? Több oldalról hallottam, hogy nem sztrájk, hanem munkaszünetelés volt; tehát a vasúti forgalom akkor még nem szűnt meg?

— Nem.

— Tudja ön voltaképp, mi okozta a munkaszünetet?

— Az a végtelen elégtelenség, mely a vasúti alkalmazottakat eltöltötte.

— Nem ezt kérdezem. Az impulzust mi adta meg?

— Közvetlen indoka a gyűlés betiltása volt.

— Mikor lett volna az?

— Április 20-án. Ennek a tudomásul nem vétele az államrendőrség részéről, másodsorban hogy Sarlayt és engem felfüggesztettek, Faludyt pedig Mezőlaborcra helyezték.

— Ön azt hiszi, ez volt a fő szikra?

— Igen, ez volt a szikra.

— Azokról a szünetet kimondó táviratokról, melyek az egész országban széjjelszaladtak, tud ön valamit?

— Én egyetlen táviratról sem tudok, amely a szünetet kimondotta volna.

— Azok a sürgönyök, amelyek ilyenformán szóltak: A sztrájk kiütött, minden vonat megállítandó.

— Én ilyen táviratot sohasem olvastam.

— Az idevonatkozó jelzésekről tud ön valamit?

— Nem tudok semmit.

— *Elnök*: Adott le ön valami táviratot?

— Igen, de nem ilyent. 19-én este, mikor a vidéki kollégákat vissza akartuk tartani a feljöveteltől s mikor a felfüggesztés a kezeim közé jutott, azt adtam le valami 12 helyre: „Nagygyűlés rendőrileg betiltva, Sarlay és én felfüggesztve. Turcsányi.“

— Az nem volt benne, hogy ne jöjjenek?

— Nem.

— Mi volt ennek a célja?

— Hogy ne jöjjenek fel, mert ha egyszer a gyűlést nem engedélyezték, nem lett volna megokolt dolog, felcsődíteni a fővárosba akkora tömeget.

— Akkor mégis kár volt oda tenni azt, „hogy bennünket felfüggesztettek.“

— Úgy is megtudták volna, mert volt egy mozgalmi bizottságunk, melyet a szolgálati felsőbbség jóváhagyott. A helyzet megismertetése céljából szükségesnek tartottuk ezt is odatenni.

— Ezt ön még 19-én elküldte ezzel a szöveggel?

— Igen.

— Itt van egy vörös és egy zöld cédula, ezek kibocsátásáról tud ön?

— Feltétlenül, mint a 13-as bizottság tagja, sőt a vöröset én szerkesztettem.

Benedek dr. Miután ez más eljárás alá tartozik, tiltakozom a kérdés feltevése ellen.

Vázsonyi dr. Miután ez a kérdés nem vonatkozik a jelen ügyre és már egyszer bátorkodtam felszólalni minden ilyen kérdés feltétele ellen, ezennel semmisségi panaszt jelentek be a kérdés feltevése miatt a 384. §. alapján, mert nem lehet két eljárást egy kalap alá fogni és nem lehet itt hangulatot csinálni egy más per érdekében.

Benedek dr. A magam részéről is bejelentem a semmisségi panaszt.

Elnök: Itt egyáltalában nem akarjuk a másik pert befolyásolni, de az ügy tisztázása érdekében teszem fel a kérdéseket. A vádlottnak joga van a feleletet megadni.

— Az április 20-i gyűlés iránti kérvényt ön adta be, kivel?

— Sarlayval.

— Hiszen ezt megtiltotta az itteni igazgatóság.

— Nekem senki sem tiltott meg semmit. Nincs is joga az igazgatóságnak a gyűlésezést megtiltani, mert szolgálati szabályzatunkban gyűlések tartásáról vagy nem tartásáról egy árva hang sincs és így a rendőrség azon indokolása, hogy felsőbbségünktől nem kaptunk engedélyt, nagy sérelem volt. Mi nem vagyunk kötelezve arra, hogy gyűlések tartására engedélyt kérjünk.

— De tény, hogy az két különböző kérdés: vájjon a rendőrség tudomásul veszi e a gyűlésezést s az megint más kérdés, vájjon egy alkalmazott testületnek gyűlése saját szolgálati felsőbbségének tetszik-e vagy nem. Én úgy látom, itt a vasútigazgatóság egyes kibocsátott rendeleteiből, hogy ő magának legalább azt vindikálja, miszerint neki joga van ahhoz, hogy a felhatalmazást megadja.

Turcsányi: Én csak a márc. 15-i gyűlésre akarok hivatkozni. Ott is én jelentettem ki, hogy a főkapitányságtól előzetes engedélyt nyertünk a gyűlés megtartására.

Elnök: Majd produkálni fogjuk a főkapitányság iratait is. Hogy jogos vagy nem jogos, azt nem tárgyaljuk.

Egy előttem fekvő lappéldányból azt látom, hogy már megelőzőleg április hóban az angyalföldi értekezleten olyasmit mondott, hogyha május elsejére nem rendezik a dolgot, mi szembe helyezzük a kormány nyal akaratunkat.

— Erre a beszédre csak nagyjában emlékszem, de a lapok is különbözőképen hozták.

Győrffy dr. Bátor vagyok előterjesztéssel élni. A nagys. elnök urnák és a tek. törvényszéknek csak azt van joga a tárgyaláson felhozni, amit a kir. ügyészség produkált és ha emlékezetének felfrissítésére szüksége van, méltóztassék a vád képviselőjéhez fordulni.

Elnök: Nagyon szívesen tenném, de ezt a prts. megtiltja.

Győrffy dr. Akkor méltóztassék az újságcikket félretenni.

Elnök: Akkor inkább félreteszem, semhogy a prtsba ütköző cselekményt kövessék el. (Vádlotthoz): Nem érzi magát bűnösnek?

— Tett ön valakivel szemben olyan nyilatkozatot, hogy ne teljesítsék a szolgálatot.

— Sohasem.

— Tett ön olyan kijelentést, hogy mindaddig nem állnak munkába, míg az állam részéről a kérdések nem rendeztetnek?

— Nem.

— A 13-as bizottság tárgyalásairól nem kivan nyilatkozni?

— Nem.

Baracs dr. Egy kérdést óhajtok feltenni, amely összefüggésben van egy incidenssel, mely a terhelt vallomása közbitM merült fel. Mikor a sürgönyről volt szó, méltóztatott utalni arra, hogy e sürgönyöknek egy gyűjteménye van a bíróság előtt. Minthogy a nyomozat iratai közt ezt nem látjuk, bátor vagyok kérdezni, mely alkalommal, mikor kerültek ezek oda?

Elnök: Ezen táviratjegyzék a feljegyzés szerint június elején érkezett a kir. törvényszékhez a kir. ügyészség átiratával. Ez tehát gondolom, tegnap jutott az én kezembe.

Landler dr. Akkor, kérem, hogy méltóztassék ezt rendelkezésünkre bocsátani, hogy a védelem arra előkészülhessen.

Vázsonyi dr. Csatlakozom ezen indítványhoz azért, mert az mégsem járja, hogy utoljára hoz elő a kir. ügyész úr új

bizonyítékokat, 16 új tanút, holott minden be van már bizonyítva s azért rendeltetett el a közvetlen idézés.

Baracs dr.: Azt a kérdést vagyok bátor tenni, hogy az ügyészség mily címen tette ezt a jegyzéket át?

Győrffy dr.: A kir. ügyészség mélyen t. képviselője jelen van, ő képviseli a vádat, ő felelős minden cselekményért, tehát méltóztassék itt nyilatkozni.

Elnök: Bocsánatot kérek, hozzám intéztetett a kérdés, tehát kötelességemnek tartom megfelelni.

Gesztli dr.: Operett.

Győrffy dr.: Mit mondott az ügyész úr? Hát én itt követelem a vádhatóság részéről, hogy magyarázza meg ezt a kifejezést; mert teljesen igaz és alapos lehet e megjegyzése, de követelem, hogy számot adjon ezen közbeszólásáért. Ehhez ragaszkodom.

Folytatom előterjesztésemet. Előterjesztéseembe most már belefoglalom azt is, hogy én nem vagyok hajlandó túrni az ügyész úr hasonló megjegyzéseit, mert különösen ez esetben mi egy közvetlen idézés folytán megtartatott tárgyaláson vagyunk jelen. Már a közvetlen idézés alapja hamis, valótlan indok volt.

Elnök: Kérem tartózkodjék az ilyen kifejezésektől, különben kénytelen leszek megvonni a szót.

Győrffy: Tehát nem való indok alapján történt a megidézés. Mert ez esetben a vádlottak beismerése van indokul odaállítva. Miután egy ily közvetlen megidézésre azt kellene hinnem, hogy a vádhatóság mindazon dossziéket átszolgáltattá, amelyek az ügyre vonatkoznak, azt hittük, hogy ezeket láttuk is; de a kir. törvényszék csak most jelentette ki, hogy ezen iratokat csak tegnap kapta kézhez, tehát a kir. törvényszék sem volt emberileg abban a helyzetben, hogy azokat tekintetbe vehesse s magának Ítéletet alkothasson, annál kevésbé, hogy határozatot hozhasson. Én a magam részéről nem vagyok kíváncsi a sürgönyökre, nem kívánom, hogy velem vagy a terheltekkel közöltessék, de kérem a tek. törvényszéket, méltóztassék e jegyzéket törvényes hatáskörében, mint illetéktelenül kezéhez jutott okmányt, a kir. ügyész úrnak visszaadni.

Elnök: Elsősorban arra válaszolok, hogy honnan került. Erre már nyilatkoztam és közlöm, hogy az ügyészség a 21 távirat lapot ilyen számú átiratára való hivatkozással pótlólag átkülde. Megjegyzem, hogy a 21 távirati lap közül ide csak egy jött meg. Miután ez is csak tegnap jött, azért én nem közölhettem előbb a védő úrral.

Polónyi dr.: A bprts. 286. §-a előírja azt a bizonyos négy napot, amennyivel megelőzőleg a felek kötelesek a bizonyítékokat bejelenteni, hogy arról más is tudomást szerezhessen. De a feleknek joguk van a bizonyítékaikat vagy tanúikat a főtárgyalásra magukkal hozni, ekkor azonban az elnök diszkréciójára van bízva, hogy van-e azokra a tanúkra szükség, kihallgatandók-e azok és mely esetekre s ez esetben van-e határozathozatalnak helye. Mert különben a bprts. egész lényege ki volna játszva. Méltóztassék tehát minden egyes esetben külön határozni a tek. törvényszéknek, mire vonatkozólag lesznek a beszerzett új bizonyítékok felolvasandók és mely körülményre lettek a tanúk beidézve.

Elnök: Most ezek még nem képezik a bizonyítás tárgyát. Ha erre kerül a sor, határozni fogunk.

Polónyi dr.: Ha határozott vád megjelölve nincs, a védelem teljes sötétségben marad s teljesen ki lenne játszva, ami a törvény szellemével ellenkezik.

Baracs dr.: A prts. arra nézve, hogy a bizonyítékok mikor egészítendőek ki, intézkedéseket tartalmaz. A bizonyítékok oly módon való kiegészítése, melyet a kir. ügyészség kísérelt meg, hogy a védelem tudtán kívül, — közbejött ünnepnapon — a bírósági iratok közé úgyszólván belecsempésszen.

Elnök: E kifejezés ellen tiltakozom és kéröm a t. ügyvéd urat, hogy ilyen szavakat ne használjon, mert ez perrendellenes.

Baracs dr.: Más kifejezést nem tudok arra az eljárásra, ha az ügyész úr bizonyítékait oly módon hozza ide, hogy a végtárgyalásig védő és vádlott tudomást ne vehessen róluk és itt meglepetésszerűig adja elő. Az ügyészség, ha az eljárást kiegészíteni akarja, köteles annak megjelölésével, hogy az általa alkalmazni kívánt bizonyítási eszközökkel miket akar

bizonyítani, indítványát előterjeszteni. A magam részéről tehát azt a tiszteletteljes kérelmet intézem a tek. törvényszékhez, méltóztassék ezt a dossiért a súlyos mulasztásra való tekintettel az ügyész úrnak visszaadni. Ezt kérem jegyzőkönyvbe venni s e felett határozni.'

Geszt dr. ügyész: Itt határozathozatalnak helye nincs. Ha a t. védő urak arról beszélnek és különösen a most felszólalt védő úr, hogy ezen bizonyítéknak a törvényszékkel való közlése becsempészés és hozzátette, hogy mást mondani nem tud, igen nagy sajnálatomnak kell kifejezést adnom, hogy igen keveset tud. A t. védő úrnak (Zaj) tudnia kellene, hogy a nyomozást az ügyészség teljesíteti. Hiszen nemcsak a pótlólag bemutatott okiratokat, de az összes bűnügyi iratokat az ügyészségtől kapta a kir. törvényszék. Bocsánatot kérek, én az előbbi kijelentéssel sérteni nem akartam. De ha valaki nem látja be, hogy sértés az ügyészségre nézve, azt állítani, hogy amit írásbeli indítvány kíséretében törvényes utón tett át a törvényszékhez, azt becsempészte, annak nem mondhatok egyebet. Én objektív törekszem lenni, ha a védő urak nem látják ezt be, a vádlottak be fogják látni. Azok az okiratok nem lettek becsempészve. Sőt, hogy megnyugtassam a védő urakat, kilátásba helyezem, hogy még a tárgyalás folyamán, nem is írásbeli indítvány kíséretében, hanem személyesen, élő szóval fogok bizonyítékokat produkálni.

Elnök: A bíróság tanácskozássra visszavonul.

Szünet után.

Elnök: Előbb megvitatás tárgyát képezte az, hogy ezen táviratok felől csak az egyik fél tájékozott, a védelem pedig nem. Másfelől felvetett az, hogy mindenestől visszavonassák a kir. ügyészség részéről. A kir. törvényszék ebben a tekintetben semmiféle álláspontra nem helyezkedett, míg ennek bizonyítására nem került a sor. Ha arra fog kerülni a sor, és ha a kir. ügyészség ezt ki akarja használni, úgy alkalma lesz a védelemnek konkrét indítványt tenni. Ezzel azt hiszem, megoldottuk ezt a kérdést. Most pedig ismét egy

elnöki kijelentést teszek. Méltóztattak látni, hogy mikor bevezettük a tárgyalást, már nagyon szenvedélyesen indult. Nem akarok rekriminálni. Csak ismételten arra kérem az összes feleket, tárgyaljunk nyugodtan, személyeskedéstől menten. Attól félek, hogy ha a személyes élű közbeszólások tovább tartanak, a vádlottak fognak kárt szenvedni, amennyiben a bíróság legrosszabb esetben élni fog azzal a jogával, hogy elnapolja a tárgyalást és elposványosodik az ügy. Ez pedig, azt hiszem, nem célszerű.

Dr. Benedek védő: Turcsányi kihallgatása tudtommal még nincs egészen befejezve, amennyiben az ő kihallgatása következtében történtek ezek a felszólalások.

Elnök: Turcsányi akar még valamit vallani?

Turcsányi: Csak azt akarom mondani, hogy még két tanút tessék kihallgatni, akik kéznél vannak.

Elnök: Arról máskor lesz szó. Mentségére akar még valamit felhozni?

— Legfeljebb azt jelenthetném ki, hogy a vasút bejegyzett cég, s így biztosan mondhatom, hogy nem vagyunk közhivatalnokok.

Elnök: Biztosíthatom, hogy nagyon alaposan tanulmányoztam én is a dolgot.

Lengyel Zoltán dr.: Méltóztassék a vádlottól megkérdezni a nyugdíjügyek szabályozását; amidőn ezen ügy a vasutasok körében felmerült, ők maguk utasították el, hogy úgy legyenek díjazva, mint ahogyan az állami tisztviselők.

Elnök: Akar ön erre nézve nyilatkozatot tenni?

Turcsányi: Jelenleg nem.

Elnök: Én a magam részéről többet kérdezni nem kívánok, ki van hallgatva.

Benedek dr. védő távozik, a képviselőt Polónyi dr. védőre bízva.

Margulit Kálmán kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, amivel többi vádlottársai, hivatali hatalommal való visszaéléssel. Bűnösnek érzi magát?

— Én hivatali hatalommal vissza nem élhettem azon oknál fogva, mert nekem tavaly 1903 aug. 31-én 3 hónapra a szolgálatot felmondották, és azóta az alkalmazottak nyugdíjintézetétől húzom a nyugdíjamat (Mozgás.)

— Mi volt az oka a felmondásnak?

— Körülbelül másfél évig tartó betegség.

— Nem valami kötelességszegés vagy mulasztás?:

—

— Az értesítés, amelylyel felmondták a szolgálatot s amelyet a magyar államvasutak hivatalos lapjában közzétettek, úgy szól: Egy éven át tartott betegségére való tekintettel önnek felmondunk három óra teljes fizetés és lakbér mellett.'

— Azóta csak a nyugdíj jár?

— Igen, amiért külön kellett folyamodnom, a nyugdíj-intézethez; onnan értesítették, hogy folyósították.

— Azóta nem teljesített vasúti szolgálatot?

—

— Sem, betegségem alatt, sem azóta.

— Hogy került ön ebbe a mostani vasúti mozgalomba?

— Én tulajdonképen csak egy mozgalmat ismerek,

— amely már 1901 június 16. óta tart, mint az állami tisztviselőkké tartott a múlt év karácsonyáig. Az elején kerültem már a mozgalomba és pedig úgy, hogy az államvasúti hivatalnokok memorandumát én készítettem, amennyiben tudtomon és akaratomon kívül értesültem róla, hogy a kartársak engem jelöltek az országos bizottság előadójává.

— Szóval különösen az ön tollát akarták használni?

— A kartársak bizalma felém fordult.

— Jobban ráért?

— Én megfeszített munkát végeztem, mert hivatali kötelességemet is teljesítenem kellett.

— Akkor tehát még hivatalban volt. De én a mostani mozgalmat kérdeztem.

— Ezt akarom levezetni. Az emlékiratot én készítettem. Eből folyólag kellemtelenségeim voltak, mert a vezetőség részéről üldöztetésnek voltam kitéve. Ennek az üldöztetésnek kifolyása volt betegségem is az állandó izgatottság következtében, aminek következtében nyugdíjaztak. Ezután egy heti

lapot alapítottam, melyben egyéb érdekek mellett a vasutasokét is felőleltem.

Kartársaim részéről ismerve voltam mint olyan, ki az ő mozgalmunkban résztvett, ügyüket ismeri, és már akkor sok esetben voltam jelen az értekezleteken, mint hírlapíró.

— Most már értem. Ön egy lapot alapított, mely foglalkozott a vasutasok ügyeivel is.

— Igen. A 13-as bizottság tagjai közé úgy jutottam, hogy kartársaim szerettek, tehát úgy tekintettek mint régi vasutast, nekem azt mondták, hogy tagja vagy a bizottságnak és én ezt megtiszteltetésnek tartottam.

— Kezdetől fogva végig?

— Igen.

— Működő tagja volt?

— Nem értem ezt a kérdést.

— Ott volt-e a tanácskozásokban?

— Igen.

— Valami kiáltványok is vannak itt csatolva . . .

Bakonyi dr. Én a bprts.-t életbeléptető törvény 15. §-ának második bekezdése értelmében tiltakozom az ellen, hogy ezek a nyomtatványok az eljárás bármely stádiumában kérdeztessenek. Mert ha bizonyítékokként akarjuk azokat produkálni a felbujtás tenyéré nézve, miután itt a deliktum nyomtatvány útján követtetett el, még bizonyíték gyanánt nem vonható be a tárgyalás keretébe. Erre esküdtbíróság van hivatva. Ín tisztelettel kérem ennek teljes mellőzését

Elnök: (vádlotthoz). Akar-e ön e kérdésre felelni?

— Ha jogomban áll nem válaszolni, nem felelek.

— Ugyanilyen tekintetek alá esik az ön lapjának azon példánya is, melyben felhívás intéztetik a vasutakhoz. Erre sem kíván felelni?

— Teljes tisztelettel nem.

Elnök: Ápr. 20-án ön is ott volt a Trieszti nőnél?

— Igen ott voltam a Schätz-féle vendéglőben.

— Tömörülésre szólította fel a vasutasokat?

— Tömörülésre? Hiszen már együtt voltak.

— Ön tartott beszédet?

- Nem tartottam.
- A táviratok feladásában, melyekben a sztrájk kiütését közölték, valami részt vett ön?
- Semmiféle részt nem vettem, nem tudok ilyen esetről.
- Ki adta le azt a hetes jelzést?
- Nem tudom, nem voltam ott a pályaudvaron.
- Vöröss államtitkárral ön is tárgyalt. Sikerrel?
- Nem lett eredménye.
- ön a saját érdekeit kereste ott, vagy a vasutasokét?
- Rám nézve teljesen irreveláns volt a tárgyalás eredménye, csak a kartársak érdeke lebegett szemem előtt.
- Valakinek mondta-e ön, hogy ne álljon munkába, ne teljesítse a szolgálatot?
- Senkinek.
- Nem kívánok egyéb kérdést tenni.
- Seide Artúr kihallgatása.
- Elnök:* Ön is azzal van vádolva, hogy hivatalos kötelességének teljesítését megtagadta. Bűnösnek érzi magát?
- Nem, nem tagadtam meg a szolgálatot.
- Vagy másokat rábírt a megtagadásra?
- Senkit.
- Hol van az ön állandó állomáshelye?
- Zágrábi üzletvezetőség.
- Milyen állásban?
- Kereskedelmi előadó voltam a forgalmi osztályban.
- Mikor jött fel a fővárosba?
- Április 19-én.
- Miért jött fel?
- Az országos gyűlésre, melyet a kereskedelmi miniszter márc. 7-én megadott engedelmével akartunk megtartani
- Úgy tudom, épen nem kaptak engedélyt? . . .
- Én a küldöttségben voltam március 7-én, midőn a miniszter azt mondta nekünk, ha kívánalmaink nem lesznek teljesítve, újólag gyűléshezhetünk. Ezen az alapon akartunk mi 20-án új gyűlést tartani.

— Mikor határoztak ezt el?

— A szegedi értekezlet alapján az országos bizottság elnöke köteles volt a kerületi bizottságok határozatait végrehajtani. Meg volt szabva, mikor kell azt összehívni.

— Április 16-án a kerületi bizottságok Földessyhez fordultak, hogy hívja össze az országos nagy gyűlést?

— Kötelessége lett volna.

— Összehívta?

— Össze se hívta, le sem mondta.

— És önök abban a hitben jöttek, hogy gyűlést tartanak?

Seide: A miniszter szavában nem kételkedtünk, hogy megengedi a gyűlésezést. Az elnök kötelessége volt, hogy a bizottság határozata szerint járjon el.

Elnök: De az igazgatóság a gyűlés megtartását nem engedélyezte.

— Ezt mi nem tudtuk. Földesi 19-én kétszer is megmondotta telefonon, hogy 20-án lesz nagygyűlés.

— Önnek nem volt engedélye, hogy Zágrárból eltávozhasson.

— Kértem, de nem kaptam. De feljöttem, mert mintegy 3000 vasutasnak megtiszteltetéséből elnöke voltam az ottani bizottságnak. Szabadságot nem kaptam, de bejelentettem szolgálati főnökömnek, hogy elmegyek és 21-én visszajövök.

— Mit szólt erre?

— Hogy az engedélyt nem adja meg.

— Fizette ön a vonatot?

— Nem, szabadjegyem volt.

— A többi vasutasnak is?

— Nem tudom.

— Úgy tudom a vasúti iratokból, hogy nagyon sokan vasúti jegy nélkül egyszerűen beleültek a kocsiba.

— Nem tudok erről.

— Nem volt ön útközben valahol leparancsolva, hogy ne jöjjön?

— Nem emlékszem.

— Valahogy táviratilag nem értesítették, hogy a gyűlés nem lesz megtartva?

— Nem kaptunk értesítést.

— Mit csinált aztán itten, mikor feljött?

— Az Adria szállóba szálltam, s itt értesültem arról, hogy a vasutasok beszüntették a munkát. Ezt azzal szemben, amit terveztünk, nagy szerencsétlenségnek tekintettem, és egy kartárssal, Kosa barátommal érintkezésbe léptünk azokkal, akikről tudtuk, hogy hol találhatók. Mikor megtudtuk, hogy a szomorú dolog megtörtént, azon törtük a fejünket, hogy lehetne a Földessy által okozott szerencsétlenséget helyrehozni.

— Erről a Földessyről sokat beszélnek. Világosítsa meg egy kissé a dolgot.

— Földessynek kellett volna a gyűlést bejelenteni.

— És ezt ő nem tette meg?

— Nem, dacára annak, hogy figyelmeztettem rá, mint kerületi bizottsági elnök kétszer is. Ha nem lett volna gyűlés, embereimet tájékoztatom erkölcsi kötelességből.

— Akkor mégis kár volt feljönni, ha nem kapott semmiféle értesítést.

— Minthogy az összes kerületi bizottságok elhatározták, hogy 20-án legyen gyűlés, neki kötelessége lőtt volna azt bejelenteni. Ha pedig akadály merült volna fel, kötelessége lett volna legalább 19-én a délelőtt folyamán sürgönyözni, hogy a gyűlés elhalasztott.

— De ha önök mégsem kaptak értesítést, akkor csak furcsa, hogy feljöttek.

— 19-én délelőtt azt az értesítést kaptuk, hogy honnan nem tudom, hogy az összes mozgalmi táviratokat a hatóság lefoglalta. Mi tehát azt is feltételeztük, hogy Földessy a sürgönyt feladta, de a hatóságok feltartóztatták.

— Arra nem gondoltak önök, hogy baj lehet, ha a hatóságok még a sürgönyt sem engedik továbbítani?

— Erre nem gondoltunk, mert semmiféle rosszat nem szándékoztunk.

— Mi volt az önök mozgalmának a célja?

— A fizetés javítása, melyet a máv. tisztviselők fizetés-rendezése címén tárgyaltak. Memorandumukat 3 évvel ez-előtt beadtuk.

— És mi volt a célja ennek a nagymérvű eltávozásnak Zágrábból?

— Azzal nem szolgálhatok.

— Nem az volt a céljuk ezzel is megmutatni, hogy mily könnyen ott hagyják a szolgálatot?

— Arról én nem tudok, más ember dolgával nem törődtem. Mint a kerületi bizottság elnöke léptem be a mozgalomba, de nem saját érdekemben, minthogy attól nagyon keveset várhattam; kötelességemnek tartottam belém helyezett bizalmuknak tőlem telhetőleg megfelelni. Ez volt az én egyéni fel-fogásom.

— Részt vett ön a 13-as bizottság működésében?

— Mikor megválasztásomat bejelentették, kötelességem volt elfogadni, annyival is inkább, mert a magam részéről nagy szerencsétlenségnek tartottam a munkabeszüntetést, és igyekeztem a többivel szemben megtenni mindent ami lehet-séges.

— Hogy ne álljanak a munkába?

— Ellenkezőleg, a békés megoldásra.

— Tárgyalt ön e részben valakivel?

— E tekintetben méltóztassék megengedni ezt a kijelen-tést: a mi ügyünket oly igaznak, és oly szentnek tartom, és a tek. törvényszék igazságszeretete olyan ismeretes, hogy élni fogok azzal a jogommal, hogy erre a kérdésre ez idő szerint nem válaszolok.

— Bizonyos nyomtatványok vannak itten becsatolva: a 13-as bizottság részéről a vasutasokhoz intézett kiáltványok. Azok fogalmazásáról tud-e?

— Amit a 13-as bizottság tényleg kiadott, abban részt vettem és ami annak nevében történt, azzal szolidaritást vállalok. Voltak esetek, mikor ott sem voltam tárgyalásaikon, de utólag hozzájárultam határozataikhoz.

Vázsonyi dr. védő: E kérdés feltevése következtében

újólag bejelentem semmiségi panaszomat, hogy a törvényszék oly kérdésben, amely nincs hatáskörében, kérdést tesz fel.

Elnök: Jegyzőkönyvbe vétettem.

Joanovics Miklós kihallgatása.

Elnök: Ön is tudja mivel van vádolva. Bűnösnek érzi magát?

— Nem. Mert nem tudom, hogy mit követtem volna el, ami visszaélésnek minősíthető.

— Ön, mint a 13-as bizottság egyik tagja, önmaga is megtagadta a szolgálatot, és másokat is a megtagadás utánzására biztatott.

— Betegállományban lévén, nem is tagadhattam meg. Én már 19-én átadtam a pénztárt a forgalmi főnökség közegeinek, ki azt átvette, és másnak adta át.

— Én úgy tudom, hogy ennek dacára sem kapott távozási engedélyt.

— Nem is kértem.

— Miért jöttek fel?

— Nagygyűlést tartani.

— De nem volt megengedve?

— Az az én állampolgári jogom, hogy gyűlést tarthassak, amikor nekem tetszik. Magyar államban vagyok, azt hiszem. (Mozgás és helyeslés).

— De bejelenteni is kell, azt tudja ön.

— Ez be volt jelentve.

— De ez esetben nem engedélyezték?

— Arról nekünk tudomásunk nem volt; miután legkésőbb 19-én este kellett elutaznunk, hogy 20-án itt lehessünk, tehát akkor indultunk.

— Önök azt állítják, hogy nem tudták, van-e engedély.

— Igen.

— 19-én úgy tudom, az igazgatóság már megtiltotta, hogy ily gyűlés megtartása végett megmozduljanak?

— Arról nem értesültem.

— Útközben sem, a vonaton?

- Én nem törődtem azzal, én aludtam. (Derűlség).
- Nem kapott ön értesítést valahol, hogy kár Pestre fáradni, nem lesz nagygyűlés?
- Minthogy aludtam, erről nem tudok.
- Midőn feljött, hogy került bele a 13[^]-as bizottságba?
- Értésemre adták, hogy a 13-as bizottságba beválasztottak.
- Hol vett részt annak működésében, a Zuglóban?
- Tisztelettel kijelentem, hogy erre választ nem adok.
- Tehát a 13-as bizottság működéséről nem akar nyilatkozni?
- Nem. Tagja voltam és szolidaritást vállalok vele.
- Bizonyos zöld és vörös papírra nyomott kiáltványok vannak itt. Ezek fogalmazásában mi része van?
- Erről nem vallok. Már feleltem.

Lcmdler dr. védő: Tiltakozom a kérdés feltevése ellen, mert eltekintve attól, hogy ez a kérdés ezen ügygel összefüggésben nincs, ezen cédulák miatt emelt vád alól védencem már felmentetett.

Elnök: Már megmondtam, hogy fel fogom tenni, tessék az óvást azután bejelenteni.

Vádlott: Ami a 13-as bizottságban történt, arról nem vallok.

Elnök: Az előbb mégis azt mondta, hogy szolidaritást vállal velük. Ügyvéd úr kívánja óvását fentartani?

Landler dr.: Igen, és semmisségi panaszt jelentek be.

Elnök: Tehát a tárgyalás mikéntjéről nem akar mondani semmit? Akkor nem kérdezem tovább.

Kosa Lajos kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy megtagadta a hivatalos kötelesség teljesítését és másokat is erre biztatott. Bűnösnek érzi-e magát?

— Nem. Mert elsősorban nem bujtottam fel senkit, másodsorban a szolgálatot meg nem tagadtam és harmadszor magam közhivatalnoknak nem érzem.

- Honnan jött fel a fővárosba?
- Zágrábból.
- De nem volt engedélye a felutazásra?
- Egyes részletekre későbben tartom fenn a választ.
- Hát erre akar válaszolni? Vagy felel vagy nem.
- Erre nem akarok.
- Tudta ön azt, hogy a 20-i gyűlés nem lesz megtartva?
- Ellenkezőleg, azt tudtam, hogy meg lesz tartva.
- De be lett tiltva.
- Arról tudomásom nem volt.
- Mikor megérkezett, hogyan került a 13-as bizottságba?
- Másnap jött több kollégám, és értesítettek, hogy a bizottságba beválasztottak. 20-án délelőtt értesültem.
- Ön részt is vett annak működésében?
- Tényleg részt vettem.
- Tárgyalt valamelyik kormány közeggel, mint a bizottság tagja?
- A részletekre nem akarok válaszolni.
- Ebből lehet önnek előnye is, hátránya is. Érti ön, hogy ön szolidaritásban van a 13-as bizottsággal?
- Igen.
- Itt vannak a 13-as bizottságtól kiadott vörös és zöld plakátok a vasutasokhoz. Ezek szövegezésébe belefolyt ön?
- Nem.
- Tudtán kívül lett ez megszerkesztve?
- Erre később fogok válaszolni.
- Feleljen most, később nem lehet.
- A szerkesztésbe nem folytam bele. Csak annyit tudok, hogy midőn a miniszternél voltam, szó volt arról, hogy a többi kollégákat ily cédula útján értesítsük arról, hogy még a mai nap folyamán meg lesz a válasz.
- Ön fogalmazta, vagy befolyt a fogalmazásba?
- Nem.
- Hát ezt ki szerezte: Megállapodás nincs, leszerelésről szó sem lehet!
- Egyáltalában ezek szerkesztésébe nem folytam be.

Gál dr.: A kérdés feltevése ellen semmiségi panaszt jelentek be. Egyúttal tiszteletteljes indítványt terjeszték elő, hogy a kihallgatás során tisztázzon a bíróság bizonyos körülményeket, mert ez az eljárás törvényessége szempontjából lényeges adatokat tartalmaz. Továbbá méltóztassék kérdést intézni abban a tekintetben, hogy a hatósággal való érintkezésnél e bizottság törvényszerűségének elismerése szempontjából mily nyilatkozatok tétettek. £ tekintetben talán lényeges adatokat szolgáltathat a vádlott. Különösen milyen nyilatkozatokat tett a kereskedelmi miniszter a nála járt küldöttségnek.

Elnök: Az előbb idézett szakasz értelmében vissza kell utasítanom védő úr ezen előterjesztését, miután nincs joga sem közvetlenül, sem közvetve kérdéseket intézni a vádlotthoz. De miután a magam részéről szükségét látom, hogy ezen kérdés tisztáztassék, felteszem a kérdést. Midőn feljött ön, volt-e engedélye vagy nem?

— Én csak egyszerűen tudomására adtam az osztályfőnököknek, hogy feljövök.

— Miféle úton és módon hozták tudomására azt, hogy miről van szó. Le lett ön tartóztatva?

— Le.

— Hol?

— Egy mellékutcában.

Gál dr.: A vádlott nem volt a zágrábi 200 vasutas között, tehát arról nem tud. A miniszterrel folytatott tárgyalásokról kérném kérdezni.

Elnök: Mikor beszélt a miniszterrel?

Kosa: Vasárnap kora reggel. Azt mondta: különös jóindulatból fogadom az urakat most, bár különös az időpont, de megteszem és a mai nap folyamán végleges választ fogok adni önöknek.

Elnök: Ezzel kapcsolatban azt akarja a védő úr tudni, mondta e önöknek azt, hogy eljárásuk törvénybe ütköző?

— Nem mondotta abszolúte.

Elnök: Miután az idő előrehaladt, kívánatos, hogy délután is tárgyalást tartsunk.

Délután négy órakor fogjuk folytatni.

A tárgyalás d. u. 2 órakor végződik.

I. nap, 1904 június 3., délután 4 óraker.

Elnök: A délelőtt félbeszakadt tárgyalást folytatni fogjuk.

Joanovics Miklós: Legyen szabad kiegészíteni délelőtti vallomásomat.

Elnök. Akinek még valami megjegyezni valója van, azt majd a többiek kihallgatása után teheti meg.

Veréb Mihály kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességét nem teljesítette és másokat is hivatali kötelességük abbanhagyására biztatott. Bűnösnek érzi magát?

— Nem, mert senkit sem biztattam, senkinek sem mondtam, hogy a szolgálatot otthagyja; magam sem hagytam ott, mert nem is voltam szolgálatban.

— Hol van ön rendesen?

— Bakos rendezőpályaudvaron.

— Adatok állnak rendelkezésemre, hogy ön március 25-én, 29-én 31-én az előző gyűlések alkalmával nagyon lázító viselkedést tanúsított.

— Én nem lázítottam, én az összes szolgaszemélyzet orsz. bizottságának elnöke voltam.

— És ön mint ilyen vett részt az angyalföldi gyűléseken?

— Ott nem mint elnök, hanem saját személyemben vettem részt.

— Arra adatok vannak, hogy ön már akkor bujtogató beszédeket tartott.

— Sohasem bujtogattam. Amit beszéltem, azt az elnök-igazgató úr ő méltóságának is elmondtam.

— Mit mondott az első gyűlésen?

— Azt, hogy mily nyomorúságban vagyunk mi szolgaszemélyzet. Egész hónapra kapunk 22 pengőt és abból heted-majggammal kellene megélnem. Pedig még adósságot is kell törleszteniünk. Szóval a nyomorult helyzetet ismertettem.

— Nem volt-e valami izgatás a beszédében, hogy ha nem segítenek, akkor valamit csinálnak?

— Azt nem mondtam, sőt még ezért is, midőn hazafelé mentünk, a szolgák legnagyobb része körül fogott, hogy merem azt mondani, hogy 22 forint a fizetésük, mikor csak 14 vagy 18-at kapnak. Erre azt mondtam, hogy átlag véve kevesebbet nem mondhattam, mert én annyit kapok és nem mondhatom a legkevesebbet vagy a legmagasabbat.

— Ön nem volt szolgálatban mikor a sztrájk kiütött?

— 19-én tettem le a szolgálatot és 20-án jöttem újra szolgálatba. De katonák voltak az állomáson, és nem eresztettek be, akkor visszajöttem, szolgálati táskámat letettem és bejöttem Pestre.

— Két tanú is van, aki bizonyítani fogja, Bodrogi és Fazekas, hogy ön sztrájjal fenyegetőzött.

— A sztrájkot nem emlegettem, soha senkinek nem is mondtam.

— Hogy került a 13-as bizottságba?

— Mikor bejöttem a sztrájkanyagára április 20-án reggel 11—12 óra között, újból körülfogtak a szolgák, s minthogy akkor a 13-as bizottságról nem volt szó, megbeszélték, hogy én is, mint a szolgák elnöke itt is kötelességemnek tartsam, hogy a békéltető-bizottságban ott legyek.

— Így nevezték a bizottságot?

— Igen, így mondták nekem.

— Ön is békéltetőnek tekintette magát? Nem olyanak, aki a többi nem engedi dolgozni?

— Sohasem kérem, sőt mindig azon voltam, hogy a legnagyobb rend és kibékülés jöjjön létre. Dacára annak, hogy országos elnökünk lemondott, én továbbra is becsületnek vélttem, hogy megmaradjak elnökül, és hogy szolidaritást vállaljak a többiekkel.

— Szóval részt vett a 13-as bizottság működésében.

— Igen, mert bíztam az urakban, hogy törvénytelenéget nem követnek el, mert ők tudják, amit mi nem tudhatunk.

— Mindenben szolidaritást vállalt ön a 13-as bizottsággal?

- Mindenben.
- Ott volt ön akkor is, midőn Vöröss méltóságos úr tárgyalt önökkel?
- Igen.
- Vannak itt valami vörös és zöld plakátok, amelyben felbivják a munkásokat, hogy ne higgyenek senkinek, hogy mit tegyenek. Tudja erről, ki fogalmazta azokat?
- Erről nem tudok.
- De hisz mindenkor ott volt?
- Láttam az utón a vörös cédulát.
- A szerkesztésbe nem folyt bele?
- Nem.
- Mikor ütött ki a sztrájk?
- Kedden este.
- Volt önnek engedélye, hogy bejöjjön az állomásról?
- Mikor bejöttem, nem eresztettek be az állomásra.
- Mikor szolgálati helyét odahagyta, honnan kapta az engedélyt?
- Nem voltam szolgálatban, odahaza voltain.
- Hol teljesített szolgálatot?
- Rákos rendező pályaudvaron.
- Ott is lakott akkor?
- Rákospalotán lakom.
- Szabad önöknek a hivatalos időn kívül is elhagyni székhelyüket?
- Szabad időben szabad bejönni a fővárosba.
- De máshová eltávozni nem szabad?
- Nem.
- A fővárosba mindig szabad a bejövétel?
- Igen. Szabad napon többször is bejöttem.
- Tagadja, hogy valakit biztatott a sztrájkra?
- Nem biztattam soha senkit.
- Hogy fenyegetett volna valakit a sztrájkkal?
- Soha.
- Azzal a 13-as bizottsággal azért küzdött, hogy addig ne engedjék a munkát, míg kívánásaik nem teljesülnek?

— Nem, sőt azon törekedtünk, hogy a kibékülés minél előbb létrejöjjön.

— De úgy, ahogy önöknek tetszik?

— Nem, sőt ezért mentünk éjjel a kereskedelmi miniszter úrhoz is.

— Megkapták másnap a választ?

— Nem.

— Mi történt azután?

— Elfogtak és letartóztattak.

— Majd megejtjük idevonatkozólag a bizonyítást, de csak később.

Lengyel dr.: Két kérdést kívánok feltétni: 1. Január 20-án volt az elnökgazgató urnái, mit mondott az igazgató akkor? 2. Április 20-án mikor jelentkezett a szolgálatra való felvétel végett, beeresztették-e? Egyúttal semmiségi panaszt jelentek be a vörös és zöld cédula miatt.

Elnök: Minő választ kaptak január 20-án?

— Öméltósága azt mondta, hogy mi a fizetősrendezésről szóló tervezet szerint 700 koronától kezdődő fizetést fogunk kapni, az iratot meg is mutatta és 1400 koronáig fog terjedni, oly feltétellel, hogy minden szolga 25 év alatt eléri a legmagasabb fizetést. Mikor kértem, hogy engedélyezze azt, hogy a kereskedelemügyi miniszter úr elé járulhassunk nagyobb küldöttséggel, melyet egy képviselő úr fog vezetni, azt mondta nekem: menjenek az ön vezetése alatt, s legyen az csak egy kisebb küldöttség, maga majd elmondja a kérést és panaszt, a miniszter úrnak is jobban fog esni a szive, mert a képviselő urak n3m tudják úgy a sorsukat, mint maguk.

— Szóval jóindulatúlag megmagyarázta, hogy javulni fog a fizetésük.

— Igen és azért a szolgák azt akarták, hogy maradjak az élükön, amit kötelességemnek is tartottam megtenni.

Komlós Manó kihallgatása.

— Ön is abbahagyta a szolgálatot s másokat is kötelességük megszegésére biztatott. Bűnösnek érzi magát?

— Nem.

- Hol volt ön állomáson?
- A zágrábi üzletvezetőség központjában.
- Mikor jött el onnan?
- 19-én a déli gyorsvonattal.
- Távozási engedély nélkül?
- A tisztviselőknek szabad engedély nélkül is távozniok, anélkül, hogy elutazásukat jelentenék, de két napon belül értesíteni kell a fölöttes hatóságot.
- Ön is bejelentette?
- Akkor nem, de utólag igazolhattam volna.
- Be azt hiszem, csak egész indokolt esetekben szabad ezt tenni?
- Én reméltem, hogy két napon belül visszajöhetek.
- Mi volt a céljuk idefönn?
- A nagygyűlést megtartani.
- Az nem volt engedélyezve.
- De reméltük, hogy az engedélyt megkapjuk.
- A főkapitány betiltotta, az önök főnöksége szintén megtiltotta a mozgalomban való részvételt s erről táviratilag értesítették az egyes központokat.
- A részletekre nem emlékszem.
- Mikor ide megérkezett, tagja lett a 13-as bizottságnak?
- Igenis, nem mikor megérkeztem, hanem mikor megalkult.
- Tanácskozásaiban, működésében részt vett?
- Igenis.
- Egyes megbeszéléseiben is?
- Igen.
- Ott volt ön azokon, amelyeket Vöröss volt államtitkárral folytattak.
- Igen.
- Volt ott arról szó, hogy mindaddig nem fogunk munkába állani ...?
- A bizottsági tárgyalásokon az volt az általános nézet, hogy a béke érdekében a legszélsőbb határokig el kell men-

nünk. Ha azokat túlléptük volna, túl léptük volna megbízásunkat is. Hogy a béke létre nem jött, nem tehetünk mi róla.

— Azokat a határokat ki állította fel? Önök vagy megbízóik?

— Méltóztassék megengedni, hogy erre később válaszoljak.

— Vagy válaszol, vagy nem; a prts. nem ismer olyat, hogy később válaszol.

— Nem válaszolok.

— Itt van két kiáltvány a vasutasokhoz, melyben figyelmeztetik őket bizonyos magatartásra. Ismeri ezeket?

— Erre egyelőre nem válaszolok.

— Szóval ön nem kíván válaszolni?

— Nem.

— Más tekintetben szolidárisnak érzi magát a 13-as bizottsággal?

— Teljes mértékben.

— Ott nem történt olyan, amit ön nem akart volna?

— Erre sem válaszolok. Különben ha voltak is nézeteltérések, a határozatok mindig egyöntetűek voltak.

Ladányi dr. védő: Kérem az elnök urat, méltóztassék a vádlotthoz kérdést intézni az iránt, minthogy ő szintén a letartóztatott vasutasok között volt, adjon felvilágosítást: miért tartóztatták őket le és mi történt általában a letartóztatás alkalmával. És hol vannak azon akták, melyek a letartóztatásra vonatkoznak?

Elnök: Ön védője a vádlottnak?

Ladányi: Igen.

Elnök: A vádlott nem adhat erről felvilágosítást, mert ő nem a letartóztatott csoporttal jött.

Vázsonyi dr.: Kérem, ne hozzunk még több zavart ebbe a bűnpörbe, mert a másik ügyre vonatkozólag az eljárás kétségtelenül úgy is meg fog indulni.

Elnök: (Vádlotthoz.) Leülhet.

Potincza Lajos kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességét megszegte és másokat is a munka abhanyagására buzdított. Bűnösnek érzi magát?

— Erre nézve méltóztassék talán az iratokhoz csatolt hivatalos okiratot felolvasni, melyben állomásfőnököm igazolja, hogy 20, 21, 22, 23-án mindennap kimentem az állomásra, bár a Terézköruton lakom és 3 kilométert kellett gyalogolnom.

(Elnök: Felolvassa az iratot.) Mit akar ezzel bizonyítani?

— Mivel mindennap ki mentem az állomásomra, nem vagyok vádolható azzal, hogy hivatalos kötelességemet megszegtem volna. Ha lett volna szolgálat, teljesíttem volna.

— Már most, hogy került bele a sztrájkbizottságba?

— Április 23-án történetesen elmentem a Demokrata körbe délután 5—6 óra közt és mivel akkor Sarlayt elfogta a rendőrség, az u. n. sztrájkbizottság, vagy békéltetőbizottság tagjainak kérésére elfogadtam az ő helyét azzal a szándékkal, hogy a béke megteremtése érdekében közreműködjem. Körülbelül félóráig voltam működő tagja. Elmentem a kereskedelmi miniszter úrhoz éjjel, aki azt válaszolta, hogy jóindulatát mutatja velünk szembe. Az ő feleletéből azt láttam, hogy a kibontakozás végnélküli lehet és annak semmi garanciáját nem láttam; ebből levontam a konzekvenciát és vasárnap beadtam a lemondásomat írásban Seide bizottsági elnök úrhoz. Ezt a többi vádlottak is igazolhatják. (Helyeslés a vádlottak padján.)

— Ön ellen az iratokban már régebbi időtől ilyen izgatási célzatok vannak felsorolva. Már a márciusi gyűlésen szolidaritási indítványt terjesztett elő a fizetés rendezés érdekében.

— Ez a 72-es bizottság intenciója volt s csupán felolvastam egy iv papírról az angyalföldi körben.

— Mi volt annak a tartalma?

— Azt határozottan nem tudom: hogy egyesüljünk, legyünk szolidárisak fizetésrendezésünk törvényes úton való keresztülvitelére.

— És ha keresztül nem viszik: . . . milyen eszközöket alkalmaznak?

— Az nem volt benne, én nem emlékszem.

— Míg a 13-as bizottságnak tagja volt, milyen tanácskozásban vett ön részt?

— Csak egyben vettem részt.

— Az mi körül forgott?

— A béke megteremtése körül.

— Önként mondott le a bizottsági tagságról?

— Igen, itt vannak, akik megmondhatják.

— Mindnyájuknak az volt a szándéka, hogy a békét megteremtsék?

— Igen.

Dr. *Rácz* védő: Előterjesztést kívánok tenni. Méltóztassék a felolvasott irat végét figyelembe venni, melyben közvetlen főnökei hivatalos bizonylatot tesznek, továbbá az ezután kihallgatandókat is méltóztassék megkérdezni Potinca működése felől, ha ugyan a vádhatóság képviselője ezek után nem tartja szükségesnek a vád elejtését.

Potinca: Az irat utolsó passzusát nem ismertem, az ellen tiltakoznom kell s kötelességem most helyreigazítani, mert én nem a leszerelést akartam kivívni, hanem a béke érdekében működtem. Nem akarom, hogy valami átvitt értelmet tulajdonítsanak neki.

Elnök: A nagygyűlés kérvényének beadásáról és a nagygyűlés megtartásáról mit tud ön?

— Amit tudok, azt az igazsághoz híven fogom előadni. Április 16-án választottak a budapesti 72-es bizottságba és ott határozták el egyhangúlag vagy szótöbbséggel, hogy 20-án lesz megtartva az országos vasúti nagygyűlés. Én 19-én este állomásfőnökömtől szabadságot kaptam, 9 óra tájban a palotai vonattal bejöttem és találkoztam a csarnokban Sarlay főellenőr úrral. Kérdeztem, hogy mi lesz a holnapi nagygyűléssel, azt mondta: semmi. Felhívta telefonon az Orient szállodát s kereste Justh és Földessyt, de nem voltak ott. Én aztán megint visszamentem.

— Ön adta be az engedélyt kérő kérvényt?

- Nem én, csak elvittem a rendőrséghez.
- Ki adta kezébe önnek?
- Sarlay.
- A kapitányságnál mindjárt megmondták, hogy fogják-e engedélyezni?
- Nem, hanem azt mondták, hogy a választ tudatni fogják.
- Egy tanú van ön ellen, aki azt vallja, hogy nagyon harcias kedvben volt, nem akart leszerelni. Lówi Pál az.
- Én nem beszéltem senkivel sem.
- Láta ön ezeket a cédulákat?
- Ezelőtt sohasem, csak a vizsgáló bírónál, ő el is ejtette a vádat ellenem.

Breuer Ferenc kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességét megszegte és másokat is arra buzdított. Bűnösnek érzi magát?

— Nem, mert sohasem tekintetem magamat közhivatalnoknak és nem bujtottam fel senkit.

— Mikor a 13-as bizottságba ment, tisztában volt azzal a kérdéssel, hogy közhivatalnok-e vagy nem?

—

— Már tisztában voltam, sohasem tartottam magam annak.

— Ez nagyon nehéz kérdés. A kúria egy döntvénye a vasutasokat közhivatalnoknak tekinti.

— Igen, amennyiben ott közpénzekekről van szó.

— Azt hiszi, hogy a vasutasokat általában ez nem köti?

— Senkit sem köt.

— Figyelmeztette önt valaki, hogy közhivatalnok?

— Engem senki sem figyelmeztetett arra, hogy közhivatalnok vagyok, sőt sok tekintetben arról volt szó, hogy csupán az állam fizet, mint alkalmazottját.

— Ön itt volt állomáson?

— Igen Budapesten.

— A tavaszi gyűléseken rész vett?

— Igen, amennyiben én a 72-es bizottságnak tagja vol-

tam, jegyzője voltam a február 20-i mozgalomnak, március 6-án az országos bizottság gyűlésén pedig előadó.

— Így vett részt a 13-as bizottságban is?

— Részt vettem, mert engedtem a többiek óhajának és mert működése odairányult, hogy megteremtse a kibontakozást, a békés kiegyenlítést.

— Önnek tehát ez volt a célja?

— Igen is kezdettől fogva.

— Ott voltak harcias és békésebb elemek is?

— Erre nem felelek.

— Ön mindenesetre a békésekhez számította magát?

— Igen.

— Mikor ön Vöröss államtitkárral tárgyalt, szintén a békés elemet képviselte?

— Úgy tudom, hogy a békét majdnem mindannyian képviseltük és a kibontakozást akartuk.

— Feltételeket állapítottak meg?

— Igen.

— Milyeneket?

— Amelyek elfogadhatók voltak.

Polacsek védő: Itt van becsatolva gróf Batthyányi Tivadar egy nyilatkozata. Amennyiben személyesen nem jelenék meg a törvényszék előtt, kérem a prts. értelmében felolvastatni.

Elnök: Hogy Batthyányi Tivadar gróf tanúkép legyen kihallgatva, már egyszer előterjesztetett, erre nem kívánok reflektálni. Ami a nyilatkozat tartalmát illeti, amennyiben a törvényszék megengedhetőnek találja, hogy a bizottság tagjai mind engesztelékenyek és békülékenyek voltak.

Polacsek dr.: Csak azt kérem, hogy ez jegyzőkönyvbe vételessék.

Geszti dr. ügyész: Konstatálni kívánom, hogy e nyilatkozat felolvasásának, illetőleg közlésének a prts. 313. §-a értelmében nem lett volna helye.

Elnök: Megengedtem magamnak, mert az ügyész úr az előbb nem tiltakozott ellene.

Kardos Antal kihallgatása.

Elnök: Hivatalos kötelességének teljesítését ön is megtagadta. Bűnösnek érzi magát?

— Nem tagadtam meg.

— Ön március hónapban a gyűléseken részt vett?

— Voltam azokon, de nem mindegyiken.

— Úgy látszik, ön már akkor is izgató beszédeket tartott?

— Nem tartottam.

— Sőt adatok vannak rá, hogy önt Breuer és Faludi izgató beszédei miatt rendre is utasították.

— Nem emlékszem arra, nagy zaj volt ottan.

— Hogy került ön a 13-as bizottságba?

— Én odahaza voltam és 20-án reggel akartam szolgálatba menni, de a rendőrség nem eresztett be, akkor visszamentem lakásomra, felöltözködtem, ettem, s akkor egy csomó ember jött és hívott a gyűlésre a Zöld-vadászba. Ott nem volt semmi, fél 12-kor kimentem a nagy sörcsarnokba, ahol nagy tömeget láttam, itt ismét kértek, hogy menjek a békéltető bizottságba.

— Hány napig vett részt működésükben? Amig le nem tartóztatták?

— Nem kérem, én már 20-án jelentkeztem szolgálatra.

— Vasárnapig ott volt a bizottságba?

— Mindig nem voltam ott, de részt vettem a tanácskozásokban.

— A határozatában is részt vett?

— Abban nem, mert ott voltak az urak és én bíztam bennük.

— Azt mondták, hogy addig nem állanak munkába, amíg a fizetésüket nem rendezik?

— Azt nem hallottam.

— Ön 19-én szabadságon volt?

— Igen, 20-án reggel nem eresztettek be, s a 182-es őrháznál, mikor munkába akartam állani, a rendőrség visszautasított.

- Biztatott ön másokat a munka abbanhagyására?
  - Dehogyan biztattam.
  - Önmagukat biztatták?
  - Mi mindig vártuk, hogy egyezkedjünk és mehessünk szolgálatba.
  - Ön is ott volt, mikor Vöröss államtitkárral alku-
doztak?
  - Egyszer ott voltam, de nincs tudomásom róla, hogy mit beszéltek; mondták, hogy bent volt a méltóságos úr.
  - Ön vigyázott kívül?
  - Igen, az volt a föladatom.
  - Kik csinálták ezeket a plakátokat? A 13-as bizottság?
  - Arról nincs tudomásom.
  - Nem is tudja, ki szövegezte és mit tartalmazott?
  - Nem.
  - Nem kérdezték meg, hogy hozzájárul-e?
  - Nem.
  - Nem érzi magát semmi részben bűnösnek?
  - Nem kérem.
  - Látja ezért lett a nagy sztrájk.
- Fogalmam sem volt arról, hogy ez bekövetkezik. Mindig vártunk a fizetésjavításra. Mindig abban a reményben voltam, hogy május 1-én meg lesz a fizetésrendezés és 8-án a nagygyűlés. Hogy 19-én vagy 20-án lesz gyűlés, arról tudomásom sem volt.
- Ha a 13-as bizottság nem tartja magát olyan keményen, akkor egy két nap alatt munkába állottak volna.
  - Sőt minket akartak inkább agyonütni, mikor én azt mondtam, hogy Sarlay azt mondta, hogy meg van minden.
  - Miért akarták agyonütni?
  - Mert azt mondtam, hogy kedvez a szerencse és megkapunk mindent. Másnap reggel megtámadtak, hogy az nem igaz. Azt mondták, hogy a koponyámat összetörik. Ott volt a rendőr is, kinek két csillaga van, szemtanúja volt annak. Lakásomra jöttek és menni kellett a tanyára.
  - Lássam, ha egy két nap alatt leszereltek volna, amint meg is volt önöknek mondván, talán ma semmi bajuk sincs.

— Arról nem hallottam.

— Elég bajuk volt maguknak már addig is és ezt mind elkerülhették volna.

Miklós Gyula dr. védő: Bent van a jegyzőkönyvben, hogy a 182. óránál jelentkezett szolgálatra, de a rendőrség nem eresztette be.

Dr. Vázsonyi: Konstatálom, hogy a rendőrség részéről 20-án az összes pályaudvarok meg lettek szállva és a személyzet a pályaudvarra való belépéstől el lett tiltva.

Elnök: Azt hiszem, hogy ez köztudomású.

Kacsó Gyula kihallgatása.

Elnök: Ön is azzal van vádolva, hogy hivatali kötelességének teljesítését megtagadta és másokat is annak megtagadására bírta rá. Bűnösnek érzi magát?

— Nem, először azért, mert nem vagyok köztisztviselő, mert nem tekintetem magam soha annak és senki sem világosított fel erről. Másodszor nem izgattam fel senkit, harmadszor hivatali kötelességemet nem tagadtam meg, mert április 19-én és 20-án szabadságot élveztem közvetlen főnökségmentől, a további napokon le voltam foglalva a béketárgyalásokkal, senkitől sem szóban sem Írásban felszólítást nem kaptam, hogy a szolgálatot vegyem fel; de nem is vehettem fel, mert a pályaudvar el volt zárva katonasággal, tehát bemenni se lehetett. Utolsó éjszaka, 23. és 24-re menő éjjel 2 órakor, midőn a kereskedelemügyi miniszter úr ő Ngynga fogadott bennünket, akkor sem szólt semmit, hogy szolgálatba menjek, hanem azt a felszólítást intézte hozzánk, hogy érdemleges választ nem adhat, de legyünk türelemmel, a holnap délben érkező miniszterelnök úrral értekezni fog és azután határozatáról értesít. E beszéd által is felhíva éreztem magamat arra, hogy a 13-as bizottságban benmaradjak és várjam ő Nmga választát.

— Kaptak valami értesítést?

— Nem kaptunk. Délután aztán tudomásunkra jutott, hogy a rendőrség letartóztat.

— Itt volt állomáson?

— Kinn voltam a nyugati pályaudvarban, a fűtőházban.

— Az előbbi mozgalomban is résztvett?

— Részt vettem mindig, közvetlen felsőbbségem tudtával és beleegyezésével, előzetes bejelentés mellett.

— Izzató beszédeket nem tartott ön?

— Nem tartottam.

— A 13-as bizottságba mikor választották? Mindjárt 20-án?

— Akkor értesítettek, hogy be vagyok választva. Attól fogva részt vettem annak tanácskozásaiban, Vöröss államtitkár úrral s amennyiben nem is voltam ott, mindenért vállalom a felelősséget.

— Van itt egy vörös és zöld felhívás a vasutasokhoz. Annak szerkesztésében nem vett részt?

— Közvetlenül nem folytam be, de ha a 13-as bizottság adta ki, ebben is szolidáris vagyok.

— Nem kérték előzetes hozzájárulását?

— Nem emlékszem.

— *Vázsonyi dr.*: Tiltakozom újjól a kérdés ellen.

Elnök: Én nem akarok a dolog sajtójogi részével foglalkozni. Most is azt hiszi, hogy nem közhivatalnok?

— Igen.

— Látja, ez igen kényes kérdés. Ön azt mondja, hogy nem közhivatalnok, én azt mondom, hogy az. Hiszen e felett szintén fogunk dönteni. A királyi ügyészség álláspontja, hogy közhivatalnokok és ő szintén törvényre hivatkozik. Ha önöket hivatalos működésükben megsértik, akkor szemben hatóság elleni büntettet követnek el. A kúriának van egy döntvénye, amely a vasutasokat közhivatalnoknak mondja. Ön ennek dacára is azt hiszi, hogy nem köztisztviselő?

— Azt hiszem.

Faludy József kihallgatása.

Elnök: Ön azzal van vádolva, hogy hivatalos kötelessége teljesítését megtagadta és másokat is ennek megtagadására bírta rá. Bűnösnek érzi magát?

— Én magamat bűnösnek nem érzem. Közhivatalnoknak sohasem tartottam magamat. A kir. ügyészség vádirata-

ban foglalt vádpontok alapnélküliek és így rám és vádlott társaimra nézve terhelők nem lehetnek. Én a szolgálatomat nem tagadtam meg, mert 19-én este hat óráig tényleg szolgálatban voltam és ezt be is tudom bizonyítani. 19-én megkaptam a Mezőlaborcra való áthelyeztetésemet.

— Hol van az a Mezőlaborc?

— Vidrányon innen, a galíciai határszélen. Sőt a balparti üzlet vezetőség egyenesen megfosztott attól a lehetőségtől, hogy szolgálatot tehessek, mert 19-én délután Steiskal forgalmi felügyelő kiküldött egy központi közeget, azzal az utasítással, hogy haladéktalanul menjen ki Angyalföldre és az állomás vezetését vegye át. Tehát én a legjobb akarat mellett sem lehettem abban a helyzetben, hogy szolgálatot tehessek.

— Meg volt mondva, hogy mikor tartozik helyét elfoglalni?

— 48 óra alatt kellett volna Mezőlaborcra mennem, de egy hatalmas érv volt, hogy ezt nem tehettem, t. i. nem volt vonat. Azonkívül azt vagyok bátor felemlíteni, hogy nekem mint állomásfőnöknek anyagom és leltárom is lett volna átadandó, amely átadásra az üzletvezetőség egy megbízottat szokott kiküldeni, aki azt utódomnak átadja. Ez az u. n. anyag-os leltár átadó.

— Steiskalnak nem lehetett átadni?

— Nem lehetett. Nekem nem volt semmi tényleges végrehajtási szolgálatom, csak felügyeleti, reprezentációnális teendőket végeztem.

Azzal vagyok vádolva, hogy hivatalos hatalommal éltem volna vissza. Kérem, ha én e hatalommal visszaélni akartam volna, akkor azt hiszem, ezt elsősorban állomáshelyemen tehettem volna, ahol mint közvetlen feljebbvalónak 30 ember áll rendelkezésemre és így közvetlenül tudtam volna befolyásolni őket, hogy munkájukat tagadják meg. Én okmányilag be tudom bizonyítani, hogy állomásom április 20-a reggeli 9 óráig dolgozott, az összes beérkező vonatokat befogadta és 9—10 óra között, a mikor a szomszéd állomásokon már a munkát beszüntették, állott be állomásomon is a kényszer munkaszünet.

— Tehát az én állomásom személyzete a legutolsó percre a helyén volt.

— Ön már akkor fel volt függesztve állásától?

— Igen.

— Akkor ön már nem is diszponálhatott állomásán?

— Nem, mert a vezetést már más vette át.

— De ott maradhatott volna.

— Kiküldöttek valakit, aki átvette a vezetést. Akkor dél után bementem Budapestre; a kiküldöttek be is jelentettem, hogy az állomásról eltávozom, mert borotválkozni akarok, (Derűtség) amennyiben ez egy pusztán, mezőségekkel körülvett állomás s nekem ilyen szükséglet beálltakor Pestre kell jönnöm.

Elnök: És mi történt akkor este?

— Akkor állt be a munkaszünet. 19-én körülbelül 9 órakor.

— Nem alarmírozta az embereket azzal a híreszteléssel, hogy önt is áthelyezték?

— Arról senkinek sem szóltam. Sokkal csendesebb természetű ember vagyok, hogy bárkit is ilyen dolgokkal izgattam volna. Egyszerűen tudomást vettem róla, de semmi különös lépést nem tettem.

— A megelőző gyűléseken, melyeket Angyalföldön tartottak, ön elnökösködött. Történtek ott valami izgató beszédek?

— Nem. Elfogadtam az elnökséget, amennyiben egyhangúlag engem kértek fel erre. Az bizonyos, hogy a vasúti körökben igen nagy elkeseredés volt, de ez nem mai keletű. Évtizedeken át összegyülemlett elkeseredés volt, mely most úgyszólván elementáris erővel tört utat magának. Én tehát azért vállaltam el az elnökséget, mert ismertem természetemet, mely elég komoly és higgadt s szolgálatot véltem tenni felsőbbégemnek, ha ott komolysággal, higgadtsággal arra törekszem, hogy minden csendesen és a rendes kerékvágásban intéződjék el. Tudtommal semmi olyan dolog nem történt, mely a felsőbbég beavatkozását tette volna szükségessé, hiszen amint a következmények megmutatták, abból kifolyólag senkit nem vontak felelősségre.

— De voltak élesebb kitörések is?

— Megengedem. Nagy zaj volt azon a gyűlésen, nem igen hallottam meg mindent s így lehetséges, hogy ily természetű kifakadások is történtek, de azok teljesen jelentéktelen természetűek voltak és én, ha jól emlékszem, egy szónokot rendre is utasítottam, mert olyan kifejezést használt, amit nem lett volna szabad.

— Nem mondták, ha követeléseiket nem teljesítik, akkor sztrájk lesz.

— Nem kérem.

— Tényleg el is ment az új állomásra?

— Nem mentem ki, mert nem mehettem. A dolog úgy történt, hogy az izgalmak annyira megrázkódtattak, hogy képtelen voltam ilyen hosszú útra elindulni.

— Azt nem kérdezem, csak elfoglalta-e az állását?

— Nem.

— Tiszti rangjáról leköszönt?

— Igen.

— Micsoda érdemrendje van?

— A szász-koburg-góthai lovagkereszt.

— Mikor lett tagja a 13-as bizottságnak?

— 20-án.

— Maga kívánczolt be?

— Nem, hanem a többiek kandidáltak, amennyiben én is igen élénken érdeklődtem közös ügyünk iránt és élénken szívesen viseltem, nem annyira hivatali kartársaim, mint a szolgálai és altiszti személyzet sanyarú helyzetét, szolgálatot véltem tenni az ügynek, mikor a jelölést elfogadtam.

— Azt hitte tehát, hogy ez által jót tesz? A bizottság tanácskozásaiban ön is részt vett?

— Igen.

— Követelő szellemben?

— — Ezek a tárgyalások teljesen bizalmas természetűek voltak, sőt Vöröss államtitkár úr egyenesen felkért bennünket arra, hogy ez a bizalmi jelleg megmaradjon, erre nézve tehát — bocsásson meg a tek. kir. törvényszék — nem nyilatkozhatom.

— Ön is engedély nélkül jött ide a fővárosba?

— Budapest VI. kerületben fekszik állomáshelyem, tehát nem is hagytam el szolgálati helyemet.

— Az előbb azt mondta, hogy borotválkozásra kért engedélyt?

— Nálunk az a szokás, ha az állomásfőnök elhagyja az állomást, minthogy oly szigorú felügyelet alatt állunk, hogy egy félórára sem szabad eltávoznunk. Ezért jelentkeztem.

— Ha szabad ideje van önnek, a főváros területén szabad járnia?

— Nem szabad állomásomat soha elhagyni engedély nélkül.

— Szabad időben sem?

— Az én szolgálati időm este hét óráig tart, addig nem.

— Szabad önnek bejönnie pl. színházba?

— Szabad, de a dolog úgy áll, hogy jobb néven veszik, ha nem mozdul az ember az állomásról.

— Ha ön 19-én megkapta az áthelyező iratot, akkor 20-án engedélylyel, vagy mondjuk anélkül jött be a fővárosba?

— Nekem az állomáson már semmi keresni valóm nem volt. Teljesen szükségtelennek és feleslegesnek véltem magamat ott.

— Kétségtelen, hogy ön tanácskozással, tárgyalással résztvett a 13-as bizottságban?

— Igenis, vállalom ezért a felelősséget.

— Ennek kifolyásaként van itt két kiáltvány. A vasutasokhoz intézve, egy vörös és zöld cédula. Van-e róla tudomása?

— Nem tudok a cédulákról.

— De látta őket?

— Láttam a nép között, amikor osztogatták.

— A szolidaritást ebben is elvállalja?

— Ha a bizottság rendeletére nyomatták, elvállalom a szolidaritást minden tekintetben értük.

Elnök: A vádlott kihallgatván, szünetet tartunk.

Szünet után.

Kiegészítő vallomások.

Elnök: A bíróság a vallomások részbeni kiegészítését látja szükségesnek.

— (Turcsányihoz): Ön a Rákos rendezőpályaudvaron volt?

— Igen.

— Ott kapta a felfüggesztésről szóló végzést?

— Igen.

— Miért jött aztán a fővárosba?

— Mint felfüggesztett mehettem, ahová nekem tetszett, másfelől a gyűlés összehívására nézve Sarlayval úgyis megtettük a lépéseket, bementem a városba.

— Hová ment?

— A Demokrata-körbe, mert ott volt néhány társam. Mielőtt kimentem volna 7 óra 40 pkor Rákosra, együtt beszélünk azelőtti este.

— Akkor 7 órakor kapta a felfüggesztést?

— Nem, hanem amikor kiértem, $\frac{1}{2}$ 8-kor.

— A Demokrata-körben mi célból voltak társai?

— Azt nem tudom, hanem én azért mentem oda, hogy elmondjam azt a nagy újságot, hogy kiűtött Rákoson a sztrájk.

Vázsonyi dr. megjegyzi, hogy az urak mind a Demokrata-kör tagjai.

— *Turcsányi:* Igen, az vagyok.

Elnök: Az ön kihallgatási jegyzőkönyvében az van, hogy már ott találta Sarlayt, Breuert, Faludyt, Lorbert, Potinczát vádlottársai közül.

— Igen, ott voltak, s amikor elmondtam nekik a dolgot, meg voltak döbbenve, egészen belesápadtak a hírre. Mondták, hogy telefonhírt már kaptak. Elmondtam a részleteket és mondhatom, mindenki, aki ott volt, nagyon meg volt döbbenve. Tanácskoztunk, mitévők legyünk. Abban állapotunk meg, hogy a helyzet rendkívüli súlyos voltát tekintve, minthogy ez a főkapitány betiltó végzése következtében állott be, a helyzet szanalása végett ezt a végzést megfellebbezzük a belügyminiszternél és felkértük Vázsonyi képviselő urat, hogy az ügy sür-

gősségére való tekintettel már másnap, 20-án tegye ezt szóvá a miniszter úr előtt és ha szükséges, minket is odavezessen.

— Azt mondta továbbá, hogy a 13-as bizottság 19-éről 20-ára virradóra éjjel alakult meg.

— A kandidálás körülbelül ott történt meg.

— Ezt értik önök megalakulás alatt?

— Ott lett megbeszélve, hogy egy bizottságot alkotunk.

— Mi célra?

— Hogy a helyzetet megszüntessük s a gyűlés megtartására kieszközöljük az engedélyt. Harmadszor, hogy a tömegeesen feltóduló vasutasok ellátásáról, mint kartársainkról itt a fővárosban némiképp gondoskodhassunk.

Sarlay: Erre vonatkozólag némi kiegészítésekkel óhajtok élni. T. i. én mint egyike a gyűlés bejelentőinek — én voltam az első aláíró — egész délután kaptam a vonalról a sürgönyöket, hogy hol tartatik meg a 20-iki nagygyűlés. Ezt nem tudtam, mórt oly feltétellel jelentettem be a főkapitánynak a gyűlés megtartását, ha az elnök-igazgató úr óméltósága nézetével ellenkezik, a bejelentést visszaszívom. Földesyt és Justhot, kik e bejelentés megtételével meg voltak bizva, több izben kerestem fel telefonice, szállodában, lakásukon, hivatalukban, de nem tudtam megkapni. Minthogy pedig e bejelentés szükséges volt, nem tudtam, mitévő legyek; nem tudtam, hogy a főkapitány úr tudomást vett e arról. Így Potinczát kértem meg, vigye fel a bejelentést s említse meg, ha Justh és Földesy jönnek, hogy Gelati kapitány úr, akinek hatáskörébe tartozik a bejelentés, figyelmeztesse őket, hogy a magunk részéről a gyűlés megtartását és a tárgysorozatot bejelentettük, azt tekintsék át, s ha az elnök úr ellenezné, vissza fogom szívní. Most már nem tudván, hogy megadták-e az engedélyt vagy nem, Turcsányival felhajtattam a főkapitánysághoz, de Gelati kapitány urat nem kaptuk meg, onnan azért átmentünk Budára. Este visszajöve, miután nem kaptuk meg sehol, kézbesítették felfüggesztő végzésemet és Kolossa felügyelő úr közvetítésével a végzést, hogy tekintettel arra, hogy a felsőbbség előzetes jóváhagyását nem mutattuk be, a gyűlést megtiltják és esetleges megtartásáért engem tesznek felelőssé. Most már

tudván azt, hogy a szélrózsa minden irányából, a vidékről jönnek vasutasok, különösen Zágrábból, akik azt fogják hinni, hogy törbe csaltuk őket, hogy e kellemetlenséget kikerüljük, mentünk fel a Demokrata-körbe, felkérni Vázsonyi urat, eszközölje ki, hogy 20-án megtarthassuk a gyűlést.

— Így került ön a Demokrata-körbe?

— Így jutottunk oda, nem azért, amit Turcsányi mondott. Ekkor állapodtunk meg abban, hogy 20-án a képviselőházba megyünk, ami meg is történt, de sajnos, nem tudtunk öngyméltóságával találkozni; ott értesítettek arról, hogy 13-as bizottság alakult s hogy a kormány megbízottja tárgyalni akar velünk délután.

Elnök: Turcsányi az előbb azt mondta, hogy az előtte való éjjel a választások már megvoltak.

— Mi arról nem is tudtunk, mi önmagunkat nem kandidatehettünk.

Turcsányi: Sarlay talán azért nem emlékszik, mert hamarabb ment el a Demokrata-körből, de ez a jelölés feltétlenül akkor történt. Ez nagyjában való jelölés volt, voltak olyanok is, akik nem fogadták el. Lehetséges, hogy csak másnap tudta meg.

Sarlay: Ez ottlétem alatt szóba sem került. Csak 20-án értesültem róla.

Turcsányi: Még egy igen fontos momentumot kell HIOI- említenem. A 20-án délután tartott tárgyalások alkalmával mind a 13-an egy szívvel-lélekkel elfogadtuk azon ajánlatokat, amelyeket Vöröss öméltósága saját felelősségére garantált nekünk és ha kellő időben megtartatik a gyűlés, nem lett volna sztrájk.

— Ezt már többször hallottuk. (Faludyhoz): Van itt egy fogadalmi nyilatkozat, ismeri?

— *Faludy:* Igen, én szerkesztettem.

— Melyik gyűlésről való?

— Ez a Szegeden tartott elnöki értekezlet egyenes utasítására lett megszerkesztve. Szegeden t. i. április 4-én előértekezletet tartottunk, amelyen az ország összes kerületi bizottságainak elnökei találkoztak és ott többek közt azt is elhatároztuk, hogy az egész vonalon helyi bizottságok alakuljanak

és ezeket a fogadalmi nyilatkozatokat állítsák ki, illetve szerkesszék meg. Én mint az angyalföldi bizottság elnöke, ezt meg is szerkesztettem.

— Alá is írta ezt ön?

— Nem. Az én állomásom belesik a fővonalba, azt megszerkesztettem, kiküldöttem Rákos-rendezőre, ott kinyomatták és széjjelküldték.

Győrffy dr.: Kérem a fogadalmi nyilatkozat felolvasatása t is, hogy arról mi jegyzőkönyvileg is tudomást szerezzünk. (Felolvasatják.)

Falady: Ebben nem volt semmi olyan nyilatkozat, mely a törvény keretén kívül való elfajulást hozta volna létre. Mi szét vagyunk forgácsolva, ha anyagi előnyeinket a törvényes utón ki akarjuk vivni, ki van zárva, hogy azt másképp meg tudjuk tenni, mintha erkölcsileg és minden tekintetben együtt érünk és szolidaritást vállalunk.

Elnök: Tehát tisztán erkölcsi összetartásról volt szó, törvényes keretben?

— Igen.

Dr. Polónyi védő: Kérem konstatálni, hogy ezen bizonyíték becsatolásáról én, mint Falady védője, értesülést nem szereztem és nem volt módomban ellenbizonyítékokat beszerezni.

Elnök: Ezen bizonyítékok május 31-én érkeztek.

Dr. Vázsonyi: Kérem annak megállapítását, hogy ez a fogadalom nem egy helyi dolog, hanem az országos bizottság határozatának felel meg. Tehát Földesy és Justh dekorált vasutasok tudtával és beleegyezésével szerkesztetett.

Elnök: megállapítja, hogy ez benne van a nyilatkozatban.

Dr. Landler Jenő védő: Kérem, hogy Joannovics Miklós bizonyos személyes körülményekre vonatkozólag hallgatassék meg, mert ezekből ki fog derülni, hogy védencem nem közhivatalnok.

— *Joanovits:* Csak azt akarom bejelenteni, hogy én idegen vasútnál tettem esküt s akkoriban nekünk más esküfor-

mánk nem volt, hanem elő volt olvasva a 201. számú vasúti üzleti rendtartás 101. §-a.

Elnök: Mikor lépett át az államvasutasokhoz?

— *Joanovics:* 1902-ben és a magyar államvasútnál nem tettem esküt.

— Az az eskü, melyet az osztrák vasúttársaságnál tettem, minden vasúttársaságnál érvényes.

— *Landler dr.:* Akik átlépnek, azok nem tesznek esküt, de aki állami szolgálatba lép át, az tesz.

— *Joanovics:* Legyen szabad még figyelmeztetnem az elnök urat a 107. §-ra, mely világosan kimondja, hogy az államvasút tisztán üzlet, mert bejegyzett cég.

Elnök: Erre most nincs szükség.

— *Dr. Landler védő:* Amennyiben fontos jogi következménye van, kérem annak konstatálását, vádlotthoz intézendő kérdés útján, hogy a magyar államvasút hány vasutast adott bérbe raktárvállalatnak, a szerződés 14. §-a értelmében s hogy vádlott nincs-e bérbe adva?

Elnök: Azt hiszem sokkal helyesebb lesz, ha ezt a kérdést az üzletvezetőség meghívott képviselő jenek tesszük fel. Mindenkinek lesz joga hozzá kérdést intézni, ha ez a dolog az én figyelmemet elkerülné is, az önökét nem fogja. Ezután átmehetünk a bizonyítási eljárásra.

Geszii dr. kir. ügyész: Adat van arra, hogy 19-éről 20-ára forduló éjjel jelöltettek ki a 13-as bizottság tagjai, így vállotta ezt ma Turcsányi; annak idején ugyan azt vallotta Turcsányi, hogy a bizottság azon az éjjelen meg is alakult, ma azonban így koriggálta vallomását: kijelöltetek a bizottság tagjai. Hallottuk továbbá az egyes vádlottaktól, hogy 20-án délelőtt körülbelül mindnyájan értesültek a választásról, t. i. azok is, akik 19-én éjjel a demokrata-körben nem voltak. Már most kérem annak a megállapítását is, hogy a Budapesten összegyűlt sztrájkoló tömeg mikor vette tudomásul, hogy a bizottság tagjai kicsodák.

Elnök: Akkor kérdést fogok intézni.

Vázsonyi dr.: Bátor vagyok kijelenteni, "hogy Turcsányi

vallomása oly kihallgatásból származik, mely hajnali öt órától déli egy óráig tartott. Ennek az embertelenségnek . . .

Elnök: E kifejezésért rendre utasítom a védő urat!

Vázsonyi dr.: . . . ennek kell tulajdonítani a Turcsányi és a többi vallomása közti eltérést.

Elnök: Itt nem tett az ellen kifogást.

Landler dr.: Nem embertelenségről, hanem jogi abszurdumról beszélek, mert teljesen lehetetlen, hogy itt ezt a kérdést tárgyaljuk, hogy itt az ügyész úr kívánsága teljesíthető legyen, most, mielőtt a bizonyítási eljárásról lenne szó. Hogyan akarja a vádhatóság igen tisztelt képviselője megállapítani most, a bizottság tagjainak tudomásul vételének tényét a tömeg részéről, mikor még bizonyíték egyáltalában semmi irányban nem szolgáltatott?! Ez a leghatározottabb jogi abszurdum, jogilag teljesíthetlen nonsan!

Elnök: Azt látják az urak, hogy sok rendkívüli nehézséggel küzdök. Azt hiszem, az uraknak is bizonyos dolgoktól el kell tekinteni. Miután a kérdés fel lett vetve, felteszem: Sarlay, mikor tudta meg megválasztását?

Sarlay: 20-án délután 2—3 óra közt a képviselőházban.

Gyórfy dr.: Én teljes mértékben akceptálom a magam részéről a kir. ügyész úr előterjesztését s azt, hogy fontosnak tartja ezen körülmény tisztázását. Minthogy ezen indítvány előterjesztetett, nem alteral az, hogy ez most tétessék fel. De ebben az esetben arra kérem a vádhatóság t. képviselőjét, méltóztassék felvilágosítani, hogy mi módon kívánja ezt konstataálni? Addig én óvást emelek az ellen, hogy az egyes terheltekhez bárminő kérdés intéztessék.

Pollacsek dr.: Szintén a kérdéshez kívánok hozzászólni, mert az ügyész úr Turcsányi vallomását félreértette. Turcsányi nem azt mondta — ez igazolva van a többi vádlott egybehangzó előadásával — hogy már akkor megtörtént a kijelölés, hanem szó volt a kijelölésről, illetve a választás előkészítéséről, amely aztán másnap a tömeg részéről történt meg.

Geszti dr.: Egy megjegyzésem van. A délelőtt folyamán három ízben történt, hogy a t. védő urak közül egy-egy,

mikor a vádlottak kihallgatásáról volt szó, felállott és indítványt tett bizonyos kérdések feltevése iránt. A kérdések feltevéset az elnök úr mindannyiszor megtagadta, mert meg kellett, hogy tagadja, mert kérdéseknek ily alakban való intézése törvénytelen, de ugyanazon kérdéseket mégis feltette az elnök úr saját hatáskörében. Én mindezt szótlánul hallgattam végig, bár ez formailag törvénytelen volt ....

Elnök: Bocsánatot kérek, ezt nem tűrhetem, tetszett volna akkor bejelenteni kifogását. Nem engedhetem, hogy ezt a kifejezést használja. Tudatában voltam annak, hogy azt jogomban volt feltenni.

Geszti dr.: Én azt mondtam; hogy a védő urak az elnök úr közvetítésével intéztek a vádlottakhoz kérdéseket, ami a törvénnyel ellenkezik, minthogy a kérdések feltevéset az elnök úr formailag tényleg meg is tagadta. Most végre én is terjesztek elő egy kérelmet, hogy úgy, amint az elnök úr bölcsessége azt diktálni fogja, megállapítson egy tényt. Ebből a védő urak kázust csinálnak és vitatkoznak róla 20 percig.

Elnök: Turcsányi, mondja meg, hogy volt az a megalakulás 19-e és 20-a közt. Megalakulás volt-e, vagy kijelölés?

Turcsányi: Megalakulás már azért sem lehetett, mert azoknak legnagyobb része, akik a bizottságba beléptek, jelen sem voltak. Megalakulásról szó sem volt.

Elnök: Hát mi volt az?

Turcsányi: Megbeszélés volt az, egy névsor összeállítása, arra az esetre, ha az illetők elvállalják; megjegyzendő, hogy 20—22 volt ott felsorolva és voltak olyanok, akik nem léptek be a bizottságba. Az, hogy a rendőrség előtt tett vallomásomban odanyilatkoztam, nagyon természetes lehet, ha ismeretes, hogy hat napig nem aludtunk a sztrájkján, utána 10 napra lezártak. Ezek a rettenetes izgalmak, mert ehhez nem vagyunk hozzászokva, azután a hajnalban való megidőzés, ahová én azzal a tudattal mentem, hogy újra letartóztatnak, volt az ok.

Elnök: Most csak a megalakulás formájáról szóljon.

Turcsányi: Ez csak körülbelül egy megbeszélés volt, hogy a névsort így fogjuk összeállítani és azért van ily látszó-

lagos eltérés a vallomásokban, mert azok, akik be lettek választva, jelen sem voltak.

Elnök: Felolvastattam már egyszer, kik voltak jelen; felolvastathatom még egyszer.

Geszti dr, királyi ügyész: Nem arra fektetek súlyt, az tisztázva van már, hanem annak megállapítására, hogy a sztrájkolókkal csak 21-én délben közölték a bizottság tagjainak névsorát.

Bakonyi dr.: Konstatálni kívánom azt, hogy ez csak azért volt, mert 21-én kötött marsrutával volt engedélyezve a gyűlés megtartása, tehát fizikai lehetetlenség volt előbb tudtukra adni.

Elnök: Én úgy fogom fel a Turcsányi előadása után, hogy a kir. ügyész úr abban a nézetben van, hogy a 13-as bizottság 19-éről 20-ra virradó éjjel alakult meg. Miután azt az indítványt terjesztette elő, hogy az tisztáztassék, azért tettem fel a kérdéseket.

(leszli dr.: Azt az előterjesztést intézem a kir. törvényszék elnökéhez, szíveskedjék Turcsányihoz azt a kérdést intézni, igaz-e, hogy 21-én lett közölve a 13-as bizottság tagjainak névjegyzéke a tömeggel, illetőleg, hogy a tömeg akkor vegye azt tudomásul.

Elnök: Ezt is kénytelen vagyok megtagadni, de mégis célunk lévén az igazság kiderítése, álljon elő Turcsányi, s mondja meg: tudja, mikor lett ez a nagy tömeggel közölve?

Turcsányi: 20-án délután már megalakult, de miután nem akartunk okot adni rendzavarásra s így a rendőrség beavatkozására, mert ezt a készséget már akkor láttuk a rendőrség részéről — távol tartottuk magunkat minden hangos szótól, a tömeget csitítottuk. 20-án délután Vöröss államtitkár hívott meg a Demokrata körbe, ahol értesített, hogy kieszközölt egy gyűlést 21-én délelőttre, itt szankcionálták a 13 megválasztását.

Bakonyi dr.: Nem vagyok barátja a szószaporításnak, de hogy a felvetett kérdés minden részletében lehetőleg tiszta ztassék, ahhoz a védelem érdekében ragaszkodni kell. Méltóztassék a tek. kir. törvényszék neki tetsző alkalmas módon

az iránt intézkedni, hogy konstatálható legyen, miért csak 21-én közöltetett a 13-as bizottság megalakulása.

Kacsó: Tek. kir. törvényszék! Azt hiszem, még kartársaim is tévedésben vannak e dologban. 20-án a tömeg a megválasztást már tudomásul vette. 21-én én felállottam a pódiumra és nem azért, hogy megerősítsenek, ellenkezőleg, mint-hogy félreértések merültek fel, megelőzőleg kérdezősködtek, igaz-e az a hír, hogy egy mozdonyvezetőt lelőttek, — azért, hogy zavarok ne álljanak be, felállottam és azt mondtam: akár újságból olvastok, akár rendőrségtől hallotok valamit, azt ne vegyétek komolyan, egyedül az az igazi, amit a 13-as bizottság tudatni fog. Kérdezték: kik azok, mire én őket egyenként bemutattam. A megalakulás már 20-án meg volt.

Baracs dr.: Tek. kir. törvényszék! A bprts. 331. §-a ő. bekezdése alapján: „Fontos ügyekben a bíróság elrendelheti az egész főtárgyalásnak vagy egy részének gyorsírással való feljegyzését. A bíróság, ezt bármelyik félnek kellő időben előterjesztett, indokolt kérelmére más ügyben is elrendelheti, ha a fél a költségeket megelőzőleg bírói letétbe helyezi.“ Arra való tekintettel, hogy fontos ügyet tárgyalunk, a magunk részéről súlyt helyezünk arra, hogy a tanúk vallomása gyorsíróilag megörökíttessék. Mi gyorsíróról a magunk használatára gondoskodtunk. Habár fontos ügyekben a bíróság a bírói eljárás költségeire rendeli el, de el kell rendelnie minden más alkalommal, ha a fél kívánja. Én a magam részéről azt a tiszteletteljes kérelmet teszem, méltóztassék elrendelni a gyorsírók alkalmazását a bírói eljárás költségeire. Kijelenteni azonban, hogy amennyiben a tek. bíróság a 33J. §. 5. bekezdése első pontja alapján nem rendelné el, kérem a mi költségeink terhére elrendelni: készek vagyunk saját személyünkben az összeget esetleg bírói letétbe helyezni.

Geszti dr.: Magam részéről a gyorsírók alkalmazását nem tartom szükségesnek.

Elnök: Miután a bíróság e kérdésben határozatot kíván hozni, visszavonul.

Elnök: Tessék meghallgatni a törvényszék határozatát! Miután a védelem részéről azon indítvány tétetett, hogy ezen

tárgyalás további folyamán, különösen a bizonyítási eljárás tartamán gyorsírói feljegyzések eszközöltessenek, minthogy a perts. 331. §-a ezt fontos esetekben megengedi, s mivel a védelem fontosnak jelzi a védencek érdekében ezen bűnpört, de a kir. törvényszék is fontos természetűnek ismeri ezt el, a törvényszék abban a nézetben van, hogy nincs oka megtagadni a védelem ezen indítványát, ennél fogva a felek költségére a gyorsírók alkalmazását elrendeli.

(*Baracs dr.* letétbe helyez 300 koronát.)

Elnök: Következnék a bizonyítási eljárás. Hajlandók az urak belemenni?

Vázsonyi dr.: Az ügy érdekében kérem, hogy még ma menjünk bele.

Polónyi dr.: A mára beidézett tanúk kihallgatását kérem.

Elnök: Miután a tárgyalás folytatása az elnökre van bízva s minthogy én is fáradtnak érzem magam, a tárgyalás folytatását holnap délelőtti 9 órára tűzöm ki.

A tárgyalás vége esti 7 órakor.

II. nap, 1904 június 4., délelőtt 10 órakor.

Elnök: A tárgyalást folytatjuk. Álljon elő Turcsányi.

— Úgy tudom önök egy pótbizottságot is szerveztek.

— Ilyen soha sem volt.

— Mi volt annak célja, hogy a 13-as bizottságát helyettesítse egy pótbizottság?

— Erről nem tudok, ilyent nem ismertem sohasem.

— A kihallgatási jegyzőkönyvben van erről szó?

— Nem lehetséges, hogy volt.

— Egy pótbizottság a 13-as bizottság keretén belül.

— Igen most már értem. Nem a 13-as bizottság keretén belül, hanem egy másik bizottságot alakítottunk, ha bennünket letartóztatnak, mert hallottuk, hogy le fognak tartóztatni és pedig 22-én pénteken.

— Kik választattak azon bizottságba?

— Azt nem mondom meg.

— Szemányi is tagja volt a bizottságnak?

— Azt nem tudom, annyit hallottam, hogy Szemányit is megválasztották, a többire nem akarok válaszolni.

Az elnök: (Seidehez.) Önhöz is azt a kérdést intézem. Ön is tud erről a bizottságról?

Seide: Igen, alkottunk egy bizottságot, hogy legyenek férfiak, akik a tömeget tudják vezetni, hogy esetleg haza tudják dirigálni, hogy a tömeg ne maradjon vezetők nélkül.

— Kik alakították ezt?

— Nem tudom.

— De mégis kik alakították a 13-as pótbizottságot?

— Kérem én akkor, mint elnök az emberek élelmezési pénzét utalványoztam és nem vettem részt az alakulásban.

— Tudta azt, hogy megalakul?

— Igen.

— Van e tudomása arról, hogy kik voltak annak tagjai? Tagja volt-e Szemányi?

— Azt nem tudom, annyit hallottam, hogy Szemányit is megválasztották, de nem tudom, hogy vajjon elfogadta-e. Hallottam egy mozdonyvezetőről is, de nem tudom, hogy elfogadta-e?

— Nem tudja, hogy hívták?

— Nem tudom.

Kacsó: Nagyságos elnök úr, engedelmet kérek tegnapi vallomásom kiegészítése végett óhajtok felszólalni.

— Tessék.

— Kérem tegnap elhallgattam vallomásomban azt, hogy megjelentem a 13-as békéltető bizottság főtárgyalásain és azokon résztvettem és mert tudomásom van, hogy Vöröss László ny. államtitkár meg van idézve, őt tartottam illetékesnek, hogy ezen tárgyalások lefolyásáról nyilatkozzék. Annak idején az ő nyilatkozatai után kérem meghallgatásomat.

— Helyes. Ez joga mindenkinek.

Vázsonyi: Tekintetes kir. Törvényszék! A tárgyalás megkezdése előtt az elnök úr azt a bölcs intelmet intézte hozzánk, hogy tartózkodjunk a politikai momentumoknak e perbe való

bevonásától. Ez valóban szándékomban volt és megtettük, bár-hogy nehezemre esett egy olyan perben, amelyben egy olyan állítólagos delictum tárgyalatik, amely 6 napon keresztül nem volt delictum és csak felsőbb rendeletre lett az. De nem hagyhatom szó nélkül, hogy e tartózkodás meg van nehezítve annál is inkább, mert a tegnapi napon oly tendenciosus scenírozások történtek, amelyek alkalmasak arra, hogy a port befolyásolják s nehezzé teszik, hogy megmaradjunk az elnök úr által kijelölt keretben.

Csodálatos véletlen folytán tegnapi tüzték ki tárgyalásra a pénzügyi bizottságban a vasutasok fizetésrendezésének ügyét.

Itt a tendencia világos, sőt nevetséges. Van szavunk ahhoz, hogy ezen tárgyalás alkalmával a nagy közönség igénybevételeivel a lapok útján közöltetett a keresk. miniszter beszéde, amelyben oly állítások foglaltatnak, amelyek ezen per keretébe tartoznak. Az összes lapok közlése szerint ott a bizottsági ülésben a miniszter tanúvallomást tett felelősség nélkül.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Vázsonyi: Bocsánatot kérek, a nyilvánosság előtt történt és a ki azt állítja, hogy tud valamit, jöjjön ide és ne beszéljen bizottságban felelősség nélkül. (Helyeslés a védők részéről.)

Elnök: Csak röviden.

Vázsonyi: Rövid leszek, mert a tények megbélyegzik önmagukat.

Elnök: De kérem.

Vázsonyi: A miniszter a következő kijelentést tette: (olvassa) „A kitörés nem volt előre megállapított naphoz kötve, hanem miután egyes tisztviselőket kénytelenek voltak felfüggeszteni, ezek kimentek a rákosi pályaudvarra és megállították a vonatokat és leadták az úgynevezett 7-es számú jelzést.“

Tehát felelősség nélkül vádolt egy bizottságban és állítja, hogy a felfüggesztett tisztviselők csinálták a sztrájkot és adták le a 7-es számi jelzést. Ezen tisztviselők egyike Sarlay. Védencem nevében kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy a miniszternek ez az állítása valótlan és ha bizonyítani akarja,

jöjjön ide a bíróság elé és valljon itt mint tanú és felelősség terhe alatt. (Mozgás.)

Baracs dr.: Ugyanezen közlemény késztet engem, mint az egyik vádlott védőjét arra, hogy óvást emeljek a miniszter vádjával szemben. Nem osztom abban a tekintetben dr. Vázsonyi védő társam nézetét, hogy a miniszter felelősség nélkül beszélt. A miniszteri kijelentés nem történt felelősség nélkül, mert minden miniszteri kijelentés felelősség mellett történik, oly felelősség melleit, amely nem tartozik ebbe a perbe, t. i. politikai felelősség mellett, kétségtelen azonban, hogy a miniszter állásánál fogva az a szentség, melyet a közvélemény a miniszter szavának tulajdonít, az képes a közvéleményben azt a hitet kelteni, hogy a miniszter által állított tények a valóságnak megfelelnek. Fentartom azt a jogot, hogy a miniszternek a bizottságban tett jelentése alapján, mely szerint két pozitív tényállást tárt a nyilvánosság elé, a miniszternek tanúként való megidéztetését indítványozom. De elvárom a közvád pártatlan vezetőjétől, hogy midőn olyan fontos körülményről, mint a miniszter állítása, tudomást szerez, oly állításról, mely a vád javára elhatározó befolyást gyakorolhat, élni fog az alkalommal, amit egyébként a bp. 3(6).§-a is megad és hivatalból kéri elrendelni ezen új bizonyítékok beszerzését. Merőben ez a szempont indít engem arra, hogy ne legyek előre indítványt és várjam az ügyész úrnak ez irányú elhatározását.

Landler dr.: Én nem engedem eltussolni e politikai kérdést.

Elnök: Nem engedem meg a szót.

Landler dr.: Nem is méltóztatik tudni, mihez akarok szólni.

Elnök: Két oldalról volt bizonyos politikai színezetű felszólalás. Megvallom, hogy tegnapi felhívásom után ez engem és bírótársaimat kínosan érint.

Egy redő: Nem mi kezdtük.

Elnök: Vázsonyi képviselő úr bizonyos lapok közleményeire utalt. Én megvallom, nekem azokról semmi tudomásom nincs. Azokat nem olvastam és nem is fogom. Vázsonyi

védő úr nagyon szigorú szavakat használt az illető politikai egyéniséggel szemben. Én azt hiszem, hogy kötelességemet teljesítem, mikor e felett rosszalásomat fejezem ki. Ami pedig azt illeti, hogy a bizottságban elhangzott beszéd a bíróság befolyásolása céljából történt volna, csak az a válaszom s ez a lelki meggyőződése, hogy erre senki sem képes s az nem is lehetséges, azt fel se lehet tételezni. De akárhogy tételeztetik is fel, bizonyos, hogy célt nem fog érni.

Ami pedig másik részét illeti a felszólalásnak, hogy a miniszter megidéztesék, minthogy az ügyész úr konkrét indítványt nem tett, azt hiszem, hogy megvárjuk azt a momentumot, mikor ő erre vonatkozólag előterjesztést tesz s akkor dönteni fogunk.

(Az ügyészhez.) Kíván az ügyész úr nyilatkozni?

— Nem.

Vázsonyi: Bocsánatot kérek, úgy látom, hogy szavaimat félreértették. Én csak azt akartam kifejezésre juttatni, hogy szokatlan módon befolyásolni akarják, sajtó után, különösen az ilyen a kormányhoz közel álló sajtók, a bíróság álláspontját. Én csak azt mondtam, hogy nem való, amit a miniszter a védencemre vonatkozólag mondott.

Landler Jenő védő: Kérem Hieromny Károly miniszter beidőzését, minthogy nincs kilátás, hogy az erre vonatkozó indítványt a királyi ügyész úr tegye meg. kérem megidőzését első sorban a védelem érdekében. Bizonyítani kívánom vele és általa, hogy a nála a fizetésrendezés ügyéből kifolyólag megjelent küldöttségnek kijelentette, hogy ha bármilyen oknál fogva nem teljesítheti majd a vasutasok kívánságát, akkor ők gyűlésezhetnek szabadon, mindenki megkérdése nélkül.

Bizonyítani kívánom, hogy dacára adott szavának ő volt mégis a 20-iki nagygyűlés betiltásának értelmi szerzője, azon hallatlan indokolással, hogy a kormány javaslatával szemben állást foglalni senkinek sem szabad, s e miatt függesztette is fel azokat, kik ezen gyűlést kérelmezték.

Míg tehát egyrészt előzőleg tett kijelentésével idecsődítette az ország összes vasutasait, másrészt — nem tudom — azaz hogy tudom, de nem akarom megmondani — minő taktikai

okokból — meggátolta a vasutasokat, a magyar állampolgárokat legprimitívabb polgári joguk gyakorlásában.

Ezért akarom első sorban ide állítani a minisztert; ide akarom, ide fogom állítani és vele eldöntöm ezt az egész port. Beigazolom vele magával, hogy ő a sztrájk oka!

De másodsorban a bíróság reputatioja is megkívánja, hogy idecítáltassék a miniszter és ezzel dokumentálja a bíróság, hogy ez nem a szó közönséges értelmében vett megrendelt per; ezzel dokumentálja függetlenségét, a magyar alkotmánynak ezt a megmaradt egyetlen roncsát, mely én előttem mint szentség állott eddig s nem engedhetem, nem szabad engedni senkinek, hogy ez csorbát szenvedjen vagy abban egy percig is bárki kételkedni merjen. Álljon ide a miniszter, állítsa ide a bíróság s dokumentálja ezzel függetlenségét (Mozgás.) (Helyeslés.)

Geszti kir. ügyész: Azt aényt, hogy ki az oka a sztrájk-nak, a tárgyalás fogja igazolni. A mi azt a bizonyos szentséget illeti, amit a védő úr *meg* akar védeni, megvédi még a kir. tör-[^]ényszék maga is. Hieronymi kihallgatása iránt tett indítvány elutasítását kérem, mert a védő úr oly konkrét tény, mely ez ügygyei kapcsolatos, nem jelölt meg. Hogy a miniszter a pénzügyi bizottságban mit mondott, ránk nem tartozik. Ott a miniszter meggyőződésének adhatott kifejezést, a minthogy ellenkező meggyőződésüknek a védők is adhatnak és adnak kifejezést.

Landler dr.: Ragaszkodom a miniszter beidőzéséhez.

Rác dr.: Nem mondaná meg az ügyész úr, hogy honnan vette a miniszter a meggyőződését?

Landler dr.: Visszautasítom egyébként az ügyész úr megjegyzését, hogy a védők is kifejezik meggyőződésüket az ellenkező irányban úgy mint a miniszter. A védők nem akarják illetéktelenül befolyásolni a bíróságot, a miniszter úr meggyőződésével meg azt akarja. Ez nagy különbség! (Helyeslés.)

Gryórfy dr.: Rövid leszek, sietek kijelenteni, hogy én is magamévá teszem *Baracs* és *Vázsonyi* dr. védőtársaim előterjesztését. Magamévá teszem pedig azért, mert igenis a vád az, hogy a 14 vádlott bizonyos büntetendő cselekmény elköve-

tésével van vádolva. A kir. törvényszék állapította meg az eddigi anyagot. Eddig ezen anyaghoi a vádolt cselekményre vonatkozólag egy halvány sugár sem esett, sőt ellenkezőleg.

Elnök: Azért lesz bizonyítási eljárás.

Győrffy dr.: Sőt ellenkezőleg, hogy abból egy szó sern igaz. Már most konstatálni kívánom azt, hogy ez a vád a kir. ügyészség által megindítva tulajdonképen a kormánynak a vádja.

Elnök: Ez nem tartozik ide. Nem engedhetem meg, hogy ezen irányban folytassa a védő úr.

Vázsonyi dr.: Megrendelt per.

Győrffy dr.: Én távol állok attól, hogy megrendelt per-ről beszéljek. Én a politikát teljesen kizárom és tartom magamat az objektív tárgyaláshoz és főként a bűnperhez. Kétségtelen, hogy hivatalból üldözendő bűncselekményekről levén szó, a hivatalos vádhatóság a kir. ügyészség és így az ügyészség által indított vád a kormány pere.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Győrffy dr.: A kir. ügyészség pedig a vádemelés és irányítás tekintetében tartozik magát az igazságügyminiszter utasításához alkalmazni, az igazságügyminiszter pedig tagja a kormánynak és ennél fogva tehát a kormány vagy ennek tagjai a vád urai, tehát ók a bűnpernek közvetett utón egyenes szereplői és így a kormány gazdája e pernek.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Győrffy dr.: Én nem engedhetem meg, hogy suba alatt elsikkasszák a per gazdáját. (Mozgás.)

Elnök: Méltóztassék az előterjesztésnél maradni.

Győrffy dr.: Előterjesztem kérelmemet és csak azt jegyzem meg, hogy védencem sorsa én reám van bízva és ennek sorsát én képviselem és nem az elnök úr és e tekintetben sem a kir. törvényszék, se senki kedvéit attól egy hajszálnyira sem fogok eltérni és nem fogok eltérni attól, hogy amit a védelemhez szükségesnek tartok, azt elő ne adjam. Ha a törvényszék meg fog akadályozni, túrni fogom, de jogaimból nem engedek és tán bizonytságot fog nyerni, hogy itt csakugyan megrendelt perről van szó. Egyébként megjegyzem, hogy

mindaddig, míg a törvény ellen nem véték és védői tisztességemet teljesítem, a szólásszabadságomat korlátozni nem szabad.

Elnök: Csak azt konstatom, hogy belementünk a politikába. Tessék előadni előterjesztését.

Győrffy dr.: Utalok arra, hogy a miniszter a pénzügyi bizottságban fontos tényállításokat tett, már pedig nincs megengedve, hogy perdöntő körülményre nézve a bíróságon kívül hivatalos állásban és annak súlya alatt vallomásokat tegyen, mert ez befolyásolhatja a bírót és befolyásolhatja a közvéleményt, miután az ő állításait hivatalos minőségben, hivatalos adatokkal támogatni igyekszik. És ezen minőségben mondott szavainak tendenciája világos. Ha tehát ő ily módon beletolakodni akar ....

Elnök: Ha így méltóztatnak folytatni, akkor kénytelen leszek a szót megvonni.

Benedek dr.: Akkor mindnyájan visszavonulunk.

Vázsonyi dr.: Dehogyan vonulunk. Ezt a szívességet nem tesszük meg a vádhatóságnak.

Győrffy dr.: A miniszter úrnak tessék idejönni és itt tegyen vallomást, hogy azzal szembe állhassunk, ő nem csak kezdeményezője a vádnak, hanem koronatanúja is, azért kérem a tekintetes törvényszéket, hogy idéztessék meg a miniszter, hogy tegyen az igazság érdekében vallomást. (Helyeslés.)

Az ügyész úr tudni kívánja aényt, amire kihallgatni kívánom a minisztert. Megmondom. A miniszter a pénzügyi bizottságban azt mondta, hogy a sztrájkolok kimentek a ráköpi pályaudvarra és ott megadták a 7. sz. jelzést, Ez a bűnper anyagát kimerítő vallomás, amelyről tudomást szereztünk és minthogy ily döntő körülményről van szó, méltóztatnék a minisztert megidézteni és ez iránt megkérdezni.

Ügyész: A miniszter úr nem ténykörülményekről beszélt, ő saját meggyőződésének adott kifejezést. A ténykörülményekre nézve lesz ebben vagy tán a másik bűnpörben közvetlen adat. A miniszter úr tényéről vagy közvetlen tapasztalatáról azonban nincs itt szó. Köztudomású, hogy ő a sztrájk kitörése alkalmával Mákoson nem volt. Ennek folytán ellenzem a miniszter úrnak megidéztesét.

Gál dr.: Én a következő körülményekre kérem Hieronymi kereskedelmi miniszter megidéztetését.

Hieronymi Károlylyal bizonyítani kívánom, hogy a 13-as bizottságot egyenesen mint hivatalos felelős felhatalmazta, hogy azokkal a vasutasokkal, akikre nézve úgy áll a dolog, hogy azt állítják, hogy sztrájkba lépni kívánnak, tárgyaljanak és az üzeneteket a 13-as bizottság útján kívánta a vasutasokkal közölni. Ugyancsak a kereskedelmi miniszter felhatalmazása alapján a 13-as bizottságnak az a felhatalmazás adatott, hogy közöljék a többi vasutasokkal, miszerint ügyükben akkor lesz döntés, ha a miniszterelnök hazaérkezik Bécsből és addig függőben kell tartani a döntést. Kérem ezen körülményekre Hieronymi és gróf Tisza István miniszterek beidéztetését.

Elnök: A bíróság határozathozatal végett visszavonul.

Tanácskozás után az *elnök* kihirdeti: A kir. törvényszék dr. Landler Jenő és dr. Gál Jenő indítványára azon határozatot hozta, hogy ez idő szerint e kérdésben nem intézkedik. Az egész bizonyítási anyag még a bíróság rendelkezése alatt áll és kimerítve nincs. Nem tudjuk, nem lesz-e elégséges ezen per eldöntésére. És mikor pedig a bizonyítás kiegészítésének kérdésére kerül a sor, az összes felek az egész bizonyítási eljárásra még mindig indítványt terjeszthetnek elő, ennél fogva a kir. törvényszék még most nem kíván intézkedni.

Most pedig ezek után ismételten azon kérelmet terjesztem az összes felekhez, méltóztassanak tárgyilagosak maradni, minden politikától tartózkodni, az előbb már nagyon bementek a politikába.

És még egy kérésem van. Kérem az urakat, ne hangoztassák mindig, hogy akár innen, akár onnan befolyást gyakorolnának a bíróságra, mintha a bíróság, a független ítékezés volna kísértésnek kitéve. Azt hiszem, hogy nem szükséges azt folyton hangoztatni, mert mi lelkünkben érezzük, hogy mi független bírák vagyunk és mert ha mindig azt hangoztatják, ez könnyen azt a látszatot keltheti, mintha éppen a védők akarnák befolyásolni a bíróságot. A bíróság erre úgy sem kapható és

azt hiszem, hogy nincs is ilyen szándék senki részéről. Ezek után azt hiszem, megkezdhetjük a tárgyalást.

Landler dr.: A B. P. 310. §. alapján a tanúvallomás érdekében egy indítványt tennék, amit egyébként a per technikája is megkíván. Serbák úr tanúnak beidézett, de úgy tetszik nekem, mintha egyúttal szakértőnek is idéztetett volna, sőt az is lehetséges, hogy egyenesen hallgatónak küldetett ide létsősősbe részéről! Úgy hiszem, szakértő kihallgatásának nincs helye, a megrendelt hallgató perjogi állását sem ismeri a B. P. Ha pedig mint tanú idéztetett be, azt a kérelmet terjesztem elő, hogy Serbák előre hallgattassék ki és aztán bocsáttassák el vagy pedig legvégén hallgassák ki, mert félő, hogy a többi beidézett tanú nem mer a védelem érdekében vallani, mert felebbvalójuk által feszélyeztetve fogják magukat érezni s így ebbeli indítványom a tanúvallomás szabadságának megvédését célzza!

Elnök: A törvény szerint a tanúvallomás érdekében a vádolt is a teremből eltávolítható; épen úgy a tanú is; tehát e tekintetben is intézkedhetünk, ha szüksége fennforog. Az elnök hatáskörébe tartozik a felett határozni, hogy történjék a kihallgatás sorrendje.

Én megállapítom a sorrendet, hogy elsőnek *Vöröss László*, azután *Dobiecky Sándor* és azután *Serbák* hallgattassék ki.

Bakonyi dr.: Én a más nevében nem beszélek, de a magam nevében engedelmet kérek egy nyilatkozat megtételére. Legnagyobb tisztelettel hajlok meg a hozzám ismételtén intézett felhívás előtt, de tek. kir. törvényszék ebben a perben, amely oly sok izgalmat keltett, lehetetlen az „Újság“ c. lap vádaskodását vissza nem utasítanom.

Elnök: Megint benne vagyunk a politikában.

Bakonyi dr.: Ez nem politika. Én nem élek vissza a kir. törvényszék türelmével (olvassa) „akik részint a képviselőházban foglaltak politikai állást a sztrájk mellett, részben teljesen munkatársai voltak a vádoltaknak deliktumok elkövetésében“.

Vázsonyi dr.: Hazugság!

Bakonyi dr.: Én a más nevében nem beszélek, de a magam nevében leghatározottabban s azt hiszem teljes joggal visszautasítom, ezt az inszinuációt és megvádolást (felkiáltások: Mindnyájan visszautasítjuk!) Mert ami engem illet, én a vasúti kérdésben a pártban fel nem keltem, sőt nem is titok, a sztrájk ellen, politikai körben, saját pártomban állást is foglaltam. Kötelességemnek tartom ezt ezzel szemben kijelenteni. A másik pedig, ha rám is vonatkozik az az állítás, mintha a vádbeli cselekmény elkövetésében a vádlottaknak munkatársa lettem volna; ez oly valótlanosság, melyet csakis velem született higgadtságommal és a tekintetes kir. törvényszék iránt tartozó tiszteletnél fogva nem bélyegzők az őt megillető kifejezéssel.

Elnök: Hallottam ezt a nyilatkozatot. Az történt egy hírlapi közleményre, mely a bírósággal semmiféle kontaktusban nem áll. Azt hiszem, arra semmi befolyást nem is gyakorolhatunk. Kifejezést tetszett adni felháborodásának, evvel azt hiszem tovább mehetünk.

Vásznai dr.: Bocsánatot kérek. Az én nevemet nyilvános tárgyaláson említették fel egy hitvány, hazug közlemény keretében. Miután nem engedhetem meg, hogy a nevemet meghurcolják, hivatkozom arra, hogy ez a lap a loibzsumálja annak, ki ezt a pert megrendelte. Megvetése] utasítom vissza azon hitvány hazugságot, mely ezen lapban foglaltatik.

Elnök: Én kötelességszerűen ezen erős szavakért rendre utasítom a védő urat.

Vásznonyi dr.: Ez egy gaz rágalom. (Mozgás.)

Elnök: Megint oly szenvedélyessé vált a tárgyalás, hogy 6 percre fel kell függeszteni.

Szünet után.

Elnök: Bakonyi védő úr nyilatkozatára már reflektáltam. most még kijelentem, hogy igen nehéz így a bíróság helyzete. ha örökös közbeszólások történnek; s folytonosan olyan kérdésekkel foglalkozunk, ami nem tartozik szorosan a tárgyaláshoz. A vádlottak is meggyőződhetnek, hogy a védelemben a legmesszebb menő engedékenységet és türelmet tanúsí-

tom, szíveskedjenek önök is megkönnyíteni helyzetemet s ne megnehezíteni. Nem akarok a perendtartás ide vonatkozó §-sával élni a védő urakkal szemben, se bírsággal sújtani, sem odahatni, hogy esetleg helyükbe *mis* védők jöjjenek ide. Azt óhajtanám, hogy ezt az ügyet befejezzük, ennélfogva méltóztassanak helyzetemet megkönnyíteni és a tárgyalásra áttérni. Ezek után a bizonyítási eljárást megkezdhetjük.

Itt van, úgy tudom Vöröss L. államtitkár úr. Jöjjön be.

Vöröss László kihallgatása.

Vöröss L.: (Megjelenik.)

Elnök: Kívánja, hogy egy széklet adassak?

— Nem, köszönöm.

— Neve?

— Vöröss László.

— Hol született?

— Csanád m. Dombegyházán.

— Kora?

— 53 éves vagyok.

— Vallása?

— Róm. kath.

— Nős vagy nőtlen?

— Nős.

— Foglalkozása?

— Országos képviselő és nyug. államtitkár.

— Figyelmeztetem, hogy vallomására esküt kell tennie, csak az igazat vallja, különben mint hamis esküttevő büntetné a törvény.

— A tanú úr milyen minőségben érintkezett az itt jelenlevő vádlottakkal, vagy esetleg a vasúti alkalmazottakkal?

— Korábban hivatalos minőségemben vezettem a vasúti ügyeket hosszú éveken keresztül. Azonkívül a vasúti tisztképző tanfolyamon tanárkodtam közel 10 évig, ismertem úgyszólván az összes vasúti személyzetet, mindenkinek, aki hozzám fordult segíteni igyekeztem a sorsán. Jogom és okom volt tehát feltenni, hogy a vasúti alkalmazottak irányomban bizalommal viseltetnek és jóakarató tanácsaimat meg fogják

hallgatni. Ezen az alapon, miután a miniszterelnök úr és a keresk. miniszter úr hozzám fordultak az iránt, hogy nem volnék hajlandó a vasutasokkal érintkezésbe lépni, vállalkoztam ezen tiszta baráti szívességre, hogy érintkezésbe lépek. de nem mint a kormány megbízottja, a vasutasokkal. A 13-as bizottság tagjai, valamint Vázsonyi és Lengyel képviselő urak emlékezhetnek, hogy azzal köszöntöttem be, hogy nem mint a kormány megbízottja, hanem mint a vasutasok régi jóakarója jövök ide.

— Hová ment tanú úr először?

— Először a demokrata-körbe.

— Hányadikán lehetett?

— Gondolom 20-án. Akkor már szünetelt a munka.

— Tényleg nem volt a tanú úrnak ilyen megbízatása?

— Nem.

— Bizalmi jellegű kiküldetés volt?

— Annak lehetett minősíteni, azonban én teljesen saját felelősségemre jártam el s a 13-as bizottságban tett proпозициóm keresztül viteléről tisztán egyénileg vállaltam felelősséget.

— Senki sem utasította, hogy milyen koncessiókat tehet?

— Útbaigazításom senkitől sem volt. Én magam állapítottam meg a programot s közöltem is, hogy ezzel megyek oda. A sztrájkra az én megfigyelésem szerint első sorban az szolgáltatott okot, hogy a 13-as bizottság néhány tagja felfüggesztetek A másik ok pedig az volt, hogy betiltatott a gyülekezés s így a vasutasok a szabad gyülekezési jog gyakorlatában meg lettek akadályozva. Két feladatot tűztem ki ennélfogva magamnak. Először, hogy a múltakra teljesen a feledés fátyola borítottassák, s bárminő szerepet játszott is valaki a mozgalomban, bántódása ne legyen se a jelenben se a jövőben; másodsor igyekeztem biztosítani a gyülekezési jog szabadságát a vasúti alkalmazottak részére, hogy újabb gyűlésen tárgyalhassák kívánságaikat s ezeket kellő formában, utón és módon előterjeszthessék az illetékes hatóságnál.

— Volt erre vonatkozólag valami felhatalmazása?

— Felhatalmazásra nem volt szükségem, mert kijelenttem, hogy azon proposíciókat, melyeket én előterjeszték a 13-as bizottságban, a felelősséget magamra vállalom, hogy a kormánynál keresztül viszem.

— Azt is méltóztatott gondolni, hogy az a proposíció vagy a feledés fátyola boríttassék a múltra, keresztül fog menni?

— Igen, keresztül is ment. A következő proposíciókat tettem: Az eddig történetekre a feledés fátyola boríttassék. Senkinek bántódása az elkövetett cselekményekért nem lesz, sem a jelenben, sem a jövőben semmiféle következményeket nem fognak maguk után vonni. Ennek ellenében kívántam a munkába való azonnali visszaállást, biztosítottam azt, hogy üzletvezetőségként gyűlések megtartását fogom kieszközölni, ahol a már időközben előterjesztett fizetésrendezési törvényjavaslatot tárgyalás alá vehetik, valamint a szolgálati pragmatikát s a szövetség megalakítására vonatkozó indítványt, s mind erre nézve állást foglalhatnak. Üzletvezetőségként kiküldenek bizottságot egy Budapesten tartandó nagygyűlésre, amely hivatva lesz végleges határozatot hozni. Ennek vezetésére M is ajánlottam szolgálataimat.

Elnök: Később lett volna ez?

Tanú: Igen. Végül biztosítottam őket, hogy addig a pénzügyi bizottság sem fogja tárgyalás alá venni az előterjesztett törvényjavaslatot, amíg a vasutasok az üzletvezetőségi ill. a bpesti gyűlésen állást nem foglalnak az előterjesztet törvényjavaslattal szemben. Ezek voltak az én javaslataim. Ezeket hosszú ideig tárgyaltunk a bizottsággal, amelyben jelen voltak Vázsonyi és Lengyel képviselő urak is.

Elnök: Kik voltak jelen a vádlottak közül a 13-as bizottságban?

Tanú: Majdnem mind, talán egy kivételével.

Elnök: Ez 20-án történt?

Tanú: Igen. Éjjel 1 órakor fejeztük be a tárgyalást. Visszamentem akkor a miniszternek jelenteni ezen megállapodásokat, de főleg azért, mert az volt a megállapodásunk, hogy az itt összegyűlt vasutasok tartsanak másnap egy gyű-

lést, ahol a bizottság elfogja terjeszteni az én propositiomat; hogy ha ez a gyűlés ezeket elfogadja, akkor — úgy volt tervezve, hogy d. u. tartatik egy nagy gyűlés, melyen már elnököltem volna és terjesztetem volna elő ezen propositiókat; a másnap reggel megtartandó gyűlésre még nem volt rendőri engedély, ennek kieszközlése végett is vissza kellett mennem. Az engedélyt a miniszterelnök úr nyomban megadta. Amint később a Demokrata-körbe érkeztem, a legnagyobb meglepetésemre azt a kijelentést vettem, hogy az urak elfogadnák az én propositiomat, a tömeggel szemben garanciát azonban nem vállalhatnak, hogy keresztül viszik.

Ez nagyon meglepett és kijelenttem, hogy miért vállalkoztak a mozgalom vezetésére, ha nem tudnak garanciát vállalni, ha egy ilyen javaslatot előterjesztenek. Tárgyaltunk reggel 4 óráig s avval váltunk el, hogy az urak az én javaslatomat előterjesztik, de sem mellette, sem ellene állást nem fognak elfoglalni. Tényleg másnap ezt keresztül hajtották és a propositió elvetetett.

Elnök: Jelen tetszett lenni?

Tanú: Nem. Én csak a délután megtartandó ülésen vettem volna részt. Nem akartam részt venni egy olyan ülésen, mely esetleg az én javaslataimat elvetette volna, csak akkor vettem volna részt, ha biztosítva lesz az én javaslatom elfogadása. A délutáni ülés abban maradt. Később folytattuk a tárgyalást, két-három napig. A sztrájkvezető urak, ha azoknak lehet őket nevezni, mert az én meggyőződésem szerint sztrájkvezetők nem voltak....

Elnök: A tanú úrra tehát azt a benyomást tette, hogy a sztrájkoknak nem voltak tulajdonképpen vezetői?

Tanú: Rám azt a benyomást tette, hogy a véletlen események és főleg a felfüggesztések sodorták pozícióba. De meggyőződésem szerint a tömegré abszolút befolyást nem gyakoroltak és nem is gyakorolhattak (mozgás), mert ha képesek lettek volna gyakorolni, akkor lehetetlen, hogy ne vállalkoztak volna az én propositióm előterjesztésére.

Kiegészítéskép meg kell jegyeznem!, hogy az állami alkalmazottaknak nincsen joguk követelni a kormánytól, kérni

lehet a törvényes formák közt. Arra igyekeztem kapacitálni az urakat, hogy ezen a téren maradjanak, kifejtettem, hogy garanciákat nem vállalok arra nézve, hogy a törvényjavaslat az ő kívánságaik szerint fog módosíttatni, de sokkal nagyobb a valószínűség, hogyha egész tárgyilagosan fognak állást foglalni, méltányos és jogos kívánságaik minden illetékes tényező részéről támogatásra fognak találni.

Elnök: A tanú úr részéről is?

Tanú: Az én részemről is, amint kifejtettem. Követelni egyáltalán lehetetlen, képtelenség. Hanem, ha megmaradtak volna a kérés álláspontján, talán sikerült volna, azt hiszem sok tekintetben, azt a rájuk nézve sérelmes törvényjavaslatot megjavítani.

Elnök: Hogy és miben nyilvánult ez a követelés?

Tanú: Egyrészt abban a tényben, hogy beszüntették a munkát, másrészt azt mondták, hogy nem tárgyalunk, hanem mindig holmi memorandumokra hivatkoztak.

Elnök: Itt csak a vádlottakról beszélünk, nem hogy az országban mi történt. Követelőleg léptek fel ezek a tanú úr előtt a kormányval szemben?

Tanú: Kifejtették, hogy ők a memorandum alapjáról, melyet néhány év előtt benyújtottak, le nem térhetnek. Azt mondták, hogy a tömeg áll ezen az állásponton, ennél fogva ők sem térhetnek el.

Elnök: Méltóztatott őket figyelmeztetni a későbbi tárgyalásokon, hogy itt az ideje, hogy megkezdjék a munkát, vagy oda hassanak, hogy a tömeg munkába álljon. Volt e felől tárgyalás?

Tanú: Három-négy napon keresztül Vázsonyi barátom legloyalisabb és odaadóbb támogatása mellett igyekeztünk kapacitálni a vezetőket arra, hogy térjenek vissza a kibontakozásnak arra az egyedüli helyes és békés útjára, melyet én proposíciómban megjelöltem. Azonban ez nem sikerült.

Elnök: Az előbb azt tetszett mondani, hogy követelni nem követeltek. Miért kellett tehát őket a békés útra visszatéríteni?

Tanú: Ők csak a memorandumban előadott kívánalmak

teljesítéséhez ragaszkodtak. Nem térhetünk el attól, — mondták, mert kötve vagyunk ahhoz.

Elnök: Méltóztatik ismerni a memorandumot?

Tanú: Megvallom, a memorandumot nem ismerem. Először a mozdonyvezetők, majd a művezetők, az altisztek, később a hivatalnokok nyújtottak be memorandumot. Mindig az volt a furcsaság, már az állami tisztviselők memorandumánál is feltűnt ez, hogy azt kívánták, hogy az alkalmazottak csinálják meg a fizetés rendezési javaslatot. Sőt az első alkalommal, mikor az urakkal beszéltem, határozott tényként beszélték, hogy a pénzügyminiszter a törvényjavaslatot az állami tisztviselők egyesületével közölte előbb, s csak azután nyújtotta be. Mondom, képtelenség az ilyen kíváncsi. De miután hangoztatták, azt mondtam az uraknak, itt a legjobb alkalom. Előttük van a törvényjavaslat tervezete, tessék azt átdolgozni, a memorandum alapján. Kezességet nem vállalok arra, hogy az átdolgozott törvényjavaslat minden változtatás nélkül keresztül fog menni. De mégis van rá kilátás, hogy a törvényjavaslat módosíthatni és javíthatni fog. És ekkor megállapodtunk egyik este, hogy vasárnap reggelre elkészítik ezen törvényjavaslat valamiféle kiegészítését. Vártam a munkálatot, azonban elébünk terjesztett egy olyan munkálatot, mely teljesíthetetlen volt

Elnök: Az egyes vádlottak erősebb befolyást gyakoroltak a bizottságban, vagy pedig körülbelül egyhagulag hoztak határozatok?

Tanú: Egyhangúlag. Ott nem volt semmi különös állásfoglalás, egyesek részéről inkább a békés polgárok benyomását tette rám az egész akció.

Elnök: Ez a harcias hangulat nem látszott ő náluk, hogy nem és nem.

Tanú: Nem, az nem volt meg. Csak ragaszkodtak egy érthetetlen állásponthez! mindig azt hangoztatták, memorandum és nagygyűlések.

A sérelem az volt, hogy ebben megakadályoztattak.

Elnök: Miért nem tartatott meg a 21-iki gyűlés?

Tanú: A délutáni azért nem lett megtartva, mert az volt

a propositio, hogy előbb a 13-as bizottság beszélje meg bizalmasan a tömeggel, s ha a tömeg oda nyilatkozik, hogy elfogadja, akkor az én elnökletem alatt délután egy nyilvános nagy gyűlésen határoztak volna ezen javaslatok elfogadására nézve. De miután a délelőtti ülés eredménytelen volt, ennél fogva a délutáni ülés sem tartatott meg.

— Szellemi vezérnek kit tekintett a 13-as bizottságban?

— Szellemi vezérnek? A mennyiben a szellemi vezérségre bizonyos ténykedésből következtetést lehet vonni, talán Turcsányit lehet mondani, aki legélénkebben tárgyalt s már temperamentuma is olyan, hogy leginkább vitte a szót.

— Úgy érti, hogy leginkább ő érvényesült?

— Igen.

— Méltóztatik arra emlékezni, hogy mikor kezdődtek azon megbeszélések, hogy itt az ideje visszatérni a munkába s megindítani a forgalmat?

— Gondolom pénteken volt.

— Tehát kedden, 19-én este ütött ki a sztrájk, szerdán folytak a tárgyalások, csütörtökön lettek az ülések és pénteken már tetszett akkor határozottan hangsúlyozni, hogy már nagyon ideje volna a közérdek szempontjából, hogy megkezdjék a munkát.

— Gondolom a harmadik nap estéjén volt, mikor kimentem, az ultimátumot közölni, hogy a kormány nem mehet tovább annál, amit én proponáltam nekik.

— Javított volna a propozíció az ő helyzetükön?

— Hogyne. Először is a felfüggesztések hatályon kívül helyezetttek volna, minden tekintetben elégtételt kaptak volna.

— Én úgy gondoltam, hogy pénz tekintetében mindenkinnél javult volna a helyzet.

— Nem. Erről nem volt szó. A felfüggesztéstől és annak jogi hatályától menekült volna mindenki. Másodszor szabad gyülekezési jog biztosított volna . . .

— Elnézés a történetekért?

— Igen. A szövetség alakítására nézve kívánságaikat törvényes és alkotmányos úton előadhatják.

— Az ultimátumra nézve tetszett meghatalmazást kapni?

— Igen,

— Az ultimátumnak ilyen alakban való előterjesztése mikor történt?

— Péntek este.

— Volt ehhez valami záradék csatolva . . . ?

— Gondolom, hogy másnap reggelre a munkába visszatérjenek. Akkor ismételten iparkodtunk Vázsonyival együtt kapacitálni őket, hogy gondolják meg a következményeket. Az urak azonban nem tudták magukat elhatározni.

— Volt ehhez az ultimátumhoz olyan is kötve, hogy a kormány esetleg büntető úton fog velük szemben eljárni⁹

— Ebben az irányban kijelentést nem tettem, csak általánosságban utaltam arra, hogy gondolják meg a következményeket.

— Nem is méltóztatott őket a büntető t.-könyv idevonatkozó rendelkezésére saját hatáskörében figyelmeztetni?

— Nem. Én egész gondosan kerültem az egész eljárás folyamán azt, hogy őket távolról is vádoljam azzal, hogy valami büntetett követek el s annak bizonyos következményei lesznek.

— Szóval szombatig nem volt arról szó, hogy munkába álljanak, mert különben büntető úton is meglesznek fenytve.

— Nem volt szó. Még három napig folytattuk a tárgyalást s ez alatt az idő alatt az én javaslatom elfogadása esetén teljes rend állott volna be.

— Szombaton járt le a határidő?

— Péntek este, de szombat délig volt kilátás arra, hogy ha visszatérnek, nem lesz következménye a dolognak.

— Mikor tetszett meghallani, hogy az ultimátumot nem fogadják el?

— Pénteken este.

— Ott tetszett lenni?

— Igen.

— S mikor tetszett erről referálni?

— Még ugyanazon este.

— Ezek után még működött tanú úr?

— Nem. Még egy értekezleten vettem csak részt, melyen már különböző pártállású képviselők is megjelentek. Az előző értekezletbe nem ment be senkisé, csak ketten tárgyaltunk; az első alkalommal Lengyel képviselő úr is ott volt. A tárgyalás folyamán, ezt is tartozom megjegyezni, mert bizonyos félreértésekre adhat alkalmat, hogy az első alkalommal, mikor kimentem a sztrájkanyára, mindenféle képviselőt találtam ott. Behatóan tárgyalták az egyes urakkal a törvénytervezetet.

— Azokkal is a 13-as bizottság tárgyalt?

— Igen. Akkor felkértem ezen urakat, szíveskedjenek távozni, mert eddig bizalmasan tárgyaltunk bizonyos dolgokat, ezek befejezése van előttünk, itt idegen elemeket, akik eddig nem folytak be a tárgyalásba, be nem vehetünk. Távoztak is és csak ketten maradtunk ott.

Elnök: Azután csak egyszer tetszett érintkezni a bizottsággal?

Tanú: Az tisztán képviselői értekezlet volt s avval foglalkozott, hogy az egyes nártok milyen áJást foglalnak el a kormánnyal szemben .Abban a 13-asok nem vettek részt.

Elnök: A vádlottaknak van valami észrevételük?

Kacsó: Tek. kir. tszék! Feltétlenül szükségesnek tartom megjegyezni ő méltósága azon kitételére, hogy nem tartott minket képesnek arra, hogy a tömegre befolyást gyakoroljunk, hogy én ott mindjárt kijelentettem, hogy a tömeget nem tartom képesnek, hogy álláspontjuktól eltérjenek.

Elnök: Szóval mindjárt kifejtette, hogy azt hiába proponálják?

Tanú: Igen. Kijelentettem, hogy amely percben ők szolgálatba lépnek, én is szolgálatba lépek. Ha mi a tömeget nem is bírtuk meggyőzni az értekezleten, talán mégis nagy szükség lett volna a délutáni ülést megtartani s a mellett vagyok, hogy ő méltósága személyes megjelenése

Elnök: Ez más kérdés, nem tartozik ide.

Tanú: Proponálhattak volna, szívesen rendelkezésükre álltam volna.

Elnök: Bíró urak kívánnak kérdést intézni? (Nem). A

kir. ügyész úr? (Nem). Védő urak (Igen). A vádlottak sorrendjében kérem.

Vázsonyi Vilmos: Több kérdést óhajtok Ő méltóságához tenni. Első kérdésem: Méltóságod előadta, hogy a miniszterelnök és ker. miniszter tudtával és felkérésére, mint a vasutasok jó barátja lépett közbe. Méltóztatik emlékezni, hogy a nélkül, hogy tudtak volna a vasutasok ezen megbízatásról, az ő részükről spontán érkezett egy felszólítás Méltóságodhoz, hogy a kibékítést közvetítse? Ép a 20-iki ülés befejeztével.

Tanú: Igen, erre emlékszem

Védő: Mert magam kértem fel Méltóságodat, — akkor még a 13-as bizottságot nem ismertem — de Turcsányi, Sarlay, Margulit és még néhány megbízásából, hogy a kibontakozást kezébe vegye.

Tanú: Igaz, úgy van.

Elnök: Mielőtt a kormány megbízását kapta volna?

Védő: Már azelőtt.

Tanú: S akkor mondtam; mielőtt illetékes helyről felhatalmazást nem nyerek!, nem avatkozhatom be.

Védő: Méltóságod általánosságban elmondta, hogy 20-án, midőn az éjszakai tárgyalás történt s vissza méltóztatott jönni, egy változott helyzetet talált. Méltóztatik arra emlékezni, hogy mi volt ezen változott helyzetnek az általunk is minden jelenlévő által közvetlen észlelt oka? Méltóztatik arra emlékezni, hogy a 13-as bizottság tagjait a nagy teremben levő tömeg árulóknak nevezte, elsöpréssel fenyegette, ha merészkedik ezen feltételek mellett nyilatkozni?

Tanú: Igaz, úgy volt.

Elnök: Hol volt ez?

Védő: 20-án a Demokrata-körben. 20-án elfogadták az összes feltételeket s már azt hittük, hogy a dolog teljesen el van intézve. De mikor ők a kis szobából időnként kijöttek a nagy terembe, az itt levő vasutasok nagy tömege, a kik hallották, hogy mi történik oda benn, megtámadták őket, árulóknak nevezték.

Elnök: Talán a tanú úr mondaná el ezt.

Tanú: Emlékszem erre. A nagy teremben nagy tömeg

volt. Az urak mikor kimentek, kétségbeesve jöttek be, hogy nem lehet velük boldogulni, fenyegetődznek. Ezért változtatták oda álláspontjukat, hogy előterjesztik, de sem mellette, sem ellene állást nem foglalnak.

Elnök: Ők a maguk részéről milyen állást foglaltak el?

Tanú: Ők elfogadták.

Elnök: Hajlandók lettek volna eszsz az alapon lesze-relni?

Tanú: Ők előzőleg elfogadták és vállalták, hogy a tömeget rá fogják beszélni. De később ezen terrorizmus hatása alatt azt mondták, hogy garanciát nem vállalnak a keresztül vitelre.

Védő: Ezenkívül méltóztatik emlékezni arra, hogy a tárgyalások későbbi folyamán szintén egy nagy akadályra találunk, bizonyos táviratok következtében, melyek vidékről jöttek s őket egyenesen ellenállásra s a memorandum melletti kitar-tásra buzdították?

Tanú: Százával jöttek ilyen táviratok.

Védő: Már az elnök feltette a kérdést, hogy történt-e Méltóságod részéről figyelmeztetés a tekintetben, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény. Én ezt kiegészítem azzal, hogy a tárgyalások folyama alatt vonatkozott-e az amnestia a sztrájkra, mint bűncselekményre? Szóba került ez?

Tanú: Nem.

Védő: A ker. miniszterrel napokon keresztül tárgyal-tunk. Mondta-e valaha nekünk, hogy mondjuk meg a sztrájkjo-toknak, hogy a sztrájk önmagában büntetendő cselekmény és figyelmeztessük őket a következményekre.

Tanú: Ilyen határozottan nem jött szóba sohasem.

Védő: Mindig azon rongálásokról volt szó, midőn bűn-tetendő cselekményekről beszéltünk, melyek a rákosi rendezőn s egyéb helyeken történtek. Más bűncselekmény soha szóba nem került a tárgyalások alkalmával.

Tanú: Úgy van.

Védő: Csakis a rongálásokról volt szó, egyebekben pedig a fegyelmi amnestiáról. Így van ez Méltóságos urani?

Tanú: Igen, így van.

Védő: Méltóztatott a sztrájk okait, a felfüggesztéseket s

a gyűlések megtagadását tüzetesen felemlíteni. Még egy körülmenyre bátorkodom figyelmeztetni Méltóságodat. Méltóztatot észlelni az első nap kedvező hangulata a második napon rosszra változott, mert a sztrájkolok közé bizonyos felizgatott tömegek vonultak be, melyek bizonyos sérelmeket panaszoltak fel. Méltóztatik arra emlékezni, hogy az első napon a horvátok letartóztatása miatt borzasztó harag tört ki?

Tanú: Emlékszem. Addig nem is kezdtük meg a tárgyalást, a Fiuméből jövő vonat fel lett tartóztatva s mikor kimentem a sztrájkanyára, az mondták^ hogy addig nem tárgyalunk, míg barátaink le vannak tartóztatva. Én olvastam az újságban, magam sem akartam hinni, hogy megtörtént (Mozgás); rögtön visszamentem és kieszközöltem a rögtöni szabadon bocsátást. Erre a hangulat nagyon kedvezővé vált, úgy, hogy aránylag rövid idő alatt sikerült megállapodásra jutni.

Védő: Körülbelül 7—800-at tartóztattak le. Méltóztatik tudni, hogy ezek jelenléte, kik mindig saját személyes sérelmüket hangoztatták, tette lehetetlenné a békés kibontakozást?

Tanú: Úgy van, a sztrájkanya hangulatát nagyon befolyásolták.

Védő: Pénteken volt Méltóságod utoljára a keresk. miniszternél ezen küldetésben. Szólt akkor egy szót is arról a ker. miniszter, hogy le lesznek tartóztatva a sztrájkvezetők, meg lesz indítva az eljárás?

Tanú: Nem emlékszem.

Védő: Méltóztatik emlékezni, hogy volt egy stádiuma a tárgyalásoknak, mikor rosszabbra fordultak a dolgok s felmerült a gondolat, hogy kormánybiztos kirendelésével rendbe lehetne hozni a dolgot. Méltóztatik emlékezni, hogy volt egy ilyen stádium s miért nem fogadtatott el ez a gondolat?

Tanú: Egy korm. biztos kiküldése, gondolom a sajtóban is felmerült. Bizalmas beszélgetés során is felmerült, melyben hárman voltunk jelen. Én nem tartom magam feljogosítva arra, hogy ezen bizalmas megbeszélésről valamit nyilvánosságra hozzak.

Védő: Méltóztassék legalább azt megmondani, hogy kik

voltak jelen, hogy a dolog komolysága kitűnjék és lássék, hogy ez is tárgyalatott?

Tanú: Hárman voltunk: a miniszter, Vázsonyi és én.

Védő: Köszönöm, nincs több kérdésem.

Baracs Marcél: Méltóságod szives engedelmével a következő kérdéseket teszem fel: Kegyeskedett előadni, hogy a vasúti tanfolyam tanára volt több évig s mint ilyen, a vasúti jog alapos ismerője Magyarországon. Kegyeskedjék felvilágosítani: Ki lesznek-e tanítva a vasutasok arról, hogy ők állami tisztviselők, vagy arról, hogy ők az állami üzem alkalmazottai?

Tanú: Ha mint szakértő szerepelnék, szívesen válaszolnék . . .

Védő: Nem méltóságod egyéni véleményét kérem, hanem, hogy mint tanár, tapasztalta ezt ezen a tanfolyamon? Nem méltóztatik emlékezni . . .

Tanú: Emlékszem, de szakvéleményt nyilvánítani róla nem akarok.

Védő: Nem mint szakvéleményt, hanem mint tényt kérdem.

Tanú: A vasúti jog keretében kétségkívül tárgyalják.

Védő: Második kérdésem, hogy akár a 13-as bizottság kebelében, akár a kormányférfiakkal folytatott tanácskozások során, midőn a sztrájkot közvetlenül előidéző okok és bizonyos mélyebben fekvő okokról volt szó, nem került szóba az, hogy az államvasutak üzemének kezelésénél nagy mulasztásoknak kellett történniök, hogy a m. államvasutaknál az állapotok ennyire fejlődtek?

Tanú: Ezt a kérdést nem tárgyaltuk.

Védő: Nem tett hasonló kijelentést maga a miniszterelnök ill a ker. miniszter méltóságoddal szemben?

Tanú: Nem.

Védő: Harmadik kérdésem: Volt-e szó arról, hogy az államvasutak igazgatóinak egyike kimenjen a sztrájkanyára és ott engedelemre és visszatérésre hívja fel a munkát abbahagyott alkalmazottakat?

Tanú: Államvasúti hivatalos körökkel nem érintkeztem.

Teljesen a saját belátásom szerint vállalkoztam erre a föladatra. Senkitől tanácsot nem kértem és nem érintkeztem más-sal, kivéve a miniszter úrral . . .

Védő: Nem volt szó arról, hogy maga a miniszter is kimegy?

Tanú: Annyira bizalmas jellegű volt a beszélgetés, hogy nem nyilatkozhatom.

Védő: Igaz, hogy a mikor szóba jöttek a vasutasok kü-lönböző memorandumai, a szakminiszter és a miniszterelnök előtt, kiderült, hogy a szakminiszter nem is ismeri ezeket?

Tanú: A hivatalos tárgyalási iratokat nem ismerem, de mint régi Beamter. kijelenthetem azon véleményemet, hogy elképzelhetetlennek tartom, hogy a fizetésrendezési javaslat ki-dolgozásánál a korábbi memorandumok el ne olvastattak volna. Hogy azután azok kif jezésre jutottak a fizetésrendezés-nél, vagy sem, azt nem tudom, mert a memorandumot nem ismerem.

Dr. *Landler* védő: Nem keresték azon memorandumokat s nem fordult elő, hogy nem tudták méltóságodnak rendelkezésére adni, mert nem találták?

Tanú: Igazán nem emlékszem. Azok régi iratok voltak, a kérdésre nem bírtak nagy fontossággal. De kizártnak tar-tom, hogy egy nagyfontosságú javaslat kidolgozásánál az előző iratok ne vétetnének figyelembe.

Védő: Kegyeskedjék megmondani, miért hagyott fel Méltóságod a közbenjárással?

Tanú: Mikor a közbenjárásra vállalkoztam, egy prog-rammot állapítottam meg magamnak, amely a kormány te-kintélyét minden vonalon megóvjá s a vasúti tisztviselők ér-dekeinek kielégítését az alkotmányos formák közt biztosítsa. Midőn a tárgyalások folyamán odáig jutottam, hogy nem vál-lalkozhattam programmom érvényesítésére, az én szerepem és feladatom, ezzel megszűnt. Mert én ebben a kérdésben más álláspontot, mint a milyent eredetileg elfoglaltam, nem foglal-hattam el többet.

Bakonyi Samu: Egy kérdésem volna. Tapasztalt-e ön á vádoltak bármelyikéről olyan ténykedést, ezen tárgyalások

folyamán, mely arra irányult, hogy valakit meggátoljon, vagy rábeszélte volna, hogy ne álljon munkába?

Tanú: Itt csak impressziókról beszélhet az ember. Ez nem nyilatkozott meg úgy észrevehetőleg. Bizonyos impressziókat szereztem magamnak, de ezeknek kifejezést itt nem adhatok.

Elnök: Ebből az alkalomból én is egy kérdést teszek fel. Volt arról szó a 13-as bizottságban, hogy közvetlen a miniszterrel akarnak tárgyalni, hogy menjen oda a miniszter?

Tanú: Nem emlékszem rá: az én jelenlétemben nem.

Vázsonyi: A legnagyobb tisztelettel tárgyaltak.

Sarlay: Az első napi tárgyaláson, Méltóságod emlékezni fog rá, hogy én egész este csendesen hallgattam az előterjesztéseket. Mikor Méltóságod távozni akart, felkeltem s azt mondtam: Uraim! Én azt látom, hogy habár öméltósága csak saját személyében beszél, de van valami megbízatása és garanciát tud nyújtani az iránt. Kössük meg a békét s a forgalmat indítsuk meg; mert látom, hogy a kormánynak kell egy aranyhid, hogy ne legyen olyan a látszat, hogy erőszakunknak enged. Erre azt mondta Méltóságod, hogy hát ez igaz, de nem mondhatta meg nyilvánosan. Mi hajlandók vagyunk ezt megépíteni, mondtam, mert nem szabad megfélemlkezni, hogy a kormány, mint az állam feje nemcsak Magyarországon, hanem a külfölddel szemben is az államot képviseli. Ez nekünk erkölcsi kötelességünk.

Elnök (tanúhoz): Úgy volt?

Tanú: Igen.

Bindler dr.: Sérelmes volt Méltóságod szerint ezen javaslat, mely kibocsátatott s kifejezést nyert a tárgyalás alkalmával, hogy ez sérelmes?

Tanú: Hangoztatták, hogy ez rosszabb, mint a régi. nem fogadják el, de mennyiben tartották sérelmesnek magukra nézve, arra egész korrekt választ nem igen kaptam. Forszíroztam, hogy az urak konkrétírozzák minden kívánságukat; egy pái kifogás tétetett, de egy rendszeres munkálatot nem adtak a kezembe, a mit igen sajnálok, mert csakis akkor lehetett volna megítélni, hogy mikép lehet segíteni ezen sérelmeken.

Arról mi nem tárgyaltunk, hogy hogyan lenne módosítandó a törvényjavaslat.

Landler dr.: Méltóságod szerint volt e ebben sérelem a vasutasokra? Különösen keresztokról, labkérekről nem tárgyaltak sokat?

Tanú: Tévedésbe estek a csillagra nézve. Azt képzelték, mert a csillag ott van, tovább nem mehetnek. Ha a csillag azt jelentette volna, hogy bizonyos quantumu ember nem megy tovább, hanem pótlékot kap, hisz akkor odajutottunk volna, hogy 10 esztendő múlva mindenki 7—800 forintos állásban lenne.

Gál Jenő: Ez a fogalom, hogy 13-as bizottság, mint ilyen fogalom közöltetett a tárgyalások során a miniszterelnök és ker. miniszter úrral? Felmerült ez a szó, hogy 13-as bizottság?

Tanú: Oh igen! Egész szálló ige lett.

Védő: Arra akarom felhívni méltóságod figyelmét, hogy miképp acceptálták ezt a kifejezést, mint legális megbízatást, vagy felkapott kifejezést?

Tana: Én részemről nem kutattam, hogy legális-e a bizottság képvisellete. Ott találtam egy bizottságot, melyet az események oda tettek a mozgalom élére s avval tárgyaltam.

Védő: S a kormány illetékes férfiai szintén ekként ecceptálták s olyannak találták, hogy avval tárgyalni lehet?

Tanú: Azt hiszem ez a kormánynál megfontolás tárgyát nem képezte. A kormány velük nem tárgyalt. Engem kért fel hogy privátim közbenjárjak, én pedig kerestem az egyéneket, kikkel tárgyalhattam.

Védő: Történt-e mégis oly eset, hogy a ker. miniszter közvetlenül tárgyalt ezen bizottság tagjaival?

Tanú: Tudtommal nem.

Vázsonyi: Azokon méltóságod nem vett részt.
Gál J.: A miniszter, hogy úgy mondjam, üzenetei a 13-as bizottságnak szóltak?

Tanú: Azok egyáltalán a vasutasoknak szóltak.

Védő: Olyképp adatott át, hogy a 13-as bizottsággal, evvel a korporációval méltóztatott közölni s nem a vasutasok tömögével?

Tanú: Arra nézve senkitől utasítást nem fogadtam volna el, hogy kivel beszéljek. Vállalkoztam bizonyos dolog keresztülvitelére; teljesen magam dolgának tekintettem, hogy és kivel viszem keresztül.

Védő: Méltóságod vett tudomást arról az elhatározásról, mikor a dolog sikere megakadt, hogy ez a dolog most már bírói útra tereltetik? Közölte valaki Méltóságoddal azt, hogy ezen dolog folytatása ide tereltetett?

Tanú: Miután én szerepemet befejeztem, nem voltam kíváncsi rá, hogy mi történik továbbra. Semmit nem kérdeztem, semmiféle értesülést nem akartam magamnak szerezni; nem is adtam alkalmat senkinek, hogy közölje jövőbeli céljait.

Védő: Csak azt kegyeskedjék megmondani, hogy mikor a béketárgyalások abban a stádiumban voltak, hogy bizonyos különbségek merültek fel, a ker. miniszter fentartotta elhatározását arra az időre, mikor a miniszterelnök haza érkezik Bécsből?

Tanú: Ezek a dolgok tulajdonkép a tárgyalások keretén kívül voltak, akkor már misszióm be volt fejezve.

Lengyel Zoltán (tanúhoz): Méltóságod tájékozva van a vasúti mozgalom előzményeiről is és tudja nagyon jól, hogy voltak a mozgalomnak meglehetősen nagy méretei és hogy az elégtelenség nagy volt és hogy a sztrájk nem tört volna ki, ha három eset nem következik be. T. i. Turcsányi, Sarlay és Faludy felfüggesztése, a nagygyűlés betiltása és a rendőrök erőszakoskodása.

Vöröss: Első ok volt a felfüggesztés, a második ok a gyűlés betiltása.

Lengyel Zoltán: Tehát nem közvetlen a fizetésrendezés. Már most bátor vagyok még egy kérdést intézni Méltóságodhoz. Méltóztatik tudni, hogy ki a személyi ügyek előadója az államvasutaknál?

Vöröss: Tudom.

Lengyel: Kiss János főfelügyelő, helyettes igazgató. Méltóztatik tudni, hogy ő elnöke volt a konzumnak is, melynek 12 ezer tagja van?

Vöröss László: Tudtommal nem az és hogy méltóztatik őzzel összefüggést találni, nem tudom.

Lengyel: De. Ott sok panasz történt a vasutasok részéről a Konsum-üzlet dolgában és a vasutasok érdekeit vele szemben Turcsányi, Faludy és Sarlay védték, tehát épen azok, kik fel lettek függesztve.

Vöröss: Úgy tudom igen.

Lengyel: Ezzel összefüggésben Faludy fel lett függesztve.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Lengyel: Ez összefüggésben van, mert ez a három úr fel lett függesztve állásától és bizonyos mértékben méltóságod is megtalálja az összefüggést. A sztrájk egész méretére nézve 21-ike volt az, amikor a tárgyalásnak egész mértéke megváltozott. (Mozgás.) T. i. 21-ike előtt a felett volt vita, hogyan volna lehetséges, a közönséget leszerelni a Méltóságod által előterjesztett feltételek által. 21-ike után megváltozott a helyzet és ekkor azt mondotta a bizottság, hogy nem tudja a leszerelést megcsinálni, mert a vasutasok egész tömege a további küzdelmet akarja.

Elnök: Erre már megfelelt.

Lengyel Zoltán: Mondották a bizottsági tagok, hogy nincs mandátumuk?

Vöröss László: Ők nem azt állították, hanem azt a kijelentést tették, hogy nem vállalnak garanciát arra, hogy a közönséget el tudják hallgattatni.

Lengyel: Mikor amnesztiáról volt szó és midőn a tárgyalások későbbi stádiumában nem volt szó, hogy a bizottsági tagok az amnesztiát most is megkapják, mi volt a válaszuk?

Vöröss: Ők nem a saját személyüket akarják megvédeni, hanem az összes népet és magukat hajlandók feláldozni.

Lengyel: Igaz, hogy kijelentették, hogy nem a saját érdekükben dolgoznak, hanem a népért?

Vöröss: Igaz!

Lengyel: Egyetértettek-e a bizottság tagjai, vagy volt-e közöttük eltérés?

Vöröss: Egyetértettek.

Éjjel 11 órakor a tagok egyhangúlag elfogadták a pro-

posíciókat, másnap egyesek ugyan kijelentették, hogy nem fo-
ldhatják el, de azt tekintetbe nem vettem, mondtam, hogy
tiltakoztak volna előbb.

Lengyel: Kérem a 20-iki este 11 óráig tartó tárgyalá-
sokra szeretnék néhány felvilágosítást, tudniillik méltóságod-
nak az volt a propozíciója, hogy garanciát vállal az amnesz-
tiára nézve és a közgyűlésre vonatkozólag.

Vöröss: Én az amnesztia szót mindig kerültem, mindig
oda nyilatkoztam, hogy a múltakra a feledés fátyola borít-
tassék.

Lengyel: Lehetséges, hogy én tévedtem. A feledés fátyola
borították a történetekre, méltóztatott mondani annak idején.
Azt méltóztatott mondani, hogy fátyol legyen a múltakra, gyű-
lés lehessen és hogy a pénzügyi bizottságban most ne tárgyal-
tassék az új javaslat, hanem, ha már a tisztviselők észrevé-
teleiket beterjesztették. Erre nézve a bizottság több tagja azt
mondotta, hogy a propositiók helyesek, de mi nem vagyunk
a faktorok, mi csak közvetítők vagyunk. Órákon keresztül tár-
gyaltuk és ama tárgyalásnak vége az volt, hogy abban álla-
podtunk meg, hogy ezen pontozatokra nézve tartassék másnap
gyűlés, amelyen a kedélyek lecsillapíttassanak és azon Méltó-
ságod azt a kijelentést tegye, hogy a kormány a fizetésrende-
zési javaslattal foglalkozni fog és a méltányos kívánságokat
méltányosan fogja elbírálni, továbbá a szövetség dolgában
nem gördit akadályokat és a pragmatikát tárgyalni fogja és
ebben a megegyezés létre is jött?

Elnök: Mikor történt ez?

Vöröss: 20-án, igen.

Lengyel: Emlékezik-e Méltóságod, hogy méltóztatott je-
lenten, hogy azon az ülésen szabályszerűen résztveszünk és
mindent el fogunk követni, hogy a béke létrejöjjön.

Vöröss: Nem emlékszem részletesen, de nem tételezem fel-
hogy az uraknál bárki is rosszhiszeműséget gondoljon, annál
is kevésbé, mert az urak engem támogattak a béke munká-
jában.

Lengyel: Gondolja méltóságod, hogy a vádlottaknak alat-
tomos részük volt a leszerelés megghiúsításában, hogy nyíltan

a béke mellett és titokban másképp beszéltek és méltóságod pro-
pozícióinak elfogadása ellen izgattak?

Vöröss: Ilyen rosszhiszeműséget a sztrájk-bizottság tag-
jairól nem tételezek fel.

Lengyel: A Demokrata-körben történt tárgyaláson a
pótlékról is méltóztatott megnyugtató választ adni, hogy a ke-
resztrendezés elliminálásáról is tárgyaltunk és hogy a bizott-
sági tagok a békét is garantálták, ha személyes meggyőződésük
szerint a tömeget leszerelésre bírhatják.

Vöröss: Ezekre a részletekre nem emlékszem. Felvilágo-
sítást adtam, de kötelező ígéretet nem tettem, mert egy már
beterjesztett javaslat felett nem tárgyalhattam. Nem emlék-
szem a részletekre.

Lengyel: Úgy látszott méltóságod előtt, hogy a bizottság
befolyásolta a tömeget vagy megfordítva?

Vöröss: Az előszobában tartózkodó tömeg befolyásolta
a bizottsági tagokat. Tudomásom szerint egyesek kimentek
és azzal jöttek vissza, hogy a tömeg nem enged. A tömeg az
ajtót is döngette!

Lengyel: A későbbi napok fejleménye után az a meggyő-
ződése, ha a bizottság azt mondotta volna, engedmények nél-
kül hagyják abba a sztrájkot, másnap a tömeg szótfogadott
volna-e?

Elnök: A tanútól nem meggyőződést kérünk.

Vöröss: Erre nem válaszolhatok, de nem is tudok, mert
a tömeggel nem érintkeztem.

Lengyel: Méltóztatik visszaemlékezni, hogy a közönség
(a vasúti tömeg) bizalmatlankodni kezdett a meghozott biza-
lom dacára is a vezetők ellen és hogy a bizalmat mással
mint a memorandummal kielégíteni nem lehet.

Vöröss: Úgy látszik, nem tudták proposíciómat keresz-
tül vinni.

Miklós dr.: Méltóztatnék megmondani, vájjon a bizott-
ság melyik időpont óta helyezkedett a memorandum állás-
pontjára?

Vöröss: Erre csak általánosságban válaszolhatok, hogy
arra helyezkedtek, azt mindig hangoztatták.

Miklós dr.: 21. előtt vagy csak 21. után hangoztatták a memorandumot?

Vöröss: Úgy tudom mindjárt hangoztatták.

Miklós dr.: Még csak azt kérném megmondani, vajjon a bizottsági tagok saját elhatározásukból vagy mert utasították őket, hangoztatták a memorandumot.

Vörös: Úgy határozottan nem emlékszem, de természetesen találok, hogy miután a fizetésről szóló javaslat nem felelt meg nekik, a memorandum álláspontján voltak.

Miklós dr.: De 21-ike előtt is ragaszkodtak annyira a memorandumhoz? Tény, hogy akkor nem igen volt erről szó, értem a 20-iki megállapodást?

Vöröss: Igen.

Rác Dezső dr.: Láta-e méltóságod Potincza Lajost a tárgyalásokon?

Vöröss: Azt hiszem nem. Nem.

Pollacsek Sándor dr.: Tudja-e méltóságod, hogy a miniszterelnök bizonyos határidőt szabott a feltételek elfogadására?

Vöröss: Igen.

Pollacsek dr.: Igaz-e az, hogy a tömeg másnap nem kért többet, csak annyit amennyit az előbbi napon meg akart adni a miniszter, elfogadta volna és hajlandó lett volna visszatérni a munkához, de akkor a miniszter a maga álláspontjától eltért?

Vöröss: Eltérés volt, de a javaslat 3 napig nyitva lett tartva és péntek este mondotta, hogy tovább nem mehet, még van idő, gondoljuk meg másnap délig, az álláspontján nem változtatott.

Pollacsek dr.: Az a kérdés lényege, hogy a miniszter a mit szombaton délig még elfogadott, azt szombaton már nem adta meg.

Vöröss: Erre már nem folytam be.

Pollacsek dr.: Nem érdekelte méltóságodat, hogy éppen csak az óra mutatóján múltott a dolog, hogy ha délig elfogadják a vasutasok a feltételeket; akkor meg lesz a béke, ha később, amint tényleg délután elfogadták, akkor nem?

Vöröss: Nem érdeklődtem többé, mert nem szoktam beleavatkozni abba, ami nem tartozik reám. Az én misszióm befejeződött szombaton délben.

Pollacsek dr.: Szombaton délután nem érintkezett olyan tényezőkkel, akár a vasutasokkal, akár Vázsonyi és Lengyel képviselőkkel, akiktől megtudta, hogy a déli határidő döntött?

Vöröss: Igen is. Részt vettem Vázsonyi úr felkérésére egy értekezleten és onnan a tudott ultimátumot átvittem a miniszterelnökhöz és akkor tudtam meg, hogy nem lehet többé tárgyalni.

Pollacsek dr.: Igaz, hogy az ultimátum még kevesebbet foglalt magában, mint a mennyit a miniszter szombaton délig megadott?

Vöröss: Már nem tudom a megállapodást.

Pollacsek dr.: De délután a vasutasok már kevesebbet kértek és szerényebb feltételek mellett hajlandók voltak munkába állani?

Vöröss: Abban már csak amnesztiáról volt szó.

Pollacsek dr.: Köszönöm, csak ezt akartam tudni.

Gyórfy dr.: Kérem a miniszternek, az igazgatóságnak és tanú úrnak volt-e tudomása, hogy a vasutasok ápr. 19-én az ország minden részéről itt megfognak jelenni és volt-e tudomásuk, hogy mily címen?

Vöröss: Hogy a miniszternek és az államvasutak igazgatóságának volt-e tudomása, erre nem nyilatkozhatom. Nekem voltak privát értesítéseim, de ezeket én senkivel sem közölhetem, de figyelmeztettem a mozgalomban résztvevőket, hogy nem tartom magam jogosultnak beleavatkozni mindaddig, míg fel nem leszek szólítva.

Gyórfy dr.: Bocsánatot kérek, kérdésem volt, méltóztatik tudomásul bírni, hogy az nap össze fognak gyűlni a vasutasok?

Vöröss: Valószínűleg volt tudomásom.

Gyórfy: Az én kérdésem az volt erre vonatkozólag, hogy volt-e tudomása, hogy talán szolgálataikat abban fogják hagyni, hogy megjelenhessenek itt. Az egész ország tudta,

hogy össze fognak itt jönni valami közgyűlési határozat folytán.

Vöröss: A részleteket nem ismerem. Tudtam, hogy nagygyűlésre készülnek, melyen a fizetésrendezést megbeszélik és kérvényt fognak onnan a képviselőházhoz intézni.

Győrffy: Tehát arról nincs tudomása, hogy Justh és Földesi elnöklete alatt egy szegedi gyűlésen elhatározott a budapesti nagygyűlés?

Vöröss: Ezt a hírlapokból tudtam meg.

Győrffy: Méltóztatott megemlíteni a sztrájk kitörésének okait és ezek között egy súlyos okot, hogy mikor a megbízásra vállalkozott és kiment tárgyalni a sztrájkolókkal, ott egy olyan izgatott hangulat volt, hogy szóba sem lehetett állani a sztrájkolókkal, mert hire járt, hogy a rendőrség letartóztatta a fiumei vasutasokat. Kérem méltóztassék megmondani, hogy azon letartóztatást ki és miért rendelte el?

Vöröss: Nekem részint csak hírlapok, részint magánközlés szerint csak az a közlésem volt, hogy utasítás ellen indított meg a vonat és idegen vagyon rongálás miatt történt bűnvádi feljelentés és erre történt volna a letartóztatás.

Győrffy: A főkapitányság saját hatáskörében vagy felsőbb utasításra közölte a letartóztatást?

Vöröss: Az igazgatóság utasítására értesüléseim szerint.

Győrffy: Mikor a letartóztatott zágrábi és fiumeiek érdekében méltóságod közbelépett, kihez méltóztatott fordulni?

Vöröss: A miniszterelnökhöz és a kereskedelemügyi miniszterhez.

Győrffy: Ha Méltóságodnak sejtelme lett volna arról, hogy a 13-as bizottság büntetendő cselekményt követ el, tárgyalt volna-e velük?

Vöröss: Én akkor is vállalkoztam volna, ha megbíznak, mert elvittejn csak az volt a cél, hogy a forgalom fentartassék, az állam tekintélye megóvassék és a vasút érdeke ne szenvedjen.

Győrffy: Ha méltóságod tudja, hogy büntetendő cselekményt követnek el, akkor is tárgyalt volna velök?

Vöröss: Én nem kutattam, van-e büntetendő cselekmény és azt nem tudtam és nem éreztem.

Geszti: Hallottuk, hogy mi volt a célja méltóságodnak, mikor érintkezett a vasutasokkal; a forgalom helyreállítása szolgálatában mozgott méltóságod minden eljárása és nyilatkozata. Már most kérдем, ha méltóságod ezt a célt szolgálta. miért nem lépett az államvasúti alkalmazottainak ezrével érintkezésbe, kik ott voltak a sztrájk tanyán?

Vöröss: A tömeggel közvetlenül érintkezésbe lépni előkészület nélkül nem lehet, mert én nem kompromitálhattam magam, nem tudván, vajjon, ha a tömeg közzé megyek, meghallgatnak-e engem. Nekem elő kellett készítenem a tömeget és azért proponáltam a reggeli ülésen, hogy a vezetők, kik érintkeznek a néppel, azok kapacitálják azt az én javaslatom elfogadására.

Ügyész: Hát hogyan jutott a vezetőkkel közvetlenül érintkezésbe?

Vöröss: Kiűtött a sztrájk és én kerestem a vezetőket. Vázsonyi barátomtól értesültem, hogy a vasutasok óliajtják, hogy vegyem kezembe az ügyet. A kormánynak is ez volt az óhajta. így jutottam a bizottsággal érintkez/sbe.

Vázsonyi dr.: Kérem a 13-as bizottságnak a tárgyalásaira vonatkozólag fontosnak veszem azt a körülményt, vajjon fizikailag a 13-as bizottságnak tagjai velünk egyetemleg lehetnek oly állapotban, hogy a tetteiket úgy lehetett mérlegelni, mint egyéb normális viszonyok között és nem méltóztatott észrevenni oly kimerültséget, hogy mi is, kik tárgyalunk, ők is teljesen kimerülve s fáradtak voltunk és hogy ennél fogva teljesen agyoncsigázott emberekkel álltunk szemben, kik 5 napon keresztül szakadatlanul éjjel-nappal tanácskoztak?

Vöröss: Tény, hogy mi is ki voltunk merülve, magam is, ki pedig sokat kibírok és az én egészségemet az a négy, öt nap megtámadta. Tény, hogy valamennyien fizikailag roppant igénybe voltak véve és észre lehetett venni, hogy bizonyos abnormalitásban voltak, olyanban, mint a kiknek nem tudható be teljesen az, amit rendes körülmények között betudnánk.

Komlós Manó: Méltóztatik emlékezni méltóságod, hogy több pont volt, melyről tárgyaltunk. Voltak-e ezek között olyanok is, melyekben kívántuk volna, hogy a kívánságok 24 órán belül keresztülvitessenek?

Vöröss: Ilyen követelést nem észleltem.

Komlós: Igaz-e az, hogy a 13-as bizottság egyeseknek a felsőbbség köréből, kik állítólag okai lettek volna a sztrájk-nak, eltávolítását kérte, vagy hogy az erre vonatkozó indítványt tárgyalás alá vette, vagy azt elvetette?

Vöröss: Ez utóbbi igaz, elvetette.

Komlós: Méltóztatik emlékezni, hogy amikor szóba került a memorandum, mi azt mondtuk, hogy nem ragaszkodunk szórul-szóra, pontról-pontra ahhoz és hogy a tisztviselőkre nézve csak a lényegest kívántuk megvalósíttatni és csak azt kértük, hogy az altisztek és szolgák követeléseiből ne kívánjanak sok engedményt?

Vöröss: Ezek a kijelentések a fizetésrendezésre és a memorandumra csak általánosságban voltak, de nem ragaszkodtak mereven azokhoz és csak kérték, hogy annak alapján kell a törvényjavaslatot megcsinálni. Az általános kijelentés az volt, hogy a memorandum alapján tárgyalnak, de ezt nem úgy értették, hogy ebből nem engednek egy szót sem.

Komlós: Ezt szükségesnek tartom konstatálni, hogy mi nem ragaszkodtunk a memorandumhoz. Arról soha sem volt szó, hogy nem engedünk. Méltóztatik emlékezni, hogy amidőn a pontokat az értekezlet elutasította, szó volt arról, hogy méltóságod kormánybiztos legyen, szó volt arról is, hogy méltóságod a kormánybiztossá való kirendelését sürgetni fogja?

Vöröss: Erre nem emlékszem.

Kacsó: Méltóságos uram! Az egész tárgyalás lefolyásából méltóztassék megmondani, hogy bárki mástól kaptam-e felszólítást vagy felhívást, hogy a mozdonyvezetőköről valamely fórummal tárgyaljak és kaptam-e valamely ígéretet, vagy előálltam-e valamely külön követeléssel a mozdonyvezetőkre nézve?

Vöröss: Nem tudom és én meg sem engedtem volna, hogy egyes osztályokat külön kikapcsoljanak az egészből.

Kacsó: Azt állítják felőlem, hogy méltóságod háta mögött hívtak.

Vöröss: Ez nem áll.

Kacsó: Kérem konstatálni, hogy nem kaptam ilyen felszólítást és a békés kibontakozást soha sem akadályoztam meg. Ezt kívántam tisztázni.

Ügyész nem kívánta a tanú meghiteltetését.

Védők kívánták.

A tanú az esküt letette.

Erre az elnök a tárgyalást 10 percre felfüggeszti.

Szünet után:

Elnök: Folytatjuk a bizonyítási eljárást. Dobieczy Sándor tanút fogjuk kihallgatni.

Dobieczy Sándor kihallgatása.

Dobieczy Sándor: Tordán született, 55 éves, r. k., országgyűlési képviselő.

Elnök: Korábban a debreceni üzletvezetőségnek volt a főnöke?

— Igen.

Az általános figyelmeztetés után:

Elnök: Szíveskedjék nekünk teljes felvilágosítást adni arra nézve, hogy azon sztrájkügyben, amely a vasutasok részéről ápr. 19, 20-án s a következő napokban kiütött, valamely aktív részt vett-e tanú úr és minő szereplése volt egyáltalában. Volt-e valamely megbízatása, kikkel tárgyalt. E körül forog kihallgatása. Ezt óhajtjuk tudni.

Dobieczy: Harminc évig voltam munkatársuk. Azt hiszem, hogy minden nemesen gondolkodó ember előtt érthető, hogy a veszélynek és szerencsétlenségnek e percében indítva éreztem magam velük érintkezni. De ehhez nekem semmiféle megbízatásom nem volt. Ezt tettem saját benső ösztökélésremre. Azt hittem, hogy kik ismerik munkásságomat, azt a törekvést, amely arra irányul, hogy a vasutasok anyagi helyzetének javítását előmozdítsam, azt tőlem nem veszik rossz néven. Tehát azt hittem, ha ott megjelenek, az igazi barától nem fogják rossz néven venni beleavatkozásomat és talán az

én hozzászólásom meggondolásra billenti majd a mérleget. Én tehát saját iniciatívából jelentem meg, de külön megbízásom nem volt.

Elnök: Még félhivatalos alakban sem?

Tanú: Bocsnatot kérek, ha a kormány egy ilyen nagy horderejű ügynek és kérdésnek a tanácskozása felett angazsálva van, mint épen ez a kérdés, akkor természetesen nem lehet kotnyeleskedésről beszélni, hanem méltóztassék elhinni, hogy igenis a kormány tudtával, de annak megbízása nélkül.

Elnök: Működését fel tetszett ajánlani, miután ismerték?

Tanú: Úgy van.

Elnök: Valami ajánlat tételére volt a tanú úrnak felhatalmazása vagy nem?

Dobieccky: Ismertem a kormánynak határozott nyilatkozatát, amelyet a vasutasokkal szemben tett, tudtam, hogy az utolsó pillanatok vannak itt, azt hittem előmozdíthatom, hogy arra az útra lépjenek, amelyet az ország érdeke követelt.

Elnök: Úgy látszik a tanú úr nem a kezdetén vett részt a csillapító eljárásban, hanem csak mikor az utolsó óra ütött.

Tanti: Én nem érintkeztem sem a sztrájkanyagán levőkkel, sem a többiekkel. A helyzet nagyon kényes volt. Ha korrekt jár el a képviselő, addig nem avatkozhatik bele, a míg munkásságának valami eredményét nem láthatja. Azért távol tartottam magam az utolsó pillanatig.

Elnök: Melyik volt ezen utolsó pillanat?

Tanú: A határnapnak utolsó órája. D. u. 4 órakor mentem ki s 6 órára volt jelezve a végső határidő.

Elnök: Jelezte a képviselő úr, hogy ki fog menni?

Tanú: Nem. Én csak a nagy tömeggel akartam érintkezni. A bizottsággal magával, minthogy hivatalos kiküldetésem nem volt, nem is tárgyalhattam hivatalosan. Kizárólag csak régi bajtársaimmal akartam tárgyalni.

Elnök: A tanú úr a Demokrata-körben nem is tárgyalt?

Tanú: Nem voltam ott soha.

Elnök: Egyszer volt künn a sztrájkanyagán?

Tanú: Csakis egyszer.

Elnök: Pénteken délután?

Tanú: Péntek d. u. 4 órakor indultam el az országházból.

Elnök: S célja az volt, hogy nem a 13-as bizottsággal, hanem a nagy tömeggel érintkezik?

Tanú: Igen.

Elnök: Lesz szíves elmondani, hogy folyt le az érintkezés, volt-e annak eredménye, szóval mik történtek ott?

Tanú: A kocsiról leszállva, a sztrájkanyagára mentem. Ott a kapun akadály nélkül bejutottam s jól esett látnom, hogy a külső tisztelet minden jelének megadásával fogadtak.

Elnök: Megismerték a tanú urat?

Tanú: Egyszerre nem. Beszélgetve egyesekkel menetközben, úgy haladtam a kertnek majdnem a végébe.

Elnök: Nagy tömeg volt ott, több 1000 ember?

Tanú: 1000-en felül.

Elnök: Úgy, hogy lehetett tömegnek nevezni?

Tanú: Igen. Egyiket másikat megszólítottam, akit látásból ismertem a zágrábi üzletvezetőség vonaláról. Így érkeztem a kert végébe. De alig kezdtem velük beszélgetni, oda jött — úgy tudom, Sarlay — nem tudom a chronologikus sorrendet, feltartani a nagy tömegben.

Elnök: Csak beszélgetni jött oda?

Tanú: Nem tudom érdeklél bir-e, hogy mit beszélünk. Avval szólítottam meg, hogy igen sajnálom, hogy így találkozunk. Lehet 20—22 éve, hogy ismerem Sarlay urat. Ekkor körülvett a tömeg, egyik elém állott azzal: „Lám, ha annak idején azt és azt az állást megkaptam volna, nem kezdődött volna meg a sztrájk.

Elnök: Ki mondta azt?

Tanú: Az illető, aki megszólított . . . Nem tudom, szükséges-e megjelölnöm a nevét.

Elnök: Itt van?

Tanú: Nincs itt, mert nem vádlott. Erre azt mondtam, lássák egy mellőzés, vagy annak hite miatt mily szerencsétlenségbe dönti őket ez az ember. Ő verte a mellét, hogy nem szerencsétlenség. Én a tömeghez fordultam, hogy: de bizony

szerencsétlenség s gondolják meg, hogy mit tesznek. Ekkor többen körülvettek s Kacsó kért, hagyják fel a kísérletemmel.

Elnök: Kacsó folytonosan mellette volt?

Tanú: Igen.

Elnök: Hát Sarlay?

Tanú: Ő eltávozott.

Elnök: Tett ő hasonló kijelentést, hogy hagyjon fel a békéltetéssel?

Tanú: Úgy emlékszem, hogy ő csak felszólított, hogy menjek be a szobába, tárgyaljuk ott a dolgot. Tovább nem beszéltem Sarlay úrral.

Elnöki Méltóztassék körülnézni, hogy ki volt ott. Fontos volna, ha feltudná ismerni.

Tanú: Kacsó úr ott volt. A vádlottak közül nem látok senkit aki még ott lett volna. Kacsó ott volt és kérlelt főként, hogy hagyják fel minden kísérlettel s az emberekhez fordulva kiáltotta: maradjanak vissza, ne tóduljanak ide, tömeges csődület lesz, a rendőrség feloszlat. Mire én oda kiáltottam, hogy kertben vagyunk, szabad itt tömörülni és tárgyalni a dolgot. De ő és társai igyekeztek a tömeget távol tartani és kértek, hogy menjek a bizottsághoz be.

Elnök: Miért akarták távol tartani a tömeget?

Tanú: Attól féltek, hogy fel akarom zavarni a tömeget. Legalább velem szemben folyton ezt hangoztatták.

Elnök: Tanú úrra azt a benyomást tette, hogy távol akarják tartani a tömeget, hogy ne érintkezessen vele?

Tanú: Igen. Folytonosan hangoztatták, hogy zavart csinálunk, a rendőrség szét ver bennünket. Mire én azt válaszoltam, hogy ne féljenek semmit, itt beszélhetünk, zárt helyiségben vagyunk nem az utcán.

Elnök: Tanú úrnak az is volt a célja, hogy békéltessen?

Tanú: Kizárólag az volt a célom, hogy megmagyarázzam, hogy micsoda ferde helyzetbe kerültek.

Elnök: Sarlay részéről nem tapasztalta ugyan ezt a modort?

Tanú: Nem. Sarlay csak felszólított, hogy menjek megbeszélni velük a dolgot a szobába. Azután eltűnt.

Elnök: Arra emlékszik, hogy Kacsó volt az, aki a törne-

get távol tartotta és kérte, hogy ne tessék folytatni a tárgyalásokat . . .

Tanú: Hanem, hogy menjünk a szobába.

Elnök: Ő is mondta?

Tanú: Többször. Erre kijelentettem, hogy nekem tárgyalni valóm nincs önökkel. Eljöttem régi bajtársaimhoz, velük akarok beszélni. Ők azonban körülvettek és kiáltották, hogy nyissanak utat, engedjenek ki. Hogy t. i. kimehessek a kertből.

Elnök: Kitessekelték tehát.

Tanú: Meg kell jegyeznem, hogy a tisztelet minden külső jelének megadása mellett. Az ember csak a nyomást érzi, jó lesz felhagyni minden kísérettel. Lépésről-lépésre egész csendesen — minden két lépésnél megállottunk, helyet csináltak, megint összecsovdult a tömeg — s így lépésről-lépésre jutottunk ki. Mikor az épület és a kerítés közzé jutottunk a szűk helyre, valaki kiadta a rendelkezést, hogy tartsák vissza a tömeget. Akkor összeálltak a keményebb emberek s visszatartották, de a tömeg megint áttört — s így jutottunk az utcára. Mikor az utcára kerültünk, kiadatott a jelszó, hogy most már többet az istent se engedjétek be a kertbe.

Elnök: Ki adta ki a rendelkezést?

Tanú: Nem tudom. Idegen arcok vettek körül.

Elnök: Hallani lehetett?

Tanú: Határozottan. Azt hiszem Kacsó mondta, hogy ne tessék megállani, csoportosulás támad; sőt egy rendőrt felszólított, hogy szólítson fel a távozásra. De egyúttal folyton hívtak, hogy menjek be a szobába. Ez hosszas ideig tartott; nem tudtam magam rászánni, hogy bemenjek. A végén mégis bementem.

Elnök: Visszament megint?

Tanú: Nem, egy más kertben volt ez.

Elnök: Bement a helyiségbe a 13-as bizottsághoz?

Tanú: Igen.

Elnök: Kikkel tárgyalt?

Tanú: Mikor bementem, 3 képviselő társamat találtam ott. Kérdeztem, mit keresnek. Azt felelték, hogy információt szeretnek. Megkínáltak székkal, leültem; pár perccel rá

bejött Margulit úr, bemutatkozott nekem s azután vele beszélgettem nagyobb részt. A diskuzio a felett folyt, hogy mennyiben egyezik meg régi követeléseikkel a fizetésrendezési törvény. Igyekeztem meggyőzni őket, hogy nem rosszabb annál.

Elnök: Megtudná mondani, kik voltak jelen a sztrájk-bizottság tagjai közül?

Tanú: (Felsorol néhányat.) Kacsó, Turcsányi, Faludy, Margulit, Veréb. Margulittal folyt leginkább a beszélgetés, beleszólt Kacsó. Mind szakszerű kérdések körül folyt a tárgyalás.

Elnök: Hallott oly kijelentést, hogy míg az ő összes kívánságaik nem teljesítettek, addig nem fognak munkába állani?

— Nem. Erre a térére nem is léphettem át, mert képviselő társaim mind a szakszerű kérdésekről akartak felvilágosítást nyerni. Én voltam az, aki azt mondtam, midőn Vöröss belépett a szobába, hogy itt már többé nincs helyünk s megfordulva az urakhoz kérő szókat intéztem, különösen figyelmeztettem lelkiismeretükre, hogy igen nagy terhet vállalnak magukra, mikor a veszedelem utolsó percében ezt a nagy szerencsétlenséget hozzák társaikra.

— A tanú úr tudott valami szerencsétlenség előre vetett árnyékáról?

— Egy sztrájk egy fegyelmezett tisztikarnál, minő az államvasút, mindenkép szerencsétlenség.

— Úgy tetszett mondani, hogy szerencsétlenség az, ami rájuk következik?

— Nem, hanem hogy társaikat viszik nagy szerencsétlenségbe. Arra, hogy mi következik azután, nem gondoltam.

— Úgy értette, hogy ennek fegyelmi vagy büntető következményei lesznek?

— Nem. De egy ennyire fegyelmezett és Magyarország büszkeségét képező karban a személyzet megrázkódtatása nem járhat a nélkül, hogy szerencsétlenséget ne hozzon a szervezet tagjaira.

— De akkor még nem tudott semmit, hogy a kormánykörökben büntető útra akarják terelni a dolgot.

— Nem tudtam.

— A tanú úr eltávozott ezen figyelmeztetés után?

— Kijöttem onnan, néhányan kikísértek. A kocsinál ismét visszafordultam, szívükre igyekeztem hatni, hogy gondolkodják meg az utolsó percben, fogadják el a kormány propositionit, ne döntsék társaikat szerencsétlenségbe s olyformát is mondtam, hogyha most nem fogadják el, az Úristen se fog segíteni rajtuk.

— Mit feleltek?

— Semmit se szóltak. Meghajtották magukat, visszatértek és én elhajtattam.

— A vádlottak kívánnak valami megjegyzést tenni?

Kacsó: Amennyiben a nevem lett említve, csak azt a tényállást óhajtom megmondani, hogy mi indított engem arra a magatartásra. Tudtomra hozták, hogy két úri ember — nem ismertem egyiket sem — a sztrájkanyán van. Mikor odaérkeztem, akkor Sarlay úr beszélgetve a másikkal már ment a sztrájkanyára.

Tanú: Konkoly-Thege Miklós.

Kacsó: Sarlay átvezette, megmagyarázta, hogy Vöröss László ő méltósága jön, talán méltóztassék oda menni. Ezt látva, hogy a másik úri ember ott maradt s még mindig beszél, hozzám jöttem, hogy ne engedjem, mert egyik rész hallgatja, másik nem s folyton tolonganak s a tömeg folyton kiabálja, — nem mi, hanem a tömeg — hogy ne engedjétek beszélni, a rendőrség belénk köt. A 13-as bizottság tagjai nem mondták ezt, mert ők benn voltak a szobában.

Elnök: Önnek csak az volt a célja, hogy kalauzoljon?

Vádlott: Igen. Oda mentem s azt mondtam, hogy szíveskedjék a beszélgetéstől visszatartani magát, mert személyesen felszólított a rendőrtisztviselő, hogy ne engedjek meg ilyen beszédeket a tömeg között, mert nincs semmiféle szólásjog megadva. Ebből kiindulva s Vöröss László őméltósága személye iránti tiszteletből, aki maga szólított fel több ott lévő képviselőt a távozásra, felkértem őt udvariasan, hogy jöjjön

át a sztrájkirodába s fel is ajánlottam szolgálataimat, hogy kalauzolom.

Elnök: (tanúhoz.) így volt az, ahogy most az ő észrevételeit megtette?

Tanú: Határozottan úgy volt.

— Másnak van valami észrevétele a tanúvallomásra?

Baracs Marczell dr.: Engedje meg, hogy precizozzam azt a mit ön ezen látogatás természetéről mondott, mert nem tudom, hogy jól értettem e meg. Úgy volt, hogy tanú úr sem a vasutasok sem a kormány közbenjárására, hanem önmagától jelentkezett, hogy közbe fog járni?

Tanú: Én előrebocsátottam, hogy az az összetartozandóság érzete, melyet én a vasutasokkal szemben éreztem, erkölcsileg kötelezett arra, hogy megkíséreljem szintén hozzájárulni a békés megoldáshoz.

Ügyvéd: Nem a motívumait kérdeztem, melyek bizonyára nemes érzésből fakadtak, hanem magát a tényt. Képviselő úr egész önként, anélkül, hogy felhívást kapott volna, jelentkezett a kormánynál, hogy közben fog járni s ment ki a sztrájknyára. Ez tehát merőben privátlátogatás jellegével bírt?

Tanú: Teljesen.“

Védő: Volt e tudomása tanú úrnak arról, hogy ugyanabban az időben a kormány hozzájárulásával, quasi bizalmi kiküldetés gyanánt Vöröss Lszláo közbenjárt a 13-as bizottságnál?

Tanú: Volt és ép ezért nem akartam a 13-as bizottsággal szóba állani, sem Vöröss nyug. államtitkárral. Sőt a mikor belépett öméltsága, rögtön felállottam és azt mondtam; itt nekünk többé helyünk nincs és rögtön eltávoztam.

Védő: Ennélfogva úgy fogom fel a missziót, melylyel képviselő úr önmagát felruházta, hogy azon eljárással egyidejűleg, mely a kormány bizalmi férfiai és a sztrájkoló vasutasok bizalmi férfiai között folyt, egyúttal egy paralel eljárást akart folytatni, melynek tényezői egyrészt az ön rábeszélő képessége, másrészt a vasutasok tömege.

Tanú: Ha én egy paralel eljárást akarok folytatni, akkor

nem az utolsó percben jövök. Megmondtam, hogy én csak azt a szemernyi bizalmat akartam felhasználni, illetve minthogy a hír arról beszélt, hogy félre vannak vezetve, nem ismernek semmit, ebben a tekintetben akartam én hozzájárulni, hogy annyiban, amennyiben egyik-másik nem ismeri a dolgot, felderítsem előttük.

Védő: Ha merőben ez lett volna a célja, akkor az egyenes ut nem az lett volna, hogy paralel eljárást követ, hanem hogy a kormány bizalmi fér fiainak illetve a sztrájkbizottságnak felajánlja az ön népszerűségének befolyását, rábeszélő képességét. Képviselő úr mindkét tényező megkerülésével közvetlenül fordult a tömeghez. Nem gondolja képviselő úr, hogy ez az eljárás alkalmas volt arra, hogy bizalmatlanságot keltsen egyrészt Vörös öméltóságával, másrészt a vasutasokkal szemben?

Tanú: Azért nem gondoltam erre, mert tudtam, hogy Vöröss meg van bíruva s amint jeleztem, a kormányelnök tudtával mentem oda. Ebből nem lehetett azt kimagyarázni, hogy Vöröss öméltóságával szemben ellenkező utón akarok eljárni. Sőt amint ő megjelent, azonnal távoztam. A vasutasok részéről természetesen nem voltam felszólítva, hiszen bizottságnak adták át a vezetést s a bizottság nem szólított fel a dologra. De erkölcsileg kötelezve éreztem magam, hozzájárulni a békés kibontakozás elősegítéséhez.

Védő: Én azt elfogadom, de konstátálom, hogy az előre látás a képviselő úrban hiányzott. De utólag méltóztatott látni, hogy fellépése ilyen félreértésre ad okot?

Tanú: Azt nem láttam. Ha az első napon teszem, talán igaza volna a védő úrnak akkor.

Védő: Úgy látszik tehát, valami Mária Terézia-rendet... (Mozgás. Derűtség.)

Tanú: Kikérek magamnak mindenféle impertinens megjegyzést.

Elnök: Ne tessék ilyen kifejezéseket használni, ennek sértő éle van.

Védő: Engedelmet kérek, megjegyzésemnek nem volt semmiféle sértő éle. Ellenben határozottan a védői hely sértet-

lenségét akarom megóvni, midőn kérem az elnök urat, hogy ne a tanú urat, az én törvénytudásom, hanem engem a tanú úr invektívái ellen óvjon meg.

Elnök: Mindezekre olyan volt a megjegyzés, mely rám is azt a benyomást tette, hogy sértő.

Védő: Volt-e tudomása arról, hogy a rendőrség megtiltotta a sztrájkanyagát?

Tanú: Nem volt. Teljesen távol tartottam magam mindentől.

Védő: Benn a kertben azonban hallotta?

Tanú: Ott hallottam, hogy ne tömörüljünk s erre azt mondtam, hogy zárt helyiségben vagyunk, beszélhetünk.

Védő: Képviselő úrban azt a benyomást tette Kacsó és társai eljárása, hogy azért nem akarják szóhoz jutni engedni, mert nagyon szimpatikusnak tartják személyét és attól tartanak, hogy lebeszéli őket a sztrájkáról.

Tanú: ő egyszerűen csak felszólított, hogy ne beszéljek itt.

Védő: Ez mindenesetre oly pont lesz, melyet a vád ki fog használni, hogy t. i. önt nem engedték szóhoz jutni. Azt a benyomást tette, hogy azért nem akarják szóhoz juttatni, mert nem akarták megengedni, hogy leszerelésre bírja a tömeget?

Tanú: Az impresszió az volt, hogy ezek az urak arra ösztönöztek, menjek a szobába. Ez ellenében hangsúlyoztam, hogy nekem megbízásom nincs, önökkel úgy sem tárgyalhatok, eljöttem a régi bajtársaimhoz.

Védő: Nem gondolja képviselő úr, hogy talán az vitte rá az önt körülvevő egyéneket, hogy attól tartottak, hogy ép az ellenkező hatást fogja elérni a képviselő úr felszólalása, mint a mit elérni kívánt? Hogy ép a rend fentartása érdekében történtek a történetek?

Tanú: Az ő motívumait nem tudom. A beszélgetés oly egyforma tenorból folyt, hogy erre nem tudok válaszolni.

Védő: Még csak egy kérdést. Azok, akik önt körülvették, biztosan tudja a képviselő úr, hogy önt ismerték és tudták, hogy kivel van dolguk? És nem lehetséges, hogy a meglehetősen ingerült, gyanakvó tömeg önben esetleg mást látott?

Tanú: Én a tömeget komornak, levert hangulatúnak láttam. Mikor én beléptem, a külső tisztelet oly jeleinek megadását láttam náluk, hogy teljes bizalommal és nyugodtsággal viselkedtem ott, a míg Kacsó és egynehány úr odajött és mindenkép arra törekedett, hogy kijussak. Reám a tömeg semmi-féle agresszív jelleget nem mutatott, csak egy komor levertséget láttam. Sokan ismertek különben, még a zágrábi üzletvezetőségtől.

Győrffy Gyula: Tanú úr ismételten hangsúlyozta, hogy onnan eltávolítani igyekeztek, teljes szeretetreméltósággal ugyan, de mégis az eltávolítás célzata nyilvánvaló volt. Arra kérek határozott választ, hogy ezen douse violence-ot minek tulajdonította abban a pillanatban a tanú úr? Annak-e, hogy ezek a férfiak önt nem akarják meghallgatni, illetőleg szóhoz engedni, vagy pedig, a mint ma is hallani méltóztatott, hogy a rendőrség intézkedése folytán akarták a beszédeket megakadályozni?

Tanú: Én nem tudom.

Elnök: Csak azt mondhatja meg, amit tud. Majd felteszem én a kérdést. Micsoda benyomást tett önre, hogy nem engedték beszélni a helyiségben? Azt-e, hogy esetleg féltek, hogy lebeszéli társaikat, vagy pedig attól tartottak, hogy ha ön ott beszél, esetleg a rendőrség beleavatkozik?

Tanú: Az én impressiom nem lehet mérvadó. Nem tudom, hogy mi lehetett az indító ok. Kacsó folyton azt mondta, hogy ne jöjjenek ide, a rendőrség feloszlát bennünket, de hogy attól tartanak, hogy talán befolyásolhatom a tömeget, vagy pedig az ösztökélte őket, mert rendőrileg meg volt tiltva a szónoklás, ezt nem tudhatom.

Védő: Rendben van. Tudomásul veszem tanú úr azon választát, hogy e tekintetben ilyen impressziót nem merített.. Tekintettel arra, hogy a mint tanú úr előadta, egész beavatkozása azon viszonyon alapult, amely tanú urat köztudomás szerint a M. Á. V. tisztviselői karával összekötötte s a mint tudom is, nagy szeretetben részesült hivatalnokoskodásának idején, mondom tekintettel erre, ebből én joggal következtethetem, azt is, hogy tanú úr a vasutasok összes sérelmeivel telje-

sen tisztában volt. Most én bátorkodom azt a kérdést feltenni. Méltóztassék megmondani, hogy a mikor a vasutasok összegyűltek sérelmeik megbeszélése végett Budapesten s előállott a nagy szerencsétlenség, hogy a munkát is beszüntették, olyanoknak ismerte a sérelmeiket, mint illetékes vasúti férfiú, amelylyel a kormánynak és minden tényezőjének nemcsak hogy foglalkozni kellett, de bizonyos mértékben szorítva voltak ok arra, hogy ilyen kivételes eszközökhöz nyúljanak?

Tanú: Hogy sérelmeik olyanok voltak, hogy igenis minden illetékes tényezőnek a vele való lelkiismeretes foglalkozását megkívánták, az tény. De hogy ezen lépésre szorítva lettek volna, az nem áll.

Védő: A kérdésemben ez nem volt. Azt nem imputálom, hogy szorítva voltak. Hanem, hogy vajjon olykép foglalkoztak illetékes tényezők a vasutasok *jogos* sérelmeivel most már, a mely bizonyos mértékben magával vonta volna, hogy a vasutasoknak ilyen retorsioval élni szükségük volt? Az ill. tényezők alatt értem a MÁV. igazgatóságát is.

Tanú: Mondhatom annyira meg volt érelve, annyira behatóan foglalkoztak ezzel a kérdéssel, hogy erre az erőszakosságra semmi szükség nem volt, a kérdés végleges megoldására.

Védő: Ebből kifolyólag, tekintve, hogy kérdésem nem az volt, hogy az erőszakosság indokolt volt-e, vagy sem, ha meg volt érelve, minek tulajdonítja tanú úr, hogy a megérlelt orvoslási módot a vasutasoknak nem hozták kellő időben tudomására, sőt még, az előbbi vallomása alapján, tanú úr se lett felhatalmazva arra, hogy a kellő orvoslásmódot velük közölhesse?

Tanú: Én nem beszéltem felhatalmazásról, másodszor pedig, hogy hogy járt el a kormány, erre feleletet nem adhatok, mert nem voltam bizalmasa, sem megbízottja.

Védő: Megjegyzem, hogy én tulajdonkép ezt a kérdést a tanú úrhoz, ép mert szakférfiú, óhajtottam intézni, mert ez nemcsak a kir. tsz.-ét, hanem a közvéleményt is lényegesen érdekli, hogy ezen vasúti sérelmekkel mi történt.

Mert felfogásom szerint, akármikép dől el ez az ügy, a

vasutasok sérelme még nincs elintézve. Tanú úr azt méltóztatott mondani, hogy a kormány megérlelte a kérdést, most pedig, hogy a kormány céljait nem ismerte. Honnan méltóztatott azt állítani, hogy a megoldásnak meg voltak minden irányban a feltételei?

Tanú: Hogy meg volt érelve, annak bizonyítéka, hogy szombaton, a sztrájk kitörése előtt bemutatta a miniszter úr a javaslatot.

Védő: Én tudomásul veszem a tanú úr vallomását, csupán azt akarom megjegyezni, hogy egyáltalában a vasutasok sérelmeiről a sztrájk kitörése után szó nem volt.

Landler dr.: Ebből kifolyólag egy kérdésem van. Tanú úr azt mondja, hogy a kormány javaslatával orvosolva voltak a sérelmek. Igaz, hogy tanú úr memorandumot nyújtott be ezen törvényjavaslat közzététele után a vasutasok nevében a kormányhoz, illetve a képviselőházhoz?

Tanú: Igaz. A vasutasoknak a képviselőházhoz benyújtott kérvényét én nyújtottam be.

Védő: Megegyeztethetőnek tartja képviselő úr állásával, hogy ha nem jogos kérelemmel állanak elő a vasutasok, hogy ennek a benyújtását ön közvetítse?

Tanú: Azt hiszem, egy képviselőnek nem kötelessége átvizsgálni minden részletben egy kérvényt, vagy átalakítani az ő kénye-kedve szerint, hanem ha választópolgárai vagy mások hozzáfordulnak egy kérvénnyel, azt kötelessége beadni.

Landler dr.: Ez nagyon szép felfogás! (Mozgás.)

Elnök: A képviselő úr azt adja be, amit jónak lát, a maga részéről. Ezt a kérdést itt ne fejtegetjük.

Védő: Igaz, hogy ez az ön által benyújtott memorandum megegyezik az 1901-essel, azzal, amely miatt, a melynek keresztülviteleért a vasutasok sztrájkoltak?

Tanú: Egészen nem egyezik meg szövegezés dolgában, de a fizetés-táblázat tudtommal ugyanaz.

Landler dr.: Szóval, ön dacára, hogy agyondicséri a kormány javaslatát, mégis benyújtotta ugyanazt a fizetési táblázatot, mint amelyiket a sztrájkoló vasutasok kívántak?

Tanú: Igen — (Mozgás.)

Landler dr.: Köszönöm, ez nekem egészen elég!

Elnök: Ezzel befejeztük a tanú úr kihallgatását. A bíróság elrendeli a tanú meghiteltetését.

Tanú: (Megesküszik.)

Elnök: D. u. 4 órakor folytatjuk a tárgyalást.

II. nap, 1904 június 4., délután 4 órakor.

Elnök: T. kir. törvényszék. Sarlay János és társai elleni bűnügyben a tárgyalást folytatjuk. A bizonyítási eljárás során kihallgatandó lesz Serbák titkár úr. Kir. ügyész úr ezen tanút tanú minőségben kívánja-e kihallgatni, vagy bizonyos vasúti kérdésekben, mint felvilágosító közeg fog szerepelni?

Geszti dr. kir. ügyész: Bizonyos okiratszerű adatokat fog előterjeszteni, amelyek az igazgatásnak ténykedésére vonatkoznak s amelyek a sztrájk kitörését megelőzték.

Baracs dr.: Amennyiben bizonyítékot kíván előterjeszteni a vád, annyiban ezt a vád képviselőjének közvetlenül kell tenni. Amennyiben pedig mint tanút akarja kihallgatni, ugyan a tanú kezében levő okmányok beterjesztésére nincs joga, mégis kötelességemnek tartom ezen esetben a vádhatóság képviselőjéhez azon kérdést intézni, jelölje meg tüzetesen azon ténykörülmenyeket, melyekre vonatkozólag a titkár urat kihallgatni kivonja, hogy eziránt tisztába legyünk.

Gál dr.: Miután okiratokra történik hivatkozás, azok első sorban % csatoltassanak a per irataihoz, közöltessenek a védelemmel s a tanú a kihallgatás során később hallgattassék ki, akkor, mikor a védelemnek módjában lesz az okiratokat, melyek a perben közös okiratot képeznek, áttanúlmányozni. így nincs módunkban ellenőrizést gyakorolni, a mihez valamennyiünknek jogunk van. Ép ezért kérem, hogy a tanú kihallgatását sorrend tekintetében megváltoztatva méltóztassék elrendelni s a mennyiben okiratokról van szó, azok csatoltassanak a per irataihoz és közöltessenek velünk.

Győrffy dr.: Nem tudom, hogy a tanú milyen minőségben van itt. Erre nézve a vádhatóság szabatosan nem nyilat-

kozott. Kérem az elnököt ezt egyáltalában megállapítani, mert erre nekünk szükségünk van s a bűnpernek is, hogy tulajdonkép ki ennek a bűnpörnek a sértettje! Mert a bűnvádi perrendtartás 486-ik §-ának 4-ik bekezdése előírja, hogyha a bűnperre nézve lényeges adatokra nézve felvilágosításokat adhat a sértett, az feltétlenül a tárgyalásra megidézendő. Már most a kir. ügyészség sem a vádiratban, sem pedig ezen közvetlen idéző végzésében soha még sehol meg nem emi-tette tudomásom szerint, hogy ki légyen a sértett. Reám nézve, de a bűnpörre s a kir. törvényszékre nézve is lényeges és fontos konstatálni azt elsősorban, hogy van-e sértett vagy nincs, van-e feljelentő vagy nincs.

Elnök: Ne tessék türelmetlenkedni. Hadd döntsünk ezen kérdésben.

Győrffy dr.: Az indokolást kötelességem előterjeszteni, mert különben nem érti meg senkisémiért okvetetlenkedem.

Elnök: Először megmondani, azután indokolni.

Győrffy: Akkor előrebocsátom, hogy kérem a t. kir. törvényszéket, méltóztassék megállapítani, 1. azt, hogy ki a sértett, 2. ki a feljelentő és 3. hogy lehetséges, hogy ezen tanú nem e a sértett fél képviselőjében jelenik meg.

Ügyész: Nem. Serbák tanú.

Győrffy dr.: Mert az ügyész úr kijelentése szerint ezen tanú igazgatósági okiratokat hozott magával, már pedig, minthogy a sértett ezen körülményekre vonatkozólag lesz hivatva esetleges felvilágosításokat szolgáltatni, ennél fogva azon kérelmet intézem a tek. kir. törvényszékhez, méltóztassék megállapítani van-e sértett, ki a sértett, ki tette a feljelentést?

A bíróság visszavonul.

Szünet után.

Elnök: A kir. tszék határozata a felvetett kérdésben az, hogy miután a kir. ügyész úr azt látja, hogy Serbák tanú úr nem annyira ténytanú, mint bizonyos vasúti kérdésekben

lesz majd hivatva felvilágosításokat adni, s miután más oldalról azon konkrét indítvány terjesztett elő Gál Jenő ügyvéd úr részéről, hogy ezen tanú majd a többi tanúk kihallgatása után hallgattassék ki, ennél fogva a kir. tszék ezen

tanúnak kihallgatását későbbre halasztja. Minthogy azonban a kir. ügyész úr kifejtette, hogy bizonyos okmányokkal, melyek birtokában vannak, bizonyítani kíván, más oldalról a védelem e részben azon előterjesztést tette, hogy adassék neki alkalom, hogy azokat betekinthesse, a kir. tszék ezen kérdést úgy véli megoldhatónak, hogy a kir. ügyész úr azon okiratokat, melyekkel bizonyítani kíván, megszerzi a tanútói és a perirathoz csatolja és ekkor a bíróság alkalmat ad a védelemnek, hogy azokat betekintse.

Gál dr.: Megnyugszom.

A mi pedig Györffy Gyula ügyvéd úr előterjesztését illeti, a cselekmény, a melyről szó van, hivatalból üldözendő, a sértett kihallgatása a perrendtartás szerint nem okvetlenül szükséges, különben is a tényállás megállapításához tartozik, e részben nem tartja szükségesnek a határozathozatalt.

Ügyész: Egyszerűsítjük a dolgot; kérem az okiratokat s azokat mindjárt átadom a kir. törvényszéknek.

Elnök: Hadd folytassuk a tárgyalást.

Ügyész: Nincs itt megbeszélni való. A védő urak azt hiszik, hogy valami félelmetes adatokról van szó.

Elnök: Most *Márton Gyula* fog jönni (Megjelenik.)

Márton Gyula kihallgatása.

Elnök: Neve?

Tanú: Márton Gyula.

Elnök: Hol született?

Tanú: Szent Istvánfalun, Nyitra m.

Elnök: Hány éves?

Tanú: 47.

Elnök: Milyen vallású?

Tanú: Róm. kath.

Elnök: Mi a foglalkozása?

Tanú: Mérnök, főmérnöki rangban a M. Á. V.-nál.

Elnök: Kir. ügyész úr, mit kíván a tanúval bizonyítani?

Ügyész: Én ugyan joggal kérdezhetném, hogy a t. ügyvéd urak bejelentették-e, hogy az ő tanúikkal mit fognak bizonyítani. (Felkiáltások: Be.) De kijelentem hogy én írásbeli

indítványt terjesztettem elő arra nézve, hogy az általam bejelentett tanúk minő tényekre hallgattassanak ki? Kérem indítványom közlését; egyébként megjegyzem, hogy ez a tanú az ápr. 17-18. gyűlés lefolyására nézve hallgatandó ki.

Elnök: közli a kir. ügyészség indítványát. Ennek tartalma: a jún. 3-ára kitűzött főtárgyalásra kértem ezeket beidézni. Ezen tanúk vádlottaknak a büntett elkövetését megelőzőleg tanúsított felbujtói tevékenységét fogják bizonyítani.

Polonyi dr.: Magam részéről indítványozom a tanúnak ezen körülményekre való ki nem hallgatását, minthogy a vádirat f. hó 19., 20., 21., 22-éről szól, a tanút pedig 17-iki eseményekről akarják kihallgatni.

Elnök: Kir. tszék elrendeli ezen tanú kihallgatását és pedig főleg azon az alapon, mert ennek megidézése kihallgatás céljából el is rendeltetett s hogy a tényállás tiszté ztassék.

Polonyi dr. Semmiségi panaszt jelentek be.

Elnök: Ki volt ön a rendőrség részéről és a vizsg. bíró részéről hallgatva?

Tanú: Nem.

Elnök: Ismeri ön a vádlottakat?

Tanú: Egy részét. (Néhányat megjelöl Faludi, Kacsó, Veréb, Potincza, Breuer, Seide) legnagyobbbrészt csak futólag egyszer beszéltem velük.

Elnök: A sztrájk kiütését megelőzőleg tanúsított felbujtói minőségükről tud ön valamit?

Tanú: Nem tudok erről semmit.

Elnök: Valami korábbi ülésekben, tanácskozásokban vett ön részt, a hol ők is jelen voltak?

Tanú: Az ügyész úr ápr. 17-ét említette. Azon a napon nem vettem részt, 18-án volt egy gyűlés az altiszti körben . . .

Elnök: Ön is jelen volt?

Tanú: Igen.

Elnök: A vádlottak közül többen voltak ott?

Tanú: Igen, nem tudnám biztosan megmondani, hogy kik.

Elnök: Történt ezen vádlottak közül valamelyik részéről olyan felszólalás, a mely a munka abbahagyására bízta-

tott volna valakit, vagy ők maguk részéről kijelentették, hogy abbahagyják a munkát?

Tanú: Egyáltalában nem történt oly kijelentés.

Elnök: Egyik vádlott részéről sem?

Tanú: Egyik részéről sem.

Elnök: Valami különös összetartást, hogy állást foglalnak a kormányval szemben, abbahagyják a munkát, nem mennek a mozdonyok, nem emlegettek?

Tanú: Erről nem volt szó. Az összetartásról beszéltek, szükségesnek jelezték, hogy fogadalmat kell tenni, de az ülést vezető elnök, Justh, azt szükségtelennek mondotta és el is maradt.

Elnök: Szóval valami izgató tenorban folyt ott a tanácskozás, vagy ezen vádlottak részéről tartott izgató beszéd?

Tanú: Izgató, határozottan nem. Hogy egyik másik ideges lett volna, azt mondhatom, de hogy mást akartak volna izgatni, azt nem mondhatom.

Elnök: A felbújtó az, aki valakit valaminek abbahagyására, tevésére stb. biztat rá. Ezt nem tapasztalta?

Tanú: Nem.

Elnök: Privát érintkezésben sem tapasztalt ilyent egyik részéről sem?

Tanú: Nem. A 72-es bizottság, melynek tagja voltam, abban látta feladatát, hogy nyugodt mederbe terelje és lojális eszközök alkalmazására szorítsa a vasutasokat.

Elnök: Méltóztatnak kérdéseket intézni?

Ügyész: Ápr. 18-án Justh elnöklete alatt gyűlést tartottak az altiszti körben. Azon Justh többek közt, az előzmények feleslegesek, azt mondotta, hogy ő törvénytelenéget nem fog elkövetni. Méltóztatik erre emlékezni?

Tanú: Igen emlékszem.

Ügyész: Erre ezután Turcsányi állott fel szóra s a törvénytelenéget szóra reflektálva, bizonyos nyilatkozatot tett. Azt mondta, hogy — tessék elmondani, amennyiben emlékszik.

Tanú: Nem emlékszem a szavakra, a miket Turcsányi mondott.

Ügyész: Szó volt törvénytelenégről. Turcsányi azt mondotta: „Törvénytelenéget csak akkor követünk el, ha rákényszerítenek, a mit különben tiszteletre méltó kulturnemzetek már megcselekedtek.“

Tanú: Erre nem emlékszem.

Ügyész: De arra emlékszik, hogy törvénytelenégről volt szó?

Tanú: Igen.

Ügyész: Talán eszébe juttatom a dolgot. Justh rendre utasította ezután Turcsányit

Tanú: Emlékszem.

Ügyész: Akkor valaki felhívta Turcsányit, hogy magyarázza meg, mit értett törvénytelenég alatt?

Tanú: Emlékszem.

Ügyész: Ekkor Turcsányi azt mondta, hogy, ha az elnök törvénytelenég alatt sztrájkot ért, akkor mi is arra gondolunk.

Tanú: Ezekre a szavakra nem emlékszem, csak a rendre utasításra s az azután támadt viharra, mert az elnököt hevesen megtámadták sokan. Arra a benyomásra emlékszem csak, hogy nem találtunk ezekben a szavakban sstami olyant...

Elnök: Az a lényeges, hogy egyáltalában a szavakra emlékszik-e?

Tanú: Nem emlékszem egyáltalában.

Ügyész: Talán emlékszik arra, hogy Kacsó beszélt ugyanakkor? Ő megvédte Turcsányit és megvádolta az elnököt a amatt, hogy rendre utasította Turcsányit a törvénytelenég szó miatt.

Tanú: Nem mondom, hogy ez nem történt, de erre nem emlékszem.

Landler dr. A 18-iki gyűlésen szó volt a 20-iki nagygyűlésről. Ezen 20-iki nagygyűlés elhatározása mikép történt ezen az értekezleten és mily szavak kíséretében hirdette ki a határozatot Justh elnök?

Tanú: Nem az ülésen határozottat el, hanem, hogy a szombathelyi bizottság elnöksége szólították fel, hogy hívja össze a gyűlést. A pesti bizottságnak ez nem tartozott a hatás-

körébe. Arról volt szó, hogy a pesti 72-es bizottság csatlakozzék e a többi helyi bizottságok előbb hozott határozataihoz. S szintén hasonló értelmű határozatot hozott, hogy kéressék fel a szombathelyi országos vezető bizottság, hogy ilyen gyűlés összehívása iránt intézkedjék.

Elnök: Kötelességem, hogy Turcsányinak alkalmat adjak a nyilatkozására.

Turcsányi: Nem kívánok.

Ügyész: (Felolvass egy iratot: Zuglóban ápr. 20-án összegyűlt 15 ezer vasutas nevében és megbízásából a végi» hajtóbizottság stb.) Ezzel az aláírással ápr. 20-áról egy nyilatkozatot tettek közre. Tud erről valamit?

Tanú: Nem tudok.

Ügyész: Amely nyilatkozat állott hat pontból (felolvassa).

Tanú: Az újságból olvastam.

Vázsonyi dr. Miután itt Justh elnök többször említettett, egy kérésem volna. Méltóztatik emlékezni, hogy ezen gyűlésen azon bizonyos fogadalomról Justh úr így nyilatkozott, hogy csak azért nem tétetett le, mert nem érkezett meg a nyomdából. Én is csak a lapokból nyilatkozom.

Tanú: Azt mondta.

Vázsonyi: Justh hajlandó volt letenni a fogadalmat, csak nyomdai késés miatt nem tette le.

Elnök: Hiszen ez ...

Vázsonyi: Csak jelteni akarom, hogy nem ez a 13 úr tette le a fogadalmat, hanem Justh úr szintén hajlandó volt letenni. Tehát a fogadalom kérdése külön őket nem terheli.

Elnök: Justh úr nincs vádolva.

Vázsonyi: Nem is akarom vádolni. Az volna a vád, ha azt mondanám, hogy nem akarta letenni.

Tanú: Justh később világosabban fejezte ki magát. Vonakodott letenni a fogadalmat.

Vázsonyi dr.: Miután benn volt a 72-es bizottságban, méltóztatik tudni, hogy a fogadalom kérdése nem a 13 vádlott elhatározása volt, hanem országos határozat. Szegeden az elnökök országos gyűlése mondotta ki. Méltóztatik tudni, hogy

ezen fogadalmat mindenütt letették s nem a vádlottak működése folytán, hanem határozat alapján.

Tanú: Igen.

Ügyész: Hol tették le a fogadalmat Budapesten?

Tanú: A hol voltam, sehol sem. Hallottam, hogy valamelyik állomáson letették, de biztosan nem tudom . . .

Sarlay: Én sem tettem fogadalmat, mégis itt vagyok.

Elnök: Kívánják tanú megesketését?

Ügyész: Nem.

Védők: Igen.

Elnök: Foglaljon helyet, majd ha többen lesznek, kivesszük az esküjét.

Novák Tivadar kihallgatása.

Elnök: Neve?

Tanú: Novák Tivadar.

Elnök: Hol született?

Tanú: Budapesten

Elnök: Hány éves?

Tanú: 27.

Elnök: Vallása?

Tanú: Róm. kath.

Elnök: Nős vagy nőtlen?

Tanú: Nőtlen.

Elnök: Foglalkozása?

Tanú: M. áll. vasúti mérnök Budapest igazgatóságánál.

Elnök: Kir. ügyész úr ugyanazon körülményre kíván hivatkozni?

Polonyi D. dr.: Szintén megteszem indítványomat, mint-hogy a vád a 19-et követő napokra vonatkozik.

Elnök: K. tszék elrendeli tanú kihallgatását a kir. ügyészség átiratában hangsúlyozott körülményekre.

Elnök: Ismeri a vádlottakat?

Tanú: Egyrésztét igen.

Elnök: Tudja, hogy a sztrájk mikor tört ki?

Tanú: Az újságokból 20-án reggel.

Elnök: Tud ön erre vonatkozólag valami terhelő adatot

a vádlottak valamelyikére, hogy előidézték ezt, rábeszéltek másokat, vagy maguk is kijelentették, hogy sztrájkolni fognak. nem fognak hivatalos teendőket végezni?

Tanú: Nem tudok.

Elnök: ön előtt ilyen nyilatkozatot egyik sem tett?

Tanú: Nem.

Elnök: A sztrájkot megelőző gyűléseken részt vett?

Tanú: Egyeseken. Márc. 18-án volt a Tattersalban egy nagy gyűlés, mikor Justh elnökölt. Én jegyző voltam ezen. Egy másodikon is részt vettem ápr. 18-án, mely az altiszti körben volt.

Elnök: Márc. 18-án valami heves ellentállásra való felhívás nem történt?

Tanú: Teljesen nyugodtan beszéltek.

Elnök: Mi történt ezen a vádlottak részéről?

Tanú: Tárgya az volt, hogy a képviselőházhoz egy kérvényt fogunk intézni s hogy ezt megszerkesszük. Ennek egyes pontjaihoz hozzászóltak Turcsányi, Kacsó.

Elnök: Volt valami izgató előadásukban?

Tanú: Rám ilyen benyomást nem tett. Nem is volt lehetséges.

Elnök: ... Összetartunk, itt az ideje, hogy mindent kivívjunk, a vonatok meg fognak állani.

Tanú: Ilyent nem is hallottam.

Elnök: Hogy esett, hogy Turcsányi rendre lett utasítva ez alkalommal?

Tanú: Ez igaz, de hogy milyen szóért, nem emlékszem. S magam is csodáltam, hogy miért utasította rendre.

Elnök: Körülbelül mit mondott?

Tanti: Őszintén megvallva nem emlékszem, csak az újságból tudom, utólag elolvastam.

Elnök: Ön csak a maga memóriájára támaszkodjék. Kacsó mondott ilyenféle éles támadást?

Tanú: Kacsó egész objektíve beszélt, csak előadta azon dolgokat, amelyek a benyújtott törvényjavaslatban az altisztekre nézve hátrányosak.

Elnök: A későbbi sztrájkmozgalmakról tud ön?

Tanú: Absolut semmit. Ez volt az utolsó gyűlés, melyen részt vettem.

Elnök: Vádlottaknak van észrevételük? (Nincs.) Méltóztatnak kérdést intézni?

Ügyész: Arról a nyilatkozatról, melyet a 13-as bizottság ápr. 20-án bocsátott ki, nem tud semmit?

Tanú: Nem, az újságból olvastam.

Vázsonyi: Tanú úr, mint vasutas, ha a mozgalomban nem is vett részt, figyelemmel kísérte a dolgokat, érintkezett vasutasokkal, méltóztassék tehát arra felelni, hogy a vasutasok a 13-as bizottságot tartották, vagy tartják a sztrájk előidézőjének?

Tanú: így általánosságban erre nem felelhetek, legfeljebb annyiban, hogy én nem tartom őket. Kellott valami közeget találni, aki a kormánnyal érintkezzék. így fogtam fel a dolgot mindig.

Elnöki Ez nem ténykérdés, ez nézet dolga.

Polónyi dr.: A tárgyalás gyorsítása és elnök úr számára való megkönnyebbitése céljából méltóztassék nekem egy előterjesztést megengedni, azért, hogy ne kelljen minden egyes alkalommal akadékoskodni. Már a tárgyalás elején voltam bátor felhívni a nagys. elnök urat, méltóztassék, mikor a bizonyítás során ennyire előrehaladtunk, megállapítani, hogy tulajdonkép mi a vád. A vádiratban csak az van mondva, hogy felbujtás. Nem tudjuk a kérdéseket a tanúnak feltenni.

Elnök: Méltóztassék úgy tenni fel, mint felbujtóra és mint tettesre.

Polónyi dr.: A felbujtás vádja el van ejtve ezzel?

Elnök: Nem tudom. Tessék védenekük érdekében minden kérdést megtenni.

A törvényszék az ügyészség által hivatkozott összes tanúk kihallgatását elrendeli.

Polónyi dr.: Semmiségi panaszt jelentek be e végzés ellen.

Mahrer Pál kihallgatása.

Mahrer Pál: budapesti születésű, 31 éves, izr., máv. hivatalnok, Kőbánya, felső pályaudvar.

Elnök általános figyelmeztetés után: A kir. ügyészség önt tanúként idéztette meg. Tud-e arról, hogy a sztrájkmozgalomban minő aktív szerepet vittek az itteni vádlottak?

Tanú: A sztrájkmozgalomról, amennyiben sztrájknak nevezhető, nem, mert én magam nem vettem részt, csak az előkészítő munkálatokban vettem részt. ^k

Elnök: Hány ilyen munkálat volt?

Tanú: A febr. hó 28-iki nagygyűlés előkészítésénél magam voltam az elnök urnái megjelent küldöttség vezetője, az altiszti körben tartott értekezletre szintén megválasztottak.

Elnök: Mikor volt ez?

Tanú: Február 26-án v. 27-én.

Elnök: Ápr. 18-án résztvett?

Tanú: Nem, az édes anyám az nap meghalt.

Elnök: Ön nem volt jelen?

Tanú: Nem, csak februárban

Elnök: Az itt jelen lévő vádlottak milyen szerepet vittek, mily okon vettek részt?

Tanú: Mint bizottsági tagok.

Elnök: Történtek részükről oly kijelentések, ha nem kapják meg a követeléseket, akkor be fog következni a munkaszünet?

Tanú: Nem történt.

Elnök: Nem történt? Vagy hogy kényszert fognak gyakorolni a kormányra, mely szerint . . .

Tanú: Nem történt.

Elnök: Izgató, fenyegető beszédeket nem mondtak?

— Nem.

Ügyész: Az ápr. 17-iki angyal földi gyűlésen résztvett-e?

— Igen.

Ügyész: Azon a gyűlésen Turcsányi és Kacsó is részt vett, szíveskedjék megmondani, hogy minő beszédeket tartottak ők ott.

Tanú: Amennyiben kissé elkésve érkeztem, a részletekre nem emlékszem többé.

Ügyész: Mondotta-e Turcsányi „minket május elseje többé nem köt, mert addig végrehajtja a kormány az ő terveit, de mi odahelyezzük a mi akaratunkat.“?

Tanú: Erre nem emlékszem.

Ügyész: Kacsó is ugyanakkor beszélt és állítólag azt mondotta: „Fogadom az összes mozdonyvezetők nevében, hogy kitartunk és ott leszünk az utolsó percben a küzdelemben.“

Tanú: Kérem erre vonatkozólag, hogy ilyent mondott, nem tudom. Azt tudom, hogy Kacsó kijelentette hogy igenis testestől-lelkestől velünk fog tartani és kívánja, hogy a fizetés-rendezés kedvezően dülőre jusson.

Ügyész: Ápr. 20-án megjelent egy nyilatkozat, melyet a 13-as bizottság adott ki. Ez 6 pontból áll; az első pont pl.: . .

Elnök: Bocsánat, hogy közbeszólok, tanú úr mondotta, hogy 18-án éjjel meghalt az édes anyja.

Tanú: Csak a hírlapokból értesültem ezen nyilatkozatról.

Győrffy: Szíveskedjék tanú úr megmondani, hogy ebben az ügyben lett-e tanú úr valahol kihallgatva?

Tanú: Az üzletvezetőségnél lettem jegyzőkönyvileg kihallgatva.

Elnök: Mi volt ennek oka?

Tanú: Mert az én nevem bekerült az újságokba.

Ügyész: Legyen szíves megmondani a 13-as bizottságra vonatkozólag hallgatták-e ki?

Tanú: Az angyalföldi gyűlésre vonatkozólag lettem kihallgatva a nekem imputált vádra nézve.

Ügyész: De nem erre vonatkozólag, a mire nézve kérdést intéztem. (Győrffyhez-) Ne tessék insinuílni.

Győrffy: Bocsánat, én senkit sem insinuítam. Én a tanúhoz jogosítva vagyok kérdést intézni, de az ellen, hogy én bárkit insinuílnék, óvást emelek.

Ügyész: Nem is szabad azt tenni.

Győrffy: Nem is teszem. Tehát ön nem jelentkezett mint tanú?

Tanú: Sohasem jelentkeztem.

Pollacsek dr.: Miután ön részt vett a mozgalomban, szíveskedjék röviden megmondani, hogy a fizetésjavításon kívül mi célja volt a vasúti mozgalomnak.

Tanú: A fizetésrendezésen kívül talán magam is fontosabbnak találtam a szolgálati pragmatikát.

Pollacsek dr.: Azonkívül? (Tanú hallgat.)

Elnök: Úgy látszik, nem tud mást.

Pollacsek dr.: Mit gondolt, mily irányban fog szabályozást előidézni a szolgálati pragmatika?

Tanú: Kötelességünket és jogainkat és szolgálati viszonyainkat fogja az államhoz szabályozni, miután ez idő szerint úgy vagyunk, hogy nem tudjuk, hogy mik vagyunk, ennek a szabályozását mindennek előtt óhajtottuk.

Pollacsek dr.: Tehát ez lebegett szemük előtt, hogy mint üzleti alkalmazottakat tekintették és ezen kérdést is szabályoztatni óhajtották.

Tanú: Feltétlenül.

Pollacsek dr.: És erre nagy súlyt fektettek?

— Igen, a vasutasok nagyrésze erre még nagyobb súlyt fektetett, mint a fizetésrendezésre.

Landler dr.: Tud-e tanú arról, hogy mikor Hieronymi miniszternél küldöttség járt, ez mindent megígért s kijelentette, hogy amennyiben nem lesznek a javaslattal a vasutasok megelégedve, szabadon gyűlésezhetnek?

Tanú: Igaz; erről tudok, a lapok is szórói-szóra közölték a miniszter úr nyilatkozatát.

Landler dr.: Kértek-e önök valaha az igazgatóságtól engedélyt, ha gyűlést akartak tartani?

Tanú: Soha; csak bejelentettük s ott mindig tudomásul vették.

Az ügyész nem kívánta, a védelem kívánta a megeskötést és a bíróság elrendelte.

Fazekas Imre kihallgatása.

Fazekas Imre: 33 éves, Bolicskán született, máv. hivatalnok.

Elnök: Ön katona?

— Igen most be vagyok vonulva és mint katona teljesítek szolgálatot.

Elnök: Ott volt ezen az állomáson?

— A rákos-rendezői állomáson.

Elnök: Hol teljesít most szolgálatot?

— Homonnán.

Elnök: Mióta van Homonnán?

Tanti: Május 7-ike óta.

Elnök: Büntetésként helyezték oda?

Tanú: Szolgálati érdekből. (Derültség.)

Elnök: Nincs ön ellen fegyelmi eljárás folyamatban?

— Nincs.

Elnök: Nos, az április 19-től tartó sztrájk idő alatt itt volt Budapesten? Részt vett abban?

— Itt voltam.

Elnök: A 13-as bizottság működéséről tud valamit?

— Annyit tudhatok, a mennyit a hírlapokban olvastam.

— Tanácskozott velük?

— Beszéltem velük, de a tanácskozásuk alatt nem.

— Hallott-e valamely részről olyan nyilatkozatot, hogy „ne teljesítsék“ a hivatalos kötelességüket?

— Nem.

— Egyik részről sem?

— Nem.

Elnök: Hogy ilyenre akartak valakit rábírn?

— Nem. Mi mindig vártuk, hogy mikor léphetünk szolgálatba.

— Egyik sem mondott ilyent?

— Nem.

— Megelőző üléseken. Ön többször részt vett a tanácskozásokban?

— Csak az Angyalföldieken, másutt nem

- Hány ilyen ülésen vett részt és mikor?
- Összesen két ülésen.
- Mikor volt az első?
- Arra már nem emlékezem, talán március hó 24., a másik egy vasárnap, gondolom április 1*7-ike volt.
- Ki elnökölt akkor?
- Paludi.
- Nem Justh?
- Nem, az csak a kerületi ülésen.
- Valami lázító, izgató kifejezéseket nem használtak az ülésen a vádlottak?
- Nem, azok csitították a tömeget. Az egész vezetőség csitította az ott forrongó tömeget, amely elkeseredett hangulatban volt, sztrájkról pedig sohasem esett szó.
- Ön is békülékenységre intett?
- Igen.
- Bujtogatott a vádlottak közül valaki, hogy ne dolgozzunk, hagyjuk abba a munkát?
- Szó sem volt róla. Távol állott ez tőlünk.

Komlós a tanúhoz: Úgy emlékszem, hogy mikor több vádlott-társammal a Demokrata-körből jövet betértünk a Jahn-féle vendéglőbe, önt is ott találtuk és akkor mi elkeseredésünknek adtunk kifejezést, hogy dacára minden engedékenységnek, nincs eredmény, mert felsőbb helyről nincs közeledés.

— Igaz.

Elnök: Kiktől hallotta ezt?

— Többektől, de én tudom és hallottam, hogy nem azért hiúsult meg, mintha a 13-as bizottság nem akarna engedni, hanem mert felsőbb helyen nem engedtek.

Ügyész: Azelőtt azt mondta, hogy annyiban vett részt, hogy közöttük volt, hogy várták, hogy mikor léphetnek szolgálatban. Úgy-e ezt mondta?

— Igen.

Ügyész: Hiszen az önöktől függött. Rögtön, azonnal miért nem léptek szolgálatba?

Elnök: Nem vádlott, erre felvilágosítást nem tartozik adni.

Tanú: Mi vártunk bármely rendelkezést, hogy mi történjék.

Elnök: Már óvást tettem, hogy nem vádlott. Ha azt hiszi, hogy joghátrány származhatik az itteni vallomásából, figyelmeztetem, hogy a Btv. 208. §. megadja a jogot, hogy ilyen kérdésekre ne válaszoljon.

— Én szívesen válaszolok arra, amit tudok.

Ügyész: A 13-as bizottság április 20-án egy nyilatkozatot adott ki, amelyet a bizottság tagjai aláírtak és a mely ő pontból áll, az első pont azt foglalja magában, hogy Justtól és Földesitől elvonták a bizalmat. Tud erről a nyilatkozatról?

Tanú. Nem. Azt tudom, hogy Just és Földesi elnököktől megvonták a bizalmat.

Ügyész: Azt, hogy a 13-as bizottság ilyen nyilatkozatot tett közzé, nem tudja?

Polacsek dr.: Hivatkozom a Bp. 208. §-ára, mely szerint e kérdésre tanú nem köteles válaszolni.

Tanú: Nem.

Ügyész: De tud valamit?

— Azt nem tudom, hogy mily formában s mily tárgyban tették, de tudom, hogy Justh és Földessyt megfosztották a bizalomtól.

Ügyész: Jelen volt ön ápr. 21-én a sztráktanyán, amikor az engedélyezett ülés volt, amelyen határozni kellett volna, hogy a 13-as bizottság által feltételesen elfogadott propositiók elfogadásáról volt szó?

— Azon nem voltam jelen, csak délután mentem ki.

— Szíveskedjék megmondani, hogy hogyan és milyen körülményekből értesült, hogy a 13-as bizottság megalakult? Hogy tudta meg és ki hogyan érvényesítette szavát?

Elnök: Figyelmeztetem, hogy nem tartozik felelni, ha ön esetleg érvényesítette szavazatát.

— Én másnap hallottam a helyi bizottsági elnököktől. Akikben jobban megbíztunk, azok szavát megnyugvással fogadtunk, én azt természetesnek találtam.

Ügyész: Én nem azt kérdeztem, hogy megnyugvással fogadták, hanem, hogy mikor tudták meg, hogy van 13-as bizottság?

— Talán másnap délután.

Ügyész: Hozzájárult szavazatával?

— Hozzájárultam megnyugvással.

Elnök: Figyelmeztetem, hogy nem tartozik vallani, hogy hozzájárult.

— Én akarok vallani.

Vázsonyi: Miután figyelemmel kísérte a mozgalmat, méltóztassék felelni, hogy a 13-as bizottság tagjai már előzőleg más tagjai voltak egyéb bizottságnak, amelyek megalakultak és törvényesen működtek?

— Igen, tagjai voltak a kerületi vagy a mozgalmi bizottságoknak.

Sarlay: Én elnöke voltam az előkészítő bizottságnak,

Faludy: Én bizottsági tagja voltam.

Elnök: Ezt tudjuk, mert ez a kérdés már tisztázva van.

Vázsonyi: Nincs tisztázva, azt akarom bizonyítani, hogy a 13-as bizottság tagjai nem összeverődött banda, hanem a mozgalom alatt mind vezető bizottsági tagok voltak, kik a két megszökött, Justh és Földesi helyett tovább vitték a tárgyalást.

Elnök: Senkisé sem állította azt, hogy a 13-as bizottság összeverődött banda.

Sarlay: Mi a miniszter ő méltóságával is tárgyalunk.

Tanú: Törvényes formák között volt az egész.

Landler: Igaz, hogy mikor a Vöröss államtitkárral való tárgyalás után a 13-ak kijöttek a Demokrata-körből, hallotta hangoztatni, hogy lehetetlen békét teremteni, mert még leütéssel is fenyegették a bizottság tagjait és még 21-én olyan volt a hangulat, hogy aki békét hangoztatott, inzultusnak volt kitéve.

— Igaz, hallatszott árulás, azt mondták, hogy azok ellen eljárnak.

Elnök: Szóval fenyegető magatartás volt?

— Igen.

Landler dr.: Ön mint vasutas tudja azt, hogy mily nyo-

moruságos a vasutasok, különösen a szolgák és altisztek helyzete s nem tükröződött-e vissza ez a tömeg hangulatán?

Tanú: Igen, a nyomorúság vitte a tömeget!

Landler dr.: Igaz-e, hogy a zágrábiak letartóztatása legnagyobb mértékben hozzájárult a tömeg hangulatának szenvedélyességéhez?

Tanú: Legnagyobb mértékben.

Komlós: Vájjon az összes vasúti társai közül találkozott-e egyik-másik, aki tiltakozott volna a 13-as bizottság működése ellen?

— Nem.

Komlós: Emlékszik tanú úr, hogy kijelentettük, hogy minden törekvésünk dacára nem tudjuk a békét helyreállítani.

— Emlékszem.

Landler dr.: Tud-e arról, hogy a 18-iki gyűlésen határozat hozott a 20-iki gyűlés megtartása tárgyában?

Tanú: Igen hozott!

Landler dr.: Ki hirdette ki e határozatot?

Tanú: Justh elnök.

Landler dr.: Mondta-e a miniszter a nála járó küldöttségnek, hogy az esetben, ha nem lesznek a javaslattal megelégedve, gyűlésezhetnek?

Tanú: Ezt az újságból tudom.

Pollacsek dr.: Miután ismerte a mozgalmat magát és résztvett ezekben a mozgalmakban, kérem megmondani, a fizetésrendezésen kívül mi célja volt annak még?

Tanú: Az országos szövetség megalakulása.

— Mit ért ez alatt?

— Az összes vasutasok egyesülési jogát.

— Hát a szolgálati pragmatikát?

— E felett annak a szövetségnek lett volna dolga intézkedni.

— Mily szempontból tartották szükségesnek a pragmatika rendezését?

Elnök: Elég, ha a pragmatikára utal.

Pollacsek dr.: De mit?

Elnök: Tudjuk: a jog, kötelesség, előléptetés szabályozá-

Győrffy dr.: Van-e arról tudomása, hogy az állomásokról mások egy bizonyos napokon 20—21-től kezdve el lettek zárva?

— Hallottam róla.

— Ha egyesek akartak szolgálatba lépni, tudtak a pályaudvarra lépni?

— Azt hallottam, hogy nem engedték a rendőrök az állomásra.

— Sziveskedjék megmondani, hogy Justh és Földesi miért hagyták ott az egész mozgalmat?

— Pozitív nem tudom, de azt hiszem más beszélgetések után, hogy megfélemlítve lettek.

Ügyész nem kéri a megesketést, a védők igen. Elrendelve.

Keith Guidó kihallgatása.

Keith Guido: Nagy-Topolovecen született, 21 éves, r. k. díjnok a mávnál. Ezelőtt államvasuti felvigyázó gyakornok.

Elnök: Tud-e valamit a sztrájkmozgalmat megelőző tanácskozások és gyűlésekről?

— Tudom, hogy voltak gyűlések, azokon nem vettem részt.

— Egy gyűlésen sem.

— Nem.

Ügyész: Ezt a tanút arra vonatkozólag akarom kihallgatni, hogy 19-én este a rákospalotai állomásra egy távirat érkezett.

Bakonyi: Tüzetes megjelölését kívánom annak, hogy mit kíván a vádhatóság ezen tanúval igazolni.

Elnök: Miután a kérdés felvettetett, hagyjuk a tanúvallomást későbbre. Elnök ezt határozatilag kimondja és pedig azzal, hogy hétfőre halasztatik kihallgatása.

Bodrogi András kihallgatása.

Bodrogi András: Csapban szül., Ung megye, 32 éves, r. k. máv. állomás-felvigyázói gyakornok a rákosi rendezőn.

Ügyész: Ön egy táviratot Vett fel a rákosi rendezőn?

Elnök: Ön felett is később fogunk határozni. Elnök kijelenti, hogy a táviratokról lévén szó, később történik meg a kihallgatás.

Hauer György kihallgatása.

Hauer György: Szül. Gyomron, 46 éves, ref. máv. ellenőr és állomásfőnök helyettes a nyugati pályaudvaron.

Általános figyelmeztetés után:

Elnök: Ismeri a sztrájk kitörése előtti mozgalmat és részt vett-e azon gyűléseken, amelyek során az eljárást az itteni vádlottak ellen folytatják?

Tanú: Én semmiféle ülésen részt nem vettem.

— Semmifélén?

— Semmifélén.

— Ön Veréb Mihályra valami terhelő adatot mondott a rendőrségen.

— Ez tévedés.

— A nagygyűlést, a melyre oly tömegesen jöttek fel, mikor kellett volna megtartani?

— Azt hiszem ápr. 20-án.

— Ki adta be az erre vonatkozó kérvényt és tette meg a bejelentést?

— Úgy tudom, hogy Sarlay és Turcsányi.

— Különben nem vitatott tény, tovább mehetünk. Mikor Sarlaynak át kellett adni a felfüggesztő iratot, izgatott volt?

— Mikor Sarlaynak át kellett adnom a felfüggesztést tartalmazó iratot, akkor természetesen egy kissé dühös volt.

— Hát Turcsányi?

— Nem tudom, mert Turcsányinak nem én adtam át.

— Nem figyelmeztette ön Sarlayt, hogy ne menjen bele a mozgalomba?

— Én mikor a felfüggesztést átadtam, törekedtem vigasztalni.

— Nem mondta, hogy családja van, kik miatt ne vegyen részt a mozgalomban?

— Igen.

- Mit mondott?
- Izgatott volt, de semmi különöst nem mondott.
- Ön már ápr. 19-én tudta, hogy megállítottak a vonatot?
- Este 8.50 táján.
- Nem vette észre a felfüggesztés közlésével, hogy Sarlay akkor lázított?
- Nem.
- *Vázsonyi*: Tapasztalta-e, hogy Sarlay azon idő alatt, hogy helyettes állomásfőnök volt, valakit sztrájkra buzdított volna?
- Nem.
- *Ügyész* nem ellenezvén, tanú meghitelesíttetik.

Szünet.

Szünet után.

Lówy Pál kihallgatása.

Lówy Pál, 34 éves, izr., szentesi születésű, állam vasúti kezelőtiszt, honvédőrmesteri egyenruhában jelenik meg.

Elnök: ön most katona?

— Igen, mint vasutas lettem tényleges szolgálatra beosztva és saját állomáshelyemen teljesítek szolgálatot, a rákosi-rendező állomáson.

— Tud ön valamit a sztrájkmozgalomról:

— Keveset.

— A gyűléseken részt vett?

— Kettőn, a Tattersaalban és az angyalföldi polg. körben tartott gyűlésen.

— Ott voltak ezek a vádlottak is?

— Én ezeket nem ismerem, csak Turcsányit és Potinczát.

— Hogy minő beszédek tartottak, elmondhatja?

— Én csak Turcsányit hallgattam végig, a többitet nem.

— Minő beszédek hallott? Izgató beszédek?

— Izgató beszédek nem hallottam, csak az újságokban olvastam róluk.

— Mikor volt ez a gyűlés?

— Nem emlékszem.

— Sok nappal a sztrájk előtt?

— Tán két héttel.

— Mondotta-e Turcsányi, hogyha nem teljesítik május 1-éig a vasutasok követelését, akkor sztrájkba megyünk át?

— Nem hallottam.

— Nem hívta fel önöket összetartásra a kormány ellen?

— Nem hallottam. Én olyasfélét nem hallottam; a „Független Magyarország“ közölte a beszédek. Én ott nem hallottam.

— Micsoda szavakat hallott? Vissza tudná adni?

— Nem tudom.

— Azon a márc. 24-iki értekezleten valami angyal földi helyi bizottság is alakult, ön ott volt?

— Én eleinte benn voltam és miután zaj volt, a könyvtárszobába húzódtam vissza és hogy mi történt azután, arra nem emlékszem. Én benn voltam a könyvtárszoba helyiségében, egy Hevesi nevű emberrel.

— Ön annak idején kijelentette, már első kihallgatása alkalmával, hogy oly kifejezéseket hallott, melyek visszatetszettek önnek.

— Igen, senki sem szereti szívesen hallani, ha a saját nyomorúságát visszhangozzák. (Derűtség.)

— De izgató beszédek nem hallott?

— Nem.

— Ön azt mondta, hogy visszatetszést szültek az ott elhangzott izgató beszédek.

— Nem izgató beszédek. Ezt én nem mondtam, hanem, hogy nyomorban vagyunk és szegények és hogy saját nyomorunkról beszéltek. Én mondtam a fogalmazóknak és csak saját benyomásomat fejeztem ki, mert semminő aktív szerepet nem vittem.

— Turcsányi izgató szavakat használt?

— Nem hallottam.

— Ön azután tovább azt mondta; Turcsányi és Potinca voltak azok, kik a leszerelésről nem akartak hallani.

— Kérem, nem is hallhattam azt. Én Turcsányival egyszer beszéltem.

— És folytatva mondta: Én többször kértem őket a leszerelésre, de leintettek, mondván: eh, mit ért maga ahhoz.

— Azt így nem mondhattam, mert sem Turcsányival, sem Potincával nem beszélhettem.

— Itt a rendőrség által felvett vallomása.

— Engem munkaközben a rendőrfelügyelő szobájába behívtak és én aláírtam a vallomást, mert a rendőrfogalmazó sietett haza. Oly lényegtelen vallomást tettem, hogy fel sem tételeztem, hogy ilyen érteimii magyarázatot fog neki adni.

— Hát nem emlékszik vissza, hogy beszéltek önök valami leszerelésről és ők azt mondták, ne beszéljen, mert nem ért hozzá.

— Nem is beszélhettem, mert én altiszt vagyok és így nem igen érintkeztünk.

— Meg mer esküdni, hogy ezt nem mondta?

— Igen megesküszöm, hogy a tárgyról nem beszélhettem.

— Hogy a jegyzőkönyben foglalt adatok nem helyesek!

— Nem helyesen adattak vissza szavaim.

— A fölfüggesztés után minő táviratokat menesztettek? Tud ön valamit erről?

— Nem. Én a forgalmi irodát s a távírdahivatalt alig látom.

— *Elnök* (olvas): A fölfüggesztés után a szélrózsa minden irányába feladott táviratok csakis Turcsányitól és Sarlaytól eredhettek.

— Kérem, én ezt nem mondtam, mert én csak telefon útján érintkeztem és csak a vonatok érkezése esetén, tehát nem is szerezhettem tudomást.

— Ez lehetett önnek magánvéleménye.

— Nem mondhattam és nem is hiszem.

Elnök: (olvas): „Erős a meggyőződésem, hogy a 7-es sz. jelzés csak az itteni állomáson adathatott le.“

— Kérem, hogy a fogalmazó így tette fel a kérdést, nem

emlékszem reá, de én mondtam, hogy a helyi viszonyokat ismerve, nem kell jelzést adni, szükségtelen a jelzés, mert egyik állomás a másikat úgylis értesítheti.

Tanú megesketeése elrendeltetik.

Ügyész: Itt van Indrák Lajos, aki egy táviratra nézve van megidézve.

Elnök: Ma nem fog önre kerülni a sor; hétfőn lesz szives eljönni.

Tanú: Négy napja vagyok fenn, kifogyok a pénzből.

Elnök: Forduljon a kir. ügyészszéghhez. — Hadd jöjjön a következő.

Bauer Károly kihallgatása.

Elnök: Hogy hívják?

Tanú: Bauer Károly.

— Hol született?

— Budapestben.

— Hány éves?

— 30.

— Minő vallású?

— Róm. kath.

— Nős vagy nőtlen?

— Nőtlen.

— Mi a foglalkozása?

— — Vasúti hivatalnok.

Elnök: Hol van állomásban?

Tanú: A központnál, a balparti üzletvezetőségénél. Jelenleg Rákos-rendezőn, helyettes állomásfőnök.

Elnök: Az apr. 19., 20. és követő napok sztrájkmozgalomról mit tud?

Tanú: Én 19-én reggel az üzlet vezetőség részéről, mint felügyeleti közeg lettem kiküldve, a távirda szolgálat felügyeletéhez, azon rendelkezéssel, hogy a nap folyamán beérkező, a mozgalomra vonatkozó sürgönyöket felvétessem s azok továbbadását megakadályozzam.

(Felkiáltások: Spitzliskedés!!)

Landler dr.: Figyelmeztetem a k. tszékét a 208. §-ra, ezek olyan dolgok . . .

Elnök: Még nem látok bennök olyant. Különbem miután nem lehetetlen, hogy ezen vallomás önre vonatkozólag hivatalos titok elárulását képezi, nehogy önre vonatkozólag valami joghátrány származzék, figyelmeztetem, hogy joga van a feleletet megtagadni. Nem gondolja, hogy ezen itt mondandó vallomása után önnek valami kellemetlensége lesz?

Tanú: Nem hiszem.

Elnök: Akar ön vallomást tenni ebben az irányban továbbra is?

Tanú: Nem vallok.

Elnök: Amitől tarthat, hogy önre nézve veszélyes, nem tartozik feleletet adni.

Benedek dr.: Miután azt hiszem, maga az államvasúti távírda igazgatósága egy rakás üzleti táviratot csatolt ide, ezzel azt hiszem felszabadította a tisztviselőket arra nézve, hogy ezen üzleti táviratra nézve valljanak.

Elnök: Itt csak az ő saját privát személyéről van szó. Nem azt értem, hogy fel van mentve az üzleti titkok felfedezésétől, de hogy magára nézve nem lesz e joghátrány.

Ügyész: Egy megjegyzést óhajtok tenni, amely talán egy félreértést eloszlat. A tanú nem az állami, hanem az üzleti távirdat gondolja és ép azt bizonyítja, hogy ezek a sztrájk érdekében, hatalmukba vették a távirdat. Itt semmi hiv. titokról szó nincs.

Gál: A btk. 307. §-a szerint táviratokról felvilágosításokat adni egyenesen tilos . . .

Ügyész: Állami táviratokról!

Gál dr.: ... ennél fogva azt hiszem, midőn a táviratok valakihez szóltak, akiről itt felvilágosítást adni a tanúnak, addig, míg annak részéről, a kihez szóltak, utasítás nincs . . .

Ügyész: Itt vannak a táviratok.

Vázsonyi: Jogtalanul vannak itt.

Pollacsek: Szerény véleményem szerint még nem tettünk eleget a törvényes kötelezettségnek akkor, ha figyelmeztetjük, hogy nem köteles vallani. A btk. 327. §. 2. pontja szerint nem

szabad neki vallomást tenni. (Felolvassa.) Ha tehát olyan vallomást tenne, mely a távirat elküldő jenek büntetését eszközli ki vétséget követ el.

Elnök: Tessék rám bízni, hogy mérleljük a kérdést. Nem akarjuk a tanú urat valami kellemetlenségbe dönteni.

Ügyész: A tanú, mint távírdai közeg volt alkalmazva, a rákos-rendezői üzleti távírdában. Nem másnak szóló táviratról van szó. ő kezelte a távírdát, felügyelt rája, ő vette fel a táviratokat.

Pollacsek: Ép ezeket sújtja a törvény.

Ügyész: Ott van a vallomási jegyzőkönyv, benne van. Ő mint felügyeleti közeg szerepelt Rákos-rendezőn. És bizonyos üzleti forgalmat kellett bemondani valahová. És nem volt képes. Ezt fogja vallani.

Landler dr.: Azt nem lehet mondani, hogy mit fog vallani. Nekünk a vallomáshoz van közünk.

Győrffy dr.: Én az egész felháborodást és vitatkozást nem értem . . .

Elnök, Ügyész: Én sem.

Győrffy: . . . elsősorban azért, mert a tanú egy tény-körülményre lesz kihallgatandó, melyre nézve vallomását be sem fejezte. Ami a felmerült kérdéseket illeti, bátor vagyok megjegyezni, hogy azt a vádhatóság sem tudhatja, hogy a tanú mit fog vallani.

Ügyész: Ott van a jegyzőkönyv.

Győrffy: A jegyzőkönyv nem létezőnek tekintendő s a törvény megrendeli, hogy a jegyzőkönyv, amely nem a főtárgyaláson kivett vallomásra vonatkozik, mikor olvasható fel. Addig ezen jegyzőkönyv tartalmáról a tanú jelenlétében beszélnünk nem is lehet. Ami a távírdatitok megsértését illeti, ezt a nézetet nem osztom. Nem tudom minő minőségben volt ő kinn. A vallomásából eddig csak azt a tényt hallottam, hogy főnöke által azon utasítással küldetett ki, hogy az ott feladott táviratokat vegye fel és ne továbbítsa, (Ellenmondások) akadályozza meg azok továbbítását. Ez a körülmény senkire nézve a távírdatitok megsértését nem involválja. Lényeges körülmény vallomásában az, hogy a táviratok továbbítása

neki megtiltott. Már most, minő táviratokról lehet szó? Az ügyész úr azt mondja, hogy üzleti táviratokról. Ki van zárva objektíve, mert az üzleti táviratokat ép az üzlet érdekében eltiltani nem lehet és nem volt szabad. Tehát oly táviratokról volt szó, melyet esetleg vasúti tisztviselők adtak ott fel. Mint-hogy pedig minden vasúti távírdaállomás egyúttal minden magántávirat felvételére alkalmas és joga van abban az esetben, ha a szolgálati táviratok annak helyet, alkalmat és módot adnak, ennél fogva lehetséges, hogy vasutasok adtak fel ily táviratokat s ő főnökségétől azzal lett megbízva, hogy ily táviratokat visszatartsa, ne továbbítsa, hogy esetleg a titkos dossierben helyet foglaljon. (Mozgás.) Ezért kérem a tanú további kihallgatását.

Elnök: A kérdés fel van vetve, ennél fogva a bíróság mérlegeli a kérdést. (A bíróság visszavonul.)

Szünet után.

Elnök: A kir. tszék határozata ezen tanú kihallgatása vagy ki nem hallgatása kérdésében felvetett kifogásokra vonatkozólag az, hogy miután a vallomása kezdetén oly körülményeket említett fel, amelyekből a bíróság azt következteti, hogy azok feszegetése esetleg hivatalos titkot képezhet s mint-hogy ily esetben a bünvádi perrendtartás 204. §. 3. pontja szerint az ül. szolgálatban álló közhivatalnok stb. — nem akarom ezt a szót használni, mert a kérdés rendkívül kényes — csak akkor tehet ilyen irányban vallomást, ha hivatali főnöksége a felhatalmazást megadja, ennél fogva a k. tszék ez idő szerint a tanú további kihallgatásába nem bocsátkozik. Ennél fogva a mennyiben a tanú kihallgatására a k. ügyész úr súlyt fektet, kérem intézkedjék ez irányban, hogy a felhatalmazás a tanú részére a következő alkalomra megérkezzen. Önnek kihallgatása ma nem fog megtörténni. Hétfőn szíveskedjék megjelenni.

Győrffy: Én a kihirdetett határozat ellen semmiségi panaszt fogok emelni, egyúttal kérem a t. k. tszékét, hogy tekintettel arra, hogy tanúnak eddig tett vallomása egy büntetendő cselekmény kétségtelen tényéről adott felvilágosítást, méltóz-

tassék intézkedni az iránt, hogy közvetlen ellene a bűnvádi eljárás megindittassék.

Vázsonyi: Csatlakozom ehhez annyival inkább, mert van egy másik sz. a 200. sz., mely azt mondja: (Olvassa.) Itt azt állította a tanú, hogy a sztrájkmozgalomra vonatkozó táviratokra nézve, azon csakis Balkán államokban szokásos utasítást kapta, hogy vegye fel azokat, de ne adja tovább. Holott a becsületes eljárás, hogy ne vegye lel és ne teljesítsen ilyen provocateur szerepet. (Mozgás.)

Elnök: Mérsékelje magát . . .

Vázsonyi: Azt hiszem, ezen eljárás megbélyegezhető a bíróság előtt is, mert az agent provocateurség minden tisztességes iudicaturában elítélendő cselekedet. A 206. sz. rendelkezése világos, a tanú önmaga azt állítja, hogy felettes hatósága rendeletére privát táviratoknak, melyek véletlenül nem az állami, hanem a vasúti távirón mentek, mely eme táviratok felvételére szintén jogosult, — továbbítását megakadályozza, önmagát mint tettet, bűncselekménnyel, főnökét felbujtással vádolja, ennek következtében ki nem hallgatható, akár megadja felbujtója az engedélyt, akár nem. Ennek alapján semmiféle panaszt jelentek be.

Bakonyi dr.: Ehhez csatlakozom én is, mert az ül. szakaszok különbséget a táviratok természete közt nem tesznek és közvetítése közt sem. Hogy üzleti vagy állami, sem pedig a vezeték tekintetében semmiféle közelebbi meghatározást nem tartalmaznak.

Pollacsek: A vádhatóságnak kell megtenni, felhívom a 33. sz. szerint, indítsa meg az eljárást.

Elnök: Kíván az ügyész úr reflektálni?

Ügyész: Mindenekelőtt azt kérem, hogy szíveskedjék az elnök úr ezt az embert kihallgatni, hogy mondja meg egész nyugodtan . . .

Elnök: Nem hallgatjuk ki egy szóval sem tovább. Látjuk, hogy minden szava ő rá nézve komoly horderejű lehet. A bíróság döntött ezen kérdésben, hogy nem fogja most kihallgatni.

Ügyész: Én semmiféle büntetendő cselekményt nem látok fennforogni azért, mert a btk. világosan rendelkezik, hogy

pedig a btk. valamelyik tényálladéka létesült volna, arról szó sincs. A tanú valamit mondott, egész határozottan nem hallottam. (Felkiáltások: Gyorsirói feljegyzések.) Ép azért óhajtánám, mert nem ügyvéd a tanú, hogy nyugodtan felvilágosíttassék, hogy miről van szó. Meg fogom szerezni az utasítást, vagy pedig nem fogom megszerezni, semmi másnak szükségét nem látom. Ha feljelentést kívánnak az urak, tessék megtenni.

Landler dr.: Fel kell világosítanom a tek. törvényszéket, hogy jelen esetben olyan táviratokról van szó, melyeket a hivatalnokok egymással váltottak; titok megsértéséről tehát csak annyiban van szó, amennyiben az ügyész úr más táviratokra is felvilágosítást akarna. Indítványt teszek tehát az iránt és határozatot kérek arra nézve, hogy ezen alapon most már a t. k. tszék előbb hozott határozatát helyezze hatályon kívül s foganatosítsa e tanú vallomását; esetleg figyelmeztesse, hogy olyan kérdésekre, melyekből ő rá kár származna, nem kell válaszolnia, vagy arra sem, ahol magát büntetendő cselekménnyel vádolná, de a felsőbbstől engedély kikérésének helye nincs jelen esetben.

Elnök: A kir. tszék visszavonul és határoz.

Szünet után.

Elnök: A k. tszék határozata az újabban felvetett indítványok felett az, hogy az előbb kimondott végzése szerint ezen tanúnak kihallgatását ezidőszerint nem teljesíti, hivatkozással a 204. §. 3. pontjára. Kimondotta a k. tszék, hogy mily esetben fogja a tanú kihallgatását eszközölni. Az egyik védő ügyvéd úr azon előterjesztést tette, hogy a tszék ezen határozatát helyezze hatályon kívül. A k. tszék erre szükségét nem lát. Ezen már meghozott határozatát továbbra is fentartja hatályában érintetlenül. Másik indítvány az tétetett, hogy ezen tanú kezdetleges vallomása már büntetendő eljárás tárgyává tétessék. A bünt. perrendtartás megadja a jogot mindenkinek, aki ilyen bűncselekményt tud, hogy feljelentés tárgyává tehesse. Itt védőügyvédek vannak, kir. ügyész van, joguk van ezt bármikor illetékes helyen előterjeszteni. De azt hiszem, hogy most még az ügy állása mellett talán korai arról beszélni, mert hisz

nem tudjuk, hogy ezen tanú vallomásában, ha folytatólag ki fog hallgattatni, találunk-e egyáltalán olyan cselekményt, amely talán inkriminálható. Azt hiszem, talán megvárjuk annak eredményét.

Ügyvédek: Megnyugszunk.

Ügyész: T. k. tszék. Ezzel kapcsolatban most már csak egy nyilatkozatot kell tennem. Előbb emkítettem, hogy igazán nem tudtam és nem tudom határozottan, hogy ő mit mond...

Elnök: Magam sem tudom a részleteit.

Ügyész: . . . . Azért, mert roppant hangzatos szavak és megjegyzések tétettek, melyek azzal a hatósággal szemben mindenesetre a legnagyobb mértékben indokolatlanok. Már akkor figyelmeztettem, hogy félreértés van, üzleti táviratokról van szó, a tanú azt mondta, hogy utasítása volt — ezt konstatálni kívánom, mert egy intézményről vagy hatóságról van szó — a sztrájkra vonatkozólag minden izgató táviratot, amelyet a különféle helyi távirдахivatalnokok egymás között minden címezés és aláírás, tehát amelyek sem feladóval, sem címzettel nem bírnak, az ilyeneket fogja el. Ezek nem esnek a 201. sz. alá. Csak azt akarom konstatálni az igazság érdekében, mert ennyivel a védelem is tartozik azzal a hatósággal szemben.

Ehtok: Felkérem a tanút, hogy távozzon. Magyar József tanú kihallgatása hétfőre marad.

A tárgyalás este 7 órakor fejeződött be.

III. nap, 1904 június 6., délelőtt.

Elnök: Sarlay J. és társai elleni bűnügyben a szombaton félbeszakított tárgyalást folytatjuk. A mai napon ki fogjuk hallgatni, a vád részéről idézett, de még ki nem hallgatott tanukat, valamint a védelem tanúit.

Landler dr.: Azon alázatos kérelmet terjesztem elő, hogy rövidség okából méltóztassék elsőnek kihallgatni Bauert, aki szakértő ezen kérdésekben és feleslegessé teszi a többi tanú kihallgatását, mert ki fog kihallgatásából tűnni, hogy ezek a táv-

iratok, melyekre az ügyész olyan súlyt helyez, egyáltalán nem bizonyítékok. Azon jogánál fogva az elnökségnek, hogy megállapíthatja a tanúk kihallgatásának sorrendjét, azt hiszem, ennek nincs semmi akadálya és nagyon megkönnyítené a dolgot. A per technikája is megkívánja különben, hogy ott folytassuk a tárgyalást, ahol szombaton abbamaradt, t. i. Bauer kihallgatásánál.

Vázsonyi dr.: Tisztelettel kérem, hogy a tárgyalás gyorsítása céljából először azon tanúkat hallgassuk ki, akikre nézve a vád és védelem között semmi vitás pont nincs és csak azután térjünk rá a táviratok kérdésére. Amennyiben a törvényszék bölcsessége úgy határozza, talán a védelem tanúit is hallgassuk most ki, mert a tárgyalás érdeke, minél több anyagot feldolgozni.

Ügyész: Bemutatom az államvasutak igazgatóságának iratát, amelyben a tanúként megidézett államvasúti alkalmazottaknak a vallomástételre feltétlenül engedélyt ad. Bemutatom, továbbá azokat a hivatalos okiratokat, melyeket Serbák, igazgatósági titkár akart bemutatni. Ezek közt van egy távirat, az a bizonyos zágrábi körözwény, mely ápr. 17-én adatott fel, az igazgatóságnak április hó 18. és 19. napján tett intézkedései és egy távirat, mely azt hiszem az üzleti távírdai jegyzőkönyvekben is megvan.

Végül bejelentem, hogy Farbenheim Miksa, Mazan András és Pázmány Lipót kihallgatásától elállók. Egyidejűleg azonban két tanú kihallgatása iránt teszek indítványt és ezeknek azonnal való megidézését kérem. Az egyik Pesta Frigyes, a másik Tábori Kornél.

Elnök: Mit kíván a k. ügyész úr ezekkel bizonyítani?

Ügyész: Tábori Kornél bizonyítani fogja az ápr. 18-iki gyűlés lefolyását s Turcsányi és Kacsó vádlottaknak ott tanúsított szereplését, a másik tanú pedig Turcsányinak a rákosi sztrájk kitérésénél való szereplését fogja megvilágítani. Végül indítványozom, kegyeskedjék a bűnvádi perrendtartás 12. fejezetben meghatározott rendelkezések értelmében a posta- és távírdaigazgatóságtól a sztrájkra vonatkozó s a

13-as bizottság vagy tagjai által feladott, vagy részükre érkezett táviratokat bekérni.

Elnök: A múltkor félbeszakítottuk a tanúk kihallgatását, kíván ügyész úr üzleti távir dai jegyzőkönyvek tárgyában nyilatkozni?

Ügyész: E tekintetben elnök úrnak saját hatáskörében kell intézkednie, természetesen olykép, hogy az okiratok úgy a védelemnek, mint a vádlottaknak is rendelkezésükre álljanak.

Vázsonyi: Tisztán az eddigi tanúk kihallgatására nézve tettem előterjesztést. A bizonyítás kiegészítését fentartottam magamnak akkorra, mikor be lesz fejezve a bizonyítás azon része, mely el lett rendelve. Azt hiszem a tárgyalás simaságának volna érdeke, ha ezen kérdéseket a tanúk kihallgatásának befejezése után hagynék. Mert hisz amit az ügyész úr kíván bizonyítani, azt úgy is tudjuk bizonyítani más tanúkkal. Ebbe nem akarok most belemenni s kérem a mélyen t. elnök urat, hogy ezen kérdéseket méltóztatnék a bizonyítási eljárás befejezésére vonatkozólag feltett kérdések idejére fenhagyni.

Elnök: Csakugyan ez nem lett eldöntve. Most a k. ügyész úr előterjesztést tett, hogy felakarja használni. Miután pedig kapcsolatban van a ma kihallgatandó tanúkkal, nem tudom kívánnak-e részben észrevételt tenni.

Landler dr.: Azon tiszteletteljes megjegyzésem van, hogy mivel a k. tszék állást nem foglalt e kérdésben s minthogy nekünk állást foglalni ebben nem is lehet, míg nem ismerjük az okiratok tartalmát, méltóztassék ezeket használat céljából a védelemnek átengedni s azután a kir. ügyész úr megteendő indítványához képest módot adni nekünk arra, hogy az áttekintése után nyilatkozzunk.

Polonyi D. dr.: Sajnálattal vagyok kénytelen konstatálni, hogy a kir. ügyész úr ismét oly bizonyítékokat produkál, melyek 17—18-iki eseményekre vonatkoznak, melyek vád tárgyát nem képezik. Méltóztassék megállapítani, hogy indítványt tehessek, hogy forog-e fenn szükségessége ezen bizonyítékoknak, s hogy mely körülményre vonatkozólag akarja a kir. ügyész úr ezen bizonyítékokat használni.

Rács: Szeretnénk tudni, hogy mire nézve hivatnak ezek tanúnak, hogy a védelem ne legyen egészen homályban.

Pollacsek: Nekem is van egy megjegyzésem. Bizonyítás tárgyává kívánom tenni, hogy az úgynevezett 13-as bizottság a sztrájk első napjának délelőttjén oly szavazó cédulákkal lett megválasztva a csömöri utón levő sztrájkanyagán, melyeken 20—22 jelölt volt felírva; formális szavazással kapták meg tehát ezen emberek azon mandátumot, melynek alapján később eljárak. Abból a szempontból kívánom bizonyítani, mert a vádnak hallottam oly irányzatát is, mintha ezen emberek a maguk szereplését rá akarták volna oktrojálni a tömegre; ennek megcáfolására s annak bizonyítására, hogy a tömeg által adót memorandum alapján jártak el.

Elnök: Kik a tanúk?

Pollacsek: Kardos Emánuel segédfékező, Radó Richárd hírlapíró, Schmidbauer Gyula raktárnok a nyugati pályaudvarról s egy jelen levő úr, Fodor Ármin vonatmálházó.

Elnök: (Fodorhoz) Hagyja el a termet. Esetleg szükségünk lesz önre, mint tanúra.

Győrffy dr.: A kir. ügyész által előterjesztett bizonyítási módra nézve, csatlakozom Vázsonyi védőtársamhoz. Majd, ha az eddig elrendelt bizonyítást befejezzük, leszünk csak azon helyzetben, hogy ezen újabb bizonyítási módszerről nyilatkozhassunk. Mellesleg megjegyzem azt is, hogy közöttük, amint félfüllel hallottam, vannak oly okiratok, melyekre nézve ténytanúk vannak s e szempontból se lesznek figyelembe vehetők. Most egy alázatos előterjesztésem van a nyilvánosságra vonatkozólag. Erről is a nagyságos elnök úr, mint a tárgyalást vezető elnök, van hivatva intézkedni. Künn a folyosón sokan bebocsáttatást kérnek s egy valaki, aki magát igazgatónak nevezi, (Derülség) avval utasítja el, hogy a teremben nincs hely. Ez valótlanság. Felkérem a t. kir. tvszéket, méltóztassék intézkedni.

Elnök: A bíróság határozni fog a felmerült indítványokra nézve.

Vázsonyi: A vád elállt 3 tanútól. Én azonban Farben-

heim rákosi tanúnak kihallgatásához ragaszkodom, indítványozom kihallgatását.

A bíróság visszavonul.

Szünet után.

Elnök: A kir. ügyész úr és a védő urak egy része részéről indítványok terjesztettek elő. Ezek felett a kir. tvszék következőleg határozott: A kir. ügyész úrnak 1-el jelzett és a M. Á. V. igazgatósága által kiállított hivatalos felhatalmazásai a bűnper anyagához csatoltatnak a mai jegyzőkönyvben. És az erre vonatkozólag előterjesztett azon indítványok, hogy az itt megnevezett 2 tanú kihallgattassék, valamint Pollacsek ügyvéd úr által kihallgattatni indítványozott tanúk kihallgatása elrendeltetik s ez iránt a kir. tvszék azonnal intézkedést tesz a perrendtartás 306. §. utolsó pontja alapján. Harmadszor tudomásul vesszi a kir. tvszék a kir. ügyész úr azon bejelentését, hogy 3 tanú eláll. Minthogy azonban Vázsonyi ügyvéd úr az egyik tanúra vonatkozólag azon indítványt terjesztette elő, hogy kihallgattassék, a kir. tvszék később fog ezen indítvány felett határozni, miután ezen tanú itt van a bíróság helyiségében s bármely órában megkapható. A határozat 4-ik része: A kir. ügyész úr által becsatolt 3-mal megjegyzett államvasúti igazgatósági iratok, valamint a napló 48 alatt fekvő iratok a bűnper anyagához csatoltatnak. Miután pedig erre vonatkozólag a védelemnek csakugyan nem volt alkalma, legalább részben nem, mert egyik védő úr nálam betekintette, a betekintésre, nehogy e részben a védelem tájékozatlanul maradjon, kívánságukra, alkalmat ad a bíróság a betekintésre. A kir. ügyész úrnak azon indítványa felett, hogy a posta-távírda igazgatóság kerestessék meg, hogy a sztrájkmozgalomra vonatkozó és a vádlottak által feladott táviratokat küldje meg, a kir. tvszék határozata az, hogy ezt szintén elrendeli és pedig a bűnvádi perrendtartás 171., 179. §. alapján. Megkeresi a posta-távírda igazgatóságot, hogy ezeket haladéktalanul küldje át a bírósághoz. Van valami észrevétel a határozatokra?

Győrffy dr.: Az utolsó határozatot nem értettem jól. Az

volt mondva, hogy a mozgalomra vonatkozó összes táviratok beszerzését méltóztatik elrendelni?

Elnök: Csak azokra nézve, akik vádlottanként szerepelnek itt.

Győrffy dr. £ tekintetben is bátorodom felvilágosítást kérni. A vádlottaknak hivatalos szolgálatban érkezett és indított táviratai vagy a személyes távirataik?

Elnök: Csak a mozgalomra vonatkozók.

Győrffy: A mozgalomra vonatkozólag esetleg én nem tudom, hogy van-e vagy nincs.

Elnök: Kifejtetem a bíróság határozatát. Ha sérelmes, méltóztatásék semmiségi panaszt bejelenteni.

Győrffy: Ez ellen semmiségi panaszt jelentek be.

Elnök: A mi Győrffy ügyvéd úr előterjesztésére vonatkozott, intézkedtem.

Győrffy: Köszönettel tudomásul veszem.

Elnök (a szolgát elküldi az idézésekkel.)

Elnök: A tárgyalást folytatjuk.

Elnök: Kérdést intéz a védőkhöz, vajjon most kívánják tanulmányozni a már beosztott táviratokat vagy pedig később a szünet alatt.

Dr. Landler: Azt a kérelmet terjesztem elő a magam részéről, hogy a tárgyalás megtartásában fenakadás ne legyen és talán a délelőtti tárgyalás után kívánjuk azokat megtekinteni.

Elnök: A kir. ügyész úrnak van-e észrevétele?

Ügyész: Nincs.

Elnök: Ki fogjuk hallgatni a védelem által beidézett tanúkat. (Felsorolja).

Dr. Rác: Messingert is kérem.

Elnök: Igaz. Meglesz.

Dr. Rác: Én Kolossa tanútók elállok.

Ügyész: Én ragaszkodom Kolossá kihallgatásához.

Elnök: Elrendeli Kolossa kihallgatását.

Elnök: Kolossa Gézát hívhatja be.

Kolossa Géza kihallgatása.

Kolossa Géza szentgothárdi születésű, 31 éves, államrendőrségi felügyelő.

Figyelmeztetés után.

Elnök: Ismeri a vádlottakat?

— Igen, részben, (megtekintés után) már most valamennyit.

— Hát Potinczát ismeri?

— Igen.

— Mutassa meg. (Megtörténik.)

— Tud-e Ön arra vonatkozólag felvilágosítást adni, hogy minő része volt Potinczának a sztrájkmozgalomban?

— Akkor tagja volt a 13-as bizottságnak.

— Tudja-e, hogy lemondott a 13-as bizottsági tagságáról?

— Én erről csak akkor értesültem, mikor le volt tartóztatva.

A letartóztatás előtt Ön nem tudott arról, hogy lemondott a tagságról?

— Én ápr. 24-én kiutasítottam őt, mint bizottsági tagot, akkor mondta nekem, hogy a tagságról már lemondott, de ezt nem vehettem hivatalosan tudomásul.

— Ő csak szóval mondotta?

— Igen.

— Hogy mily aktív szerepet vitt a 13-as bizottságban, mit tud?

— Arról tudomásom nincs.

Potincza: Kérem tanú úr, nagy tévedésben van, nem 24-én, hanem 23-án utasított ki.

— Igen, most már emlékszem.

Potincza: Engem 23-án utasított ki a nyugati pályaudvarról, ahonnan Rákosra akartam utazni a személyvonattal és azt mondta nekem a kiutasítás alkalmával: Ön sztrájkol, tehát itt nincs keresni valója. Én nem is voltam tagja még akkor a 13-as bizottságnak, tehát azt sem mondhattam, hogy leköszönök a tagságról.

— Lehet, hogy úgy volt, már nem emlékszem a napra. Hallottam, hogy benn a bizottságban van és ezért ki lett utasítva.

Elnök: Ő azt mondja, hogy akkor nem volt tagja a bizottságnak.

— Lehet, nem emlékszem a napra.

Ügyész: Tudja-e, hogy Sarlay és Turcsányi mikor értesültek a felfüggesztésről?

— Mikor 19-én a felfüggesztés megtörtént, bementem az állomásfőnöki irodába, ott volt Hauer, Sarlay, Breuer és izgatottak voltak, Hauer ezt mondotta Sarlaynak, hogy álljon el a további mozgalmtól, de akkor Sarlayval nem lehetett beszélni mert izgatott volt és Sarlaynak kezében volt már a felfüggesztés, Turcsányi pedig már tudott az ő felfüggesztéséről. Én akkor felhívtam Turcsányit, hogy vigyázzon, ne ugrassák be őket a továbbiak. Turcsányi ekkor azt mondta: Az semmi, lesz annak még folytatása. (Derűltség). És kérdeztem, hogy mit szándékozik tenni, mire azt felelte, hogy egyelőre nem csinál semmit.

Ügyész: Mit mondott Turcsányi, miféle folytatása lesz?

— Azt nem kérdeztem.

Elnök: Hol volt ez?

— Az áll. főnök helyettesi irodában 19-én d. u. 4—5 óva között.

Ügyész: Akkor tudta-e már Turcsányi és Sarlay, hogy fel vannak függesztve?

Tanú: Sarlaynak kézbesítve volt a felfüggesztés és Turcsányinak meg telefonálták és mondta, hogy %7-kor kimegy Rákosra.

Ügyész: Azt is tudták, hogy a főkapitány a nagygyűlést nem engedélyezte.

— Igen tudták.

Dr. Rác Dezső: Méltóztassék elnök úr megkérdezni, mikor történtek rendőri intézkedések az iránt, hogy a vasutasokat sem a keleti, sem a nyugoti pályaudvaron be ne ereszkék?

Elnök: Tud-e arra felelni, hogy mikor nem engedték be a vasutasokat?

— 20-án reggel.

Dr. Rácz: Nem látta 21-én Potinczát, hogy be akart menni a pályaudvarra és nem jelentkezett szolgálattételre?

— Ő nem jelentkezett, én ott láttam és ott volt több tisztviselő, aki szolgálattételre jelentkezett. Egyszer ott volt Potincza és egy hajtányt vezetett és egy rendőrt kért, aki kikísérje a rákosi rendezőig.

Elnök: Ez volt 3—4 nappal a sztrájk kitörése után?

— Azt hiszem, akkor utasítottam vissza, a mikor már benn volt a 13-as bizottságban. Mi senkit sem gátoltunk meg a szolgálattételben.

Bakonyi: Nem halljuk jól.

Elnök: Bakonyi kérésére tekintettel arra, hogy tanú nagyot hall, ismétli a kérdéseket.

Bakonyi: Sokan jelentkeztek szolgálattételre?

Tanú: Több tisztviselő, talán 10 jelentkezett, de mi nem akadályoztuk meg senkit a szolgálattételben és ezek tettek is szolgálatot.

Dr. Pollacsek: Hiszen a kapun nem eresztették be az embereket!

Dr. Bakonyi: A tanú úr mindig a kapuban volt?

— Nem, a kaput a katonaság és a rendőrség elzárta, de a tisztviselők részére volt egy kis kapu és akik jelentkeztek oda lettek utasítva. Az egyik bejáratnál volt vasúti portás, aki mindenkit ismert és figyelt arra, hogy illetéktelenek be ne menjenek, ott egy rendőr is volt felállítva, aki a főnökségi irodánál teljesített szolgálatot.

Dr. Bakonyi: Tudtul volt adva a tisztviselőknek, hogy ott jelentkezhetnek?

Tanú: Nem engedtek be mást csak vasutat.

Dr. Bakonyi: Kérdésem ez volt; hogy tudtára volt-e adva a vasúti tisztviselőknek, hogy csak azon a bizonyos kis kapun mehetnek be?

Tanú: Nem volt közhírré téve. Kérem a nyugati pálya-

udvaron kevesen voltak, akik sztrájkoltak és ezért nyugodtan járhattak ki és be és teljesítettek szolgálatot.

Dr. Vázsonyi: Kérem annak jegyzőkönyvi konstatálását, hogy a tanú nagyot hall. (Megtörténik).

Turcsányi (a tanúhoz): Tanú úr, mikor én azt mondtam, hogy folytatása lesz, ingerült voltam?

— Nem igen mondható ez.

Turcsányi: Kérem, mily benyomást tett önre kijelentésem?

— Már megmondtam.

Turcsányi: Tehát csak igazolvány nyal lehetett bejutni. azokat eresztették be, kik bizonyos igazolványokat kaptak?

— Igen, tényleg 20-án reggel jött egy rendelet, hogy a vasút ki fog adni igazolványokat és csak az azokkal rendelkezőket szabad beengedni.

Turcsányi: Tehát csak igazolvánnyal lehetett bejutni.

Sarlay: Tanú úr, emlékszik arra, hogy engem, aki 9 év óta benn lakom a pályaudvar területén, mint benn lakó alkalmazottat még igazoló-cédulával sem engedtek be és ki voltam tiltva, hogy még saját lakásomba sem mehettem be.

— Ez tény. Erre rendeletem volt.

Potincza: Kérem, mert a felügyelő úr nem emlékezik arra, hogy 23. vagy 24-én volt a kiutasításom, emlékezetébe hozom: Emlékezik felügyelő úr, mikor a bécsi vonat 9.25-kor távozóban volt és én a vonathoz akartam kimenni a közönséges ajtón, kegyed azt kérdezte tőlem: Ön sztrájkoló? Van Önnek igazolványa? Én erre felmutattam Önnek tárcámból a szabadjegyet. Ön ekkor a tárcát, a szabadjegyet, de még írásaimat is elakarta venni tőlem, de én kikaptam azokat kezéből, mire Ön engem felvitetett egy rendőrrel a rendőri szobába, ott le-tartóztattak és csak ½ óra múlva bocsátottak szabadon és akkor kiutasított a pályaudvarról azzal, hogy sztrájkolóknak nincs itt semmiféle keresni valója.

Tanú: Erre emlékszem. Én kértem az igazolványt, ez is mutatja, hogy nem tévedek a napot illetőleg és akkor azt mondotta a szabadjegyre, hogy ez az igazolvány. Erre én

felvittem az őrsozába és ott maga is kijelentette, hogy téved, miután igazolványt nem tudott felmutatni, kiutasítottam.

Landler dr. Azt tetszett mondani, hogy 4—5 között jött az értesítés. Méltóztatik emlékezni, hogy a felügyelő úr 5 órakor még a klubban kártyázott. (Derülség). Nem volt talán 6 óra felé az idő, a mikor az értesítés jött, mert a lámpák már égtek?

— Én 19-én nem voltam a klubban.

Landler dr.: Nem volt-e inkább 6 óra felé? Vagy 5 és 6 között?

Tanú: Határozottan tudom, hogy egész világos volt 4—5 között és a lámpák még nem égtek.

Landler dr. védő: Tekintve, hogy Hauer ki lett hallgatva és itt eltérés konstatálható, kérem az időpontra méltóztassék az itt jelenlévő Hauer tanút kihallgatni.

Elnök (előszólítja *Hátiért.*) Emlékszik-e azon jelenetre, amelyre tanú vallott?

— Igen.

— Volt-e ott, amikor Turcsányi azt mondotta, hogy lesz ennek még folytatása?

— Akkor nem voltam ott. Én magam is azt hiszem, hogy inkább 6 óra volt, különben Breuer tudna felvilágosítást adni.

— Hát azt hallotta mondani, hogy lesz ennek más folytatása?

— Ezt nem hallottam. De az idő az értesítésnek, ha jól emlékszem 5 esetleg 6 óra körül kellett jönnie.

Kolossa: 4—5 között, mert akkor jött a végzés.

Sarlay: Rögtön kiegyenlíttem a differenciát (Kolossához) Tanú úr emlékszik, hogy d. u. a főkapitányságnál voltam.

— Igen.

— Tudja mily célból? Miután a vidékről kaptunk felszólításokat a gyűlést illetőleg és az engedély nem lévén a kezemben. Felkértem Hauert a helyettesítésre és a bécsi gyorsvonat érkezése után hazamentem, átöltözököttem, azután visszajöttem az irodába, azután jött Turcsányi és 4 órakor kocsira ültünk és a főkapitányságra hajtottunk és ott azt a

választ kaptuk, hogy az ügy Garlathy kapitányhoz tartozik, aki pedig otthon van Ó-Budán, Lajos utca 100. sz. a. Áthajtottunk Ó-Budára, ott azt mondták a kávéházban van, mi éhesek voltunk és meguzsonáztunk és uzsona után jöttünk vissza és méltóztassék kiszámítani, hogy 4—5 óra között lehetett-e ezt az utat megtenni. A lámpák égtek és 6 óra után kaptam a végzést.

Elnök (tanúhoz:): Azt állítják a vádlottak, hogy 6 óra után.

Tanú: Úgy emlékszem, hogy korábban volt.

Landler dr.: A bécsi gyorsvonat elindulása előtt, vagy után?

— Ez időtájban; a gyorsvonat elindulása után.

Landler: Akkor nem lehetett négy órakor, mert a bécsi gyorsvonat 5.15-kor indul. Kérem ezt konstatálni.

Baracs dr.: Kegyed volt szíves azt vallani, hogy Turcsányi azt a kijelentést nyugodtan tette.

— Igen.

Baracs dr.: Köszönöm, konstatálva van, hogy nagyot hall! (Általános derűtség.)

Gál Jenő dr.: Az a kérdésem volna, hogy a sztrájkotokkal szemben való eljárásra a rendőrségen kívül mástól kapott-e utasítást felügyelő úr?

— Nem, csak felsőbbségemtől.

— Nem érintkezett mással?

— Nem, abszolúte nem. Én a főkapitány úrtól kaptam rendeletet és mást nem tartozom respectálni.

Gyórfy dr.: Kérem felügyelő úr, azt méltóztatott mondani előbb, hogy ön azzal az utasítással lett kiküldve, hogy a pályaudvart elzárja.

— Nem lettem kiküldve, én rendőri szolgálatot teljesítettem,

— Kitől kapta az utasítást az elzárásra?

— A főkapitány úrtól.

— Írásbelileg, vagy szóval?

— Írásbelileg. Bizonyára átírt az üzletvezetőség a főkapitánysághoz és ennek folytán hozatott a rendelet.

— Azt méltóztatott azelőtt mondani, hogy kétféle igazolvánnyal lehetett bejutni.

— Csak egyfélével.

— Az egyik kis kapun kik voltak bebocsátandók?

— Azt hiszem 20-án d. u. volt szó az igazolványok kiadásáról, akkor jött az igazolványok kiadásáról való rendelet be, mert mindjárt nem lehetett foganatosítani, mert kevés igazolvány volt és mert feltételezhető volt, hogy lehetnek olyanok, kik nem jöhetnek rögtön azok birtokába, hogy azoknak legyen egy bejárat, erre a célra volt a ki, kapu.

— *Győrffy* dr.: Helyes, de azt méltóztatott vallani, hogy az igazolványokra vonatkozólag 20-án reggel az államvasutak igazgatósága adott ki egy rendeletet.

— Én azt mondtam, hogy a pályaudvar 20-án reggel rendőrileg és katonailag elzárattott. Ez a rendelet később jött és mielőtt nem jött a rendelet senkit sem engedtünk be.

Győrffy dr.: Rendőrileg 20-án el volt zárva és akkor, mondotta ön, hogy az államvasutak igazgatósága rendeletet, adott ki, mely szerint igazolvány nélkül tisztviselők igenis bebocsáttassanak.

— Kérem a főkapitányság rendelete volt.

Győrffy dr.: Honnan tudta a rendőrség, hogy a kis kapun kit lehetett beereszteni az igazolvány kiadása előtt?

— Kérem, akik jelentkeztek saját tetszésük szerint, d\$ csak vasutast, de ezeket betereltük az álmásfőnöki irodába és e szerint bántunk el vele.

Győrffy dr.: Kérem igaz, hogy Potincza sokszor jelentkezett?

— Kérem neki nem volt mit jelentkeznie, mert a rákosi rendező állomáshoz tartozik.

Győrffy: Önök hogy állapították meg, hogy van-e joga bent lenni a vasúti pályaudvaron?

— Ha olyan jött, akinek nem volt igazolványa és feltétlenül be akart menni, oda lett állítva, hogy igazolja magát, hogy dolgozik vagy nem és a szerint lett vele elbánva, ha olyan volt, hogy sztrájkol, akkor hivatalosan tudatták és ki

lett utasítva és aki azt mondta, hogy dolgozott, megkapta az igazolványt.

Győrffy: Honnan tudták, hogy ki sztrájkol vagy nem?

— Kérem, akik 20-án nem jelentkeztek, ezek sztrájkoltak.

Győrffy: Hát akik fel voltak függesztve?

— Azok nem jelentkeztek.

Győrffy: Miért tiltották ki Sarlayt?

— Azért, hogy ne érintkezzenek azokkal a tisztviselőkkel, kik szolgálatban vannak, mert nagy volt a befolyása a többiekre.

— De mi történt azokkal, kik szabad nap után jelentkeztek szolgálattételre?

— De azok 20-án nem voltak szabad naposak.

— De kérem Kacsó szabad napos volt. (Mozgás.)

Landler dr.: Tapasztalta-e ön azt, hogy Sarlay valakit befolyásolni akart abban, hogy ne álljon munkába?

— Nem.

— Iseri ön Sarlay befolyását, tudja-e elképzelni, hogy Sarlaynak sikerült volna, ha azt akarta volna, hogy az emberek ne dolgozzanak?

— Nincs tudomásom, hogy ilye¹, tett volna, de ha akarta volna, sikerült volna, mert van befolyása.

Miklós ügyvéd: Tudja felügyelő úr, hogy hol van a 182 sz. őrház?

Tanú: A 181—2 egymás mellett van.

Miklós: Rendes bejáratát képezi az az alkalmazottaknak.

Tanú: A pályamunkásoknak igen, másoknak nem.

Miklós: Ha valaki a 182. sz. őrháznál a rendes bejáratnál jelentkezett, beeresztették?

Tanú: Ott absolute senkit sem eresztettünk be.

Kardos Antal: A 19—20-ra virradóra szabad voltam. 20-án reggel ½6-kor akartam szolgálatba bemenni a 182. sz. őrházban. Onnan valami hármunkat visszautasított a

rendőrségi, hogy itt senkinek semmi közzé az állomás területéhez.

Tanú: Az nem rendes bejárat, ott meg volt tűrve, hogy munkába járjanak.

Kardos: Addig mindig ott mentünk, ha gyalog mentünk.

Sarlay: Bátor vagyok konstatálni, hogy ez rendes bejárata volt az Angyalföldön és a kültelkén lakó alkalmazottnak.

Elnök: Az más normális időben. Ilyen zavargás idején riem lehetett beereszteni senkit.

Tanú: Ott nem érintkeztünk.

Kacsó: Azt hiszem van tudomása róla felügyelő úrnak, hogy a ny. pályaudvaron a fűtőház egész külön építmény és személyzete nem tartozik a tisztviselőkhöz, egész külön állanak Méltóztatna megmondani, hogy hol volt ezeknek a bejáratuk?

Tanú: Hátul a hol rendesen jártak. A fűtőházi főnök 19-én éjjel kilátásba helyezte, hogy 20-án 80 mozdonyvezetővel fog rendelkezni. Tudatva lett velük, hogy hol járjanak be s ezt tudomásul vették.

Kacsó: Hol hátul? Melyik utcánál?

Tanú: A Bajza-utcánál.

Kacsó: A fém kaput gondolja?

Tanú: Azt is.

Kacsó: A Ferdinánd-hídről lehetett bemenni?

Tanú: Nem.

Kacsó: Bejöhetek volna bármelyik kapun, ahol rendesen beszoktak menni?

Tanú: Rendesen bejártak a Nándor-hídon, a fémkapunál.

Tanú: Ha valaki jelentkezett volna, mint mozdonyvezető, avval, hogy szolgálatot akar teljesíteni, beeresztették volna.

Kacsó: Akár 100 tanúval bizonyíthatom, hogy 20-án reggel senkit be nem eresztettek a pályaudvarra.

Vázsonyi: Általában be volt zárva minden kapu.

Tanú: Ez nem áll. Erre súlyt fektetek, mert a főnök kilátásba helyezte, hogy másnap 80 mozdonyvezető veszi fel a szolgálatot.

Kacsó: A míg az igazolványok ki nem lettek osztva . . .

Tanú: Igazolványokról akkor még nem volt szó.

Elnök: Kívánják a tanú meghiteltetését?

Ügyész: Igen.

Védők: Nem ellenezzük.

Vázsonyi: Csak konstatálni kérjük, hogy a tanú nagyot hall.

Landler dr.: És azt, hogy egy körülményre nézve elentmondott önmagának.

Elnök: A bíróság elrendeli a megesketést. (Megtörténik.)

Elnök: Tartsunk egy pár pernyi szünetet.

Szünet után.

Elnök: Küldje be Vukov J. állomásfőnököt. (Megjelenik.)

Vukov József kihallgatása.

— Neve?

— Vukov József.

— Hol született?

— Svinicán, Krassó-Szörény m.-ben.

— Hány éves?

— 49.

— Vallása?

— Róm. kath.

— Foglalkozása?

— Főellenőr, a rákosi rendező pályaudvar főnöke.

Elnök: Ismeri Potinczát?

— *Tanú:* Igen.

— Ebben a sztrájkmozgalomban minő részt vett ő?

— Ő mindennap jóformán kint volt a pályaudvaron.

— 19-én is?

— Nem akkor távozási engedélye volt.

— D. e. hány órákor jött 20-án?

— Nem emlékszem.

— 19-én tört ki a sztrájk?

- Igen.
- 20-án mér a rendőrség is megjelent?
- Igen.
- S ő ennek dacára jelentkezett önnél?
- Kijött a pályaudvarra.
- És tudott is önhöz hozzájutni?
- Igen.
- Beszélt önnel?
- Igen.
- Azt mondta, itt vagyok uram szolgálattételre?
- Nem. Kijött a pályaudvarra s felkértem, hogy Filip igazgatósági közeggel vizsgálja felül a számadásokat.
- S megtette?
- Meg.
- Ez volt 20-án?
- Igen.
- Akkor ő egész nap teljesített szolgálatot?
- Nem tudom meddig, mert el voltam foglalva a rendőrséggel és katonasággal.
- De teljesített szolgálatot?
- Igen.
- Hát 21-én?
- Nem volt semmi dolga már 21-én.
- Akkor ő megjelent megint?
- Kinn volt.
- Mondta, hogy itt vagyok?
- Nem kérdeztem, hogy szolgálattételre jelentkezett-e; egyáltalában nem volt semmi tenni valója.
- Önnek sem volt?
- Forgalmi szolgálatot teljesítettem.
- De hisz a vonatok nem jártak.
- De igen, a katona vonatok.
- Később ő hazament?
- Igen.
- Hát 22-én?
- Úgy emlékszem, hogy akkor is künn volt. Meginvitálta magát ebédre a feleségemhez.

— Szóval kinn volt, de mivel nem volt munkája, nem dolgozott?

— Igen.

— Későbbi napokon is jelentkezett?

— Egy napon, talán 23-án, telefonon izente, hogy a rendőrség nem ereszti ki. De nem velem beszélt, nekem csak mondták.

— Nem tanúsított ő olyan viseletet, hogy nem dolgozunk, nem megyünk munkába?

— Nem volt kivel, mert nem volt senki a pályaudvaron.

— Ön előtt ilyen nyilatkozatot nem tett?

— Nem. Csak 23-án vagy 24-én beszélünk egymással, s akkor mondtam, csak vége volna ennek a sztrájknak s ha lehetséges befolyásolja a 13-as bizottságot, hogy akármilyen ajánlatot is tesz a minisztérium, fogadják el.

— Akkor még nem volt a bizottság tagja?

— Nem.

— Tudta, hogy összeköttetésben van azokkal?

— Feltételeztem, hogy kinn jár a tanyán. Nem tudom, hogy kinn volt, vagy nem.

— Nem volt kin ön soha a sztrájk tanyán?

— Egyszer egy délután.

— Jó hivatalnok volt ő?

— Igen, a kötelességét teljesítette.

— Mikor tudta ön meg azt, hogy ő is tagja a bizottságnak?

— Erre határozottan nem emlékezem, 24. vagy 23-án.

— Hány napig volt ő annak tagja?

— Ezt sem tudom megmondani. Legfeljebb 1—2 napig.

— Mikor ő tagja lett a bizottságnak, ön azután még beszélt vele?

— Erre sem emlékszem határozottan.

Elnök: Méltóztatnak kérdéseket intézni?

*Rác*z dr.: Nem értem, hogy minő szolgálattételre küldte ki Filip és Potinczát?

Tanú: Számadások felülvizsgálatára.

*Rác*z dr.: Hány órakor délután?

Tanú: Már délelőtt.

*Rác*z dr.: Tett önnek Potincza, mikor 24-én beszéltek arra nézve nyilatkozatot, hogy bemegy a sztrájbizottságba?

Tanú: Azt mondta, hogy lehetséges, hogy rá fogja beszélni őket, mert mindig azt tételezték fel, hogy a béke akadály a 13-as bizottság.

Vázsonyi dr.: Turcsányi úr ott szolgált, ahol Vukov úr állomásfőnök. Tapasztalta ön valaha azt, hogy Turcsányi a személyzetet sztrájkra izgatta volna?

— Nem.

— Tud arról, hogy ép ellenkezőleg Turcsányi a sztrájkot mindig elítélte és óvta tőle a személyzetet?

— Igen. 19-én este jóformán összetett kezekkel kérte, a személyzetet hagyják bemenni a nyugati pályaudvarra.

Elnök: Ez fontos kérdés, 19-én este?

Tanú: Igen.

Elnök: Akkor már fel volt függesztve?

Tanú: Igen.

— Tudta ön is?

— Én kézbesíttem.

— Hány órakor?

— 7 óra 50 perckor kapta a kézbesítést.

— Hísz ő itt a nyűg. pályaudvarban 5—6 óra közt már tudta.

— Valószínűleg tudta. Én nem beszéltem vele, csak telefonon kértem fel, hogy van valami rendelete az üzletvezetőségtől.

— Akkor kiment önhöz és átvette?

— Igen.

— Hány óra volt akkor?

— Közvetlen a vonat érkezése után.

— Tehát 7—8 óra közt. Azután, hogy ő megkapta, tett a személyzet előtt olyan kifakadást, hogy no most ti is hagyjátok abba a munkát?

— Nem. Mikor az első vonatot leintették, nálam volt benn az irodában.

— Nem az ő befolyására intettek a vonatok le?

— A személyzet mely leintette, tudta már hogy fel van függesztve?

— Igen tudta. A személyzettől tudtam meg én is előbb, mert Gaschkó csak fél 5-kor jött ki a rendelettel.

— S akkor 7—8 óra körül nem tett semmiféle ellenszegülést?

— Nem. Mondom, hogy még kért...

— Ezt mondja el, miben állt a kérés?

— Kérte, hogy a 165-ös vonatot, melyet a személyzet leintett, ereszszék be Budapestre, mert ma még tárgyalni akar benn, nem tudom hol, a bizottsággal és neki okvetlenül be kell menni: és kérte, hogy ne akadályozzák meg.

— Tulajdonképp azért kérte, hogy ő is bemehessen a vonattal?

— Igen. Ez volt az első ok. A fülem hallatára emiitette, hogy várjanak két napig, akkor lesz a nagygyűlés.

— S addig ne csináljanak semmi bajt.

— Igen.

— Használt ez?

— Nem használt semmit.

— Az a vonat mégis bejött?

— Csak másnap reggel.

— Melyikkel jött be akkor este? (Hangok. Kocsin.)

Nem tudom; egyszerre csak eltűnt onnan.

— Tehát nem vonattal jött be?

— Nem.

Vázsonyi dr.: Emlékszik arra, hogy mikor Turcsányi felállt a megállított vonat mozdonyára, azt mondta a körülállóknak, hogy engem felfüggesztettek az nem baj, azért legyenek nyugodtak?

— Én Borostól hallottam, hogy a mozdonyra felállt s kérte hogy hagyják bemenni. Hogy mit mondott, arra határozottan nem emlékszem.

— Azt tudja határozottan, hogy a sztrájktól óvta a személyzetet a gyűléseken is mindig?

— Igen, a gyűléseken is.

— Egyáltalában volt valami Turcsányi politikai magatartásában olyan, hogy a kormány ellen foglalt volna állást, vagy revoltáló ember lett volna?

— Ő kormánypárti ember volt, egy kormánypárti körnek titkára.

Rác dr.: Az angyalföldi polgári kör milyen párti volt?

— Független, de inkább kormánypárti.

Elnök: Vasúti? (Ügyvédek. Nem, szabadelvű párti kör.)

Bakonyi dr.: Egy bizonyítványt méltóztatott kiállítani Potinca viselkedéséről, jelentkezéséről. Ez azzal végződik, hogy az írásbeli jelentkezés magában véve meg nem volt elegendő a szolgálatba állásra, mert a felsőbbség fentartotta magának a szolgálatba való fogadást.

Tanú: Igen. Nekem az volt meghagyva, hogy mindenkít, aki szolgálatra jelentkezik, azt írassam össze.

— Meg is tette Potinczával?

— Igen.

— De ennek alapján sem lehetett szolgálatába visszatérni?

— Igen.

Lengyel dr.: 20-án reggel nem engedtek be a pályaudvarra senkit?

— Tudomásommal igen sok embert visszautasítottak.

— 7 órakor reggel senkit nem engedtek be?

— Nem. Nekem kellett közbenjárnom, hogy az egyes málházókat bebocsássák, akik a laktanyát tartják rendben.

— Mikor kezdték beengedni az embereket?

— Csak később az igazgatóság által kiállított igazolványokkal.

— Igazolvány nélkül nem engedtek be?

— Nem. Később engem is felhatalmaztak az igazolvány kiállítására.

Elnök: Az előbb utalás történt az igazolványokra, ön állította ezt ki? (Átnyújt egyet.)

— Igen, az én aláírásom.

— Ennek tartalmát most megerősítheti?

— Igen.

— Fel lett mutatva a napló 34 alatti beadványhoz csatolt hivatalos bizonyítvány. Méltóztatnak kérdéseket intézni?

Landler dr.: Ön ismerte a személyzet hangulatát, 19—20-án. El tudja képzelni, ha valaki azt mondta volna 20-án a személyzetnek, hogy álljanak munkába, de fizetésiek nem lesz javítva, hogy munkába álltak volna? Akkor, ha Turcsányi mondotta volna is?

— Nem is volt senki ott künn, aki mondotta volna.

— Azt kérdem, nem e volt a legelkeseredettebb a hangulat s egyszerűen szavakkal nem lehetett volna leszerelésre bírni a tömeget?

— Úgy van, szavakkal nem lehetett leszerelésre bírni, olyan volt a hangulat!

— Igaz-e, hogy ön is kérblte folytonosan, 19-én este is. Úgy-e nem lehetett leszerelésre bírni egyszerűen szép szóval, ígéretekkel.

— Nem, legalább az én nézetem szerint semmi esetre sem.

Lengyel: Hogy tört ki a sztrájk? Tud arról?

— Nálam 6—700 ember van alkalmazva, szolgálat átadásnál mindig sok ember gyűl össze. Akkor este láttam sok idegen embert is ....

Elnök: Milyen idegenek voltak? Vasutasok?

— Voltak civilruhában is. Azt gondoltam, hogy a nagygyűlésre feljött személyzet, azért egy árva szót sem szóltam s nem tűnt fel a dolog. Akkor a palotai vonatról 40—60 ember kiszállt.

— Az volt a sztrájknak, hogy úgy mondjam kiütése, mikor azt a vonatot leintették?

— Igen.

— Attól fogva több vonat nem közlekedett?

— Nem.

Turcsányi: Azt méltóztatott mondani, hogy a 13-as bizottságot tartották akadálynak a béke megteremtése körül. Szabad kérdenem, miért tartották ennek?

Elnök: Ez csak egyéni vélemény volt.

Turcsányi: A 13-as bizottság tagjai tettek oly nyilat-

kozatokat s bír-e tudomással arról főnök úr, hogy megakadályozták a békés kibontakozást?

— Nem, hanem az újságcikkek feltételezték, hogy ők egyik fő okai.

— Azt méltóztatik tudni, hogy a 13-as bizottság egyik tagja sem nyilatkozott soha a béke tárgyalások mikénti folyásáról?

— Tudom.

— Sohasem nyilatkozott?

— Soha.

— Azután méltóztatik talán emlékezni, hogy a Tattersaali 72-es bizottságba engem nem választottak be, s akkor főnök úr, Daróczy a ny. pályaudvar főnöke és többen ép azzal a célzattal, hogy a békésebb, nyugodtabb emberek kerüljenek a bizottságba, beszéltek egyrésztől engem rá hogy lépjek be, másrészt megtették Justhnál a lépéseket, hogy engem a bizottságba bevegyenek?

— (Elnökhöz.) Igen szükségesnek láttuk, miután neki beszélő tehetsége is van, hogy beszélje rá az alkalmazottakat.

— (A tárgyalást pár percre felfüggesztik.)

Turcsányi: Én a ny. pályaudvarról Rákosra telefonáltam a főnök úrhoz, hogy felfüggesztettek-e; minthogy Sarlayt felfüggesztették azzal a megokolással, hogy mi a 20-iki nagygyűlésre a rendőrségtől engedélyt kértünk, s minthogy én voltam a másik, ki ezen gyűlés megtartását kértem, logikusan feltételezhettem, hogy hasonló elbánásban részesülök. Főnök úr azt válaszolta, igen. Én mondtam e akkor, hogy ki megyek Rákosra vagy állomásfőnök úr volt az, aki azt mondta, hogy tessék Rákosra kijönni, a felfüggesztő okiratot átvenni?

— Ezt én mondtam önnek.

— Szóval ez utasítás számba ment főnök úr részéről. melynek én természetsszerűleg megfelelni tartoztam. Tehát én nem mentem ki magamtól, hanem állomásfőnök úr kihívott Rákosra.

— Nekem meg volt hagyva ezen felfüggesztő rendeletet önnek kézbesíteni. Azért rendelttem el, hogy tessék kijönni.

— Az előbbire nézve, hogy a 13-as bizottság volt az akadálya a békés kibontakozásnak, ezt talán onnan tetszett méríteni, hogy már 21-én a Zuglóban megtartott gyűlésen valaki 24 óráról beszélt, hogy a miniszter adja meg 24 óra alatt a szolg. pragmaticát a fizetésrendezést és más efféléket.

— Igen s mi akkor azt tételeztük fel, hogy a 13-as bizottság megbolondult. (Derültség.)

— Azt már konstatalta öméltósága, hogy ily kérdések köztünk soha fel nem merültek. Ezeket mi soha ki nem fejeztük, annyira naivaknak, ostobáknak tartottuk. Azután azt méltóztatott mondani, hogy a politikai kör független volt. Ezt nem úgy tetszett érteni, hogy függelenségi?

— Nem. Független volt.

— Független, amennyiben szabad polgárok köre volt, Miután Hieronymi ö excellenciája miniszterré lett kinevezve, méltóztatik emlékezni arra, hogy mi vasutasok— a körben többen voltunk vasutasok — azt mondtuk, hogy végre-valahára kapunk egy szakminisztert, ki ért a dolgokhoz.

— Igen, az összes vasutasok örültek neki.

— Akkor én, mint inkarnátus kormánypárti, emiitettem azt is, hogy valóságos szerencse a VI. kerületre, mert Hieronymi az egyedüli ember, mint vasutminiszter — a VI. kerületben tudvalevőleg nagyon sok vasutas lakik és kereskedő— aki mint miniszter s mint a városrész szülöttje biztos kilátással a megválasztásra felveheti a harcot a jelenlegi képviselővel és én neki, ha fellép a legerősebb kortesse volnék.

Elnök: Ezek megint a politikát érintik, hagyjuk el. (Védők. Nagyon érdekes.)

Tanú: Ez igaz.

Győrffy dr.: Szíveskedjék megmondani, hogy a 165 sz. vonat mért állt meg és miért nem ment tovább?

— Mert a személyzet leintette.

— Hogy van ez? Nem értem, mert nem vagyok vasutas.

— Addig körülbelül 2—300 ember összegyűlt s mikor a vonat bejött, mindenki, akinek zászló vagy lámpa volt kezében, úgyszinte kendővel és minden eszközzel kezdték a vonatot leinteni.

— Ha a vonatvezető akarta volna, mehetett volna tovább?

— Nem.

— Miért?

— Mert le lett intve.

— Tehát a leintés olyan volt, hogy a miatt a személyzet nem vihette volna tovább a vonatot. A személyzet miért intette le a vonatot?

— Valaki a tömegben elkiáltotta magát, mi nem dolgozunk tovább, az embereinket felfüggesztették. Annak az embernek kijelentésére hozzá csatlakozott az egész tömeg. Így tört ki a sztrájk.

— *Győrffy*: Ezt akartam tudni. Tehát az ott jelenlévő 300 ember azon kijelentéssel, mert embereiket felfüggesztették, mondták ki, hogy nem dolgoznak.

— Igen s azt kiáltották közbe: A gyűlést sem engedélyezték.

— Sem a gyűlést. Az emberek tehát ezért intették le a vonatot?

— Leginkább ezért.

— És a tisztviselők képesek lettek volna a vonatot bevezetni, ha akarták volna?

— Nem, mert minden oldalról kieresztették a levegőt a Westings-fékből s megfékeztek a vonatot. Én személyesen kértem a mozdonyvezetőt, vezesse be a vonatot, előtte fogok menni lámpával. Eleinte magam akartam felszállani és bevinni.

Ügyész: Nem telefonálta önnek Turcsányi, hogy a felfüggesztő rendeletet küldje a Demokrata-körbe?

— Ez később történt. Nem Turcsányival beszéltem, idegen ember mondta.

— Ön előbb beszélt Turcsányival?

— Hatkor jött a telefonhoz. Már akkor Turcsányit kerestem mindenütt, mert ½5-kor kaptam a felfüggesztő rendeletet, avval a meghagyással, hogy mihamarább kézbesítem neki. Később úgy látszik, tudomást vett róla, hogy keresem s kért engem a telefonhoz. Akkor beszéltem vele és meghagytam, hogy jöjjön ki.

Ügyész: Ezután kapta azt a telefon-üzenetet más valakitől?

— Igen. Azt másvalakitől kaptam.

Ügyész: Itt a vádlottak között vannak olyanok, kik Rákos-rendezőn szolgálnak.

— Turcsányi, Potinca, Veréb.

— Hát Veréb jelentkezett szolgálattételre 20-án?

— Nálam nem.

— Hát hol kellett jelentkezni?

— Nálam.

— De ha ő eljött volna és jelentkezett volna, eljuthatott volna önhöz?

— Nem igen.

— Hát hogyan?

— A rendőrség és katonaság megtiltotta minden egyes embernek, hogy közeledjék a pályaudvarhoz, mert attól féltek, hogy valami rongálás történik.

— Nem volt semmiféle olyan fentartott bejárás a pályahivatalnokok részére, ahol bejuthattak volna?

— Egyes emberek, ha átjöttek, engem hívtak mindig a rendőrtanácsoshoz. Akkor átmentek és azt mondták, kérem ezt beereszteni.

— Ha valaki jelentkezett, önt kihívták?

— Igen. 19. és 20-án éjjel szolgálatot teljesítettem, egész reggelig. A korcsmában voltam éjjel, ahol a személyzet volt...

— *Elnök:* Csak röviden.

— *Tanú:* Csak azt akarom megemlíteni, hogy 20-án reggel lefeküdtem aludni.

— *Ügyész:* Meddig volt ott a rendőrség?

— 24-ikéig.

— Senki se juthatott be ezalatt?

— Csak igazolvánnyal.

— 20-án bejuthatott igazolvánnyal? Mikor volt már igazolvány?

— Csak később. Talán 22-én. Nem emlékszem a napra.

— Addig nem juthatott be senki?

— Nem igen.

— Ha azonban államvasúti alkalmazott akart az állomásra bejutni s jelentkezett a katonaságnál, annak sem volt módjában bejutni?

— Engemet hívtak, de mindig nem voltam ott.

— Tud-e arról főnök úr, hogy 19-én 6 óra tájban egy távirat érkezett Rákosra, az üzleti távirtdán, melyben megtáviratozták Rákosnak, hogy Sarlay és Turcsányi fel van függesztve?

— Nem Rákosnak szólt, hanem körözüvény volt s Rákoson is keresztül ment.

— Mi volt a táviratban?

— Sok távirat volt, egyikre, másakra nem emlékszem kívülről, mert hosszúak voltak.

— Most mondja meg, miután leintették a vonatot, eloltották a forgalmi irodában a lámpákat is, megadták a 7-es jelzést is?

— Én csak utólag hallottam, hogy megadták, mert *akkor* el voltam foglalva a 165. sz. vonatnál. Mikor bejöttem az irodába, láttam, hogy sötét van és akkor említést tettek nekem arról, hogy leadták.

— De hogy ki adta le, azt nem tudja?
Nem.

— *Elnök:* Mi ez a 7-es sz. jelzés?

— Minden vonatot fentartani.

— Az általánosan ismert a vasutasoknál?

— Igen. Benn van a jelzési utasításban.

— Ha valaki valahol egy 7-es sz. jelzést ad, mit jelent?

— Hogy az összes vonatoknak meg kell állaniok.

— Hivatalos megállapítás ez?

— Igen. Utasítás szerinti rendelet.

— Lehet evvel egyes vonatot megállítani menet közben?

— Minden őr tartozik a vonatot leinteni és feltartani, ha a 7-es sz. jelzés jön.

— Lehet azt észrevenni? Minden őr ismeri azt?

Landler dr. védő: A 7-es jelzés állította meg a 165-ös paltait, vagy azért kellett megállania, mert a tömeg a síneken állt?

Tanti: A 7-es jelzés később jött, a vonat megállt, mert leintették.

Landler dr.: Ha nem intették volna le s a mozdonyvezető látta volna a sínek közt a tömeget, nem kellett-e volna megállania, hogy bajt ne okozzon?!

Tanú: De igen, leintés nélkül is meg kellett volna állania.

Landler dr.: Tehát biztonsági okokból állt meg a 165-ös, vagy legalább biztonsági okokból is 8 óra után s a 7-es számú jekés jóval később jött?

Tanú: Igen, az később jött.

Landler dr.: Olyan óriási veszedelem az a 7-es jelzés vagy biztonsági intézkedés s soha se szokott az máskor előfordulni, csak 19-én történt?

Tanú: A 7-es jelzés biztonsági intézkedés s gyakrabban előfordul; abból veszély nem származhatik. (Mozgás.)

Landler dr.: Köszönöm, csak azt akartam tisztázni, mert az ügyész úr olyan nagy veszedelemnek tartja a 7-es jelzést.

Elnök: Beszéljen a 7-es számú jelzésről, mi volt ez?

— Minden vonatot fel kell tartani.

— Ez általánosan ismert szabály a vasútnál?

— Ez a jelzés az utasításban meg van.

— Hát ha a 7-es számú jelzést adják, ez mit jelent?

— Azt, hogy az összes vonatoknak nem szabad többé közlekedni.

— Lehet ezzel menetközben is megállítani a vonatot?

— Igen, mindenki köteles a vonatot leinteni.

— És észre lehet azt venni?

— Igen, mert minden őrházon van harang és ő kapja a jelzést. Az őr tartozik a vonatot feltartóztatni és értesíteni a személyzetet, hogy a 7-es sz. jelzés megvolt.

— Milyen hosszú vonalon megy a jelzés?

— Csak két állomás között.

— Akkor tovább kell adni?

— Igen.

— Az is hivatalos kötelesség, hogy ezt tovább adja?

— Az akadálynak csak két állomás között kell lennie.

— Akkor csak két állomást kellett érintenie.

— Igen.

— Akkor az nem szaladt tovább a többi állomásokon?

— Csak akkor, ha azt továbbbíjták, vagy a vonalon, vagy az ör adja tovább.

— *Elnök:* A 7-es számú jelzés Rákosról indult ki?

— Nem tudom, mert nagy zaj volt és én el voltam foglalva a 165-ös vonattal, hallottam mondani, hogy a vonatnak meg kell állania, mire én bementem az irodába, melyet teljesen sötétnek találtam, a lámpák le voltak oltva és akkor mondták, hogy a 7-es számú jelzés volt, nem kutattam, hogy Rákos adta-e, vagy honan jön.

— Hát nem lehetett megállapítani, hogy hol adták a 7-es jelzést?

— Nem.

Faludy: A kir. ügyész úr említette, hogy telefonjelentés érkezett Rákosra, hogy a felfüggesztő rendeletet a Demokrata-körbe hozzák, amennyiben én adtam a telefon értssítést, helyreigazítással kell élnem. Én körülbelül este 7 órakor, mikor értesültem Turcsányi felfüggesztéséről, úgy vélekedtem, hogy az ő megjelenése ott időszerűtlen lesz és azért megkértem egy hivatalnok révén a főnököt, hogy a felfüggesztést a nyugati pályaudvarra küldje el, kézbestési ívvel. Amennyiben Turcsányitól később meghallottam, hogy ő a főnök úr egyenes parancsára köteles Rákosra menni, természetesnek találtam, hogy ezen parancsnak eleget tegyen.

Ügyész: Azt telefonálták, hogy a Demokrata-körbe küldjék a felfüggesztő végzést?

— Nekem úgy jelentették, hogy a Demokrata-körbe.

— Nem mondtam, hogy a Demokrata-körbe küldessék a rendelet, hanem Budapest nyugati pályaudvarra, s így értesítem tévesen lett közölve.

Landler dr.: Azon sürgönyökről, amelyek Rákoson átmentek, meg lehet-e állapítani, hogy hol lettek feladva s mikor?

— Nem, mert a sürgönyökön nem volt sem feladási hely, sem aláírás és így nem állapítható meg, hogy honnan érkeztek.

Landler dr.: Láthatja az ügyész úr, hogy a táviratai mit sem érnek!

Turcsányi: Amennyiben a 7-es számú jelzés szerzőjéül, mint tudom, suba alatt engem akarnak feltüntetni, méltóztatik emlékezni főnök úr, hogy 7 óra után ketten a pályaudvaron voltunk, én hallottam valami harangjelzést és kérdeztem, hogy micsoda harang kong itt és akkor tudta meg a főnök úr, mikor bement az irodába, hogy az a 7-es számú jelzés volt.

— Igenis, künn beszélgettünk Turcsányival és akkor hallottam valami harangütést.

Elnök: Ez fontos.

— Emlékszem, hogy figyelmeztetett a harangozásra. Határozottan már nem emlékszem, hogy hogy volt.

Elnök: Ön bement, mikor Turcsányi kérdezősködött.

— Igen bementem az irodába és akkor tudtam meg, hogy a 7-es számú jelzés volt megadva, de hogy honnan, nem tudtam meg.

Turcsányi: Mikor az irodában voltam és átvettem a felüggesztés határozatát s főnök úrral kijöttünk az irodából, a kis Perronra. akkor az összes vasutasok kezdtek kiabálni: „Ha]]juk Turcsányit!“ Én nem akartam sokáig beszélni, de midőn azt kérdezték, hogy igaz-e, hogy fel vagyunk függesztve, azt feleltem: Ez igaz, de az még nem olyan nagy baj, legyenek nyugodtak és ne bolondozzanak.

Tanú: Ön azt mondotta, hogy nincs itt a hely arra, hogy beszéljen.

— Igen, helyes.

— De mondtam, hogy ne bolondozzatok?

— Igen.

Ügyész és védők kérik a meghiteltetést. (Megtörténik.)

Wukov után Messinger József kihallgatása következik.

Messinger József kihallgatása.

Messinger József, nagybecskereki születésű, 35 éves, izr., a Rákos-rendező pályaudvar helyettes főnöke.

Elnök: Ismeri Potinicit?

— Igen.

— Tud ön arról valamit, hogy résztvett a sztrájkmozgalomban és minő szerepet vitt ott.

— Hallomásom szerint, közvetlen tudomásom nincs.

— Közvetlen tapasztalatról mit tud?

— Semmit.

— Hallott tőle valami olyan kijelentést, hogy ő hivatalos kötelességét nem teljesíti eddig vagy addig?

— Erről nem beszéltünk.

— Hát hallotta, hogy reá akart bírni valakit, hogy ne teljesítse munkáját?

— Nem.

— Van-e tudomása arról, hogy Potincza 19-én szabadságon lett volna és a következő napon dolgozott.

— Kérem, én 20-án reggel 8 órakor felváltottam a főnöki teendőket és 9-kor bejött Filip ellenőr és tudomásomra adta, hogy az igazgatóság által ellenőrzésül ki van rendelve. Egyszersmind azt is mondotta, hogy Potincával végig járta az állomást, végig nézte a számadásokat, de semmi oly dolgot nem talált, amely külön intézkedés megtételét szükségessé tette volna.

— Láta ön aznap Potincát?

— Nem láttam.

— Hát következő napon?

— 23-án láttam a forgalmi irodában, az állomásfőnökkel tárgyalt és többek közt azt hangoztatta, hogy ő be akarja magát választatni a 13-as bizottságba, mert látja, hogy rossz vége lesz és igyekezni fog, hogy a 13-as bizottságot arra bírja, hogy egyezkedjék a kormánnyal.

— Nem hallotta, hogy azért akarja magát beválasztani, hogy békülékenyvé tegye a bizottságot?

— Úgy hallottam.

— De hogy be volt választva?

— Azt az újságokból tudom.

— Érintkezett ő vagy nem a bizottsági tagokkal?

— Akkor nem beszéltem vele. Csak 23-án láttam.

— Tud-e ön valamit a 7-es számú jelzésről?

— Kérem, mikor én menesztettem a vonatot, nem adták.

— Hány órakor adták le?

— Nem tudom.

— Azt nem látta, hogy leintették a vonatot?

— Nem. Én 7 órakor bejöttem Budapestre.

— Mikor Turcsányi megkapta a felfüggesztést rendelő határozatot, mi történt?

— Nem voltam künn.

Potincza: Tévedésben van az állomásfőnök helyettes úr, amennyiben azt mondja, hogy én 23-án azt állítottam volna, hogy szeretném magam beválasztatni.

— Kérem, én közvetlenül nem beszéltem vele, én halottam azt.

Potincza: Én azt nem mondhattam.

Elnök: (Potinczához): ön felvetette a kérdést, a tanú azt mondja, hogy igen.

Elnök beszélítja Vukovot.

Elnök: (Vukovhoz): Itt felmerült egy későbbi incidens. A tanú azt vallja, hogy talán 23-án ő szemtanúja volt annak, hogy ön beszélt Potinczával és ő azt mondotta, hogy „be akarom magamat választatni, hogy azokat mentől előbb engedékenységre vagy kibékülésre bírjam.”

— Hogy így fejezte ki magát, nem tudom, azt mondotta, „amennyiben lehet, bírjuk rá.” Nem emlékszem részletesen és pontosan.

Elnök: Beszélt Potinczával?

— Igen.

— Mondotta, hogy bár beválasztatnék?

— Nem emlékszem.

Potincza: Azt mondtam, hogy szeretnék tagja lenni.

Elnök: (Messingerhez): így volt?

— Igen.

Ügyész és védők a megeskötést kérik.

— Elrendelve.

Ezután *Füüip Aladár* vallomása következett.

Filip Aladár kihallgatása.

Filip Aladár, marosvásárhelyi születésű, 34 éves, izr., állam vasúti ellenőr az igazgatóságban.

Elnök: Ismeri Potinczát?

— Igen, a szolgálatban érintkeztem vele.

— Ön tud arról, hogy a sztrájk-mozgalomban aktív részt vett.

— Nem.

— Hogy megtagadta a hivatalos kötelesség teljesítését, vagy másokat rá akart bírni ilyen magatartásra?

— Nincs tudomásom.

— Ide vonatkozó lázító, izgató nyilatkozatot hallott tőle?

— Nem. sem közvetlenül, sem közvetve.

— A sztrájk, amint tudjuk, a rákosi pályaudvaron kezdődött 19-én este. Ott volt ön?

— Nem.

— Mikor jelentkezett a rákosi pályaudvaron?

— Engem éjfélkor jelöltek és mindjárt kimentem.

— Minő utasítással?

— Hogy a megérkező áruk felett a kellő felügyeletet gyakoroljam.

— És ez 20-án volt?

— Heggel 5 órakor.

— Mikor találkozott Potinczával?

— Talán 7 óra tájban, akkor t. i. az állomásfőnöktől kértem felvilágosítást és arra kértem, hogy rendeljen valakit mellém, hogy a rakodóba menjünk. Az állomásfőnök 7 óra tájban odarendelte.

— *Elnök:* Ön Potinczával együttesen teljesített szolgálatot?

— Igen.

— Meddig?

— Körülbelül 9—10 óráig.

— Azután ön távozott?

— 11 óráig ott voltam.

— Később számadásokat vizsgált?

— Igen. mi vizsgálatot teljesítettünk. Értesítésünkre lett hozva, hogy romlandó áru van a rakodón; akkor annak megvizsgálására kimentünk ismét a rakodóra és akkor Potincza vizsgálatot teljesített.

— Láta őt ott 21-én?

— Láttam 20., 21. és 22-én.

— Nem mondotta, hogy nem akar munkát teljesíteni?

— Nem.

— Hogy került be a 13-as bizottságba és minő működést fejtett ki?

— Azt nem tudom.

Bácz Dezső dr.: Emlékszik, hogy mikor a dobogónál voltak az áruknál, mit mondott Potincza? Hogy ne kallódjanak el az áruk és még egy munkást rendelt oda, akit odautasított, hogy akár 24 óráig legyen a rakodóban és ugyanekkor Potincza a munkásnak azt mondotta, hogy vigyázzon, mert az állomás becsületéről van szó, nehogy valami elvessen?

Potincza: Még fizetésről is volt szó.

— Egy munkás kérdezte, hogy ki fogja fizetni, erre Potincza azt mondotta, ha az állomás nem fizet, akkor én fizetek.

Tanú az esküt letette.

Pollák Ede dr. kihallgatása.

Dr. *Pollák Ede*, német-palánkai lakos, 35 éves, izr., ügyvéd.

Elnök: Arra a körülményre van felhiva tanúnak, hogy tud-e ön valamit arról, hogy a 13-as bizottságot vagy annak tagjait a vasúti tömeg valamikor úgy megfélemlítette, vagy befolyásolta, hogy bizonyos feltételekkel meg ne elégedjék.

— Igen, van tudomásom, hogy ápr. 20-án este, a mikor a 13-as békéltető-bizottság . . .

— Miért mondja békéltető-bizottság?

— Azért, mert én az egész tárgyalás folyamán a Demokrata-körben fenn voltam és így elejétől, végig tudomásom van az ő szereplésükről, hogy ők igyekeztek a békét közvetíteni.

— Ön is érintkezett velük?

- Beszéltem egyesekkel és a tömeggel ott is.
- Hát a tömeg, hogy került oda?
- Azt tudom, hogy odakerült és a helyiségbe bebocsáttatták.
- Bent voltak a termekben vagy az utcán?
- A termekben és az utcán.
- Voltak nem tagok is?
- Igen.
- Ugyanekkor a 13-as bizottság is tárgyalt?
- Igen, akkor a 13-as bizottság is tárgyalt, alkudozott, t. i. ott van egy kisebb helyiség és egy óriási terem. A kisebb helyiségben volt a 13-as bizottság, Vörös és Vázsonyi. Időközben egyesek a teremből kijöttek és megállapodásukat jelezték a tömeggel. Hát akkor hallottam, hogy mikor már a megállapodást kihirdették a tömegnek, hogy t. i. teljes amnesztiát kapnak, álljanak munkába és bízzák a további teendőket a 13-as bizottságra, Vörösre és Vázsonyira, erre a tömeg nekik zúdult. Inkább meghalunk, nélkülünk a vasút nem fog indulni, a memorandum kell, hogy keresztül menjen és a szó legteljesebb értelmében bizalmatlanságunknak adtak kifejezést a 13-as bizottság tagjai ellen, sőt bizalmatlankodtak Vázsonyival és Vörös Lászlóval szemben is.

Elnök: Sértő szavakat hallott, mint áruslás?

- Igen, áruslás, teljes kötelező garanciát akarunk, hogy a memorandum menjen keresztül.
- Minő nagy lehetett a tömeg?
- Kérem, nagyon sok volt. A nagyterem zsúfolt volt. Lehetett száz?
- Több.
- 200?
- Kérem, zsúfolt volt a terem és az utcán is volt nagy tömeg.
- Volt 200?
- Körülbelül 400-an voltak a teremben.
- És ez mind oly fenyegetőleg lépett fel?
- Igen, úgy hangzott, mintha egy hang szólott volna: „áruslás, nem engedünk, inkább meghalunk“.

Tanú az esküt leteszi.

Pollacsek dr.: Ha meg méltóztatik nagyságos elnök úr engedni, megmagyarázom, hogyan került a vasutasok tömege a Demokrata-körbe, t. i. én adtam meg az engedélyt ahhoz, mint a kör egyik vezető embere s miután rendkívül sokan akartak behatolni az eredményt megtudni.

Elnök: Jöjjön a következő tanú.

Zsoldos Frigyes Alfréd kihallgatása.

— Hogy hívják?

— Zsoldos Frigyes Alfréd.

— Hány éves?

— 35.

— Vallása?

— Izraelita.

— Mi a foglalkozása?

— Bankhivatalnok.

— Volt ön valamelyik este a Demokrata körben jelen, midőn a 13-as bizottság tárgyalt és megállapodásait a jelenlevő tömeggel közölték?

— 20-án este. ,

— Miből tudja, hogy ép 20-án volt?

— Érdeklődtem az ügy iránt, másrészt a kör tisztviselője vagyok s ezen minőségemben is érdeklődtem a dolgok iránt. Fenn voltam 19-én este is.,

— Gyerünk 20-ára.

—20-án huzamossabb ideig voltam ott ép akkor mikor a 13-as bizottság bennt Vöröss László öméltóságával és Vázsonyi Vilmos képviselő úrral tárgyalt. Kinn a nagy teremben, hol a vasutasok nagy számban gyűltek össze, óriási forrongás volt és lesve-lesték a kiszivárgó híreket, hogy mi történik ott benn. Mikor kezdték rebesgetni, hogy a bizottság engedékeny, irtózatossal felháborodással tárgyalták ezt s később— emlékszem — különösen Faludy és Lorber urakat, akik kijöttek, igen erős kifejezésekkel támadták meg s azt mondták, árulók vagytok kartársaitoknak s az ügynek, ha akármicsoda eredményt teszték a kormánynak. És ha holnap azokkal a feltételekkel jöttök, a miket most Vöröss öméltósága elétek terjeszt,

elsöpör benneteket a közvélemény arról a polcról, melyre a bizalom helyezett...

— Ki mondta ezt?

— Névleg nem tudom. Az ottani vasutasok. Különösen arra emlékszem, hogy Lorber azt mondta nekik, hogy nem lehet a tömeget együtt tartani, ők csak 21-ikére jöttek fel az ülésre, elég pénz sincs velük s ő ha a terrorizmusnak nem lesz vége, kénytelen lesz a mandátumot visszaadni.

— Ezeket a szókat használta, hogy ő a terrorizmusnak nem képes ellent állni...

— S kénytelen visszaadni a mandátumot. Erre megrohanták, hogy annak semmi körülmények között nem szabad megtörténni.

— Fenyegető szavak röpködtek a levegőben.

— Igen. „Árulók, gazemberek lesztek, ha megteszitek“.

— Nagyon izgatott volt a tömeg?

— Óriási izgatottság és elkeseredés uralkodott, valósággal drámai jelenetek folytak le.

— Önökre nem volt félelmetes?

— Félelmetes volt minden körülmények között a jelenet. Izgatottak voltak, látszott a végtelen elkeseredettség és elszántság, hogy nem engednek semmi körülmények között, ha a 13-as bizottság hajlandó — mint a kijövőktől hallottuk — kompromisszumok alapján elegyengetni az egész dolgot

— Hány emberből állhatott a vasutasok tömege?

— Körülbelül 500 ember.

Vázsonyi dr.: Emiitette tanú úr, hogy 19-én is fenn volt a körben. Mennyi ideig?

— 8—9 óra közti időben.

— A bizottság tagjai közül kiket látott ott?

— Fenn volt Sarlay úr, Faludy úr — ezt nem egész biztosan tudom és Margulit úr.

— Miért jöttek fel ezek az urak oda?

— Mikor ott voltam, nem tárgyaltak egyebet, csak hogy Sarlayt és Turcsányit felfüggesztették és hogy holnap ez a gyűlésen szóvá fog tétetni, de a legnyugodtabb hangon.

— Beszéltek, hogy sztrájk lesz?

— Ez a szó elő sem fordult.

— Tudtak ők arról, hogy sztrájk lesz?

— Oly békésen tárgyaltak, hogy sejteni se lehetett. Ha tudtam volna, ott maradok, annyira érdekelt.

— Ők egyúttal mondták, hogy a gyűlés engedélyezését a belügyminiszternél kívánják kieszközölni, a főkapitányi határozat megfélebbezésével.

— Igen, ezt hallottam.

— Nem volt már akkor ott, mikor a sztrájk kitörésének híre érkezett?

— Nem.

— De arra méltóztatik emlékezni, hogy csak erről beszéltek s a sztrájkról fogalmuk sem volt?

— Egyáltalán ez a szó elő sem fordult.

— Kívánják tanú megesketését? (Kívánjuk.) Jöjjön Fuchs Dávid.

Fuchs Dávid kihallgatása.

— Neve?

— Fuchs Dávid.

— Született?

— Budapesten.

— Hány éves?

— 43.

— Vallása?

— Izraelita.

— Foglalkozása?

— Gépkereskedő.

— Mondja el, ott volt ön a Demokrata körben ápr. 20. este, midőn a 13-as bizottság tagjai a tárgyalásokat folytatták?

— Igen.

— Mit látott ön, mi történt ott?

— Körülbelül 5 órakor idejöttek az urak tárgyalni, 7 órára a terem tele volt emberekkel. Ezek nagyon fel voltak izgatva s nagyon kiabáltak, mikor megtudták, hogy mit tárgyaltak a bizottság tagjai. Azt mondták nem szabad engedni, agyonütjük aki enged s azonkívül azt is mondták, hogy lát-szik, hogy összejátszanak a kormánypárttal.

- Hallotta azt, hogy árulás?
- Igen s több ilyen szót, mint gázság.
- És ezt a bizottságra mondták?
- Direkt a 13-as bizottságra.
- Nagyon izgatott volt a tömeg?
- Igen.
- Hány ember lehetett ott?
- 2—300.
- Hány órákor volt ez?
- Este 7—8-kor.
- Mi úgy tudjuk, hogy később volt.

Vázsonyi: Kétszer voltak ott. Először d. u. 5 órákor Vöröss öméltósága behívatta, hogy tárgyaljon. Miután ez a tárgyalás nem sikerült, el ment velem együtt a ker. miniszterhez a horvátok szabadonbocsátása érdekében. Azután kiment a Zuglóba, majd ismét a kormányhoz és éjszaka jött vissza.

- Ön nem 12 órákor volt jelen?
- Nem.

Pollacsek: Vette észre tanú úr, hogy a bizottság tagjai a tömeget csillapítani akarták?

— Igen. Az urak kijöttek és mondták, elfogadható, amit benn tárgyalnak, a többi kívánságot majd érvényesítik, jobb ha most béke lesz és folytatják a munkát. Erre azt kiabálták, hogy árulás.

Elnök: Kívánják a tanú megesketését? (Kérjük.)

Farbenheim Miksa kihallgatása.

Farbenheim Miksa. Esztergomi születésű, 25 éves, vasúti rapidíjas volt a rákosi rendezőn.

Elnök: Micsoda ügyben van letartóztatva?

- Nem tudom, letartóztattak.
- 10-én lesz ügyében a tárgyalás?
- Igen.
- Ön abban az ügyben vádlott. Kötelességem önt figyelmeztetni, hogy amennyiben olyan kérdéseket intéznék önhöz vagy intéznek bármely oldalról, amelyből önre valamely jog-

sérelem háramolhatnék, vagy szégyen, különösen ezen bűnperből kifolyólag önre hátrányos lehetne, arra önnek joga van megtagadni a választ.

Figyelmeztetés után: Ismeri ön Turcsányit?

— Igen,

— Potinczát?

— Igen.

— Tud-e valamit az ő szereplésükről a sztrájk mozgalomban?

— A sztrájkmozgalomról nem tudok.

— Hogy Potincza vagy Turcsányi valakit bujtogattak volna, hogy ne teljesítsék a hivatalos kötelességet, tud-e arról vagy nem?

— Azt soha nem tették.

— Arról tud-e valamit, hogy a bizonyos 7-es számú jelzés adatott a Rákos-rendezői pályaudvaron?

— Kérem én a 7-es számú jelzést nem ismerem, én ilyen szolgálatot nem teljesítek.

— Azt tudja, hogy Potincza 20-án megjelent az állomáson?

— Nem tudom, mert másnap nem volt szabad az állomásra jönni, én kérem a kabátot ott hagytam az állomáson és a rendőrség nem engedett be és másnap nem engedtek szolgálatba.

— A kir. ügyész úr arra hívta fel, hogy önnel igazolja, hogy bujtogattak a munka abbanhagyására.

— Ez lehetetlen.

— A kir. ügyész úr kijelentette később, hogy nem kívánja kihallgatását, de a védelem azután hivatkozott önre.

— *Geszti* ügyész: Mondja meg fiam, 19-én este kijött Turcsányi az állomásra, látta megérkezni?

— Nem láttam megérkezni, csak láttam, mikor ott volt.

— Mit tett Turcsányi?

— Mikor lejöttünk, ott állott a főnök úrral, de félre mentem bátyámhoz és azután nem láttam.

— És azután sem látta?

— Láttam, de nem az állomáson.

— Mondja, mit látott, mit tett Turcsányi?

— Kérem én semmit sem láttam, mert ő ott beszélgetett a hivatalnokokkal, de nem tudom, hogy mit, mert nem hallgattam oda.

— Önt már kihallgatták, a rendőrségi jegyzőkönyvben és akkor azt mondta, hogy Turcsányi a hivatal előtt állott és ott beszélgetett a hivatalnokokkal és altisztekkel, buzdítva és azután a tömeghez mentek.

— Csak hivatalnokok voltak. A hivatalnokok nem mentek a tömeghez, kik hivatalnokok voltak szolgálatban voltak.

— Ó ilyen tartalmú jegyzőkönyvet irt alá . . .

— Én nem tudom, mit irtak a rendőrségnél a jegyzőkönyvbe.

Elnök: Nekem nincs ily jegyzőkönyvem és azért nem engedem annak felolvasását.

Geszti ügyész: Én kérdéseket intézek. Azt hallotta (a tanúhoz) hogy Turcsányi folyton összetartásra buzdította az alkalmazottakat? (Olvassa.) Azt mondotta, hogy amint Turcsányi elment nyugalom volt, mikor visszaérkezett lárma volt.

Elnök: Engedelmet kérek, a tárgyalást én vezetem, én vagyok felelős annak törvényes rendjeért s felkérem az ügyész urat, hogy a jegyzőkönyvet nekem adja át.

Rácz Dezső dr.: Egész felolvasásokat tart az ügyész úr a jegyzőkönyvből.

Geszti: Bocsánatot kérek, én csak intézhetek kérdést, nem vagyok köteles megmondani, honnan veszem a kérdéseimet. Megmondták a védő urak?

— Kérem átadni a jegyzőkönyvet.

Geszti dr. ügyész: Tessék nekem azt a §-t megmutatni, amely nekem megtiltja, hogy kérdéseket intézzek a tanúhoz.

Landler Jenő dr.: A Bp. 313. §-a.

Győrffy dr.: Nagyságos elnök úr! Én a magam részéről óvást emelek az ügyész úrnak ama ténye ellen, hogy ő egy hatóság által felvett jegyzőkönyvből állapítja meg a kérdéseket. Ehhez csak kizárólag a tárgyalást vezető elnöknek van joga s csak abban az esetben, ha a hivatalos jegyzőkönyv ott van előtte és visszautasítom a kir. ügyész úrnak összehaon-

lítását a védelem kérdéseivel, mert a védelem kérdését honnan meríti, ahhoz senkinek ezen a világon semmi köze. Ahhoz sincs nekünk közünk, hogy a vádhatóság honnan meríti, de igenis van közünk ahhoz, mihelyt hivatalos okiratokra hivatkozik a vádhatóság, amelynek az iratok mellett kell lenniök.

A bíróság ezután tanácskozás végett visszavonni.

Az ülés újbóli megnyitása után, elnök a következő határozatot hirdeti ki.

A kir. törvényszék úgy találja, hogy nincs szükség a felvett kérdésben határozni az oknál fogva, mert amint utólag meggyőződünk, a kir. ügyész úr nem használt fel jegyzőkönyvet, hanem hogy ő neki vannak bizonyos jegyzetei. Én tehát azért, mert abban a hitben voltam, hogy valami hivatalos jegyzőkönyvre hivatkozik az ügyész úr, törvény szerint pedig annak itt kell lennie, azt elének tárja esetleg a tanúk elé, kértem a jegyzőkönyv becsatolását, miután pedig most már meggyőződtem, hogy nem jegyzőkönyv, hanem bizonyos magánjegyzetek a kérdés tárgya, ennél fogva a bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy nincs szükség arra, hogy a bíróság ebben a kérdésben határozzon.

Ügyész, tanúhoz: Kérem tett-e ön olyan nyilatkozatot, hogy Turcsányi összetartásra buzdította az alkalmazottakat és amint a pályaudvarról ki nem jött nyugalom és amint ő bejött szájról-szájra járt, hogy fel van függesztve és őt mindig éljenezték és erre megkezdődött a zavargás? való ez?

— Ez nem való, ezt nem is mondhattam.

Elnök: Semmit sem tartozik olyant mondani, ami a bűnügyével kapcsolatos és Önre valami joghátrány származhatik, csak azt mondja, amit gondol.

— Én nem is mondhattam ezt, már azért sem, mert 7 érákor elmentem az állomásról.

Gesztí dr. A mit felolvasok nem igaz?

— Nem.

Vázsonyi dr.: Turcsányi tett-e olyan nyilatkozatot Ön előtt, hogy óvakodjanak az emberek a sztrájktól?

— Igen, ezt mondotta, hogy sztrájkról szó sem lehet,

— Tud-e ön arról, hogy a vádlottak valamelyike ilyen izgató táviratot adott volna fel?

— Arról tudomásom nincs.

— Azok közül a táviratok közül, melyeket ön felfogott, meg lehet állapítani, hogy kiktől jöttek?

— Nem. mert nem tudjuk, hogy melyik állomás játszotta azokat a gépbe.

— *Elnök* (átad a tanúnak egy naplót sürgönyökkel): Itt vannak bizonyos üzleti táviratok, nézze meg azokat.

— Igen ezek a sürgönyzési naplók. Ezekbe a naplókba bejegyeztetnek mindazok a táviratok, amelyek a Rákos-rendezői állomáson adatnak fel, vagy onnan továbbítatnak.

— Ezek tisztán forgalmi táviratok?

— Ezekben privát táviratok nincsenek.

Elnök: Nyissa csak fel a megjelölt lapot.

— Mit lát ön ott?

— Ott a mozgalomra vonatkozó táviratot látom bejegyezve, mely így szól: „Kedves bajtársak! Talpra fiúk, baj van. Kimondjuk a sztrájkot. Már két áldozata van a mozgalomnak, Sarlay Jánost és Turcsányi Pált felfüggesztették állásuktól. A nagygyűlés majd holnap lesz. Holnapig sem várunk, mondjuk ki a sztrájkot. Éljen.“

— Az ön felügyelete alatt lett e távirat felvéve?

— Igen.

— Honnan jöhetett ez a távirat, meg lehet állapítani?

— Nem lehet, csak azt, hogy a ceglédi vonalról jöhetett, de a feladó állomást már nem lehet megállapítani.

— Hány állomás van e vonalon?

— Talán 10—12.

— Miután azonban Turcsányi és Sarlay felfüggesztéséről van szó, valószínű, hogy a táviratok Budapestről jöhettek?

— Nem tudom.

— Van-e ennek megfelelő kézirat valahol?

— Nincs. Ezek nem lettek továbbítva és azért másolat sincs. Ezek hivatalosan táviratozva lettek, de nem volt megjelölve, mely állomás adta és hogy hová.

— Nem volt valami aláírás?

— Aláírás nélkül jöttek a táviratok mind.

— Tehát van arra valami mód, hogy megállapíthassa a távírda, vagy a vasutak igazgatósága, vagy a bíróság, hogy ki adta fel a táviratot?

— Azt nem lehet.

— Azt, hogy honnan adták fel?

— Azt sem.

Elnök: Azután van itt egy másik távirat: „Az összes vonatok 7. számú jelzéssel megállítandók, a sztrájk kiütött. Sztrájkbizottság.“ Megtudná-e mondani, hogy ezt a sürgönyt hol adták fel?

— Az a nyugoti pályaudvarra vonatkozik, de a feladási helyet nem lehet megállapítani.

Elnök: Itt van egy másik sürgöny (48. sz.) „Szüntesetek be minden forgalmat, mert társaitok közül 2400 embert szurony vesz körül. Országos bizottság.“

— Honnan lett ez feladva?

— Nem tudom megállapítani.

— Itt van egy üzleti távirat, mely így hangzik: „Itt kiütött a sztrájk, jelzést kérünk minden irányban, a vonatok megállítandók.“ Ezt valószínűleg szintén felfogták. Ez hogyan került ide?

— Ezt szintén felfogták és az üzleti naplóba bevezették.

— Meg lehet állapítani, hogy honnan jöhetett a sürgöny?

— Itt kérem a rovat szerint az van feltüntetve, hogy a nyugoti pályaudvaron adták fel és megérkezett a keleti pályaudvarra, de nem bizonyos, mert nincs kizárva, hogy más adta fel ezen állomás neve alatt.

— Magára a vádlottak eljárására vonatkozólag tud-e felvilágosítást adni, hogy Turcsányi hogyan viselkedett, valakit felizgatott hivatalos teendők abbahagyására, Potinca sem?

— Nem.

— Mikor lett ön Rákosra kirendelve?

— 19-én lettem kirendelve és ott voltam 20-án is

— Miért? Gondolta, hogy valami baj lesz?

— Nem, hanem azért, mert tudomására lett hozva az igazgatóságnak, hogy a távírdát magánlevelezésre használják fel és az üzleti forgalom rovására történik ezen visszaélés és ily a mozgalomra vonatkozó táviratok továbbíttatnak. Engem felügyelet végett küldtek ki.

Turcsányi: Méltóztassék megmondani, hogy a rákosi állomáson kívül más állomási a is küldtek ki távírdafelügyelőt?

— Azt hiszem Kőbányára, a térfelügyelőséghez és az összes pályaudvarokra a fővárosban.

— Palotán nem volt?

— Gangl volt ott.

— Azt nem tudja, hogy már 19-én vigyáztak a nyugoti pályaudvarra?

— Nem tudom.

— Úgy-e bár Rákos metsző pont, mert a mi Pozsony felől jön, a másik vonalnak azt továbbítani kell.

— Igen.

— Hát kérem Rákos—Pest között csak két állomás volt?

— Nem, több.

— Nem méltóztatott az irányból meggyőződni, hogy honnan jöttek a táviratok?

— Igen, hogy Budapestről jött, de csak az irányt lehetett megállapítani, az állomást nem.

— Kérem itt vannak a sürgönyök és aláírva az országos bizottság. Mit méltóztatik gondolni, mint vasutas, hogy az országos bizottság aláírás nem arra szolgált-e, hogy azok, akik a sürgönnyt feladták, azért használták ezt az aláírást, hogy magukat fedezzék a leleplezéstől és incognito maradjanak?

— Nem tudom.

— Mit gondolt az országos bizottság alatt, mikor a sürgönnyt látta?

— Én abban a dologban nem vagyok teljesen informálva és nem tudok magamnak határozott véleményt alkotni.

— Tud-e tanú úr rá esetet, hogy valaki a 13-as bizottság tagjai közül, vagy akárki más avatatlan ember megkísérelte volna azt, hogy a vezeték felhasználásával táviratokat adjon fel?

— Nem.

— Tanú úr felügyelt a távírdára és arra kiküldetése volt, hogy nem odavaló sürgöny leadását megakadályozza?

— Igen.

— A jelzőbillentyűk, a jelzőharangok hogy voltak elhelyezve az asztalon, könnyen hozzáférhetők?

— Igen.

— Avatatlan hozzáférhet?

— Nem.

— Láttá-e tanú úr, hogy 19-én valaki közeledett ahhoz az asztalhoz, hogy azon a billentyűn a 7-es számú vagy más számú jelzést leadjon?

— Nem.

— Tanú úr ott volt a távírdát és a jelző vezetékét állandóan ellenőrizte?

— A folytonosság megszűnt, mikor a sztrájk kitört, mert a nagy lármára én is kisiettem és ezen idő alatt a távírda nem az én felügyeletem alatt állott.

Elnök: Ebéd ideje alatt?

— Akkor is eltávoztam.

Turcsányi: Kérem hány távírdász dolgozott az ön felügyelete alatt?

— Nappal 3, éjjel 2.

— Most a magam személyére térek át. Méltóztatott látni, hogy én talán titokban, talán felhasználva egy alkalmas pülantot, iparkodtam a távírda-asztalhoz férközni a billentyűhöz, hogy ott suttymban jelzést adjak.

— Nem láttam.

— Kizártnak tartja, hogy a két távírász mellett és az Ön felügyelete dacára valaki oda mehetett a távírda-asztalhoz, illetve a jelzőharang billentyűihez, hogy jelzéseket adhasson.

— Mikor bent voltam senki sem adhatott le jelzést.

— Én azt kérdezem! kizártnak méltóztatik tartani azt, hogy más is adhatott le jelzéseket?

— Más nem fordulhatott ott meg.

— Engem látott ott settenkedni?

— Ott a távírda-irodában nem láttam, csak a forgalmi irodában láttam kegyedet.

— Mikor hangzott el a 7-es számú jelzés?

— 9 óra egynehány perckor.

— Ott volt a távírda-asztalnál?

— Ott voltam a forgalmi irodában és hallottam a jelzést.

— Azt nem méltóztatik tudni, hogy mely irányból jött a jelzés?

— Az Budapest felől jött.

— Hát kérem, csak Budapest és Rákosról adhatták le a 7-es számú jelzést.

— Budapest és Rákos között több helyről adhatták le a 7-es számú jelzést.

— Szóval leadhatták Budapestről, sőt Rákosról is?

— Rákoson semmi esetre sem adhatták le, azt bizony tudom.

Landler dr. A nyugati pályaudvari táv. naplóban benne van; hogy hetes számú jelzés leadandó. Ha ez a távirat tényleg lejátszatott, benne kellene lenni a Rákos rendezői könyvben is?

— Nem kell feltétlenül, mert lehetséges, hogy nem vettük fel Rákos rendezőn, mert ott 8—9 gép van s ezt két ember szolgálja ki. Ezek a vezetékeken sok sürgöny jön, melyek más állomásoknak szólnak. Rákosrendező csak akkor jelentkezik a táviratok felvételére, ha speciel fel lesz hívva, vagy ha körözüvény adatik, mert ezen esetben minden állomás tartozik jelentkezni.

— — Ha körözüvény volt az, akkor benn kell lennie?

— Ha körözüvény volt, akkor benne kell lenni a rákosi-ban, mert Rákosrendező jelentkezett.

— És ha nincs benn a rákosi táv. naplóban, lehetséges-e az is, hogy a sürgöny beleíratott a nyugoti p. u. naplójába és

nem játszódtott le, illetve, hogy csak beleírták abba a naplóba, de tényleg le nem adták.

— Az sincs kizárva.

— Ezt akartam. Mert az a sürgöny apokrif nincs benn a rákosi p. u. naplójában, holott körözüvénynek van jelezve. Így csinálják a bizonyítékokat! Olyan sürgöny a nyugotiról fel se adatott, csak beírták a naplóba!

Győrffy dr.: A tanú úr azt mondja vallomásában, hogy az üzletvezetőség azzal a rendelettel küldte ki Rákosrendezőre, hogy ott a táviratokat felvegye és továbbításukat megakadályozza.

— Igen.

— Azon irányokban, melyek ott kereszteződnek, azon feladó állomásokon ez alkalommal és egyáltalában magántáviratok is adatnak fel?

— Ott rendes körülmények között magántáviratok nem adatnak fel.

— De egyáltalában nincs kizárva, hogy magántáviratok is juthatnak keresztül.

— Ez nincs kizárva.

— Önnek az volt az utasítása, hogy az ilyen táviratokat is felvegye?

— Nem, nekem az volt az utasításom, hogy a mozgalomra vonatkozó izgatató tartalmú táviratokat, melyeknek sem feladójuk, sem címzettjük nincs, s melyekkel a vasut-távírda vezeték jogtalanul használtatik, azokat felvegyem s transitálását megakadályozzam.

— Ha pedig magánsürgöny lett volna izgatató tartalmú?

— Ha a feladó állomás meg lett volna nevezve és Rákosrendezőre lett volna címezve, szintén fel vettük volna.

— És ha nem oda lett volna címezve?

— Akkor nem kötelességünk felvenni.

— De ezen utasítás értelmében!, hogy „izgatató tartalmú“?

— Az én rendeltetésem csak az volt, hogy azokat a táviratokat felfogjam.

— De magántáviratokat nem?

— Magántáviratokra nem vonatkozott.

Gaal dr.: Ha így szólott volna egy távirat: Kovács úrnak Nyitra állomás: kiűtött a sztrájk, abba kell hagyni a munkát. — s alá lett volna írva Turcsányi vagy akármelyik. Ez jellegére nézve, mint magántávirat jelentkezett volna, azt ön továbbította volna?

— Arra nekem nem volt utasításom.

Faludy: Kérem a tanú urat, mint szakembert, miután nincs kizárva, hogy valamely állomás álnév alatt jelentkezett, gondolja-e, hogy ezen táviratok terhelő bizonyítékot képesnek vagy nem?

Elnök: Ezt mi bíráljuk meg, nem ő.

Ügyész: A mikor egy hetes jelzést adtak, nem volt benu a táviráda-szobában?

— Akkor benn voltam és onnan kijöttem a forgalmi irodába, mert ott vannak a harangok elhelyezve.

— S akkor Turcsányi ott volt a forgalmi irodában?

— Kern láttam

— Mondja meg nekem, hogy mikor Turcsányi megérkezett Rákosrendezőre, s a vasúti alkalmazottak megkérdezték őt, hogy most mit tegyenek, miután fel van függesztve, erre ő mit felelt?

— Azt, hogy mindenki cselekedjék úgy, a mint lelkiismerete diktálja, komolyan, megfontolva.

— Mit értett ő ez alatt? Miféle értelme van ennek?

— Én ebből a megjegyzésből csak azt vonom le, hogy inkább csillapítani akart.

— De mi köze volt a vasúti alkalmazottak lelkiismeretének Turcsányi felfüggesztéséhez?

Rác dr.: Nagyon sok köze van hozzá, de önök azt nem értik.

Elnök: ön tényekre tartozik felelni és nem tartozik egyéni véleményeket mondani.

Ügyész: ön azt mondta, hogy Turcsányi ezen válasza voltaképen csillapítólag akart hatni az alkalmazottakra.

— Én legalább azt gondolom.

— De ő azt válaszolta, hogy viselkedjenek komolyan, férfihez illően, a hogy lelkiismeretük diktálja.

— Ezt hallottam, azután bementem a távirati-irodába.

Elnök: Kívánja a tanú megesketését?

Ügyész: Kérem.

A tanú meghiteltetik.

Indrák Lajos kihallgatása.

— *Elnök:* Jöjjön a következő tanú. Hogy hívják?

— *Indrák Lajos.*

— Hol született?

— Szegzárd, Tolnamegye.

— Hány éves?

— 36.

— Vallása?

— Róm. kath.

— Mi a foglalkozása? Állomás-elöljáró és postamester Sércen, Sopronmegyében.

Elnök: A pesti mozgalmokról mit tud ön közvetlenül?

— Nem tudok mást, mint amit az újságból olvastam.

— 19. és 20-án itt tartózkodott ön Pesten?

— Nem, én szolgálatot tettem a hivatalban.

— Arra vonatkozólag, hogy itt mik történtek a vádlottak részéről, vagy mik nem történtek, tud ön valamit közvetlen tapasztalatból?

— Semmit sem tudok.

— Nézze meg ezt a könyvet a 70-ik oldalon. Sérczen lett felvéve?

— Igenis.

— Ön vette fel?

— Én.

— Mit tartalmaz?

— Körözüvény valamennyi állomásnak, az országos bizottságtól Budapesten. Szüntessetek be minden forgalmat és szolgálatot, mert társaitok közül 4000 embert szuronyt vesz körül. Országos bizottság.“

— Meg lehet állapítani, hogy ki adta fel?

— Ezt megállapítani teljes lehetetlen, mert ebben az időben az állomások álnév alatt jelentkeztek.

— Álnév alatt is?

— Én többször észrevettem, hogy más beszélt állomásom helyett. 20-ig még lehetett valamit kivenni az állomásokból, de azután nem.

— Ez Pest felől jött?

— Igen. Pándorf adta Pozsonynak vagy Pozsony-Ujvárosnak kellett adni Pándorfnak.

— Hogy ki adta fel, azt meg lehet állapítani?

— Esküt arra nem merek tenni, hogy Pándorf vagy Pozsony.

— Nem maradt vissza semmiféle blanketta?

— Nem, csak a szalagok, azokat lefoglalta az ügyészség.

— Csak a szalagokból lehet megállapítani?

— Azokból is csak azt lehet megtudni, ami itt a sürgönyzési jegyzőkönyvben van.

— Mást nem lehet?

— Nem.

— Egyéb felvilágosítást tud ön nekünk adni a sztrájk ügyben?

— Nem tudok semmit.

Landler dr. Azt méltóztatott mondani, hogy Pest felől jöttek a sürgönyök. Direkt összeköttetésben van Sércz Pesttel?

— Nem.

— Az is egy metszőponton megy keresztül. Előbb Pozsonynak kellett venni a sürgönyt...

— Vagy Pándorfnak

— És Pozsonynak kellett volna egy másik vezetéken továbbítani?

— Igen.

Elnök: Meghittetését a tanúnak kérik? (Nem el-lenezzük).

A tanút meghittetik.

Tanú: Nagyságos elnök úr, én már hat napja itt vagyok postai szolgálatom is van, a postánál kész kiadásaim vannak. Hol kapom meg erre vonatkozólag a költséget?

Elnök: Bizonyos tanúdíjakat a bűnvádi alapból fogunk utalványozni.

Magyar József kihallgatása.

Magyar József: Szegzárdon, 60 éves, róm. kath., magyar államvasúti főraktárnok, Budapesten, keleti pályaudvaron.

Elnök: Tud ön ezekről a táviratokról valamit?

— — Ezekről nincs tudomásom.

Elnök: (átnyújt egy táviratlapot.) Ön vette ezt fel?

— Ez másolata annak, amit én vettem fel eredetiben. Emlékezem is erre a sürgönyre, 19-én vettem fel este tíz órakor.

— Tudja, hogy honnan jöhetett ez?

— Azt csak gyaníthatom.

— Melyik irányból jött?

— Az 1388. sz. vonaltól, mely a nyugoti pályaudvar felé szól. Ebbe a vonalba be van foglalva a Budapest jobbparti, balpart üzletvezetőség, azonkívül igazgatóság és a nyugoti pályaudvar.

— Szóval ezek közül, hogy honnan adatott fel, meg lehet azt állapítani?

— Nem.

— Hogy ki adta fel, meg lehet állapítani?

— Nem lehet biztosan megmondani, erre nem tehetek esküt. A nyugoti pályaudvar neve alatt adatott fel ez a sürgöny, de arra nem tehetek esküt, hogy biztosan a nyugoti pályaudvar adta-e.

— A vádlottak működésére vonatkozólag tud ön felvilágosítást adni?

— Semmit sem, mert én nem voltam künn.

— Nem is hallott tőlük olyan kijelentést, hogy ne tegyünk szolgálatot, szüntessük be a munkát?

— Soha, én csak az irodába jártam.

— *Pollacsek dr.:* Tud tanú úr arról, hogy a nyugoti pályaudvaron már a munkaszünetelés beállott s a keleti pályaudvar alkalmazottai még mindig szolgálatot tettek?

— Nálunk az irodában igen. A többi szakmával nem igen törődtem.

— De tapasztalta, hogy vonatok is járnak az első na-

pókban, 20-án, mikor a nyugoti pályaudvaron szünetelt a munka?

— Erre nem emlékezem.

Elnök: Indítványozzák a tanú meghíttetését?

Ügyész: Igen.

Ügyvédek: Nem ellenezzük!

Elnök: A bíróság elrendeli a meghitelesítést. (A tanú meghíttetik.)

Keith Guidó kihallgatása.

Keith Guido, Nagy-Topolovec, Temes m., 21., róm. kath.

Elnök: Mi a foglalkozása?

— Jelenleg díjnok, 19-én még állomásfelügyelő voltam.

Elnök: (mosolyogva) Most nagyobb az állása, vagy azelőtt? (Derűtség.)

Elnök: Hol van alkalmazva?

— Budapest nyugoti pályaudvarnál.

Ügyész: Csak arra tessék kihallgatni, hogy 19-én micsoda táviratokat vett fel.

Elnök: Emlékszik ön, hogy micsoda hivatalos táviratokat vettek fel 19-én?

— Rendes hivatalos táviratokra emlékszem.

Elnök: Mert ezek hivatalos körözüvények voltak.

— Egyetlen egyre emlékszem, fél kilenc óra tájban jött, fel is vettem a jegyzőkönyvbe.

— Mi volt az?

— Egy-két szóban meg volt említve, hogy a sztrájk kiütött, egyszerű aláírással, hogy sztrájkbizottság.

— Erről önök is ilyen jegyzőkönyvet vettek fel?

— Igenis, azt be is irtam.

— S annak ott kell lenni?

— Igen.

— Honnan jött az a sürgöny?

— Azt nem tudom, mert rendes körözüvényjellel volt el látva.

— Meg tudták önök állapítani, Rákosrendezőről, vagy a nyugoti pályaudvarról jött?

— Azt nem állapítottam meg. Az állomást egyáltalában nem lehetett megállapítani, legfeljebb az irányt.

— Egyéb felvilágosításokat tud ön nekünk adni ezen ügyben?

— Az az egy távirat volt, amit felvettem.

— Meghitelesítését a tanúnak . . .

Ügyész: Kérem.

Védők: Nem ellenezzük!

Elnök: Foglaljon helyet, majd kivesszük az esküjét.

Bodrogi András kihallgatása.

Bodrogi András: Csap, Ung megye, 32, róm. kath.. magyar államvasúti állomás felvigyázó gyakornok.

Elnök: Hol volt ön 19-én.

— A rákosrendező pályaudvaron.

— Nézze meg ön, ön vette ezt fel? (Fel lett mutatva a rákosi sürgönyjegyzék.)

— Ezt nem én, hanem a kollegám vette fel.

— Tud ön erről valamit?

— Nem.

— Amit ön levett benne van a könyvben?

— Igen.

— Mit tartalmaz?

— Ceglédről az összes tehervonatok elmaradnak.

— Minekünk csak a sztrájkra vonatkozó adatok kellenek. Vett ön le olyat, hogy megállítandók a vonatok?

— Arra nem emlékszem.

Elnök: Kívánják megeskütését. (Nem.)

Tábori Kornél kihallgatása,

Tábori Kornél, szolnoki születésű, 24 éves, izr., hírlapíró.

Figyelmeztetés után:

Elnök: Tud ön nekünk felvilágosítást adni a sztrájkmozgalmat megelőző ülésekben történekről, felszólalásokról vagy izgatásokról?

— Igen. Mindegyikről, melyen jelen voltam.

— Körülbelül melyiken volt jelen a sztrájkot megelőző időben?

— Pontosan nem emlékszem, de tudom résztvettem az államvasúti altiszti körben tartott értekezleten, a Tattersalban tartott országos nagygyűlésen, az április 18-iki értekezleten, amelyen elhatározták, hogy nagygyűlést tartanak, ezen Justh volt az elnök.

— Izgatott volt a hangulat?

— Nagyon.

— Sok felszólalás volt?

— Igen.

— A vádlottak közül kik vettek részt a gyűléseken?

— Sarlay, Turcsányi és Margulit.

— Margulit mint hírlapíró?

— Igen.

— Ez a 3 úr izgató beszédet tartott, mely befolyásolhatta a később történeteket?

— Azt nem mondhatnám, hogy izgató beszédek tartottak volna. Izgatás szót hallottam, azt Justh használta és erre reflektált Turcsányi (nézi a lapot.)

Elnök: Ne onnan.

— Kérem engem az utolsó pereben hívtak és lelkiismeretesen csak akkor vallhatok, ha betekintek . . . s arról volt szó, hogy Justh azt mondta, hogy a fogadalmat nem teheti le, mert a nyomdából nem jött meg a szöveg.

— Mi volt a fogadalom?

— Nem tudom. Justh beszélt mindig törvénytelenégről, sejtettük, hogy a sztrájkra céloz, de kívülről senki sem beszélt arról.

Elnök: Justh mondta, hogy óvakodjunk törvénytelenségtől?

— Körülbelül ilyen értelemben, később felkelt Turcsányi és azt mondta, hogy senki sem akar törvénytelenégről beszélni és éppen az elnök dobta a sztrájk szót ide és mikor azt kérdezték, hogy mit ért a törvénytelenesség alatt, akkor Turcsányi azt mondta, hogy az elnök beszélt róla és azért neki kellene azt megmagyaráznia.

— És megmagyarázta?

— Nem magyarázta meg és ez keltett elkeseredést, hogy e helyett bizalmat szavaztatott magának és mikor a bizalom megszavazása után visszatért a terembe, azt mondotta, hogy más tárgyra térjen át a gyűlés és akkor a fizetésrendezésről beszélt.

Elnök figyelmezteti tanút arra, hogy a rendőrségi vallomása némileg eltér ezen vallomástól, mire tanú kijelenti:

— Én mindjárt a redőrfogalmazónak kijelentetem, hogy nem emlékszem jól és kértem újabb kihallgatásomat.

Elnök: Az értekezlet, mely ott az altiszti körben tartott bizalmas jellegű volt?

— Azt hiszem nem volt egészen az, mert hirlapírók is voltak ott. Egyik kollegám azt mondotta, hogy részben az lett volna, én nem voltam jelen az elején.

— Azt nem hallotta, hogy bizalmasan és sztrájkról beszéltek volna?

— Kérem ezt a szót nem használta se Margulit, sem Sarlay, sem Turcsányi.

— Sem azt, hogy, ha a követelésüket nem teljesítik, a forgalmat beszüntetik?

— Kérem ilyent nem beszéltek; Sarlay egyáltalában nem, Turcsányi csak akkor beszélt, mikor Justh ellen beszélt.

— Mondja kérem Pestha Frigyes ott volt?

— Nem volt, ő a Rákos rendezőn volt. Ott Kofler volt jelen.

— Ön azt mondja, hogy a Rákoson törtétekről Pestha adhat fel világosítást?

— A rákosi altiszti körben törtétekről.

— Minő felvilágosítást tudna még adni?

— Nem tudom, mit méltóztatik kérdezni.

— A sztrájkról és a mozgalomról.

— Ha kérdést méltóztatik intézni. Ha méltóztatik kérdezni, hogy ezen értekezletről nekem mi az impresszióm, akkor azt mondhatom, hogy a sztrájkról legtöbbet azok beszéltek,

akik később elállottak a vezetésről így Justh és Földesi. Ezt ténynek állíthatom.

— Ön azt mondja, hogy ez volt az impressziója.

— Kérem azoktól, a miket Justh mondott, a mikor a tanácskozásokba a törvénytelenység szót beledobta, továbbá azokból, a mit Földesi Szegeden elmondott.

— Ott volt?

— Nem, de kaptam bő tudósítást.

— Kik távol vannak, azokról nem akarok beszélni. Én csak az itteni vádlottakról kívánnék felvilágosítást nyerni, hogy történt-e részükről valami bujtogatás.

— Nem kérem, óvakodtak a sztrájkról beszélni, azt nagyon kerülték.

Vázsonyi dr.: Méltóztatott valamit azon kezdeni, hogy mi volt az impressziója és annak folyamán azt méltóztatott állítani, hogy azok, akik azelőtt a vasutasok mozgalmának élén állottak, azok beszéltek a legtöbbet a sztrájkról, kérem megmondani, hogy miután már sok mozgalmas ülést látott, mi az impressziója a vádlottak szerepléséről, valamint Justh és Földessy elnökökről?

— Azon napokban mint ujságíró sok ülésen részt vettem a legutóbbiakról mondhatom, hogy igenis a sztrájkra a visszavonult vezérek tüzeltek a legtöbbet és mondom, hogy ezek az urak be akarták kergetni avasutasokat, ha nemis a sztrájkba, de súlyos kihágásokba, hogy őket azután elárulják oda-fönt.

— Kérem igaz az, hogy fontos értesülései voltak a lapoknak a szegedi gyűlésről, amelyen a helyi bizottságok vettek részt?

— Igen.

— Van e tudomása, hogy gyorsrói jegyzetek adtak ki és Földessy azzal fejezte be szavait...

Elnök: Engedelmet kérek, hogy . . .

Geszti dr. ügyész: Itt ne méltóztassék Justhról és Földessyről beszélni.

Vázsonyi dr.: De szükséges, mert bizonyítom, hogy tu-

lajdonkép Justh és Földesy izgatott és ennek bebizonyítására becsatolom a hiteles gyorsírászati jegyzeteket. (Megtörténik.)

Elnök: Menjünk tovább.

Landler dr.: Elhatároztatott 18-án hogy nagygyűlést tartanak és enunciaciót ébresztenek?

— Igen, egyhangúlag.

Bakonyi: Mikor Sarlay és Turcsányi beszélt, Margulit is beszélt?

— Nem félrevonult a sarokba.

Gyórfy: Tanú vallomása alapján szükségesnek tartom a magam részéről egy okmányt becsatolni, amely a szegedi ülésről szól annak bizonyítására, hogy a törvénytelenéssel való kilátásba helyezés nem vádlottaktól származik. Hát én kérem ennek becsatolását, mert ez a vádlottak védelmére szolgál. (Becsatolja).

Kérem, minthogy beszámolt az általános benyomásról és minthogy a törvénytelenéset a vasutasok eddigi vezetői hangsúlyozták, méltóztatnék megmondani, hogy vájjon miért állottak el azok az urak a vasúti mozgalom további vezetésétől és hogy került a 13-as bizottság azok helyébe.

Elnök: Én nem tartom szükségesnek, hogy megfeleljen és elnöki hatáskörömnél fogva sem engedem, hogy feleljen.

Gyórfy: Legyen szíves nekem arra nézve felvilágosítást adni, hogy vájjon a vasutas mozgalom idején, amint előbbi vallomása rendjén méltóztatott hangsúlyozni, hogy az eddigi vezérek azért izgattak, hogy azután félreálljanak, az ön tapasztalatai szerint kinek állott érdekében?

Elnök: Nem engedem meg, hogy megfeleljen.

Pollacsek dr.: Tanú úr azt mondja, hogy a mozgalom és az ülések tanúja volt. Kérem Breuer jegyzője volt már a munka megszűnése előtt a vasutasoknak?

— Igen jegyzője volt az altiszti értekezleten.

— Emlékszik az ő működésére? Abba a kategóriába tartozik, ahová Földesy és Justh vagy abba, amely a vasutasok ügyét akarja szolgálni?

— Kérem én úgy találom, hogy az utóbbiak kategóriájába.

Pollacsek dr.: Ön kiment a sztrájkanyára?

— Igen.

— Kérem 20-án künn volt?

— Igen.

— Vette-e észre, hogy cédulák járnak és körülbelül 22 név volt és az a tömeg megválasztja a sztrájkbizottságod az úgynevezett 13-as bizottságot?

— Igen, ezt a tömeg választotta.

— Hát vette-e észre, hogy az egyik vagy másik nevét kihagyták, törölik?

— Igen.

— Van-e tudomása, hogy pl. Breuer Ferenc az előkészítő bizottság kandidáltjai között nem volt és a tömeg mégis megválasztotta?

— Nem tudom.

Gál Jenő dr.: Tud-e valamit a zágrábi letartóztatásról?

— Igen voltam a toloncházban.

— És mikor ez megtörtént, tett-e valamelyes ujságíró lépést az igazi okok kikutatása végett?

Elnök: Azt teljesen szükségtelennek tartom a tárgyalás további folyamatára.

Gál dr.: Akkor kérem a letartóztatás hatásairól a vasutas körben mit tapasztalt, mely kijelentések tételtek?

— Nagyon el voltak keseredve és ez mérgesítette el a mozgalmat.

— Nem voltak olyan kijelentések a tömeg körében, hogy ezen atrocitás folytán beszüntetik a munkát?

— Kérem biztosan tudom, hogy a letartóztatás olaj volt a tűzre.

Elnök: Hát hallotta, hogy ennek következtében beszüntetik a munkát?

— Nem.

RácZ Dezső dr.: Volt-e 20-án a Demokrata körben?

— Igen.

— Méltóztatott látni a vasutasok magatartását?

Elnök: Erre 10 tanút kihallgattunk.

Landler dr.: Kérem 18-án Justh kihirdette, hogy az el-

nökigazgató engedelmével megtartatik a 18-iki ülés, ennél fogva tárgya a 20-iki gyűlés napjának kitűzése, a fizetésrendezés volt.

— Kérem az elején nem voltam még ott, de úgy vettem észre, hogy erről volt szó.

— De ön hallotta az előszobában, hogy az elnök engedelmével lesz megtartva a jelen gyűlés.

— Igen

— Azt hiszem eleget hallgattuk ki a tanút.

— *Gesztli* dr. ügyész: Az ápr. 18-iki ülésről ön írta a referátát a Pesti Napló 19-iki számában; még pedig saját feljegyzései alapján.

— Mondtam, hogy nem egészen.

— De Turcsányi beszédét hallotta?

— Igen.

— A Pesti Napló 18-iki száma azt mondja, hogy Justh azt a kijelentést tette, hogy törvénytelenséget nem enged, erre Turcsányi azt mondta, hogy „Törvénytelenséget csak akkor követünk el, ha erre rákényszerítnek stb.“, később pedig a vita folyamán valaki felhívta Turcsányit, hogy mondja meg, mit ért az alatt „törvénytelenség^{4*}“, mire Turcsányi azt válaszolta, ha az elnök törvénytelenség alatt sztrájkot gondol, mi is azt gondoljuk.

— Kérem Justh ezt a szót használta.

Gesztli dr. ügyész: Justh azt mondta, hogy törvénytelenséget nem enged és midőn a tömeg felkérte, hogy Turcsányi magyarázza meg szavait, Turcsányi azt mondotta:

„Ha az elnök úr törvénytelenség alatt a sztrájkot érti, akkor mi is azt értjük. Már most, hogyan értsem, hogy Justh beszélt sztrájkról és nem Turcsányi?

— Azt nem mondtam faktumnak.

Elnök: Én úgy látom, hogy a kir. ügyész úr a vallomása kezdetén tett vallomását ellentétben látja lenni és így is van, mert ön mindjárt kijelentette, mikor a szó szerinti vallomást közölte, hogy amit a rendőrségnél mondott, nem meri megerősíteni.

— Én a rendőrségnél is kijelentettem, hogy . . .

— Nem lett szórói-szóra felvéve.

— Akkor mondtam, hogy a jegyzeteim megtekintése nélkül nem állok jót szavaim helyességeért.

— Azok lehetnek a valóságnak megfelelők, amit a kir. ügyész úr mondott, vagy amit most kijavítva vallott.

— Kérem, amit ma mondok, jegyzeteim alapján teszem.

— Tehát helyesen voltak Turcsányi szavai idézve?

— Beszélt Turcsányi sztrájról, miután q,z elnök beszélt.

Geszt: Turcsányi azt is mondotta „Gyalázatos törvényjavaslat. Az egész mozgalom története azt bizonyítja, hogy nem használ a kunyorálás“. Ez a tenor, ez az eszme vonul végig beszédén. Hát talán mégis csak Turcsányi izgathatott?

— El voltak keseredve.

— Talán nem mondta így Turcsányi és ön talán kiszínezte az ő szavait?

— Én saját szavaimmal adtam.

— Úgy beszéltek az emberek, amint ön vissza adta, vagy talán lehet, hogy ön is mint hírlapíró ...

Egy hang a hallgatóságtól: Hazudik!

Elnök: Ki volt az?

A felszólaló jelentkezik.

Elnök: Utasítom a teremőrt, hogy vezesse ki ez embert, aki nem tudja hogy itt hogyan kell viselkedni.

Elnök: Arról van szó, nem színezett egy keveset?

— A színezést mindig a bevezetésre szoktuk hagyni. Nekem az volt a célom, hogy a lényeg a lapban meglegyen, de azt hiszem, hogy a tudósítás megfelel az elmondottak lényegének.

— Hát a szavak híven vannak be véve?

— Nem.

— A lényeg tehát benn van; vallomását azzal kezdte, hogy a jegyzeteit nem nézte meg és kérte, hogy engedjék meg az azokba való betekintést, de nem nézte meg jegyzéseit és most azt mondja, hogy Justh beszélt sztrájról

— Justh beszélt törvényteleniségről és mindenki tudta, hogy erre gondolt.

— Kérem Turcsányi azt mondta, hogy „törvénytelenséget bizonyos körülmények között elkövetnek.“

Vázsonyi dr.: Bocsánatot kérek, előző vallomást lehet szemébe vágni a tanúnak, de hogy hirlapi tudósítást lehessen szemébe vágni ....

Elnök: Nem tudom mit kérdez az ügyész úr.

Tanú: Igen tudom, csakhoggy ....

Vázsonyi dr.: Nem tudja a törvényt az, aki hirlapi tudósításból merít kérdéseket.

Geszti dr. ügyész: Ez a megjegyzés annyira méltatlan, hogy nem is reflektálok rá.

Vázsonyi dr.: Ezzel én nem törődöm, mert az egész vád annyira méltatlan, hogy akármit mondhatnék.

Ügyész: Ön ott volt a gyűlésen, készítette magának jegyzeteket, a jegyzetek alapján megírta a tudósítást. A tudósítás tehát megfelel a jegyzetnek. Azt is mondta, hogy tudósítása megfelel a lényegnek, mert vallomását más forrásból nem merítheti, mint a honnan a tudósítást. A forrás egy. Megkérdeztem, benne van-e tudósításban a lényeg. Azt mondta, hogy benne van. Most azt mondom, hogy a vallomása elején Turcsányira vonatkozóan tett nyilatkozatok ellentétben állnak ezzel a tudósítással.

Landler dr.: Tartozom ezen kérdés feltevése előtt figyelmeztetni az ügyész urat, hogy hirlapi közlemények . . .

Elnök: Kérem. Én fogom eldönteni, hogy szabad-e ez a kir. ügyész úrnak vagy nem . . . E kérdésre nem kell felelni!

Pollacsek dr.: Igaz tanú úr, hogy ön nem tud gyorsírást?

— Igaz.

— Igaz, hogy egy ilyen ülés lefolyásáról jegyzeteket csinál s a redakcióban jegyzeteiből csinálja meg azon beszédeket, melyeket ott Sarlay és Turcsányi mondtak?

— Igen.

— Tehát ön csinálja azon beszédeket, melyeket ott elmondottak, s nem úgy jelenik meg, amint Turcsányi mondotta, hanem, ahogy Ön megcsinálja.

— Ahogy én gondolom, úgy adom vissza az értelmét.

Elnök: Ez a fontos csak.

Lengyel dr.: Itt van előttem egy tudósítás . . .

Elnök: Akkor a kir. ügyész úr méltán idézhet lapból.

Lengyel dr.: Itt Justh Ferenc beszédéből idézem a következőket . . .

Elnök: Én nem engedem meg. Általánosságban kijelenttem, hogy hírlapokból nem engedek idézni.

Lengyel dr.: Akkor nem lehet megállapítani a tényállást.

Polónyi Dezső: Tiszteletteljes indítványom volna. Méltóztassék elnök úr saját hatáskörén belül intézkedni, hogy a vád tárgyává nem tett cselekvény tekintetében ilyen lényegtelen vallomás miatt ne tartsunk ily hosszú szünetet a bizonyítási eljárásban.

Elnök: Lelkemből beszél ügyvéd úr. Nagyon szívesen mennék tovább, de miután nem tudom, hogy a védelem mi-ben látja ....

(Felkiáltások. Nem mi, hanem a vád veszi igénybe!)

Polónyi dr.: Ismét 18-ára vonatkozó körülményekre lett ez a tanú kihallgatva, melyek alapján vallomása csak erkölcsi értékkel bírhat. ..

Elnök: Ez azt hiszem, igen fontos lehet.

Győrffy dr.: Egy kérdésem van. Minthogy a tanú úr vallomásában a kir. ügyész úr ellentmondást vélt felfedezni, én ennek elosztatása és az igazság érdekében intézem önhöz a következő kérdést: méltóztassék nyilatkozni az iránt, hogy a vasutasok kérelmeinek — minthogy tudósításai szerint Turcsányi azt mondta volna, hogy a kunyerálás többé nem használ — volt-e foganatja vagy nem?

— Mindenki tudja hogy nem volt.

Elnök: Kívánják a tanú megesketését?

Ügyész: Én ellenzem a megesketést a Bp. 222. szakaszának második pontja alapján, amennyiben a tanú vallomásának lényegére nézve ingadozást tanúsított.

Gaal dr.: A 222. szakasz akkép határoz, hogy aggályossá teszi valamely tanú megesketését, ha tény tekintetében van vallomásában ingadozás. Egy kifejezés labilis volta vagy egy

kifejezés felhozása, vagy fel nem hozása ezt a kérdést el nem dönti. A kir. ügyész úrnak, akkor, midőn az általa hivatkozott tanúnak megesketését mellőzni kérte, legalább is kellett volna egyetlen egy olyan tényt megjelölni, mely tekintetében a tanú ingadozást mutat, vagy pedig, hogy egy korábbi vallomása a jelen vallomásával ellentétben áll. A miben a kir. ügyész úr az ellenmondást keresi, az nem a lényegre vonatkozó dolog, még pedig azért nem, mert a Pesti Napló cikkéből a tanúra rá-cáfolni nem lehetséges. Ez a perrendtartás paragrafusaival ellenkezik, ezért meghiteltetését kérem.

Elnök: A bíróság visszavonul a kérdés eldöntése végett.

Szünet után.

Elnök: A kir. törvényszék határozata a tanúnak meghiteltetési kérdésében az, hogy a tanú meghiteltetését a Bp. 222. §. második pontja alapján mellőzi ...

Landler és Győrffy dr.: Semmiségi panaszt jelentek be.

Elnök: Tessék megvárni az indokolást. Indokolom a törvényszék határozatát azzal, hogy a kir. törvényszék arról győződött meg, hogy a tanú vallomása lényeg tekintetében ingadozást tanúsít. Ugyanis a rendőrség előtt tett vallomására nézve mindjárt kihallgatása elején, azon kijelentést tette, hogy azt minden részében nem erősítheti meg. Ezzel szemben később kihallgatása során azon kijelentést tette, hogy a lapjában megjelent közleményeket most teljesen megerősíteni meri. Ez alapon a kir. törvényszék ingadozást lát a vallomásban, s ez indokból nem rendeli el a tanú meghiteltetését. Van valami észrevétel?

Landler dr.: A Bp. 381. §-a alapján semmiséget jelentek be az indokolás után annál inkább, mert a rendőrségnél tett vallomása a főtárgyalásnál nem mérvadó az ingadozás vagy határozottság megállapításánál.

Wilhelm Adolf dr. kihallgatása.

Wilhelm Adolf dr.: Monoron; 45; izraelita; gyakorló ügyvéd.

Elnök: Ügyvéd úr tud azokról a tárgyalásokról, ame-

lyek 20-ikán vagy talán később vagy előbb a demokrata körben a 13-as bizottság és Vöröss László közt folytak?

— Közvetlenül nem tudok ezekről. Gyakran voltam ott órák hosszat, de közvetlenül nem tudok, csak amit kívülről láttam.

— Van-e arról tudomása, hogy a bizottsági tagokat az ott jelenlévő nagy tömeg némileg terrorizálta?

— Erről van tudomásom.

— Miben állt ez?

— Egyes nyilatkozatok történtek, hogy ne engedjen a bizottság, mert különben baj lesz; gyanúsítások is történtek a bizottsággal szemben.

— Milyen szavakban nyilvánult a gyanúsítás?

— Amikor arról volt szó, hogy meg van az egyezség a kormány kiküldöttje és a bizottság között, akkor gyanúsító nyilatkozatokat hallottam.

— Oly szavakat hallott, hogy árulás, itt baj lesz, ne engedjenek?

— Igen.

— Valakit agyonütünk vagy megverünk?

— Ilyesmit nem hallottam.

— Zavargás vagy türelmetlenség volt?

— Igen elégedetlenek voltak.

— Hány órakor volt ez?

— Ez egy este volt, lehetett talán a sztrájk kiütését követő napon, azt hiszem, szerdán vagy csütörtökön este.

— Hány óra tájban, éjfélkor?

— Nem, estefelé.

— Már megállapítottuk, hogy kettő volt ilyen egy este-felé, egy éjfélkor.

— Én az estén voltam jelen.

Vázsonyi dr.: Emlékezik arra tanú úr, hogy 19-én, vagyis azon nap. mikor a sztrájk egyes állomásokon kitört, kik jöttek fel este, a vádlottak közül?

— Azon este — emlékszem, mert ép a városi tagok bizottsági ülése volt, mikor három negyed hét óra tájban feljöttem — ott találtam Sarlay, Breuer és Margulit urakat. Még

talán volt egy-kettő, nem emlékszem biztosan, azokat személyesen nem ismerem. Sarlay úrral beszéltem is.

— Milyen minőségben jöttek fel Sarlay, Margulit és Breuer urak?

— Úgy emlékszem arról volt szó, hogy a gyűlést mint olyant . . .

— Azt kérdeztem, milyen minőségben.

Elnök: Mint körtagok, vagy mint vendégek?

— Mint körtagokat ismertem ezen urakat.

— Mily célból jöttek fel?

— Hogy a képviselő úrral beszéljenek és hogy a sérelmeket ....

— Micsoda sérelmeket?

— Hogy a gyűlés nem engedélyeztetett.

— És mit akartak tenni?

— Úgy emlékezem közbenjárásra felkérni a képviselő urat . . .

— Kinél járjon közben?

— Az illetékes helyen, a miniszter urnál.

Vázsonyi dr.: Ott volt tanú úr, mikor megérkezett a sztrájk kitörésének híre?

— Ott voltam, este a gyűlés után még diskurálgattunk s ekkor érkezett a hír.

— Hogy fogadták ezen hírt? Örvendve?

— Roppant meg voltak lepve.

— Örvendtek vagy tettek más nyilatkozatot?

— Sőt azt mondták, hogy ez baj.

— S hogy ez nagy szerencsétlenség. Emlékszik erre tanú úr?

— Erre a kifejezésre is emlékezem.

Elnök: Megeskessük a tanú urat?

Ügyvédek: Kérjük.

Elnök: Foglaljon helyet.

Székács Antal kihallgatása.

Székács Antal; Budapest, 41 éves, izraelita, kereskedő.

Elnök: Huszadikán, mikor a 13-as bizottság a Demok-

rata-körben tárgyalta Vöröss László államtitkár úrral, jelen volt ön?

— Nem.

— Nem is tudja, hogy az ott jelenlevő tömeg hogy viselkedett a bizottság tagjaival szemben?

— Nem.

— *Vázsonyi* dr.: 19-iki estéről tessék kérdezni.

Elnök: A 19-iki estén ott volt tanú úr?

— Igenis.

— Többen voltak ott a bizottság tagjai közül?

— Nem ismerek bizottságot.

—

— Hát az itteni vádlottak?

— Személyesen csak Sarlay és Margulit urakat ismerem, azok jelen voltak.

— Turcsányi urat nem ismeri?

— Nincs szerencsém!

— Csak ők ketten voltak?

— Igen.

— Körtagok voltak ők?

— Nem tudom, azt hiszem, igen.

— Kivel kívántak ők érintkezni?

— Én a fővárosi tagok közgyűlése előtti értekezleten voltam jelen. Akkor kihívták Vázsonyi képviselő urat azzal, hogy vasutasok vannak jelen, akik beszélni óhajtanak vele.

— Ez a két úr?

— Nem tudom. Úgy hallottam, hogy vasutasok. Ki is ment a képviselő úr az értekezlet bevégeztével, én is kimentem a nagyterembe, ott láttam a képviselő urat, több vasutassal tárgyalni. Érdeklődtem is az iránt, hogy mi járatban vannak, azt hallottam, hogy a nagygyűlést betiltották és az engedély kieszközlése végett fordultak a képviselő úrhoz. Természetesen én diskkrét távolságban tartottam magam, minthogy ez a képviselő úr ügye s csak akkor lettem figyelmessé, mikor belépett valaki azzal, hogy kitört a sztrájk. Akkor közelebb mentem, mert természetes ez rendkívül érdekelt engem is és itt megszűnik minden diskreció és azt láttam, hogy ezek rendkívül meg voltak lepve és meg voltak döbbenve a hírtől.

— Tettek rá valami nyilatkozatot?

— Az egyes exclamatiókra nem emlékszem tisztán, csak egyes szavakra és többek közt, hogy szerencsétlenséget és bajt emlegettek.

— Nem az látszott, hogy örültek neki?

— Nem. Határozottan megdöbbenéssel fogadták.

Pollacsek dr.: A sztrájk folyamán vett-e magának alkalmat tanú úr, hogy kimenjen a Csömöri-úton lévő sztrájk-tanyára?

— Egyszer az Andrássy-úton jártam és akkor Perl Soma és dr. Pollák Ede kocsin mentek ki a sztrájk-tanyára. Engem felhívtak, nem-e mennék én is ki. Kíváncsiságból én is kimentem.

— Igaz, hogy önt a 13-as bizottság tagjai felkérték, hogy miután a tömegben vannak olyanok, akik a béke ellen izgatnak, hogy lennének szívesek önök a béke iránt hangulatot csinálni.

— A bizottság tagjaival nem beszéltem. Ellenben Vázsonyi képviselő úr arra kért fel bennünket, hogy beszéljünk kinn a béke érdekében, minthogy az a sejtelme, hogy künn van egy-két úriember, aki a tömeget lázítja.

— Meg is tették ezt?

— Igen.

— És mit tapasztaltak önök a hangulatról?

— Egy úrral beszélünk, aki nem volt vasutas, hanem ügyvéd és akit arra kértünk, hogy a békének ne állja útját. Ő erre csak azt hangoztatta, hogy neki eszében sincs a békének útját állani, ő csak a memorandumban foglalt pontok teljesítését kívánja.

— De nem tapasztalta, hogy a jelen levő vádlottak közül valaki ennek bármikép útját állta volna?

— Nem.

Elnök: Kívánják a tanú megesketését? (*Védők:* Kérjük!)
A bíróság elrendeli.

Wilhelm, Székács. Bodrogi meghiteltetnek.

Dózsa Miksa kihallgatása.

Dózsa Miksa, 51 éves, izr. vallású, vállalkozó.

Elnök: 19-én este ott volt a Demokrata-körben?

— Igen.

— Kik voltak jelen a vádlottak közül?

— Ott volt Sarlay, Turcsányi, Margulit, Breuer.

— Hány órákor?

— 8 órákor és a további időben.

Elnök: Ön meddig volt ott?

— 6— $\frac{1}{2}$ 9 között.

— Kivel érintkeztek a vádlottak?

— Vázsonyi úrral.

— Mi körül forgott a beszéd?

— A felett, hogy fel vannak függesztve és a másnapi, 20-iki ülés végett, hogy a képviselő úr járjon közbe, hogy megtartassák a gyűlés.

— Hát 20-ikáról mit tud?

— Akkor délután 4 óra tájban Vöröss nyűg. államtitkár jött a körbe be és én, mint a kör gazdája, fogadtam őt. Vöröss azt mondotta nekem, hogy iderendelte a 13-as bizottságot és arra kért, ha módomban van, intézkedjem, hogy a bizottsági tagok idejőjjenek. Én kocsira ültem és a bizottság tagjaiért mentem. Vörös azt is közölte, hogy ő azért választotta a kört, mert ott nyugodtan lehet tárgyalni.

— Hány órákor kezdték a tárgyalást?

— Körülbelül 4 órákor jött és felkért, hogy Vázsonyiért telefonáljak. Én azt megtettem. 5 óra tájban jöttek a bizottsági tagok és akkor kezdett velük Vörös tárgyalni, csakhamar azután jött Vázsonyi.

— Az a kérdés, hogy mikor a tárgyalás eredményét közölték a többi vasutasokkal, azok mily magatartást tanúsítottak?

— Azok nagyon izgatott magatartást tanúsítottak.

— Ön ellen?

— Nem.

— Ki ellen voltak fenyegető hangulatban?

— A 13-as bizottság tagjai ellen.

— És miért?

— Mert úgy látszott, hogy ők Vöröse László proposícióit el akarták fogadni és azért fenyegető szavak voltak hallhatók, sőt leszúrással fenyegették azokat, majd kénytelen voltam egyes urakat, mint a kör gazdája, kiutasítani. Feladatomnak tekintettem, hogy rendet csináljak és a kör tagjainak nyugal-mát megóvjam.

—

— Hát nem voltak megelégedve a bizottság működésével?

— Nem.

— „Árulás“ kifejezéseket hallott?

— Igen, sőt azt is, leszúrlak, a közvélemény el fog se-perni, stb.

— Dr. *Horváth* bíró: Ott volt a körben, mikor a sztrájk hire megjött?

— Igen.

— Hogy fogadták az urak?

— Kétségbe voltak esve és azt mondták, hogy most el vagyunk veszve.

— Tudja, hogy választották meg a 13-as bizottságot?

— Nem tudom.

Elnök (a vádlottakhoz): Meg tudják mondani, hogy történt a 13-as bizottság megválasztása.

Faludy: 19—20-ára éjjel kandidálás történt, talán 20—25 emberre . . .

— Most már emlékszem és a következő napon történt a választás.

Vázsonyi dr.: Kandidálás nélkül még nem volt választás.

— És kik állították össze a listát?

Faludy: Az ott összegyűlt vasutasok.

Ügyész nem ellenezte, a védők kérték a tanú megesketését. Megtörténik.

Vázsonyi dr.: Hock János tanúkenti kihallgatását kérem, a következő körülményekre: Arra, hogy a képviselő úr

maga a tömegben megfordultba tömeg hangulatát észlelte, még pedig az előrehaladt stádiumban, vagyis a második napon. Egy pozitív vallomást fog tenni és ő a saját tapasztalataiból tudja, hogy a tömeg elkeseredett hangulatban volt, amit különösen a horvát vasutasok letartóztatása okozott és a bizottság tagjai békére hajlandók voltak.

Ugyancsak azon körülményre kérem kihallgatni, hogy ő jelen volt 20-án, mikor Vöröss László először próbálta meg az egyezséget, a Zuglóban, azon helyiségben, ahol a 13-as bizottság a békéről tárgyalt és a bizottság a békét nemcsak elfogadtál, hanem őt felkérték, hogy a másnapi ülésen jelenjen meg és szóval hasson oda, hogy fogadják el a propozíciót. Ugyancsak gróf Batthyány Tivadar kihallgatását is kérem, a miniszternél szombatról vasárnapra virradó éjjel történetekre.

Súlyt helyezek arra, hogy midőn a kereskedelmi miniszter a szombat-vasárnapi éjjel fogadta a 13-as bizottságot a hajnali órákban, azt mondotta nekik, hogy legyenek türelemmel és hogy másnap délben fogja a választ megadni.

Landler dr.: ílock János tanú kihallgatását a magam részéről is kérem, elsősorban azon körülmény igazolására, hogy a 20. nagygyűlés már engedélyezve volt s oly időben határozta el a betiltást, mikor már a vasutasok arról tudomást se szerezhettek; továbbá a tömeg elkeseredett hangulatának és a 13-as bizottság magatartásának is classikus tanúja volt Hock János, így erre vonatkozólag is tanúságot tehet. Kérem kihallgatását!

Elnök: Hock János és gróf Batthyányi Tivadar kihallgatása elrendeltetik, az előrehaladt idő folytán azonban csak holnap fog foganatosíttatni.

Landler dr.: Fontosnak tartja azon körülmény bizonyítását, hogy a 20-iki nagygyűlés engedélyeztetett és csak az utolsó pillanatban vonatott vissza az engedély.

Bakonyi dr.: Kérem dr. Bischitz Miksa kihallgatását. Neki ugyanis Turcsányi a sztrájk kitörése alkalmával azt mondta, hogy ők a sztrájkra sohasem gondoltak.

A bíróság visszavonul.

A bíróság azt a határozatot hozta, hogy Hock Jánost, gróf Batthyány Tivadart és dr. Bischitz Lajost ki fogja hallgatni, VI. hó 7-én.

A tárgyalást az elnök 7 órakor berekeszti.

IV. nap, június 7-én, délelőtt 10 órakor.

Elnök: Tek. kir. törvényszék! Sarlay János és társai elleni bűnügyben a tegnapi félbeszakított tárgyalást folytatjuk.

Polónyi dr.: Tisztelettel kérem a nagyságos urat, hogy a Bp. 306. és az azt követő paragrafusában lefektetett azon kardinális elvnek, hogy a vád tanúi előbb hallgattassanak ki és bizonyítékai először szolgáltatassanak be, érvényt szerezni méltóztassék, hogy a védelem ne maradjon teljes sötétben.

Elnök: A kir. törvényszék már állást foglalt e kérdésben s kifejtettük, hogy Serbák, csak bizonyos vasúti kérdésekben fog nekünk felvilágosítást adni. Azért a bíróság azt is kifejtette, több nappal azelőtt, hogy őt utoljára fogja kihallgatni. Ép a védetem kérelmére, hogy ne befolyásolja, ha itt tanúkat hallgatunk ki.

Polónyi D. dr.: Tudtommal bizonyítékok is vannak nála.

Elnök: Méltóztassék belenyugodni a törvényszék ezen megállapodásába.

Landler dr.: Ezen körülménnyel kapcsolatosan, hogy Serbák úr bizonyos dolgokra felvilágosításokat adhat, ténybeli adataim vannak azon körülmény bizonyítására, hogy védecsem és egyáltalában a vádlottak a 480—1. paragrafusba ütköző bűncselekmény alanyát nem képezhetik, t. i. nem az államtól nyerik megbízatásukat . . .

Elnök: Megengedem. Folytassuk.

Landler dr.: Hogy ne vádoltassam azzal, hogy meglepétezzserű okmányokkal akarok bizonyítani, mint az ügyész úr, tegnap a táviratokra . . .

Elnök: Ha Serbákra kerül a sor, elfogadom ezen előtér-

jesztést, addig nem engedek közbeszólásokat. Folytassuk a bizonyítási eljárást,

Landler dr.: Ez egy ténybeli adat.

Elnök: Méltóztassék akkor előterjeszteni.

Kardos Emánuel kihallgatása.

Kardos Emánuel, temesvári szül., 30 éves, izraelita, vonatkísérő, kisegítő fékező.

Elnök: Figyelmeztetem, hogy tanúként lesz kihallgatva, vallomására esküt kell tenni, csak az igazat mondja, ha nem az igazat mondaná, a törvény, mint hamis esküttevőt büntetné. Úgy tudom, hogy a védelem hivatkozott a tanúra, minő körülményt kíván vele igazolni.

Pollacsek dr.: Azt, hogy a 13-as bizottság mandátumát szavazó-cédulákkal megejtett választás útján kapta.

Elnök: Tudja azt, hogy hogyan választották meg a bizottságot?

— Igen. Cédulákat köröztek.

— Ön is kapott?

— Igen. Javítottam rajta, töröltem neveket és ráírtam egy másik embert.

— Akiben bizalma volt?

— Igen.

— Hol történt a választás?

— Künn a tanyán, a Zuglóban.

— Sokan voltak ott?

— 10—12000-ren.

— Ezek a vádlottak ott voltak?

— Igenis.

— A vádlottak részéről valami befolyásolást nem tapasztaltak, hogy kire szavazzanak?

— Nem.

— Ezek a vádlottak minő tevékenységet fejtettek ott ki?

— Nem tudom.

— Biztatták önöket, hogy ne álljanak munkába?

— Sohasem hallottam.

- Kik körözték a cédulákat?
- Osztogatták. Egyik a másiknak adta.
- Kis cédula volt?
- Igen.

Ügyész: A cédulákkal mit tett?

Gyórfy dr.: Méltóztassék hangosabban beszélni, egy szót sem hallok.

Ügyész: Tessék akkor közelebb jönni.

Baracs dr.: Nagyon szépen kérjük az ügyész urat, kegyeskedjék hangosabban beszélni.

Ügyész: A cédulákkal mit tett azután?

Elnök: Majd én leszek a tolmács. (Ismétli a kérdést).

— Nem tudom, hogy kinek adták oda, mit csináltak vele.

- Bizonyos szavazatszedő küldöttség volt?
- Azt sem tudom.
- Ki vette el öntől a szavazójegyet?
- Egyik a másiktól elvette, hogy hová tették, nem tudom.

- Az összeszámolás hogy történt?
  - Azt sem tudom, hogy és hol történt.
- Ügyész:* Hány név volt azon a cédulán?

- Arra nem emlékszem.
- Arról mit hallott, ki állította össze a névjegyzéket?
- Nem tudom.
- Nem is érdeklődött semmi iránt?
- Nem.
- Tudta, hogy miről volt szó?
- Tudtam.

— *Füzesséry* bíró: Kihirdették, hogy a választásnak mi lett az eredménye?

— Azt sem hallottam.

Elnök: Hányadikán volt ez?

- Bizony már nem emlékszem rá.
- Azután, hogy megállították a vonatot?
- Azt sem tudom biztosan.

Pollacsek dr.: Ön Breueerrel egy helyen működött, mikor szolgálatban volt?

— Nem.

Rácز dr.: Feljárt a Demokrata-körbe, érdeklődött a tanácskozások iránt?

— Több ízben.

— Mikor a tanácskozások voltak s a sztrájkbizottság tagjai ott voltak, milyen beszédet tettek? Izgattak?

— Semmit kérem.

— Miket mondtak maguknak?

Egyáltalában rossz szót nem szóltak hozzánk.

Ügyész: A sztrájk első napjára emlékszik?

— Arra emlékszem.

— Hát akkor szerdán este fenn volt a Demokrata-körben?

— Nem voltam Pesten.

— A mikor Vörös László tanácskozott a 13-as bizottsággal, fenn volt?

— Akkor nem voltam ott.

— Máskor sem?

— Máskor sem.

Elnök: Kívánják a tanú meghiteltetését? (Ügyvédek: Kérjük.)

Ügyész: Pardon, egy kérdést. Azt mondotta a bíró úr kérdésére, hogy az eredményt nem hirdették ki.

— Azt nem hallottam.

— Mikor hallotta, hogy kik a 13-as bizottság tagjai?

— Mikor egyik a másiknak megmondotta, hogy ezeket megválasztották.

— Az nap?

— Igen.

Vázsonyi dr.: Mi a vádnak nem engedhetjük meg, azt az előnyt, hogy susogjon.

Rácз dr.: így történhetik meg azután, hogy a tanú vallomására a vád azt mondja, hogy ingadozó.

Baracs dr.: Van szerencsém egy egészen alázatos, minden célzatosságtól ment egész komolyan vett előterjesztést

tenni. T. i. a kir. ügyész urat szépen megkérjük, kegyeskedjék kéréseit oly hangon intézni, mely a terem akusztikájához s a tárgyalás azon követelményéhez, hogy a védelem is hallja a kérdéseket, alkalmazkodjék. Miután az igen t. ügyész úr hangja felett nem rendelkezünk, méltóztassék az ő kérdéseit közvetíteni az elnök úrnak.

Elnök: Mi volt a kérdés?

Ügyész: Hát a védők rendelkeznek itt?

Elnök: Nem; én rendelkezem s felszólítom az ügyész urat, hogy a kérdést ismétlje meg.

Ügyész: Már magam sem emlékezem. (Felkiáltások: Ott van a gyorsírói jegyzet.)

Füzesséry bíró: Majd megmondom én. Ki hirdette ki az eredményt?

— Hogy ki, arra nem emlékszem.

Elnök: Kívánják a tanú megesketését? (Igen.) A bíróság elrendeli.

A tanút meghitteltetik.

Schmidtbauer Gyula kihallgatása.

Schmidtbauer Gyula, Balassa-Sámsonon, Békésmegye, szül., 42 éves, róm. kath., m. áll. vasúti raktáros.

Elnök: Mire nézve kívánja a védelem a tanú kihallgatását?

Pollacsek dr.: Ugyan erre.

Elnök: Ott volt azon az értekezleten vagy összejövetelelen, mikor a 13-as bizottságot megválasztották?

— Nem.

— Hogy miként történt a megválasztás tudja ön azt?

— Körülbelül 11 órakor mentem ki a sztrájtanyára, akkor értesültem róla, hogy valami szavazó-lapok útján választották a bizottságot.

— Ön nem kapott ilyent?

— Nem.

— Nem is használt ilyent? Nem törölt nem irt hozzá?

— Nem.

— Mert akkor a választás már megtörtént?

— Igen.

— Kívánják a Demokrata körben való jelenlétét konstatálni. (Nem.)

— *Póllacsek* dr.: ön Breuerrel egy osztályban szolgált?

— Igen a raktár-főnökségnél vagyunk beosztva.

— Tapasztalta-e, hogy önt vagy másokat a kikkel ott együtt működnek a munka beszüntetésére bujtogatta, izgatta bátorította volna?

— Nem tapasztaltam.

— Főnöke volt önnek?

— Nem.

Elnök: Kívánják a tanú megesketését? (Védő: Kérjük.)

A bíróság elrendeli.

A tanút megesketik.

Fodor Ármin kihallgatása:

Fodor Ármin, budapesti szül., 21; izr.; vonat-málházó a Rákos-rendező pályaudvaron.

Elnök: Ugyanazon körülményt kívánják a tanúval bizonyítani. (Igen.)

— Tudja ön mikor választották meg a 13-as bizottságot?

— Én 20-án kinn voltam a Csömöri-uton a vendéglőben, ahol a tömeg gyűlésezett. Láttam, hogy a tömeg üzletvezetőségként tömörülve volt s láttam, hogy szavazó-cédulákat írtak alá. Egyiken volt 20—25 név.

— Kapott ön olyant?

— Nem. Csak bejöttem megnézni a tömeget.

— Nem is szavazott?

— Nem.

— Nem húzott ki semmit és nem irt bele semmit?

— Nem.

— Láttá, hogy beszoigáltatták valami gyűjtődébe?

— Azt sem láttam. Kiki azt írta fel, akit akart.

— Nem oly nyomtatott cédulák voltak?

— Nem. Mindenki ceruzával írta fel.

— Voltak ott ezen vádlottak közül akkor?

— Végig mentem az egész kerthelyiségen, de nem látam senkit.

— Breuer ott volt 12 — 1 óra között a sztrájknyán?

— Nem.

Elnök: Kívánják a tanú megesketését? (Védők: Kérjük.)
A bíróság elrendeli.

A tanút meghiteltetik.

Bischitz Miksa dr. kihallgatása.

Bischitz Miksa dr., losonci szül., 30; izr.; gyakorló orvos.

Elnök: Mikor megnyitottam a tárgyalást, rögtön bizonyos felszólalások történtek a védői padokról, ennek tulajdonítom, hogy azon előterjesztést, amelyet akartam tenni, akkor elfeledtem. Tehát most utólag teszem meg, hogy t. i. a jegyző úr tegnap már anyira kimerült, hogy teljesen munkaképtelenné vált, és képtelen tovább jegyezni. Ezért úgy intézkedtem, hogy még egy jegyző fog vele lenni. Méltóztassék tudomásul venni.

Rác dr.: Isten hozta! (Derűlség.)

Elnök: Ezek után folytatjuk a tárgyalást ön is tanúként lesz kihallgatva vallomására esküt fog tenni, igazat mondjon, mert ha nem igazat mondana s úgy esküdnék, mint hamis tanút bünteti a törvény. Mit kíván a védelem a tanúval bizonyítani.

Bakonyi dr.: Arra nézve kérem kihallgatni, hogy ápr. 17-én, mikor gyűlést tartottak az angyalföldi polgári körben, akkor minő megállapodásokra jutottak vagy minő határozatot hoztak, különösen pedig Turcsányi, aki egyik szónoka volt az ülésnek, minő nyilatkozatot tett?

Elnök: Ott volt az ülésen?

— Igen.

— Hol tartották azt?

— Az angyalföldi polgári kör helyiségében.

— Hányadikán?

— Ápr. 17-én.

— Ki elnökölt?

— Faludy József.

- Nem Földesy?
- Nem. Azt az urat nem is ismerem.
- A vádlottak részéről kik voltak jelen?
- Többen. Ez ugyanis az angyalföldi szűkebb körű helyi bizottság ülése volt, az urak, nagyobb részt a kör tagjai, kérték a kör helyiségét tanácskozásra.
- Úgy volt jelen véletlenül?
- Mint a kör egyik tagja.
- Hevesebb felszólalásokat hallott ön?
- Voltak hevesebbek is, de az elnök mindig higgadságra intett s az egyiket, aki a sztrájk szót emiitette, Turcsányi és Faludy rendre is utasították, hogy e szó nem való a tárgyalás komoly menetéhez.
- Turcsányi nem volt elnök?
- Egy felszólalásban tiltakozott ellene, hogy ez sérti a tárgyalás komolyságát és higgadságát.
- A felszólaló aki a sztrájk szót emiitette itt van a vádlottak között?
- Nem emlékezem az arcára. Nem kísértem figyelemmel az egyént, teljesen külön szobában voltunk, óriási ember tömeg volt, nem is lehetett látni a felszólalót.
- Nézzen körül, nem ismeri fel?
- Nem.
- Faludy úr rendreutasította?
- Határozottan igen.
- Miért? Mi is sokat emlegetjük a sztrájk szót?
- Hogy a szót ki sem szabad mondani, mert a vasutasok mozgalmának nem a sztrájk a célja, hanem inkább higgadságra intette őket, hogy evvel inkább leszünk képesek valamit kivívni.
- Turcsányi tett valami kijelentést?
- Azt mondta, hogy az ilyen szavak képesek arra, hogy a kevésbé higgadt elemet hevesebb indulatra ragadják, mely az ő dolgaira határozottan káros volna.
- Nem izgatólag beszélt?
- Ellenkezőleg inkább csillapító hatásúnak látszott egész viselkedése a gyűlésen. Rám határozottan azt a benyo-

mást tette, hogy csillapítani akart. Egyebek közt a gyűlés után megtörtént, hogy beszélgettünk a vasutasokkal s előadtuk, hogy-milyen elkeseredett hangulatban, vannak és ha kíván-ságaikat meg nem adnák képesek lennének a sztrájkra. Erre Turcsányi azt mondotta, .hogy isten őrizz, hogy ez az eshe-tőség beálljon az a mozgalomra volna óriási kárral s az ál-lamháztartás gépezetére volna olyan hatással, mely veszélybe dönténé az országot, ő a maga részéről azon lesz,, hogy ezt mindenáron megakadályozza.

— Ezekkel a szavakkal?

— Igen.

— A tömeget nem izgatta az önök háta megett?

— Nem hallottam, nem hinném, mert kifejezetten kor-mánypárti ember.

— *Turcsányi*: Mióta ismer engem tanú úr?

— 5—6 éve.

— Feltételezi rólam azt az én jellemem, egyéniségem, tisztességem szempontjából, hogy én ott a polgárok között tör-tént nyilatkozatom után azzal ellentétben azután én a tömeg közé menve titokban bujtogatok: nyilvánosan csillapító nyilat-kozatokat teszek, titokban a sztrájk mellett izgatok?

— Én Turcsányit ismerem, sokkal jellemesebb ember-nem hiszem, hogy jellemével összeegyezhető volna, az ilyen eljárás.

Elnök: Kívánják a tanú megesketését? (Ügyvédek: Kér-jük.) A bíróság elrendeli.

Tanú meghiteltetik.

Radó Richárd kihallgatása.

Radó Richárd, Budapesti szül. 28 éves, izr. hírlapíró.

Elnök a védőkhöz: Mit kívánnak igazolni a tanú úrral?

Pollacsek dr.: A szavazást.

Általános figyelmeztetés után:

— Tud-e valamit arról, hogy a 13-as bizottság hogyan alakult meg, mily alakban lett megválasztva?

— Kérem 19-én este a Demokrata körben voltam, mint a Magyar Hírlap munkatársa és végig hallgattam a tanács-

kozást, amely a körül folyt, hogy a békét megteremtsék, csillapítsák le a hangulatot, amely a vasutasok között uralkodott.

— Mikor volt ez?

— 19-én este 8 órakor, mert 7 órakor érkeztem oda, de akkor még kevesen voltak ott. Akkor még nem volt bizottság.

— Hogy folyt le a bizottsági tagok megválasztása ott künn?

— A sztrájkanyagán osztogatták szét a kandidáló cédulákat a tömegben.

— Kik osztották?

— Maga a tömeg.

— A vádlottak közül osztott-e valaki ilyen cédulákat?

— Nem, szó sincs róla.

— Csak a tömeg?

— Csak a tömeg.

— A vádlottak befolyásolták azt, hogy miként választanak és kit?

— Nem.

— Szabad volt a törlés?

— Igen, sőt a tömegben egyik-másik törült is a nevéből.

— Be lettek valami gyűjtő szekrénybe adva vagy valaki összeszedte a szavazatokat?

— Nem; csak láttam, hogy a szavazó cédulákat szét osztották a tömeg között és tanácskoztak egyesek egymás között, hogy kit törüljenek.

Pollacsek dr.: Hát azt tudja tanú úr, hogy Breuer Ferencet anélkül, hogy jelölték volna, megválasztották a 13-as bizottság tagjává?

— Azt tudom.

Vázsonyi dr.: Kérem, méltóztatott vallomása kezdetén arról megemlékezni, hogy ott volt 19-én este a Demokrata körben. Kik voltak a vádlottak közül akkor a körben?

— Sarlay, Breuer, Margulit későbbben Turcsányi.

— Miután figyelemmel kísérte a dolgot, miért jöttek fel ezek az urak az ön tudomása szerint?

— Részben a felfüggesztés dolgában, részben a másnapra tervezett nagygyűlés megbeszélése céljából.

— Hát tudtak ezek az urak arról, hogy sztrájk van vagy lesz?

— Nem tudtak, sőt mikor a sztrájk híre odajutott, mi alatt tanácskoztak, összecsapták kezeiket, konsternálva voltak és azt mondták, hogy valamit tenni kell, mert nagy szerencsétlenség az.

— Hallott ily irányban nyilatkozni?

— Hallottam, hogy szerencsétlenségnek, bajnak nevezték a hirt.

— Kivétel nélkül...

— Kivétel nélkül.

— Méltóztatik emlékezni arra, hogy Sarlay és Breuer, valamint a 13-as bizottság tagjai azon ülés előtt, amelyen Szemányi 24 órás javaslata is tárgyalatott, azon erőlködtek a tömeg között járkálva, hogy rábírák azt, hogy Vöröss László javaslatát elfogadja?

— Igen erről tudok, sőt azt is, hogy Breuer egyik legnagyobb hive volt a békének, valamint Sarlay. Én érintkeztem velük és a demokrata-körben kérdeztem Breuertől, hogy mit tart a helyzetről, mire azt mondotta, hogy ideje volna, hogy mielőtt béke legyen.

Vázsonyi dr.: Emlékszik arra, hogy künn ezen alkalommal a bizottság tagjai a befolyásukat is érvényesítették a tömegben?

— Igen, azt tudom.

Vázsonyi dr.: És tudja, hogy a 13-as bizottság tagjai közül valaki izgatott volna?

— Erről nem tudok, sőt ellenkezőjét határozottan állíthatom, amennyiben az urakat ismerem és velük mindig együtt voltam.

Vázsonyi dr.: Miután ön mint hirlaptudósító künn volt, méltóztatik tudni, hogy mily körülmény volt az, amely elkese- rítette a hangulatot és nehezzé tette a kibontakozást?

— A Szemányi vezetése alatt álló horvát trupp nagyon el volt keseredve, mert sok horvátot a rendőrség letartóztatott.

— Hány horvát volt künn?

— Néhány száz.

— Kik voltak a harcosok, akik a békét megakadályozták?

— Nem tudom.

— A horvátokkal nem beszélt?

— Nem.

— *Landler dr.*: Ott volt-e tanú úr az ápr. 18-iki gyűlésen, amely az altiszti körben lett megtartva és melyen Justh elnökölt.

— Igen.

— *Landler dr.*: Elejétől végig?

— Igen.

— *Landler dr.*: Nem méltóztatik emlékezni, hogy Justh kihirdette, hogy a 18-iki gyűlés az elnök-igazgató engedélyével lesz megtartva?

— Igen.

— *Landler dr.*: És hogy ennek az elnöki igazgató engedélyével megtartott gyűlésnek a fizetésrendezés és a 20-iki gyűlés megtartása volt a tárgyzata?

— — Igen.

— *Landler dr.*: Emlékszik arra, hogy Justh határozatképen enuncióta, hogy a 20-iki nagygyűlés elhatározatott?

— Emlékszem, sőt megírtam is.

— Künn volt 21-én az ülésen, a melyen Vöröss László propozícióit a tömeg elé terjesztették?

— Igen.

— Emlékszik arra, hogy mikor a 13-as bizottság egyik tagja azon propozíciókat enuncióta, a tömeg nem is akarta meghallgatni, hanem mindjárt az első szónál „amnesztia“ oly zűrzavar keletkezett hogy negyed óráig szóhoz nem lehetett jutni.

Valósággal lehurrogták.

Igaz, hogy mikor Szemányi azt ajánlotta, hogy 24 óra alatt fogadja el a kormány a béke pontozatokat, stb .stb., a tömeg azt kiáltotta: „Le vele, *azonnal* kell teljesíteni összes követelésünket?

— Igaz, azt mondták, *rögtön*.

Győrffy dr.: Legyen szíves tanú úr megmondani, hogy a választás miért történt ilyenformán, mint említeni méltóztatott?

— Úgy tudom, technikai okból, mert máskép nem történhetett.

— Miért nem, talán a rendőrség miatt?

— A rendőrségi beavatkozás kikerülése végett, miután mindig arról volt szó, hogy a legnyugodtabb hangulatban viselkedjenek a vasutasok, hogy a rendőrségnek beavatkozásra ne legyen oka.

Ügyész és védők kérték a meghiteltetést.

Elnök ezt elrendelte.

Hock János vallomása.

Devecseri születésű, 45 éves, r. k., plébános a X. kerületben.

Általános figyelmeztetés után.

Elnök: Mily körülményre kívánja a védelem kihallgatni.

Vázasnyai dr.: Két lényeges körülményre:

Az első körülmény az, hogy a képviselő úr tanúja annak, hogy a 13-as bizottság tagjai a munkamegszüntetés első napján, este már hajlandók voltak Vöröss László feltevéleit elfogadni, sőt kérték őt arra, hogy a másnap megtartandó ülésen jelenjék meg és hasson oda a tömegnél, hogy az a munkához visszatérjen. A második körülmény pedig az, hogy a képviselő úr személyesen is járt a sztrájk tanyán és kegyes lesz az ott észleltekről vallomást tenni.

Elnök: Mit tud arról, hogy Vöröss László és a 13-as bizottság tagjai között lefolyt tárgyalásokra vonatkozólag a tömeg minő magatartást tanúsított?

— Kérem én jelen voltam a sztrájk kiörése utáni napon a sztrájk tanyán, még úgy kerültem oda, hogy az én kerületemben nagyon sok vasutas volt, a kik közül a még véglegesen ki nem nevezettek engem már évek óta felkerestek, hogy tegyek lépést érdekükben a kormánynál a nyugdíjigény megállapítása és a nyugdíjintézet felállítása érdekében.

Elnök: Ezek nem állandóan alkalmazottak?

— Nem. És ezen emberek, kik közül többen különösen az állami gépgyári munkaszünet következtében állás nélkül vannak, érdekében, valamint a sztrájk kérdésében felakartam a parlamentben szólni és azért mentem ki, hogy közvetlen tapasztalatokat szerezzek.

— Mikor volt ez?

— Talán 20-án, tehát az első napon. Nem is akartam kimenni, hanem felkerestem Margulitot, aki ezen kérdésben teljesen jártas és adatok felett rendelkezik. Őt nem találtam lakásán, hanem bátyját. Én nem akartam kimenni, mert féltem, hogy megjelenésemet félremagyarázzák vagy a tömeg a sztrájkban tápot nyer, én a sztrájk által egy állami érdeket látok veszélyeztetve és ehhez én nem akarok hozzájárulni. Ezért én hazamentem és kértem mikor beszélhetnék öcscsével. Onnan telefonálták, hogy testvére nem jöhet, hogy a sztrájkanyagán van; tehát oda kimentem és mint hallottam egy korcsmahelyiségben vele együtt tanácskozások folynak, oda mentem; a hova nem sokára Vázsonyi barátom és Vöröss államtitkár jött.

Elnök: És mikor?

— Este. Megjelent dr. Vázsonyi és Vöröss és többen ez urak közül, kik jelen voltak a sztrájkbizottsági tagok közül, első kérdésük az volt, megengedte-e a kormány, hogy a letartóztatott vasutasok szabadlára helyeztessenek, mert a tömeg azt akarja, hogy előbb ne álljanak szóba senkivel.

— A 13-as bizottság mondta?

— Igen ennek tagjai mondták, hogy a tömeg nem akar előbb szóba állani senkivel. Kérem Vörös maga is elítélte a letartóztatást, mondotta, hogy azt helytelennek tartja és ezért a főkapitánysághoz fordult és első tette az volt, hogy a letartóztatott szabadlára helyezését kieszközölje. Midőn a szabadlára helyezés megtörtént, a bizottsági tagok kijelentették; hogy most már hajlandók tárgyalásokba bocsátkozni. Én magam is azt tanácsoltam nekik, hogy törekedjenek azonnal a békét megkötni és mondtam, hogy a közvélemény, ha a sztrájk tovább tart, Önök ellen fog fordulni, sőt még a képviselők is és a közvélemény majd egyhangúlag el fogja őket ítélni, ha az

általános nagy érdeket speciális érdekükkel, még ha jogos is az, nem tudják összeegyeztetni. Az urak hajlandóknak mutatták magukat a békére.

Elnök: Hát kik tartották fenn a sztrájkot?

— A tömeg, nem a 13-as bizottság tagjai.

— Én Vöröss ny. államtitkártól azt kérdeztem, vájjon a kormány nevében jött, vagyis tud-e teljesen garanciát nyújtani, hogy a miben megegyeznek, azt keresztül is viszi a kormánynál? ő azt mondotta válaszul: „Én jót állok, ha megegyezésre! jutunk, a kormány el fogja fogadni. Viszont én tettem kérdést a bizottsági tagokhoz, vájjon „önök tudnak-e garanciát nyújtani ma, hogy a megállapodást a tömeg elfogadja? “ Az egyik azt mondta, hogy tudunk, de másik ismét azt mondotta, hogy ez esetben, ha a tömeg elé megyünk, vele megismertetjük álláspontunkat és ha rá lesz birható, akkor végleges választ tudunk adni és kérem emlékszem, hogy Vázsonyi azt mondotta, hogy itt nem kenyérről, hanem a közszabadság körül folyik a harc, ezek az urak azért sztrájkolnak, mert letartóztatások történnek.

Elnök: Kérem hagyjuk ezt.

— Én hű képet akarok adni.

Vázsonyi dr. Azt akarom, hogy a rágalmakat újból megcáfoljam.

Elnök: De röviden.

Baracs dr. Kérem teljes részletességgel lehet a valót megállapítani.

Hock: Én azt mondtam a vasutasoknak, hogy addig lesznek erősek, míg törvényes alapon lesznek és mindenki fogja tapasztalni, hogy míg a törvényes alapon állanak velük vagyunk, de ha sztrájkolnak, az egész ország közvéleménye, sőt a parlament kénytelen lesz ellenük állást foglalni, akkor az urak kétségbeesetten szóltak: Kérem azokba a pontokba, amelyeket Vöröss képviselő úr formulázott, nagyon szívesen belemegyünk és mi azokat teljesen el is fogadhatóknak tartjuk, de nem tudjuk, hogy mit cselekszik a közönség és azt mondták, hogy „miután a képviselő úrnak ékesszólásától sokat várunk és tudjuk, hogy a tömegre tud hatni, legyenek

szíves holnap reggel idejönni és a tömegnek előadni, hogy ezzel a kívánságaikkal kielégítve vannak és a sztrájkot szüntessem be. Ezt mondta nekem Sarlay és ha jól emlékszem Faludy, sőt másnap reggel, mikor a képviselőházban a nem véglegesített vasutasok nyugdíjintézete felállíttatása érdekében felszólalni akartam, a felszólalás előtt hozzám jött Vöröss e szavakkal: „Édes János, jöjj, mert téled várjuk, hogy a tömegnél engedékenységet idézel elő és azt hiszem, hogy talán elfogadják a békepontokat.“ Azt feleltem: „beszédemet rögtön bevégezni is fogom és rendelkezésedre állok; és miután a beszéd elhúzódott, annak bevégezésekor jött hozzám Vöröss azzal, hogy most már késő mert a tömeg nem fogadta el a proposíciókat.

Elnök: Melyeket a 13-as bizottság elfogadott?

— Igen ezeket a feltételeket.

— Miután Vörös államtitkár úr azt mondta, most már vége a dolognak, új stádiumba lépett az egész tárgyalás, nem is mentem ki. Annyit azonban tudok, hogy a tömeget a mi megállapodásunk nem elégítette ki, mert másnap, mikor újból kimentem . . .

— Ez volt harmadnap?

— Ez 20-án volt.

— A felszólalás a házban 20-án volt.

— Pardon, akkor a dátumot eltévesztettem. 19-én tört ki a sztrájk, 20-án beszélt Vázsonyi, 21-én beszéltem én. 20-ikán este voltam künn és azután másodszer a beszédem után 21-én délután. Mikor kimentem, azt hallottam, hogy a tömeg rám nagyon ingerült és nekem tulajdonították — bár nekem csak közvetítő szerepem volt.

— Hozzám méltóztassék beszélni.

— Közvetlen benyomást nyerek az uraktól, azért mert fültnék voltak. 21-én kimentem, azt hallottam, hogy a tömeg nagyon ingerült rám és bosszús, mert nekem tulajdonították a békepontokat, amelyek őket nem elégítették ki.

— Meg is győződött arról?

— Igen, bementem az udvarba, hol a vasutasok egy nagy csapata, 3—400 ember egy hordó sört ittak, meglehető

vidám hangulatban. A tömeg közé belekeveredtem, észrevet-
tek, egy kis tüntetés is volt s azt mondtam nekik: Uraim, hig-
yék el, hogy több előnyt nem fognak elérni, mint amit a 13-avS
bizottság önöknek proponált, ha tovább folytatják a dolgot
nagy baj lesz önökre s az országra nézve is. Erre ők azt
mondták.

— A 13-as bizottság?

— Nem, a tömeg. Hangok hallatszottak a tömegből s
reám azt a benyomást tették, hogy meg voltak győződve, hogy
ha kitartanak, az ügyeket teljes diadalra viszik. Az egyik azt
mondta, hogy ha két napig bírjuk, a kormány kénytelen lesz
engedni, mi itt nem alkuszunk; sőt az egyik azt mondta, hogy
akkor hisznek a kormánynak, ha nekik Írásban közjegyzői
iratban adja ki, hogy velük békét akar kötni. (Derűtség.)
Erre azt mondtam, hogy ne higyjék, hogy Magyarország
vezető hatósága, a kormányzat olyan, mint a vadkörte, ha el-
tesszük egy időre, megpuhul magától. Ellenkezőleg kénytelen
lesz cselekedni, mert rákényszerítik az urak.

— Mi történt erre?

— Az urak megéjleneztek és azt mondták, hogy nem
békülünk. (Nagy derűtség.)

— Az egész működése ebből állt?

— Én miután láttam, hogy nem lehet a tömeggel be-
szélni, érvekké nem lehet hatni, a szenvedélyek a végletekig
vannak felcsigázva és használni nem tudok, ajánltam maga-
mat és ott hagytam őket.

— És akkor bement ön a demokrata-körbe?

— Az este. Ott volt a 13-as bizottság, nem mindnyájan,
de voltak legalább öten-hatan s ott volt Vöröss László is.
Abban a pillanatban távozott és azt mondta: „Remény van
még a kibontakozásra, az urak fogalmazzák meg véglegesen
memorandumukat, melynek alapján a kormány eljárhat.“

— Akkor nem látta a képviselő úr, hogy a tömeg egy
része jelen lett volna a körben?

— Nem, a tömeget nem láttam, nem láttam senkit. Ne-
kem lelkiismeretes benyomásom az, hogy ha a 13 ember csi-
nálja a sztrájkot, azokkal megegyezésre jutottunk volna, mert

ők elfogadták a propozíciót, de a tömeg, aki elé vitték a megállapodásukat, visszautasította azokat. Mint közvetlen szemtanú szereztem erről bizonyítékot s azt hiszem ez az adat hozzájárul az igazság tisztázásához.

— Általánosságban már tetszett mondani, hogy a 13-as bizottsággal meg lehetett alkudni, de én most egyenként kérdezem; egyenként a vádlottak hogy viselkedtek? Volt közöttük, amelyik izgatott, vagy teljesíthetetlen feltételeket követelt?

— Nem. Később bejött a 13-as bizottságba, mikor a tárgyalást csaknem befejeztük Seide úr, s kérdezte, hogy áll a dolog?

— Ő odakünn volt?

— Ő akkor érkezett meg, mikor a tárgyalást befejeztük Vöröss, Vázsonyi s én és az urak, s azt mondta, hogy várjunk egy-két emberre.

— Odakünn történt a sztrájkanyán?

— Még az első alkalommal. Seide úr azt mondta, a mikor értesült, hogy miben állapodtak meg az urak, hogy én sem akarok törést, azt akarom, hogy békességesen meg lehessen oldani a dolgot, mi nem akarunk teljesíthetetlen követeléseket, ha csak elfogadható, nagyon szívesen belemegyünk. Az a benyomásom, hogy Sarlay és Seide urak voltak leginkább a béke mellett. A legharcosabbnak tetszett nekem Kacsó úr. .

— *Ügyész:* Azt méltóztatott mondani, hogy 21-én délután, mikor künn volt a sztrájkanyán, és 3—400 söröző tömeggel beszélt . . .

— Én nem söröztem, ők söröztek. (Derültség.)

— ... hogy akkor az a impressiója volt . . .

Miklós dr.: Megint fisztulázik az ügyész úr. Ne fuvolázzon.

Vázsonyi: Csak a sört hallottuk az egészből.

Ügyész: Nem tudom mi ez, bírói tárgyalás ez? . . . hogy akkor hangok hallatszottak abban az irányban, hogy ha kitaranak még két napig, okvetlen győznek. Most azt kérdezem tanú úrtól, akinek kerületében is igen sok vasutas választó van s az ügygyel foglalkozott előbb is, aki ismeri az

előzményeket, a fejleményeket, megfigyelte a tömeg hangulatát, hallotta azt a meggyőződést kifejezésre jutni, mi az impressziója tanú úrnak, hogy támadhatott, miből keletkezhetett ez a meggyőződés 21-én?

— Azt gondolom, ezek az emberek szintén gondolkodtak és belátták, hogy ha egy egész országban szünetel a forgalom, megakad a vérkeringés, akkor pár force des choses, a dolgok kényszerítő erejénél fogva, a kormány kényszerítve lesz az ő követeléseiket elfogadni. Azt gondolom, hogy ők ezt belátták, vagy ha nem látták be, volt egy-két értelmes ember közöttük, aki megmagyarázhatta nekik, hogy ha mi nem engedünk, a kormány kénytelen lesz, hogy az üzemet felvesse az engedményeket megadni.

Elnök: Ebből következtetve ismét kérdzem én is, hogy nem azt gondolta ön, hogy van valaki a tömeg háta mögött, aki őket biztatja?

— Ellenkezőleg, én rám azt a benyomást tette, hogy a tömeg nem bizott senkiben, sem bennem, sem a közvetítőben, a 13-as bizottságban sem, ők a maguk erejében bíztak, hogy az ő szervezett helyzetük megfogja akasztani a forgalmat s ezáltal kényszerítve lesz a kormány velük megalkudni.

Ügyész: Azt méltóztatott mondani, hogy tanú úr úgy képzei, hogy ők is gondolkodtak, hogy ők is belátták és hogy értelmes emberek felvilágosították ebben az irányban, hogy ha ezzel a szervezett erővel kitartanak . . .

— Ez az én benyomásom.

— És akkor bekövetkezett, hogy mégis lefőződtek.

— Természetes, hogy bekövetkezett, elbuktak.

— Már most méltóztassék a gondolkodást, a belátást, az emberek értelmességét és az eredményt egymással szembe állítani s nyilatkozni arra nézve, hogy csak abból származott az a meggyőződés?

— A világon nincsen olyan ember, akinek minden gondolata beteljesül. (Derülség.)

Vázsonyi dr.: Még a kormányé sem.

Ügyész: A kormányé beteljesült.

Gyórfly dr.: Metafizika . . . (Nagy zaj.)

Vázsonyi: Nem egészen úgy, mint a hogy az ügyész úr szerette volna.

Tanú: Az ilyen dolgokban, hol az ember nem adatokra épít, nem kétszer kettővel dolgozik, hanem hittel és várja a jövőtől a fejleményeket, az nem tőlük, hanem a viszonyok alakulásától függ, az alakulhat így vagy úgy.

Baracs dr.: Előbb belekezdett tanú úr azon igen lényeges körülmény elmondásába, hogy mikor összeült a kormány félhivatalos megbízottjaival, akkor szóba került az, hogy tulajdonképp mi bírta őket a sztrájkra és mit akarnak ők elérni. Méltóztatott említeni közszabadsági tekinteteket. Ezt méltóztassék tanú úr közelebbről megvilágitani.

— Azt hiszem bizonyos új adatokat is tudok itt említeni. Mert a mi közvetlen meggyőződést merítettem az urak beszélgetéséből és a hogy gondolkodásmódjukat eltalálom, ők főleg azért mentek bele ebbe a munkaszünetbe, miután felfüggesztették azokat a tisztviselőket, akik nekik, mint megbízottak ügyüket törvényesen képviselték. S az a pillanatnyi felháborodás, harag, mely a miatt keletkezett, hogy nem orvosolhatják törvényes, jogos úton, vitte őket oda, hogy azonosították magukat pályatársaik érdekeivel, akiket egyszerűen felfüggesztettek és elcsaptak. Ez volt szerintem a sztrájk kitörésének momentán oka.

Baracs: Tehát akkor nem a fizetésrendezés és fizetés-emelési kérdés, hanem ezen tekintetek voltak azok, melyek a sztrájkot kitörésre bírták.

— Erre vonatkozólag tudok még egy felvilágosítást adni. Mikor a sztrájk 19-én kitört, másnap reggel megjelentünk a házban, ott a lapokban értesültünk a sztrájk kitöréséről. Akkor egy pártközi konferenciát tartottunk, melynek én is tagja voltam.

Elnök: Kérem ez már nem tartozik ide . . .

Vázsonyi dr.: Igen fontos, mert ott volt a miniszterelnök és a minisztertanács is.

Elnök: Én vezetem a tárgyalást, enyém a felelősség, nem kívánom ezeket.

Vázsonyi dr.: Én kívánom és indokolni fogom.

Elnök: Tessék jogorvoslatot használni, de ezt nem engedem meg.

Baracs dr.: A tanú kötelessége, hogy a mit ezen ügyről tud, semmit el ne hallgasson. Ez az ügyre vonatkozik, sokkal lényegesebb ténykörülmeny, mint azon metafizikába vágó kérdések, melyek az ügyész részéről feltétek és megengedettek. Én a kérdés feltételét indítványozom és bírói határozatot kérek.

Elnök: Én megtagadtam.

Baracs dr.: Tisztelettel semmiségi panaszt jelentek be. Legyen kegyes tanú úr megmondani, hogy a Vörössel folytatott tárgyalások során el lett-e választva a fizetésrendezés, az amnesztia kérdése az általános nagygyűlés betiltásának kérdése, sőt a békés kibontakozás kérdésétől? A fizetésrendezés kérdésének konkrét formulázása el is lett ejtve?

— Hat pont volt, amiben megegyeztünk. Először, hogy azok a vasutasok, akik le lettek tartóztatva, szabadlábra helyeztessenek mindnyájan; másodsor, hogy a felfüggesztettek, akik a mozgalom élén álltak, rehabilitáltassanak s a tömeg szemében is elégtételt kapjanak. Akkor kiemelte Vörös Faludyra nézve, hogy miután ő Mezőlaborcra lett áthelyezve, az ő elhelyezését meg nem történtté fogja tenni, de nem egyszerre, hanem kérjen három-négy heti szabadságot, azután visszahelyezik. Azután azt mondta, hogy a nagygyűlést megtarthatják, ez volt egyik feltétel szintén, mert ez engedélyezve lett és időközben lett visszavonva. Erre vonatkozólag azt mondta Vörös, hogy minden üzletvezetőségtől 20—25 embert szabadon választhatnak és küldhetnek ide a nagygyűlésre, ezen küldöttségek fognak majd a fizetés végleges rendezése tekintetében propositiót tenni, memorandumot benyújtani, s a kormány akkor fog tárgyalni. Ők maguk nemhogy több fizetést követeltek volna, ellenkezőleg kikapcsolták ezt a kérdést s azt mondták, hogy majd az összehívandó nagygyűlés fog e tekintetben határozni, úgyszintén a fegyelmi törvény és a szolgálati pragmatica kérdésében is az fog talán memorandumot terjeszteni a kormány elé. S még az volt a hatodik ké-

résük, hogy egy országos szövetséget, egy egyesületet alapíthassanak. Ez a hat nem lett elfogadva.

Daracs: Kegyeskedjék megmondani, kinek a javaslatára történt ennek a kérdésnek a kikapcsolása?

— *Dr. Vázsonyi* javaslatára. Kézadással váltunk el, s azt mondtuk, hogy megvan a béke. Mikor kiértem, megrohantak az újságírók s kérdeztek, hogy mit tudok. Azt feleltem, a béke teljesen helyre van állítva; részletes adatokat nem mondhatok, azt majd holnap megtudják, mert a nagygyűlés elé lesz terjesztve megállapodásunk s attól függ, hogy visszautasítja-e vagy nem. Úgy látszik a bizottságnak nem volt befolyása a tömegre.

Baracs: Méltóztatott ismételtén az amnesztia szót emlegetni. Ez a szó megfordult a pártközi értekezleteken is s legyen kegyes megmondani tanú úr, hogy a kormány tagjai vagy a kormány megbízásából közbenjárt Vöröss az amnesztia szót a fegyelmi vétségekre értette-e vagy esett-e egyáltalában szó arról, hogy a vasúti forgalom beszüntetésével büntetendő cselekményt követtek el a vasutasok?

Tanti: (elnökhöz) Felelhetek erre?

Baracs dr.: Sőt kell felelnie.

Elnök: A mi a kormányt illeti, kérem kihagyni.

Landler dr.: Ide fogom citálni az egész kormányt. (Nagy zaj.)

Baracs: Én csak Vöröss László úrnak, mint alkudozónak, mint a kormány bizalmi emberének a magatartását kérdem. Miként használta ő ezen amnesztia szót tanácskozás közben?

Elnök: (Kezével tiltakozókéig int.)

Baracs dr.: Méltóztatik a tanúnak megtiltani a választ?

Elnök: Megtiltom a választ. Viselem a következményét.

Vázsonyi: A kormányra nem szabad hivatkozni?

Elnök: Nem tartozik ide. (Nagy zaj.) Nem kérek ebben tanácsot senkitől. Ez az én hatáskörömbe tartozik . . .

Baracs dr.: Kérném kegyeskedjék megjelölni, kitanításunk végett, mily alapon méltóztatik megtiltani?

Tana: Én is jobban szeretem, ha a kormányról nem be-

szélek, mert azt hiszik, hogy engem ellenzéki szempontok vezetnek, pedig tisztán az igazság vezet. (Derűltség.)

Elnök: A perrendtartás 307. §. harmadik pontja értelmében, hol ez világosan meg van mondva. Nem tartom a kérdést az ügygyel összefüggésben levőnek, ezért megtiltom a feleletadást.

Baracs dr.: Kérem méltóztassék jegyzőkönyvbe vétetni, hogy a kérdésre a feleletadást azon alapon méltóztatik megtiltani, mert kérdésem az ügygyel összefüggésben nincs.

Elnök: Arra tessék felelni, hogy Vöröss László úr miként használta az amnesztia szót?

Hock: Úgy használta, hogy a kormány azon uraknak, a kiket felfüggesztett, amnesztiát ad. Ezt a kifejezést használta. Nem tartottam szerencsésnek s azt hiszem a dolog abban volt elhibázva, mert ha a tömegnek másképp terjesztik elő ezeket az elfogadható feltételeket és azt mondják, nézzék fényesen győztünk, ezek és ezek a pontozatok engedélyeztetek a kormány által részünkre, akkor a tömeg belemegy. De a dolgot úgy kezdték fejtegetni a tömeg előtt, hogy a kormány amnesztiát ad, kegyelmet, bocsánatot. Erre a tömeg azt mondta, bűnbocsánat csak az Istentől kell nekünk. Nem tudták a tömeg lelkét kezelni

Vázsonyi dr. Védőtársam kérdésének kiegészítésül azt kérdezem, mi akik a vasutasokkal tárgyaltunk, értettük-e valaha amnesztia alatt azt, hogy sztrájk büntetendő cselekmény s akik sztrájkolnak, azoknak el fogják engedni a büntetést?

— Mi az amnesztia alatt azt értettük, hogy a felfüggesztett tisztviselők kapnak természetesen amnesztiát. Mert hisz a pontokban, a miket egymás után felsoroltam, névleg meg voltak említve, hogy ezek és ezek amnesztiát kapnak; Faludy pedig 4 heti szabadságot kap és azután visszahelyeztetik

— Ugyanennek kiegészítésére azt kérdem képviselő úrtól, találkozott-e valaha egyetlen egy emberrel, akár jogászszál, akár politikussal azon idők alatt, mikor a házban ezt tárgyalták, aki úgy nyilatkozott volna, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény; akár miniszter, akár nem miniszter az illető? Ki?

— Bizony erről nem tudok bizonyosságot adni, mert nem emlékszem, hogy jogi szempontból tárgyaltam volna a kérdést. Én humanisztikus vonatkozásaiban tárgyaltam ezeket.

— Hallott ön ily nyilatkozatokat a házban, míg be nem rekesztették.

— Magam is hozzászóltam, midőn a képviselőház tárgyalta, de sem a kormányelnök úr, sem más képviselőtől, sem ellenzékítőtől, sem kormánypártitól nem hallottam, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény volna.

Lengyel dr.: Emlékszik-e arra, hogy mi vett több időt igénybe, a békepontok fixirozása, vagy hogy hogyan lehetne ezt keresztülvinni a tömeggel szemben?

— Eleinte midőn a bckefölteidek melBtt beszélünk, meglehetősen izgatott volt a hangulat kétszer is íelszólaltunk én is és képviselőtársam is . . .

Elnök: Kérem méltóztassék ezt a szót képviselő úr, képviselőtársam, elhagyni. Itt tanú úr és védő úr van csak.

Tanú: Elválaszthatatlan tölem. (Derülség). A védő úr nagyon jól tudja, hogy kétszer is felszólaltunk, s második felszólalásom után történt, hogy az urak ott éljeneztek és azt mondták, kérem helyes, belemegyünk, legyen meg a béke; töleg Seide úr mondta, ezen az alapon el fogadjuk a dolgot. A békepontokat egy pár pillanat alatt rendbehozzuk. A beszélgetés folyamán mindnyájan praeciziroztuk álláspontunkat és a hat pont összeírása egy pillanat alatt megtörtént.

— Vöröss államtitkár úr részletezést kért a bizottságtól. Emlékezik tanú úr, hogy erre Turcsányi elő vett egy írást és azt mondta: nézze méltóságos uram, micsoda képtelen követelésekkel állanak elő?

— Igaz! Úgy van!

— Azt kérdezte az államtitkár úr, lehet ebből konstatálni, hogy mik a követelések? Emlékszik, hogy akkor mi történt?

— Emlékszem, hogy Turcsányi elő vett egy listát s azt mondta, kérem szépen mi a legmérsékeltebb álláspontokat képviseljük, mert ott künn a tömeg ilyen és ilyen követelésekkel lép fel és képtelen dolgokat olvasott fel; többek közt benn volt a közjegyzői dolog, hogy közjegyző előtt adja ki a kormány

okmányban, különben nem hiszszük. (Derültség). Vörös erre azt mondta, ezek kérem ostobaságok.

Turcsányi: Én is azt mondtam.

Tanú; Én azt mondtam, ez annyira túlmenő követelés, ezt józan ember nem is hangoztathatja. Erre azt mondta Turcsányi, én is annak tartom, csak felolvasom, hogy a tömeg gondolkodását, közszellemét megvilágítsam.

— Volt szó azonnali elcsapásról 24 óra alatt. Egész lista volt kifejtet kívánnak elcsapni. Ezt a bizottság tagjai kacagva törölték ki.

— Még egy ténykörülményt szeretnék helyreigazítani a tanú úr vallomásából. Emlékezzék vissza, hogy az első tárgyalás 21-én s a mikor a bizottság álláspontját a tömeg visszautasította, volt 22-én a második tárgyalás.

— Kétszer voltam künn, először mindjárt a sztrájk kitörése után, azután a beszédem után, rögtön-e vagy az azt követő napon, azt nem tudom.

Lengyel dr.: Mikor másodszor künn voltunk, talán fog emlékezni, hogy két körülmény volt, a mit derültség és boszszankodás közt emlegettünk. Letartóztatás volt az egyik, s másodszor a tömeg nagy elkeseredésének oka a kereskedelmi miniszter kijelentése volt, mert tósztokban mondták „én a félműveit tömeg tagja“. Méltóztatik emlékezni, hogy ennek a két dolognak igen nagy hatása volt arra ....

— Azt nem tudom, hogy milyen hatással volt, azt ők maguk tudják.

Bakonyi: Tapasztalta-e, hogy a vádlottak közül bármelyik valakit felhívott volna arra, hogy tagadja meg a szolgálatot, vagy pedig rábeszélte volna, hogy ne álljon szolgálatba?

— Hogy hogyan érintkezett a tömeggel, azt nem tudom. Mert tudtomon kívül érintkeztek vele. Egyetlen dolgot láttam, ami nem tartozik a dologhoz, hogy t. i. mikor a virslit főzték ott volt az egyik, aki intézkedett, hogy egyenlő mértékben kapjanak. (Derültség). Én az érintkezést csak itt láttam.

Győrffy dr.: Előbbi vallomása rendjén méltóztatott konstatálni, hogy ismerte a vasúti követelések legnagyobb részét s evvel méltóztatott foglalkozni. Méltóztatik emlékezni

rá, hogy az összes úgynevezett jogos követelések miben állottak?

— Már előbb említettem, hogy öt évvel ezelőtt foglalkoztam a vasutasok nyugbér intézet felállításának kérdésével.

Mikor engem a X. kerületben megválasztottak, jött egy vasúti küldöttség és átadott egy hivatalos okmányt, amelyet Stettina igazgató irt alá, amelyben annyi van, hogy engedélyeztetik majd egy nyugdíjintézet felállítása, azután ezek az emberek éveken át sürgették annak felállítását, nem engedték meg, sőt meg lett tiltva, hogy ilyen értelmű és irányú kérvénnyel az igazgatóságához járuljanak, sőt ily értelmű kérvénynek az elfogadása is meg lett nekik tiltva. Nem csodálkozom, ha ezek után az emberek elkeseredettek voltak.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Győrffy: És hogy ezen sérelem, hogy még ma sincs nyugbér intézmény, ma fennáll, méltóztatik tudni, hogy a vasutasok egyéb követelései is hasonlóak voltak?

— Tudom, hogy a fizetésrendezés körül hátrányokat szenvednek, a lakbérben főleg nyilvánul ez, úgy, hogy a fizetésrendezés által bizonyos osztályok alább szálltak, így pl. a fiumei tűzoltók-é.

Elnök: Elég erről.

— Hogy lejjebb fokoztattak és ezek havi bére, dacára, hogy családjuk van, 14—15 koronával hanyatlott.

Győrffy: A tanú úr bizonyította a vasúti sérelmeket, teljes mértékben ismeri azokat. Gondolt tanú úr jogorvoslatra ezen célból?

— Szándékom volt meginterpellálni ezen körülmények miatt a kereskedelmi minisztert

— Tehát jogosnak tekintette a vasutasok kívánságát?

— Igen.

Győrffy dr.: Ennek alapján méltóztatnék megmondani, vajjon megjelölte azon módot, amelyen hasonló jogos sérelmet keresztülvinni akart először és másodszer amennyiben a tanú úr óhajtott vállalkozni, tudta-e, hogy mily fórumokon akarta leginkább azokat elérni?

— Mikor engem évek előtt a vasutasok küldöttsége fel-

keresett, hogy sérelmeiket orvosoljam, Dániel miniszternél jártak, aki kilátásba helyezte, hogy segít sorsukon, ezt az ígéretet tette Hegedűs is, de nem teljesítették.

Elnök: Ezt tanú úr csak közvetve tudja?

— Ez a hivatalos közlönyben bent volt, a vasutasoknak lapjában, hogy ez a küldöttség tisztelgett és a miniszter ezt kilátásba helyezte, de kérem Hegedűs azt is mondta, hogy szíven hordja sorsukat, de értük még sem tett semmit.

Győrffy dr.: Ezek alapján kérdezem, hát tudja-e tanú úr, hogy a vasúti sérelmek orvoslásának melyek a hatóságai?

— Én azt gondolom, hogy elsősorban az igazgatóság, azután a keresk. miniszter és végül az országház. Én azt hiszem, minden fórumon végigjártak ezzel a vasutasok.

Győrffy: Minthogy a vasutasok sérelme a vasutasoktól vagyis az igazgatóságtól, minisztertől függ, azt kérdezem, hogy vájjon az ügynevezett munkamogszüntetés előtt fordultak-e ezen hatóságokhoz panaszukkal a vasutasok.

— Igen. Hiszen bent volt a hivatalos közlönyben is, azért elő is hoztam azt, hogy beigazolást nyerjen.

Győrffy: Méltóztassék megmondani, hogy ezek a hatóságok, midőn a sérelmeket nyilvánosan nem orvosolták, ezen hatóságok követtek el olyasmit, a tanú úr tudomása szerint, amely indító okul szolgálhatott, hogy a vasutasok felzúduljanak?

— Erre nem akarok válaszolni, mert különben azt mondják, hogy belőlem az opposíció beszél, de véleményem szerint igen.

Elnök: Én ezt a kérdést ismét olyannak tartom, melyre nézve elnöki hatáskörömnél fogva nem engedem megadni a választ. A Bp. 307. §-a értelmében.

Győrffy dr.: Nagyságos elnök úr, elértem célomat, hogy a kérdések rendjén rá akartam jönni arra, ami e bűnpernek kiindulási pontja, hogy t. i. a munka megszüntetésre okot kik szolgáltatnak és hogy a hivatalos hatalommal való visszaélést, valamint bűncselekményt ki idézett elő, ha egyáltalán bűncselekmény elkövetett. Ez nyilvánvalóan a per jegecesedési pontja és anélkül helyes véleményt vagy Ítéletet alkotni nem lehet.

Elnök: Kérem, csak röviden és kérem befejezni.

Gyórfly dr.: Én előterjesztést teszek.

— Itt most tanúkihallgatás folyik.

Gyórfly dr.: Bocsánatot kérek, én a bűncselekmény okait katatom, nekem jogom van és előterjesztéssel élek.

— Nem engedem *meg*.

Gyórfly dr.: Kötelessége az elnök úrnak, ha előterjesztéssel akarok élni.

Elnök: (hevesen csenget): Felfüggesztem az ülést.

Szünet után.

Oláh elnök: Tek. kir. törvényszék, a főtárgyalást folytatjuk, ami pedig az előbbi incidenst illeti, elnöki hatáskörömben konstatalem, hogy dr. Gyórfly védő, ügyvéd úr, a tárgyalás menetét megzavarta, elnöki felszólításom és tiltakozásom dacára velem feleselt, minék folytán kénytelen voltam a tárgyalást félbeszakítani, ezek alapján a Bp. 299. §-a értékében elnöki jogomnál fogva rendreutasítom. Nagyon kérem a védő urakat, hogy fejezzük már be végre a tárgyalást, végre is a bíróság az igazságot keresi, azt megakasztani sem a védelemnek, sem senkinek hivatása nem lehet. Én elnöki hatáskörömben azt hiszem, hogy a legjobban járok el és kérem, méltóztassék ezt figyelembe venni és megnyugodni.

Ezek után folytatjuk a tanúkihallgatást.

Gyórfly dr.: Még egy kérdésem van a tanú úrhoz: Méltóztassék megmondani, hogy a 13-as bizottság tagjai kivel folytatták a tárgyalást?

— Én azt tudom, hogy Vörössel és Vázsonyival, most már emlékszem, 22-én voltam künn másodszer a sztrájkta nyán, mondom Vöröss és Vázsonyi ott volt 22-én a Demokrata-körben és a 13-as bizottság, talán 1—2 tag hiányzott és akkor Turcsányit bízták meg, hogy ő állítsa össze a memorandumot, a végleges követeléssel.

Gyórfly dr.: Megerősítheti tanú úr azt, hogy Vöröss László formális megbízás nélkül, de a kormány megbízásából tárgyalta a vasutasokkal?

— Igen, mert én megkérdeztem tőle, hogy garantálja-e,

hogy elfogadják-e a megállapodásokat, mire Vöröss László rövid szóval azt felelte: Formális megbízásom nincs, de elvállalom a garanciát, hogy a kormány elfogadja a megállapodást.

Landler dr.: Ismeri tanú úr Joanovics vádlottat?

— Igen, ismerem.

Landler dr.: Igaz-e, hogy mikor a képviselő úr künn járt a sztrájktyánán, Joanovics különösen és a többiek is, a szolgák és altiszteknek sérelmeit hangoztatták a képviselő úrnak is és számtalanszor kijelentették, hogy ezen nyomorult osztálynak meg kell adni követelését. Igaz-e, hogy a tömeg azért nem engedett — s hogy ezt a bizottság egyre hajtogatta — mert a szolgák és altisztek sorsa annyira volt érintve az új fizetésrendezési javaslat által, hogy annak kiküszöbölése nélkül nem lehetett velük tárgyalni?

— Kérem, reám legalább azt a benyomást tették a tárgyalások, hogy nem annyira a hivatalnokok fizetésrendezését sürgették, mint inkább a szegény szolgák és altisztek fizetésének rendezését, mert ezeknek bizony nagy küzdelmük van.

Landler dr.: Meggyőződést szerzett, hogy a fizetésrendezési javaslat ezen szolgák tekintetében tényleg szerzett jogokat koboz el?

— Igen, tudom, de az elnök úr nem engedi, hogy . . .

Landler dr.: Igaz az, hogy kevesebb fizetést ad, mint volt?

— Igen, sok esetben, pl. a tűzoltóknál, az államvasúti alkalmazottaknál, ezeknek fizetése 60%-ra leszállított.

Landler dr.: Azt méltóztatott tudni, hogy a 20-iki nagygyűlés utolsó pillanatban tiltatott el, azon hallatlan oknál fogva, hogy ebben a kérdésben már a kormány is állást foglalt s így nem engedhető meg a nagygyűlés?

— Erről közvetett és közvetlen tudomásom van. Közvetlen tudomásom van, hogy a vasutasok Justh és Földesi aláírásával egy körlevelet kaptak, hogy a 20-iki nagygyűlés meg lesz tartva, szabadságot is kértek, mert úgy volt, hogy az üzletvezetőség azt megengedte, többen fel is jöttek, nem számítva, hogy az utolsó perben be lesz tiltva a nagygyűlés; már most

egy második okot illetőleg beszélnem kell a pártközi konferenciáról . . .

Elnök: Ezt nem engedem meg.

Vázsonyi dr.: Én semmiségi panaszt emelek, hogy a miniszterekre nézve kérdés nem tehető.

Landler dr.: Én is semmiségi panaszt jelentek be, azon oknál fogva, mert így tényállást megállapítani nem lehet! Ha az ügyész úr kutatja a sztrájk okát, a védelemnek kötelessége szintén tőle telhetőleg kideríteni ezt!

Rác dr.: A 13-as bizottságnak milyen volt a magatartása?

— A 13-as bizottság tagjai, mint mi magunk is, a békét kívánták, már fáradtak voltak és nagyon óhajtották. Ezt hangoztatták, de azért tovább fáradoztak, bár panaszkodtak, hogy 2 nap óta nem aludtak.

Landler dr.: Vájjon nem-e az a végtelen nyomor, amelyet a vasutasok körében tapasztalt, indította meg a mozgalmat és nem tapasztalta, hogy a 13-as bizottság inkább az alsó fizetési osztályhoz tartozók érdekeit hangoztatták?

— A nyomor erős ok volt, de úgy láttam, hogy sztrájkra azok az emberek nem voltak szervezve; nekem az a véleményem, hogy a sztrájkra a fő okot az szolgáltatta, hogy azokat, kiket megbíztak a vasutasok ügyük vezetésével, felfüggesztették és az egész küzdelmüket el akarták nyomni és ennek folytán a tömegben kitört az elkeseredés.

Landler dr.: De ez csak egy szikra volt.

Győrffy dr.: Szíveskedjék megmondani, hogy az, ami természetes lett volna, miért nem vezették a tárgyalást az államvasutak igazgatósága a vasutasokkal?

— Azért, mert senki sem volt annyira gyűlölt személy, mint az elnök-igazgató, aki senkit sem hallgatott meg, teljesen hozzáférhetetlen volt és a vasutasoknak az igazgatósággal szemben nincsenek emberi jogaik.

Gál Jenő dr.: Tud-e arról tanú úr, hogy a 13-as bizottság a hatóságokkal érintkezett?

— A rendőrséggel érintkezett, de akarata ellenére. (Derűtség.)

Gál dr.: Ha már itt vagyunk, tudja-e tanú úr, kinek az iniciatívájára történt a letartóztatás?

— Nem tudom, bár hallottam, de bizonyosat nem tudok.

— A tömeges letartóztatások okairól hogyan győződött meg a tanú úr?

— Csak a pártközi konferenciával összefüggésben beszélhetnék erről, ami pedig az elnök úr intenciója ellen volna. Kérem, mikor kitört a mozgalom, mindenkinek érdekében állott az orvoslás és elsősorban a kormánynak élén álló hivatalnokoknak, hogy azonban ez egyetértőleg történjék és hogy a sztrájkolok bátorítást ne nyerjenek és pártpolitikát ne csináljanak, pártközi konferencián tárgyaltunk e kérdésben és ott a miniszterelnök előadta a sztrájk kitörésének okait és hogy mit akar csinálni, de miután meg van tiltva, nem nyilatkozom.

Vázsonyi dr.- Akkor a horvátok nem voltak letartóztatva és a horvátok letartóztatása nem függ össze a pártközi konferenciával?

— Nem voltak, de az ülés közben jött a híre annak, hogy le lettek tartóztatva, de a pártkonferencián nem volt róla szó.

Gál dr.: Azoknak a horvátoknak a letartóztatása, mikor Nagyságod volt szíves az úgynevezett sztrájk színhelyére kifáradni, milyen hatással volt a tömegre?

— Nagy elkeseredést szült, mert természetes, hogy a pályatársak ilyen vendégszeretethez nem voltak szokva. Ők határozni jöttek, e helyett elcsukták őket.

Ügyész és védők kívánják a meghíttetést.

A tanú az esküt leteszi, azon megjegyzéssel, hogy csak azt hallgatta el, a mire nem engedték megfelelni.

Batthyány Tivadar gróf kihallgatása.

45 éves, r. k., kereskedelmi tengerész-kapitány, országgyűlési képviselő.

Figyelmeztetés után:

Elnök (a védőhöz): Ugyanazon körülményt kívánják igazolni, mint Hock Jánossal?

Védők: Igen.

Elnök (a. tanúhoz): Résztvett tanú úr azokon a tárgyalásokon, amelyek a 13-as bizottság és Vöröss László között folytak?

— A tárgyalásokon résztvettem, de nem mindig. Az első napon nem vettem részt, egyáltalában, sem a sztrájkanyán, sem a Demokrata-körben nem voltam.

— Hogy mi történt a Demokrata-körben, a sztrájkanyán, arról tanú úr nem tud?

— Arról saját személyes tapasztalatból nem tudóc, csak azt tudom az első napokról, a mit az újságokban olvastam.

— Mikor kezdett érdeklődni ^{TM}úr aktíve sorsuk iránt?

— Talán 23-án, de érdeklődtem már régóta a vasutasok iránt. Szombaton, ápr. 23-án d. u. lehetett 4—3 óra körül, eljött hozzám egy vasúti hivatalnok, gondolom Veress a neve és örömtől sugárzó arccal jelentette, hogy a béke körülbelül biztosítva van, vagy legalább nagyobb részben, hogy a béke létrejön és az mondta, hogy a 13-as bizottság és Vázsonyi képviselő úr tárgyaltak ott és egy oly megoldásra van kilátás, amely]>ékés kibontakozásnak lehetőségét megadja és kér, hogy jönnék el a Demokrata-körbe, minthogy Vázsonyi az ellenzéki pártok egyes tagjaival kíván beszélni. Ekkor én azt mondtam, én szívesen elmegyek, szívesen résztveszek a kibontakozás ily módjában, mielőtt azonban a Demokrata-körbe elmenék, szeretném tudni, hogy tulajdonképpen honnan indul ki az egész dolog és hogy tényleg meg van a békére a remény?

Elnök: Gróf úr mindaddig nem érintkezett velük?

— Egy-két ember jött hozzám privátim.

Elnök: Ez volt a hivatalos jelleg?

— Ez volt a hivatalos jelleg kezdete. Ez az úr elment és rövid idő múlva jött értem, hogy jönnék el, mert Vázsonyi a 13-as bizottsággal értekezni akai velem. Elmentem a Demokrata-körbe, én ott értesültem, hogy Vázsonyi elment és alighanem engem keres. Beszélgettem a külön teremben a 13-as bizottság tagjaival.

— Hány óraker?

— Lehetett 6— $\frac{1}{2}$ 7 körül! Beszélgettünk és konstatál-

tam, hogy az egész bizottság, talán egyik másik nem, de körülbelül mind ott volt.

Sarlay: Én már nyugalomban voltam. (Derülség.)

— Beszélgettem az urakkal és láttam nyilatkozataikból és arcukból az örömet, hogy békére van kilátás.

Elnök: Még akkor volt kilátás?

— Igen.

Akkor kimentem a Demokrata-körnek nagytermébe és ott sok úrral beszéltem és az általános benyomás az volt, hogy azon formában, amelyen meg volt beszélve, a kibontakozás lehetséges. Ez volt az általános impresszióm. Egy ideig ott időzve, értesültem, hogy Vázsonyi keres a disszidensek klubjában és mik a feltételei a megállapodásnak. Ezek a pontozatok elseje az volt, hogy a 13-as bizottság kéri az amnesztiát az összes vasutasokra, később, mikor éjjel visszatértem, akkor rektiikálták oda, hogy az összes vasutasokra kérik, a 13-as bizottság azonban levonja a konzekvenciát és magukra nézve nem kérik. A második pont az volt, hogy a miniszter kegyes lesz nyilatkozatot tenni, miszerint a kormány jóindulattal fogja a vasutasok kérelmét tárgyalni és ami méltányos, teljesíteni is fogja.

Azután fel voltak sorolva a különböző sérelmek 1894, 1901 és a többi memorandumok és az a kérelmük, hogy az ellenzéki pártok ezeknek a teljes erővel való megvalósítását vagy érvényesítését ígérik meg, ami ugyan nem a teljesítést jelenti, hanem azt, hogy őket támogatni fogják, a maguk körében. Volt még két további pontja a pragmatikára és a vasutak szövetségére nézve, amelyek úgy voltak formulázva, hogy az ellenzéki pártok ígérik meg támogatásukat, nemcsak a fizetés-rendezés és előléptetés, hanem a pragmatika és a szövetség tekintetében is.

Erről értesülve, elmentem a mi klubunkba; ott barátaim helyeselték, hogy mi az ellenzéki pártokhoz intézett eme kérelmét elfogadjuk és a jelenlevők felhatalmaztak, hogy én azt ami csoportunk részére is elfogadjam és aláírom. E közben jött Vázsonyi képviselő a klubba és közölte ezen dolgokat azal, hogy úgy hiszi, meg lesz a kibontakozás. Én ott azt a

jegyzőkönyvet, amely ezen pontokat magában foglalja, a magam és a disszidensek csoportja nevében aláírtam és azután Vázsonyi felkérésére elmentünk a többi ellenzéki pártokhoz, Lovászy is ott volt, 5 már aláírta azt a jegyzőkönyvet, azután elmentünk a néppártba, itt gróf Zichy Aladár írta alá, a néppárt nevében a jegyzőkönyvet, azután elmentünk a Kossuth-pártba. ahol egy pártkonferencia volt és ott is elfogadták a jegyzőkönyvet. Több Kossuth-párti képviselő csatlakozott hozzánk és mi azután elhatároztuk, hogy előbb elmegyünk a Royalba vacsorázni. Ott összejöttünk Vöröss László képviselővel. Vacsora közben beszélgettünk. Vöröss László, volt szives a miniszterhez elmenni. Visszajött, akkor megvallom, baisse állott be a hangulatban, mert Vöröss László válasza kissé lelohasztotta a béke reményét s későbben elmentünk valamenyien, tehát az összes pártok kiküldöttei a Demokrata-körbe és ott értekeztünk a bizottsággal, arról, hogy valaki tovább akarna sztrájkolni nem volt szó, hanem arról, hogy hogyan lehetne a békét létrehozni.

Elnök: Hány óraker volt az?

— 11—1 óra között.

— És a bizottság tagjai békülékenyek voltak?

— Igen, mondhatom, hogy a legnagyobb békülékenységet láttam.

— Általánosságban?

— Egyik-másik kifakadt, de ez inkább a múltra, mint a jelenre vonatkozott.

— Nem volt olyan, aki azt mondotta, hogy nem enged. akármilyen történések is?

— Nem.

— Inkább békülékenyek voltak?

— Teljesen.

— A sztrájkanyagán nem volt?

— Nem.

— Még többször érintkezett a sztrájkbizottság tagjaival. mint ezen alkalommal?

— Igen, Breuer Ferencel. Én Breuer Ferencel a sztrájk alatt kétszer érintkeztem, már úgy, hogy beszélget-

tünk; a sztrájk kitörése előtt is már beszéltem vele; t. i. látván a vasutasok az én érdeklődésemet az ő ügyük iránt, én már 1894-ben szóba hoztam ügyüket a parlamentben, éppen az rlőléptetésnél nyilvánuló protekció miatt és azért több oldalról eljöttek hozzám, engem informálni, az ő kérelmeiknek adatairól. Egyszer nálam volt Justh és Márton főmérnök és ezek az urak egy délután, késő estig vázolták helyzetüket. Ez még a kitörés előtt volt.

Beszéltem még egyszer a kitörés előtt ápr. 19-én délután Breuerrel egy incidens folytán, amelyet talán Justh és Földessi idéztek elő.

— Breuer minő magaviseletet tanúsított?

— Kérem egész eljárása és gondolkozás módja mutatta, hogy teljesen együtt érez társaival, de nagyon aggályoskodott és nagyon félt, hogy baj lesz a dologból. Emlékszem egy nyilatkozatára a sztrájk kitörése után 20-án a képviselőházban voltam és ott várt reám; együtt is távoztunk onnan és félelmét a jövő illetőleg kifejezésre is juttatta, nagyon félt. őt egyébként mérsékelt természetűnek tartom e tekintetben.

Elnök felmutat tanúnak egy Napló 30. sz. a. fekvő nyilatkozatot s megkérdezi tanút, vajjon ennek tartalma megfelel Breuer viselkedésének, a mire igenlőleg válaszolt tanú, majd hozzátette:

Azon éjjel, amikor a Demokrata körben megállapodtak az ellenzéki pártok képviselői és a 13-as bizottság tagjai, hogy t. i. az ellenzéki képviselők megígérték a tervezetnek támogatását és a petítumoknak teljesítését, akkor megállapodtunk abban is, hogy elmegyünk, tekintettel az ügy fontosságára még az éj folyamán Hieronymi miniszter úrhoz és velünk a bizottság tagjai. El is mentünk, először a miniszter benünket fogadott, azután fogadta a 13-as bizottság tagjait és igen jó akaratú, előzékeny nyilatkozatot adott a bizottsági tagoknak, amelynek lényege az volt, hogy jó indulattal van irántuk, az ügyüket érdeklődéssel kezeli és szívén viseli az ő ügyüket és végül azt mondotta, hogy ő végleges nyilatkozatot nem tehet, amennyiben a miniszterelnök Bécs-

ben van, reggel megjön és akkor fog tárgyalni és az nap folyamán ő közli, mikor fogadja a bizottság tagjait. Elmentünk. Másnap délben jött értem valami vasúti hivatalnok és arról értesített, hogy a miniszter fogadja a képviselőket és tényleg a miniszterelnöki szobában értekezés volt; ezen lefolyt értekezésen egy gyorsíró is volt és midőn onnan elmentünk, én a magam részéről kijelentettem., megvallom nagy izgatottságban, mert meggyőződésem az volt, a mit lehetett adni pénteken vagy szombaton, meg lehetett volna adni vasárnap is, a minthogy Vazsonyival szemben meg is mondtam: Én végeztem és legnagyobb aggálylyal nézek a jövő elé.

— Nem is tanácskozott többé velük?

— E tárgyban többé senkivel. Volt hétfőn nálam egy vasúti hivatalnok, aki közölte a letartóztatás tényét.

Geszti dr. ügyész: Méltóztatott említeni, hogy szombat és vasárnap közt való éjjel a kereskedelemügyi miniszter úrnái voltak a sztrájbizottsággal együtt.

Batthyányi gróf.: Bocsánatot kérek én csak 13-as bizottságot ismerek.

Geszti dr.: Hogyan történt az, hogy a-miniszter úr fogadta a bizottságot?

— Mi kértük.

— Mindjárt teljesítette kérésüket?

— Nem mindjárt, először akadékoskodott és azután fogadta a bizottságot.

— És miért fogadta őket?

(Nagy lárma a védők padján.)

— Lehet, hogy érveink meggyőzték, hogy nekünk van igazunk és azért fogadta.

Vázsonyi: Kérem visszaemlékezni, hogy amnesztia alatt mit értettünk?

— Azt, hogy sem büntetést nem kapnak, sem bírói sem fegyelmi úton, én mindig így értettem, üldözéseknek ne legyenek kitéve.

— Precisirozni fogom. Értettük mi azt az alatt, hogy maga a cselekmény büntetendő cselekmény?

— Nem, arról szó nem volt,

— Kérem a képviselőházban akár a kormány, akár jogászaival valaha említették azt, hogy a sztrájk büntetendő cselekmény?

— Én nem tudok erről.

— Figyelmeztetést méltóztatott-e hallani erre vonatkozólag?

— Nem hallottam.

— Beszélt-e valaki ilyent?

— — Nincs tudomásom. Gondolom, hogy mire céloz a védő úr és erről van tudomásom, hogy a miniszterelnök a háztan úgy emlékezem legalább felemlítette az arató munkásokról szóló törvényt, amelyben említett, hogy 6 heti elzárás jár az arató sztrájkokra és szembeállította az aratókkal e tekintetben a vasutasokat.

— *Elnök:* Nyílt ülésen volt ez?

— Nem emlékszem, a ház naplójából kitűnik ez. *Vázsonyi dr.:* Szóval a miniszterelnök szembehelyezte a vasutas sztrájkolókat az arató sztrájkolókkal és nem nevezte büntetendő cselekménynek a sztrájkot.

— A kereskedelmi miniszter mondotta-e a kihallgatás alkalmával, hogy álljanak munkába, mert különben becsukják őket?

— Nem.

— Vagy hogy a sztrájk büntetendő cselekmény?

— Nem.

— Figyelmeztette-e bárki őket erre?

— Nem hallottam.

— Azt tetszett mondani, hogy mikor este a Demokrata körbe jött, az öröm általános volt és mindenki hitte, hogy a béke meg lesz.

— Igen.

— Tudja-e tanú úr, hogy az megnyilatkozott?

— Tudjuk, hogy mindenki megmondotta, hogy meg van.

— Igen.

— És hogy táviratok mentek Bécsbe?

— Igen.

Landler dr.: Méltóztatott beszélni, hogy már 1894-ben a corruptios előléptetés miatt interpellálni méltóztatott.

Elnök: Ezt a szót ne méltóztassék használni.

Landler dr.: Kérem a tanú úr is e kifejezést használta. Ez a corruptios előléptetés kifejezés a vasutasok közt kézen forog, a csúnyát szépen kimondani nem lehet!

Elnök: Tanú úr protekciós előléptetést említett.

Landler dr.: Hát nevezzük annak.

— Igenis én előbbi vallomásomban hivatkoztam arra, hogy a vasutasok iránt régóta érdeklődtem és 1894-ben november havában szóba hoztam a vasútnál általam észlelt protekciós előléptetést.

Elnök: Ezek az 1894-iki dolgok oly távol állanak, hogy azt hiszem, ne foglalkozunk velük.

Landler dr.: Kérem ezek szorosan összefüggnek a tárgyalással.

Elnök: Nem engedem meg!

Landler dr.: Tapasztalta-e tanú úr, aki folyton folyvást foglalkozik vasúti ügyekkel, hogy ezek a viszonyok, protekciós előléptetések, más igazságtalanságok még a mai napig nem szűntek meg, sőt folyton folyvást szaporodnak, hogy ezek voltak a tulajdonképeni okok ...?

Elnök: Ne méltóztassék ezen kérdésre felelni, mert a Up. értelmében megtiltom önnek azt.

Landler dr.: Tisztelettel semmiségi panaszt jelentek be ezen kérdés megtagadása ellen. Senki sem fog tisztán látni ez ügyben, ha e kérdések nem tisztáztatnak.

Pollacsek dr.: Tanú úr azt mondja, hogy érdeklődéssel kísérte a mozgalmat még a munkamegszüntetés kitörése előtt és érintkezett a vezető tagokkal már előzőleg. Vett-e észre olyan tendenciát ezen mozgalomban, amely szerint ezt a vég+eredményt előre lehetett látni, hogy ilyen munkaszünetelés áll be vagy hitték az emberek, hogy céljukat a rendes utón fogják elérni.

— Kérem szépen az impreszióm az volt mindig a dologban, hogy ők félnek, hogy hiba fog tétetni, ha a kormány . . .

Elnök: Talán ez a szó nem tartozik ide?

Tanú: Hát azt az impressziót nyertem, ha a mozgalomban jobbról és balról is hibák történnek, hogy abból sztrájk lehet, hisz bármikor is én magam irtam néhány hírlapi cikket és figyelmeztettem is erre. Az információt erre azoktól nyertem, kik engem felvilágosítottak a vasutasok viszonyairól.

Pollacsek dr.: Tapasztalta-e méltóságod, hogy ezen 13-as bizottság tagjai olyan lépéseket tettek volna, amelyek azután előidézték azt, hogy ez a katasztrófa bekövetkezett?

— A bizottság tagjainak működéséről nem sokat tudok, csak egy gyűlésről, mely febr. 11-én tartatott. Ott jelen voltam, sőt Justh elnök felkérésére a gyűlés végén beszédet is tartottam.

Elnök: Hisz ez két hónappal előbb történt.

— Azt konstatáltam nyíltan, hogy a gyűlés méltóságteljes és korrekt volt.

— Izgatott felszólalások nem történtek a vádlottak részéről?

— Nem, de ha őszinte akarok lenni, nem hallgathatom el, hogy Veréb Mihálynak felszólalása, midőn Veréb a szolgazemélyzet és általában az alacsonyabb állásúak szomorú anyagi helyzetéről beszélt, izgató volt, de ez is inkább panasz volt.

— A sztrájkra izgatott?

— Nem.

— A kötelesség megtagadására izgatott?

— Nem.

— Meggyőződése szerint mi volt a sztrájk kitörésének oka?

— A sztrájk kitörésének összes okait nem mondhatom el, mert nagyon messzire kellene vissza nyúlnom, ha mindent kellene elmondanom. A sztrájkra közvetlenül okot az adott, hogy Sarlayt és Turcsányit felfüggesztették, Faludyt áthelyezték és hogy a 20-iki nagygyűlés nem lett engedélyezve és hogy nem kaptak szabadságot a gyűlésre való felutazáshoz, vagy ha kaptak, visszavonatott, hogy ez volt a szikra, ez a feltétlen meggyőződésem.

Pollacsek dr.: Miután érintkezett a bizottság tagjaival,

méltóztatott-e tapasztalni, hogy a bizottság tagjai extrém állást foglaltak?

— Nem.

Landler dr.: Méltóztatott a febr. 18-iki gyűlésen beszélni. Méltóztatik tudni, hogy ezen gyűlés határozata folytán a keresk. miniszterhez egy küldöttség ment és ezen küldöttségnek azt mondotta a miniszter, hogy várják meg a javaslatot és akkor rá érnek tanácskozni.

— Kérem közvetlen tapasztalásom nincs.

Gaál dr.: Mikor vasárnap a miniszternél voltak értesítették a minisztert, hogy a tömeg békülékeny?

— Feltétlenül.

— Midőn a miniszter másnap fogadta az urakat a miniszterelnök hazaérkezése után, miféle kijelentést tett a miniszter erre a dologra vonatkozólag, mily irányban nyilatkozott, hogy mi fog történni ezután?

— Tett-e positiv kijelentést, hogy bűnvádi eljárást fog megindíttatni?

— Ilyen nyilatkozatra nem emlékszem.

— Emlékezik talán arra, hogy mivel bocsátotta el a miniszter ezt a deputációt?

— Kérem összevesztünk.

Lengyel Zoltán dr.: Emlékszik-e tanú úr arra, hogy vajjon volt-e a vasutasok között olyan köztudat, hogy magukat köztisztviselőknek tartották volna, vagy pedig hogy a kormánynál, avagy a parlamentben ilyen meggyőződés létezett volna?

Batthyányi Tivadar gróf: Hogy a vasutasok részérei valaki olyan véleményt, vagy csak ilyesfélét mondott volna, hogy magukat köztisztviselőknek tekintik, arról tudomásom nincs. Sőt egyáltalában merem állítani, hogy ezt a kérdést vasutas körökben nem emlegették. Arról van tudomásom, hogy ez a kérdés évek során át igen, de igen nagyon kerültetett s kerülték e kérdés feszegetését éppen Horvátországra való tekintettel.

— Miniszterek, kormányférfiak sokszor tettek ugyebár kijelentést, hogy nem akarják annak tekinteni . . .

Elnök: Ez belevág a politikába.

Lengyel Zoltán dr.: Bocsánatot kérek, az nem politika, hogy mi volt régebben a kormány álláspontja.

Győrffy Gyula dr.: Nincs pozitív törvény.

Elnök: Hogy köztisztviselő-e a vasutas, vagy sem, azt majd mi fogjuk eldönteni.

Lengyel Zoltán dr.: Olyan nyilatkozatokról tud-e tanú úr, hogy a legszélső emberek, mikor arról volt szó, hogy mi legyen az ellentállás legutolsó fegyvere, azt mondták, hogy sohasem a sztrájk, hanem a szabályok pontos betartása?

Batthyányi Tivadar gróf: Erről hallottam s tudom, hogy többen megemlítették, hogy ha sztrájk üt ki, ez óriási veszedelem lesz. Akkor nekem sokan mutattak egy szabályzatot, amelyet a vasutasok úgy hívnak, hogy „nem szabad“, s mondták, hogy ha a vasutasok ezen szabály szerint járnak el, akkor magától elakad a forgalom.

Lengyel Zoltán dr.: Hát sztrájkról nem volt szó semmi körben sem?

Batthyányi Tivadar gróf: Igenis, már ismételten emiittem, hogy volt szó, de nem úgy, hogy, „csináljunk“, hanem, hogy félünk a sztrájk kiütésétől. Egypárszor emiitette nekem Breuer úr: Kérem mi nem bírunk velük s sokszor mondotta, hogy félnek ennek bekövetkezésétől.

Lengyel Zoltán dr.: Köszönöm.

Seide Arthur vádlott: Méltóztatott felemlíteni, hogy ápr. 19-én Földesi és Justh méltóságodnál tisztelegtek. Szabad kérdezni, milyen ügyben voltak méltóságodnál?

Batthyányi Tivadar gróf: Ápr. 19-én jöttek hozzám Földesi és Justh és említették izgatottan, hogy ők nagyon félnek, hogy a nagygyűlés betiltása miatt, midőn a vasutasok az ország minden részéről feljönnek itt óriási csődület lesz s ebből nagy baj származhatik, értve a sztrájkot. Azt mondták, hogy intéztek sürgönyt a vidéki bizottságokhoz, gócponthoz, de nem hiszik, hogy a vasutasok szavukra hallgassanak. S arra kértek, hogy én, aki a vasutasok körében állítólag jó, szimpatikus névnek örvendek, sürgönyileg szólítsam fel a vasutas bizottságokat, hogy ne jöjjenek föl a gyűlésre. Megval-

lom, igen nehéz helyzetben voltam, mert hivatalos jogköröm nem volt, a beavatkozásra.

Elnök: És hogy járt el ezután mégis?

Batthyányi T. gróf: Azt mondtam az uraknak: amennyiben a kormány, vagy esetleg az elnökigazgató felhatalmaz engem arra, hogy én a sürgöny bekezdésében azt mondjam: „Meg vagyok győződve, hogy a vasutasok összes kívánságait a méltányosság keretén belül a legnagyobb előzékenységgel fogják elbírálni, kérem ezért az urakat ne rontsák el a dolgukat, hanem maradjanak otthon“, akkor belelegyedem.

Elnök: És kapott ilyen megbízatást?

Batthyányi T. gróf: Nem. Én akkor kérdezősködtem a miniszterelnök és kereskedelemügyi miniszter után, de velük nem beszélhettem. Justh és Foldesi később azt mondták nekem, hogy Ludvigh-gal beszéltek, aki elutasító álláspontot foglalt el. Egy képviselőtársam: Dobieczyki privátim, bizalmas értesítést kapott s mondotta, hogy a kormány is merev álláspontra helyezkedett. Azt mondtam erre az uraknak: látják a helyzetemet, próbálják meg, amit tudnak, ^4-kor jöjjenek a lakásomra s ha ezt a felhatalmazást meghozzák, akkor megteszem, de engedély nélkül nem.

Elnök: Tehát nem is bocsátott ki ilyen sürgönyt?

Batthyányi T. gróf: Nem bocsátottam ki.

Polónyi Dezső dr.: Méltóztassék felvilágosítást adni arról, hogy vájjon az ellenzéki képviselők együttes tanácskozása — melyről méltóságod már említést tett — hogyan és miként történt?

Batthyányi T. gróf: Amint már említettem, Vázsonyi és a bizottság kértek fel a demokrata körben, azután Vázsonyi jött hozzánk, a nemzeti disszidensekhez, mi magunk közt tárgyaltunk s elhatároztuk, hogy támogatni fogjuk a vasutasok petítumát,

Polónyi dr.: Megbeszélés tárgyát képezte, hogy törvényes formában történik minden?

Batthyányi T. gr.: Igen, persze

Polónyi dr.: Vájjon a kereskedelmi miniszternél tör-

tént együttes eljárás alkalmával a többiekre nézve kérték az amnesztiát s az önmaguk tetteiért helyt akartak állani?

Batthyányi T. gr.: Igen, erre pozitíve emlékszem! 8 ekkor a kereskedelmi miniszter egy táviratot mutatott a nyíregyházi vonalról, hogy ott nem szüntették be a munkát és emiatt, hogy ilyen igen sok van a kezében.

Polónyi D. dr.: Mikor utoljára a kereskedelmi miniszternél voltak, úgy-e azt kérték, hogy tegye jóakarátú megfontolás tárgyává a kérelmeiket.

Batthyányi T. gr.: Igaz!

Elnök: Befejtük a tanú úr kihallgatását. Kívánják-e a megesketését?

Védők: Igen.

(Batthyányi Tivadar gróf leteszi az esküt.)

Bakonyi Samu dr.: Nem akadékoskodni akarok, hanem a most kihallgatásra következő Serbák Elek dr. tanú úr perbeli állását kell meghatározni. Erre nézve az elnök úrtól hallottuk, hogy ő nem tanú, hanem felvilágosításokat kell adnia. Ilyen perbeli állás a perrendtartásban nincs. Kérem tehát vájjon szakértőként óhajtják-e a kihallgatást?

Elnök: A kir. ügyész úr fog nyilatkozni.

Ügyész: Tanúnak jelentettem be olyan tényekre, amelyek okiratokban vannak. A védő urak úgy látszik azt hiszik, hogy valami nagy ágyú van e mögött.

Vázsonyi Vilmos dr.: A vádhatóság képviselője idézte be Serbák urat tanúképen, ennekfolytán én a szakértői kérdésre vonatkozó fejtegetéseit tárgytalannak tekintem. Majd meglátjuk, hogy mit tud, mint tanú, s ha erre nézve nem tud semmit, úgy mint a perre nem tartozó dolgokat, vissza fogja a tek. törvényszék utasítani vallomását.

Elnök: Meg fogjuk beszélni.

(A bíróság visszavonul.)

Elnök: Felvetett a védelem részéről, hogy Serbák urat, micsoda minőségben óhajtja a bíróság kihallgatni. Miután a kir. ügyészség reá, mint tanúra hivatkozott, most is kijelentette, hogy tanúnak tekinti, ennek folytán ő tanúi minőségben

fog kihallgattatni. Figyelmeztetem ennél fogva a tanú urat, hogy vallomására esküt kell tenni, tehát az igazat vallja, mert ha nem igazat vall, mint hamis tanú fog büntettetni.

Serbák Elek kihallgatása.

Dr. Serbák Elek kihallgatása. Államvasúti titkár, általános figyelmeztetés után:

Elnök: Ismeri a vádlottakat?

— Kosát ismerem, mert egy vizsgálat alkalmával veledolgom volt.

— A többieket nem ismeri?

— Nem.

— Tud-e tanú úr felvilágosítást adni arra nézve, hogy az itt jelen lévő vádlottak az ügynevezett sztrájk mozgalomban micsoda aktív szerepet játszottak? Esetleg pedig mint felbujtók?

— Közvetlen tudomásom nincs, csak a lapokból vagyok értesülve, a sztrájk tanyán nem voltam.

— Sem privát érintkezésben a tagokkal?

— Nem, mert nem is ismertem őket.

— Hát általában a sztrájk mozgalomról tud-e nekünk felvilágosítást adni?

— A sztrájk mozgalom közvetlen előzményeiről, mint azt az igazgatóságnak jelentettem igen.

— Csak a rendelettel kapcsolatban.

— Kérem én csak a lapokban olvastam, azonban azt mondhatom, szorosán a tényálláshoz, hogy ez a mozgalom 1901 óta folyt a törvényesség határain belül a nélkül, hogy valami illoyalitás követtetett volna el a mozgalom részéről. Az első eset, hogy ellentétbe helyezkedtek a többséggel 1904 ápr. 17-én volt, amely napon Zágrábban gyűlést tartottak és délután oly táviratok továbbítottak, hogy „ma délelőtt itt gyűlés tartatott, azon elhatározatott, hogy 20-án Budapesten nagygyűlést tartunk, ezen ülésre bárki és szabadjegy nélkül feljöhet.“ A miskolci üzletvezetőség jelentette be és hivatalos.

minőségben kellett tudomást szereznem. A táviratokban az is volt „kérjük ezt a szárnyvonalakkal is közölni: a Zágrábiak“. Itt helyezkedtek az említettek először ellentétbe a felsőbbsséggel, amennyiben az üzleti vonalat a maguk céljaira lefoglalták és kimondták 17-én, hogy a nagygyűlésre mindenki szabadság és szabadjegy nélkül felmehet, tehát már eleve megtagadták a felsőbbsséggel szemben az engedelmességet.

(Nagy zaj tiltakozás a védők soraiban.)

Védők: Mi tényállásokat akarunk tudni, nem véleményyt.

Elnök: Kérem a tényállásokat előadni

— Azt mondom, amit tudok 17-én este a miskolci üzletvezetőség jelentette az igazgatóságnak, hogy az emiuttal távirat érkezett hozzá.

— Mi nem az igazgatóságot hallgatjuk ki, hanem a tanú urat. A kir. törvényszék bizonyos vezér körülményekre megállapodott, önt mint tanút hívtuk meg és kivesszük az esküt, később talán mint szakértő fog felvilágosításokkal szolgálni.

— Magára a cselekményre tud-e valamit?

— Nem. Én a sztrájkanyán nem voltam, a ténykörülményekről nem tudok, csak amit az újságokban olvastam.

Landler dr.: Kérem figyelmeztetve lett-e tanú úr a 210. §. 3. pontja értelmében, hogy t. i. kárt szenvedett-e a sztrájkban? Ő itt ugyanis az igazgatóságot, a vasutat képviseli s mindig az hallottam, hogy a vasút a sztrájk alatt nagy kárt szenvedett?

Elnök: Tanú úrnak volt-e kára a sztrájkból?

— Nem.

Vázsonyi dr.: Tiltakozom az ellen, hogy szakértőnek hallgassák ki a tanú urat, mert ő képviseli a vasutat (A tanúhoz.) Kérem méltóztassék megmondani, hogy a horvátokat kinek a feljelentésére tartóztatták le? Van-e közvetlen tudomása?

— Nincs.

— Igaz-e, hogy tanú úr hivatalos minőségben bizalmas kiküldetést kapott, hogy Horvátországba menjen és . . .

Elnök: Figyelmeztetem védő urat....

Vázsonyi dr.: Bizonyítani akarom, hogy bizalmas felhatalmazása volt és vizsgálatot vezetett.

— Igenis én egy ilyen vizsgálatot vezettem a magunk vonalain, de ez nem vonatkozott a vasúti mozgalomra, hanem a vasutak ellen irányult és abban megállapítottam a tényállást.

Vázsonyi dr.: Kérem megmondani, hogy miért zavarogták Horvátországban a vasutak ellen és miért támadták meg a vasúti épületet?

Elnök: Ezt a kérdést nem engedem meg, mert nincs összefüggésben.

Vázsonyi dr.: Én az összefüggést ki akarom mutatni.

Elnök: Nem engedhetem meg.

Vázsonyi dr.: Bocsánatot kérek, a vádlottak közül többen horvát vasutasok és ez fontos és igazolni fogom a tanú úrral, aki lent járt és ismeri az ottani zavargásokat és Kosa ügyében szintén eljár, tudja, hogy a horvátországi vasutasokat ott sohasem tekintették közhivatalnokoknak és erről a többség is tudomással birt. Azt akarom kérdezni, hogy miért támadták meg a vasutasokat?

Elnök: Miután 5 vádlott horvátországi, meg adom a jogot, hogy feleljen.

Tanú: A magyar felírások nem tetszettek nekik és egyáltalában a magyarok ellen gyűlölettel viseltetnek.

Elnök: Ez nem tartozik ide.

Vázsonyi dr.: Horvátországban milyen a kezelési nyelv?

— Magyar.

— Méltóztassék megmondani, hogy vasutasok a belső közigazgatási hatóságokhoz tartoznak?

— Megjegyzem, hogy én nem képviselem a m. államvasutak igazgatóságát, amely hivatott e tekintetben . . .

Vázsonyi dr.: Akkor arra kérek felvilágosítást, hogy a tanú úr, aki Horvátországban járt, tudja-e azt, hogy Horvátországban a hatóságok és bíróságok a vasutasokat sohasem tekintették közhivatalnokoknak?

— Azt nem tudom.

— Az ellenkezőjét sem?

— Azt sem. Azt tudom, hogy belátták, hogy államhivatalnok a vasutas és minthogy az államhivatalnokokra a hivatalos nyelv a horvát, azt követelték, hogy horvát legyen a vasutasok hivatalos nyelve.

Vázsonyi dr.: Kosának volt valami ügye. Miben állott ez?

Ő utazott Zágrábba és ott vele és nejével szemben illetlenséget követett el egy horvát.

— És méltóztatik tudomással bírni arról, hogy az ot-tani ügyészség megtagadta a képviseletet, mert a vasutasok nem közhivatalnokok, hanem magánfelek.

— Arra nem emlékszem.

Lengyel dr.: Meggyőződött, hogy Zágrábból érkezett távirat?

— A miskolci üzletvezetőség jelentette.

Sem az ügyész, sem a védők nem kivánták a meges« kétest.

Elnök: Különböző csatolmányokat olvastat fel. Felolvasásra kerül többek között a napló 47. számú igazolvány, melyet Lorber állított ki. Felolvastatott a fogadalmi nyilatkozat, továbbá a dr. Serbák által bemutatott távirat, mely az eredetinek hiteles másolata s a főtárgyalási jegyzőkönyvhöz III alatt van csatolva. Fölolvastatott egy április 19. keletű távirat, mely április 17-én este érkezett Miskolcra és a melyet a miskolci üzletvezetőség a máv. igazgatósággal közölt.

Seide: Megjegyzem, hogy ezen távirat hamis, az a távirat, mely általunk Zágrábból tényleg elküldetett, fizetett távirat volt.

(Serbák súg az ügyésznek.)

Ügyész: Ha aprokrif ez a távirat, miért nem dementalták ezt a táviratot, amikor erre felszólítást kaptak.

Elnök Seidehez: A kir. ügyész úrnak, nem tudom, honnan van tudomása a dementalásról való felhívásról.

Landler dr.: Serbák súgta neki!

Seide: Mi 19-én reggel megtudtuk, hogy ilyen távirat érkezett és miután ilyen táviratot nem adtunk föl, bementünk az üzletvezető-helyetteshez és tiltakoztunk azon insinuatíó

ellen és kimutattuk, hogy nekünk más táviratunk volt és az váltai unk leadott távirat magántávírdán adatott fel és fizetve lett. Ezt a megnyugtató választ Kussevits, zágrábi üzletvezető helyettes tudomásul vette.

Elnök Seidehez: Föl lettek szólítva, hogy hivatalos utón cáfolják meg, hogy a táviratok valódiak?

Seide: Nekem nem mutatták meg a táviratokat, mert ha megmutatták volna, megcáfoltam volna. Én csak fél füllel értesültem, hogy gyanúsítanak ilyen távirat feladásával, erre felmentünk Kussevicshez s tiltakoztunk a távirat ellen. Később az üzletvezető fölszólított, hogy a helyi bizottságoknak adjuk ezt tudtára. Miután a táviratot nem mi adtuk föl, nem is cáfolhattuk meg.

Elnök Seidehez: Önnek adták át a miskolci táviratot?

Seide: Nem.

Landler dr.: Tekintetes kir. törvényszék! Négy napon keresztül vitatkozunk azon, hogy Serbák úrnak mi a perjogi állása. Tanú-« vagy szakértő. Végre tul vagyunk ezen a rettenetes nehéz állapoton s megállapíthatjuk, hogy sem tanú, sem szakértő, most hallgató. Ha hallgató, akkor Bp. szerint megkövetelhetjük, hogy tényleg hallgasson is (Derültség) és ne correspondeáljon az ügyészséggel s ne végezzen itt informatív szolgálatokat, amely informatív szolgálatot mifelénk másképp szokták ugyan nevezni (Derültség), de én most e kifejezéssel megelégedve, arra kérem Nagyságos Elnök urat, hogy a perjogi helyzete tekintetében immár tisztázott urat szíveskedjék az ügyész úr közvetlen közeléből eltávolítani.

(Serbák távozik.)

Gál Jenő dr.: Mint Kosa védője azt az előterjesztést teszem, hogy miután a védelem azt látja, hogy itt bizonyos táviratokra, a melyeknek valóságát kétségbe vonták, súlyt fektetnek, sőt Seide kijelentette, hogy Kusevics zágrábi üzletvezető előtt tiltakozott ezen táviratoknak feladójául való feltüntetése ellen, azt indítványozom, hogy méltóztassék távirati utón megidézni Kusevicsot, hogy megtudjuk, tőle, vajjon telt-e jelentést arról, hogy a gyanúsítottak elhárították ma-

guktól még annak a gyanúját is, hogy ők adták fel az általuk apokrifnek tartott sürgönyt.

Baracs dr.: Mint Lorber védője konstatálni kívánom, hogy az ügyészség oly okmányt terjesztett elő, amelyről előre tudta, hogy valóságba kétségbe lett vonva és oly módon, hogy kétségtelenül vélhesse...

Dr. Geszti ügyész: Ez közönséges rágalom.

Elnök: Kérem, én úgy látom, hogy az ügyész úr csak itt értesült arról, hogy a valóság kétségbe lett vonva.

Baracs dr.: A kir. ügyész úr oly sértést vágott arcomba, amely annyira felháborított, hogy teljes hidegvér kell ahhoz, hogy arra válaszoljak. Nem tételezhetem fel azt, hogy a kir. ügyész úr kijelentése egyszerű besúgásra . . .

Elnök: Nem engedhetem meg, hogy e tónusban folytassa.

Baracs dr.: Nem tételezhetem fel . . .

Elnök: Nem engedhetem meg.

Dr. Baracs tovább akar beszélni; elnök az ülést félbeszakítja és dr. Baracs védőt rendreutasítja, mert okot szolgáltatott a tárgyalás félbeszakítására.

Szünet után.

Baracs dr.: Tek. kir. törvényszéki Nagyságos Elnök úr! Engem a tárgyalás félbeszakítása előtt rendreutasítani méltóztatott, mert a törvényszék ellenében tiszteletlenséget tanúsítottam volna. Van szerencsém hivatkozni kartársaimra, akik meglehetősen hosszú időre kiterjedő védői működéséről tudják, hogy az igazságszolgáltatás magas színvonalának fentartását senki többre nem becsülte, mint én és hogy egyáltalában nem tartozom azok közé, akik a tárgyalás menetét tiszteletlenséggel akarnák megzavarni, amennyiben a nagyságos elnök úr az én viselkedésemben olyan okot vél feltételezni, amely rendreutasítást vonhatott maga után, úgy ki kell jelentenem, hogy az nem volt intencióm. Én tehát kötelességemnek tartom ezt, azon kérelemmel terjeszteni az elnök úr ő nagysága elé, hogy az ellem alkalmazott rendreutasítást kegyeskedjék törlésbe hozni.

Megemlítem röviden azt az incidenst, amely okot szolgáltatott az előbb említett rendreutasításra.

Én ok nélkül hatóságot sérteni senkihez, legkevésbé ügyvédhez illő dolognak nem tartom és azért kijelentést teszek, hogy amennyiben felszólalásom valamely hatóságnak megsértését involválta, azt meg nem történtnek óhajtom tekinteni.

Végül tartozom még egy kijelentéssel és pedig azzal, hogy én felém egy kifejezés lett irányítva, amely tartalma és formai súlyosságánál fogva teljesen szokatlan, más helyütt is, nemcsak e tárgyalási teremben. Én ebben a minőségben, a melyben vagyok, a felém röpiült kifejezésekből személyemben nem tartom magam megsértve, én itt egy tisztet teljesítek, a melyet a magyar törvény, a magyar közigazg. bizonyos privilégiumban részesít. Én arra kérem az elnök urat, hogy ne méltóztassék nézni, hogy az én szerény személyemet érintette e súlyos sérelem, hanem, hogy az én személyemben a védői kar lett megsértve; ez iránt kérek nagyságos elnök úrtól orvoslást, midőn egyben kijelentem, hogy az incidens meg nem történtnek kívánom tekinteni.

Geszti dr.: E loyális nyilatkozat után készséggel én is meg nem történtnek kérem tekinteni az általam mondottakat

Elnök: Ezek után én nyilatkozom: Miután mindkét részről kimagyarázattott a dolog, én a rendreutasítást hatálytalannak kívánom tekinteni és elrendelem annak törlését.

Elnök ezután a vádlottakhoz azt a kérdést intézi: vájjon volt-e tudomásuk ama elnöki rendeletről, amely megtiltotta a vasutasoknak, hogy Budapestre feljöjjenek a gyűlésre?

Az összes vádlottak nem-mel felelnek.

Elnök: A tegnapi törvényszéki határozat értelmében a posta- és távírdai igazgatóság bizonyos távíratokat bocsátott rendelkezésünkre hivatalos megkeresés alapján.

Átnéztem azokat és azok között terhelő távíratot találok. Módot akarok adni az illetőknek, hogy arra nyilatkozzanak.

Elnök: Egy távíratot felmutat Margulitnak, és megkérdezi, vájjon ő adta-e fel? Tizennégy ily távírat adatott fel.

Margulit elismeri, hogy a távíratokat ő adta fel.

— Mi volt a célja ezekkel a távíratokkal?

- A nagygyűlésről akartam a vidékieket értesíteni.
- Nem volt a sztrájk kitörésére irányuló célzat?
- Nem, eszemben sem volt.
- Mikor ezeket elküldte, csak a nagygyűlés járt eszében?
- Igen, csak a nagygyűlés.

Bakonyi dr.: Kéri konstatálni, mikor adattak fel a táviratok.

Elnök megállapítja, hogy este 6.45 p.-kor.

Bakonyi dr. Margulit vádlottal kívánja megállapítani, hogy hány órakor adattak fel a táviratok általa.

Margulit: Én körülbelül 5 órakor küldtem a távírdahivatalba.

Bakonyi dr.: Annak a konstatálását kérem, hogy vájjon ezek a táviratok úgy kerültek ide, mint azt a Bp. 171. és következő §§-ai alapján lehetséges: a bíróilag elrendelt foglálás útján.

Elnök: Méltóztatott tegnap hallani, hogy a kir. ügyész úr erre vonatkozólag milyen indítványt tett? A kir. törvényszék végzésileg kimondotta, hogy azokat a Bp. szabályai szerint beszerzi. Én írtam alá a megkeresést és hivatalos úton vettem át.

Bakonyi dr.: Tudomásul veszem e kijelentést.

Elnök: Azt hiszem, hogy most már a bizonyítási eljárást befejeztük.

Gál dr.: Én elállók Kusevics kihallgatásától.

Vázsonyi dr.: Én semmiféle tanúbizonyításra nem hivatkozom többé és mindaz amit tulajdonképen előterjeszteni kívánok, a jogi kérdésre vonatkozó okiratbizonyítás, tehát a tényállás tekintetében a magam részéről befejezettnek tekintem a tárgyalást. Csatolni kívánom tisztán azon kérdésnek tisztázására, vájjon közhivatalnok vagy sem a vasutas a következő okiratokat:

Hiteles másolatban becsatolom a máv. gépgyárának és a „diósgyőri vas- és acélgár“ panaszát, a székes-fővárosi bizottság által hozott határozatára, amelyben a két gyár, amely egy fogalom alá esik, beismerte, hogy nem állami tisztviselő a vasutas, csatolni kívánom a keresk. miniszter egy-egy határozatát, amelyből kitűnik, hogy a vasutas nem közhivatalnok;

azt bizonyítja az ezennel csatolt 2 rendbeli döntvény, melyeket a közigazgatási bizottság hozott, a máv. rendeletek tárából egy erre vonatkozó határozatát, végül egy hiteles naplót arra vonatkozólag, hogy a sztrájk kitörése alkalmával mily álláspontot foglalt a miniszterelnök és csatolom még erre vonatkozólag a szolgálati rendtartást. Fentartom magamnak a jogot, többi ide vonatkozó okirataimat a védőbeszédem során előterjeszteni.

Landler dr.: Csatolom Joanovics védencemre vonatkozólag a máv. igazgatóságától nyert kineveztetését, hogy tehát közhivatalnoknak nem tekinthető, mert a máv. igazgatósága nem hatóság s így közhivatalnokot sem nevezhet ki; csatolom az eskü szöveget, melyet védencem az osztr.-magy. államvasutaknál, alkalmaztatása alkalmával tett és midőn védencem később a MÁV. szolgálatába lépett, nem tett újabb esküt és csak figyelmeztetve lett az üzleti rendtartás 102. §-ára, erre vonatkozó elismerést is csatolom, becsatolom továbbá a m. kir. államvasutak és a fiumei raktárállalat közötti szerződés hiteles másolatát, annak igazolására, hogy a vasutak igazgatósága hivatalnokai egyrészét bérbeadta, a fiumei raktárállalatnak (Derültség), már pedig közhivatalnokot bérbe adni, tudtommal nem lehet. Hivatkozom továbbá annak igazolására, hogy védencem a kérdéses időben betegállományban volt, a pénztárt szabályszerűen átadta egy itt jelen lévő tanúra, Juhász Gyulára. Ez fontos körülmény, mert ha betegállományban volt, nem is tagadhatta meg a kötelesség teljesítést.

A bíróság elrendeli *Jukász Gyula* kihallgatását.

Nagyvárad születésű, 29 éves, r. k.

Elnök: Mi a foglalkozása?

— Államvasuti hivatalnok.

Általános figyelmeztetés után:

— Ön többnyire itt volt a hallgatóság között?

— Igen.

— Ismeri Joanovicsot?

— Igen.

— Miért van most Budapesten?

— Fel vagyok függesztve.

— Tudja, hogy Joanovics mikor indult el Fiúméből?

— 19-én este, a 1003. sz. gyorsvonattal.

— Tud-e arról, hogy Joanovics megkapta a tiltó rendeletet, hogy nem szabad elutaznia?

— Tudok arról, hogy nem kapta meg.

— Hát azt tudja, hogy ő akkor, mikor elindult, egészséges volt, vagy beteg volt szolgálatban?

— Tudom, hogy betegállományban volt.

— Mit jelent ez?

— Azt, hogy a szolgálat alól fel van mentve és a pénztár egy más alkalmazottnak volt átadva.

— Több napra volt felmentve?

— Igen.

— Azon időben?

— Igen.

Baracs dr.: Van-e tudomása, hogy a susáki rendőrség a fiumei állomásfőnök kívánságára Lorber József feleségét azon címen, hogy izgatott, letartóztatta?

— A letartóztatásról van tudomásom.

Gesztli dr.: 18-án ment e távirat, amely az utazástól magukat eltiltotta?

— Kérem, az üzletvezetőségnél nem vagyok és azért nem tudom.

A törvényszék a Bp. 221. §. 1. pontja alapján a tanút nem eskette meg.

Landler Jenő dr.: Semmiségi panaszt jelentek be a tanú megesketésének mellőzése ellen!

Elnök: Elfogadtatik. Ezzel kijelentem, hogy a bizonyítási eljárás befejeztetett. Ezzel az elnök d. u. ¼-kor a tárgyalást berekesztette, és tszék VI. 8. d. e. 10 órára tűzte ki annak folytatását, amikor is a vád- és védbeszédekre kerül a sor.

V. nap, június 8-án, délelőtt 10 órakor.

Geszi dr. vádbeszéde,

Igaz fájdalommal teljesítem ezúttal közzvádloi kötelességemet. Hiszen az a menthetetlen tény, mely ennek a pernek megindítását parancsoló kötelességgé tette, nemcsak a nyomában felhalmozódott kiszámíthatatlan anyagi kárnál fogva marad szomorú nevezetességünk. Én tekintetes kir. Törvényszék nagyobb szerencsétlenségnek, végzetesebb bajnak azt a valóssággal fejvesztett anarchiát tartom, melynek lesújtó képével nemzeti társadalmunk e minden tekintetben jelentékeny rétegének erkölcsi világa döbbsentett meg.

Az állami alkalmazottaknak egész nagy testülete, az államvasutak alkalmazottainak ezrei és ezrei, kikre az állam és a nagy közönség legéletbevágóbb anyagi érdekei bízva, fölesketett tisztviselők, közhivatalnokok, szolgálati helyeiket rútul cserbenhagyva, eskü szentségével vállalt hivatali kötelességeik megtagadására ragadtatták magukat.

Gazdasági életünket alig érthette nagyobb csapás a vasúti forgalom megszüntetésénél. Milliókra megy a kár, melyet okozott, milliókra, melyek elpusztultak és többé nem pótolhatók.

Az ország a dermettség állapotába jutott, kikapcsolódott az eleven forgalomból.

A bizalom, mely e leghatalmasabb, milliárdokat kezelő gazdasági tényezőnk, a magyar államvasutakat méltán megillette, s mely legbecsesebb értéke, a külfölddel szemben pedig az országnak is életföltétele, alapjában rendült meg.

Egy ország, melyet odafektettek a halálos ágyba saját fiai tudatosan szándékosan, tébolyhoz közelálló könnyelműséggel, elvágva a nemzetközi kapcsokat, melyekkel a művelt világhoz odaforrasztottuk magunkat, pellengérré állítva bennünket a világ népei előtt.

Ezt tették, idesodorták a vádlottak az államvasúti alkalmazottakat. Idesodorták pedig épen abban a minőségükben, amelyre alapított bizodalommal létérdekeit tette le kezeikbe

az államhatalom. Értem ez alatt az ő közhivatalnoki minőségüket.

A vád címét tehát a Btk. 480. 481. §-ában merítem ellenük.

A BTK. 481. §-a szerint vétséget követ el az a közhivatalnok, aki hivatali kötelességének teljesítését megtagadja.

A Btk. 481. §-a szerint pedig büntett forog fenn akkor, ha a hivatali kötelesség teljesítése két vagy több közhivatalnok összebeszélése következtében tagadtatott meg.

E vád indokolásánál mindenek előtt rámutatok a Btk. 461. §-ára, melyben a törvény a közhivatalnok fogalmát határozza meg.

Az idézett törvényszakasz értelmében közhivatalnoknak tekintendők azok, akik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, vagy község hatósági teendőjének teljesítésére hivatalánál, vagy különös megbízatásuknál fogva kötelezvék.

Az államvasutakhoz kinevezett állami alkalmazottak e szabály alá esnek.

Élethivatásuk nemcsak a kezelésükre és felügyeletükre bízott vagyon állami jellegénél, de az általuk megvalósított állami feladatnál fogva is minden tekintetben és különösen közérdekű. Különös megbízatásuknál fogva pedig tényleg hatósági teendők teljesítésére is kötelezvék.

A vasúti üzleti rendtartás 102. §-a őket rendőri hatósági jogkörrel ruházta föl, hatósági teendők teljesítésére kötelezi, melyekre hivatali esküjük is kiterjed.

E vasúti üzleti rendtartás már az 1867. évi XVI. t.-e. 8. §-ában törvénybe iktattatott, kétségtelen tehát, hogy az államvasúti alkalmazottakat a hatósági jogkör törvény alapján illette meg már akkor is, mikor a Btk. 461. §-a megalkottatott.

Meggyőződésem szerint tehát semmi kétség sem fér ahhoz, hogy a Btk. 461. §-ának megalkotásánál az a törvényhozói akarat érvényesült, hogy az állam közigazgatási hatósági teendőinek teljesítésére kötelezett közhivatalnokok közé tartozóknak az államvasúti alkalmazottak is tekintendők.

Hogy ez a következtetés helyes s hogy a törvényhozó

szándéka mindig ez volt, ennek jellemzéséül csupán egy esetet hczok fel.

Az 1881. évi XXVI. t.-c. 6. §-a kimondotta, hogy az állam közegei vagy az államigazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok által kezelt pénztárak közpénztáraknak tekintendők.

Az államvasutaknak pénztárai tehát közpénztárak. E közpénztárak kezelői pedig közhivatalnokok. Hát vájjon a közpénztárak kezelőinek ellenőrei és a felfüggesztett megbízott közegek ne volnának közhivatalnokok, maguknak az államvasutaknak, az ugyanazon jellegű, de aránytalanul nagyobb közvagyonnak a közpénztárak forrásának kezelésével és felügyeletével megbízott közeget ne szándékolta s ne tekintette volna a törvényhozás közhivatalnoknak? Ilyen logikai képtelenséget feltételeznünk sem lehet.

A tárgyalás során szóbahozták, hogy a Btk. 461. §-a az állam, a törvényhatóságok és községek által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, kórházaknál és tébolydákánál alkalmazott felügyelőket, orvosokat, hivatalnokokat és szolgákat külön sorolja föl, az államvasúti alkalmazottakról pedig nem tesz említést. Ebből a törvényhozónak arra az akaratára következtetnek, hogy az államvasúti alkalmazottak közhivatalnokoknak ne tekintessenek.

Ez az okoskodás azonban alapszámban téves.

A törvény ugyanis a közalapítványok, tébolydák és kórházak alkalmazottait azért sorolja fel külön, mert ezeknek az alkalmazottaknak közhatalosi jogkörük nincs, imperiumot nem gyakorolnak, hanem csupán az illető közérdekű vagy humanitárius intézetek szolgálatára hivatvák. A törvényhozás azonban szükségesnek találta, hogy ezek az alkalmazottak a közhatalosi jogkör hiánya dacára közhivatalnokoknak minősíthessenek.

A bírói gyakorlat is úgy alkalmazza a törvényt, ahogyan én vitatom.

Az 58. számú döntvény indokolása szerint az állami kezelés alatt álló vaspályáknál alkalmazott hivatalnokok és szolgák az államtól nem magánjogi címen, hanem közigazgatási hatósági körében nyert megbízatásnál fogva járnak el.

A döntvény tehát az államvasúti alkalmazottakat szintén közhivatalnokoknak ismeri el.

Ha pedig az államvasutak intézményének nemcsak az ország gazdasági életével, hanem az államnak egész jogrendjével és kormányzatával való szerves kapcsolatát tartjuk szeiv előtt, ha — a mint épen a forgalom megszűntével éreztük át legközvetlenebbül — látjuk az állam közigazgatásának am ezernyi feladatát, a jogszolgáltatásnak különböző érdekei de első sorban az állami védelemnek ama valóságos létfeltételeit, melyeknek megvalósulását állami berendezkedésünk egyenesen az államvasutaknak zavartalan és biztos működéséhez köti, ha tárgyilagosan méltatjuk e mélyreható állami feladatot, melyet az államvasutak teljesítenek, úgy semmi kétség sem maradhat fenn az iránt, hogy az államvasutak intézménye az állam közigazgatási hatósági köréhez tartozó szervezet PS hogy alkalmazottai közhivatalnokok, kik a Btk. 481. §-ában meghatározott büntettnök alanyai.

Magának a tettnek elkövetése, azt hiszem, bizonyításra nem szorul, annyira köztudomású.

Az úgynevezett sztrájknak gondolata, melyet a büntett elkövetésével valósítottak meg, nem volt új a bűnbesodort államvasuti alkalmazottak előtt.

Néhány hónapi izgatás edzette a sziveket a sztrájk végrehajtására. A sajtó egy része már februárban kapta föl az eszmét és izgatott megvalósítására. A március 25-iki angyalföldi értekezleten Veréb Mihály ép Kardos Antal, az április 18-iki gyűlésen pedig Turcsányi Pál egészen nyíltan beszélt a sztrájkról. A fogadalmi nyilatkozat, melynek aláírói férfúi becsületükön kívül minden elszántságukat kötötték le s melyet Faludy József szövegezett és terjesztett s a szolidaritás kimondása is egyenesen sztrájkra célzott.

Csupán lelketlen emberek kellettek még, akik a szörnyeteget életre keltsék.

Csupán a jeladás volt még hátra.

Már most kétségtelen, hogy a forgalom megszüntetése tényleg bekövetkezett. E végből az államvasúti alkalmazottak

s velők együtt Margulit, Turcsányi, Sarlay, Lorber és Potinca kivételével a vádlottak szolgálati helyeiket engedély nélkül elhagyták és hivatali kötelességeik teljesítését a forgalom megállításának nyilvánvaló célzatával beszüntették.

Mert ugyebár tek. kir. törvényszék, az úgynevezett sztrájkotoknak ezrei akkor sem tértek vissza helyeikre, akkor öem állottak munkába, mikor itt Budapesten bizonyosságot szereztek arról, hogy a nagygyűlést nem tarthatják meg,

Ha a kötelességteljesítésnek ez a megszüntetése igaz, aminthogy ez mindenki előtt tisztán áll, s ezt nem egy, nem kettő, hanem tízezer, tán több alkalmazott, még pedig szolgálatban lévő, szolgálatra kirendelt alkalmazott egyszerre. ugyanegy jeladásra, ugyanazon vezetés mellett, nyilvánvaló összebeszélés következtében azzal az eltökélt szándékkal tette meg, és folytatta napokon át, hogy akaratának feltétlenül érvényt szerez: úgy kétségtelen, hogy itt nem közönséges mulasztásról, nem egyszerű elmaradásról van szó, mert itt az akarat egyenesen a hivatali kötelesség teljesítésének megtagadása val létesült.

A tárgyalás során a Btk. 480. §-ának azt a magyarázatát hallottam, hogy a hivatali kötelesség teljesítésének mejr tagadását valamely felhívásnak kellene megelőzni.

Meggyőződésem szerint ugyanez a felhívás itényleg meg is történt

Még pedig Seide Arthurra, Kosa Lajosra és Komlós Manóra nézve az által, hogy felettes Hatóságuk a távozási engedélyt megtagadta, ami egyszersmind felhívást jelentett arra, hogy kötelességeiket teljesítve állomási helyükön maradjanak, s úgy ezekre a vádlottakra, valamint társaikra nézve az által, hogy április 20-án úgy a miniszterelnök, mint a kereskedelmi miniszter a képviselőház nyílt ülésén a kötelesség teljesítéséhez való visszatérést követelte, sőt e felhívást a miniszterelnök 21-én és 22-én megismételte s e felhívás a kormány megegyezésével tett javaslatban is bennfoglaltatott.

A felhívás tehát tényleg meg is történt.

A büntett alkotó eleméül azonban a felhívást nem fogadhatom el.

A Btk. 480. §-ában felhívásról egyáltalán szó sincs.

Azt tehát, hogy a hivatali kötelesség teljesítésének megtagadása okvetlenül felhívást tételezne fel, annál kevésbé ismerhetem el, mert ha a törvény a hivatali kötelesség teljesítésének megtagadását csupán arra az esetre kívánta volna korlátozni, ha felhívás történik, úgy ezt világosan ki is fejezné.

De én ismerek tek. kir. törvényszék egy felhívást, ismerek egy magasabb erkölcsi parancsot, mely a hivatali működés egész tartamára s a hivatali kötelességek Összességére szól, s melynek teljesítését a hivatali eskü erejével fogadtuk. Ez az egész becsületünkre számító felhívás, melynek kiirthatatlanul kell a szivekben visszhangoznia, a kötelesség becsületos teljesítésének s a kötelességeinkhez való rendíthetetlen parancsa. Ez a felhívás vádlottak bűnös eltévelyedését kétségtelenül megelőzte.

A Btk. 480. 481. §-aiban meghatározott büntett e szerint tényleg fenforog s a vádlottak bűnvádi felelőssége is kétségtelen. Még pedig Seide Arthur, Ivanovics Miklós, Faludy József, Kosa Lajos, Veréb Mihály, Komlós Manó, Breuer Ferenc, Kardos Antal és Kacsó Gyula vádlottaké, mint a büntett elkövetőié, Margulit, Turcsányi, Sarlay és Lorber vádlottaké a Btk. 69. §-ának 1. pontja értelmében. Potinca Lajos irányában, aki hivatali kötelességét nem tagadta meg s a tízenháromas bizottságba való belépését is tisztázta, a vádat elejtem. A tettes cselekedet nemcsak az előbb megnevezett kilenc vádlottra nézve, hanem az államvasuti alkalmazottaknak Budapesten összegyűlt ezreire nézve is nyilvánvaló és köztudomású.

Nyilvánvaló pedig Veréb Mihályra és Kardos Antalra nézve is, akik azzal védekeznek, hogy április 20-án reggel állomási helyeiken megjelentek, de a katonák miatt a pályaudvarra nem juthattak. Mert a főtárgyalás adataiból kitűnik, hogy állomásaikra a katonai megszállás dacára is bejuthattak. Hogy pedig megjelenésük nem a hivatali kötelesség teljesítésének célzatával történt, kétségtelessé teszi az, hogy mindketten még ugyanazon a napon délelőtt a tízenháromas

bizottság tagjaivá lettek s hogy hivatali kötelességeik teljesítése végett többé nem jelentkeztek,

A felbujtás tárgyában a bizonyíték szintén teljes.

A vádlottak tagadják, hogy a kötelességteljesítés megtagadására másokat felbujtottak és azzal védekeznek, hogy a békés kibontakozást keresték. Ámde a békés kibontakozást nem kellett keresniök. Hiszen ki szegte meg a békét? Aki a vasúti forgalmat megszüntette. Ha tehát valaki komolyan békét akart, csupán egy kötelesség állott előtte, a hivatali kötelességet teljesíteni és nyomban és feltétlenül abban az irányban cselekedni, hogy azt a solidaritásban lévők mindnyájan megtegyék.

Ezzel szemben mi történt?

Margulit Kálmán 19-én este 6 óra 45 perckor, amikor már kétségtelenül tudta, hogy a nagygyűlést nem engedélyezték, a vidékiek felcsodítése céljából diplomatikusan oly értelmű táviratokat küldött szét, melyekből a nagygyűlés megtartására kellett következtetni.

Tudjuk továbbá, hogy ugyanaz nap késő este, miután a sztrájk Rákoson kitört, a demokrata körben értekezletet tartottak, melyen vádlottak közül Turcsányi, Sarlay, Margulit, Faludy, Breuer és Lorber vett részt. Az értekezleten elhatározták a tizenháromas bizottság megalakítását és a jelölést is megajtották.

A következő napon azután a 13-as bizottság végleg megalakult s már azon a napon ebben a minőségben akcióba is lépett.

Kétségtelen tehát, hogy a bizottság alakításának eszméje a vádlottak köréből indult ki s hogy a bizottság alakulását nem az államvasúti alkalmazottak ezrei, hanem ezek előzetes tudta és megbízása nélkül a vádlottak kezdeményezték, a bizottság titkos megválasztása az ő befolyásukra történt, az általuk megállapított módon s az általuk összeállított névjegyzék alapján, amelybe nyilvánvaló célzattal minden rétegből a legnépszerűbb és ennél fogva erkölcsi befolyással leginkább rendelkező embereket válogatták össze. Joggal mondhatom tehát,

hogy a vádlottak a 13-asok szerepére feltolták magukat, hogy a vezetést, a cselekvést s a hatalmat maguknak foglalják le-

Pedig ha igaz az, hogy a vádlottak békét akartak s igaz is, hogy törvénytelen erőszakot gyakorolni vagy gyakoroltatni nem kívántak, akkor félreállottak s tartózkodtak volna a beavatkozástól, de semmikép sem alakítottak volna bizottságot s szervezték volna ekként az ittmaradást s a kitartást, vagy pedig odaállottak volna a nép elé s azt népszerűségük erejével rábírták volna arra, hogy kötelességeikhez visszatérjen. Mert hisz jól tudták ők, hogy az itt összegyűlt alkalmazottaknak maradása a forgalom megszűnését vonja maga után, a solidaritás pedig nem kötelezte őket arra, hogy a sztrájk alkalmával a vezéri szerepet teljesítsék.

Akik tehát annak dacára, hogy a nagygyűlést nem engedélyezték s így a felsereglett vasutasok állomásaikra visszaterhettek, népszerűségük erejét, a mozgalomban szerzett nimbust, a solidaritás kötelékeit és szellemi fölényüket arra használták föl, hogy a Budapestre gyűlt különben is izgatott tömeget a 13-as bizottság alakításának tényével maradásra biztatták, a bizottság felállításával a tömegnek, mint valamely ellenséges tábornak szervezetet adtak, azt ide kötötték s ekként a hivatali kötelesség teljesítésének megtagadásával járó ittmaradásra döntő befolyást gyakoroltak, azoknak ebbeli tevékenysége a felbujtásnak büntető jogi fogalmát teljesen kimeríti.

Seide Arthurra, Joanovics Miklóstra, Faludy Józsefre, Komlós Manóra, Breuer Ferencre, Kardos Antalra és Kacsó Gyulára vonatkozóan a tevékenység az elkövetési cselekedetbe olvad be, annak számítását fokozza.

Amikor egy testület, mely évtizedek óta becsülettel állotta meg a helyét és a képességnek, pontosságának, odaadásának mindenkor kiváló mértékét tanúsította, a gondjaira bízott intézmény tekintélyének, megbízhatóságának, becsületének kockára tételével a nagyközönség s a haza érdekein irtóztató sebeket ütve, ily gonosz tettekre vállalkozott, azt hiszem, kötelességem azokra az okokra reá mutatnom, melyeknek a gyászos eredményt tulajdonítom.

A vádlottak azt vitatják, hogy tettük indító oka a fizetésrendezés kérdése volt.

De minő porszem ez az érdek a hűtlenségnek ahhoz a sziklaóriásához képest, melylyel az államvasúti tisztviselők hazájuk közgazdasági életének vérkeringését akasztották meg.

Hiszen az előző kormányok évekig voltak a hatalom birtokában, anélkül, hogy az államvasúti tisztviselők kívánóságait teljesíthették volna. És az államvasúti tisztviselők nem lázongtak és nem sztrájkoltak. A mai kormány pedig néhány hónap leforgása alatt, melyet majdnem teljesen az obstrukció emésztett fel, elhatározó tettel bizonyította, hogy szíven hordja sorsukat. Benyújtotta a fizetésrendezésről szóló javaslatot, mely a jelenlegi helyzetenél kétségtelenül előnyösebbet céloz.

Elnök: Arra kérem az ügyész urat, tartsuk magunkat távol a politikától.

Ügyész: Hiába vitatják tehát a vádlottak, nem igaz, hogy forradalmi jellegű rendbontásuknak itt rejlik az oka.

Én tek. kir. törvényszék a valódi okot a rend és a fegyelem fogalmának abban az elzúllásában, sőt megvetésében látom, ami abban a mozgalomban is orgiákat ült.

Az államvasúti tisztviselők lábbal tiporva a bizalomnak és hűségnek minden kötelékét, mely hivatali felsőbbségükhöz és a becsületükre bizott államérdekhez a hivatali eskü erejével s a közönséges emberi tisztesség törvényei szerint is fűzte, helyzetük javítását többé nem a köztisztviselői jogok alkotmányszerű keretében, hanem erőszak alkalmazásával, esküszegéssel és törvénytelenég útján akarták kiküzdni. Megnyitották szívüket a sajtó egy részének, mely a gyalázatos vállalkozásban méltó fegyvertársul kínálkozott

Elnök: Itt nem a sajtót támadjuk, kérem annak támadásától tartózkodni.

Ügyész: . . . s mely a helyett, hogy a forrongásokat csilapította s odatörekedett volna, hogy követeléseiket az állam pénzügyi helyzetével hozzák összhangzásba, olajat öntött a tűzre, a szenvedélyeket hamis hírek terjesztésével, izgató jelszavakkal, gyűlölködő ráfogásokkal elvadítani s biztatásokkal öi vénybe kergetni igyekezett.

Így fészkelte magát kiolthatatlanul elméikbe az a meggyőződés, hogy ők diktálhatnak, mert az ő követeléseiket — bármennyire aránytalanok is — az államnak teljesíteni kell, így hatalmasodott el az a balga hit, hogy a sztrájkban oly varázserővel rendelkeznek, mely előtt a kormánynak és államnak feltétlenül meg kell hajolnia, így nőtt nagyra az az irtózatossz önzés, mely az állami és társadalmi rend felforgatásával, az állami tekintély lerombolásával, minden erkölcsi törvényen lelketlenül keresztül gázolva, a vakmerőség paroxizmusával követelte kielégítését.

Most előttünk hevernek az anyagi és erkölcsi javaknak romjai, melyek a vádlottak gonoszságának bélyegét viselik. Itt vannak a vádlottak is, hogy a törvény szavát meghallják. S itt állok én a közérdek képviselője, hogy a hivatali eskü meggyalázott szentségének s az alapjaiban megsértett jogrend nevében elégtételt kérjek. Nem a bosszú érzetével, hanem a törvény tiszteletéből táplálkozó rendíthetetlen kötelességérzettel. En tehát igazságot, igazságos Ítéletet kérek. Az államérdekhez méltót és emberségeset.

Vázsonyi Vilmos dr. védőbeszéde.

A vádhatóság tisztelt képviselője az államvasúti alkalmazottak eljárásában forradalmi jellegű mozgalmat lát és úgy véli, hogy ezt a forradalmat a vádlottak okozták. Tekintetes királyi törvényszék! Ha kutatni kellene, hogy a nagy francia forradalmat ki okozta, ki idézte elő, akkor nem lenne történetíró és lélekbúvár, aki egyes személyeknek tudná felróni a forradalom kitörését. Nem, tekintetes kir. törvényszék. Társadalmi és szociális erupciókat nem lehet büntetőjogi felfogással kutatni. Ezekkel az erupciókkal úgy vagyunk, mint a felhők alakulásával, hogy miként alakulnak a felhők, látni nem lehet, mert észrevétlenül szállnak fel a párák a magasságba, lassan-lassan, észrevétlenül ott összegyűlnek, ott felhők lesznek, amelyek villámot és mennydörgést rejtenek magukban. A bölcsesség épen az, hogy habár nem látjuk a párákat, mégis tudjuk, hogy felszállnak. És a kormányzat bölcsesége épen az, hogy habár nem észrevehető, nem kéz-

zel foghatók bizonyos társadalmi osztályok óhajtsái, érzései, azért az állam élén állóknak ezeket a jelenségeket észre kell venniök. Én azt hiszem, hogy a vádhatóság tisztelt képviselője, mint komolyan gondolkodó férfiú, maga is belátja és tudja azt, hogy ilyen óriási horderejű mozgalom, mint amilyen a munkamegszüntetés volt, nem keletkezik hirtelen, hanem kell, hogy nagy előzmények, nagy okok legyenek, amelyek ezt a keserúséget az államvasúti alkalmazottak lelkében felidéztek, folyton gyarapították és melyek végre erupcióra vezettek. A vádhatóság tisztelt képviselője maga is rámutatott, hogy hosszú évek óta folyik az államvasutak című, az állam tulajdonában lévő fuvarvállalat alkalmazottainak mozgalma. Évek sora óta és eredmény nélkül. Kerülni akarom a keserőség felidőzését, mert annak célja nincs.

Ámde ezt megállapítani, hogy ennek a tragédiának, amely csak annyiban tragédia, hogy az országban üldözések folynak, de az igazságszolgáltatás függetlenségében vetett hittem szerint nem lesz tragédia . . .

Elnök: Kérem, ne méltóztassék ily célzásokkal élni.

Vázasnyoi: ... mik az okai, mégis érintenem kell. Ha rámutatok, hogy nagy előzményei vannak az államvasutak alkalmazottai úgynevezett munkamegszüntetésének, a vád álláspontja á priori megdől. Ezek az előzmények megcáfolják azt, mintha ezt a mozgalmat, ezt a munkamegszüntetést ez a 13 férfiú csinálhatta volna. Az első megjegyzésem, ami alapvető, hogy fizetéses alkalmazottak munkamegszüntetést előre megfontolt szándékkal nem csinálnák a hónapnak tizenkilencedik vagy huszadik napján; mert ha ők munkamegszüntetésre készülnek, bevárhatnak sokkal alkalmasabb napot, pl. a hónap második napját, mikor fizetésüket megkapják, nem pedig a 20-át, mikor minden anyagiak fogytán vannak, tehát nélkülözik azt az eszközt, amely nélkül semmiféle gazdasági mozgalom célhoz nem vezet. Maga ezen körülmény minden gondolkodó ember előtt kétségtelenné teszi, hogy az államvasúti alkalmazottak munkamegszüntetése nem előre megfontolt, nem előre készített cselekedet volt, hanem hirtelen el-

határozás következménye, hatalmas erupció. Az a kérdés, ki felelős ezen erupcióért és különösen felelős-e ezen 13 férfiú, aki a vádlottak padján ül? Tekintetes királyi törvényszék! Hallottuk a lefolytatott főtárgyaláson, hogy mi volt tulajdonképpen az államvasúti alkalmazottak munkamegszűntetésének közvetlen okozója: a múltak bűnei és fogyatkozásai.

Én megengedem, hogy abban bizonyos tragikus vonásokat lehet látni, hogy épen akkor explodált a sok keserűség, mikor először foglalkoztak az új fizetésrendezéssel, ámde a felhők villámját megrendelni és szabályozni, hála Istennek, nem lehet. Hogy mikor explodáljon a mozgalom a múltak bűneiért és a jelen bűneiért, azt kiszámítani és megrendelni nem lehetett.

Mik voltak a munka megszüntetésének igaz okai? Ezt különböző tanúk igazolták a főtárgyalás során, de egyébként köztudomásúak is, amely köztudomásra különben a vádhatóság minden bizonyíték hiányában egész vádját alapította és pedig a saját külön köztudomására. Köztudomású, hogy az államvasúti alkalmazottak mozgalmának kitörése tényleg — és ezt a vádlottak érdekében is kell konstatálni — nem a fizetésrendezés miatt történt, hanem bizonyos intézkedések miatt, amelyekben az államvasúti alkalmazottak a maguk polgári jogainak, maguk szabadságának és a közszabadságnak megsértését látták. Abban az időben, tekintetes királyi törvényszék, midőn, mint a vádhatóság t. képviselője mondja, bizonyos gyúanyag volt fölhalmozva, midőn szerinte a sajtónak egy része nem úgy viselkedett, mint kellett volna, abban az időben nem az volt helyén, hogy még jobban elkeserítsék a kedélyeket, hanem hogy atyai indulattal és jogaiknak tiszteletben tartásával forduljanak feléjük. Ehelyett az történt, hogy április 19-én Turcsányi Pált és Sarlayt felfüggesztették állásaiktól, Faludy Józsefet pedig áthelyezték Mezőlabczra, az ország végére. Nem kellett, tekintetes törvényszék, senkinek izgatni, ez a tény beszélt magában; hogy ez így van, kiderül abból, hogy a vádhatóság t. képviselője rossz néven vette azt, hogy valaki megtelegrafálta vidékre, hogy Sarlay és Turcsányi fel van függesztve és ebben a legerősebb izgatás tényállá-

dekát látja. Hát bizony szomorú dolog, ha bizonyos hatósági intézkedéseknek pusztá felemlítése már az izgatás jellegével bír, de akkor nem a hírnök a hibás, hanem az, aki a hírnek az okozója. Ha e felfüggesztésnek oly roppant izgató hatása volt, abból csak azt lehet következtetni, hogy nem azok a bűnösök, akik fel lettek függesztve, sem akik azon hirt szétterjesztették, hanem azok az izgatók, akik a felfüggesztést megcselekedték.

Elnök: Méltóztassék a vádlottakat védeni, nem pedig vádolni azokat, kik nincsenek itt.

Vázsonyi: Én nem büntetőjogi értelemben vádolk . . .

Elnök: Méltóztatott figyelmeztetésemet hallani?

Vázsonyi: Különben tudomásul veszem a figyelmeztetést, mert már megmondottam, amit mondani akartam. Te-kintetes kir. Törvényszék! az a körülmény, hogy a mozgalom egyes vezetői felfüggesztettek, másfelől az a körülmény, hogy az államvasúti alkalmazottaknak április 20-ra hirdetett nagygyűlését az utolsó percben azzal az indokolással tiltotta be a főkapitány úr, hogy az államvasúti alkalmazottak felsőbb-ségüktől engedélyt nem kaptak, holott közbevetőleg a szolgálati rendtartás egy szóval sem írja elő, hogy a gyűlések megtartásához engedélyt tartoznak kérni, hanem csupán egyesületnek alapításához teszi kötelezővé a felsőbbség engedélyét; az a körülmény, hogy soha előbb nem kérték, most pedig kérték a felsőbbség jóváhagyását a gyülekezés tudomásul vételéhez: mint a pályára vetett durrantyu, hirtelen megállította a vonatokat. Explózió volt ez és nem összebeszél cselekedet. Többet mondok tek. kir. törvényszék! Azok, akik attól tartottak, hogy az április 20-iki gyűlésen ki fogják mondani a munkamegszüntetést, akik e miatti félelmükben gátolták meg a 20-iki gyűlés megtartását, azok tulajdonképen félve valamitől, ezen cselekedetükkel maguk idézték elő azt, amitől féltek. Mert tek. kii!, törvényszék, én, aki ismerem az államvasúti alkalmazottaknak ügyét, azok gyűléseinek lefolyását mindig élénk figyelemmel kísértem, jól tudom, hogy soha olyan gyűlése az államvasúti alkalmazottaknak nem lett volna elképzelhető, a hol többséget kapott volna a munkamegszünte-

tés. Többet mondok: emberi számítás szerint úgy áll a dolog, hogy 36000—40000 embernek ily rettenetes horderejű elhatározása szabályos formában nem is keletkezhetik. Ily nagy elhatározások mindig csak hirtelen meg nem fontolt kitörés. alakjában lehetségesek. Tehát a felbujtási, úgy mint a kir. ügyész úr állította, hogy összeállt volna néhány ember, s azt mondotta volna, hogy sztrájkot fogunk csinálni, maga a harminchat-negyvenezer emberből álló tömeg kizárja. A felbujtás így tökéletesen lehetetlen. De én most még a felbujtás kérdésének jogi részébe belebocsátkozni nem kívánok, mert hiszen ezt jogi fejtegetéseim alkalmával kívánom bővebben megtenni, csak általánosságban akartam a tek. kir. törvényszék előtt helyreállítani az igazságot, hogy a vádhatóság t. képviselőjének előadásával és nézetével szemben mik ezen mozgalom előzményei és mik a mozgalom kitörésének közvetlen okozóL

Mielőtt felszólalásom tulajdonképeni céljára rátérnék: t i. a kérdés jogi részének megdöntésére . . .

Elnök: Ez nem felszólalás, hanem védőbeszéd.

Vázsonyi Vilmos: Ez védőbeszéd is, felszólalás is, mert ha nem szólalnék fel, nem is tarthatnék védőbeszédet. (Derültség.) — Tek. kir. Törvénya^ék, rá kell mutatnom előzetesen ezen bűnpernek két sajátságára. Az egyik a *kiválasztási theoria*, amelyet a büntetőjogban először látunk és tapasztalunk ezen bűnpör alkalmából. Megvallom őszintén, hogy az én jogász erudicióm, amely lehet, hogy csekély, eddig nem ismerte a kiválasztás elmeletét; mert amidőn azt hallom a vádhatóság t. képviselőjétől, hogy Magyarországon 36000 vagy 40000 vasúti alkalmazott tagadta meg a szolgálatot, nem vagyok képes megértem, miért 13 ember ül itt a vádlottak padján mint tettestárs, — a felbujtás vádjára későtib fogok ráterni, — ellenben a többi 36 vagy 40 ezer nem királyi kegyelem, nem a sokat emlegetett amnesztia útján, hanem *ügyészi kegyelem útján* menekül, amelyet eddig nem ismert som a közjog, sem a büntetőjog. A kiválasztás teóriája, azt hiszem, egyenesen visszautasítandó, mert bűnbakoknak keresése igazságszolgáltatási cél nem lehet és mert nem lehet sohasem rábízni a vád t. képviselőjére, hogy kiválogasson magának tel-

jesen egyforma cselekedetet elkövetett emberek közül néhányat és azt mondja, ezeket vádoló, mert ezeket tetszik vádplnom, a többit pedig nem. Ha ez jogrend, ha ez az igazságszolgáltatás pártatlanságába vetett hitet megerősíti, akkor csak tessék továbbhaladni a kiválasztás teoriájának útján, én azonban azt hiszem, hogy ezen országban mindenki számára egyenlő a kötelesség és felelősség és 36—40 ezer ember közül egyeseket kiválogatni nem lehet. A másik nóvum, amelylyel ezen bűnpörben szemben állunk, *a jogi equator fogalma*. Magyarországon t. i. ezen állítólagos bűncselekményekre nézve volt egy történelmi nevezetességű nap, mikor áthaladtunk a jog equatorán. Április 19-én tört ki a munkamegszüntetési mozgalom. Még vasárnap délután, április 24-én a vádlottak egy része a jó nyári időnek örvendve szabadon sétálgatott és ezen országban senkinek sem volt tudata arról, hogy büntetendő cselekmény-e egyáltalában a munkamegszüntetés; az úgynevezett sztrájkanyagjukat túrték napokon keresztül, sőt a rendőrség szíves felügyelete és asszisztenciája mellett voltak ott és a rendőrség rendelkezésére állott és őket legnagyobb szíveséggel — amiért köszönettel tartozunk neki — támogatta; ezenkívül a sztrájkanya feloszlata alkalmával a bűnvádi funkcióit teljesítő rendőrkapitány úr nem intézte azt a felhívást magához a tömeghez, hogy uraim, önök büntetendő cselekményt követnek el; vigyázzanak, — hanem mindannyinkat szélnek eresztette, magának a 13-as bizottságnak tagjait is. És, íme egy szép napon egyszerre csak a jogi equatoron áthaladtunk és az, ami addig büntetendő cselekmény nem volt, mert valakinek úgy tetszett, egyszerre büntetendő cselekmény lett. Ez oly válto-állítás — hogy ismét vasúti kifejezéssel éljek, — a büntetőjogban, amely méltó lehet wíltójogászhoz, de nem közjogászhoz és büntető-jogászhoz. Ez a két alapvető megjegyzésem volt tek. kir. törvényszék, mielőtt rátértem volna védőbeszédemnek lényegére. A t. kir. ügyész úr vádolja védenceimet a hivatali kötelesség megtagadásával, a hivatali hatalommal való visszaéléssel, amelyet összebeszéléssel követtek volna el. A t. kir. ügyész úr felvetette azt az alapvető kérdést, hogy közhivatalnokok-e egyáltalában a vas-

úti alkalmazottak, mert hiszen ez kétségtelen, hogy ennek a deliktumnak alanya csakis közhivatalnok lehet. Ha tehát si[^] kerül bebonyítanom azt, — ami azt hiszem sikerülni fog — hogy az állam vasul i alkalmazott nem közhivatalnok, nem is szólva a vádnak egyéb részéről, maga a vád is már ezen alapon megdől.

Ezen kérdés tárgyalásánál egyelőre követni fogom a t. királyi ügyész úr okoskodását, aki a büntető törvénykönyv rendelkezéseivel foglalkozott elsősorban. Felemlítette a büntetőtörvénykönyv közhivatalnoki meghatározását, a 461. szakaszt, mely két csoportba sorolja a közhivatalnokokat. Az első csoportba sorolja azokat, akik az állam közigazgatási, igazságszolgáltatási, vagy valamely törvényhatóság vagy község katasági teendőinek teljesítésére vannak kötelezve. Itt tehát a „hatósági funkciók lényege az, hogy ezen állami tisztviselőnek vagy alkalmazottnak hatósági teendők teljesítésére kell kötelezve lenniök. A második csoportban azokat sorolja fel, akik tulajdonképpen teljesítésére vannak kötelezve“. A hatóság szót tehát a miniszteri indokolás mondja: „a közhatóság kezelése alatt álló bizonyos közérdekű vagy humanitárius intézkedések, körüli működésre vannak szervezve.“ Hogy mit értünk azalatt, hogy hatósági teendő teljesítésére van kötekefcve és mi a hatósági teendő: ezt megmondja nekünk a miniszteri indokolás, amely amidőn ezen két csoportot megkülönbözteti, kimondja: „kik az állam, a törvényhatóság és község közhatósági funkciónak teljesítésére vannak kötelezve. A hatóság szót tehát a miniszteri indokolás megtoldja azzal, hogy *közhatóság*. A kir. ügyész úr a közhivatalnoki jelleg indokolásánál hivatkozik kettőre: először a rájuk bízott vagyon állami kezeléséről beszél, másodsor beszél a közérdekről és a közérdek indokolásánál szól arról, hogy ha a civilizált világban a vasút nem jár, akkor megakad minden. Tek. kir. törvény-szék! Ami a vagyon állami jellegét illeti, a fiskus vagyona nem csak közjogi, hanem magánjogi jelentőséggel is bír. Ez olyan tiszta és világos dolog, hogy azt hiszem, efelett vitatkozni nem kell. Különb a miniszteri indokolás erről megdöbentő világossággal szól, már t. i. megdöbententi ma azokat, akik a pert csinálták.

Elnök: Kérem a védőügyvéd urat, ne méltóztassék ezzel a kérdéssel foglalkozni, hanem tárgyilagosan szólni az üggyhöz.

Vázsonyi Vilmos: Azt hiszem, hogy a tárgyilagosság határain túl nem megyek. Hiszen a vádhatóság t. képviselője természetes dolognak mondotta, hogy minden pernek van apja. A miniszteri indokolás kimondja, hogy az állami uralgó kormányzó és jogszolgáltató fenhatóság megkülönböztetendő az államtól, mint magánjogi alanytól; más az állam, midőn törvényt hoz, rendelkezik, parancsol vagy tilt és más, amidőn elad, vesz, cserél. Hozzátehetjük talán tek. törvényszék, hogy más az állam akkor is, a midőn nem törvényt hoz, rendelkezik, vagy tilt, hanem személyeket vagy tárgyakat szállít az ő fuvarozási vállalatával. Ha még bármily kétség is maradna fenn a tekintetben, hogy az államvasúti alkalmazottak nem sorolhatók az első csoportba, t. i. azok közé. akik közhatósági funkciót — mondjuk most már bátran a miniszteri indokolás alapján — teljesítenek: a miniszteri indokolás ezt még világosabbá teszi, amidőn e két cselekvési körnek megkülönböztetése után azt mondja: „A cselekvési köröknek megkülönböztetése mindazonáltal kivétel alá esik azon közhivatalnokok és szolgáltnál, akiknek működési köre egyáltalában nem lévén hatósági, a 461. §. utolsó sorai-ban mégis mint hivatali büntettek és vétségek alanyai felsorol-tatnak.“ Az államvasút alkalmazottai, mint egy bejegyzett cégnek, az állami tulajdonban, az államkincstár tulajdonában levő fuvarozási vállalatnak alkalmazottai, közhatósági funkciók teljesítésére sem felhatalmazva, sem kötelezve nincsenek, kivéve egy esetet, amelyre majd áttérek, *de amely esetben a soroksári h. é. vasút alkalmazottai épen úgy felhatalmazva é: kötelezve vannak ama bizonyos átruházott rendőri hatás-körnek teljesítésére, mint az állam vasútnak alkalmazottai.* Tehát ezen okoskodás ma már — ha ezen alapszik a hatósági funkcióink bizonyítása — oda vezet, hogy a soroksári h. é. vasút alkalmazottai — vezérigazgató Jelűnek Henrik — szintén közhivatalnokok. Tek. kir. törvényszék! Azt hiszem, a miniszteri indokolás és a közjog s közigazgatási jog bőven megmondja nekünk, hogy mi a közhatósági funkció. Hatósági

funkcióinak magát a fuvarozást, személyeknek és tárgyaknak fuvarozását tekinteni nem lehet és itt a közérdek szempontja egyáltalán nem irányadó, mert a miniszteri indokolás szerint a 461. §-ban, amely taxatív sorolja fel azokat, akik közhivatalnokoknak tekintendők, habár hatósági funkciót nem teljesítenek, ezek azért lettek felvéve, mert közérdekben járnak el. A közérdek önmagában közhivatalnokokat nem teremthet, mert hiszen az a körülmény, hogy az államvasutak szünetelése az országnak károkat okoz, az a körülmény, hogy magánosoknak is kárt okozhatott, hogy őket kényelmüktől fosztotta meg vagy megállított bizonyos dolgokat: ez nem bizonyít semmit. Hiszen a péklegények sztrájkja is megállít bizonyos dolgokat, a mészárosoknak sztrájkja is, a villamos- avagy légszszemunkások sztrájkja is megakaszthatja a világítást a városokban és ez is közérdek. Magából a közérdekből tehát vagy abból, hogy bizonyos munkaszünetelés nagy kárára van az egész társadalomnak, következtetést levonni nem lehet, mert minden olyan osztálynak munkaszünetelése, amely általános szükségletet elégít ki, természetesen a közérdeket sérti és megakasztja a társadalom funkcióit Ezt az érvet tehát, mint nem jogi, hanem társadalmi érvet, azt hiszem, hogy a jogi vitatkozás keretéből egyáltalán teljesen ki kellett volna rekeszteni. Azt hiszem, azt nem kell bizonyítanom, hogy a vasút nem hatósági funkciót teljesít, hanem fuvarozási vállalat, mert hiszen a kereskedelmi törvény 4. §-ában törvényes felhatalmazás van arra nézve, hogy az állam bizonyos vállalatainak cégvezetéséről miniszteri rendelet intézkedjék. Ezen miniszteri rendelet meg is jelent 1875 december elsején 26922. szám alatt, amelynek első pontja szerint az állam kereskedelmi vállalatai cégbejegyzésre vannak kötelezve és így folytatja: „ilyenek nevé^Ualát alkalmazottait közhivatalnokoknak csak akkor lehet vezetésen az államvasutak“. Én azt hiszem, hogy *kereskedelmi tekinteni, ha ezzel szemben nekem mutathat valaki speciális törvényt vagy törvényes rendeletet, amely dacára annak, hogy ezen alkalmazottak kereskedelmi vállalatnak, üzletnek alkalmazottai, őket kivételesen és külön országos közhivatalnoki jelleggel ruházza fel* Ilyen kivételes rendelkezés, ilyen kivételes

törvény azonban nincs, mert a vasúti üzleti rendtartás, amelyre hivatkozott a vádhatóság t. képviselője, nemcsak hogy nem bizonyít amellett, hogy a vasúti alkalmazottak közhivatalnokok, hanem éppen ennek ellenkezőjét bizonyítja. A vasúti üzleti rendtartás 102. §-ban ugyanis kimondja azt, hogy a vasúti alkalmazottak, még pedig kivétel nélkül, úgy az állami vasutaknak, mint a magánvasutaknak alkalmazottai, pusztán az átruházott rendőri hatáskör gyakorolhatása céljából tesznek esküt. Ezt az esküt teljesen azonos szövegben — ezt hozzáteszem — leteszik úgy az államkincstár tulajdonában lévő vasutak alkalmazottai, mint a magánvasutak alkalmazottai. Ez a rendőri hatáskör azonban először is minden vasúti alkalmazottat megillet, amint megjegyeztem, akár állami, akár magánvasutnál van alkalmazva, másodszor, csakis eventuais, mert a 102. §. kimondja, hogy csak akkor áll be ezen rendőri átruházott hatáskör, amidőn a rendőri közigazgatás vagy bírói hatóság segédkezése kéznél nincs. Tehát csak mint szükségjogot állapítja meg a közérdek szempontjából, nem a közhivatalnok védelmére, hanem az összes közforgalomnak átadott vaspályák személyzete számára, hogy ezen közforgalom érdekében, ha nincs illetékes hatóság, in eventu, akkor is csak a szükség mértékéig intézkedjék. Ez tehát nemcsak nem bizonyít amellett, hogy a vasutasok közhivatalnokok, de ellenkezőjét bizonyítja, mert ugyanezen esküt teszik le, ugyanezen funkciót teljesítik a magánvasutak, a déli vasút, a kassa-oderbsrgi vasút stb. vasutak alkalmazottai, amint a vádhatóság képviselője bölcsen tudja, az eskü szövege teljesen azonos, mert csak két mintája van: az 1869. évi közlekedési rendelet óta; egyik a vasutasok részére szolgál, legyenek akár államvasutak alkalmazottai, a másik pedig a hajózási szak részére. Az eskü kérdése is tshát, amelyre annyit hivatkozott a vádhatóság képviselője, ezen perben nem jelent semmit. Az igaz, hogy ők megeskettetnek, de amint az üzleti rendtartás kimondja, ezen átruházott rendőri hatáskör gyakorolhatása, valamint egyáltalában kötelességük lelkiismeretes teljesítése céljából is azután utána teszi, hogy a magánvasutaknál is megeskettetnek. Ha magánvasúttól lép át valaki a magyar államvasút szolgálá-

tába, újra esküt tenni nem kell, mert már ezen azonos esküt letette. Ellenben — amint bizonyítékaim sorrendjében később rátérek, — ha az állam szolgálatából lép át az intézet kötelekébe, amint a szolgálati rendtartás kifejezése szól, akkor ezen speciális vasúti esküt annak dacára letenni tartozik, hogy már előbb mint államtisztviselő megeskettetett. Mondom, hogy a btk. ott, ahol akar beszélni vasúti alkalmazottakról, ott beszél. A btkv. alkotói nem felejtették el azt, hogy vasút is van Magyarországon és ha a 461. §. taxatív felsorolásánál a tébolydákra is gondoltak, bizonyára volt annyi józan eszük, hogy nem felejtkeztek meg arról, hogy van vasút. Nem felejtkeztek meg, mert a btkv. 166. §-ában már találkozunk a vasutasok fogalmával. És hogy a btkv. is maga mit ért hatósági teendő alatt és hatósági teendők teljesítésének kötelezettsége alatt, azt bátor leszek a hatóság elleni erőszak szakaszaiból levezetni és bizonyítani. A btkv. 164. és 165. §-a szól a hatóság elleni erőszakról. A 164. §. a hatóság kifejezéséről szól; a 165. §. pedig a hatósági hivatalnokok vagy közegek fogalmáról. A 166. §. ezután így szól: „hatósági közegeknek tekintenek a fentebb említetteken kívül“ (tehát azok, akik különben nem volnának se hatóság, se hatósági hivatalnokok, se hatósági közeg) — „másodszor a közforgalomban levő vaspályák és állami távirdák felügyelő és kezelő személyzete.“ Ha a vasutasokat hatósági teendők teljesítésére hivatottaknak tekintették volna, akkor a törvénykönyv 166. §-ában nem kellett volna külön felemlíteni a közforgalomban levő vaspályák személyzetét vagy pedig azt kellett volna mondani, hogy a közforgalomban levő magán vaspályák felügyelő és kezelő személyzete; ha a hatóság, hatósági hivatalnok és hatósági köz^g fogalmában ők is benfoglaltatnának, akkor őket külön kiemelni nem kellene. Csodálatos, hogy némelyek azzal érvelnek, mégis épen ezen szakasz alapján, hogy az államvasúti alkalmazott közhivatalnok. Pedig ebből csak az következhetik, hogy egy speciális intézkedésről van szó, ahol az előbb említett átruházott rendőri hatáskörnek eventuális és szükségképeni gyakorlása miatt a büntető jogi oltalom biztosított úgy az államvasúti, mint az összes más vasutak alkalmazottainak.

Már mondtam, hogy külön törvényre vagy rendeletre kellene tehát rámutatni, mely az államkincstár tulajdonát képező fuvarozási vállalat alkalmazottait közhivatalnokoknak minősíti. Ismétlem: ilyen nincs, de ellenkező sok van! Itt kiemelem, hogy *annak eldöntésére: ki hivatott hatósági teendők teljesítésére, az élő közigazgatási és közjog hivatott.*

Aki törvény, vagy törvényes rendelet által nincs minősítve köztisztviselőnek, az hatósági funkciót nem teljesíthet. Lássuk tehát előbb a törvényeket, azután a rendeleteket, a közigazgatási bíróság döntéseit és végül a vasúti alkalmazottak szolgálati szerződését szabályozó szolgálati rendtartást és nyugdíjszabályzatot.

Az alapvető törvény annak eldöntésére, hogy ki közhivatalnok, az 1883: I. te. a köztisztviselőknek minősítéséről. Megjegyzem először is, hogy az 1883: I. te. későbbi, mint a btk. azon meghatározása, ezen törvénynek tehát, hogy ki a köztisztviselő, illetve az a dedukció, amely ebből levezethető, feltétlenül abrogáló hatással van minden körülmények között. Hogy a köztisztviselői és közhivatalnok fogalom teljesen azonos, ezt úgy hiszem nem kell bizonyítanom, mert az teljesen az ízléstől függ, hogy ki alkalmazza a tisztviselő és ki a hivatalnok szót; a közhivatalnok és köztisztviselő egy és ugyanazon fogalom. Már most ez a te, amely alapvető és organikus, mert először foglalta össze a köztisztviselők minősítését, azt az anyagot, mely addig elszórva volt különböző régi, elavult és újabb törvényekben — ez az organikus törvénycikk nagyon sokféle tisztviselő minősítését említi, de az államvasúti alkalmazottakról egy szót sem szól. Már pedig kétségtelen, hogy az, aki a köztisztviselők minősítéséről szóló törvényben köztisztviselőnek minősítve nincs, az annak nem is tekinthető. A másik törvény, amely szintén alapvető és még újabb keletű, az 1893: IV. te, amely az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról és a megyei törvényhatóságok állami javadalmazásának felemeléséről szól. Ez a törvénycikk, amely fundamentális, a következő alapvető kijelentést teszi 1. §-ában: „1. §. Az állami tisztviselők, a gyakoronokok kivételével, a 11. fizetési osztályba sorozvák, amely be-

sorozást a jelen törvény kiegészítő részét képező A) alatti kimutatást tünteti föl.“ Ez a törvény tehát megmondja azt, hogy ki az állami tisztviselő, mert megmondja, hogy azok 11 osztályba soroztatnak és az A) alatti kimutatásban található. Az A) alatti kimutatás minden szakmában taxatív fizetési osztályok szerint felemlíti az összes állami tisztviselőket. Ebből a felsorolásból az államvasúti alkalmazottak újból hiányoznak. A harmadik törvény, tek. kir. törvényszék, amely rendkívül fontos, az 1885: XV. tc. és szól az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdíjazásáról. Ez a törvény még világosabban zárja ki azt, hogy az államvasút! alkalmazottak közhivatalnokoknak tekintessenek, mint az előző törvények. A törvény 1. §-a t. i. tartalmaz egy általános rendelkezést arról, hogy az állami tisztviselők, altisztek és szolgák állandó ellátásra vagy pedig egyszer s mindenkorra adandó kielégítésre tarthatnak igényt. Ezen általános kijelentés után a 2. §-ban azt mondja, hogy az állami tisztviselőkkel és szolgákkal egyenlőknek tekintendők és itt taxatív felsorolás következik 7 pontban; ezen taxatív felsorolásában azonban nincsenek benn az állam vasúti alkalmazottak. Az 1885: XI. nyugdíjtörvény tehát megmondja ismét, hogy kik az állami tisztviselők és megmondja, hogy kik tekintetnek egyenlőknek az állami tisztviselőkkel. Midőn ezek között az államvasutak alkalmazottait fel nem hozza, implicite elismeri, hogy az államvasutak alkalmazottai nem állami tisztviselők, nem közhivatalnokok. Reá térek még később tek. Törvényszék, most csak röviden említem fel, hogy az államvasutak alkalmazottai az államtól nyugdíjat nem kapnak, hanem külön autonóm nyugdíjgyesületük van, amelynek a felsőbbség által jóváhagyott alapszabályai vannak s amelyhez ők a maguk állandó járulékaival járulnak, tehát e tekintetben is egészen speciális jogállást foglalnak el.

A törvényrendeletéseknél maradva tek. Törvényszék, hivatkozom továbbá arra is, hogy annyira átment a köztudatba az, hogy az államvasutak alkalmazottai nem állami tisztviselők és nem közhivatalnokok, hogy a Máv. alkalmazottai ép úgy, mint a velük teljesen egy tekintet alá

eső állami gépgyár és a diósgyőri vasgyár alkalmazottai mindenkor fizettek községi pótdót holott az 1875: XXIX. te. 27. §-a szerint, amelyet az 1893: IV te. azután hatályában fentartott és újjólag megerősített, nekik is kellett volna élvezniök az adómentességet, ha őket állami tisztviselőnek tekintették volna. Az 1875: XXIX. te. 27. §-a ugyanis kimondja, hogy „az államhivatalnokok, a katonatisztek, honvédtisztek, törvényhatósági tisztviselők és hivatalnokok és a néptanítók a községi adótól hivataluk után járó jövedelemre nézve továbbra is adómentesek.“ Amint mondtam, az 1893: IV. te. 14. és 15. §§-aiban ezen rendelkezéseket fentartotta, de ismét nem terjesztette ki az államvasutak alkalmazottaira, sem pedig az előbb említett két gyárnak alkalmazottaira, akik teljesen egyforma megítélés és elbírálás alá tartoznak, az államvasutak alkalmazottaival. Ennek következtében, mint-hogy ez teljesen átment a köztudatba és — amint rá fogok később térni, hogy a bizonyítékokban sorrendet tartsak — a közigazgatási bíróság is kifejezetten kijelentette, hogy nem közhivatalnokok és nem állami tisztviselők, az 1900. évi VII. tc.-et kellett megalkotni; ezt azért terjesztette be a kormány. inert a nagy hátralékok következtében, úgy az államvasút alkalmazottai, mint az előbb emiitett két üzem alkalmazottai itt-ott igen válságos helyzetbe kerültek. Épen ezért az 1900. VII. te. kiterjesztette a községi adómentességet az államvasutak alkalmazottaira, valamint a gépgyárnál és a diósgyőri vasgyárnál alkalmazott személyzetre és még egyéb alkalmazottakra is. Igen beesés útmutatást nyújt nekünk tek. Törvényszék ezen tc.-nek indokolása arra nézve, hogy a vádhatóság t. képviselőjének az a felfogása, mintha az élő közjog, a közigazgatási jog hatósági teendők teljesítésére hivatottnak tartaná a Máv. alkalmazottait, teljesen téves. Ezen te. indokolása azt mondja, hogy eddig csak azokról a tisztviselőkről intézkedtek az 1903: IV. tc.-ben, „akik hivatásuknál fogva — szórói-szóra idézem — az állami igazgatás és jogszolgáltatás különböző ágaiban közhatósági szolgálatot látnak el.“ Itt tehát egy vallomása van a törvényhozásnak arra nézve, hogy az 1903: IV. tc.-ben, amelyre már hivatkoztam, azokról gon-

doskodtak, akik közhatósági szolgálatot látnak el, a vasutasok tehát közhatósági szolgálatot nem láthatnak el, mert azon törvénycikkben nem foglaltatnak. De még világosabban beszél az indokolás későbbi folyamán, amidőn azt mondja, hogy immáron ki kell terjeszteni ezen adómentességet azon alkalmazottakra is — szóról-szóra idézem — „*akiket az állami tisztviselői jelleg egyébként meg nem illet*“ Az indokolás további pontjai is, amelyeknél hosszasan immorálni nem kívánok, igen világosan beszélnek. Az indokolásban megvan a helyes nomenclatura, hogy minek tekintendők a Máv. alkalmazottai; „állami üzemek alkalmazottainak“ nevezi őket és ez a helyes. közjogi meghatározás. Tehát nem közhivatalnokok, nem tisztviselők, hanem üzemeknek alkalmazottai. Megjegyzem, hogy ez az 1900: VII. te. még a kiterjesztésnél is egy egész külön csoportba helyezi az államvasutaknál, a gépgyárnál és a diósgyőri gyárnál alkalmazott személyzetet, mert pl. az 1893: IV. te. 14. §-a ezekre még most sem terjeszti ki. Miért nem? Azért, mert ezeknek, t. i. a Máv. alkalmazottainak, a diósgyőri vasgyár alkalmazottainak nem kell u. n. szolgálati díjat fizetniük, mint kívülök az állam összes alkalmazottainak kivétel nélkül, bármiféle közönséges functiót teljesítenek is. Nekik külön, autonóm egyesületi alapon álló nyugdíjintézetük van. Az indokolás ezt így mondja: „mert ez a személyzet külön nyugdíjjal bír és tiszti díjat az állampénztárba nem fizet.“ Tehát a Máv. alkalmazottai, a gépgyárnak és a diósgyőri vasgyárnak alkalmazottai még az egyéb közönséges functiókat teljesítő alkalmazottak közt is teljesen külön csoportot képeznek; még itt a kiterjesztésnél is kivételes rendelkezés alá esnek, mert ők szolgálati díjat nem fizetnek. (Felkiáltások: Szünetet kérünk!)

Elnök: Én nem szakíthatom meg a védőügyvéd urat, mert a perrendtartás nekem ehhez nem ad jogot, de ha önként akarja, ám tessék.

Vázasonyi Vilmos dr.: Tek. kir. Törvényszék! Fejtegetésemnek a törvényekre vonatkozó részét befejeztem, felsoroltam azokat a törvényeket, amelyek nemcsak, hogy nem mondják ki azt, hogy az államvasúti alkalmazott közhivatalnok,

hanem ennek ellenkezőjét tartalmazzák. Szólanom kellene most a rendeletekről. Kérem azonban, hogy fáradtságomra való tekintettel öt percre méltóztassék felfüggeszteni az ülést.

Szünet után:

Tek. Törvényszék! Egy törvény kivételével, amelyre rá fogok térni, értem az 1868: 30. tc.-t, amely Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországek közt kötött egyezmény becikkelyezéséről szól, a törvényes anyagot kimerítettem. Áttérek most azon rendeleteknek ismertetésére, amelyek azt bizonyítják, hogy a Máv. alkalmazottai nem közhivatalnokok. Ezen rendeletek közül be is csatoltam egyet egyszerű másolatban, amelyet alapvető rendeletnek tartok és amely az egész kérdés eldöntésénél igen nagy fontosságn. Értem az 1890-ből származó 49538. számú belügyminiszteri határozatot, amely a közigazgatási elvi határozatok egyetemes gyűjteményében benne van. Ez a határozat azon cím alatt: „az állam vasúti alkalmazottak nem állami hivatalnokok“ a következőket mondja: „A kereskedelemügyi miniszter úrral“ — tehát a vasutasok felettes hatóságával — „egyetértőleg a következőkről értesítem a közigazgatási bizottságot: egybevetve az 1885. évi XI. te. 1—2. és 8. §§-ait az *államvasúti alkalmazottak nem állami alkalmazottak, mert sem államtisztviselői ranggal és jelleggel nem bírnak, sem pedig az idézett törvénycikk szerinti nyugdíjjogosultsággal*, hanem az utóbbi irányban saját nyugdíjalapjukra vannak utalva és a törvényerővel bíró vasúti üzletrendtartás 102. §-a értelmében is azok, és pedig a magánvasúti alkalmazottak épen úgy, mint az államvasútiak, *csakis átruházott hatáskörben teljesített közrendőri teendőkre való tekintettel eskettetnek fel*. Abból pedig, hogy az államvasúti alkalmazottakat az 1890: 1. te. (útdó törvény) 49. §-ának b) pontja az állami tisztviselők mellett sorolja fel, nem az következik, hogy ezek is állami hivatalnokok, hanem épen ennek ellenkezője, mert ha állami hivatalnokok lennének, nem lett volna szükség arra, hogy a munkamentesek között külön is felemlítessenek.“ Teljesen világos az akkori belügyminiszternek és az akkori kereskedelemügyi miniszternek ez a határozata. Ez a rendelet, amely két szakminiszternek egyet-

értőleg kiadott rendelete s amelyben különösen fontos az, hogy a kereskedelemügyi miniszterrel, a vasutasok legfelsőbb hatóságával, egyetértőleg állapítottatott meg, irányadó, mert ez kifejezetten kimondotta, hogy ők nem közhivatalnokok és még azt is hozzátette, hogy nem is az állam alkalmazottai, tehát még tovább ment annál, amit mi állítunk, mert azt is megtagadta, hogy egyáltalán az állam alkalmazottai volnának. .

Ezen alapvető rendeleten kívül a Máv. rendeletek tárában is vannak rendeletek, a melyeket annak bizonyítására használhatók fel, hogy a Máv. alkalmazottak egyáltalában nem állnak az állam alkalmazásában. Ezeket szintén egyszerű másolatban csatoltam. Ezek közül az első, amely az államszolgálatban átlépésnél fizetendő szolgálati díjról szól, a pénzügyminiszternek 1894. február 27-én 10627. szám alatt valamennyi pénzügyi igazgatóságához és adóhivatalhoz intézett körrendelete, amely a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőig adatott ki. Ezen rendeletet a kereskedelemügyi miniszter mihez tartás céljából közölte a Máv. alkalmazottaival és pedig következőképen: Az alkalmazottak tájékoztatására közöljük a pénzügyminiszter úrnak 1894. február 27-én 10627. szám alatt valamennyi pénzügyigazgatóhoz és adóhivatalhoz intézett következő körrendeletét: A magy. kir. adóhivatalok szolgálatára vonatkozó utasítások és szabályrendeletek 1893 évi gyűjteményében a díjakról szóló ezen és ezen jegyzékben foglalt azon rendelkezést, mely szerint a Máv. hivatalnokainak létszámából az állami szolgálatba átvett egyének szabályszerű szolgálati díjtartozását az államvasúti nyugdíjintézet téríti meg az államkincstárnak, a m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrral időközben létesített megállapodás szerint hatályát vesztvén, helyette ez idő szerint a következő rendelkezés érvényesül: „Az államvasutak szolgálatából a magyar állam szolgálatába átlépő egyén állami tisztviselővé történt kineveztetése után szabályszerűen járó szolgálati díját teljes összegében maga köteles a kincstárnak megfizetni.“ Amint méltóztatik látni, a pénzügyminiszternek és a kereskedelemügyi miniszternek ezen rendelet? egyenesen szembeállítja az államvasutak szolgálatát az állami szolgálattal és arról az esetről szól, midőn a Máv. alkalmazottja állami tisztviselővé neveztetik ki.

Tehát megvan ismét két miniszternek körrendeletében a contradistinctió, az állami szolgálat és a Máv. szolgálata közt, ez tehát egy és ugyanazonos nem lehet. Feleslegül van azonban ebben a rendeletek tárában még egy másik igen fontos rendelet is, amely különösen fontossá lesz akkor, ha a Guria 58. számú döntvényének helyességéről vagy helytelenségéről lesz szó, amelyet azonban már itt felemlíték — ott csak a következtetéseket vonom le — és ez a kereskedelemügyi miniszternek a földművelésügyi miniszterrel egyetértőleg valamennyi törvényhatósági és közigazgatási bizottsághoz kiadott körrendelete, kelt 10804. ex 1890. kereskedelemügyi miniszteri sz. alatt Baross minisztersége alatt. Ez a körrendelet azon indokból származott, mert amint a körrendelet elmondja, „gyakorta előfordult az, hogy az eljáró hatóságok nincsenek kellőképen tájékozva azon különbségről, amely a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség és a m. kir. államvasutak igazgatóságai között fennáll.“ A körrendelet célja kioktatni a hatóságokat és e végből azt mondja: „a vasúti és hajózási főfelügyelőség a vasút üzleti rendtartás értelmében miniszteri szakközeg — itt van az első meghatározás — amelynek ellenőrző kötelességet kell gyakorolnia ott, a hol a vasúti üzemet érintő vagy esetleg hátrányossá válható építkezések eszközöltetnek.“ Tehát miniszteri szakközeg, hatóság, hatósági személyekből áll. Utána azt mondja: „a Máv. igazgatósága ellenben a közigazgatási hatóságoknál a tárgyalások szempontjából *magánfélnek tekintendő*“. Azután kimondja, hogy a *Máv. igazgatósága a vasúti és hajózási felügyelőségnek a vasúti üzem szempontjából színhigy, mint bármely magánvaspálya társaság a felső felügyeleti és ellenőrzési jognál fogva alá van rendelve*. Ez a rendelet tehát megfejtí azt a rettentő nagy tévedést, amelybe egyesek estek, a midőn a vasúti és hajózási felügyelőségnek tényleges hatósági jogkörét összetévesztették a vasúti üzemmel, amely nem egyéb pusztá fuvarozási ügyletnél, ha maga az államkincstár is a pályatulajdonos. Azt mondja az ismertett körrendelet, hogy a vasúti és hajózási felügyelőség, ez igenis az én közegem; miniszteri szakközegem, ellenben a vasútigazgatóság *magánfél és alá van*

rendelve a vasúti és hajózási felügyelőségnek épen úgy, mint bármely magánvasút. Tehát ez a körrendelet a magánvasutakat és a Mávot ismét parifikálja, sőt egyenesen megtiltja a közigazgatási hatóságoknak, hogy a vasúti és hajózási felügyelőséghez intézzenek olyan értesítéseket, amelyet mint magánfelet a Máv. igazgatóságot illetik. Azt hiszem, hogy ez ismét a vádlottak egy felettes hatóságának, a kereskedelemügyi miniszternek világos, félremagyarázást nem tűrő rendelete és meghatározása.

Ebben a csoportban kell felemlítenem azt az okiratot is, a melyet bátor voltam eredetiben becsatolni. Azt hiszem, hogy név megemlítése felesleges, hiszen az egész okirat rendelkezésre áll a bíróságnak. Ez a bécsi cs. és kir. tüzérhadapród iskolának egy Máv. ellenőrhöz intézett értesítése, melyben azt mondja: „Laut einer hieramts eingelangten Entscheidung des k. und k. Reichskriegsministeriums sind die Beamten der Staatsbahnen *nicht als Staatsbeamten anzusehen* und habén daher 300 Kronen als Schulgeld für ihren Sohn, den Zcgling an der Kadettenschule zu zahlen.“ Vagyis az említett hadapródiskola értesíti az apját, az államvasúti ellenőrt arról, hogy ő azt a kedvezményt, amely a hadapródiskola részéről az államvasúti tisztviselők gyermekei számára biztosítva van, fia részére igénybe nem veheti, mert a hadügyminisztérium értesítése szerint az államvasút alkalmazottai állami tisztviselőknek nem tekinthetők és ennek következtében ezen kedvezményre igényük nincs. A közös hadügyminisztérium értesítésére hivatkozik, amely kétségtelenül illetékes helyről szerezte be információit, mert hiszen teljesen lehetetlen, hogy ezen kérdésben ő maga döntsön. Bizonyosan a magyar honvédelmi minisztertől nyert értesülést, aki ismét az illetékes szak-minisztériumtól szerezte be információit. Ez az említett irat (1902. szeptember 22-én) tehát elég közel fekvő időben kelt.

Amit már mondtam, azon kérdés eldöntésénél, hogy ki teljesít hatósági funkciót és ki közhivatalnok, azt élő közjog és közigazgatási jog van hivatva eldönteni. Az élő közigazgatási jognak egyik nevezetes forrása: *a közigazgatási bíróságnak határozatai*. Már volt szerencsém felemlíteni az államvasúti

alkalmazottak községi pótagómentességük ügyét. Az államvasutak alkalmazottai épen úgy, mint a diósgyőri vasgyárnak és az államvasutak gépgyárának alkalmazottai két ízben éltek panasszal a közigazgatási bíróság előtt abban az értelemben, hogy ők élvezni akarják a községi pótagómentességet. A közigazgatási bíróság kétszer döntött ebben a kérdésben. Első döntése 1898-ból származik. Ez a 120/1898. közigazgatási számú határozat a következő azon cím alatt található a döntvények tárában: „a Máv. alkalmazottai sem köztisztviselőknek, sem állami tisztviselőknek, altiszteknek vagy szolgáknak nem lévén tekinthetők, az 1893. IV. te. 15. §-ában biztosított adómentesség rajok nem vonatkozik“. Indokolásából a tek. törvényesék engedelmével felolvasom a következőket: „úgy régibb törvényeink, nevezetesen az 1872. évi XXXVII. te. 10. §-a, az 1875. XXIX. te. 27. §-a, az 1886. XXII. te. 138. §-a, valamint az 1893. IV, te. 15. §-a a községi adómentességet az állam hivatalnokaira, illetve tisztviselői részére engedélyezte“. Azután így folytatja: „A Máv. gépgyáránál alkalmazottak pedig, mint egy állami vállalat közegei ily hivatalnokokul, illetve tisztviselőkül nem tekinthetők, nemcsak alkalmaztatásuk viszonyainál szolgálati minőségüknél és feladatuknál fogva, de azért sem, mert egyfelől sem *állami tisztviselői ranggál és jelleggel*, sem az 1885. XI. te. szerint az állami tisztviselőkre, altisztekre és szolgákra megállapított nyugdíjjogosultsággal *nem birnak*, másfelől nincsenek olyan törvényeink, amelyek nevezettek az állami tisztviselőkkel egyenlőknek tekintenék. Sőt ellenkezőleg. Miután az 1885. XI. t.-c. második paragrafusa taxatív felsorolja azokat az alkalmazottakat, akik az állami tisztviselőkkel, altisztekkel és szolgákkal egyenlőknek tekintendők, a nélkül, hogy az államvasutak alkalmazottait is ezek közé sorozná, másrészt, a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. I. te., amely valamennyi ágazatban alkalmazott köztisztviselő minősítése iránt intézkedik, az államvasutak alkalmazottaira ki nem terjed, *fennálló törvényeink egyenes rendelkezéseiből is arra a következtetésre kell jutni, hogy az államvasutak alkalmazottai sem köztisztviselőknek, sem állami tisztviselőknél, altiszteknek vagy szolgáknak nem tekint-*

hetők. 1899-ben megismételje úgy a Máv. igazgatósága, mint a diósgyőri vas- és acélárugyár igazgatósága együttesen panaszát. Ekkor a közigazgatási bíróság 1240/1899. közigazgatási szám alatt azt a határozatot hozta, hogy a vasutasok állami tisztviselőknek nem tekinthetők. Az indokokban kimondja azt a dönthetetlen elvet, amelyre én is hivatkoztam, hogy a közigazgatási jog forrása legelső sorban a törvény. Törvény tehát és nem fictió. Kimondja az indokolás további részében: „Ezen ügy elbírálásánál tehát legelső sorban az a kérdés volt eldöntendő, hogy fentnevezett államvasúti alkalmazottak állami tisztviselők-e vagy sem. Minthogy pedig a Máv. igazgatóságának, illetve a Máv. gépgyárának és a diósgyőri m. kir. vas- és acélárugyár ügyárnak alkalmazottai a panasziratokban idézett 120/1898. számú közigazgatási bírósági Ítéletben az előzőleg bővebben kifejtett indokoknál fogva ily tisztviselőkül, illetve altisztekül és szolgálakul tekinthetők nem voltak, — *amint különben azt a panasziratokban is beismerik* — tehát így kellett a kérdést megoldani. Ez a határozat, amelyet egyszerű másolatban csatoltam, kiemeli, hogy a panasziratokban a Máv. igazgatósága és a gyárak igazgatósága beismerik, hogy az ő alkalmazottaik nem állami tisztviselők. Elég lett volna ez is, tek. kir. Törvényszék, hogy azonban teljes megnyugvást és meggyőződést szerezsek magamnak, megszereztem hiteles másolatban az ő panaszukat, azt be is csatoltam és ez a beismerés benne van. Mert amidőn indokolják kérelmüket, azt mondják: „Nem azért, mintha gyáraink alkalmazottait állami tisztviselőknek tekintenők“. Ebben tehát az igazgatóság beismerése van, valamint a többi panasziratban is ugyanez foglaltatik, hogy t. i. az ő alkalmazottaik állami tisztviselőknek nem tekinthetők. ,

Tek. kir. Törvényszék! Ha az igazgatóság maga is beismeri azt, hogyan várható el a vasúti alkalmazottaktól, hogy meg legyen bennük az a tudat, hogy ők közhivatalnokok vagy állami tisztviselők. Saját igazgatóságuk, eltekintve a közigazgatási bírósági döntéstől, beismeri azt, hogy ők nem állami hivatalnokok és más érvek alapján egy minisztertanácsi határozatra hivatkozva, amely meg akarta nekik adni ezt az adó-

mentességét, kéri számukra az adómentességet, dacára annak, hogy ők nem állami tisztviselők. Erre mondta azután a közigazgatási bíróság, hogy neki nem imponál a minisztertanácsi határozat, mert az élő törvények döntenek el a kérdést és az élő törvényekkel szemben a minisztertanácsi határozat semmi. Így érthető meg ez a beismerés ebben a kérdésben.

A jogi kérdés eldöntésében rátérek bizonyítékaimnak utolsó csoportjára, amely talán az alkalmazottakra nézve legfontosabb, mert azt a tudatot, hogy ők közhivatalnokok-e vagy nem, csak a szolgálata rendtartás és a nyugdíjszabályzat alapján lehet megállapítani, hiszen ezek szabályozzák az ő szerződési viszonyukat a pályatulajdonos államkincstárral. Ezért rájuk nézve, az ő tudatukra nézve tulajdonképpen ez a forrás irányadó. A szolgálati utasítás mindjárt első paragrafusában fundamentális kijelentést tartalmaz. Az 1. §. ugyanis így szól: „A szolgálati rendtartás tárgya. Jelen szolgálati rendtartás tárgyát azon szolgálati viszony szabályozása képezi, amelyben a Máv. alkalmazottai a *pályatulajdonos államkincstár*hoz tartoznak“. A szerződő felek nomenclaturája tehát az államvasutak alkalmazottai egyfelől, másfelől a pályatulajdonos államkincstár világosan olyan kifejezés, mely *az államot nem közjogi vonatkozásában, hanem, mint magánjogi alanyt, jelöli meg*, mint tulajdonosát valamely vagyonnak. Ez tökéletesen világos. Már most itt van a 15. §., amely a hivatalos esküről szól. A 15. §. kimondja, hogy az alkalmazottak hivatalos esküt tartoznak letenni és azután így folytatja: „Ezen hivatalos esküt azon alkalmazottak is tartoznak letenni, akik az állam szolgálatából léptek át az intézet kötelékébe, és mint állami tisztviselők, előbb esküt tettek.“ Ezen szakasz tehát egyenesen ellentétbe helyezi, amint már az előző rendelkezésekben is láttuk, az állam szolgálatát az intézet kötelékével. Ennek következményeképpen a magánvasutas, hogy ha átlép ezen vasúthoz, amelynek tulajdonosa a „pályatulajdonos államkincstár“, nem tartozik ezen speciális esküt letenni; az állami szolgálat az intézet kötelékével egyenesen szembe-szegeztetik.

Van azonban a szolgálati rendtartásnak még más sza-

kasza is, amely rendkívül fontos, ilyen az 58. és 59. §. A szolgálati rendtartásnak 58. és 59. §§-ai a szolgálati viszonyoknak egyik felbontásáról beszélnek, amelyet felmondásnak neveznek. A felmondási határidőt a szolgálati rendtartás az alkalmazottak kategóriái szerint három hónapban, egy hónapban és félhónapban állapítja meg. A felmondás pedig teljesen kölcsönös, vagyis az alkalmazottak is felmondhatnak és az alkalmazottnak is fel lehet mondani, még pedig az 59. §. ötödik pontja szerint: „ha bármily oknál fogva a személyzet létszáma csökkentésének szüksége áll be“. Azt hiszem, jogtudós férfiak előtt nem kell bizonyítanom, hogy a szolgálati viszonyok felmondás útján való felbontása három hónap, egy hónap és félhónap alatt nem a közjogi természetű alkalmazásnál szokásos, hanem a magánszerződéses alkalmazás tipikus formája. *Felmondással elbocsátható közhivatalnok nincs*; ez ellen tiltakozik minden közjogásznak és minden közigazgatási jogásznak az érzelme, közhivatalnok nem mondhat fel és közhivatalnoknak /iem mondhatnak fel. Felmondás csakis a magánjogi alkalmazásoknál szokásos és ott a szolgálati szerződések felbontásának tipikus alakzata.

A szolgálati rendtartás egyéb szakaszaira a tényállás kérdéseinél még fogok hivatkozni. Áttérek most tek. kir. Törvényszék *a Máv. nyugdíjintézetének alapszabályaira*, a melyek felső megerősítéssel adattak ki Ludwigh elnökgazgató aláírásával, Baross kereskedelmi miniszter jóváhagyásával s a pénzügyminiszterrel egyetértve, ez utóbbira ugyanis a diósgyőri vasgyár és a gépgyár alkalmazottai miatt volt szükség, akik a pénzügyminiszter alá tartoznak. Tehát ismét felsőbb hatóságok tudomásával, „a nyugdíjintézet célja“ cím alatt így kezdi: „a Máv. hivatalnokai, altisztjei és szolgálói javára az államkincstár, mint a vasút tulajdonosának anyagi támogatása mellett fennálló nyugdíjintézet célja“ Újra megtaláljuk tehát a helyes kifejezést: „az államkincstár, mint a vasút tulajdonosa.“ Ez a kifejezés olyan világos, hogy félremagyarázni nem lehet. Itt ismét nem az állam közjogi vonatkozásában, hanem, mint magánjogi alany az ő vagyoni viszonyai szempontjából szere-

pel. Kimondja ezen első cikk, hogy a vagyon a nyugdíjintézet kizárólagos tulajdonát képezi, a mi közhivatalnokoknál és állami tisztviselőknél egy kissé mégis furcsa volna. Megjegyzem, hogy a nyugdíjintézet köztudomás szerint autonóm testület, a melynek igazgatóságában egyes tagok hivattal foglalnak helyet, de nyolcz tagot a különböző tisztviselői kategóriák, a hivatalnokok, szolgák és altisztek stb. választanak. Fontos itt továbbá még a VI. cikk, a melynek címe: „Más vasutaknál vagy az állán:nál szerzett jogok elismerése.“ A VI. cikk azt mondja: „Az állami szolgálatból a Mávhoz és viszont ettől az állami szolgálatba közvetlenül átlépő hivatalnokoknak, altiszteknek és szolgáknak egész nyugdíjjoguk, szolgálati idejük stb. a viszonosság elvének teljes érvényesítésével beszámíttatik.

Ez tehát ismét arról az ellentétről szól, a mely előáll, ha valaki államszolgálatból átlép a Máv. szolgálatába. Beszél arról, hogy annak akkor milyen jogai vannak, tehát ismét *szembeszegzi az államszolgálatot a Máv. szolgálatával.* Nem azt mondja, hogy a „állam más szolgálata“. mert ha a vasúti szolgálatot is állami szolgálatnak tekintené, akkor ezt kellene mondania — hanem azt mondja, hogy az állam szolgálatából lépnek át az intézet kötelékébe, illetve a vasút szolgálatába. — A hatodik szakasz utolsó bekezdése azt mondja: „ha pedig a Máv.-kal közös igazgatás alatt, illetve ez?n vasutak igazgatása alatt valamely oly gyár vagy intézet egyesíttetik, a mely ezelőtt állami hivatalnokok által kezeltetett és a szolgálat érdekében állónak mutatkoznék, hogy ezen intézet személyzete is az államvasúti létszámba soroztassék bs: ily esetben ezen személyzetnek az állam irányában érvényesíthető szolgálati ideje is beszámítandó.“ Tehát beszél arról, „hogy ha a Máv.-hoz belépne olyan gyár vagy intézet személyzete, alkalmazottja, a mely azelőtt állami hivatalnokok által kezeltetett“ tehát *ismét contradistingvál és kimondja ezzel, hogy a Máv. alkalmazottai nem állami alkalmazottak.*

Szólottam a nyugdíjintézett bizottságról, a melynek kérdése a 23. cikkben szabályoztatott. A nyugdíjintézet vagyonának kezeléséről beszél a 26. cikk, a mely szerint az önállóan

kezelendő elkülönítve a Máv. vagyontól, mert az nem az államvasutaké, nem is az államé, hanem a vasutasoké. A legklasszikusabb pont azonban tek. Törvényszék a 30. cikk, a mely a nyugdíjintézet felszámolásáról rendelkezik. Ezen 30. cikknek utolsó bekezdése azt mondja: „ha a Máv., illetőleg az első cikkben megnevezett állami gyárak a diósgyőri vasgyár, a gépgyár *más tulajdonos birtokába mennének át*, a kormánynak a jelen alapszabályokban gyökerező kötelezettségei mindaddig érintetlenül fennmaradnak, míg azoknak az új tulajdonos által leendő átvételéről megfelelő módon nem gondoskodott.“ Tek. Törvényszék, ez a cikk beszél arról az eshetőségről, a midőn a Máv.-ot eladják, átadják új tulajdonosnak, a pályatulajdonos államkincstár megválílik a pálya tulajdonától; megválílik alkalmazottaitól; átadja a pálya tulajdonát és alkalmazottait más tulajdonosoknak. *Eladott hatóságról, eladott közhivatalnokokról még soha a világon közjog és közgazgatás nem hallott semmit.* Ez a szakasz önmagában megdönti azt a merész fictiót, mint hogyha fuvarozási vállalatnak, bejegyzett cégnek, a melynek véletlenül az államkincstár a tulajdonosa, alkalmazottai közhivatalnokok volnának. De ez természetes is. Ugyan miért ne lehetne eladni a sineket, miért ne lehetne eladni az őrházakat és ennek a fuvarozási vállalatnak felszerelését? Hát olyan sacrosanctus dolog a vasút! Hiszen azt a fuvarozást, a mit a Máv. végez, a kassa-oderbergi vasút, meg a déli vasút, vagy a soroksári helyi érdekű vasút is megtudja csinálni. Hol van itt az államnak szentséges, magasztos hivatása? Hiszen ez közönséges üzlet; fuvarozási üzlet, a melyet tetszett az államnak saját üzemébe átvenni.

Még csak nem is regale, nem is monopol, mint a posta, mert nem kizárólagos joga az államnak a vasúti fuvarozási üzlet folytatása, hanem az ő engedélyezése alapján más is folytathatja.

Most rátérek tek. kir. Törvényszék annak megvilágítására, hogy miért nem nyilvánították közhivatalnokoknak az államvasutak hivatalnokait? Megmondja ezt nekünk egy alapvető közjogi törvény, az 1868. évi XXX. t.-cz., a magyar-

horvát kiegyezés becikkelyezéséről. Ennek a törvénycikknek 57. §-a azt a kardinális kijelentést teszi, hogy „Horvát-Szlavonországok határai között a *közös kormányzat közegeinek hivatalos nyelvül is a horvát nyelv állapíttatik meg*; tehát nemcsak az autonóm horvát beligazgatásban hivatalos nyelv a horvát, hanem minden kormányzati ágban hivatalos nyelve a horvát. Már most mi a tényleges helyzet? Az, hogyfforaí-ország területén a vasút nyelve a magyar.

A magyar-horvát kiegyezés becikkelyezéséről szóló törvény szerint, ha a vasút kormányzati ágának nyelve magyar nem lehet, akkor az igazgatásának horvát nyelvek kell folynia.

De miért magyar a vasút nyelve? Azért, mert Baross, a kitől származnak azok a rendeletek, melyek megtagadják az államvasúti alkalmazottak állami tisztviselői és közhivatalnoki jellegét, a maga erős magyar érzetével éppen azért óvakodott attól, hogy a m. kir. államvasutak alkalmazottait közhivatalnokoknak, államtisztviselőknél deklarálja, mert azt akarta, hogy a magyar nyelvnek legyen legalább akkora területe Horvátországban, mint a mennyi beleszorul a sínárok közé; mert azt akarta, hogy legalább annyi magyar hazafi legyen Horvátországban, a mennyi alkalmazottja van ott az államvasutaknak. Ez a nagy nemzeti cél, ez a nagy közjogi gondolat vezette őt abban, hogy ő hangsúlyozta rendeleteiben legjobban, hogy a vasutas nem tekinthető közhivatalnoknak és állami tisztviselőnek. így tek. kir. Törvényszék, nem is tehet ám játszani a nemzeti becsülettel! Micsoda politikai tisztesség az, azt mondani, hogy a vasutas Horvátországban nem közhivatalnok, üzemi alkalmazott, tehát magyarul beszél, de Magyarországon közhivatalnok. Ez méltatlan dupla játék volna, egy „politikai nemzet“ közönséges becsapása.

Ide vezet az az erőszakos mesterkedés, hogy közhivatalnoknak akarják megtenni a vasutast.

Elnök: Kérem a politikát itt nélkülözzük.

Tekintetes kir. Törvényszék! A vasutasok azért voltak támadásoknak Horvátországban kitéve, mert ott őket egyszerűen a máv. üzemi alkalmazottainak tekintették; ezt a horvát

hatóságok, bíróságok, ügyészség mindenkor szem előtt tartották, a horvát hatóságok el nem vállalták a vasutasoknak mint a közhivatalnoknak kötelező védelmét és képviselést.

Igen fontosnak tartom azt azért is, mert mint rá fogok térni, a vádlottak között horvátországi vasutasok is vannak, így az én védenczem Seide. Ezért is rendkívül fontosságú az ő jogállásuk Horvátországban.

Már most tek. kir. Törvényszék, érveltem a btk. alapján. Bebizonyítottam törvényekkel, rendeletekkel, közigazgatási bírósági határozatokkal, a szolgálati rendtartással és a nyugdíjszabályzattal, tehát a vasutasokra irányadó jogforrásokkal, hogy a vasutas nem állami tisztviselő és nem közhivatalnok.

Mit érhet mindezzel szemben az 58. sz. kúriai döntvény, mely elavult, téves és a világos törvényekkel, rendeletekkel, szabályokkal ellenkezik. A bíróság törvényhozási jogokat nem gyakorolhat, nem nevezhet ki közhivatalnokokat. A döntvény tévedése kiderül indokolásaiból, mert összetéveszti a vaspályák éoitését, engedélyezését, kezelési és forgalmi viszonyainak megállapítását a tényleges fuvarozási üzemmel.

Előbb idézem a kereskedelmi miniszter rendeletét, mely szerint e tekintetben az államvasutak és magánvasutak közt különbség nincs.

A döntvény indokolása szerint tehát a magánvasutak alkalmazottai is közhivatalnokok. Második tévedése a döntvénynek, hogy az államvasutak alkalmazottai közigazgatási hatósági körben nyert megbízatásnál fogva járnak el és ezért közhivatalnokok. Itt van a tévedés gyökere. A 461. szakasz a közhivatalnok jelleg megállapításánál nem azt kérdi, hogy a hatósági körben nyer-e valaki megbízatást, hanem, hogy a hatósági teendő teljesítésére van-e kötelezve. Azt pedig már tüzetesen kimutattam, hogy a vasutas hatósági teendők teljesítésére kötelezve nincs, mert csupán az államkincstár tulajdonát képező fuvarozási vállalat alkalmazottja. Ki kell emelnem, hogy fölöslegül a máv. alkalmazottak nagy sokasága még megbízatását sem kapja hatósági körben, mert a személyzet legnagyobb részét az igazgatóság és az üzletvezetőségek nevezik ki és alkalmazzák.

Ezekről pedig rég megállapította a bírói gyakorlat, hogy nem hatóságok. A kúriai döntvény meghatározása azért is értéktelen, mert az állam senkinek sem adhat más körben megbízást, mint hatósági körben. Azok az asszonyok, akik hetenkint egyszer felmossák a törvényszéki palota folyó-sóját, szintén hatósági körben nyernek megbízatást. De mire? Mosogatásra. Hiába nyerne tehát a vasutas hatósági körben megbízatást, mert megbízatása nem hatósági teendő teljesítésére, hanem fuvarozási szolgálatra irányul.

Közjogi szempontból tűrhetetlen, hogy a közhivatalnokoknak új osztálya keletkezzék: *a büntetőjogilag kinevezett közhivatalnokok kategóriája*, akik nem közhivatalnokok az élő közjog és közigazgatási jog szerint, a közhivatal minden fényét és előnyét nélkülözik, de közhivatalnökká avanszíroznak a büntető bíróságok kegyelméből.

A döntvény különben csak a hivatali sikkasztásra vonatkozik és külön törvényben van erre az esetre nézve némi gyökere. Ez a törvény az 1881. XXVI. t.-cza., melynek 6. §-a szerint közpénztárak alatt mindazon pénztárak értetnek, melyek az állam, közalapítványok, köztörvényhatóságok és községek közegei, vagy az államigazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok által kezeltetnek. Itt a közpénztár jellege a minősítő.

De bárminő véleményben volna a bíróság a közhivatalnok jellegéről, — ki van zárva a vádlottak büntethetősége a btk. 82-ik §-a alapján.

Nem számíthatók be a büntettnék vagy vétségnek tényálladékhöz tartozó ténykörülmények, ha az azt elkövető a cselekmény elkövetésekor azokról nem bir tudomással.

Közhivatalnoka a vasutas, vagy nem, jelen esetben nemcsak jogi kérdés, hanem ténykérdés is. Mert aki nem tudja önmagáról, hogy közhivatalnok, az mint közhivatalnok deliktumot el nem követhet. Hogy miért nem lehetett meg a vádlottakban a tudat, törvények, rendeletek, közigazgatási bírósági döntések, szolgálati szabályzat önmagukban eléggé igazolták. Ezek mind arra oktatták őket, hogy nem közhivatalnokok.

Ehhez járul különösen a szolgálati rendtartás 53-ik §-a, mely szerint „azon alkalmazott, ki felhívás daczára 14 napon túl a hivatalból elmarad, vagy a neki kijelölt szolgálati állást elfogadni vonakodik, illetve állomását önkényesen elhagyja, büntetésből fegyelmileg elbocsátható.“

A miniszterelnök nem tudott erről, amint április 20-iki beszédéből kiderül.

A kormány megbízottja, Vöröss László, sem figyelmeztette őket, sőt itt kiemelte, hogy a kereskedelmi miniszterrel folytatott tárgyalásoknál amnesztia alatt csak fegyelmi amnesztiát értettek, de arról, hogy maga a sztrájk büntetendő cselekmény, szó sem volt.

Maga a kereskedelmi miniszter, midőn éjjel fogadta a 13-as bizottság tagjait, egy szóval sem említette, hogy büntetendő cselekményt követnek el. Ilyen felszólalás a parlamentben nem történt. Hock és gróf Batthyány tanúk szerint erről a képviselőházban magánkörben sem beszélt senki.

Végül a tudat hiányát megerősítette az, hogy az u. n. sztrájkanyagát csak szombaton oszlatták fel. És az ott megjelent főkapitány akkor sem figyelmeztette a vádlottakat, sem a tömeget, hogy a munkamegszüntetés büntetendő cselekményt képez.

A horvátoknál mindehhez járul még a vasútnak horvátországi helyzete, hogy őket ott a hatóságok soha közhivatalnokoknak el nem ismerték.

Délután.

Vázmuyi dr.: A vádhatóság tisztelt képviselője védenemet Sarlay Jánost a felbujtás vádjával illeti, anélkül, hogy felbujtatott tettesekkel tudna beszámolni. Ez a vád különben a tanúvallomásokkal is homlokegyenest ellenkezik; hivatkozik arra, hogy a Vöröss László nyugalmazott államtitkár által a kormány félhivatalos megbízásából előterjesztett pontozatoknak elfogadását a tömeg terrorizmusa akadályozta, ez maga is cáfolja a felbujtás vádját. Kétségtelen, hogy itt nem előre megfontolt munka megszüntetéssel, hanem egy váratlan kitöréssel

állunk szemben. A sztrájkot nem a 13-as bizottság tagjai csinalták, ők a sztrájk első estéjén hajlandók voltak a teljes békekötésre. A vád azon állítására, hogy a 13-as bizottság megalakítása nélkül megszűnt volna a sztrájk, megjegyzem, hogy ez az állítás tulajdonképpen a felbujtás kérdésével nem is függ össze, mert, a felbujtás nem abban áll, hogy megszűnik vagy meg nem szűnik a sztrájk, hanem annak előidőzésében, hogy mások szolgálati engedelmségüket megtagadják. A 13-as bizottságnak vagy bármely bizottságnak megalakulása nemcsak hogy nem képez büntetendő cselekményt, és e bizottság tagjai nemcsak felbujtással nem vádolhatók, hanem *e bizottság szereplése egyenesen szükséges volt*; célja volt a békéltetés, a sztrájk következményeinek elhárítása, a harmóniának helyreállítása a kormány és a vasúti alkalmazottak között. Ugyan ki bujtogatta volna *M* a vidéki vasutasokat? azokat is a 13-as bizottság? E bizottság miatt szüntették meg 40,000-en egyszerre a munkát? A sztrájkot a bensőleg érzett valódi elkeseredés okozta, mert fellázítani legfeljebb egyes embereket lehet. Ha a kir. ügyész úr nagy következtetéseket vont le Turcsányi vádlottnak abból a vallomásából, hogy a sztrájk kitörése idején, 19-én este ők már folytattak bizonyos megbeszéléseket, ennek tulajdonképpen nincsen jelentősége, ha tekintetbe vesszük a tényállást, hogy 19-én még meg sem alakult a bizottság, mert hiszen a horvátországiak és a fiumeiek még itt sem voltak. Tanúk bizonyították, hogy a 13-as bizottság tagjai a sztrájk hírére mint valami megdöbbentő váratlan dolgot fogadták. Turcsányit, Faludyt, Margulitot és Sarlayt 20-án délelőtt az vezette a képviselőházba, hogy igyekeztek elhárítani a sztrájk oka't. A 20-iki országos vasutas-gyűlés engedélyezésétől várták a szenvedélyek lelohadását. Ellenkezik a lefolytatott főtárgyalás adataival a kir. ügyész úr azon állítása is, hogy feltolták magukat és nem volt megbízásuk. Már tudjuk, hogy a választás azért történt meg csendesesen, mert az ülés engedélyezve nem volt és a rendőri beavatkozást akarták elkerülni, az ő befolyásuk nélkül és az ő távollétükben ment az végbe, nem áll tehát az, hogy ők feltolták volna magukat. Különben még Vöröss László nyugalmazott államtitkár úr is

kívánta, hogy tárgyalhasson olyan férfiakkal, akiknek küldetésük, megbízatásuk van és befolyással bírnak a tömegre. A 13-as bizottságnak pusztá léte tehát nem tekinthető felbujtásnak. Rá kell utalnom arra a sajtószerű lélektani erőre és nyomásra, amelyet a nagy tömeg azokra gyakorol, akik nem szoktak hozzá a nagy tömegek látásához és vezetéséhez, mint a vádlottak, akiket a véletlen sodort arra a helyre, amelyen állottak. Mihelyt a 13-as bizottság a tömeg hatása alól felszabadult, akkor ez, amely az előző napokon mindig memorandumokról tárgyalt, nyomban elfogadta azt az álláspontot, hogy a kormánytól nem kíván egyebet, mint azt, amit a kormány azzal a bizonyos péntek estéli terminussal megígért, t. i. a fegyelmi amnesztiát. Ezt sem kívánták maguknak, amint ez tanúkkal igazolható. A 13-as bizottság tagjai kizárólag békés hajlamokat tanúsítottak és felbujtói működést ki nem fejtett .k. A 13-as bizottság tagjai mindvégig önzetlen magatartást tanúsítottak és különösen védencem, a nyugati pályaudvar helyettes főnöke Sarlay, aki dacára annak, hogy rajongásig szeretitek a pályaudvar alkalmazottai, őket soha sem bujtotta arra, hogy a munkát megszüntessék és Seide Artúr, aki 32 évi szolgálat után, midőn magának már semmit sem kívánt, főellenőri állását kockára dobta kartársaiért. Az önzetlenség fényes példái ezek kir. ügyész úr. E férfiokról csak tisztelettel lehet szólni. Azt kérdem én, hogy vajjon, amidőn a 36.000 vagy 40,000 embernek panasza, sóhaja és kívánsága kitört: miféle szempontból volt szükséges, a közérdek, vagy az ország szempontjából-e, hogy semmiféle engedményt ne kapjanak? Mi roskadt volna össze? Mi pattant volna szét, mi omlott volna össze akkor, hogyha 36 vagy 40,000 ember óhaját, panaszát vagy sóhaját meghallják? Az állami tekintély? Én úgy tudom, hogy az állami tekintélyt megtámadták már mások is sikeresen, kiváló sikerrel olyanok, akik nincsenek sem 36,000-en, sem 40,000-en, akik nagyon kevesen vannak, de jól születtek. Ezekkel szemben az állami tekintély elvét nem érvényesítették soha!

Elnök: Nem tudom, hogy hová céloz a védő-ügyvéd úr, mindenesetre kérem, ne méltóztassék gyanúsítani másokat.

Vázsonyi Vilmos: Mondjuk, hogy arról beszélek, hogy pl. Angliában csináltak egyszer a nagyurak érdekében gabonavámokat azért, hogy a szegény nép éhezzen. Ez is az állam kizsarolása volt. Angliáról beszélek azért, mert a hazai viszonyokról nem akarok analógiákat felhozni. A kir. ügyész úr azt mondja, hogy ő igazságos ítéletet kér és kéri a jogrend helyreállítását. Én is a jogrend helyreállítását kérem. A jogrend helyreállítását abban az értelemben, hogy 40,000 ember mozgalmáért nem felelhet 13 ember. Kérem a jogrend helyreállítását abban az értelemben, hogy becsületes férfiakat, kiket a büntetés becstelenné nem tehet, ne avassák vértanúkká, mert ez nem rontja le az ő becsületüket és így a büntetés azt a célját, hogy harmóniában álljon a társadalom felfogásával, el nem érheti, pedig minden helyes igazságszolgáltatásnak ez a célja. Tudom, hogy voltak, különösen üzleti gondolkodásúak, akik nem törődve azzal, hogy mit szenved 40,000 ember, nem törődve azzal, mi a jog, igazság, mi a törvény, egyszerűen azon szempontból fogják fel a munkabeszüntetés befejezését, hogy: hála Istennek, megy a vonat! Nem törődünk semmivel: viszik ismét a gabonánkat, visziik a portékánkat, a többi mellékes! Megy a vonat! Gázoljon el bárkit, csak legyen újra üzlet, haszon, forgalom! Hát én azt hiszem, hogy ennek az üzleti felfogásnak Justitia csarnokában nem lesz soha követője. Örvendjen mindenki annak, hogy megy a vonat; *Imdd menjen, — de ne gázolja el a jogot.* Kérem védenőim felmentését. (Hosszas éljenzés.)

(A délutáni szünet után.)

Elnök: Folytatjuk a védőbeszédék meghallgatását. Dr. Karács Marcell védőügyvéd úr fog beszélni.

Baracs Marcell dr. védőbeszéde.

Dr. *Baracs Marcell:* Nagyságos Elnök úr! Tekintetes kir. Törvényszék! A jelen tárgyalás egy elnöki intelemmel vette kezdetét, amelyben felhívta a bűnper feleit, hogy a politikának a jelen per keretében való boronálásától tartózkodjanak. Ezen elnöki kijelentésben nem egyszerű intelmet látok csupán, én

abban hangsúlyozását látom azon magas erkölcsi elvnek, amelyen büntető jogszolgáltatásunk alapszik. Mert, miként keletnek népe is, midőn a szentély elé járul, annak küszöbén leveti saruit, hogy a szennyet kívül hagyja, úgy akkor, amidőn az igazságszolgáltatás csarnokába lépünk, valamennyi félnek, akinek büntető perrendünk szerepet ad, az ügyésznek, ügyvédnek és bírónak egyaránt kell, hogy kívül hagyják a közélet porát; kell, hogy kívül hagyják a politikai egyoldalúságot, a politikai túlzást, a politikai bosszút, a politikai gyűlölködést, a politikai üldözést. Azonban akkor, amikor ezen tekinteteket fejtegetéseim sorából kicsatolom, nem rekeszthetem ki azokból azon általános közéleti vonatkozásokat, amelyek a perrel kapcsolatban olyan tereket ölelnek fel, melyek nem egyes pártoké, hanem az egész nemzeté. Ezek: a nemzetnek közgazdasági léte, még inkább pedig azok a közszabadságok, amelyeknek megvédésére büntető anyagi és alaki törvényeink egyaránt szolgálnak és amely közszabadságok a magyar alkotmánynak, ami nemzeti létünknek alapjait képezik. Ezeknek megvédése a magyar ügyvédnek mindenkoron nemcsak joga, hanem százados tradíció által ráparancsolt kötelessége. (Tetszés.) Ezen kötelesség vezet engem akkor, amikor minden túlzás nélkül, merőben a tényeknek konstataálásával és a tényeknek ékesszólásával utalok arra, hogy a bűnper, amelyet ma tárgyalunk, ebből a szempontból nem tartozik a közönséges jogesetek közé, mert sajnos, ezen bűnpernek keletkezésétől jelen stádiumáig való lefolytatásáig oly tényekkel találkozunk, amelyek az egyéni jogok s a közszabadságok fölül táplált eszményi felfogással nem minden tekintetben vágnak egybe.

Hogy egyebet ne említsek: az a tény, amely az u. n. sztrájknak kitörésére a szikrát a puskaporos keblekben meggyújtotta, a 20-iki ülés betiltása és az ezen betiltásra felhozott indok, nem akarok „ürügyről“ beszélni, az alkotmányos szabadságunkban lefektetett elvekkkel homlokegyenest ellenkezik; ellenkezik azokkal az egyéni nagy közjogokkal, amelyek nálunk papiroson ugyan meg vannak, de a cryakorlatban sokszor fel nem találhatók. Az egyéni szabadságnak ezen korláto-

zása, ezen megsértése, ezen súlyos megtámadása folytatást nyert abban a tényben, amely az u. n. sztrájknak kitörésére a másik hatalmas lökést szolgáltatva: értem azt, hogy, amidőn oly állampolgári jogokkal élve, amelyek polgáraink minden kategóriáinak vannak megadva, Sarlay, Turcsányi és Faludy az ápril 20-iki ülést bejelentették, ezen állampolgári törvényes jogaiknak gyakorlása miatt ketten felfüggesztettek, egy pedig az ország végére lett közigazgatásilag eltolón col va. Folytatott az egyéni és közszabadságnak ezen irrespekjtálása akkor, amikor Sarlayt letartóztatták; folytatást nyert e rendszer akkor, amikor távol Fiume mellett, Susákon, védencem feleségét, állítólagos igaztási címen letartóztatták; folytatva lett akkor, amikor 24-én a miniszteri válasz türelmes megvárására felhívott 13-as bizottság ellen az előzetes letartóztatási parancs kimondott. Folytatva lett utóbb is. Ennek kritikájába azonban nem bocsátkozom, mert ez a bíróság előtt törvényes formában játszódott le és mert a nagytekintetű bpesti kir. ítélőtáblának bölcsesége azt, amit az alsóbb bíróságok belátása elvétett, a maga belátása szerint helyes irányban orvosolta.

De a közszabadság szellemének ezen, lehet tudatos, lehet akaratlan, talán a levegőben rejlő miazmáknak a lelkekre vett behatása folytán előállott lefokozását kell látnom abban is, hogy a jelen bűnper nem lett azzal a gondossággal előkészítve, amelyet az ilyen, tárgyánál és az országra való kihatásánál fogva fontos bűnper megkívánt volna. Értem a közvetlen idézésnek tényét, amely ellen külön jogorvoslatunk rendelkezésre nem állott; értem azt a vádiratot, amely ellen külön jogorvoslatunk rendelkezésre nem állott; értem azt a vádiratot, amely a közvetlen idézésre alkalmat adott és értem a vádiratnak azon szokatlan tartalmát, amely gondosan kerülte a büntető perrend által előírt kellékeknek szigorú felölélését, mert teljesen nélkülözte azt, hogy substanciálja a vádnak anyagát és — ami a fő — 13 vádlottról lévén szó, akiknek tettestársaságát az inkriminált bűncselekmény fogalmilag kizárja, ezekre nézve a vádnak individualizálását sem tartalmazta. Ennek a hiánynak bizonyos expiacióját látom a kir. ügyész úr által ma emelt vádban, mert hiszen a vád ma sem lett substanciálva

és individualizálva. És azon tény, hogy ma, egy hosszú bizonyítási eljárás után is csak egy nem substanciált és egy nem individualizált vád áll a közvád rendelkezésére, előttem egy expialó-tünet arra nézve, hogyha a büntető perrendtartás idézett kellékeinek nem felelt meg a vádirat, ez egyszerűen azért történt, mert az ügyészség a büntető perrendnek megfelelő vádiratot nem is bírt volna előterjeszteni; ma is tehát, amidőn az elhangzott váddal kell foglalkoznunk, úgy vagyunk, hogy nem haladhatunk szilárd talajon, lépésről-lépésre, hanem valósággal a sötétbe kell ugranunk, mert mint később leszek bátor rámutani: a vádnak kétféle anyaga van, olyan anyaga, a melyet a vádbeszéd *expressis verbis* említ és olyan, amely felett átsiklik, de amely a bűnper iratai és bizonyítékai közt szerepelvén, a védelem által szó nélkül nem lesz hagyható.

A vádbeszéd sorrendjében fogom cáfoló kifogásaimat a kir. ügyész úrral szemben megtenni.

A vádbeszéd arra építi fel anyagát, hogy a vasutasok közhivatalnokok. Vázsonyi védőtársam és barátom, ragyogó ékesszólással, mélységes tudással és a becsületes védőnek meggyőződésével mondott el mindent, ami ezen kérdést kimeríti. Ő már csokorba szedte ennek a rétnak minden virágát; aki utána jön, annak már csak a tarlózás nyújt gyönyörűséget, de tarlózni való is maradt elég. A kir. ügyész úr annak igazolására, hogy a magyar államvasutaknak tisztviselői a 461. §-ban körülírt közhivatalnokok jellegével bírnak, négy körülményt hozott fel. Az egyik az általuk szolgált üzemnek állami jellege; a másik, hogy nagy közérdeket szolgáló állami feladatot teljesít a vasút és közvetve tehát annak alkalmazottai; a harmadik, hogy különös megbízásuknál fogva esetleg tényleg hatósági teendőkkkel vannak megbízva. Bátor vagyok már most konstatálni, hogy mindezen három ismérv egyaránt felforg a magánforgalomban levő vasutakra is, tehát a magánforgalomban lévő vasutak alkalmazottaira is. Sajnálattal nélkülözöm az igen tisztelt közvád fejtegetéseiben azon utolsó konzekvenciát, amelyre jutnia kellett volna, hogy tehát a magánvállalatokat képező vasutaknak alkalmazottai is közhivatalnokok. Azt hiszem, hogy, ha ezen szükségszerű, végső logi-

kai következtetést a közvád le nem vonta, ezt csak azért nem tette, mert ennek nyílt levonásával ad abszurdum vezette volna önönmagát.

Miért tulajdonit az ügyész úr állami jelleget a vasútnak? Azért, mert a vasutak engedélyezésének joga egy általa megjelölt törvényben van letéve s az állami feladatok közzé sorolva. Ezen törvény gyanánt a t. közvád az 1867: XVI. tör. c. jelölte meg, amely az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szerződésről szól. Ugyanis ezen törvénycikk az ő VIII. cikkében kimondja azt, hogy a létező vasutak mind a két állam területén egyenlő elvek szerint kezelendők, továbbá, hogy az újonnan építendő vasutakra nézve, amennyiben a kölcsön forgalmi érdekei megkívánják, egyforma építési és üzleti szabályok veendőek alkalmazásba. Amint tehát látni méltóztatik, ezen törvény két állam közötti szerződést cikkelyez be, amelyben a közélet bizonyos tereinek egyforma elvek szerinti szabályozása van kimondva. Nem akarok oly államjogi fejtegetésekre kitérni, amelyek a tárgyalás keretén kívül esnének s megelégszem azzal, hogy merőben arra utaljak, hogy két állam közötti szerződésről lévén szó, ez abban a tekintetben, amelyben az ügyész úr akarja kiaknázni, alapvető törvényül nem tekinthető. De nem tekinthető más okból sem. Hiszen ezen törvény p. o. az ő VI. cikkében ugyanilyen elvet állapít meg, mindkét fél kereskedelmi hajóira nézve is; XVI-ik cikkében ugyanily elvet mond ki a találmányi szabadalmak tekintetében is, sőt — közbevetőleg mondom — még tovább megy, mert az egyik államfél által megadott szabadalmak hatályát a másik államfél területére is kiterjeszti. De ugyanigy intézkedik a XVII-ik cikk az árubélyeg- és mustraoltalomra vonatkozólag. Most felvetem a kérdést, hogy vajjon azért, mert Ausztriával kötött vámszövetségünk az áru- és mustrabélyeg és a találmányi szabadalmak közös elvek szerinti kezelését mondja ki: vajjon azon feltaláló, akinek szabadalma becikkelyeztetik, vagy az a kereskedő, akinek mustrája megoltalmaztatik, ez által közjogi helyzetet az oltalomnak tárgya állami jelleget nyer-e? Úgy az a magánvasut, amelyek a törvény VIII. cikke szerint az állam ugyanoly feltételek mellett adja meg az enge-

délyt, mint a szomszédos állam, vájjon az állami jelleget nyer-e és továbbmenve, vájjon az az üzem, amelyet az állam mint tulajdonos magánjogi vonatkozásban folytat, ezáltal közjogi jelleggel ruháztatik-e fel? Nem. Ha egyébből nem, ebből a törvényből az ügyész úrnak következtetései le nem vonhatók. Azt méltóztatott továbbá a köztárlónak, második argumentumot hozni fel arra, hogy az államvasúti hivatalnokok, hogy az államnak feladatait és nagy közérdekeit, különösen, hogy az államnak védelmét szolgálja a vasút. Hogy a közérdek mennyiben játszik szerepet és mennyiben képez állami feladatot, hogy mennyiben tévesztik itt össze az engedélyezésnek közjogi és az üzemnek magánjogi jellegét, ezt előttem szólott védőtársam már kifejtette. Magam csak annak rövid megjegyzésére szorítkozom, hogy mindezen feladatokat, még az állami védelem feladatát is, a magánvasutak is szolgálják, mert ha mozgósítanak és háborúba küldjük csapatainkat, a magánvasutaknak sínparjai is igénybe vétetnek.

Sokkal fontosabb jelentőséget tulajdonítok azonban az igen tisztelt köztárló harmadik érvén ek, hosry azért is tekinti ő az államvasútnak alkalmazottait közhivatalnokoknak, mert különös megbízásuknál fogva, esetleg tényleg hatósági teendőket végeznek. És azért tekintem ezen indokot fontosnak és egyedül fontosnak, mert amennyiben ez fennforog, annyiban csakugyan a 461. §-ban meghatározott kelléknek fenforgását is kellen-3 megállapítanunk, a btkv. 461. §-a közhivatalnoknak tekintvén azokat is, akik állami közigazgatási vagy igazságszolgáltatási teendők elvégzésére különös megbízásuknál fogva kötelezvék.

Rendkívül sajnálom, hogy az igen t. kir. ügyész úr ezen kijelentését ilyen nagy általánosságban tette és nem jelölte meg azt a közhatósági ténykedést és feladatot, amelyre az államvasutak alkalmazottai alkalmilag kötelezvék. Azért óhajtottam volna, hogy ő jelölné meg ezt, mert szerettem volna a kir. ügyész úr szavaiba kapcsolni a további dedukciókat és nem a saját szavaimba. A rendtartás 102. §-a megállapítja, hogy az összes, úgy állami, mint magánforgalomban lévő vasúti üzemeknek alkalmazottai esküt tesznek le, amelyben ők az eset-

leg a forgalom keretében általuk in eventu végzendő rendészeti funkcióknak pontos teljesítését fogadják meg. Én rálépek arra a tényalapra, amelyet az igen t. ügyész úr kijelölt. Elfogadom azt, hogy amikor ilyen rendészeti funkciót teljesít a magyar államvasutak alkalmazottja, akkor különös megbízatásból jár el és akkor és azon alkalommal a közhivatalnok jellegét viseli, tehát a közhivatali bűncselekmények valamelyikét elkövetheti. Ebből azonban, igen t. ügyész úr, én nem arra következtetek, hogy ők tehát közhivatalnokok, de sőt inkább azt a kontradisztinkciót kell tennem, hogyha akkor és abban a vonatkozásban közhivatalnokok, minden egyéb vonatkozásban tehát általánosságban, amidőn szó sincs még arról, hogy előállott volna az illető eventuálítás, akkor ők nem közhivatalnokok. Előállhat tehát az az eset, hogyha rendőr nincs kéznél, ők subsidiariter közhatósági funkciót végezhetnek s ha az igen t. ügyész úr arra emelne egy adott esetben vádat, hogy a subsidiarius közhatósági funkció végzésére irányuló ez a kötelezettség beállott és hogy az előállott kötelezettség teljesítésében lett valamely mulasztás elkövetve, helyesebben mondva lett a kötelezettség teljesítése felhívás dacára megtagadva; akkor elismerném a 480. §-ban körülírt büntetendő cselekmény elkövethetőségének lehetőségét. A jelen esetben azonban, midőn nem tudót rámutatni a terhelték közül egyetlen egyre sem, akire ezen eset tényleg előállott, aki tehát ezen ránézve bekövetkezett hatósági funkcionak teljesítését tagadta meg: az adott esetben arról, hogy ők közhivatalnoki funkcióikat nem teljesítették volna és hogy ők közhivatalnoki kötelességeiket, tagadták és szegték volna meg. szó nem lehetett.

Később fogok rátérni arra, mik azok a konkrét cselekmények, melyekkel a kir. ügyész úr vádolja őket és azok a felállított elvek, amelyeknek a kir. ügyész úr által konkrété emelt vádcselekménnyel való egybevetéséből kell majd levonni azt a következtetést, forog-e fent a bűnvádi perrendtartás 481-ik szakaszában ütköző cselekmény, igen, vagy nem.

A negyedik érv, melyre a kir. ügyész úr a közhivatalnoki minőséget alapította, a kúriának 58-as számú döntvénye. Nem szeretek védőtársamnak bókolni, de nincs itt, megtehe-

tetn. ő az érvek hatalmas erejével öklözte le azt a Minotaurus-hely 36,000 vasutast fenyegetett elnyeléssel: Én a magam részéről a kir., ügyész úrnak ehhez fűzött okoskodásaiból csak egynéhányra akarok válaszolni, jelesül első sorban a kir. törvényszék figyelmét arra hívom fel, hogy a kúria döntvényei között — engedelmet a kifejezésért, tréfásan mondom — törvényeink bizonyos megkülönböztetést tesznek; vannak úgynevezett teljes értékű és kisebb polgári becsületi döntvények. Az előbbieket azok, melyek az 1890. 25. törvénycikk 13-ik szakasza alapján hozattak, midőn a kir. táblák döntvényei ugyanazon kérdésben ellentétesek és a kir. kúria döntései a tábláknak további cinosurzául szolgálnak. Vannak továbbá olyan döntvények, melyeket még ezen előbb említett döntvények kötelező erejével sem bírnak. Az 58. sz. döntvény az utóbbiak közé tartozik.

Hogy egyáltalában minő erővel bír a kúria döntvénye; arról magyar bírákhoz szólani felesleges, mert az ő alaptörvényük, az 1869.4-ik törvénycikk nekik világosan megmondja, Hogy ők miszerint tartoznak ítélni: a törvény és lelkiismeretük szerint. Arról, hogy ők a kúria nézetét elfogadni tartoznának, se ebben, se későbbi törvényben szó nincs. Akutia döntvénye csupán azzal az erővel bír, ami benne a meggyőző, az érv. De a királyi kúrián is véges emberi ész tanácskozik és határoz és sokszor kis többséggel hozatnak oly határozatok, melyeket később a kúria maga is helyénvalónak lát, hogy megváltoztasson.

A királyi ügyész úr elmefuttatásában hivatkozott még az 1881. 26. t.-c. 6-ik szakaszának azon pontjára, amelyre mi alapítjuk ama nézetünket, hogy a kir. kúria az ötvennyolcadik számú döntvényével az igazságba valósággal belehibázott és nem helyes indokolással helyes döntést hozott és pedig üzért, mert az 1881. 26-ik törv.-cikk 6-ik szakasza közpénztáraknak mondja ki az államvasúti pénztárakat.

Az idézett törvénypont alapján helyesen tekintették közhivatalnoknak a közpénztár kezelésével megbízott magyar államvasúti pénztárnokot, de rögtön megszűnik közhivatalnok lenni, mihelyt a pénztár kezelése tőle elvettetik s az államvasút

üzemének keretében más megbízást nyer. És ez a válasz arra is, hogy miért követhet el közhivatali bűntényt a pénztárnok és miért nem közhivatalnok az ő ellenőre, mert hiszen büntető jog terén analógia útján operálni nem szabad, különösen nem akkor, midőn éppen az egyik tényezőjénél fennforgó döntő körülmény a másikinál nem forog fenn s így azok egybevetésével következtetést levonni is lehet.

Felhívom a tek. kir. törvényszék figyelmét arra is, hogy ez az 1881. 26. t.-c. is azon törvények közé tartozik, melyekből kontradistinkció útján megállapítani lehet, hogy nem csak hogy az államvasúti hivatalnok nem köztisztviselő, hanem azt is, hogy az államvasúti vállalat sem tartozik a közigazgatási kuperiumnak címe és jellege alatt működő közhivatalok közé. Mert, ha ezek közé tartoznék, akkor nem lett volna szükséges, hogy a mikor az állami pénztárak és közpénztárak fogalma határozottat meg, az állam által kezelt pénztárak mellett még egész külön felemlítsék az állami vállalatok által kezelt pénztárakat.

Reátérek ezek után tekintetes törvényszék a vádnak magjára. A ma elhangzott vád az ő methodikus felépítését a közhivatalnoki fogalom lefektetése után akként folytatja, hogy elmondja a sztrájk keletkezésének történetét. Természetesen a sztrájk történetének felfogásában másképp látjuk, mi védők a történeteket, mint az igen tisztelt közvádó úr. Olyanforma közöttünk a különbség, mint mikor valaki egy körszelet központján áll és a görbét konkávnak látja, a kir. ügyész úr pedig a körszeleten kívül áll és a görbét convexnek tekinti. De ekként elismerve a kir. ügyész úrnak teljes jóhiszeműségét, engedje meg, hogy mégis egy bizonyos egyoldalúságot vessek szemére a sztrájk keletkezése történetének elmondásánál. Jelesül sok mindenféle symptomát elmondott. Elmondotta azt is, hogy a sztrájk kitörése előtt jóval, bizonyos hírlapokban kísértetett először a sztrájk eszméje, azok izgattak e mellett és nem veszem rossz néven tőle, hogy nem mutatott rá arra a hírlapra, melyben a sztrájról először volt szó. Csak pikantériaként hozom fel, hogy ez az újság „Az Újság“ nevezetű kormánylap volt. mely az ő március 26-iki számában egyenesen jogosnak

jelenti ki azt, hogy a magyar államvasúti hivatalnokok az ő igényeik teljesítését akár egy sztrájknak segélyével is követel-jék és vigyék keresztül. A kir. ügyész úr azonban, midőn mindezen symptomákat felhozta, megfélekedett a legfonto-sabbról. Elfelejtette kutatni azt, hogy mi volt annak az óriási, szívettépő elkeseredésnek a szülő oka, amely 36,000 embert már-már arra a gondolatra vitt, hogy nincs egyéb veszteni va-lójuk, mint a bilincs, melyet hordanak. Egy szava sem volt arra, hogy minő hibáknak, minő szörnyű vétkeknek kellett el-követetnieök, hogy hű, engedelmes, kötelességet tudó és min-den szolgálati ágak közül a legnehezebb kötelességeket végző egyénekben a sztrájknak eszméje megfogamzék. A kir. ügyész úr egy tükröt szeretne elővenni és azzal a nagy tömegnek agyába bevilágítani. Hozzájárulok ahhoz, hogy az adott eset-ben is az eseményeket úgy bíráljuk el, hogy azokat alanyaira bontjuk. Akceptálom, de akkor csak egyre kérem a kir. ügyész urat, arra, hogy oly megnyugtató végeredményül, amely bűn-vádi üldözés és büntető ítélet alapjául szolgál; csak oly ered-ményt fogadjunk el, amely minden hypotezistól mentes, amely nem fikciókra, hanem bebizonyított tényekre van alapítva.

A tényeknek egy bizonyos összevarrását is kell a kir. ügyész úr előadásában konstatálnom. Az igen tisztelt köz vád a sztrájk ideájának egyedüli szülő okául a fizetésemelésnek kívánságát hozta fel. Én azt hiszem, hogy az igen tisztelt kir. ügyész úr nagy tévedésben van. A magyar államvasutak al-kalmazottainak fizetési mozgalma ebben az országban nem állott magában. Ez a fizetési mozgalom csak párhuzamosan haladt más hasonló irányú törekvésekkel, melyek az állami szolgálatnak oly ágaiban merültek fel, amelyeknek közhiva-tali minősége minden kétségen felül áll. És ha újsághírek után lehet indulni, arra is vagyok bátor rámutatni, hogy a sztrájk gondolata oly kormányzati ágak keretében előállott mozgal-maknál is lett egyes meggondolatlanok, heveskedők, mond-juk desperádok által megütve, amely kormányzati ágak a köz-jogi imperiumnál fogva sokkal nagyobb tekintélyvel, sokkal nagyobb fensőbbiséggel vannak felruházva, mint az államnak fuvarozó vállalata. De nem is a fizetésemelés volt a mozga-

lomnak legfőbb célja, hanem a szolgálati pragmatika s az országos szövetség, amelyektől várták a szolgálat keretében a jogrendnek megteremtését és annak az önkénynek kiküszöbölését, amely önkénynek sokszor igazságtalan alkalmazásba hozatala talán nem utolsó szülőanyja volt az ő elkeseredésüknek. Annak, hogy csakugyan ezek voltak a főindokai az ő mozgalmuknak, legklasszikusabb bizonyítéka az, hogy mikor az u. n. sztrájk kitört, a fizetésrendezésnek kérdése ezen bizottság által kikapcsolatott és ők előbb a nagygyűlés engedélyezését kérték a végből, hogy a szolgálati pragmatikát maguknak megteremthessék és csak későbbre tartották fenn a fizetésrendezéshez való hozzászólást és annak a törvényes formák között való megadását. A sztrájk kitörésének okáról nézetein szerint vitatkozni nem lehet; erre a közszabadságoknak azon súlyos sérelmei szolgáltattak okot, melyekre beszédem kezdetén rámutatni már bátor voltam.

Reá térek tek. törvényszék arra, miként próbálja a kir. ügyész úr a 480. és 481. szakaszba ütköző vádakot konkretizálni: a kötelesség megtagadásának tényére és a 69. szakasz szerinti felbujtásra. Közvetlenül ugyancsak ez a második vádpont érdeklí védencemet. Közvetve érdeklí őt azonban már az első vádpont is, mert felbujtó csak ott lehet, ahol tettes is van. Vizsgálni kell tehát: van-e egyáltalán tettes, tettes a bűnperben, tettes a bűnper keretén kívül? Azon tény, melyből a kir. ügyész úr a munka megtagadását megállapítani véli, a következő: Felutaztak Budapestre és idefenn tartózkodtak. A kir. ügyész úr maga is megkülönbözteti a szolgálati helynek elhagyását, a kötelesség megtagadásától, mert hiszen ő beszéde egyik pontján maga is említi, hogy itt nem egy büntényről van szó. Én a magam részéről, midőn azt vizsgálom, vajjon a felutazás tényében benne van-e a szolgálati kötelezettség megtagadásának ténye, iránytadónak azt az indokot tekintem, amelyből az a felutazás történt. Már pedig a felutazásnak nem az volt a célja, hogy ők sztrájkoljanak, hanem hogy ők itt. 20-án gyűlést tartsanak és ha ezen tény megállapításához a kir. ügyész úr is, mint látom, hozzájárul, akkor a kir. ügyészi úrnak el kell fogadnia azt a konklúziót is, hogy a felutazás

ténye egymagában az u. n. hivatali kötelesség megtagadásának azt az esetét, mely a 480. szakaszt konzumálná, fel nem öleli, ki nem meríti.

De rájuk rójja terhül a közvád azt is, hogy ők a 20-iki nagygyűlésre felutazva, tovább is itt tartózkodtak és nem utaztak vissza. Hát Tekintetes Törvényszék, ha akartak volna, sem utazhattak volna. Minden vonat megállott, hogy utaztak volna el? Gyalogszerrel?

A kir. ügyész úr, — mint emiuttem, — maga is határt von az oly kötelességszegés közt, amely fegyelmi mulasztást képez s az oly kötelességszegés közt, mely a büntető törvénykönyv 480-ik szakaszának büntető határozmányai alá esik. Legyen kegyes a kir. ügyész úr megvonni azt a határt, hol végződik a fegyelmi természetű cselekmény és hol kezdődik a 480. szakasz szerinti büntet?

Azt mondja a kir. ügyész úr, hogy a 480. szakasz szerinti deliktum elkövetésének az előzetes felhívás nem képezi szükséges előfeltételeit. Ennél a kérdésnél tovább imponálni nem akarok, mert ez jogi kérdést képez, melyet a kir. törvényszék bölcsesége bizonyára helyesen fog eldönteni. De, hogy maga a közvád is igen gyenge alapon állónak tartja ezt az érvelést, ézt ezzel mutatja, hogy nyomban hozzáfűzi, hogy ugyan felhívás nem szükséges, de felhívás mégis történt. És a legkülönbözőbb adatokat hozza fel arra, hogy ekkor és ekkor ilyen és ilyen személyek és közegek részéről történt oly felhívás, amely, ha valaki azt a 480. szakasz kritériumának tartaná, ezen kritériumnak meg is felelt volna. Jelesül hivatkozik a közvádló az ápril 12-iki sürgönyi körrendeletre. Konstatálni óhajtom azt, hogy a 19-iki körsürgöny talán rendeltetési helyére eljutott, azonban az alkalmazottaknak a kellő időben tudtul adva nem lett, hiszen, amint hallottuk, csak 26-án lett az egyik terhelttel közölve. Hivatkozott a közvád arra is, hogy miniszteri beszédek lettek tartva, melyek ily felhívást tartalmaztak. Nem bocsátkozom azokba az államjogba vágó bölcselkedésekbe, melyeket Vázsonyi tisztelt barátom ezen kérdésben fejtegetett, én csak azt a kérdést intézem az igen tisztelt kir. ügyész úrhoz, legyen kegyes megjelölni azt a törvényt, vagy

törvényes rendeletet, amely a magyar államvasút alkalmazottainak kötelességévé teszi a parlamentben elhangzott miniszteri beszédeknek olvasását, ezek tartamának tudomásvételét. maguknak ahhoz való alkalmazását?

A közvádnak ékesszólása azonban még egy másik felhívásról is megemlékezett. Arról a felhívásról szólt az ügyész úr, amelyet hozzájuk henső sugallat gyanánt intézett az a lelkiismeret, amelyet az általuk letett eskü kellett, hogy folyton ébren tartson, ami igen szép szóvirág ugyan, de másnak, mint egy bájos, megható szóvirágnak nem tekinthető. Mert mi, jogászok circulus vitiosusba esnénk, ha ezen benső sugallattal avagy felhívással argumentálni akarnánk. Mert akkor, akiben megvan az az éber lelkiismeret, megkapja a felhívást, de íme, ő nem engedelmeskedik a felhívásnak, tehát nincs meg benne az éber lelkiismeret vagy akiben már a limine feltételezzük azt, az kényelmesebb helyzetben volna, mint az, akiben a lelkiismeret — bár hasztalanul — megszólalt. Kérem azonban a tekintetes Törvényszéket, vájjon akkor, midőn hozzájuk felhívás intézve nem lett, nem-e a szolgálati rendtartás 53-ik szakaszát kellett tekinteniök, mint egyetlen intelmet, amelyet nekik ismerniök kellett? Nem szólok arról, vájjon Magyarországon minden eskü be lett-e tartva, erkölcsi óhajom, hogy bárki, bárminő magas polcon, a közélet bárminő ágában tegyen esküt, az mindig szent legyen. Ámde kérdem, szabad-e ennek érve alatt erkölcsileg megbélyegezni a vádlottakat, mikor az ő rendtartásuk 53-ik szakasza, mely őket kötelességek teljesítése, vagy nem teljesítése kérdésében pontosan kitanítja, ily diffamáló következményekről mitsém tud?

Szolgálati rendtartásuknak 53-ik szakaszának intelmén kívül egyetlen egy valóságos hangos, aktuális felhívás lett hozzájuk intézve. De nem a miniszter, sem felsőbbségök által, hanem a főkapitány által. És amikor a főkapitány hozzájuk a felszólítást intézte, ők a felhívásnak engedelmeskedtek és nyomban békésen szétozlottak. Azok tehát, akik az előzetes sikertelen felhívást a büntető törvénykönyv 481-ik szakasza szerint bűncselekmény előfeltételül tekintik, azoknak az olt jelenvolt egyének felől megállapítaniok kell, hogy ők

a büntetőtörvénykönyv 431-ik szakaszába ütköző bűncselekményt már azért sem követhették el, mert ők az első felhívásnak, a főkapitány felhívásának, azonnal, szó nélkül engedelmeskedtek.

Rátérek arra a konkrét vádra, amelylyel védencem, Lorber József tulajdonkép terhelve van, t. i. a felbujtásnak vádjára. Elvártam volna, hogy amikor az ügyész úr Lorber Józsefet felbujtással vádolja, azt a vádat individualizálja tő. Hozzon nekem egy eleven, vagy holt felbujtottat. Nevezzen meg csak egyet. Jöjjön el a falu mind. Légyen csak egy közöttük, akit Lorber József felbujtott. Ellenkezőleg azt hallottuk, hogy senkit társai közül fel nem bujtott, akivel beszélt, azt békére szólította fel, annak dacára. hogy agyonütéssel fényeztük és annak dacára, hogy árulóként akarták megbélyegezni.

Hát miből is állna az ő felbujtási cselekménye?

A felbujtást a kir. ügyész úr a sztrájkot jóval megelőző gyűlésekben látja. Ezzel bővebben foglalkozni nem akarok* Nem tudom, vájjon ha a közigazgatás vagy az igazságszolgáltatás valamely ágában jelenleg a fizetésrendezés tekintetében hasonlókép meglevő mozgalom — amitől Isten ments! és amit feltételezni sem tudok, oly végzetes eseményre fogna vezetni; mint vezetett az államvasúti alkalmazottaknál, nem tudom, vájjon a kir. ügyész úr mindazokat, akik ma teljes jóhiszeműséggel részt vesznek ezen mozgalomban, nem-e fogja a később előálló cselekmények felbujtói gyanánt megvádolni?

Abból azonban, amit a gyűlésekről megtudtunk és amit megtudtunk arról, hogy minő szerepet vittek a vádlottak padján ülők ezen gyűléseken, konstatálhatjuk azt, hogy a vádlottak valamennyien, mindenkor a béke érdekéhez szólaltak fel, bár a szolidaritást társaitól meg nem tagadták és akkor, midőn egy meggondolatlan ajak a sztrájk szót kiejtette, a legerélyesebben ők maguk keltek ki ellene. A mi pedig speciálisan Lorber Józsefet illeti, konstatálni kívánom, hogy azok között az iratok között, amelyeket egy Serbák nevű úr nyújtott át a kir. Törvényszéknek, van ugyan egy értesítvény, mely az elnöközigazgatónak Zágrábba küldött, azt a sürgönyét tartal-

mázza, hogy Lorber Józsefet az előző mozgalmakban való részvétel és a Fiúmében ekkor és ekkor tartott gyűléseken mondott beszédei miatt felfüggeszti; ex az elnöki értesítvény azonban csak annak a ténynek bizonyítéka gyanánt fogadható el, hogy Lorber József fel lett függesztve, ámde nem tekinthető az ő felfüggesztésének interm indoka gyanánt felhozott ténynek bizonyítékául és fel sem is merem tételezni, hogy magyar bíróság ezt annak bizonyítéka gyanánt elfogadja, mert a közvád e tekintetében a főtárgyaláson tényeket nem is állított és a bizonyítást meg sem is kísérelte. Ez a csartolvány nem alkalmas arra, hogy bizonyítsa, hogy vajon Lorber Fiúmében izgató, vagy nem izgató beszédet tartott-e, mert mi nem tudjuk, vajon híven referáltak-e Pesten arról, ami Fiúmében történt. Ezért tehát ezen elnöki rendeletre ítéletet nem alapíthatunk, mi ítéletet csak perrendszerűleg bebizonyított tényekre fektethetünk és ezért bátor vagyok konstatálni, liogy a jelen bünper keretében arra, hogy Lorber József az előző mozgalom során az u. n. izgató és nem a békés elemek között foglalt volna helyet, adat fel nem merült, a közvád részéről bizonyítás meg sem is kíséreltetett, bizonyíték elő sem terjesztetett.

A felbujtásnak másik tényadatoként a vád a Demokrata körü apr. 19-iki értekezletet hozza fel. Egyszerűen konstatálni kívánom azt, hogy abban az órában, melyben az az értekezlet 10-én este megtartott, Lorber még Fiúmében tartózkodott. Lorber József 19-én éjszaka utazott Pestre, ennek fogla:— bár én magam semmiféle incriminálhatót ebben az értekezletben nem látok, sőt azt igenis dicséretre méltónaktartom, de még ha ez inkriminálható volna is — Lorber Józsefnek terhére vethető tény abban nem található.

Ugyanezen szempont uralja Lorber személyét illetőleg a közvádnak azon állítását is, hogy ő a 13-ak megválasztásában résztvett, hogy továbbá, ő és társai ezt befolyásolták, hogy ők önmagukat jelölték, hogy ők önmagukat tolták volna fel. Mindez Lorber Józsefre, aki akkor, amikor megválasztott, Pesten sem volt, nem vonatkozhatik.

De a iir. ügyész úr a felbujtó ténykedést abban is ta-

lálja, ha a 13-aknak félre kellett volna állaniok. Azt hiszem, hogy az, ügyésznek ezen állítását a következmények nem igazolták; ezek inkább azt mutatják, hogy a 13-as bizottság tagjai a higgadt elemet képviselték a sztrájkolok között, ők voltak azok, akik a nagy tömeggel szemben a békés kibontakozás sürgősségét folyton hangoztatták és megvalósítani is igyekeztek és ha ok a 13-as bizottságban helyeiket el nem foglalták és a beléjük helyezett közbizalmat visszatolták volna, ha megszegették volna azt az erkölcsi kötelezettséget, amely őket erős szálakkal fűzte társaihoz, akkor nem a békének tettek volna szolgálatot, hanem épen a turbulens elemeknek adták volna át a helyet.

A 13-as bizottságra szükség volt, ezt elismerte Magyarországnak hivatalos kormányzata akkor, amikor velők tárgyalt. 36000 emberrel tárgyalni nem lehet. Kell, hogy ezek szervezetet nyerjenek, kell, hogy képviselőjük legyen, melylyel beszélni és békét teremteni lehet. Szükséges volt, hogy legyen egy szervezet, amely a kormányval szemben kifejezést adjon a tömeg óhajtásának, a kormány óhajtását pedig mérlegelje* mert arra példát nem tudok, hogy ilyen mozgalmat munkások ezreivel, békéltető bizottság nélkül lehessen megbeszélni. Azt mondja a köztudó, hogy abban a tényben, hogy összeállott egy sztrájkbizottság és az maga négy napon együttmarad, abban a tényben a felbujtást látja, mert s szerinte 10 és 10 ezer ember lelkében ez a tény táplálta azt a meggyőződést, Jiogy a munkát ne vegyék fel, lévén szemökben ezen bizottságnak működése garancia arra, hogy a kormánytól valamely engedményeket fognak nyerni. Elsősorban azt jegyzem meg, hogy a felbujtás tényéhez nem csupán az szükséges, hogy az az illető egyén, aki azzal vádoltatik, létezzék, hanem az is, hogy a felbujtást valamely cselekedettel el is kövesse. A 13-as bizottság azzal, hogy létesült és megalakult még nem bujtott fel, kellett volna, hogy köztük és a tettes között valamely reábirási tény teremtsen olyan kapcsolatot, amely nélkül a felbujtás fogalma meg sem áll. De ilyen cselekmény sem a bizottságnak, sem egyes tagjainak fel nem róható. A vörös és zöld cédulákról nem akarok szólni; nem ennek a bűnpernek a ke-

rétébe tartoznak. De felemlítem őket azért, mert a közvád említette, s azért, hogy konstatálhassam, hogy ebben a perben semmi keresni valójuk nincs. És még ha volna is bizonyítva, — ami nincs,— hogy t. i. a bizottságtól erednek, ha a bizottságnak valamennyi tagja felelős is volna érettök s ha be is volna igazolva, hogy ezen cédulák büntetendő tartalommal bírnak, még ez esetben sem szerepelhetnek a most tárgyalt cselekmények adatai között, mert egy másik bűnvádi eljárásnak képezik tárgyát.

Fölvetem a kérdést: négy napon át létezett és ülésezett a 13-as bizottság és a köz vádnak álláspontja szerint négy napon át merőben létezésével elkövette a felbujtásnak cselekményét. De kérdezem: ha az büntetendő cselekmény volt, miért lett ez négy kinosan hosszú napon át a hatóságok által megtűrve és miért lett eljárásuk a miniszter magatartása által szankcionálva? Ha pedig nem volt büntetendő cselekmény, úgy mi alapon üldözi azt ma a kir. ügyész úr?

E kérdés kapcsán konstatálni kívánom, hogy vádbeszédében a kir. ügyész úr az úgynevezett körsürgönyökről emlí* test nem tett. Mivel pedig nem tételezhető fel róla, hogy gondosan elkészített vád beszédben azokra feledékenységből nem terjeszkedett ki, ebből megállapíthatom, hogy maga a közvádló sem talált a körsürgönyökben valami büntetendő cselekményt, mert nem is volt megállapítható és ma sem állapítható meg, de a tényekkel is ellenkezik az a feltéves, hogy ezen a „sztrájk* bizottság“ neve alatt elküldött apokrif sürgönyök, amelyeknek feladó helye sem volt kitudható, tőlük származik.

Egyébként is meggyőződhetünk a felbujtás vádjának alaptalanságáról, ha kikapcsoljuk a vádlottak cselekményét az április 19-iki ésfolytatólagos napoknak eseményeiből. Kérdezem, a sztrájk már akkor kitört, amikor a bizottság még meg sem alakult. Ha a bizottság nem létezett volna, akkor a vasutasok nem maradtak volna itt együtt? Igen is itt maradtak volna, mert nem volt módjukban, hogy elutazzanak. A reábirásnak semmilyen konkrét tényét a kir. ügyész úr meg nem jelölte és nincs az a jogász és nem jogász, akivel a kir. ügyész úr el tudja hitetni azt, hogy a 13-as bizottság merő lé-

tezése és az a szerep, melyet a bizonyítási eljárás során nyert adatok szerint betöltött, azzal a célzattal és eredménnyel járt volna, hogy csak egy vasutat is reábirjon, hogy a Btk. 480. §-ában ütköző bűncselekményt elkövesse!

Tek. kir. Törvényszék! Mint a magyar jog emlőin felnevelt ügyvéd hiszem és vallom, hogy senkit oly cselekmény miatt, amelyet valamely törvény világosan büntetendőnek nem mond, büntetben marasztalni nem lehet. Ez a bűnper csak egy nem létező sztrájk törvényt akar pótolni, már pedig Magyarországon a pátensek szerinti ítélkezések ideje — hál Istennek — régen elmúlt. Ott pedig, hol a törvény hiányos, azt nem pótolhatja sem a kormány akarata, sem a bíróság, különösen nem ott, ahol a politikai jogokról és a társadalmi élet rendszeréről van szó. Ha ez lehetséges volna, ez az abszolútizmusnál is veszélyesebb volna, mert senki sem bizhatik abban, hogy a felsőbbség nem-e fogja neki megtiltani azt, a mit másoknak a törvény megenged. Másoknak a gyülekezés szabadsága meg van engedve, az államvasúti alkalmazottaknak nem lett volna? Tudjuk, hogy az államvasúti alkalmazottakat már bizonyos újság olvasásától is eltiltották. Talán el fogják tiltani a magánlevelezésektől is és ha az ilyen rendeleteknek engedelmeskedni tartoznának, különben bűnperbe esnének, hol van akkor a személyes szabadságnak biztosítéka, amelyet az állam mindenkinek, tehát saját alkalmazottainak is megadni tartozik?

Hiszem és vallom, hogy a magyar bíróság ma is védpaizsa az ártatlannak, védőfala az egyes polgárok szabadságának és nem eszköz, mely a közszabadságot előli és minket alkotmányos jogainktól megfoszt.

Amerre a tekintetes Bíróság néz, mindenütt az osztályok harcát látja és látja a háborús hangulatot és a mélységes elkeseredést különösen abban az osztályban, amelyből a terheltek kikerültek. A királyi törvényszék ítéletétől függ, hogy a harcnak helyébe a béke szelleme lépjen. Kérem védencem felmentését.

Elnök a tárgyalást esti 7 órakor berekeszti.

VI. nap, június 9-én d. e. 10 órakor.

Gál Jenő dr. védbeszéde.

A kir. ügyész úr a fájdalom érzésével kezdte meg védbeszédét és ez nem is lehet másképp, ahol az az élő lelkiösmeret él, amelynek sugallata ügyészt, bírót, ügyvédet egyaránt arra a lelkes törekvésre képesít, hogy megtaláljuk az igazság szavát. Az igazság hangját ebben a pörben, amelyet pörre kellett avatni, amelyhez szükséges volté vád is; a vád azért, hogy itt a védelem alatt olybá tűnjék, mint a pára, amelynek szilárd alapja nincs, mert a mi részünkön van a törvény és a mi részünkön van a jog. A vasutasok sztrájkját, ezt a bűnpört e névennevezni tek. kir. törvényszék, szerény nézetem szerint, helytelen. Mert ez a mozgalom, amely szülő oka volt e pörnek, évtizedes, hosszú, csendes munkálkodásnak, sóvárgó vágyakozásnak epilógusa. Hiszen maga a kir. ügyész úr elismerte, hogy ezek az urak az évek hosszú során át, minden álmukban megjelent memorandum alapján állnak. Ez a pör tek. kir. Törvényszék 40,000, az államélet társadalmi vonatkozásaiba beilleszkedett, a nemzeti erő nagy részét képviselő 40,000 dolgozó munkásembernek vágyakozása során tört ki és ezek az emberek, amint ezt tanúk, okiratok bizonyítják, halk, csendes kopogással, a memorandum ismételtetésével kopogtattak az államélet azon nagy kapuin, ahonnan osztják a jobb megélhetésnek forrásait. Csontos munkáskezek halk kopogása volt ez egy évtizeden keresztül, összekulcsolt kezekkel kérve családjuknak kenyeret, maguknak a nagy munkához fokozottabb jólétét, hogy emberségesen, kötelességtudóan, azzal a fáradtságot nem ismerő szorgalommal teljesítsék kötelességüket, amelyet a nagy felelősség tudatában másként elképzelni nem lehet.

Egyideig a kopogtatásra válasz se érkezett. Majd elhangzottak a szokásos közhelyek: „megfontolás tárgyává fogom tenni“, „tanulmányozni fogjuk“, és a kérdés maradt nyílt kérdés, a memorandum maradt óhaj, a vágyakozás maradt sóhaj. És akkor történt tek. kir. Törvényszék, hogy a

kérelemre, a kopogtatásra felemelt csendes kezekre, amíg ráesett kívánságaiknak és jogszerű óhajaik teljesítésének egy halvány reménysugara, valaki, nem tudom milyen sugallatból, liem tudom milyen tanácsból áthatottan, de ráütött e dolgozó munkáskezekre és nem fogadta jobbjába e munkától megkérgesedett jobbokat, hanem ütött, sújtott rájuk, mely ütéstői megmerevedtek e munkáskezek és az a kéz, mely oly fönnen lobogtatta a piros zászlót a vonat jelzésénél, amely óly hiven engedelmeskedett a vonat érkezésénél, az a kéz dermedten hanyatlott alá és nem tudott dolgozni.

Így állott elő tek. kir. Törvényszék a munkamegszüntetés; nem rendelte meg senki, nem készítette elő senki, előidézte azt az a hatalom, az az erő, melynek csak lesújtó hatását láttuk, amelynek fölemelő hatását, amelynek magába fogadó istápoló, gyámolító szavát nem hallhatták meg a vasutasok. És ezért ne nevezze senki ezt a bizottságot sztrájkbizottságnak, azért ne nevezze ezt a jogtudó sem sztrájkmozgalomnak, hanem nevezze annak a mozgalomnak, amelynek egyaránt nevezhető mindazoknak társulása, akik az államhoz folyamodtak, az államnál megjelentek, azért, hogy helyzetükön javítsanak, hogy munkás megjelenésüket könnyebbé tegyék. Úgy amint az állam elébe járult az államtisztviselőknek, az igazán, kétségkívüli államtisztviselőknek igen nagy serege íá, amelynek vezére sajtószertüen tek. kir. Törvényszék ugyanaz a tekintélyénél, tudásánál és integritásánál fogva minden niagyar tisztviselő előtt közbizalomnak örvendő férfiú, aki e pörnek is koronatanúja volt: Vörös László ny. államtitkár. Ha csak ezt az egy szempontot is kellően kiemeljük, kellően méltatjuk, nyilvánvaló és tisztázott előttünk, hogy az a törekvés, amely e férfiakban volt, azt az egyént tartotta reménységük, óhajtásaik közvetítőjéül, akit tek. Törvényszék, az ügyészekből, birokából és állami tisztviselők közül álló korporáció is fiZetésemelési mozgalmának élére állított, aki a kormánnyal szemben a tisztviselők intencióit mindig lelkiismeretesen és igaz tudással ápolta; s akkor ebben megvan a karakterisztikuma annak, hogy e férfiú lelkébe nem csöpögtethettek ezek se más gondolatot, mint a mi bennük egy évtizedes sóhajtás, ver-

gödés után megszületett. Ha így fogjuk fel tek. kir, Törvényszék ezt a mozgalmat, akkor lélektani indokát, pszichológiai magyarázatát könnyen megtalálhatjuk e pörnek. Mert nem lehet kikapcsolni ezt a kérdést a pör eldöntésének az anyagából. Az a véleményem tek. bíróság, hogy akkor, a midőn a bíró e férfiakkal mozgalmát törvényes keretekben megindult törekvéseiknek következményeit a vád által, mint bűnt ide állítva elemzi, lehetetlenség megszabadulni, lehetetlenség kibontakozni a gondolkodó, a dolgok mélyére ható bírának azon felfogás alól, a mely kikutatja mi volt az igazi szándékuk, mi volt a cselekvőségük rugója; mert csak azt szabad a büntető törvk. 75. szakasza szerint megbüntetni, a mi szándékos és ha arról van a bíróság meggyőződve, hogy e cselekvőségek láncolata, sorozata csak becsületes férfiakkal jóakarátú törekvése volt, akkor e pörnek vége nem jelentheti csupán 13 embernek bűnvád alól való feloldozását, hanem jelenti a rehabilitálását, jelenti a tiszta jellem elismerését, az önzetlenség diadalát, az igazság diadalmaskodását hamis nyomon alapuló vádak felett. És jelenti azt is, hogy a közvélemény a bírói székéből, a bíró szavával, a pártatlan ítélőbíró által világosítatik fel arról, hogy félreismerték, félremagyarázták, meg nem értették e férfiakat azok, akiknek szeméi bekötve kellett, hogy legyenek; Talleyranddal tartok e tekintetben, aki azt mondta; „hogy ha vak lovat fognak az állam szekere elé, felfordul az a szekér.“

Elnök: Méltóztassék tárgyilagosabban beszélni.

Gál Jenő dr.: Tek. törvényszék! A jogi kérdéseknek azon részébe, melyeket az én illustris védőtársam először cáfolt, továbbfűzésébe nem bocsátkozom. De ki kell emelnem egy olyan momentumot, amely azt hiszem nagyban hozzá fog járulni e kérdés tisztázásához; mert egy olyan tanút hoztam magammal, aki előtt azt hiszem minden magyar jogász meghajlik, annyira kiemelkedik ő kommentátorok seregéből, de aki nem a hivatalos, nem is a közkézen forgó kommentátorok sorába tartozik, hanem olyan kommentátor, akinek egyenesen hivatottsága, par excellence jogosultsága van arra, hogy azt, a mit mond, higgyük és kövessük.

A büntett törvénykönynek 481. szakasza körül folyik a jogi vita tek. törvényszék és e jogivitanál első sorban szerény nézetem szerint előbb felszólalt védőtársaim eldöntötték, hogy a vasutasok nem köztisztviselők. Tovább kívánok menni és felvetem azt kérdést, hogy akadna-e Magyarországon még mindig bíró, aki e funkciókat, a mit ezek az urak abba a gépezetbe beillesztve teljesítenek, ahol működésüket folytatják, bizonyos állami vonatkozású funkciónak tartaná; kívánom bizonyítani, hogy még ebben az esetben sem lehet a munkamegszünteté^t büntetendő cselekménynek, a hivatali kötelesség megtagadásának tekinteni. Az állam akkor, midőn tisztviselőit kinevezi, midőn tisztviselőinek láncolatát magánál tartotta, szuverén hatalmának egy-egy részecset ruházza rájuk.

Ráruhazza arra a községi örre ép annyira, mint a mennyire ráruhazza a ministeri felelősség kezelőjére. De az az egyetlen határ, hogy az állam imperialis hatalmának megvalósítója legyen a hivatalos körben teljesített munka. A községi bíró, akkor tek. bíróság, amikor az állam által ráruházott hatalomnál fogva funkcionál — ha nem államközeg is nevezi ki, hanem polgártársai választják, — az állam imperialis hatalmának kifejezője És ezért csak akkor közhivatalnok, amikor bírói funkciókat teljesít.

De, amint egy később megnevezendő nagyszerű commen-tátor mondja, ha pl. a községi bírót megvesztegetik és olcsóbban ad el valamit, mint eladhatta volna; ez a községi bíró hűtlenül kezelhet, sikkaszthat, csalhat, de hivatalos megveszteget test, hivatalos hatalom mai való visszaélést, hivatali kötelességének megtagadását nem követi el, mert a község fiskális érdekeit sérti meg, a bűntényt, mint magánszemély, mint gazdasági alany, de nem mint a község iniserális hatalmának gyakorlója követi el. Ezt a példát sem én találtain ki, hanem Csemegi Károly, a büntető törvény alkotója hozta fel, az 58. sz. kúriai döntvény szerzője is. A törvény alkotója maga útmutatást adott tehát arra, hogy a közhivatalnok hivatali kötelességének megtagadása nem vonatkozhatik másra, mint erre az átruházott hatáskörre. Ha arról van szó, hogy valaki külön megbízás útján tekintessék megbízottnak, amint ezt a kir. ügyész

őr vádjának felemlíti, midőn ezt az 58. sz. kúriai döntvény is apostrofálja, akkor a bekövetkezett cselekménynek úgy kell állani, hogy az átruházott funkció subsidiarius, speciális cselekvéssel tagadtassék meg, ha pedig általában arra a cselekvésre, melyben a vasutas az állam fiskális érdekeit képviselte.

Nem hiszem, hogy valakinek elkerülte volna a figyelmét, hogy a magyar állam vasutat, mint bejegyzett céget be lehet perélni, viszont az államot, mint szuverén hatalmat perelni nem lehet, mert az felette áll a bírónak, vádlottnak. Az államot, mint fiskális egyént, mint vagyoni alanyt meglehet citálni, el lehet marasztalni.

És akkor, midőn hónapról-hónapra újságokban hirdetik, hogy a magyar államvasúti pénztár 2—3—4 millió felesleget szállít be az állampénztárba, midőn e felesleg e 13 férfi tevékenysége gyanánt is jelentkezik az állam mérlegében; akkor kérdezem, nem kell a bírói kutatás szemévei felfedezni e momentumban a jogtalanság csiráját, midőn ép azok mostoha anyagi helyzetét igazolja e per, kik az állampénztári felesleget Szállítják?

Ha így áll a dolog tek. kir. törvényszék, akkor nem lehet kétség az iránt, hogy ezek a férfiak, akár van felszólítás, akár nincs, — szavak felett ne játszadozzunk, hisz itt tények beszélnek — akkor midőn megszűnt a munka, nem voltak tisztviselők. Mért annak következtében, hogy funkciójuk szünetelése beáll, vájjon az állam hatalmi állásának kifelé és befelé miféle szerve bénul meg? Nem lehetett tán Ítélni, nem lehetett tári a büntetéseket üldözni, nem lehetett tán adót behajtani? E tekintetben az államhatalom szuverén jellegét ez a munkameg-Bziintetés a legcsekélyebb mértékben sem érintette és nem volt egyéb következménye, mint bizonyos pillanatokra való megbénulása a fiskusnak. Nem szállíhatták talán a milliókat, mint felesleget a kormány kasszájába, de maga az állami rend meg nem rendült, az állami hatalom szilárdul állt, az állam impexiális jellegét ez a mozgalom nem befolyásolta.

Így áll tehát a dolog, amint ezt maga Csemegi Károly is elismerte, mikor azt mondja, hogy az állam élet mindazon funkcionáriusai, még azok is tek. bíróság, kik a közhatalom

megvalósítói, akik részesei a hatalmi jogkörnek, elkövethetik azt a cselekedetet, amely a kötelességnek hivatali megtagadásában nyilvánul, de azért ezeket nem szabad megbüntetni hivatali deliktum alapján; és így, amint a koronauradalom ispánját nem, úgy az állam fuvarozási vállalatának ispánját és szolgálait sem lehet a hivatali deliktum felelősségi körébe vonni. És én tek. bíróság azt hiszem, meggyőző és mindnyájunk előtt tisztelettel kell, hogy fogadtassék annak a férfiúnak szava és írása, aki leghivatottabb ennek a §-nak kommentálására, mert az ő szándéka, az ő kiváló kodifikátori munkássága lett ebben törvénynyé.

A további kérdés tek. bíróság az, vajjon a vádnak olyan konkretizálása, mint ahogyan a kir. ügyész úr felállította, hellén való-e a jelenben; úgy-e bár az igaz, hogy az anyagi törvény a felbujtás büntethetőségét és büntetési tételét oda teszi a tettesek büntetési tétele mellé és így fejezi ki, hogy felbujtóra azonos büntetés szabandó, mint a tettesre. Már most, midőn a törvényhozó ezt a kijelentést teszi, akkor kifejezi azt, hogy a tettesség ma<m nen< mint jelenség áll előttünk, hanem a büntetőjogi felelősség egész mértéke szempontjából, mert megfelel a törvényhozónak arra is, hogy kiszabható legyen a büntetés a felbujtóra akkor is, hogyha a tettes nem büntettetik, de megmondja, hogy ilyenkor a büntetést kizáróan lehet alkalmazni. Vagyis, ha a felbujtó cselekvőségét pl. egy büntetőjogi felelősség alá nem taitozó egyénre irányítja, ha felbiztatja a részeg, az elmebeteg vagy a gyermeket arra, hogy szúrjon, öljön, annak dacára, hogy cselekvősége olyan, mint a szándékos reábirást átfoglaló és a 69. szakasz első pontjában megszabott tényállásdék, — azt minden jogász tudja, hogy ez nem felbujtás, hanem tettesség. Mikor ezt a törvényhozó kimondja, impliciter belefoglalni kívánja azt, hogy csak akkor akar vádat emelni, ha a tettes törvényes okból vádolható.

De abban az esetben, midőn a kir. ügyész úr azt mondja, hogy 40 ezer ember mások felbujtására megszüntette a munkát, amikor ezt a cselekményt kvalifikálja és elmulasztja a vádat a többiek ellen, akkor ez a jogi deduktio teljesen következtelen, mert a törvénynek büntetést kiszabó szabályába ütkö-

zik és abba a helyzetbe hozza a bíróságot, hogy nem tudja kimérni a büntetést.

Mert, hogy tettesek legyenek, akik nem büntethetők és felbujtók, akik büntethetők, magyar törvény alapján ezt elképzelni, se nem lehet, se nem szabad. Ilyformán tek. bíróság, az a nézetem, hogy a mélyen t. kir. ügyész úr kiváló egyénisége, nagy jogászi tudása megérezte a kérdésnek ily alapon való jogi tarthatatlanságát és azért, hogy úgy mondjam, azt a jogászi műtétet engedte meg magának, hogy egy bizonyos csoport körében fennforgónak látja a tettességet és bizonyos csoportnál nem látja fennforogni azonos cselekmények mellett. Részben tehát úgy jár el, amint Vázsonyi barátom kifejtette, hogy a kiválasztási theoriát alkalmazza, de szerintem tovább megy, mint kell, mert a kiválasztás mellett is választást csinál, azokat az embereket, akik neki nem tetszenek, ideállítja, a többieket, ha vád alá is kerülnek, nem vonja felelősségre.

Pedig azt hiszem, ez a joga a kir. ügyésznek nincs meg, mert hogyha azok a férfiak, akik az ország minden részében azonos cselekvésüket fejtették ki, a munkamegszűntetés tekintetében egy büntetőjogi felelősség körben helyezkednek el s ezzel szemben nem illeti meg a kir. ügyész urat ez a jog. Mert felszólalásában maga támadta meg a sajtónak is egy bizonyos részét, amelyről azt mondotta, hogy februárban már cikkeivel izgatott s előidézte a munka megszüntetését. Láttunk-e egyetlen vádat ez izgatásért? Pedig ha a kir. ügyész úr látta ezt, akkor a kir. ügyész úr ide adta volna e per anyagához a vádiratot a tárgyalás alatt és nem mulasztotta volna el semmiképen sem azt, hogy lássuk mi, hogy ő az államéletet mily féltékenyen őrzi és az államgépezet folytonosságát féltve őrző tekintetével meg kívánja óvni a sajtó ellenében is. Ennek elmulasztása által tek. bíróság, jogilag ez a vád azonkívül is, amit védőtársaim elmondottak, minden tekintetben tarthatatlan.

Ténybeli elemek tekintetében csak pár jelenségre utalok. Vöröss László ny. államtitkár úr eskü alatt vallotta, hogy ezek az urak közvetlenül előadták óhajtásaikat hivatalbeli felébbvalóiknak, a kereskedelmi miniszter úrral közvetlenül cserél-

tek véleményyt. Ez per rendszerűen külön bizonyítva nincs, de annyira közismert dolog, hogy itt fejtegetni nem szükséges. Szabad legyen kiemelni, tek. Törvényszék, hogy a poranyagot rendkívül hiányosnak találom ebből a szempontból. Hiányzik a pör szövevényes anyagából az igazi meritorikus felismerés jelensége, hiányzik azért, mert nem láttam a bíróság előtt ama férfiakat, kiknek közreműködése e mozgalomra döntő befolyással volt. Én már láttam, tek. bíróság, sok port, ahol államéleti vonatkozások voltak, de sohasem történt, hogy akár a védelem kívánta, vagy a vádnak állott érdekében, hogy azok a férfiak ide ne idéztettek volna a bíróság elé, hogy azon felelősség tudatában, mely előttük, szabad polgárok független bírósága előtt esküvel erősítendő meg, nyilvánítsák a történetek feletti igaz vallomásukat. Azt az egy kérdést, ha oda terjeszthetnem volna a miniszter elé, hogy 24 órával e férfiak letartóztatása előtt becsületes őszinteséggel azt mondotta: vigyék meg küldőiknek a hírt, mely reményt foglal magában és megadta a végleges választ másnap délben, amikor már elhatározott dolog volt, a mi történt és nem mondotta meg, hogy ez nyílt szembeállítás a hatalomnak azzal a vágyakozással szemben, mely kérő szóban nyert kifejezést és nem mondotta meg . . .

Elnök: Arra hivatkozik a védő úr, mintha nem lett volna alkalmuk a jogosan kívánt tanúk kihallgatására. Senki a kérdéses államférfiú megidézése tekintetében indítványt nem nyújtott be, ennél fogva a királyi törvényszék erre nézve nem határozott, ne méltóztassék tehát szemrehányásokat tenni!

Gál Jenő dr.: Ez nem szemrehányás. Legyen szabad utalnom a gyorsírói jegyzetekre. Csekélységem volt az, aki előterjesztettem, hogy idéztessék meg a miniszter s a bíróság ebben a kérdésben azt határozta, hogy állást nem foglal és később felhangzott az intő szó, hogy politikát, politikust ebbe a kérdésbe belevonni a bíróság nem enged. De ha már az sem engedtetett meg, hogy utalás történjék erre, hogyan lett volna megvalósítható, hogy a miniszteri felelőségnek, a jogi s a polgári felelőségnek e bíróság sorompói előtt próbája adassék. Pedig nem hiszem, hogy legyen büntető jogász és jogilag

gondolkozó férfiú, aki ne lássa, hogy egy bűnper cselekvő személyei közül egyet sem szabad kihagyni akkor, amikor az, igazság megkereséséről van szó. Ha nem tudom, vagy nem látom a szereplő személyt, ha egy mozdulatot, egyetlen tekintetet nem tapasztalhatok, ha nem tudom mérlegelni valamely kijelentés súlyát, őszinteségét, ha nem tudom kihámozni, mi a döntő, mi nem, akkor joggal emelem fel azt a szót, mely nem panaszkodás, hanem a tények konstatálása s a bíróság bölcs figyelmének felhívása arra, hogy ez hézag, ez hiányosság, a ezt pótolni kell!

Egyik lényeges momentuma a királyi ügyész úr felszólalásának, mely oda céloz, hogy meg lehetett volna ezt az egész dolgot akadályozni, ha visszalépnek a sztrájktól. Ez igen szép mondas, erről lehet tudományos értekezést tartani. Szerettem volna látna azt a bátor férfiút, ügyészt, rendőrt, vagy akárkit, aki szembe mert volna szállani azzal a viharzó tengerrel, mely arra következett be, hogy a 20-iki nagygyűlés betiltásával beléjük fojtották a szót s ne csudálkozzék senki sem, hogy ezután úgy tör ki önmagától a mozgalom, mint a hogy a vér felfröccsen, ha a kés az elevenbe talál. Vagy meg kellett volna állítani szép beszédekkel? No nézze, tek. kir. ügyész úr, egy kiváló vasutas, vasúti érdekeket szolgáló nagy hivatalnok.: Dobieczy azt mondta: amikor ő úgy hitte, régi barátaival jön össze, amikor beszédet akart tartani ebben az irányban, azt találta, hogy abban akkora égő szövetnek lobog, melyet egy gyenge szó elnémítani nem tud! Sem a 13-as bizottság tagjai, sem senki más, mert annak gyökere mélyen fekszik s forrása keresendő a szabadságra való vágyódás, a kenyérnek gondjai után való futkozás, a tíz esztendő keserű mozgalom felébredésében és kitörésében. Én tehát a bíróságtól azt várom alázattal, hogy kiérezze, mi volt a mozgalom oka. Mert hiszen ez a mozgalom hasonlít mindazok mozgalmához, akik a szabad levegő után vágyakoznak, amelylyel minden nemzet történetében találkozunk. Mert méltóztassék megengedni, az egy régi szálló ige, hogy az igazság mindig diadalmaskodik. Ez közhely kérem csupán, mert az igazságot gyakran elnyomja az erő, az igazságnak ismételtelen kell diadalmaskodnia. Mert

pl. a reformációt húszszor kellett elnyomni, míg végre diadal-maskodott. Szavanarolát szónoklataiért százszor kellett bebörtönözni s így van minden mozgalom, mely valamely társadalmi osztály lelkében élő igazságot kíván megvalósítani. Tíz évi megfontolással el lehetett odázni, tíz év után a kopogtató kezére ütöttek s a mikor munkára képtelenné vált bennük az erő s az akarat nem működött többé abban az irányban, hogy szeretettel viseltessenek a gazda iránt, akkor ez az akarat erős elhatározássá érlelődött s ez az elaléltság bekövetkezése volt a hatalom ránehezülésétől s attól az ütéstől, amelyet nyertek.

Elnök: Kérem a védő urat, méltóztassék nyugodtan beszélni, attól félek, hogy hanghordozása esetleg a közrendet veszélyezteti!

Gál Jenő dr.: Ami már most Kosát illeti, ezt a védenemet nem részesítette abban a megtiszteltetésben, hogy a nevét említette volna. Már most ha szörszálhasogató akarnék lenni, azt mondhatnám, hogy e sommás eljárás a büntető jogban Ismeretlen, mert Kosa a saját szenvedésein kívül csak megválasztásában bűnös. Nincs tehát oly matéria, amelyben őt meg kellene védelmezni. Hiszen méltóztatnak tudni, hogy ezzel a vádlottal történt, hogy Horvátországban odafordult a hatósághoz, amikor magánbecsületét magyar nemzeti voltából kifolyólag megsértették s a hatóság, mely ismeri a felelősségre vonást, nem ismerte a megvédelmezést és elutasította magától azzal, hogy nem vagy a tisztviselőm. No hát ő megtalálta a becsületét, itt találta meg, hogy munkásságáért, azért, mert 10 esztendei kérő szó után hangos szóval mert szólni, reá fogták a lázítás vádját.

A kir. ügyész úr beszéde végén ugyancsak meglepő kijelentést tett, amelyet erről a helyről soha nem hallottam. A kir. ügyész urak úgy szokták befejezni vádbeszédeiket, hogy felhosszák a mentő és súlyosító körülményeket. Az ügyész úr emberséges ítéletet kér. Én is azt kérek, de ez nem illik tele a vád keretébe, mert itt felszabadításra van szükség, az egész államgépezet nyomása alól, melyben 40 ezer ember maiglan is van, mert ne méltóztassék azt hinni, hogy a parancsszóra

engedelmeskedő tisztviselő nem azonos a lelkesedővel. *Stuart; Mill* szavait idézem erre nézve, aki azt mondta: „minden állam annyit ér, a mennyit érnek alkotó elemei s az olyan: állam, mely az embereket eltörpíti, nem használ semmit, mert a gépezet tökéletessége teljesen haszonnélküli, ha hiányzik a lölek, az életerő!” S a mikor a vasutasok jogos kívánságaira? letartóztatás a felelet, akkor az ő igazságuk hasonló azon mozgalmak történetéhez, mely a hatalommal találta magát szemben, de a mely az igazság erejével győzedelmesen nyomult előre s végre is diadalhoz jutott!

(Élénk éljenzés. Szónokot számosan üdvözlük.)

Landler Jenő dr. védőbeszéde.

Nagyságos Elnök Úr! Tekintetes kir. Törvényszék!

Az a parancsoló elv. hogy a védőbeszédnek a vádbeszédhez kell alkalmazkodni, kötelességemmé teszi, hogy én is azofra téren mozogjak, mint a vádhatóság igen tisztelt képviselőjéi ugyanazon eszközökkel dolgozzam, mint ő. Ő a vád érdekében valónak a háttér kiszínezését tartotta szükségesnek, kötelességem tehát nekem is megvilágítanom a védelem érdekében e bűnpör háttérét; a vád igen tisztelt képviselője közhangulattal és köztudomású tényekkel dolgozik, erősen hangsúlyozott ama célzattal, hogy a legsötétebb színben tüntesse föl a vádlottakat, nem mellőzhetem hát én sem ezeket az eszközöket, amelyeket a szimpátia fölkeltésére tartok alkalmasoknak.

Hogy lássa a királyi ügyész úr, mily őszinte elismeréséi vagyok magas róptii, szokatlanul színes vádbeszéde iránV annak egyes passzusait szórul-szóra fogom átvenni, annyira hü akarók maradni a vádbeszédhez, sőt, hogy lássa'mennyire egyet akarunk, én sem kérek mást, mint ő: „Igazságot“

Ezt annál könnyebben tehetem, mert olyan férfiú védelmében szólok, aki nem a maga igazát jött ide keresni, hanem igazságot követel. Ide menekül az igazsággal a független magyar bíróság ítélőszéke elé, ahol nem a Juvenalis-korabeli morál a szentírás, mint ott, ahol ő eddig az igazságot kereste.. Ahol nem akceptálják azt a rendszert, melynek kiindulási

pontja: Ineptire est juris gentium, — hogy ostobán és rossz-akaratián cselekedni szabad, de erről beszélni a morál ellen való, vagy legalább is a jó ízlésbe ütközik; ahol nem szegezik az emberi jogokat kereső igazsággal szembe a hivatali alárendeltséget, az emberi boldogság vitathatásának legprimitív-vebb jogával szembe a szervilizmusig bővített fegyelmet; ide jött keresni az igazságot, ahol egyenlő mértékkel mérnek, ahol az egyén különválasztatik az igazságtól s csak annyit ponderál, mint amennyit az igazság nyom, melyet képvisel

Elnök: Kérem nem tudom, hova céloz a védő úr.

Landler dr.: Juvenalis koráról beszélék, amely kort az a kör juttatja eszembe, amelyben védencem mozgott s amely kör alantasai részéről még jogok vitathatását sem engedi meg, legyen az bár oly primitív jog, mint az élethez való jog, melynek védelmébe védencem szegődött. Pedig ehhez joga van a társadalom leghasznavetlenebb tagjának, a legkisebb párányak is, mennyivel inkább joga van tehát annak az osztálynak, amely szívével és eszével, túlcsgázott idegzetének minden szálával, agyongyötört egész életével öröklik ember-társai vagyona, gazdasága és élete fölött.

Ennek a jognak, az élethez való jognak természetes surrogatuma a védelem joga, az élet megvédelmzésének joga és ha nem lehet tagadni azt, hogy a vérig üldözött vadnak végső pihegésében joga van támadója ellen fordulni, akkor azt sem lehet mondani, hogy törvénytelenység, a haza és Isten ellen való véték az, midőn a társadalom egyik leghasznosabb osztálya hiába keresvén több, mint egy évtizeden keresztül a legtörvényesebb úton a legszerényebb életvédelmét, végre végsőig fokozott elkeseredése tetőpontján feljajdul és vad kétségbeesése s életöszöne emberi méltóságának ily határozott pregnáns megnyilatkozására önkénytelenül is reakényszeríti.

Elnök: Nem engedem, hogy e mederben folytassa beszédét.

— A Bp. 319. §-a szerint a perbeszéd félbe nem szakítható, kivéve, ha a tartalom a közrendet, vagy közérkölcsiséget sérti. Azt hiszem beszédemmel egyiket sem sértettem.

— A közrendet sértette, azért szakítottam félbe az ügyvéd urat.

— Nem tudom felfogni, melyik szavam volt a közrendre sértő s épen azért arra vagyok kíváncsi, hogy a hangom, vagy a beszéd tartama ellen volt e kifogása elnök úrnak. (Derült-ség.)

— A tartalom ellen.

— Ha az ügyész úrnak szabad lelketlen emberekről, szörnyeteg életre keltéséről beszélni, akkor nekem is meg kell magyaráznom és ki kell mutatnom e szörnyeteg életrekelésének jogosságát, ezzel nem sértem a közrendet, valamint avval sem, ha rámutatok arra, hogy az, amit az ügyész úr hangulat-keltéséből annak szeretne feltüntetni, t. i. a sztrájk nem a 13 vádlott műve.

Mert ne méltóztassék gondolni, hogy van a világon oly aknamunka, hogy van a földkerekségnek oly demagógja, mely ezt a kötelességtudásban páratlan embersereget, a törvénytiszteletben s hazaszeretetben mindenkivel versenyző osztályt erre a tetre oly könnyen rávitte volna, hanem nagy okok; hatásukban végzetes, óriási dolgok fokozatos láncolata teremtette meg azt a „lesújtó képet, mely igaz fájdalommal tölti el” a királyi ügyész urat s mely, hogy a vád igen tisztelt képviselője szavaival éljek, „nemzeti társadalmunk e minden tekintetben jelentékeny rétegének erkölcsi világát megzavarta“.

Védőtársaim érintettek egyes okokat. Kifejtették a munkamegszüntetésnek nézetük szerint legközvetlenebb okát.

Az ügy iránti kötelességem, védői hűségem parancsolólag követelni tőlem, hogy az okok keresésében mélyebbre hatoljak, hogy így teljes és hű képét adjam a magyar társadalom e legszerencsétlenebb osztálya mozgalmának. Lássá ezekből királyi ügyész úr, hogy ezek a rettenetes okok külön-külön és együttesen elégségesek voltak e világtörténelmi esemény megteremtésére, hogy ezek maguk korbácsolták fel évtizeden keresztül a kedélyeket annyira, hogy izgatás nem kellett. Lássá ezekből az okokból a tekintetes kir. törvényszék is, hogy csak szimpátia illetheti meg ezt a jogos kétségbeesés szülte, az intéző körök részéről mintegy tervszerűen idefajlesztett mozgal-

mat; hogy csak becsülés illetheti meg azokat a férfiakat, akik mindennek dacára oda mertek állani a forgatagba s meg kell látnia a tekintetes kir. törvényszéknek ez okokból azt is, ami jogi szempontból a legrelevánsabb, hogy a vasutas nem közhivatalnok.

Hogy teljesen hű képet nyújthassak tekintetes kir. törvényszék, vissza kell mennem 1887-re. Ez a kiindulási pontja a magyar vasúti mozgalmaknak. A kezdete egy rettenetes jogtiprás, kultúráltamban még soha elő nem fordult indokolatlan önkény s most a fináléja a vád igen tisztelt képviselője részéről kenyér helyett eszményi jogokban való részesítés: a közhivatalnoki cím és jelleg díjmentes adományozása akar lenni.

A vasutasoknak úgyszólván az élethez való joga koboztatott el 1887-ben az addig érvényben volt szolgálati rendtartás eltörlése s a mostani rendtartás életbeléptetése által. Azóta 16 év múlt el s majdnem két évtizeden át tartó alázatos kérés, instancia, mozgalom és kétségbeesett megnyilatkozás összevissza annyit eredményezett, hogy végre vádiratot nyújtottak De ellenük, módot adván ezzel arra, hogy egyideig a kenyérgond helyett a védekezés fölött való töprengés élvezetébe merüljenek. Emberi méltóságukat hangoztatták vagy húsz éven keresztül, kenyeret kérnek éhező gyermeküknek verejtékes hasznos munkájuk jutalmaként 9 mint a kir. ügyész úr mondja „előző kormányok évekig voltak a hatalom birtokában anélkül, hogy az állam vasúti tisztviselők kívánságait teljesítették volna; a mai kormány pedig néhány hónap leforgása alatt elhatározó tettel bebizonyítja, hogy szíven hordja sorsukat“: ime, még a közhivatalnoki minőséget sem sajnálja tőlük s hogy a címhez kenyér helyett néhány évi szabadságvesztést kíván csatolni, ez olyan speciális gondoskodás, amelynek nemes voltát csak az értheti meg, kinek a szabadságvesztésekről hivatalból való bárcakiállítás a kenyere.

Amikor jogokról volt szó, akkor a semminél is semmibb voltunk, mikor kötelességről van szó, akkor a kir. ügyész úr a legmagasabb piederstálra akar odaállítani, kormányával egyetemben szíven hordva sorsunkat?! (Tetszés.)

Köszönjük, nem kérünk belőle! „Ide a rózsa néhány levelét s vegyétek vissza a tövisek felét!“ . . .

Tekintetes kir. Törvényszék!

1887-ben nem történt tulajdonkép semmi. Semmi egyéb, csak az a csekélység, hogy az 1884-iki szolgálati rendtartást eltörölték s helyébe léptették a még most is érvényben levő rendtartást, az előbbieknak eltörlését és az újabbinak életbe léptetését a változó körülmények kényszerítő hatásával indokolván.

Ha azonban ezt a két szolgálati rendtartást összehasonlítjuk, azonnal szembetűnő lesz, hogy ezek szórul-szóra megegyeznek, azon külömbséggel, hogy a 84-iki szolgálati rendtartás 35. §-a kimaradt a 87-iki rendtartásból. Ez ugyan csak egyetlen §, de ha meggondoljuk, hogy ebben a §-ban volt biztosítva a vasutasoknak a kenyérhez való joga, hogy ebben a néhány szóban volt rendeletileg fix időhöz kötöten szabályozva a vasutasok előléptetési joga, akkor könnyen megérthetjük, a pénzügyi bizottság jelenlegi előadójának, Heltai Fehrencnek azon időben tett kijelentését, „hogy a vasutasok jogait önkényesen elkobozták”¹

Én sem akarok erősebb kifejezést használni erre a változott viszonyok kényszerítő hatásával indokolt megváltoztatásra, hozzá kell tennem azonban, hogy hazánkban soha ilyen eset elő nem fordult, amidőn ugyanis egy osztálynak törvényerejű rendeletben biztosított megélhetését egyszerűen elkobozták volna s illetve megtették volna azt, hogy a mire nekik eddig rendeletben biztosított joguk volt, t. i. megélhetésüket* előléptetésüket egyszerűen, minden indokolás és megkérdeztetésük nélkül, pusztá véletlenre, az eventualításra bizfták volna. Mert ez történt 87-ben; 87-ig ugyanis meg volt mondva, rendeletileg biztosítva, hogy minden vasutasnak ennyi, meg ennyi idő alatt elő kell lépnie. 87-ben egyszerűen kimondták, hogy az előléptetés nem jog, hanem eventualitás.

Annál inkább szembeötlő ez a jogtiprás, mert tudtommal minden jogállamban, de talán a Kongó-államokban ás az a törekvés, hogy minden rendezetlen jogviszony lehetőleg törvénynyel rendeztessék és amint mindennapi esetek közé kell soroznom, midőn a rendelettel való szabályozás helyébe a törvény erőjét léptetik, épúgy unikumnak és barbár intözke-

désnek kell minősítenem azt az eljárást, amely még a rendeleti szabályozást is eltörli és helyébe a teljes önkényt, korlátozott nem ismerő diszkréciót acceptálja. (Tetszés).

Ez a, jogtíprás jelenleg különösen két szempontból érdeklő figyelmünket. Az egyik szempont, amiért fontosnak kell ezt jelezni, az, hogy e miniszteri intézkedés képezi kiindulási pontját az elégtelenségnek, mert ezen intézkedés nélkül vasúti mozgalom nem is lett volna; mert hisz most, tehát körülbelül 20 év után, amikor tudvalevőleg a megélhetési viszonyok napról-napra rosszabbodtak, kevesebbet kérnek a vasutasok, mint ami részükre 1884-ben már biztosítva volt.

De másrészt fontos ez a miniszteri intézkedés a közhivatalnoki minőség megítélése szempontjából is, mert nem hiszem, hogy higgadt megfontolás után bárki is állíthassa, hogy az állam, mint szuverén hatalom, mint a közigazgatási szervek összessége, egyik szervével, illetve annak közhivatalnoki minőség megítélése szempontjából is, mint ügyész úr állítani merné, hogy a közhivatalnoki kar, vagy a szuverén államhatalom presztízse ilyen eljárást megenged.

Kultúrállamra és annak tisztviselői karára soha le nem törölhető szegényfolt volna, ha ez tényleg megeshetnék; az állam csak mint kereskedő, mint egy haszonhajtó vállalat krajcároskodó tulajdonosa tehet legfeljebb ilyesmit, bár etikai szempontból így is igen szigorú kritika alá eshetik ez az eljárás, különösen ha meggondoljuk, hogy szerzett jogokat is érintett. (Tetszés).

Mert tessék meggondolni azt, hogy aki 1884-ben, tehát az akkori szolgálati rendtartás idejében az államvasút szolgálatába lépett, bizonyára tekintetbe vette az ott szabályozott jogait, előnyeit, bizonyára számított arra, hogy becsületes munkája az ott meghatározott időben meghozza gyümölcsét; s íme 1887-ben már is arra ébredt, hogy föltevésében halódott, hogy neki jogai, el nem vitatható előnyei nincsenek, hanem csak szigorú kötelességei!

Mert tessék csak figyelembe venni, mit jelent az, amidőn valakit 1887-ben, már csak egy hónap választ el a törvényileg biztosított előléptetésétől, egyszerre elesik ettől a jogától s

esetleg öt évig is kell várni az előléptetésre, minthogy az előbb törvényileg biztosított előléptetés most már kizárólag diszkréció alá helyeztetett.

Azt hiszem, ezen tényhez, amely garantált megélhetést indokolás nélkül egyszerűen semmivé mer tenni, nem kell bővebb kommentár.

Nem is vesztegetnék erre több szót, ha nem látnám azt, hogy most, tehát 17 év után ugyanaz az állam, amely 17 évvel azelőtt kényszerűségi szempontból még magánhivatalnokoknak sem tekintette a vasutasokat, azzal merészel előállani, hogy jelenleg célszerűségi szempontból közhivatalnokoknak tekinti őket.

Hogy most azt mondhassa az állam „kénytelen vagyok veletek szemben, mint szuverén hatalom föllépni és szabadságtoktól is megfosztani, habár alig egy évtizeddel ezelőtt, mint garasoskodó kreizler jártam el veletek szemben s a biztos megélhetéstől kellett benneteket megfosztanom“: olyan immoralitás, olyan észszerűtlen és logikátlan álláspont, amelyet még az állam rezon agyonnyaggatott s a lomtárból oly gyakran előszedett magasabb indokából sem lehet akceptálni (Tetszés.)

Ennek az álláspontnak az elfogadása a „ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes“ mulatságos teóriáját vinné be a jogba s amely teória amennyire gyakori, annyira veszélyes az állami életben s hogy ez a teória jelen esetben ne diadalmaskodhassék, arról elsősorban a tekintetes kir. törvényszéknek kell gondoskodni.

Hogy ez a vasutasok jogait 1887-ben egyetlen tollvonással eltörölő intézkedés nagy elkeseredést szült, felesleges említenem. Az elkeseredés nőttön nőtt, s csak olaj volt az égő tűzre, az osztrák vasút államosítása 1891-ben, amidőn nagyrészt a jelenlegi keresk. miniszter úr jóvoltából, — aki 91-ben még osztrák vezérigazgató volt — bizonyos taktikázások mellett az osztrák vasutak minden egyes hivatalnokát egyszerre 200 frttal volt kénytelen előléptetni az akkori kereskedelmi miniszter s így a magyar államvasutak becsületesen szolgáló hivatalnoki karát, amelynek azelőtt biztosított megélhetését

87-ben véletlenségnek tette ki, most méltóságában is megalázta s megtette azt az erkölcsi alapot nélkülöző dolgot, hogy saját alkalmazottaival szemben egy idegen hivatalnoki kart óriási előnyben részesített.

Védencem is egy ilyen a szabadalmazott osztrák vasúttól átvett hivatalnok, ki az itt felmutatott okmány szerint 1891 augusztus elsején 600 írtól 800 frtra lépett elő, tehát olyan előnyben részesült, a minőt, ha eredetileg magyar államvasúti hivatalnok lett volna, legjobb esetben 6, esetleg azonban csak 10 év alatt érhetett volna el. (Helyeslés.)

Ez ismét egy olyan momentum tek. kir. törvényszék, mely erősen belejátszik a közhivatalnoki minőség kérdésébe. Mert államférfiú annyira rövidlátó csak még sem lehet, hogy ily méltatlanságot, ily megaláztatást gyakoroljon saját közhivatalnoki karával szemben, különösen, ha figyelembe vesszük azt, hogy az átvett vasút hivatalnokainak nagyobb része nem is volt magyar állampolgár s így más állam polgárait részesítette saját polgárai fölött óriási előnyben. Ezt az óriása előnyt szó szerint méltóztassék venni, mert ehhez a mérhetetlen szerénységhez hozzászoktatott osztálynál 200 írtnak egyszerre való elérése tényleg óriási volt.

Cselekedhetik-e így az állam mint szuverén, alázhatja-e meg saját közhivatalnokait s ezzel önmagát idegen alattvalók előtt. Így az állam nem cselekedhetik, ha parancsol, így csak a spekuláló s az üzleti szempontokon kívül más tekinteteket figyelembe nem vevő kereskedő járhat el, de még ilyenkor is. rendszerint boszút áll az erkölcsi szempontok figyelmen kívül hagyása, aminthogy nálunk is súlyos milliókba került ez a vállalkozás.

A 87-iki intézkedés, amelyre az 1891-iki Spekuláció ráduplázott, szülte az első mozgalmat s képzelhető, hogy milyen volt a hangulat, az igazságtalanság szülte jogos felháborodás és kétségbeesés, ha meggondoljuk, hogy az akkori mozgalmi bizottság, melynek élén a vasútnál ma már mind számottevő előkelő egyéniségek álltak, azzal a memorandummal mert a vasminiszter elé járulni, mely így kezdődött: „Ha

rut önkény, vagy gálád kockajáték döntött volna sorsunk fölött, akkor sem járhattunk volna rosszabbul.“ (Mozgás.)

Elnök: Ne méltóztassék ilyen dolgokkal izgatni.

Landler dr.: Ez a történelemé, ezt nem én mondom, de mondották a magyar királyi államvasutaknak leghiggadtabb s ma legelőkelőbb s legtisztéletreméltóbb vezetői: Prahács, Jármái, Ofner, Csatári stb. főfelügyelők s üzletvezetők s ha ők Baross Gábor előtt elmondották, elmondhatom e teremben én is.

Az akkori kereskedelmi miniszter emlékének tartozom azzal az őszinteséggel, hogy 87 óta ő volt az egyetlen miniszter, aki nem ígért semmit; ridegen utasította el a bizottságot s bár az elégtelenség nőttön nőtt, e magatartásával lokalizálta egy időre a tüzet, elhallgattatta a mozgalmat.

Pedig ezidőben, mondhatnám, épen oly elkeseredett volt a hangulat, mint most, az apr. 19-ét megelőző időben, de mert a miniszter nem öntött oktan reményt a szivekbe, elhallgatott a mozgalom s ez is egyik bizonyítéka annak, hogy a 87 óta meg-megújuló s eléggé nem jellemezhető miniszteri és elnökgazgatói biztatások, a felsőbb körökből, részint taktikai okokból, részint könnyelműségből világgá bocsátott reménysugarak mennyire hozzájárultak az amúgy is tarthatatlan helyzet elmérgesítéséhez.

Mert a Baross Gábort követő kereskedelmi miniszterek úgyszólván versenyeztek egymással a szép szavak világra-kürtölésében, a könnyelmű nyilatkozatok megtételében, az oktan remények felébresztésében, anélkül, hogy csak egyik is komolyan gondolt volna arra, hogy szavát beváltsa, anélkül, hogy csak egyikük is meggondolta volna azt, hogy micsoda bünt követ el akkor, amikor saját maga és elődei által teremtett vasutasokra nézve igazán szánalmas és kétségbeejtő állapotoknak tényleges tettekkel való szánálása helyett üres frázisoknak piacra dobálásával háritja el magáról ideig-óraig a halogatást nem tűrő orvoslás kötelességét.

Pedig a helyzet egyrészt a folyton folyvást rosszabbodó gazdasági viszonyok, másrészt a Dániel minisztersége alatt divatba hozott, úgynevezett rendkívüli előléptetések,

melyeket a vasutasok maguk között rendszeren korrupció előléptetéseknek neveztek, s melyekről e bűnpör egyik klasszikus tanúja, gr. Batthyány Tivadar is említést tett, nagy mértékben súlyosbították a vasutasok helyzetét.

15—30%-os touronkívüli előléptetések évente megismétlődtek, de mindig csak a protekció-támogatta és szervilizmus szolgálatába szegődött egyének látták ezen előléptetések hasznát, míg a tisztességes és szorgalmas munkához, de nem hajlongáshoz szokott hivatalnoki kar a rendes turnusban sem lépett elő, sőt néha két turnuson keresztül is hiába várt, pedig rem volt más bűne, minthogy esetleg az a bölcső, amelyben ringatták, durvább szalmából készült, pedig nem volt más hibája, minthogy sem ő, sem hozzátartozója nem juthatott, vagy nem akart jutni abba a helyzetbe, hogy befolyásos urak érdekében tartott kortesbeszédnek közben beverethette volna fejét. (Derűltség.)

Elnök: Nem engedhetem meg a védbeszédnek ilyen módon való folytatását.

Landler dr.: Tekintetes kir. Törvényszék! Nagyságos Elnök úr! Igazán „difficile est satiram non scribere“ s nagyon nehezemre esik ezekről az állapotokról beszélvén ennyire is megőrizni a tárgyilagosságot.

Mert lehet-e egyszerűen napirendre térni azon divat fölött, mely a vasutasok körében lépten-nyomon visszatetszést szült, hogy t. i. mint a rendjeleket, úgy adományozták a 90-es évek óta a hivatalnoki jelleget csak normáliskolát végzett egyének részére, pedig miniszteri rendelet minősítéshez köti ezt, az intéző körök egyszerűen protekcióhoz kötötték; mint a közönséges szabadjegyet, úgy osztogatták a magasabb kvalifikációhoz kötött titkári és mérnöki címeket, egyszerűen fölütötte fejét a szemérmetlen önkény, leplezetlenül hódította meg territóriumát a nepotizmus és szervilizmus.

S míg a protekció orgiákat ül, addig a tisztességesen, szorgalmasan dolgozó szerény alkalmazotti kar folyton folyvást gyötrődött, mellőztetett s bár a bot görcsösebb végét ő fogta, a verejték az ő homlokáról csurgott, éhezett, nyomorgott, szabad órájában azon kellett töprengenie, hogyha ideig-

óráig is, adósságcsinálás útján miként szerezze meg a létfenntartás garasait. (Helyeslés).

Nem akarok a részletekbe belebocsátkozni, tek. kir. törvényszék, de igazán megáll a józanul gondolkozó ész, midőn arra gondol, amikor azt látja, hogy közhivatalnokoknak elkeresztelt egyénekből álló osztály felerésze nagyszámú családjával együtt 30 koronától 80 koronáig terjedő havi fizetésből kénytelen tengetni életét s nem csodálható, ha ilyen körülmények között ez az agyonsanyargatott alkalmazotti kar kapva kapott az úgynevezett jóléti intézményeken, amelyek sub titulo jótékonyság a vasút kebelében az igazgatóság presztízse, protektorátusa s úgynevezett ellenőrzése alatt megalakultak. A tisztviselők takarékegylete, a köznyelven Pumpiának nevezett szövetkezet, az altisztek s szolgák állítólagos felségélyezésére alakult u. n. Mayerik-egylet, a „Consum“ fogyasztási szövetkezet, a baleset-biztosításokat kezelő consortium mindmégannyi a jótékonyság cégére alatt dolgozó jóléti intézmény, amelyek azonban tényleg az abban működő, igazgatókként szereplő magasrangú urak, vasutasok érdekeit mozdítják de s azok befektetett tőkéik busás gyümölcsötetéséről gondoskodnak csak, a rájuk szoruló szegény vasutasok érdekeivel azonban ép oly keveset törődnek, mint a hazánkban elszaporodott egyéb rokonintézetek, sőt bizonyos tekintetben ezeket még jóval felülmúlják!

Jóléti intézménynek nevezik magukat tekintetes kir. Törvényszék, de tanulmányozván a helyzetet, nagyítás nélkül mondhatom, hogy igen nagy részük van abban, hogy az elnök úr kérdésére mind a 13 vádlott azt felelte, hogy vagyontalan, de ha azt méltóztatott volna tőlük kérdezett mennyi az adósságuk, arra fejből, hamarjából nem tudtak volt megfelelni (Igazi Igaz! a vádlottak padján) s túlzás nélkül állíthatom, hogy ha egyszer valamelyik szegény vasutast ölelő karjai közé vett eme jótékony intézetek bármelyike, az az ölelő karok közül többé nem szabadulhatott. (Helyeslés).

Halálozási illeték, kamat, biztosítás és egyéb jogcímeken valóságos művészettel tudják eltüntetni a garasokat s az a felsőbb számvetés, amely mindezek dacára, a törvényes ka-

irtatláb szedését képes feltüntetni, oly magasabb tudomány, a melyért bizonyára Shylock is megirigyelte volna azt az urat..

Elnök: Kérem ne tessék azokra hivatkozni, akik sem vádlottak, sem megidézve nem lettek.

Landler dr.: Dr. Kiss János főfelügyelőre, e jóléti intézmények éltető lelkére hivatkoztam e körülmények igazolására. A bíróság igen helyesen nem rendelte el kihallgatását, mert hisz ezek köztudomású tények.

Sok szót nem is akarok vesztegetni ezekre az intézményekre, de nem hallgathatom el, hogy az a mód, a melylyel -ezek az intézmények a rájuk szoruló vasutasok ügyét kezelik, ámbár a veszteség teljesen ki van zárva, mert 10—15 kezes adását is megkövetelik — inkább alkalmas a vasutasok teljes tönkrejutását eredményezni, mint azok falsegélyezését!

Magasrangú előkelő vasúti és miniszteri hivatalnokok pénzéről lévén szó, természetes, hogy a törlesztések ezen szövetkezethél hivatalos levonások útján eszközöltetnek s mi sem természetesebb, hogy a vasutasok ügyei iránt általánosan tanúsított közönytél fogva, nem tétetik vizsgálódás tárgyává a törlesztés összege, senki sem kíváncsi miért, micsoda címen kell aránytalan, horribilis törlesztéseket eszközölni!

Elnök: Hiszen ígérte, hogy tárgyilagos fog maradni.

Landler dr.: Nagyságos Elnök úr! Nekem is fáj, hogy ezekről a dolgokról beszélnem kell, de mégis meg kell említenem jellemzésül, hogy még Hegedűs volt kereskedelmi miniszter úr is indítatva érezte magát néhány évvel ezelőtt eme üzelmeket beszüntetendő, e jótékonyági melegágyakat eltörölni, de az ő „megszokott“ erélye ezúttal is hajótörést szenvedett, valószínűleg az érdekelt urak jótékonyági mániáján, akik sehogy sem akarták bűvkörükből kibocsátani a jó vasutasokat s egy hónapi beszüntetés után ismét teljes díszben pompázhattak e betiltott szövetkezetek az erélyes miniszter úr jóvoltából!

A consumról Dr. Kiss János úr bővebb felvilágosítást nyújthatott volna, mint jó magam, aki elégségesnek tartom -e par excellence jótékony üzlet jellemzésére megjegyezni, hogy a déli vasút kebelében, hazánkban fennálló hasonló intézménynél

az árak 8—12%-al olcsóbbak s azonkívül az összfogyasztás után 7%-ot visszatérítenek a tagoknak, úgy hogy körülbelül 20%-al olcsóbban üzi ez a consum a jótékonyt, s csodálatosképp mégis oly fényes eredménnyel, hogy az osztrák vasutasok lapjának állandó céltábláját képezi! Elképzelhető, mily üzleti eredményt mutat fel a valóságban s nem a papíron a mi consumunk, elképzelhető, hogy mily fényes eredménnyel táplál a jótékonytól elhízott néhány vezető embert ez az üzlet, a melyeknek tízezrek nyomorgó családjának táplálása volna célja!

Elnök: Méltóztassék tárgyilagos maradni!

Landler dr.: Annyira tárgyilagos leszek, hogy e témával mindjárt végzek s csak újból hangsúlyozom azt a figyelemreméltó körülményt, hogy eme intézmények a felsőbb körök, az igazgatóság préstige, protektorátusa alatt működnek s így azok, akiknek legszentebb kötelességük volna a legszegényebb, legnyomorultabb alkalmazottakról gondoskodni — n.eit innen szedik ezek leginkább az áldozatokat — maguk nyújtanak segédkezet a nyomorhaj utashoz, tönkrem késhez.

Ezt a végzetes erkölcstelen játékot még Magyarországom se látjuk sehol, csak a vasutasoknál! (Helyeslés.)

Jól tudora, hogy általános társadalmi szomorú jelenség az eladósodás, melynek azonban némileg gátat vet az a fel-fogás, hogy az adós hitelezőjében ellenségét látja, míg a vasutast adósságszínálásra csábitja az, hogy feljebbvalóiból álló hitelezőjében hivatalból kénytelen a jóakarót látni!

Míg másutt a tőke conservatismusa, a hitelezőnek — ha taktikából is — tartózkodása sokat visszatart a hitelkéréstől, addig a vasútnál tekintetes kir. Törvényszék az a feltűnő előzékenység, az a szinte tányéron kínálás felébreszti a mohó étvágyat s minthogy a felsőbbségnek egyedüli intenciója a tagszerzés, ezt igen könnyen el is éri s így maga sodorja bele alkalmazottait a legsötétebb nyomorba!

Ezt az eljárást mindenkinek el kell ítélni, a kiben egy csepp humanizmus lakik, ezt a frivol játékot minden tisztességesen érző embernek megvetésével kell megbélyegeznie. (Tetszés).

De nemcsak ezen intézmények útján, hanem más úton módon is elősegíti, támogatja, sőt mondhatnám egyenesen kihívja ezen társadalmi osztály felsőbbbsége alkalmazottainak eladósodását! Mert nemcsak eme úgynevezett jóléti intézmények javára engedélyeztetik a hivatalból való levonás, hanem alig képzelhető el olyan abszurd jogcím, amelyik érdekében ne akceptálnák, sőt egyenesen el ne rendelnék a hivatalból való levonást.

Ha az elnökgazgató úr kedves embere arany bibliát ad ki 360 koronáért, vagy ha eszébe jut valakinek a nagy jótévőnek, az elnökgazgató úr ő méltóságának vászonra mázolt képmását drága pénzen elárúsítani, ha a leibvívómester rozoga biciklit más úton értékesíteni nem tudja: rögtön kész az ajánlás a vasúti hivatalos lap külön mellékletében s van-e vasutas, aki ennek az ajánlásnak ellent tudna állni, van-e valaki, aki a szabadjegyekkel száguldó ügynököknek megmerné mondani, hogy neki kenyér kell s nem az elnökgazgató úr képmása.

Mintegy presszió alatt áll minden vasutas ilyenkor s megveszi drága pénzen a silány rongyot, az ócska járművet, megvenné akár halálos ítéletét is s túrnie kellene, hogy ámbár betevő falatja nincs, e silányságok vételárát hivatalosan vonják le fizetéséből!

Nem mese, de szomorú valóság, tek. kir. törvényszék, hogy ilyen dolgokért is hivatalból történik a levonás s ha^o meggondoljuk, hogy a hazának leghasznosabb, de a legmostohább fiaival bánnak így, ha látjuk, hogy azok működnek közre ezen legszerencsétlenebb hivatalnoki kar tönkrejuttatásában, akik mindig fennen hirdetik, hogy azok sorsát szívükön hordják: csoda-e, ha fellázad bennünk a jobb érzés s önkénytelenül is ökölbe szorul kezünk,

Mikor az egész világon, még hazánkban is mindetkinek legfőbb törekvése, hogy a kis egzisztenciák létminimumát biztosítsák, mikor társadalom, törvényhozás egyaránt arra törekszik, hogy a legszükségesebb életfentartáshoz valót el ne vehesse a hitelező: akkor másrészt tek. kir. törvényszék mély szomorúsággal szívünkben kell tapasztalnunk, hogy csak a

vasutas az az egyedüli páriája a magyar társadalomnak, kinek életével, boldogulásával, létminimumával senki, de senki nem törődik, legkevésbé felsőbbsege, amely könnyelmű nem-törődőmségével foghathatósabban támogatja tönkrejutásukat. (Tetszés).

Hogy minő veszedelmet rejt magában ez a mindenféle jogcímen hivatalból történő levonás, hogy minő lehetetlenség származhatik ebből, legjobban mutatja, illusztrálja azoknak a még egy-két év előtt megtörtént esetek gyakorisága, amidőn egy 1200 forint-os hivatalnok a hivatalos levonások után havi 5 forintot fizetést kapott kezéhez s még jó szerencse, hogy fizetésre nem kellett reáfizetnie. (Derűtség).

Hát szabad-e ezek után ezt az osztályt közhivatalnoki karnak tekinteni? Szabad-e a közhivatalnoki minőséggel járó súlyos kötelességekkel megróni most ezeket az embereket; a kiknek eddig még legprimitívebb emberi jogairól is megfeledezett mindenki?!

Igen súlyos elbírálás alá esik az a törekvés, mely most közhivatalnokoknak akarja megtenni a vasutasokat s ezzel őket, akiket emberi méltóságukban porig aláztak, szabadsávguktól kívánja megfosztani, csak azért, mert ők megkeserített, tönkretett életük javítására radikális úton törekedtek.

Hiszen tek. kir. törvényszék, egy évtizeden keresztül a legtörvényesebb úton mindent elkövettek ők, hogy meghallják esdő szavukat, hogy megértsék fájdalmukat!

Elkövettek mindent, hogy helyzetükön javítsanak azok, kiknek kezébe sorsuk van letéve.

Altisztek és szolgák, akiknek megvan az a vétjük, hogy 15—25 forintot tényleges fizetés mellett is családot mertek alapítani, már majdnem egy évtized óta mozgolódnak, instanciáznak, nem összetömrölve, de egyenként, vagy üzletvezetőségként.

Filléreket, igazán nevetséges alamizsnát kérek és tizen, húszan, vagy többen egyesülve szerény kívánságukat, éhenháláshoz közelálló családjuk helyzetének javítását célzó csekély kérésüket az üzletvezetőség útján akarják szolgálati úton felsőbbsegiükhöz juttatni.

És mit látunk tek. kir. Törvényszék?!

Magyarország minden üzletvezetőségénél nyújtatik be, ilyen alázatos instancia és — ámbár a szolgálati rendtartásban világosan elő van írva, hogy joguk van kérésükkel az igazgatósághoz fordulni üzletvezetőségük útján — soha egyetlen ilyen kérdést fel nem terjeszt az üzletvezetőség, nem akarván háborítani a legmagasabb felsőség nyugalmát ilyen unalmas, de ezen szegény emberekre nézve bizony életbevágó dolgokkal.

E bűnpör egyik előkelő tanújától Hock Jánostól egy barbár rendelet létezéséről hallottunk, mely mindnyájunkban megfagyasztotta a vért: „Nem szabad az üzletvezetőségeknek olyan vasúti munkás özvegyének vagy árvájának kérvényét elfogadni, kinek hozzátartozója a vasút szolgálatában szerencsétlen lett!“ Ehhez azt hiszem nem kell kommentár.

Az egyik üzletvezetőség területén 30 nyomorult szegény családapája járult az üzletvezető elé. Kérvényük kezeim között van. Valósággal nevetségesen csekély dolgot kértek helyzetük javítása érdekében. Az üzletvezető úr — nevet nem említek, mert hisz valószínűleg a többi is így cselekedett, — fiókjába zárta a kérvényt. Hónapokig ott hevert s mikor hónapok múlva akadt egy vakmerő, aki alázattal meg merte kérdezni a hatalmas úrtól, hogy miért nem terjeszti föl kérvényüket az igazgatósághoz, hisz nekik a kérelmezéshez joguk van: az üzletvezető úr a legmagasabb cinizmussal azt felelte, hogy joguk van ehhez, fel is terjeszti szívesen, de csak akkor, ha azt irják bele, amit ő akar. (Derűlség.)

Pest-Pilis megyék börtönében múlt évszázadban sínylődő Csepcsányi Pál esete jut eszembe.

Elnök: Nem engedem meg, hogy ezt az esetet elmondja.

Landler dr.: Ne tessék engem a legártatlanabb dolognál is félbeszakítani és zavarni, mert nem lehet az elnök úr intenciója sem az, hogy én védői székemet itthagyjam.

Csepcsányi Pál esete jut tehát eszembe, aki 1820-ban börtönéből azt panaszolta Ő Felségének, hogy őt védelme meghallgatása nélkül vetették börtönbe. Mikor ezt a kérvényt a pestmegyei törvényszékhez leküldték, az a következő végzést

hozta: „Elismertetik és respektáltatik minden fogolynak abbeli joga, hogy börtönéből ő Felségéhez járulhasson instanciájával, ámde, hogy a jövőben ez mindazonáltal elő ne fordulhasson, meghagyatik, hogy a börtönökben kalamáris és toll ezentúl egyáltalában ne tartassák.“ (Derülség.)

Az üzletvezető úr ép úgy cselekedett, mint a múlt századbeli törvényszék, ő is respectálta a vasutasok kérvényezési jogát, de a *kalamárist* és tollat elvette tőlük.

Vagy itt van például a nyugoti pályaudvar tartalék mozdonyvezetőinek kérvénye. Tudom, ha felolvasnám, sokan könnyeznének a nyomorúság ama sötét színezésén, melyebben foglaltatik, de nevetnének ama csekély kérésen, kívánságon, melyet kérvényük végén előadnak. Azért könyörögnek alázatosan, hogy azokat a kapupénzeket, melyeket nekik a néha egyetlen éjjel 4-szer és megjelenő, őket majd a szolgálatba hívó, majd lerendelő, vasúti értesítő helyett kell fizetni, a vasút részéről visszatéríttessék. Ugyebár tekintetes kir. Törvényszék nevetségesen naiv, csekély kívánság, de azért meg se tekintették, el se intézték, nem hogy teljesítették volna ezt a szóra sem érdemes, de mindenképpel jogos kívánságot!

Ezeket a példákat csak azért említem tekintetes kir, Törvényszék, hogy jellemezem azt a nemtörődömséget, mellyel a felsőbbség részéről a vasutasok legjogosabb ügye találkozott, hogy megbélyegezzem azt a sötét, középkori gögöt* mely soha egyetlen egy esetben sem találta érdemesnek leszálani a képzelt piedestálról s foglalkozni azok ügyével, akik értük fáradnak s akiknek nyomorúsága mindenki másnak szívet meghatotta volna, csak épen e középkori szarvas- és ember vadász urakét nem!

Száz meg száz esetet említhetnék tekintetes kir. Törvényszék, de jellemzésül megelégsem e példakkal. „Sapiensat est.“

Más utón is törekedtek ők maguk is sanálni a helyzetet, látván, hogy felsőbbségüknél süket fülekre találnak. JS94-ben pl. a C.onsumból kibuktatták a hatalmas urakat: dr. Kiss János urat és társait. Mi történt azonban tekintetes kir. törvényszék? Dr. Kiss János úr — ámbár nem a személyügyi

főpotentatum — mégis a személyi ügyekben legbefolyásosabb ember! Huszonnégy óra alatt a consum új igazgatói át voltak rosszabb állomásra helyezve s nagy könyörgés után az át-helyezés csak azon feltétellel vonatott vissza, hogy ők consumigazgatósági állásukról lemondják s dr. Kiss János úr és társai bevonulhattak újra az igazgatóságba!

Ezt azért emlitem fel, mert egyrészt fényes bizonyítékot látok ebben arra nézve, hogy lehetetlen volt a vasutasoknak saját érdekükben csak megmozdulniok is, másrészt meg, mert ép 10 év után ugyanazt a rendszert, ugyanazt az esetet látom megismétlődni: Sarlay, Turcsányi és Faludy új consumigazgatósági tagok felfüggesztve és áthelyezve!

Ki törődött azzal, hogy puszkaporos a levegő, hogy ilyen felfüggesztés, áthelyezés lángra lobbanthatja a csak szikrára váró gyúanyagot. Egyetlen szempont győzött, döntött, dominált: a consumigazgatósági tagság!

Most már tekintetes kir. Törvényszék méltóztassék ügyér lembe venni, hogy lélekölő munkájáért az államvasúti alkalmazottak nagy része a qualiükálhatlan hivatalos levonások után Láng miniszter jóvoltából 30—40 korona fizetést kap havonta — mert Láng miniszterségéig az is lehetséges volt, hogy 5—6 koronát kapott — méltóztassék tekintettel lenni azokra ez igazságtalanságokra, valóságos jogtiprásokra, melyekkel é szegény osztály lépten-nyomon találkozott, s akkor azt hiszem el méltóztatnak ismerni azt, hogy jogos, hogy természetes életösztön diktálta volt az a mozgalom, mely e bajok orvoslására 1901-ben megindult, s amelyhez csatlakoztak a vasutasok tízezrei!

Lehet-e elítélni e mozgalmat? A magam részéről csak csodálkozni tudok, hogy egy évtizeden keresztül ennyire megsanyargatott, megalázott, mesterséges eszközökkel rabszolgává aljasított, eladósodott osztály annyira a mennyire öntudatra tudott ébredni és rá merete magát szánni életfentartása érdekében egy ily elhatározó tette?

De még inkább csodálkozom a fölött, hogy az a sok osztorcsapás, mely a munkában amúgy is agyongyötört testet érte, hogy az az összegyüleintett sok keserűség miként eléged-

hetett meg e csendes nyugodt mozgalommal; hogy honnan merítették az emberek, kiknek teherré tették a munkáséletet; azt az önmérsékletet és miként lehetséges, hogy nem fogant meg a gondolkozástól elszoktatott agyukban az a gondolat, hogy bajukon csak úgy segíthetnek, ha sirt ásnak a könnyelműen rosszakaratú rendszernek, mely őket a kétségbeesés végső fokára juttatta, mely sirt ázott az ő emberi méltóságuknak, az ő és családjuk boldogulásának! (Tetszés.)

Az önmegtartóztatást, a szerénységet látom én ebben tek. kir. törvényszék egyrészt, de látok benne bizonyos fokú rövidlátást is! Hát nem taníthatta meg őket egy évtized szomorú tapasztalata, hogy őket nem hallgatják meg, hogy az ő napnál fényesebb igazságuknak ebben a keretben érvény nem szerezhető?

Mozgalom?! Memorandum?! Deputáció?! Kérvényezés?! Nem mutatott e rá egyenesen az átszenvedett múlt, hogy mindezeknek fogantja nem lehet!

És ők mégis e téren maradtak! Memorandumot készítettek, azt a memorandumot, mely annyiszor szóvá tétetett e tárgyaláson s melyhez csatlakozik a mozdonyvezetőknek már előbb elkészített memoranduma. Memorandumot, melyben felsorolják sérelmeiket, előadják égető bajaikat, kívánságukat, úgy azokat, amelyeket anyagi helyzetük javítása érdekében, mint azokat, melyeket emberi méltóságuk, társadalmi helyzetük érdekében szükségesnek, elodázhatatlannak tartanak.

Pragmatikát kérnek, tehát a jogok és kötelességek szigorú körvonalozását, mert addig joguk csak illuzorius volt, bármikor elvehető, kötelességeik pedig tetszés szerint így vagy így magyarázhatók, bővíthetők, tágíthatók.

Szövetséget, melynek mint erős testületnek hivatása, a jogok fölött való őrködés.

Mindezek mellett a memorandum tartalmazza a fizetésrendezést, az előléptetési terminusokkal egyetemben.

Mínthogy ez a memorandum képezte a jelen munkamegszüntetés alatt a követelések kiindulási pontját, már itt meg kell jegyeznem, hogy a fizetésrendezés tekintetében foglalt

kívánságok oly szerények, hogy az 1884. szolgálati rendtartásban kedvezőbb helyzet, előléptetés volt biztosítva részükre, mint amit ők a memorandumban kívántak!

Ez jellemző a vasutasok szerénységére s a leghidegebb tárgyilagossággal visszautasítom ezen tény felemlítése után a királyi ügyész úrnak azt a brutális megjegyzését, hogy „a vasutasok a vakmerőség paroxizmusával zsarolni akartak, az állam pénzügyi helyzetébe összhangzásba nem álló követeléseket támasztván“.

Hát kedvezőbb volt az állam pénzügyi helyzete 1884 v. 95-ben mint 901-ben vagy 904-ben? Tudtommal ellenkezőkép áll a dolog s ha akkor a deficitek dacára meg lehetett adni a becsületes munka jutalmát, s a deficit, az állam pénzügyi helyzete e tekintetben akadály nem volt: akkor ne mondja nekem senki, hogy a szerényebb kívánságok teljesíthetésének most a sanyarú pénzügyi helyzet vet gátat! (Általános tetszés.)

A memorandum elkészítésén kívül bizottságokat választ a 901-ben megindult mozgalom, gyűlésezik, fölkeresi a minisztereket, államtitkárokat, miniszteri tanácsosokat s mindenkit, akitől helyzetük javítását várhatják.

Jelen bűnpörben igen fontos momentum, hogy soha, de soha nem kértek a felsőbbstől a gyűlés megtartására engedélyt az egész mozgalom alatt, hanem csak tiszteletből inkább bejelentették, hogy gyűlésezni fognak és sem elnökgazgatónak, sem miniszternek kifogása nem volt ez ellen, vagy legalább nem volt oly vakmerő, hogy kétségbe merete volna vonni gyülekezéshez való jogukat.

Ajtóról-ajtóra jártak jogos és méltányos követeléseikkel az egymást követő miniszterek, államtitkárok, az elnökgazgató, miniszteri tanácsosok legbarátságosabban fogadták őket és atyai hangon biztosították a deputációt, hogy a vasutasok ügyét, sorsát szívükön viselik, hogy látják, tudják, elismerik követelésük jogosságát és szerénységét, azt teljesíteni is fogják.

Hegedűs, Horánszky, Láng, Hieronymi miniszterek, Nagy Ferenc, Mándi, Ludvig mind egy és ugyanazon választ adja: „Sorsukat szívemen viselem, méltánylom szerény kívánságukat s többet fognak kapni, mint amit kérek.

Ez a frázis olyan általános közmondásszerű lett a vasutasok körében, mint Vespasián idejében volt a „non olet“.

A fennen hangoztatott nemesszivűség, jóakarát és szép ígéret után joggal várhatták még a legpesszimistikusabban gondolkozók is, hogy reményeik teljesítve lesznek.

Hiszen Batthyány tanútoi is hallottuk, hogy a jelenlegi kereskedelmi miniszter is megígérte jóakarátát, biztosította őket, hogy többet fognak kapni, mint amennyit kérnek.

És mégis mit látunk?! A kezdet következetes folytatását, a vasutasok helyzetének folyton-folyvást való rosszabbodását.

Azon a címen, hogy most már fizetésüket úgyis javítani fogják, múlt évben máj a drágasági pótlékot is visszatartották. Tehát ezt az egypár garast, amely egyedül volt ment a hivatalos levonásoktól s amelyből segítségkép mégis annyira amennyire tengette életét, öt-hat éhező gyermekével együtt a szolgálata közben megrokkant szegény váltóőr, vagy kocsi-rendező, szolga, vagy altiszt, ami eddig az éhenhalástól valamiképp megvédte, az egypár forintnyi drágasági pótlék, az sem lett neki kiszolgáltatva. Abban állt tehát a róluk való gondoskodás, hogy még jobban éhezették őket. (Tetszés.)

Az atyai gondoskodásban és jószívűségben még tovább mentek az intéző körök. Szokásban volt ugyanis, hogy a kocsi-rendezők Budapesten minden karácsonykor 5—10 firt karácsonyi ajándékot kaptak s elképzelhető tek. kir. törvényszék az intéző körökben lakozó keresztényi szeretet mértéke, amikor azt látjuk, hogy az idén ezektől a nyomorult emberektől, kiknek a szeretet ünnepén, tekintettel a magas dátumra, már egy fillérjük sincs, minden indoklás nélkül megvonják ezt a csekély jutalmat s így még abban is megakadályozzák, hogy ezen a szent napon meleget vigyen be az egyébként rideg családi körbe.

A váltóőröknek ellenben kiadták ezidén is a karácsonyi jutalmat. Már most az a kocsi-rendező, aki váltóőri szolgálatra volt beosztva az alapon, hogy ő váltóőri szolgálatot teljesít, kérelmezte a karácsonyi jutalmat. Természetes, hogy az volt a jószívű intéző körök válasza, hogy te csak váltóőri szolgálá-

latot teljesítesz, de kocsirendező vagy, nem jár tehát neked a karácsonyi jutalom.

Ámde a kocsirendezők két annyi állomási jutalékot kapnak, mint a váltóőrök. Mikor ennek az állomási jutaléknak a kiosztására került a sor, a váltóőri szolgálatra beosztott kocsirendezők csak annyi jutalékot kaptak, mint a többi váltóőr s mikor aztán arra merészkedtek hivatkozni, hogy hisz ők kocsirendezők, hisz őket a karácsonyi jutalom kiosztásánál is annak minősítették, akkor azzal hurrogta le őket a mindent megígérő kegyes felsőbbség, hogy most meg a jutalék kiosztásánál a teljesített szolgálat az irányadó s nem a kinevezés s így ők ebből a szempontból váltóőröknek s nem kocsirendezőknek tekintendők. (Derűltség.)

Csekélynek látszó esetek ezek tek. kir. törvényszék, de igen jellemzők. Mikor arról volt szó, hogy karácsony ünnepe 5 frt. ajándékban részesüljenek, akkor kocsirendezőkké avanzsáltak, mert a kocsirendezők semmit sem kaptak. Mikor arról volt szó, hogy mennyi állomási jutalékot kapjanak, akkor váltóőrökké degredálódtak, mert azok csak a jutalék felét kapják. Kicsinynek látszó dolgok, de élénk világot vetnek azok lelkületére, akik mindent készek megígérni, de ha tettere kerül a sor, 5 frt-ért a legnevetsegebb rabulisztikára is képesek.

Szomorú valóság, kétségbeejtő dolog, hogy ezek a legújabb időben történtek, amikor minden kereskedelmi miniszter folyton azt hangoztatja^ hogy ő valósággal atyja akar lenni a vasutasoknak, hogy ő többet fog adni, mint a mennyit a vasutasok kérnek.

Mily óriási ellentét, mily igazán frivol játék, amidőn ezekkel a sokat mondó esetekkel szemben azt halljuk Veréb Mihály vádlottól, hogy ez év január 20-án a nála megjelent és keserves sorsukról panaszkodó szolgálból álló deputációnak könnyekig meghatva ígéri az elnökigazgató, hogy mint gyermekeiről fog róluk gondoskodni. Hogy ő jobb javadalmazásban fogja őket részesíteni, mint amennyit kértek. Hogy 700 korona lesz a szolgálak kezdőfizetése s 25 év múlva minden szolga eljut 1400 koronáig; hogy az obstrukció után rögtön

megkapják ezt; hogy ő maga fog a miniszterrel beszélni; csak menjenek hozzá küldöttségbe, ő is atyailag fog velük bánni.

Mily iszonyún n könnyelmű játék a szavakkal, mily kislaklá fukarkodás a tettekben.

Nem kellett-e azonban a tettek dacára is hinniök az í> legfőbb tekintélyük, az ő Messiásuk szavában.

Nem kellett-e szentnek venni ezen ígéreteket s nem volt-e kötelességük, hogy a nyomorult, szegény, éhező, tengődő tömegbe életet öntsének ez ígérek alapján.

Tudhatták ök azt, szabadott-e nekik csak gondolni i» arra, hogy nem jóakarójukkal állnak szembe, hogy amit tőle hallanak, csak üres szó. a semminél is semmibb?!

Gondolhattak-e erre ök, gondolhatott-e erre a tömeg, sejtette-e ezt bárki a világon.

Az emberisé? egy új megváltójának kellett volna születni, hogy felvilágosítsa öket, miként az emberiségért kereszthalált szenvedett igaz megváltó odadörögte a sokaságnak és tanítványainak, felvilágosítván öket a farizeusok mibenlé-téről:

„A Mózes székiben ülnek az írástudók és Farizeusok.“

„Mindezeket azért, melyeket néktek parancsolok, megtartsátok és megcselekedjétek: de az ő cselekedeteik szerint ne cselekedjétek, mert ök mondják, de nem tartják meg.“

„Mert ök nehéz és elhordozhatatlan terheket kötöznek egybe és azokat vetik a/, embereknek hátokra, hogy összeros* kádjának, de ök azokat csak ujjokkal sem érintik.“

„Minden ő cselekedeteiket pedig csak azért cselekszik, hogy emberektől láttassanak: hogy megszélesítsék az ő homlokukon való filaktériumokat és köntöseik prémjeit meghoszsabbítsák. És hogy a lakodalmakon a főhelyeket foglalják el s a gyülekezetben az előlülést!“

„És hogy a piacon köszöntsék öket és hogy az emberek így nevezzék: Mester! Mester!“

Ki merete volna gondolni a kétségbeesés e napjaiban, hogy nem igazán mester, akit ök imádvá mesternek mondot-tak! Ki merete volna hinni, hogy olcsó dicsőségért, hitvány népszerűségért oktalan reményt merjen önteni valaki ennek

az éhenhaláshoz közelálló agyondolgoztatott, nyomorúságban sínylődő osztálynak s aztán nérói kegyetlenséggel oda merje dobni azt a javaslatot, amely még a megmaradt utolsó falatot is kiveszi álutakon százezernyi szegény asszony és gyermek elaszott kezéből?

Igen, tekintetes kir. Törvényszék „ők csak mondják, de nem tartják meg!“ A farizeusokról szóló megjegyzés talál itt!

Elnök: Ne méltóztassék izgatni, tessék objectiv maradni.

Landler dr.: Tekintetes kir. Törvényszék! Magam is csodálom, hogy ennyire objectiv tudok maradni! Azt hiszem egyébként, hogy a Megváltó se lázított, mikor az embereket felvilágosította a szeretet vallása nevében!

— Ne bántsuk azokat, kik nincsenek jelen.

— Én senkit jogtalanul nem bántok, ha azonban a temperamentumom izgatja az elnök urat, vagy az igazság keresése, arról nem tehetek.

— Nem izgat engem az, csak kötelességemet teljesítem.

— Odadobták azt a javaslatot, mely Dobieczy szerint balzsamír volt.

Ennek a balzsamírnak, ennek a javaslatnak nincs semmi hibája tek. Törvényszék — csak az, hogy mint minden rossz, ez is osztrák minta szerint készült s elérték vele Ausztriában azt az üdvös dolgot, hogy a vasutasokat behajtották, a socialismus karjaiba, — mert az osztrák vasutasoknak választani kellett, vagy socialistákká lenni — vagy a koldusegyletbe beiratkozni!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, csak az, hogy Ausztriában a prakszis már bebizonyította, hogy az önkény-Bek, a protekciónak a legtökéletesebb diadalrajutásának egyenes útja és eszköze olyannyira, hogy az osztrák vasutasok elég higgadi orgánuma, a Bahnfrei, e javaslat életbenléte 4. esztendejében már e jelzővel illeti: „Unseligen Angedenkens“ szerencsétlen emlékezetű, bár a fizetés összecszerúsége tekintetében az osztrák javaslat kedvezőbb.

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája — csak az, hogy bizonyos alsó osztályok határára úgynevezett kereszteteket állít és ezzel az alsó osztályokra, azok amúgy is ter-

hes életére ténylegesen reáarakja a képletes keresztet és ezzel törvényes formát akar adni a protekciónak és meghonosítani akarja rendeletileg az eddigi szokásjogi önkényt. Nehogy ugyanis a vasutasok mellőzés miatt panaszkodhassanak, rendeletileg akarja megállapítani a felsőbbségnek azt a jogát, hogy bizonyos nem tetsző, vagy előkelő összeköttetésekkel nem dicsekvő egyének már a legalsó fokon megállíttassanak, ha ezt a kegyes felsőbbség az üzem érdekében jónak látja! Ezáltal rosszabb helyzetet teremt mint a mai, mely maga is tűrhetetlen volt. És ezt a jóakarók, a vasutasok igaz barátjai rendezésnek nevezik!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája — csak az, hogy láthatólag szerzett jogokat érint. — Hogy bizonyos, igazán szánalmas helyzetben levő, csekély javadalmazású emberektől, — mint Hock tanútól is hallottuk — fizetésrendezés címén összegeket vesz el, hogy egyes, igazán szegény, nyomorúságos emberek effektíve 80—100 koronát vesztenek e javítás, e rendezés által!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, minthogy pl. a mozdonyvezetőkre, a fiumei tűzörökre stb. evidenter első pillanatra észrevehetőleg rosszabb helyzetet teremt az ezekre felállított kategorizálás által.

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy rendezés címén egyeseknek, a vasutasok több mint 40 százalékának, kevesebb lakbért biztosít, mint az eddigi volt.

Nincs annak a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy Miklós Ödön, Hegedűs Sándor a pénzügyi bizottságban kimutatták, hogy néhány év múlva az állam már egy pár milliót nyer e javaslat által s azt az egy pár milliót természetesen a vasutasok bőrén, azokén, akiken segíteni akart állítólag!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy azon a címen, hogy az egyéni rátermettségnek érvényt kell szerezni az előléptetéseknel, az egyetlen igazságos automatikus előléptetést ki akarja zárni s a protekcióátmogatta számláltra törvényes úttörőjévé akar lenni!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az,

hogy egy hebehurgyán összetákol, meggondolatlan férczmunka, mely sem ahhoz a helyhez, ahonnan kiindult, sem a vasutasokhoz, akik keservesen megérdemlik, hogy velük komolyan bánjanak, — nem méltó!

Nincs ennek a javaslatnak semmi hibája, — csak az, hogy egy csapásra hamvasztott el minden örömet a vasutasok szívéből, örökre elpusztított minden reményt, feltámadhatatlanul temette el a vasutasoknak fellebbvalójuk, felsőbbségük iránti bizalmát! (Tetszés.)

Nem akarok bővebben evvel a javaslattal foglalkozni, tekintetes kir. Törvényszék, annyit azonban mondhatok e javaslat kedvező hatásának jellemzéséül, hogy a magyar vasúti és hajózási clubban, ahol pedig a vasút dédelgetett alakjai szoktak rendszerint tereferálni, megjelenése után lábbal taposták s hogy klasszikus tanúk állítása szerint Ludvig úr maga is belesáppadt, mikor először meglátta ezt a felületes tákalmányt.

Elnök: Kérem . . .

Dr. Landler: Igenis, felületes volt, mert gyorsan kellett megcsinálni, mert a Tattersalban februárban megtartott gyűlésre elküldött miniszteri levélkében ígéret foglaltatott, hogy 3—4 hét alatt készen lesz a javaslat s 3—4 hét múlva hozzá se láttak. Csak mikor a vasutasok erősen kezdték hangoztatni a május 1-ét, akkor róttak össze valamit, gondolván, hogy a páriáknak ez is jó lesz!

S majdnem hogy úgy volt.

A kegyenczek lábbal tapostak a keleti fényűzéssel berendezett clubban, de a végső kétségbeesésében is derék vasutas tömeg még ekkor sem hallatott forradalmi hangokat! Pedig ezt lehetett várni, tekintve, hogy márczius 7-én Hieronymi miniszter, a Mester, még 800 firtos kezdőfizetést, 1903. január 1-ére visszaható hatályt ígért; pedig szentül fogadta ugyanekkor, szóról-szóra így: „Meg fogják látni, hogy azoknál, amiket kilátásba helyeztem, többet fogok megtartani.“ Ez a nyilatkozata különben bizonyítja előbbi állításomat, hogy valamit összeróttak az utolsó perczben s ezt javaslatnak elnevezték, mert márczius 7-én még esze ágában

se lehetett a javaslat, különben ilyen könnyelmi nyilatkozatot miniszter létére nem tett volna!

Bár kétségbeestek jövődjük felett a vasutasok, látván e javaslatot, mégis maradtak továbbra is a kötelességtudó, szerény emberek s csak ahhoz az utolsó roncsához folyamodtak, melyhez direkte nem mert eddigelé nyúlni az önkény: gyülekezési jogukhoz.

Nagygyűlés tartását határozták el. Nem az önmegtagadás netovábbja, a szerénység mintaképe a sok csalódás, megaláztatás, félrevezettetés után e határozat?

Vidéki központokon s Budapesten, annak a két, e tárgyaláson sokat emlegetett úrnak — kiknek nevét megemlítésre méltónak nem tartom — elnöklete alatt április 18-án megtartott gyűlésen elhatározzák a 20-iki nagygyűlést.

S mit látunk ekkor, tekintetes kir. Törvényszék? A frivol játéknak eddigi eredményeiben elbizakodott, az emberi jogok lenezésében világtörténeti nevezetességre szert tenni akaró, fékevesztett hatalom hozzá mer nyúlni könnyelmű kézzel ehhez az egyetlen megmaradt emberi joghoz, a megélhetésétől megfosztott, emberi méltóságában megalázott, hitegetett, szép szavakkal dédelgetett, de tényleg agyonostorozott osztály eme utolsó mentsvárához: megtiltja a gyűlést és felfüggeszti Turcsányit és Sarlait, mert emberi mivoltuk tudatában és miniszterük szavában bízva, a gyűlést kérelmezni merészelték! (Tetszés.)

Ne csodálkozzék ekkor a királyi ügyész úr, hogy azok, akik — hogy az ő szavaival éljek — „évtizedek óta becsülettel állották meg helyüket s a képességnek, pontosságának, odaadásnak kiváló meritékét tanúsították“, végre gépekből emberekké válnak.

Ne csodálkozzék senkii, ha az utolsó, egyetlen reménység kegyetlen összetépése után lehanyatlott az a munkában megkérgesedett kéz, és önkénytelenül is ökölbe szorult! (Tetszés.)

Ha tanácsot kér az a munkaedzett kéz a józan észről, vagy az érzékeny szívtől, akkor sem cselekedhetik máskép,

miként cselekedhetett volna hát máskép, mikor esztől és szívében élt utolsó reményétől megfosztották?

Kellett-e ehhez buzdítás? Ki mondhatja józan észszel, hogy még izgatásra volt szükség?

Azok, akik pillanatonként az atyai pártfogó mezibe öltöztek szavukban, hogy aztán annál irtózatóbb módon taposhassák el a felébresztett reményeket, azok csinálták a sztrájkot, — kimondom bátran! — Kioltották a szivekből az utolsó reményt s ezzel kioltották — ők oltották ki — a mozdonyban a tüzet!

„Egy ország, melyet odafektettek a halálos ágyba saját fiai, öntudatosan, szándékosan, a tébolyhoz közel járó könnyelműséggel . . . Ezt tették, ide sodorták az országot éppen abban a minőségükben, melyre alapított bizodalommal létérdekeit tette le kezükbe az államhatalom. Értem ez alatt az ő közhivatali minőségüket“.

Ráismer-e a királyi ügyész úr saját szavaira? Ezt mondta ő, ezt mondom én is: Odafektették a halálos ágyba saját fiai, saját közhivatalnokai, a tébolyhoz közel járó könnyelműséggel!

De ne feledkezzék meg a királyi ügyész úr, hogy vannak az államnak más fiai is, mint a vasutasok, jobban dotált édes fiai, mint e mostoha gyermekei . . . Ezek kezébe van letéve az államhatalom, ezek a közhivatalnokok s a királyi ügyész úr is csak ezeket érthette igazán, mert neki is tudnia kell, hogy a vasutas nem közhivatalnok. (Tetszés.)

Azt az állításomat, hogy a vasutas nem közhivatalnok, az előttem szóló védőtársaim már fényes érvekkel igazolták. Kötelességem azonban ezen kérdéshez nekem is hozzászólanom és azt néhány rendelkezésemre álló érveléssel támogatnom.

A kérdés lényege az lévén, hogy a 461-ik §-ban foglalt nem taxatív felsorolás, de általános, e szavakkal „közigazgatási hatósága körében“ való megjelölés alatt érthetők-e és illetve, ezen gyűjtő fogalom alá besorozhatók-e a vasutasok, mindenek előtt ezen általános elnevezés meghatározása, preczizi-

rozása szükséges. Erre nézve, természetes, nem a büntető jogban találjuk meg a feleletet, mert a büntető törvénykönyv azon szakasza, amelyik a vasutast egy bizonyos esetben hatósági közegnek „tekinti“, mint az már kifejtetett, nem ide vág.

A büntető törvénykönyvből tehát „a közigazgatási hatósági kör“ nem dönthető el, hanem a közjog és a közigazgatási jog veendő segítségül a kérdés eldöntésénél.

A tekintélyekkel való operálást nem tartom ugyan valami nagyon helyén valónak, de mivel e tekintetben olyan kiváló, általánosan elismert szakkapacitásról van szó, mint dr. Kmetty Károly, akinek minden kijelentését feltétlenül döntőnek elfogadják, hivatkoznom kell e tekintetben az ő véleményére annál is inkább, mivel meg vagyok győződve, ha eme kiváló tudósnak ellenkező véleményét tudta volna az ügyész úr produkálni, azt semmi körülmények közt el nem hallgatta volna.

Kmetty szerint a közigazgatás csak az, amiről akár létokára, vagy eredetére, akár jogalapjára, céljára, tárgyára, hatására való tekintettel elmondható, hogy ad statum pertinet, azaz, — amint később magát kifejezi — csak az a közigazgatás, aminek belső összefüggése az állami léttel kideríthető.

Hát *ték.* kir. Törvényszék, e definícióból, mely igen észszerű, evidens, hogy közigazgatási hatóságii körbe tartozó teendők alatt csak a par excellence állami teendők értendők, már pedig forgalom lebonyolítása nem olyan dolog, melyről azt mondhatnók, hogy ad statum pertinet, mert hisz némely országokban az egész vasúti forgalmat magánosok bonyolítják le, sőt hazánkban is annak nagy részével így állunk. Szóval minthogy a forgalom lebonyolítása nem közigazgatás, ergo a vasutas sem jár el az állam közigazgatási hatósága körében nyert megbízatásánál fogva.

Ép ezért jelenti ki Kmetty egész apoditikusan, minden további indokolás nélkül, hogy az államvasút alkalmazottai még csak államhivatalnokok sem, mert mint fegyelmezett elme az államot, mint kereskedőt, mint vállalkozót, külön választja

a szuverén államtól és illetve előbbi funkciójában nem is tekinti államnak.

Nem tudom, szerencsésnek, vagy szerencsétlennek mondjam-e a királyi ügyész urat, hogy e kiváló tudós alapos oktatásában nem részesült. És hiába mondja, hogy ő ezzel nem törődik, annyi bizonyos, hogy ha részesült volna e tanításban, most nagy hasznát vette volna, mert nem zavarta volna úgy össze a fogalmakat. (Derűltség.)

Hiányzik tehát első sorban a közigazgatási jelleg, de nincs meg a hatóság fogalma sem olyan értelemben, hogy az ettől nyert megbízás alapján köztisztviselőnek volna tekinthető a vasutas.

A szolgálati rendtartás első számú függeléke szerint ugyanis főellenőríg a vasutas az igazgatósági összüléstől nyeri megbízatását, amint az az általam becsatolt kinevezési okmányból is kitűnik.

Ez az igazgatósági összülés, amint általában a vasút igazgatósága hatóságnak nem tekinthető. Ezt a kúria számtalan esetben kimondta, be is csatolok két határozatot, amelyek egyike azt mondja, hogy bár rendkívül fontos, de mindazonáltal csak magántermészetű állami vállalatnak tekinthető a vasút és így annak igazgatósága sem tekinthető hatóságnak, másika pedig világosan megmondja, hogy tekintettel arra, miszerint a vasút az állam közigazgatási hatósága körébe nem tartozik, így annak igazgatósága már ezen oknál fogva sem hatóság.

Már most, tek. kir. Törvényszék, kinevezett hivatalnokról lévén szó, előállana az az abszurd eset, hogy a kinevezett közhivatalnok lenne, anélkül, hogy a kinevező maga hatósággal, imperiummal birna. Már pedig az csak nem tagadható, hogy akinek magának sincs impériuma, az kinevezés útján illet nem is adhat, pedig közhivatalnok impérium nélkül nem képzelhető.

Az ügyész úr hiába rázza a fejét és hiába mondja, hogy az igazgatókat a miniszter nevezi ki, mert erre nézve az első megjegyzésem az, hogy azzal nem törődném, ha az igazgatókat ültetné ide a vádlottak padjára, közhivatalnokoknak minősít-

vén őket, (derültség) de meg másrészt nagyon természetes. hogy az állam vállalatáról lévén szó, ezeket valakinek ki kell nevezni s ez a valaki nem lehet más, mint az állam, könnyen érthető okokból indokolt lévén, hogy ezen kinevezési jogot az állam sem a kir. ügyész úrra, sem rám nem bízza. (Derültség.)

A közigazgatási hatósági kör tehát nem talál a vasutasokra. Ez a kérdés lényege a közhivatalnoki minőség elbírálásánál.

Az itt kifejtetteken kívül azonban hivatkozhatom speciális intézkedésekre is, amelyek ellentmondanak annak, hogy a vasutas közhivatalnoknak tekintessék. Ilyen speciális intézkedés az 1897. 20-ik törvénycikk, amely az államhivatalnokok kauciójáról szól. Az állami pénz és anyag kezelésére vagy ellenőrzésére hivatott állami közeg törvény szerint szolgálati biztosítékul fizetésének kétharmad részét tartozik letenni. Becsatolom a vasúti pénztárkezelésről szóló 30-ik utasítást, melyből világosan kitűnik, hogy a vasút pénztét kezelő kauciót adni nem tartozik.

Ugyane törvény szerint az államközeget a pénztárkezelésnél mindig ellenőrizni kell, a vasúti pénztárkezelőnek ellenőrző közege nincs.

Úgy látszik tehát, hogy a törvény inkább hisz a vasutasok tisztességében s uti figura docet azt, hogy nem tekinti őket közhivatalnokoknak, a bizalom nagyobb fokával dokumentálja. (Derültség.)

A vasúti szolgálati rendtartás néhány eddig nem említett szakaszból s az ezzel összefüggő rendeletekből is ki lehet mutatni, hogy a vasutas nem közhivatalnok.

A szolgálati rendtartás 3-ik szakasza ugyanis felosztja, osztályozza a vasúti alkalmazottakat és ezek között a G pontban a „külön szerződéssel, illetve a külön feltételek mellett alkalmazottakat“ említi meg. Mutasson nekem a vád igen tisztelt képviselője a közhivatalnoki statusban külön szerződéssel, illetve külön feltételek mellett alkalmazott hivatalnokokat.

Ügyész közbeszól.

Dr. Landler: Ha jól értettem, a joggyakornokokat em-

lította az ügyész úr, de azok egész más szempont alá esnek; azok a 3-ik §. b) pontjában foglalt gyakornokoknak felelnek meg és nem a külön szerződéssel alkalmazott hivatalnokoknak, amint azt a közigazgatási bíróság már világosan megmondta 1901. 603. sz. határozatában, mely így kezdődik: „A bírósági gyakornokok, mint a gyakornokok általában“.

Ez a megjegyzése a kir. ügyész úrnak tehát nem dönti meg a szolgálati rendtartás 3-ik szakaszára alapított érvelemet.

Vázsonyi védőtársam a szolgálati rendtartás 15-ik szakaszára már hivatkozott s kifejtette, hogy ott az államszolgálat s a vasúti szolgálat szembe vannak állítva s ép ezért kell a hivatalos esküt annak is letenni, aki az állam szolgálatából lép a vasút szolgálatába.

Nehogy azonban a kir. ügyész úr azt mondhassa, hogy ez azért van így, mert a vasúti szolgálat különbözik más állami szolgálattól: becses figyelmébe ajánlom az 1898. évi 6451. sz. összminiszteri rendeletet, amely arról is intézkedik, hogy mikor kell az államhivatalnoknak kétszer esküt tenni s világos ezen rendeletből, hogy ezen kétszeri eskütétel épen az ott felsorolt szolgálati ágak különbözőségében találja magyarázatát.

E rendelet szerint ugyanis új eskütételnek van helye a) bírói, vagy kir. ügyészi szolgálatból közigazgatási szolgálatba lépés esetén, vagy megfordítva; b) a számszéktől a minisztériumba és viszont átlépéskor; c) katonai szolgálatból polgári államszolgálatba lépéskor és végül altisztból, vagy szolgából tisztviselővé kineveztetés esetén.

Ezt a rendeletet az összminiszterium csinálta, tehát nem mondható, hogy véletlenségből maradt volna ki a vasutas és bár az ott felsorolt egyes szolgálati ágak sokkal kevésbé különböznek — pl. a miniszteri ügykör a számvevőszéki ügykörtől — mégis meg van mondva, hogy az egyikből való átlépés esetén a másikba — újra le kell tenni az esküt s semmi kétség, hogy ha a vasutast államhivatalnoknak tekintette volna, figyelembe véve annak pláne speciális esküjét, azt ott szintén felsorolta volna, s abból, hogy ezt nem tette, világosan követ-

kezik, hogy nem közhivatalnok, illetve nem tekintette annak ez a rendelet a vasutat.

Az eskületétel formájából) s illetve a hivatalnoki eskü kivétele körüli szokásos formalizmusból is megállapítható, hogy a vasutas nem közhivatalnok. Nevezetesen az 1791. 10-ik törvénycikk óta számos rendelet szabályozta azt, hogy a közhivatalnok közvetlen főlebbvalója készébe teszi az esküt. A vasúti üzletrendtartás 102-ik §-a megmondja, hogy a vasúti alkalmazott által leteendő esküt a vasúti és hajózási főfelügyelőség egyik kiküldött tagja veszi ki.

Miért van ez így tek. kir. Törvényszék? Az indok igen egyszerű. A vasúti tisztviselő közvetlen főlebbvalója nem közhivatalnok, s így ennek kezébe az esküt letenni nem lehet, hanem csak a vasúti főfelügyelőség egyik tagjának, mint közhivatalnoknak kezébe.

Ügyész közbeszól: Hát a bírák.

Landler dr.: Tudom, hogy vannak egyes kivételek az egyes rendeletekben, pl. a főispánra, közjegyzőre, ügyészekre s törvényszéki bírákra, akik bizonyos ünnepélyességek között ülésben tesznek esküt, de ez, ezen állások nagyobb fontosságánál fogva van így, míg a vasúti alkalmazottnál pl. a vasúti bakternél ez éppen nem mondható.

A szolgálati rendtartás 53-ik szakasza is világosan szembeállítja a vasúti szolgálatot a közszolgálattal, amidőn b) pontjában így szól: „Avagy köz- vagy vasúti szolgálatból fegyelmi úton távolított el.“ Tehát azt mondja közszolgálat vagy vasúti szolgálat s a kettő szembeállításából csak azt a következtetést lehet levonni, hogy a vasúti nem közhivatalnok.

A szolgálati rendtartás 59-ik szakaszából is implicite következik, hogy a vasúti nem közhivatalnok. Az 59-ik §. 5-ik pontja ugyanis azt mondja, hogy a végleges alkalmazottnak a szolgálat felmondható, ha bármi oknál fogva a személyzet létszáma csökkentésének szüksége áll be. Ezzel szemben a pénzügyi szabályokban, 1871. évi 9-ik törvénycikkben világosan meg van mondva, hogy szervezeti változtatás esetén nem szűnik meg a közhivatalnoki jelleg, a közhivatalnok nem

veszti el állását, hanem csak rendelkezési állományba helyezendő.

Végül hivatkozom az üzleti rendtartás 52-ik szakaszára, mely így szól (felolvassa). Ebből látható, hogy eladni, átadni, megvenni is lehet az összes vasúti alkalmazottakat, amint hogy ez a szakasz leplezetlenül megmondja, hogy az utolsó szögtől egész az elnökgazgatóig az egész államvasutat meg lehet venni. (Derűtség.)

Elnök: Kérem a tárgyalás komolyságára ügyelni. Talán inkább úgy tessék mondani, amint e szakaszban van, hogy át vagy el lehet adni.

Landler dr.: Hát az is igaz: el is lehet adni az elnökgazgatót. (Derűtség). Már pedig azt hiszem, hogy az ellen a kir. ügyész úr is tiltakoznék, mint közhivatalnok, hogy egy egész közhivatalnoki kar akár eladható, akár megvehető legyen.

Ezen érvekkel igyekeztem bizonyítani, hogy a 481-ik §-ban meghatározott deliktum alanyai vasutasok nem lehetnek, a következőkben támogatni kívánom Vázsonyi védőtársam azon érvelését, hogy ezenkívül büntető ítélet azért sem hozható, mert a vádlottak, különösen védenczem hivatali kötelességét nem tagadta meg.

Az ügyész úr által elsősorban hivatott, de a sors különös szeszélye által utolsóvá degradált Serbák tanú becsatolta igazgatósági rendeletek is mind arról beszélnek, hogy a nagy gyűlésre felránduló vasúti alkalmazottak a szolgálati rendtartás 53. §-ának utolsó pontjában meghatározott fegyelmi vétséget követnek el. Ez a szakasz pedig kimondja, hogy büntetésből elbocsájtható, ki felhívás ellenére 14 napon túl a hivatalból elmarad, illetőleg állomását önkényesen elhagyja. Tehát még ezek a szigorú rendeletek is csak hivatali elhagyásának mi nősítik vádlottak tettét és nem a sokkal szigorúbb és az ugyanízeu szakasz g) pontjában meghatározott és fegyelmileg is sokkal szigorúbb elbírálás alá eső szolgálati engedelmesség megtagadásának .

Már pedig a vasutasokra nézve az ő szolgálati rendtartásuk irányadó abban a tekintetben, hogy mikor követik el ők a szolgálati engedelmesség megtagadását és ha az ő szolgálati

rendtartásukban világosan elő van írva, hogy a szolgálati hely elhagyása más elbírálás alá esik, mint a hivatali kötelesség megtagadása s így különbözik a kettő egymástól, akkor ezt a distinkciót a kir. ügyésznek, a törvényszéknek és mindenkinek respektálnia kell és nem lehet e kettőt sem büntetőjogi, sem filozófiai alapon álló hangzatos rabulisztikával összezeserélni.

A tudatnak fogalma a B. T. 82. §-a szerint nézetein szerint különösen itt van szerepe, mert az, hogy megtagadták-e vádlottak hivatali kötelességüket, vagy nem, a jelen deliktumnak egyedüli tényálladási eleme, és ha vádlottak bizonyítani tudják, hogy ők nem tudták, nem tudhatták, hogy inkriminált cselekményükkel hivatali kötelesség megtagadását követték el, sőt egyenesen azt tudták, azt kellett tudniok, hogy cselekményük nem hivatali kötelesség megtagadását képezi, akkor a B. T. 82. §-a alapján a büntetés alól mentesítendőök még akkor is, ha egyébként — az ellenkező tudat fenn nem forgása esetén — cselekményük hivatali kötelesség megtagadásának volna is minősíthető.

Bár egyetlen közhivatalnokra sem volna ráfogható az itt felderített tényállás alapján a hivatali kötelesség megtagadása, de ha — feltéve, de meg nem engedve — minden más közhivatalnokra meg is volna állapítható ezen tényállás mellett hivatali kötelesség megtagadása, a vádlottak még ez esetben is fölmentendők lennének, a B. T. már hivatkozott 82. szakasza alapján, mert nem számíthatók be a büntettnék tényálladáshoz tartozó ténykörmények, ha az elkövető a cselekmény elkövetésekor azokról nem bírt tudomással.

A cselekmény elkövetésekor arról, hogy mi a szolgálati kötelesség megtagadása és mi a szolgálati hely elhagyása, vádlottakat az ő szolgálati rendtartásuk tanította ki. ők ennek alapján nemcsak, hogy nem tudták miszerint cselekményükkel hivatali kötelesség megtagadását követnek el, hanem tudták önnek ellenkezőjét, tudniok kellett ép az ellenkezőt, hogy t. i. nem követnek el engedelmesség megtagadást azáltal, hogy szolgálati helyöket elhagyják, mert hisz erre vonatkozólag az ő rendtartásuk, bár implicite, de egész határozottan megmondja,

hogy az nem képez szolgálati kötelességmegtagadást. Mint-hogy pedig az ő hivatali kötelességük körvonalazásánál rájuk nézve az ő rendtartásuk irányadó, kötelesség megtagadása tekintetében is, s az erre vonatkozó tudat tekintetében is, ezt kell irányt adónak tekinteni, s ennek alapján megállapítani azt, hogy ők nem tudták, nem tudhatták, hogy cselekményük a büntetőjog szempontjából hivatali kötelesség megtagadásának lesz minősíthető, holott az ő rendtartásuk s az ezen alapuló tudatuk szerint nem az.

Felmentendők tehát a tudat hiányának indokából is.

Azt pedig, hogy a törvény ismeri a szolgálati hely elhagyásának fogalmát, de hogy ezen fogalmat nem tartja ugyanazonosnak hivatali kötelesség megtagadásával, bebizonyíthatom a kihágási B. T. 95. és 98. §-aival, amelyek kimondják, hogy „az állam, a törvényhatóság, vagy község által alkalmazott azon orvos vagy állatorvos, a ki a járványos betegség idején, habár lemondás folytán, de lemondásának szabályos elfogadtatása előtt, hivatalát elhagyja, vagy orvosi, vagy állatorvosi alkalmaztatásával egybekötött szolgálat teljesítését alapos ok nélkül megtagadja, vagy elhalasztja, két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”

Ahol tehát a törvény a szolgálati hely elhagyását is büntetni akarja, ott világosan is kifejezést is ad ennek s abból, hogy a 481. §-ban a szolgálati hely elhagyásáról említést nem tesz, világosan következik, hogy azt büntetni szándékában sem volt és ezt abba bele magyarázni nem is lehet.

De tek. kir. Törvényszék még olyan intézkedés is áll rendelkezésünkre, mely implicite megmondja, hogy a vasúti alkalmazott részéről a szolgálati engedelmesség megtagadása sem képez bűncselekményt.

Ez az intézkedés a szolgálati rendtartás 53. §-ában foglaltatik. Az 53. §. c) pontja fegyelmi nélkül elbocsátandónak deklarálja azt az alkalmazottat, aki bizonyos büntetendő cselekmények miatt bíróságilag elítéltetik. Itt tehát az elítélés a kritérium.

Az f) pont elbocsátandónak nyilvánítja az alkalmazottat,

ha sikkasztást vagy lopást követ el Itt tehát a büntetendő cselekmény a kritérium.

Mindjárt utána a g) pont azt mondja, „ha a szolgálati engedelmisséget megtagadja, ha vesztegetést kísért meg, vagy elfogad.

Nem feltűnő-e a tek. kir. Törvényszék előtt, hogy ámbár mindkét pontnál az elkövetés a kritérium, hogy ámbár mindkét pontban felsorolt cselekményre ugyanaz a fegyelmi büntetés van szabva, mindazonáltal a sikkasztás és lopás is külön pontban van felsorolva, t. i. az f) pontban s mindjárt rá következőleg hivatali köteleesség megtagadása s a megvesztegetés szintén egy külön pontban, t. i. a g) pontban.

Nézetem szerint minden jogász előtt, aki közhivatalnoknak tartja a vasutast, fel kell, hogy tűnjék e külön pontba sorolás, mert ha a vasutas közhivatalnok, akkor a szolgálati köteleesség megtagadása és a megvesztegetés is bűncselekmény, épügy mint a sikkasztás és lopás és ugyebár tek. kir. Törvényszék, ez esetben csak akkor volna előttünk jogászok előtt a különválasztás, ha feltennők, hogy nem jogásztól ered e §. megalkotása.

Ámde tek. kir. törvényszék, bemutatom azt a közleményt, mely igazolja, hogy ez a §. Csemegi Károly hozzájárulásával jött létre. Tehát olyan tekintély közreműködésével, akiről talán a kir. ügyész úr is el fogja ismerni, hogy nagy jogász volt, bár ő nem aktiv államférfiak iránt való elismerésben igen fukar! (Derültség).

Igaz ugyan, hogy jogászságunk ez örök dísze a beszédem elején említett 1884-iki szolgálati rendtartás fegyelmi határozmányait csinálta, de mint kimutattam, a 84-iki és 87-iki rendtartás szóról-szóra egyező.

Nem tétélezhető fel tehát, hogy véletlenségből került más pontba a szolgálati kötelezettség megtagadása, mint a sikkasztás és a lopás, hanem e kettőnek különválasztása egyenesen reámutat arra, hogy az előbbinek, t. i. a szolgálati köteleesség megtagadásának fegyelmi büntetése ugyanaz, bár nem képez büntetendő cselekményt.

Nem képez pedig büntetendő cselekményt azért, mert a vasúti alkalmazott nem közhivatalnok és ezt a g) pontnak különválasztásával legfényesebben elismerte a B. T. és az 58-ik sz. döntvény nagynevű megalkotója.

Bár, mint említettem, implicite beszél e pont, de mindazonáltal oly világossággal, hogy annak értelme iránt egyetlen gondolkodó jogásznak sem lehet kétsége. S ezzel szemben modern jogtudósok és államférfiak kísérletezése remélhetőleg csak kísérletezés is fog maradni.

*

Nem színeztem ki az eseményeket, nem a fantázia működött beszédemben: szomorú tényeket szólaltattam meg a maguk egyszerűségében, másfél évtized verejtékáztatta eseményeit állítottam sorompóba a vád igen tisztelt képviselőjének invektívái ellen.

Mikor azt látom, hogy hazánkban húsz év óta alig változott az a rendszer, mely a magyar államnak egyetlen vagyónát, az államvasutakat uratlan jószágnak tekinti, mikor azt kell olvasnom a pénzügyi bizottság ezidei jelentéséből, hogy a szükségesnél körülbelül húsz millió értékben több vasúti kocsit csináltatnak és mindazonáltal milliókat fizetnek a vagonkölcsonzó-gyárak kocsik használati díja fejében, mikor Schóbert miniszteri tanácsos értekezéséből azt kell látnom, hogy húsz milliót meghaladó refakciát elajándékoznak minden gazdasági cél nélkül, másrésről meg azt tapasztalom, hogy Poroszországban inkább rosszabb kocsikban utaznak, de egy vasúti takarítónőnek fizetése nagyobb, mint egy magyar államvasúti hivatalnoké s Ausztriában is 19 millióval többet ad az állam a vasutasoknak, mint nálunk, s mindezekkel szembe odaállítom a magyar államvasutak éhenhaláshoz közelálló megalázott osztályát, melynek a kenyérért, igazságáért vívott törvényes harcában szabadságát rabolták el avatatlan kezek: akkor nem ítélném el ezt a mozgalmat, — nevezzük bár sztrájknak, vagy forradalomnak, mert míg egyrészt az első csapást mérte arra a rendszerre, amelynek teljes összeomlása százszorta nagyobb hasznot hajtand ennek

az országnak, melynek egyedüli vagyonát e vasút képezi, mint amekkora kárt lát a kir. ügyész úr „az előtte heverő anyagi és erkölcsi javakban”, addig másrészt egy porba tiprott, s az ügyész úr minden szóvirága mellett is előttem s minden igazán érző előtt szimpatikus társadalmi osztály öntudatra ébredésének jelét, szabadságának hajnalhasadását, megfeszített igazságához vezető igaz ut első állomását látom, üdvözlöm és csodálom benne.

S azt tudja be bűnül a kir. ügyész úr 13 becsületes embernek, hogy oda mert állani e forgatba, ez igazságos harcz élére, s míg egyrészt nem feledkezett meg kartársairól gondoskodott a tömeggel szemben az ő mostohája: hazája érdekéről is s nekik köszönheti az ország, hogy egyetlen sinszög se görbült meg e harcban!

Az álljon az állam érdekében, az legyen most a hála a haza részéről, az állítsa helyre a megsértett jogrendet, hogy szabadságukat, kenyerüket elveszítsék ők, akik a mások szabadságáért, kartársaik s mindnyájunk szabadságáért sikra szállottak?!

Ne feledje el ügyész úr, hogy mikor ön ezt kérte, egy felhívásra, egy magasabb erkölcsi parancsra hivatkozott.

Én is ismerem e magasabb erkölcsi felhívást, de ők tizenhármán nem csak ismerték, de engedelmeskedtek is e magasabb erkölcsi parancsnak, melynek hangja kiirthatatlanul visszhangzott szívükben!

Ők ismerték az embertársaik iránti kötelesség becsületes teljesítésének és e kötelességekhez való rendíthetetlen hűségnek szent és elévülhetlen parancsát, e parancsot, melynek engedelmeskedve a legnagyobb nemzeti hős lett Rákóczi, melyre hallgatva tette kélt a csipkebokorból Mózes, s melynek hatása alatt bátran odaállottak ők, s míg szerencsétlen éhező kartársaik igazáért, a kenyér igazságáért küzdöttek, — megmentették azt az országot, melyet a tébolyhoz közeljáró könnyelműséggel halálos ágyba fektettek saját jól táplált fiai . . .

Benedek János dr. védőbeszéde.

Tekintetes kir. Törvényszék! Különös figyelembe véve ártatlan vádlottainknak védőbeszédeink meghallgatásával már is súlyosbodó helyzetét, röviden kívánok nyilatkozni a kir. ügyész úr vádjaira vonatkozólag. E tekintetben megkönnyítve érzem helyzetemet, mert a váddal, annak főbb kérdéseivel előttem felszólalt védőtársaim már foglalkoztak. Becsalogatták ezt a jámbor gyermeket a miniszteri rendeletek, büntető törvények labirintjába s ott alaposan agyonverték, úgy hogy a magam részéről csak azt konstatalom, hogy a vád arra van alapítva, miszerint vádlott Turcsányi Pál a btkv. 480—481. szakaszaiban megemlített büntettet követett volna el, mint felbujtó. A btkv. ezen szakasza szerint büntetendő cselekmény csak az, a mit a törvény annak nyilvánít. A vádhatóság képviselője abban látja a büntett fenforgását, hogy egymással összebeszélve, megtagadták a közhivatalnoki kötelesség teljesítését. Sem az egyik, sem a másik tényt bebizonyítani még csak meg se kísérelte, csak arra hivatkozik a közvádoló általánosságban, hogy az köztudomású, de egyetlen egy embert elő nem állít. Ennek alapján nem volna megállapítható, hogy minő tevékenység volt az, a melyet vádlott kifejtett, s a mely a rábeszélés tényét állapítaná meg. Csak egész általánosságban mondja a kir. ügyész úr, hogy Turcsányi volt a vádlottak közül, a ki a sztrájkról is említést tett, de a tanuk bebizonyították, hogy tett igenis említést, de csak annyiban, hogy a mikor egyik vasúti munkás meggondolatlanul kiejtette ezt a szót, akkor igen erélyesen felszólalt és Bischitz tanú vallomása szerint azon szellemi fölélynél s ama befolyásnál fogva, a melylyel bírt, igyekezett odahatni, hogy ilyen beszédektől tartózkodjanak, szerencsétlenségnek nevezte azt, ha a sztrájk kitörne, s figyelmeztette a felszólalót hasonló kifejezésektől való tartózkodásra.

Nem tudom, miben látja az ügyész úr a felbujtás tényét!? A maga részéről nem szegte meg a hivatali kötelességét, mert mikor a sztrájk kitört, nem volt abban a helyzetben,

hogy megtagadja a hivatali kötelességét, mert fel volt függesztve. Vagy talán épp ezt véli a kir. ügyészség a felbujtás okának, mert Turcsányi fel volt függesztve, s ez ingerelte a vasutasokat arra, hogy hivatali kötelességüket megszegjék? Ezért Turcsányit okolja mindazon károkért, melyet vádbeszédének elején oly élénk színekkel ecsetelt? Hisz akkor úgy jár el, mint az a vidéki rendőrkapitány, a ki azt büntette meg, a ki a feléje sújtó elől a fejét elkapta, s úgy betörött az ütéstől az ablak! (Derűlség.) Itt is tehát Turcsányi a bűnös, nem pedig az, a ki a súlyos ütést feléje intézte. Nincs tehát velük szemben tény megállapítva, s úgy még abban az esetben is felmentendők, ha közhivatalnokok volnának. De hogy nem azok, ezt már kimerítően tárgyalták előttem szóló védőtársaim. A magam részéről csak leszögezem azt a kétségtelen és megdönthetetlen igazságot, hogy a vasutasokat köztisztviselőnek sem a törvényhozás, sem a bírói gyakorlat, az ország közvéleménye, sem maguk nem tekintették. Sem a köztisztviselőkről szóló törvény, sem a nyugdíjtörvény, sem az állami tisztviselők fizetésrendezése alkalmával ilyenekül nem tekintettek, csak most, hogy sztrájkoltak egy kicsit, most lépteti elő őket az ügyész úr! Nem lehet az, hogy egyik vonatkozásban a közvád t. képviselője olyan súlyos vádakkal lép fel a vádlat-általában nem az.

De nem elégedhetem meg ennek konstatálásával, mert a közvád t. képviselője olyan súlyos vádakkal lép fel a vádlatok ellen, a melyeket szó nélkül nem hagyhatok. Hütlenség, kötelességszegés, erkölcsi törvények megszegésével vádolja a vádlottakat a kir. ügyész úr. Ez ellen a felfogás ellen kell őket megvédelmeznem. Bármilyen legyen is minden más tényezőnek véleménye, kimondom, hogy szerencsétlen dolognak tartom a sztrájkot. De mindezt bűnbakul 13 embert állítani ide, s azt képzelni, hogy megbüntetésükkal a csorba ki lesz köszörülve, igen téves felfogás. Hisz nem ez a 13 ember csinálta a sztrájkot, hanem régóta készülő mozgalom tört ki, midőn jogos igényeiket keresték a vasutasok! És precedens is van erre: az állami tisztviselők mozgalma, a kik szintén indítottak mozgalmat, sőt a postaalkalmazottak valósággal csináltak

sztrájkot, s ezek ellen nem indult bűnper. Nem jutott eszébe senkinek sem fegyelmi vétséget keresni e tényben, sőt mozgalmuk sikeres volt és meghátrálásra kényszerítette a kormányt. Nekik nem tiltották meg soha a gyűléstartást, csak a vasutasokkal bántak ily törvénytelenül.

A 13-as bizottság tagjai pedig tudatában sem voltak annak, hogy bűncselekményt követnének el; hisz letartóztatásuk előtt 24 órával a miniszter, mint egyenlő féllel érintkezett velük. Mellőzöm ennek a dolognak politikai oldalát, de szociális vonatkozása elől nem térhetek ki, s állítom, hogy semmiféle osztálya az emberi társadalomnak nem érheti el a maga célját, ha azt várja, hogy annak teljesítése sült galambként a szájába repül. A mai világban a mesék kora lejárt, s nemcsak az önszegély kötelezettsége utalja a munka embereit arra, hogy határozottsággal lépjenek fel a maguk érdekében, de az a kötelesség is, hogy nekik első sorban állt érdekükben a rájuk vonatkozó intézkedéseket kivívni amaz. autonóm jogkörnél fogva, a mely az embert emberré, a polgárt polgárrá, s a férfit férfivá teszi. íme, több mint 10 év leforgása nem volt elég ahhoz, hogy a felettes hatóság érveik előtt meghajoljon, mindennek daczára évtizedeken át nem jutottak semmiféle eredményhez, és csak a legeslegvégső esetben nyúltak a rendelkezésükre álló leghatékonyabb eszközökhöz. Hisz a társadalom munkabíró elemeinek jogukban áll a szervezkedés, jogukban áll az, hogy megfelelő, őket megillető munkabért követeljenek. Mert csak a munkás kéz tarthat számot a világ közjaira, s így a munkásnak minden körülmények között, ha boldogulni akar, szervezkedni kell a társadalom kitartottjai és henyeivel szemben.

Ezt cselekedték a vádlottak. És ha a vádlottak ezen mozgalom élére kerültek, ez csak azon különös bizalomnál fogva történt, részint egyéni kiválóságuk, részint egyéni szeretetreméltóságuk és népszerűségük folytán, mely az ő kartársaiknál velük szemben nyilvánult, ők tehát 13-an éppen úgy kerültek a mozgalom élére, mint a 72-es és még a többi bizottságok tagjai. De akkor, ha nagyobb mozgalom kitört, természetes, hogy egy bizottságot kellett összeállítani, a mely arra

van hivatva, hogy a nagy sokaság és a kormány között közvetítő teygen, ők pedig ezen közvetítő szerepre vállalkoztak és ezen vállalkozás a felbujtás tényét magában nem foglalja. A kir. ügyész úr maga sem tudott többet felhozni a felbujtás bizonyítására, mint azt, hogy a 13-as bizottság a tárgyalásokat kezdeményezte. Hát valakinek csak kezdeményeznie kellett és nem volt helytelen a kezdeményezés, hogy csak 13 ember lépjen a bizottságba, mert 13 emberrel lehet érintkeznie a kormánynak, hatóságnak, holott pl. 40000 emberrel ett tenni nem lehet.

Terhükre rójja a vádhatóság a vádlottaknak, hogy egy olyan névjegyzék alapján tervezték összeállítását a 13-as bizottságnak, amely nyilvánvaló, hogy a legbefolyásosabb emberek foglalja magában. Ez természetes, mert éppen a tanúvallomások folytán beigazolást nyert az a körülmény, hogy ezen 13-as bizottság, melyet sztrájkbizottságnak neveztek, magát mindenkor csak a közvetítésre tartotta hivatottnak, ez a békéltető bizottság mindent megtett arra nézve, hogy a vasutasok mozgalmát oly mederbe terelje, hogy a béke létrejöjjön. Magára Vöröss Lászlóra hivatkozom, de a vádhatóság nem hivatkozhatik egyetlen egy tanúra sem, aki ennek ellenkezőjét megerősítette volna, vagy hogy ezen 13-as bizottság a béke meggutlására tett volna valamit, sőt ellenkezőleg, azt bizonyította, hogy békülékeny szellemű volt a bizottság és ha volt is köztük néhány temperamentumos, mint az én védencem, az is mind csak a kibontakozáson fáradozott és azon voltak, hogy a pontok elfogadva legyenek; sőt arra kérték Hockot, hogy a béke és a pontok elfogadása érdekében a nagy tömeghez egy lelkesítő beszédet intézzen.

Nem áll tehát az a kijelentése a kir. ügyész úrnak, mintha a vádlottak feltolták volna magukat, mert az bizonyos, hogy a tanúbizonyítással ez az állítás teljes cáfolatot nyert, inert ezek állították, hogy odakünn a sztrájkanyagán szavazó cédulákkal titkon szavaztak és ez volt a helyes, mert alkotmányos módon volt ez ügy keresztülve, tehát kartársaik hozzájárulásával jutott nekik a feladat a teljesítéshez, melyet a szaktársak bizalommal ruháztak rájuk.

A kir. ügyész úr az állam tekintélyén esett csorbát akarja a váddal kiköszörölni. Vájjon az állam tekintélyének érvényt szerez az ügyész úr, ha hivatali kötelességét úgy teljesíti, hogy azokat akarja sújtani, kik társaikkal szolidaritást vállaltak és e miatt 40,000 ember helyett ezen 13 embert veszi elő, és vájjon az államhatalomhoz méltó volna az, hogy éppen ezt a 13 embert vegye elő és ezek a legnépszerűbbek lévén, azt véli, hogy nem kell valamennyit elcsukni, mert elég sebet sújt szívükön, ha közöttük a legkedvesebbet sújtja. Ez nem volna illő az államhatalomhoz, sőt bizonyos tekintetben komikus, midőn az államhatalom nagy apparátusával és minden rendelkezésre álló hivatalos fórummal, a letartóztatással, a bűnvádi per megindításával üldözőbe vesz 13 vasutas és azt hiszi, hogy tekintélyt szerez és azzal a mozgalomnak elejét veszi. Ez, mondom, előttem bizonyos tekintetben komikus, hasonlóan ahhoz a népdalhoz, melyben előfordul az, hogy százan kergetnek meg 7-et.

Azzal vádolja a t. ügyész úr vádlottakat, hogy őket az önzés vezette a zülléshez. Az nem áll, hogy önzés vezette azokat. Nagy dolognak kellett lenni, ami miatt a jó vasutasok a maguk megszokott kötelességteljesítés és buzgalmuk dacára abbahagyják a munkát, nagy dolognak és bajnak, hogy ők, kik életpályájukat annyira szeretik, eme lépésre határozták el magukat, hogy ők a megszokott hivatalukat otthagyják, keserű volt ez nekik, mint annak, ki szülőföldjét kénytelen elhagyni. Mintha családi tűzhelyeiktől szakadtak volna el és keserves helyzet volt ismét a visszatérés ezen elhagyott tűzhelyhez, keserves helyzet volt rájuk az, midőn ott hagyták a masinát és még keserűbb, midőn vissza kellett térniök a prűszkölő masinához, az ismert szomorú körülmények között, midőn nagy, közös baj várt rájuk. A közös nyomor, a baráti hűség és szeretet, mely náluk annyira kifejlődött, közelebb hozta őket egymáshoz és azért, mikor látták, hogy letartóztatják azokat, kik a legkedvesebbek nekik, fájalmuk iszonyatos lehetett és fájalmuknak utolsó végtusája következett be, midőn azon súlyos csapás érte őket, mely szívüket találta, mikor az ő éltető lelküket, a vezetőket, mert ezek voltak a bajtársak szó-

szólói, ezeket állásuktól megfosztották, hivataluktól felfüggesztették, később pedig mint közönséges gonosztevőket, letartóztatták, bebörtönözték.

Van egy erkölcsi kötelesség, amely magasztosabb mint az a kötelesség, amely a hivatalos szabályzatban van és ezen erkölcsi kötelességet igenis minden hivatalnoknak éreznie kell és ez a legerősebb benső szabály, ellentétben a külső hivatali szabályzattól. Lehet, hogy ők a külső kényszerítő parancsot megszegették, de a belső ellen nem vétettek, mert a külső azt mondja: engedelmeskedni felebbvalói iránt; a belső azt mondja, hogy szeresd emberbarátodat, mint tenmagadat. Ezeket az embereket, kik ezt az eszmét követték, hivatalos kötelességüket is teljesítik, elítélni nem lehet, hiszen ők az önfeláldozásig kötelességteljesítők. Ezekben a vasutasokban a közérzet és a kötelességteljesítés érzete annyira ki van fejlődve, hogy az erre vonatkozó esetek felemlítése is bámulataba ejt. Mikor egy alkalommal Szolnokon vasúti szerencsétlenség történt és a mozdonyvezetőt összezúzta a vonat, amikor már a végső vonaglásban volt és a vizsgálatra kikerkezett főmérnököt megpillantotta, még volt annyi ereje, hogy óráját kivette és azt az utolsó jelentést tette: főmérnök úr, 6 óra 15 perc. Ezek voltak a végszavai, tehát még az utolsó percben is a kötelességteljesítés lebegett szeme előtt. De egy másik példa is mutatja azt. Mikor a salgótarjáni vonalon a gyorsvonat át akart haladni, közel volt ahhoz, hogy az iparvasutra kerüljön, rossz váltóállítás miatt, ami bizonyára óriási szerencsétlenségre vezetett volna. Ott játszott a síneken a váltóór kis leánya és a váltóórnek csak annyi ideje volt a végzetes percben, hogy vagy a kis leányát mentse meg, vagy a váltót igazítsa helyre. A váltóór gyorsan és pontosan helyreigazította a váltót, és a gyorsvonat teljes erővel áthaladt, megmenekült, de a kis leány át volt gázolva. Eme és meg ezer eset mutatja, hogy a vasutasokban a kötelességérzet mennyire van kifejlődve, hogy szentebb előtte a kötelesség saját boldogságánál, gyermeke életénél, és mekkora az önfeláldozása. A vasutasok megmutatták, hogy mikor a bajtárs becsületét kellett oltalmazni, akkor mintegy testükkal fedezték bajtársaikat, kik az ő érdekükben kíván-

rák teljesíteni a kötelességet; ennyit tett az én védencem, ebben nincs semmiféle büntetendő cselekmény, ennek folytán kérem őt felmenteni.

Pollacsek Sándor dr. védőbeszéde.

Dr. *Pollacsek* Sándor: (Mint Breuer Ferenc védője.)

Nagyságos elnök úr, tekintetes kir. törvényszék! A vádhatóság tisztelt képviselője azzal kezdte vádbeszédét, hogy igaz fájdalommal teljesíti közvádloi kötelességét.

Az önszeretet bizonyos mértékét találok abban, hogy a nagy fájdalom közepette is talál eszméket és gondolatokat, amelyekkel saját nagy fájdalmát megvigasztalja és enyhítse, mert a mikor a nagy fájdalommal megkezdett beszédének közepére jutott, azért, hogy fájdalmát csillapítsa, egy áldomást mondott a mai kormányra, egy áldomást, amelynek bevezetésében elítélte az előző kormányt csak azért, hogy az új kormány működését megdicsérje.

Elnök: Kérem a védő urat.

Pollacsek dr.: A vádhatóság t. képviselőjének fájdalmas érzései azért oly mélyek és nagyok, mert ezek a vasutasok a sztrájkokkal kikapcsolták ezt az országot a kultúrnemzetek köréből és mint a vádhatóság t. képviselője monda, odafektették a halálos ágyba. Az fáj tehát a vádhatóság tisztelt képviselőjének, hogy a sztrájkmozgalom sztrájkba csúcsosodott ki és ez által elszakítottuk magunkat a művelt nemzetek kötelékétől és kikapcsolták Magyarországot a kultórállamoktól.

Nekem ez a téma tetszik legjobban és én egészen röviden veszem igénybe a tek. kir. törvényszék becses és drága idejét, hogy megmutassam azt, vájjon akkor kapcsoljuk mi ki Magyarországot az állami kapcsolatok, a kultur államok sorából, ha a gazdasági mozgalmat ily módon fejezzük be, mint a vádhatóság t. képviselője befejezni akarja, vagy akkor, ha más feltételei vannak annak, hogy magunkat a kultúrnemzetek sorába lépettnék tekinthessük, hogy azt mondjuk, hogy szoros kapcsolatban élünk Európa államaival.

A vádhatóság t. képviselője azt a tömeget, amely apr. havában hivatását otthagya, munkáját beszüntette, olyképp tüntette fel; mintha ez Európa színe előtt csúffá tette volna Magyarországot.

Hát tek. kir. Törvényszék! Én magam is kötelességemnek tartom, ha módomban van a vádhatóság élénken érzett fájdalmát csillapítani és vigasztalni annak rövid előadásával, hogy ami Magyarországon történt, az Európa minden országával történt, de hogy ami azóta történt Magyarországon, a sztrájk megszűnése óta, Európa egy államában sem történt még meg.

A vádhatóság tisztelt képviselője nagyon csalódik, ha azt hiszi, hogy ezen kérdés elbírálásával más szempont, eltekintve a bűnügyi szempontból, figyelembe jöhet, mint az egész világon uralkodó gazdasági szempont. És ugyanazon jelenség, mely nálunk jelentkezik, jelentkezik Olaszországban, Franciaországban, Svájcban, Észak-Amerikában és Hollandiában és mikor mindenütt igazságosan és gazdaságilag méltányosan igyekeztek az ellentéteket kiegyenlíteni, csak a mi országunk az, amely országban, nem mondom, hogy a törvényhozás, hanem a kormányzat azt látja egy kultúrállam feladatának, ha az ilyen gazdasági mozgalmat olyképp szüntesse meg és fejezze be, mint azt a vádhatóság akarja.

Olaszországban, csillapuljon a fájdalma a vádhatóságnak, a gazdasági életén végighaladt a vasúti sztrájk a nélkül, hogy Olaszország kikapcsolódott volna a kultúrállamok sorából, sőt végighaladt onnan egész Európán és azok a gazdasági jelenségek jelentkeztek nálunk is és egész Európán.

Olaszországban 1903-ban volt az úgynevezett vasúti sztrájk.

Mi történt?

Nem avatkozott abba be sem a büntető bíróság, sem a rendőrség, de beavatkozott a parlament, mely tagjaiból egy bizottságot küldött ki, melyhez a vasúti társaságok és a vasutasok is járultak és ezen bizottság állapította meg a megszüntetés feltételeit, olyképp, hogy ezen békekötést nem más, mint

maga a király írta alá és ugyanezen 1903. évi olasz vasúti sztrájknak eredménye az volt, hogy 24 millióval javították a vasutasok fizetését és ellátását.

Svájcban, amikor a közgazdasági élet legnehezebb munkáját elvégezte, a vasutasok szintén már-már a munkamegszüntetés tényéhez haladtak, Svájcban, ahol a magántársulatok tulajdonát képezi a vasút, maga az állam állott a vasutasok élére és a kezébe letett hatalom erejével kieroszakolta a vasúttulajdonosoktól, hogy a társulatok a vasutasok jogos igényeinek kívánságát a 12-új órában megadják.

Franciaországban, tek. kir. törvényszék, pedig azt látjuk, hogy itt, hol az egész francia vasút egy része Rotschild kezében és tulajdonában volt, valóságos háború folyik le a francia kormány és a tulajdonos között, amelynek egyedüli oka az, hogy a magántulajdont képező vasutak az ő személyzetüknek munkáját aláaknázzák, valóságos háború, melynek eredménye az lesz, hogy hosszabb vagy rövidebb idő múlva be fog következni az, hogy azokat a vasutakat az állam vegye át, csak azért, hogy a vasutasok az állami oltalom alatt tisztességes megélhetéshez jussanak.

És olvashatta a vádhatóság tisztelt képviselője, hogy a mikor nálunk éppen ezen vasúti mozgalmak voltak, a németországi vasutak szövetségének, azon szövetségnek, amely a magasabb ideálja a vasutaknak, mert az ő mozgalmuknál is egyik főpontja a szövetség megalakítása volt, és a németországi vasutasok helyzetének javítása, a német császár táviratilag be sem várva hazaérkezését, 3.000,000 márkát küldött.

És Északamerikában 2 év előtt, ahol szintén magánosok kezében van a vasút, egyszerre 15,000 váltóór letette a munkát és mégis senkinek sem jutott eszébe a btkhez fordulni és a bűnvádi támogatáshoz, ott az állam első kötelességének tartotta, segítségére menni a sztrájkoló vasutasoknak és éppen úgy mint Svájcban, megszerezte a munkásoknak azt, amit azelőtt a vasúttulajdonosok nem adtak meg.

Ilyenek a vasúti mozgalmak, ilyenek a többi gazdasági mozgalmak és súlyos hibát követ el az a kormányzat, amely

az ilyen gazdasági mozgalmat más szempontból nézi meg, mint a gazdasági élet szempontjából) és más gyógyszerrel (akarja megvédeni és orvosolni, mint azok, kik érzéssel voltak a gazdasági bajok orvoslására és amint mindenütt az országban és mindenütt a világban a sztrájk nem cél, hanem ultima ráció, ezeknek nem lehetett célja, de még ultima ráció sem a sztrájk, mert nekik a sztrájk nem kellett, mert még csak 1—2 ülést kellett volna tartani, hogy a parlament kapuja számukra megnyíljon, de a sztrájk azoknak kellett, kik ellenségei voltak a mozgalomnak és annak a hibázói. Én máskép a sztrájk kitörését megmagyarázni nem tudom. Mert békésen szervezkedéit emberek részéről, akiknek munkájuk már-már befejezés felé jutott, örültség lett volna, ha ezen emberek akarták volna a sztrájkot! De nem, ez egy rendszerbukás volt.

Sem a logika, sem a törvény, sem semmiféle törvény nem tudja magyarázatát adni annak, hogy miért tiltották el ezen embereknek a nagygyűlést, hogy akkor, mikor az egész ország a központ felé törekedett, miért tett a kormány oly intézkedéseket, melyek mindenre alkalmasak, csak arra nem, hogy csillapítsanak. Csak ez a szempont lehet az indok, amelyre rámutattam.

Az én szilárd meggyőződésem az, hogy mindezért, ami történt, abszolúte nem a 13 vádlott felelős, hanem csak azok felelősek, akik ténykedéseikkel a bekövetkezett eseményeket előidézték.

Azt mondja a t. vádhatóság, hogy előkészítették a sztrájkot. De micsoda előkészítése a sztrájknak ez, ha étlen, szomjan, még annyi ruhával sem jönnek fel az emberek a gyűlésre, hogy legalább egyszer egy inget válthassanak? Micsoda előkészítése a sztrájknak, ha ezer és ezer ember ily körülmények és viszonyok között itt reked? Ez lett volna egy előkészített sztrájknak a taktikája? Hogy a tömeg egy része ott szakadjon minden hiányával a szükséges eszközöknek, hogy ne lássa, el magát egy elhatározott munkaszünet kitarása tekintetében a szükséges eszközökkel? Mindez mutatja, hogy itt előkészítésről szó sem lehet.

Büntetendő cselekménnyel vádolja a vádhatóság a vasutasokat és pedig ezt a 13 vádlottat azért, mert a vasutasok ezrei a munkát beszüntették. Hát én nagyon sajnálom, hogy a vádhatóság t. képviselője, aki elvégre is nem az államhatalom tekintélyének az őre, hanem a törvényeknek az őre, kívánta ezen bűnper lefolyását.

Tekintetes kir. törvényszék! Tudjuk, hogy voltak mindig korszakok és voltak mindig eszmék, amelyek keresztülvezetés tárgyát képezték, de azt is tudjuk, hogy minden kor csak azt az eszmét igyekezett keresztülvinni, amely a maga korszakát megelőzte, de a gazdasági mozgalmak a mai kor szelleme alatt állanak és éppen azért a legnagyobb jogtalanságnak és a közszabadság jogaiba való beavatkozásnak tartom, ha politikai és nem tudom miféle érdek miatt, egy teljesen megérett eszmét, csak azért, mert a kormánypártnak ez úgy tetszett, a bűnperrek és a büntető bíróságok oltalma alá visznek.

Hát ki követett el büntetendő cselekményt?

Hogy ki volt az oka a munka abbanahagyásának, már említettett. Már most kérдем, hogy ezek az emberek, kik vádoltnak, miben követték el a büntetendő cselekményt. 1904. ápr. 19-től kezdve, mikor és miben követett el Breuer Ferenc valamely büntetendő cselekményt? Ha az büntetendő cselekmény volt, amelyet elkövettek, kétségtelen akkor, hogy 1904. ápr. 19. óta követték el. A vádhatóság t. képviselője nem tudom, mikor fogott nagy munkájához, amelylyel vádlottakat üldözni kezdte, de azt tudom, hogy ilyen cselekmény elkövetése esetén, én nagy tisztelője vagyok a budapesti államrendőrségnek, én elismerem, hogy bűncselekmények felderítésében nagy tudása van, de az a hibája is van, hogy a politikai életet érintő perekben roppant gyorsan szokott üldözni és nyomozni.

Elnök: Ne méltóztassék elítélő hangon beszélni.

Dr. Pollacsek: De tényleg sokszor kétségbeejtő gyorsasággal intézkedik. Megjegyzem, hogy a vád t. képviselője a magányba visszavonult és kereste az anyagot, amelynek során megérlelődött benne az a meggyőződés, hogy bűnpert indítson. Megengedem, hogy ehhez idő kellett, de nem engedem meg azt,

hogy a budapesti államrendőrség ilyen a politikai határt érintő bűncselekményt 4—5 napig tétlenül nézne és nem-e az első intézkedést megtegye. Ezek a vádlottak el akarták fogadtatni a tömeg által az engedményeket és feltételeket, hogy az a munkához visszatérjen és ehhez gyűlés volt szükséges, melyhez ápr. 22-én a főkapitányság megadta az engedélyt és ott nekik a rendőrség aszisztált. Ha a rendőrség ezt megtette, akkor a vasutasok működése nem volt bűncselekmény, mert a rendőrség akkor bizonyára nem aszisztált volna.

Hát én röviden be is fejezem!

Breuer Ferenc 20 éves hivatalnoka a m. államvasutaknak, becsületesen teljesítette mindig kötelességét, magát is és családját ezen nehéz munka sovány kenyerével tartotta el. Úgy látszik azok közé az emberek közé tartozik, akik a saját és szűk családi érdekeinek kielégítésében emberi életcéljukat elértnek még nem látják, hanem ki foglalkozni szokott szünidejében a köz ügyeivel és úgy történt, hogy őt a 72-es bizottságba választották, mely a memorandumot elkészítette és ezen tiszteletreméltó munkája közepette, mikor aztán a vasutas mozgalom országos szervezetet nyert, akkor az országos szervezetnek előadójává választatott. Breuernek békés törekvései voltak, őt nem saját érdekei vezettek működésében, hanem csak a kartársi szolidaritás erkölcsi kötelességét teljesítette midőn működése közepette, a vasúti kormányzat esztelen intézkedése történt.

Elnök: Ne méltóztassék ily erős kifejezést használni.

— Mikor Breuer Ferenc azon előkészítő munkájában, amely azt célozta, hogy a tömeg visszavezetessék a munkához, részt sem vett, a választásba be sem folyt és midőn ennek dacára a 13-as bizottságba beválasztották, kérdezem a vádhatóság t. képviselőjétől, mit tett volna ő Breuer Ferenc helyében? Ha egy ember, aki évek óta részt vesz szellemi munkájával azon mozgalomban, amelynek célja a vasúti helyzetnek a javítása, azt látja, hogy akarata ellenére egy helytelen útra terelődött a tömeg és ez a tömeg kéri azt a Breuert, hogy további közreműködését ne tagadja meg, őt bizalmával a választással kitünteti, visszavonul ezen erkölcsi kötelesség teljesítése, a

választás elfogadása elől, hogyan fogja mérlegelni a vádhatóság ezen ember erkölcsi világát.

Rámutatott az ügyész úr vádbeszédében, valami magasabb erkölcsre, midőn azt mondta: „ismerek egy felhívást, ismerek magasabb erkölcsi parancsot.” Hát nem-e ezen erkölcsi parancs megtagadása lett volna, ha védencem a baj pillanatában elfordult volna azon bajtársaktól, akikkel ezen pillanatig mindig együtt működött, amennyiben még vezetőjük volt. Tek. kir. törvényszék! Sem Breuer, sem a többi vádlott soha a sztrájkot elő nem készítették, rájuk csak annak lebonyolítását bízták és ebben a megbízásban, mint azt a főtárgyalás során kihallgatott tanuk igazolták, védencem is mindig a békét kereste és működésében semmi oly cselekmény nem fedezhető fel, amelyet a vádhatóság bűncselekménynek minősíthetne.

A vádhatóság az állami tekintély nevében jött ide és kért igazságot. Hát az állam tekintélyének megőrzését a vádhatóságra senki sem bízta; azt megvédi az állami nagy apparátus, a vádhatóságért küldték ide, hogy az igazságot keresse.

Tekintetes kir. Törvényszék! Azt szokták mondani és ezt én fantáziának nem tartom, hogy ez a terem az igazság temploma. Templomnak szokták nevezni azon termeket, ahol igazságot szolgáltatnak! Hát tek. kir. törvényszék, midőn a vádhatóság az állami tekintély megvédésének jelszavának leple alatt idejön, tiltakozom az ellen, hogy ezen templomba idegen bálványokat hozzon, ezen templom csak az egy istenhivők és az igazság temploma lehet és az igazság nevében kérem védencem felmentését.

Délután.

Lengyel Zoltán dr. védőbeszéde.

Tekintetes kir. Törvényszék! A véletlen hozta úgy magával, hogy ebben az esküdtszéki teremben vagyunk együtt s ezt a bűnpört itten tárgyaljuk. A véletlen hozta magával ezt, de a véletlen játékában igazság van és ez az, hogy amilyen igaz-

ságérzettel ítélkeznek az esküdtek a büntető ügyekben, mi védőügyvédek számban is 12-en, ugyanolyan becsületességgel és őszinteséggel képviseljük ez ügyben nem a feleket, de az igazságot. Tizenketten vagyunk tek. kir. törvényszék, egy emberrel, az ügyész úrral szemben, pedig sokkal arányosabb volna, hogyha tizenkét ügyész képviselné a vádat és magam is jobban szeretném ezt, mert úgy ebből a csekély vádból egyikünkre csak tizenkettedrészre jut, pedig elvállalnánk akár a tizenkétszeresét is. A fordított viszony látszik a közvádoló úr előterjesztéséből is. A t. ügyész úrtól nagy anyagot vártunk, ahelyett akadémikus kijelentéseket kaptunk tények nélkül, frázisokkal, logikára való hivatkozással. Mi pedig bizonyítottunk négy napon keresztül az egész ügyben és azt hittük, hogy a vádiratnak gyengesége és tartalmatlansága után végre a vádbeszédben legalább megtudjuk azt, hogy miért ülnek vádlottaink ezeken a padokon. Nem a mi kötelességünk, hanem az ügyész úré a bizonyítás és az ő részéről nem elégséges, hogy rettenetes jelzőkkel és a képzelet hatalmával dobálózó szavakkal állít ide országos szerencsétlenséget s beszél az örület útjáról és hasonlókról, hanem a mi számunkra bizonyítékokat kellene szolgáltatnia. Azokat a nagy szavakat, amelyeket igaz, stílus tekintetében szép formába voltak öltöztetve, már egyszer hallottuk egy „geszti” úrtól (Derűlség) a parlamentben velünk szemben, amikor az ország érdekeire való hivatkozással ugyanezzel a szavakkal állott mielőbbünk. Engedje meg a tek. ügyész úr, a névben és származásban az analógiát megtalálom a szavakban is. Azonban a maga puszkaporát alig sütötte el a miniszterelnök úr a parlamentben, ennek az ágyúnak a puszkaporával a védencemre, „Verébre” lövöldözött vele a t. ügyész úr, (Derűlség.) bár egész lövöldözése nem produkált semmit a vád javára. Az egésznek genezise. az egész ügynek körülményei azonban teljesen és tökéletesen bizonyítva vannak, teljesen és tökéletesen tisztába vannak hozva. A t. ügyész úr előttünk bizonyíték gyanánt hagyta a sztrájknak pusztá tényét, anélkül azonban, hogy ok és okozati összefüggésbe hozatott volna ez a vádlottak viselkedésével, avagy a vádlottak büntethetősége tisztába lett volna

hozva. Marad a sztrájk ténye és egy feltevés, mely azt mondja, hogy ezek az urak közhivatalnokok, tehát bűnhödniük kell. De hogy miben áll az ő bűnösségük, hogy valóban közhivatalnokok-e, arra az ügyész úr igazán nem tárt elénk semmiféle bizonyítékot. Midőn ezzel az ügygyel foglalkozom, igyekszem megdönteni azt, hogy úgy a 480., valamint 481. §-ra való hivatkozás teljesen téves nemcsak abban a minőségben, hogy a közhivatalnoki minőségre ez nem vonatkozik, hanem egyáltalában a vasutasok bűncselekményei ide nem vonatkoztathatók. Mert erre a törvényhozásnak előrelátása egy különfejezetet állapított meg, a 39. fejezetet, s a vasutasokra, mint vasutasokra nézve egyedül és csupán csak ez szól és ha itten nincs erre vonatkozólag intézkedés, akkor más fejezetekben egyáltalán nincsen. Az előzménye a sztrájk-nak röviden: egy fizetésrendezési kérdés, az azokból folyó számtalan miniszteri üzenet, igazgatósági ígéret, küldöttség, küldöttségeknek adott válaszok. Mindez azonban hiába történt. A t. ügyész úr ugyan hivatkozik arra, hogy az előző kormányok nem adtak fizetésrendezést, ez a kormány pedig adott, s mindennek dacára mégis ez alatt a kormány alatt tört ki a vasutasok részéről a sztrájk. Hát kéiem szépen, a vasutas közönség szinte szántszándékkal elő volt készítve egy sztrájkra, azon kormányzati intézkedések útján és ama sok csalódás révén, amelyben őket ringatták, s amely Ígéreteknak eleget soha nem tettek. 42000 intelligens ember-ről van szó. kik nagy kötelességet teljesítenek a köz érdekében, ezekkel az emberekkel szemben a szóval úgy játszani, mint a hogyan azt a kormányzat részéről tapasztalhattuk, semmiképen sem szabad. Ha tehát keresni kell a bűnöst, úgy ott van a bűnös, a kormány ....

Elnök: Ilyen kifejezéseket ne méltóztassék használni.

— Nemcsak állítom ezt, hanem bizonyítani is fogom.

Elnök: Az elnökkel szemben ne méltóztassék feleselni.

— A pótlékkérdés volt az egyik igen lényeges ok, mely hozzájárul ahhoz, hogy a vasutasok elkeseredését lehető legnagyobb mérvben fokozza. Széll Kálmán miniszterelnök azt mondta: felveszem a költségvetésbe a pótléket és ki fogom

osztani. Nem osztották ki, ahelyett azonban kitaláltak egy újabb dolgot: a nagymérvű előléptetést és ezzel port hintettek a világ szemébe. Ezt lehetett mondani a jobb és baloldali képviselőknek, akik nem értettek hozzá, de nem lehetett mondani a vasutasoknak, mert ők szakemberek s mert ők tudták azt, hogy másfélévi elmaradt előléptetés után, az az előléptetés sokkal kisebb volt, mint amennyire méltán számíthattak volna. Tehát nem volt pótlék, nem volt fizetésrendezés, hanem volt igenis visszamaradás. Az államvasutak rendszerében általában nem az a méltányos elbánás uralkodik, amelynek ott igazán helye volna. Azok a tisztviselők az államvasutak igazgatóságában nem a saját atyjukat, védelmezőjüket, gondozójukat tisztelik, hanem az megköveteli, hogy atyaúristenként tekintsenek föl reá. A ki le sem ereszkedik az alkalmazottakhoz, aki magához sem akarja engedni őket, szalonkosiban jár és szarvasokra vadászik. Hát hogyha megkívánja egy intézmény a fegyelmet az alantastól, akkor kösse össze a felebbvalót az alantashoz az emberszeretet, de ha az alkalmazottal szemben csupán csak elnyomásnak és zsarnokságnak a jeleit látjuk, akkor kérem szépen ne méltóztassék a közélet egyetlen faktorának sem megijedni attól, hogy bizonyos pillanatokban a felhalmozódott, mérhetetlenül sok keserűség egyszerre csak felrobban. Hát én azt állítom, hogy a üzetésrendezés általában és a többi mind csak előzmény volt s nem volt ennek a sztrájknak tulajdonképeni oka. Ha oka lett volna, akkor a t. ügyész úr sem mondaná beszédében azt: „benyújtotta a kormány a fizetésrendezésről szóló javaslatot, mely előnyösebb az eddigi állapotoknál. Hiába vitatják tehát a vádlottak, nem igaz, hogy a forradalmi jellegű eljárásnak itt nyílik az oka.” Igaz ez kétségekívül, mert amíg ez volt csak napirenden, addig egyáltalában nem volt sztrájk és a sztrájk csak akkor ütött ki, amidőn a kormányzat a maga intézkedésében tovább haladt és a gyúanyagot lángra lobbantotta. Ha ez lett volna a sztrájk igazi oka, abban az esetben egészen másként tört volna az ki és bizonyára sikeres is lett volna, mert a fizetésrendezés kérdésében energikus lett volna a sztrájk. Azt előkészítették volna, kitört volna talán május

l-én s nem rendszertelenül, hanem a siker teljes kilátásával csináltatott volna meg. Nem gondolt a sztrájkra senki, nem is izgatott senki és ha időközben elhangzott a levegőben egy ilyen beszéd, nem azért volt az, hogy a sztrájkot előidézzék, hanem azért mert féltek tőle. Az ügyész úr vádbeszédében olyanokat is említ, amiket a tények és bizonyítékok szintén megcáfolnak. Az angyalföldi gyűlésről beszél s említ több helyt nem álló tényt, említi, mintha Veréb Mihály izgatott volna. Érthető az abból, hogy a t. ügyész úr a „Pesti Naplót” vette kezébe, annak információi alapján állította mindezeket tény gyanánt. Pedig én tudnók említeni más hírlapokat, amelyekben ép homlokegyenest ellenkezőleg jelent meg annak a gyűlésnek leírása, mert az kétségen kívül álló tény, hogy a nagygyűlésnek a betiltása egyenesen abból a célból történt, hogy a sztrájk kitörjön. Hozzájárultak a kitöréshez a felfüggesztések is és hogy ez a sztrájk addig tartott és hogy a vádlottak becsületes munkája sikerre nem vezetett, azt a t. miniszter urak lázító beszéde okozta első sorban. Különösen a Hieronymié, a ki e derék tisztikart műveletlen és félművelt tömegnek nevezte, s ezzel az elkeseredést felfokozta.

Elnök: Kénytelen vagyok a védő urat figyelmeztetni, hogy tartózkodjék az ilyen éles kifejezésektől.

— Ugyancsak hozzájárult a hangulat elmérgesítéséhez a horvát vasutasokkal szemben elkövetett rendőri brutalitás. Kérem tek. kir. törvényszék, ezek után a felfüggesztések kérdését veszem elő. Miért kellett ennek megtörténnie, miért kellett Sarlayt, Turcsányit, Faludyt függeszteni' föl, miért kellett ép ezt a három embert? Hiszen őket az ő előéletük kitüntetésre ajánlotta, aminthogy több kitüntetésük is van, mint magának az igazgató urnák. Ha én főlemlíteném ezeknek az uraknak érdemeit, akkor a t. ügyész úr nem beszélhetne róluk olyan hangon, mint egészen elvetemedett emberekről. Hiszen épen ez a körülmény bizonyítja azt, hogy ez a sztrájk nem volt arra a célra csinálva, amelyre nézve a t. ügyész úr tesz említést és hogy nem volt előkészítve, arra legdöntőbb bizonyíték az, hogy olyan emberek vállalkoztak annak élére állni, mint amilyenek a 13-as bizottságban tagságot vállaltak. Hát miért

kellett ezt a három embert felfüggeszteni, megkérdeztem erre nézve Vöröss László nyugalmazott államtitkár urat s ő is csak azt mondotta, hogy bizony nem tudja. Nohát én tudom, az ő felfüggesztésük oka a „Konzum”-ban van. Meg kellett tőlük szabadulni s ezzel nyíltan Kiss János igazgató urat vádolom. Mert a Konzum-nál egy Prehoffer nevű gondnok van, aki-nek ezelőtt 21 esztendővel kötött szerződése van a Konzum-mal, mely szerint az alapfizetése 4800 korona. Ezen kívül minden újabb 1200 tagon fölüli 100 tag után 25 forint 50 korona tantiémet kap. Van annak a szegény szövetkezetnek 13000-nél több tagja, Prehoffer gondnok úrnak 14300 korona fizetése és hogy ez a szegény becsületes tisztviselőknek milyen jól esik, hogy ez az ember ilyen horribilis fizetést huz az ő filléreikből, azt mondták meg a Konzumnak ülésén Sarlay, Turcsányi és Faludy annál is inkább, mert íme kezeim közt van egy levél, mely azt mondja, hogy Kiss János kezei közt Prehoffer elleni különféle feljelentések vannak 34 különböző esetre vonatkozólag.

Elnök: Nagyon messze megyünk. Ha röviden rámutat a tényekre, azt értem, de hosszasan vádolni másokat, akik nincsenek itt, azt nem engedem meg.

— A vádlottak közül ez a három követelte, hogy a szerződés ne hosszabbíttassék meg ilyen feltételek mellett, tehát volt valakinek oka tőlük meg szabadulni. Nem azért jutottak ők ide a vádlottak padjára, mert sztrájkot csináltak, hanem azért csinálódott meg a sztrájk, mert őket a szolgálatból el akarták távolítani. 42000 becsületes embernek a szolidaritása folytán, mely a jogtalanságot nem tűri, még ha kenyérét is dobja oda érte és én ez előtt kalapot emelek. Én csak tényként hivatkozom arra, hogy Hieronymi kereskedelemügyi miniszter „műveletlen és félművelt tömegnek” nevezte alantasait. Hogy ez a nyilatkozat mit idézett elő, micsoda hatása volt annak, arról tanúskodtak már Hock, Batthyány, Vöröss s tapasztaltuk azt mi is. Azt mondták: „olyan miniszterrel, aki mi rólunk úgy beszél, szóba mi nem állunk.” Ez az ok! Továbbá, hogy 700 horvát vasutast becsukatott a rendőrség. Azt én értem, ha a rendőrség előnyomozást végez, ha kutat, de hogy

a toloncházba vigyen, minden közigazgatási határozat nélkül embereket, hát akkor a magyar közszabadságnak sírjára reáteszem a követ, reáteszem, ha ilyen Magyarországon büntetlenül megtörténhetik. Megtörtént és nem a rendőrséget állítják ide, hanem vádlottként szerepelnek azok, akik szenvedtek. Jött azután a sok rendőri brutalitás és ez volt az oka annak, hogy a rendőrökre nem hallgatott a tömeg, mert aki békét akar, az nem üszköt dob, hanem csendesít. Összebeszélés egyáltalán nem volt a vasutasok között. És nincs összefüggés a sztrájk kitörése és a 13-as bizottság alakulása között. A sztrájk 19-én tört ki, lehetnek ebben egyesek bűnösök, azt nem tagadom, de hogy épen ez a 13-as, csupán ez a 13 az, aki akkor nem volt itt, az is, aki akkor a kúpéban aludt, az is, aki akkor szolgálaton kívül állott s hogy épen ez a 13 a bűnös, azt senki meg nem érti. Azt mondja az ügyész úr, hogy a sztrájk egyszerre tört ki és ebből következett a vádlottak bűnössége. Szeretném tudni, ha darabokban volna a sztrájk, pl. ma az Angyalföld állomáson sztrájkolnak a munkások, mi fog történni? El fogják csapni az illető munkásokat és úgy az nem is lesz sztrájk. Szeretném látni, ha az ügyész úr kivinné az óráját és egy kereket megállítana, vajjon az óra járna-e? A sztrájk csak úgy keletkezik, ha mindenütt megszűnik a forgalom. Mert pl. ha Budapestről nem indul vonat Mármaroszigetre, az nem is fog megérkezni, az ottani állomásfőnök nem fog vonatot fogadni és úgy ő is sztrájkolni fog. És a vasúti forgalomban nem is lehet egy ember cselekményével sztrájkot előidézni. De nem is való az, hogy Magyarországon az egész vonalon lett volna sztrájk. Bebizonyosodott, hogy egyesek sztrájkoltak és bebizonyosodott, hogy egyes állomások között mégis volt forgalom. És az ügyész úr sem állíthatja azt, hogy teljes sztrájk lett volna, hiszen jártak rendes és katonai vasutak. Még egyetlen kérdés, amelyre rá fogunk térni. Az ügyész úr meggyanúsította a sajtónak egy részét. Nem tudom melyik részét. Azt hiszem a kormánypárti sajtót. (Derűtség.) Az van mondva, hogy a sajtónak egy része kezét fogott a vasutasokkal a bűnben. Én magam részéről ezt a vádat visszautasítom és feleletül az ügyész úr vádjára rámuta-

tok „Az Újság” című lap márczius 26-iki cikkére, amelyben az van mondva, hogy a vasutas sztrájk ép úgy jogos, mint a szabó-sztrájk. Egy szót sem szólt arról, hogy köztisztviselő volna a vasutas, de arról igen, hogy a vasutak sztrájkja ép olyan sztrájk, mint a szabóké, azzal a különbséggel, hogy itt nagyobb érdekről van szó és hogy a vasutasok esküt tettek. E lap a sztrájk jogosságáról egy szóval sem tett említést. De miután én egyáltalában nem irtam ilyen cikket, ha az ügyész úr reám vonatkoztatja erre vonatkozó megjegyzéseit, azt visszautasítom. Én ezzel szemben rámutatok azon sajnos dologra, ami bizony megtörtént, hogy a sajtóval úgy viselkedtek, hogy felállítottak detektíveket és hamis kérdésekkel igyekeztek rendőrileg félrevezetni a sajtót, sőt gyorsírókat is állítottak fel titokban a telefonhoz, a feleletek lestenografálására. Én velem is megtörtént ez. Sőt tovább megyek, hamis táviratokat adtak fel a sajtó megtevesztése céljából. A rendőrség segélyt nyújtott és úgy élt vissza a közbizalommal és a kezébe fektetett hatalmával. Igenis ily rendszer uralkodott azon idő alatt és ha érhet valakit vád, úgy semmiesetre a sajtó az.

Tek. kir. Törvényszék! A sztrájk megszületett, megvoltak a bajok, gondoskodni kellett az orvoslás módjáról. Talán valaki gyógyírt tett a sebekre? Törvényekkel csendesítették le a kedélyeket? Nem. Uszították az embereket, mintha bizonyos dolgokra szükség lett volna. Üldözés volt a tárgyalás előtt és üldözés azóta. Nyilvánvaló és jogtalan, amelyre a kir. ügyész úr agyondicsérte a mai kormányt, figyelmen kívül hagyta, hogy ez az üldözés nem az erős kéz, hanem az erőszak politikája, amely letiporta, megölte ellenfelét és most még a holttestét is meg akarja becsteleníteni.

Elnök: Ne méltóztassék a politikát idehozni, tartózkodjunk a politikától.

— Kíváncsi volnék megtudni, hogy került ide a 13 vádlott? A kir. ügyész úr, ha megkérdezném, tréfásan azt felelné, hogy saját lábukon jöttek ide. (Derűlség.) Nem azt kérdezem, hanem, hogy miért vannak itt a vádlottak padjain. Talán az ügyész úr hozta ide őket, vagy politikához közel álló tanácsra,

vagy felsőbb megrendelésre történt ez. A vádlottaknak itteni megjelenése a vázolt politikai rendszerrel hozható kapcsolatba. Az ügyész úr azt mondja, hogy csak a vádlottak okozói az összes szerencsétlenségnek. Mi azt mondjuk, hogy áldozatok. Mi volt a bűnök? Hogy elutaztak Fiuméből? A másiknak kérem, hogy elment a Demokrata körbe? Vagy a harmadiknak, hogy egy békéltetőbizottságnak tagságát elfogadta? Kérem a szolgálatot ezzel nem tagadták meg. Mutasson a kir. ügyész úr egyet is, aki megtagadta a szolgálatot? Hiszen számtalan ok merülhet fel arra, hogy állomáshelyükről távozzanak, mert nem lánchoz kötött kutyák a vasúti alkalmazottak, hanem polgárok. Ha hibásak a vasúti alkalmazottak, úgy a Btk. XXXIX. fejezetben foglalt §§-okban ütköző cselekményekkel volnának vádolhatók, de az ezen fejezetben felsorolt cselekményeket nem követték el. Mikor szolgálaton kívül vannak a vasutasok, akárhová mehetnek, ha pedig engedelem nélkül taszik azt. fegyelmi utón és nem büntető utón vonhatók felelőségre. mert azt a rendszert még Ázsiában sem találták fel, hogy az ember, ha hivatalos kötelességét elvégzi, szabadon ne sétálhasson. Mert kérem a vasutas nem automata, amelynek mindig mozgásban kell lenni. A mozdonyvezetőnek akkor van dolga, mikor a mozdonyon van. Azután 24 óráig szabad. Veréb Mihálynak szabad napja volt, Sarlay fel volt függesztve, hát kérem a tisztelt ügyész urat, micsoda szolgálatot tagadtak meg a vádlottak? Mikor szolgálatra jelentkeztek, kitiltották őket. Faludy nem tagadta meg szolgálatát, hiszen áthelyezőben volt. Turcsányi fel volt függesztve. A többiek közül egyik sem volt szolgálatban. Konstatálni kívánom, hogy a büntető törvény által előírt szolgálatban és minden munkás által értett szolgálatban nem volt közülük egyik sem és úgy meg nem állapítható ellenök még ez alapon sem büntetendő cselekmény. Egyik sem volt közöttük szolgálatban és úgy az ügyész úr vádjának jogi konstrukciója, mely arra van alapítva, hogy büntetendő cselekményt követtek volna el a vádlottak, az elméletnek sem felel meg. Én elő akarom adni a vasutasoknak jogi helyzetét, minden vonalon elő akarom adni különösen a mostani perből kifolyólag és kimutatni, hogy tanítják ezt a vas-

utasok előtt. Első sorban a kérdésem a kir. ügyész úrhoz az, hogy miért csak egy része tettes a vádlottaknak, a másik része pedig felbújtó? Sarlay ugyanazt tette, amit Breuer elkövetett. És ha Sarlay igen, miért nem felbújtó Breuer. Egyik se tett sem többet, sem kevesebbet. Az, hogy úgy előttünk áll megkülönböztetve tettes és felbújtó, csak a felsőbb parancs következménye lehet, de nem a törvény követelménye és ítéletek tárgya. Ki van válogatva egyik felbujtónak, a másik tettesnek. De aki felbújtó, az épúgy tettes is. De 13 vádlott kellett, akár bűnösök azok. akár nem. Tudok egy adomát egy gyermekről, akinek egyszerre 3 testvérkéje született. A gyermek atyjának házában az volt a szokás, hogy mikor kis macskák jöttek a világra, néhányat kiválasztottak, a többit vízbe dobták. Mikor megmutatták a gyermeknek testvérkéit, az egyik pici vörös baba tetszett legjobban a 3 közül, s a gyermek kiválasztotta a vörös testvérkét és azt mondta; Édes apám ezt tartsuk meg! (Derűtség) Így vagyunk a vádlottakkal, akikre ilyen rendszerrel sózták rá, hogy felbujtók, avagy tettesek. A vádlottak cselekményének minősítése aszerint történt, hogy aki fel volt függesztve, az felbújtó, aki nem, az tettes. Pedig egy és ugyanazon cselekményt követték el mind. A felfüggesztést az áll. vasutak igazgatósága eszközölte s úgy a vádlottak minősítését nem a kir. ügyész úr állapította meg, hanem az államvasutak igazgatósága, aki pedig nem tudom mióta büntetőjogi faktor. Ez az egyik válaszom az ügyész úr okoskodásaira. A másik az, hogy nem közhivatalnokok. Én csak hivatkozom arra az esetre, amikor a btkv. a vasutasokat közhivatalnokoknak tekinti. Először a 40. §. alapján esetleges „különös megbízatásnál fogva,“ ami azt jelenti, hogy igenis az államvasúti alkalmazottak közhivatalnokoknak tekintendők abban az esetben, ha rendőri funkciót végeznek, mikor mint vasutasok, elfognak olyan embert, akit nem lenne szabad elfogniok; másodsor, midőn a büntetőtörvény könyv szerint súlyosabban ítéli el azokat, akik közpénztárt kezelnek, ha ezen minőségükben követnek el büntetendő cselekményt. A harmadik eset, midőn őket a támadások ellen úgy védi, mintha köztisztviselők lennének.

Minden más vasutas-bűncselekmény a XXXIX. fejezetben van konstruálva. Eszerint az alkalmazott vagy vasutas vagy polgár. Vasutasok azok és addig, akik és amíg hivatalos teendőiket elvégzik. Nem vasutas, hanem polgár, amikor a vasutas kötelességét már teljesítette és például kimegy a városligetbe sétálni. A XXXIX. fejezet szolgálatszégés esetére előírja a büntetést. Ha ez történik, lehet büntetésről szó. De két bört egy rókáról nem szabad és nem lehet lehúzni. Nem lehet őket, illetve tettüket a 480. szakasz szerint mérlegelni, hanem csakis a 438. szerint. Már pedig ezen §. gondos átolvasásával tisztában láthatjuk, hogy az ezen §-ba ütköző cselekményt nem lehet pusztán a szolgálati hely elhagyásával elkövetni, mert e §. szerint csak az követi el, aki „a vaspálya vonalon annak közelében lévő személyeket vagy árukat a vaspálya által való megsérülés, vagy megrongálás veszélyének teszi ki.” Ilyent a vádhatóság nem állított és nem bizonyított. A btk. 441. §-a beszél a szolgálati kötelesség megszegéséről, a távirászoknál. De miután e §. alapján nem állapítható meg valamely bűncselekmény, büntethető tényálladék hiányában felmentendők a vádlottak. De a vasúti szabályzat előírja, hogy mikor hogy, és miként követ el mulasztást a vasutas és mikor és hogyan büntetendő. A büntetés csak fegyelmi lehet. Ha pl. én, vagy jelen esetben az egyik vádlott halálosan beteg atyját látogatja meg és engedély nélkül elutazik állomásáról, midőn úgy sincs szolgálatban, akkor a btk-ben keresni számára tételt, helytelen dolog. A btk. indokolása nem hagyható figyelmen kívül. Az indokolás nem azért kivan büntetni, mert a hivatali kötelességszegés büntetendő volna, hanem mert közveszélyű az a cselekmény és azért, hogy mozdonyvezető ne hagyja el pl. útközben a mozdonyát és az ne menjen tönkre. Ezen indokolásnak egész intenciója csak az, hogy a vasúti forgalomnak biztonságát biztosítsa, hogy az áruk veszélyeztetésével, megrongálásával szemben egy §-t alkalmazzon. A szolgálati rendtartás ebből a szempontból van a törvényben előírva, nem abból a szempontból, hogy azt ne tehesse a vasutas, ami neki tetszik, hogy el ne mehessen a kávéházba billiárdozni; mert akkor az ügyész úr szerint az is elő van írva, hogy oda álljon az ember

a mozdonyra és aludni se szálljon le róla. Akkor az is büntetendő cselekmény, ha a vasutas a baja-bújáért Budapestre jó fel. Pedig ott van a büntetendő cselekmény magja, amikor szolgálati kötelességét tagadja meg a vasutas, de nem az a büntetendő, hogy ő sztrájkot csinál, hanem, hogy szolgálati kötelességet szegett meg, ez pedig előbb következik be. Méltóztassék ezen a címen külön vádat emelni a sztrájkért, de amíg ilyen paragrafust nem tud az ügyész úr feltalálni, addig ne méltóztassék ide nem illő paragrafusba belemagyarázni a közhivatalnok minőségét.

Más a szolgálatból való kiállítás, amiről itt szó van és más a szolgálati hely elhagyása. Ezt elkövették az urak, de a szolgálatból ki nem állottak először s másodszer pedig ennek alapján nem következett be az áruk megrongálása. Ez elkövetkezett a 42 ezer emberből, soknál, azokat lehet a büntetőtörvény 338. és 342. §. alapján felelősségre vonni, de őket, akik nem voltak szolgálatban, nem.

Hogy én ezt a nagy bölcsességet honnan szerzem, arra az igen t. ügyész úr már rég kíváncsi. Én nem fogom soká zsák alatt őrizni, hanem előveszem bölcseségem kútforrását, melyet senki más nem csinált, mint Mándy Lajos miniszteri tanácsos, a vasutasok tanára, kinek arra vonatkozó utasítását, hogy kell s hogy nem kell viselkedni a vasutasnak, szóról-szóra meg lehet kapni a vasutasok részére írt tankönyvben, amit a kir. ügyész urnák is szívesen bocsátok rendelkezésére; hátha ennek alapján jobb véleménynyel fog róluk lenni. Meglepetésemre a következő dolgok vannak e tankönyvbe foglalva. Azt mondja:

„Büntetendő cselekmények“ melyek a vasúti szolgálatban alkalmazottak által követhetők el.” Egész pontosan olvasom: „A büntető törvénykönyv 438. §-a szerint 2—5 évig terjedhető fogházzal büntetendő azon vasúti hivatalnok, vagy szolgálta, aki bármely szolgálati kötelességének megszegése által a vaspályavonalon vagy annak közelében levő személyeket vagy árukat a vaspálya által való megsérülés vagy megrongálás veszélyének teszi ki. Vasúti alkalmazottnak, hivatalnok vagy szolgának tekinthető mindenki, aki az arra hivatott

vaspálya-igazgatási közeg által állandóan, vagy ideiglenesen valamely szolgálati kötelezettség teljesítésére alkalmaztatott, történjék bár a szolgálat elvállalása akár hivatali eskü alapján, akár pedig bármely más formában.”

Azon körülmény, hogy az illető alkalmazott a máv. vagy magánvasúti szolgálatban van, nem tesz különbséget, se a törvény szerint, se e tankönyv szerint, se az eddigi gyakorlat szerint. Ez megdönthetetlenül úgy áll. Nem a közhivatalnoki minőség, hanem a forgalom biztonsága szempontjából, ez pedig úgy az állami, mint a magánvasutaknál irányadó. Ha valaki pld. a szent-endrei vicinálison kitorí a nyakát, az ép oly szerencsétlenség, mintha azt a budapesti pályaudvaron tenné meg. Az ügyész úr pedig csak nem fogja azt mondani, hogy a magánvasutak alkalmazottja is közhivatalnok. A fentiek alapján, ha bérbe adjuk a vasutast, mint Joanovitsot, akkor magánalkalmazott lesz, ha pedig megveszik, mint megvették már egyszer, akkor minden újabb eskü nélkül közhivatalnok lesz? Vagy mint Lorber József, aki soha esküt nem tett, rá nem lehet mondani, hogy esküszegő.

De olvasom továbbá: „az nem tesz különbséget, hogy az illető alkalmazott ideiglenesen vagy állandóan szerződött vagy az előírt vizsgát letette-e vagy sem. A döntő momentum a büntetőjogi beszámításra nézve, a szolgálat elvállalása és az azzal való megbízatása. A büntetendő cselekmény a Btk. 438. §-a szerint a forgalom veszélyeztetésében áll és pedig valamely szolgálati köteleesség megszegése által.” Az ügyész úrnak erre már meg van előre a felelete. „Jelen esetben a döntő súlyt a szolgálati köteleesség megszegésére kell fektetnünk, mint amire a vasúton, vagy annak közelében levő áruk veszélyeztetése visszavezetendő, természetesen mint minden büntetendő cselekménynél a cselekmény és az eredmény közötti okozatos összefüggésnek kell fenforognia. A szolgálati köteleesség megszegése tehát, ha a veszélyeztetés tényleg bekövetkezett, büntetendőnek tekintetik akkor is, hogy ha a vasúti alkalmazott a lehetőségét annak, hogy a veszélyes eredmény bekövetkezik, előre nem láthatta.” Tehát e két körülmény, az áruk és személyek, a vasút és tárgyainak veszélyeztetése, vagy sérülése és a

szolgálati kötelesség megszegése között ok és okozati összefüggés van. Ha e dolgok bekövetkeztek, akkor ez alapon kell őket vádolni.

Azt mondja továbbá a tankönyv: „A kötelesség alatt, amely az idézett §. szerint büntetendő, azon kötelesség értendő, mely a szolgálati utasításokban és a szabályzatokban van megalkotva.“ De nem az a kötelesség, amelyet a kir. ügyész úr képvisel, hanem ami itt le van fektetve. A vasutasok tehát azt tekintik szolgálati kötelességnek, ami az ő szolgálati szabályzatukban elő van írva. Tessék tehát megmondani, követtek-e el ezzel ellenkező cselekményt vagy sem.

„A vasúti szolgálattal összefüggő mindazon eljárás, melyet az alkalmazottak elmulasztanak, büntetendő, tehát nemcsak azon szolgálati mulasztások, melyeket valamely írott vagy szóbeli utasítás az alkalmazottnak kötelességévé tesz, hanem büntetendő az oly szolgálati eljárás elmulasztása is, mely eljárást az alkalmazott részéről észszerűleg és a szolgálati alkalmazásból kifolyólag alkalmazni kell. A szolgálati kötelesség megszegése állhat akár szabályellenes cselekvésből, akár a szabályszerű eljárás elmulasztásából, a tényálladékhöz azonban mindenesetre követeltetik, hogy a mulasztás a vaspálya-vonaton vagy annak közelében levő személyeket vagy arukat a vaspálya által való megsérülés, vagy megrongálás veszélyének tegyen ki. Ezen eredmény nélkül az utasítások és szabályzatok pusztán figyelmen kívül való hagyása még nem képez kötelességmulasztást a büntetőjog értelmében. A büntetés 2—5 évig terjedhető fogház, melyhez járul még a 442. §. értelmében mellékbüntetésképpen a hivatalból, illetve a szolgálattól való elmozdítás.”

Itt most rátérek a vasutasok közhivatalnoki minősítésére. miután konstatáltam, hogy vasúti bűncselekmény csak a vasúti vonalon és a csak szolgálati szabályzatban előírt kötelesséir elmulasztása által lehet, melyben valaki van, vagy lennie kellene, pl. ha alaki mozdonyát otthagya, vagy a pályaudvarról az egész személyzet elköltözik, mikor őrizni kellene. És ha ezen kötelesség megszegése által az áruknak, vagy személyek-

nek rongálására következik be, ezek között ok és okozati összefüggés van. Tehát, ha még pusztán közhivatalnokok lennének is, azon egyszerű tény, hogy ok állomáshelyükről elutaztak és oda vissza nem tértek, szolgálati szabályzatukban elő van írva, hogy annak következménye lehet az, hogy őket fel kellett volna szólítani, vagy lehet a következménye az is, hogy el fogják őket csapni és magánjogi perrel akkor kártérítést nem lehet követelni, de nem következménye az, hogy ők büntetendő cselekményt követtek volna el. Ne akarjon tehát a t. kir. ügyész úr vasutasabb lenni a vasutasnál, pápább lenni a pácánál.

Tek. kir. Törvényszék! Bemutattam a vasutasok tankönyvéből, hogy az ő felfogásuk az ügyész úréval egészen ellentétes, valamint azt is, hogy a vádlottak a 435. és a 441. §§-ok értelmében sem büntetendők. A közhivatalnoki minőség tekintetében ismét ebből a tankönyvből idézem a következőket: „Miután a vasúti alkalmazott általában közhivatalnoknak nem tekinthető, ennél fogva reá általánosságban a büntetendő törvénykönyv 43. fejezetében foglalt hivatali büntettek és vétségek sem alkalmazhatók.” A büntető jog értelmében a vasúti szolgálati személyzet általában nem tekintetik közhivatalnoknak, habár a magyar kir. kúria végzésileg kimondotta az államvasúti hivatalnokokra nézve azok közhivatalnoki minőségét a büntetendőség szempontjából. Ezen döntvény szerint a királyi állami kezelés alatt álló vasutaknál alkalmazott hivatalnokok vagy szolgák ezen minőségükben és szolgálati úton kezeikhez jutott pénznek vagy értéknek elsikkasztása által hivatali sikkasztást követnek el. Tehát az 1881. XXVT. t.-c. alapján és ebből folyólag, de nem a büntető törvénykönyvből folyólag minősíthető hivatali sikkasztásnak. Itt van a következő pont, amely a közhivatalnoki minősítésről szól, de csak az egyes funkciókra nézve a védelem és a biztonság szempontjából azt mondja: „miután azonban a vasút a vasútüzlet biztonságára vonatkozó büntetőszabályok részben hatálytalanok lennének akkor, a vasúti szolgálati közegek mint az üzleti kezelésnek integráló elemei, erőszak és megfélemlítés ellen nem védetnének, ennél fogva a

büntető törvénykönyv 166. §-a a vasúti közegeket ugyanazon védelem alá vette — habár ezek közhivatalnoki minősége a büntető törvénykönyv egyéb rendelkezéseiben kimondva nincsen is — mint a hatósági közegeket.” Tehát csak a büntetőjogi védelem szempontjából tekinthetők közhivatalnokoknak. Felsorolja azután, hogy hatóság elleni erőszak büntetett követi el, aki a közforgalomban lévő vaspályák stb. személyzetét kötelességük végrehajtásában erőszak vagy veszélyes fenyegetés által akadályozza stb. A büntetendőségre azt mondja: A büntetendőségre nézve előfeltétel a hivatalos szolgálatban való eljárás. Hivatalon kívül a szolgálati személyzet mint hatósági közeg, védelemben nem részesül. Az egyenruha és a szolgálati jelvények viselése a szolgálati eljárásban való eljárást vélelmezni, mely védelem ellenében a vádlott tartozik bizonyítani. Mihelyt a szolgálati közeg befejezte hivatali működését, átlételeben elkövetett erőszak vagy akadályozás nem képez hatóság elleni erőszakot. A hatóság elleni erőszak csak akkor követhető el, ha a szolgálati közeg hatáskörébe tartozó ügyben jár el. Hatóság elleni erőszak nem forog fenn, ha az erőszakoskodás oly szolgálati alkalmazott ellen történt, kiről nem volt feltételezhető, hogy a hatósági funkcióval van megbízva.

Végre még egy tételt idézek: miután a vasúti alkalmazott egyáltalában közhivatalnoknak nem tekinthető, ennél fogva reá általánosságban a büntető törvénykönyv 42. fejezetében foglalt hivatali büntettek és vétségek sem alkalmazhatók. Így a hivatali hatalommal való visszaélés esetén is, ha azok vasúti hivatalnokok részéről követték el, nézetünk szerint nem ezen fejezet, hanem a magánosok elleni erőszak büntette f's vétségének szempontja alá esnek. Ezzel szemben azt akarom bizonyítani, hogy a kir. törvényszék e szerint lenne köteles Ítélni, mert ez nem jogforrás, hanem tény, ténybeli adat és arra vonatkozik, hogy a vasutasokat úgy tanítják, tehát ez az ő tudatuk. Ők sem azt, hogy ők közhivatalnokok, sem azt, hogy a szolgálati utasítással ellentétes dolgok büntetendők, nem ismerik. Ha tehát a kir. Törvényszék arra az álláspontra helyezkednék is, hogy a vasutasok ezzel ellentétben büntetendő dolgot követték el, ez a tény, ez a körülmény tekintetbe veendő.

Én azonban ismételten állítom, hogy a vasutasok a büntető törvénykönyv 39. fejezetébe ütköző bűncselekményt el nem követtek, nem követtek el azért, mert szolgálati kötelezettségeiket meg nem szegték, mert semmi olyan következmény, mint amilyent a büntetendő törvénykönyv előír, te nem következett, bizonyítás és vizsgálat tárgyát nem is képezte. Külön-külön minden egyesre kellene tehát megállapítani, hogy a 438. és 441. §. alá eső cselekményt követtek-e el, mikor és hogyan követték azt el, mi lett ennek a következménye.

Bizonyítom azt is tek. kir. Törvényszék, hogy közhivatalnokoknak száz és ezer esetből kifolyólag sem tekinthetők, sem a 461., sem a 480., sem a 481. §§-ok szerint. Lehet pl. közhatósági ügykörből folyó megbízatása a bakternek, a bábának vagy a sintérnek akkor, amikor rendőri szolgálati körében jár el, vagy köztisztviselőnek tekintetik a védelem szempontjából, ha ellene támadást intéznek, vagy közhivatalnokként büntetendő, ha közpénztárból közpénzt sikkaszt el. Más esetben azonban nem. A szolgálatból való kiállítás más, a szolgálatihely otthagynya megint más, a vissza nem térés megint más. Lehet ezen az alapon fegyelmi eljárást indítani, de büntető eljárást csak a 435. és 441. szakaszok alapján csak egyesek ellen lehet azon címen, hogy ők a vaspályát, mint közvagyon, rongálásnak tették ki. A sztrájk azonban mint büntetőjogi fogalom, nem existál ebben az esetben. A 481» §-t, tek. kir. törvényszék, sohasem alkalmazták a vasutasokra, pedig a mióta a büntető törvénykönyv fennáll, ezer és ezer eset fordult elő, hogy valaki a szolgálati helyét ott hagyta; ebben az esetben fegyelmileg el lett mozdítva, aztán tovább semmi* Nincs különbség állami és magánvagyon közt. Lehet a vasutasra nézve különbség rendőri érdekből, a közbiztonság érdekében, de a vasutasokra nézve a köztisztviselői minőségből kifolyólag nincs, mert akkor a magán- és államvasutakat külön kellett volna választani és megmondani, hogy mihelyt az állami vasút megszűnik államvasút lenni, megszűnik az illető vasúti alkalmazottnak köztisztviselői minősége.

A vasút közérdekű, de magánvállalat. A közhivatalnoki minőséget pedig nem a közérdek definiálja,

hanem a funkció és az impérium. Kinevezi pl. a falusi bábát vagy azt a poroló napszámos asszonyt, aki ő felségének szobrát — közvagyon — kiporolja. köztisztviselőnek. Nem köztisztviselő, mert sem a funkció, sem az impériuma nem minősíti annak. Nem köztisztviselő az, aki csak az állami akaratból kifolyólag nem része annak az imperiumnak, de a köztisztviselőket érintő paragrafusok alá eshetik azon minőségéből fogva, hanem csak azon egyes cselekményénél fogva. A vasút nem az állami imperiumban folyó valami, hanem egy kereskedelmi cég, amelynek tulajdonosa lehet az állam vagy más. Mert más, igen t. ügyész úr, az állam jnikor igazgat, amikor Ítéletet mond és kormányoz és más, amikor fuvaroz; kocsis, teherhordó szolgálatot végez. Hiszen akkor minden egyes kocsist közhivatalnoknak kellene tekinteni, aki arra bir megbízatást, hogy ennek a teremnek bútorait hordja el. Akkor minden hordár köztisztviselő, aki az egyik miniszteri épületből átszállítja a bútorokat a másik miniszteri épületbe.

A vasutasoknál tek. kir. Törvényszék a szerződési viszony felmondásra van alapítva. Nyugdíjügyüket Baross Gábor minisztersége alatt — ez egy ténybeli adat — államivá akarták tenni és akkor maguk a vasutasok egyhangúlag kimondták, hogy nem akarják. Az ügyvédi képviselő szempontjából is különböznek a köztisztviselőktől. Az állami dolgokat a jogügyek igazgatósága képviseli, az államvasutakat pedig szerződötetett fiskálisok, ha ezt nem méltóztatott eddig még tudni igen t. ügyész úr, hát megmondom. De van még egy eset. A múlt év április havában interpellációt intéztem — hivatalosan meg van — a kereskedelmi miniszterhez. A magyar államvasutaktól nyert felvilágosítások alapján, hogy őket köztisztviselőknak minősítsék és fizetésüket, nyugdíjigényüket, szolgálati pragmatikájukat ép úgy állapítsák meg, mint az állami tisztviselőké. Ekkor Láng Lajos miniszter úr azt mondotta nekem: „édes barátom, hagyj fel ezzel, az 1868. XXXVIII. t.-c. miatt lehetetlen; a kormányzat az államvasúti tisztviselőket köztisztviselőkként soha sem kezelte, sőt ők maguk is el fognak állani ettől a követeléstől, ha

felvilágosítod őket. A miniszter tehát megmondotta válaszában, hogy nem tekinti őket köztisztviselőknek.

De különben is nyugdíj, fizetési ügy, adóügy, szolgálati ügy dolgában minden tekintetben hátrányban vannak az állami tisztviselők mögött. Amikor arról van szó, hogy fizetést, jogot adjanak nekik, vagy kevesebbet vonjanak tőlük le, akkor nem állami tisztviselők. Ez t. ügyész úr nem igazság. Ha megadják nekik azt, amit az állami tisztviselőknek, ha a büntető törvénykönyv minden tekintetben úgy tekinti őket, mint az állami tisztviselőket és ha lemondanak arról, hogy magyar legyen Horvátországban, a vasút nyelve, akkor elítélhetik ezeket az embereket, de csak úgy ha erre külön törvényt hoznak. A mai törvény alapján akkor sem, de azt, hogy amikor adni kell nekik, akkor nem köztisztviselők, mikor büntetni kell őket, akkor köztisztviselők: az emberi lélek és a társadalom igazsága nem engedheti meg.

Sarlay vádlott nem azon a címen tartóztatott le, mert felbújtó volt azon a szombati napon, hanem mert királysértést követett el. Ha olyan világos lett volna a dolog, akkor Sarlayt be lehetett volna csukni, a 480. szakasz alapján, mert tagja volt a 13.-as bizottságnak, amely működését be is fejezte. Tehát él lehetett volna hurcolni őt a 480. § alapján is úgy, mint a többieket. Ez a 480. §. alá vonása az esetnek tehát utólagos találmány, amelyre az illető szabadalmat kérhet, ha ugyan a szabadalmi hivatal bejegyezi. Én azonban állítom, hogy a tényálladék szerint itt büntetendő cselekmény fenn nem forog.

Ezzel tek. kir. törvényszék a dolog jogi részével végeztem. De nem végeztem a dolog társadalmi részével, amelyet A következőkben vagyok bátor előadni: Ezek a vádlottak tek. kir. törvényszék, nem a maguk érdekében harcoltak. Nem tartoztak az elámított vasutasok alsó részéhez, akiből a szabadság vágya tört ki, akik a fizetésrendezésnél anyagi előnyöket akartak eléli ni, hanem ők a magasabb osztályhoz tartoztak. Őket anyagi érdek nem vezérelte, hanem odadobták magukat, amint a tanuk vallomása is megerősítette, a vasutasok szövet-

sédéért, hogy a vasutasoknak pragmatikájuk legyen és nehéz: szolgálat ellenében jogokat is kapjanak. Mert a szövetség kérdése sokkal nagyobb dolog volt előttük, mint a fizetésrendezés kérdése. Mert ha 100—200 koronát kapnak is, mai viszonyaink között semmit sem ér, mert az uzorások, a bankok, a ruhavállalatok mind elszedik tőlük, de ha szövetségük van, akkor pénzügyileg is tovább járnak, mert mint nagy testület a maguk kebeléből gondoskodhatnak hitelviszonyaik, lakásviszonyaiknak rendezéséről és ezen a réven sokkal többet nyerne, mint a fizetésemeléssel, az állam minden külön megterhelhetése nélkül. Nem önzően viselték tehát magukat ebben a nehéz helyzetben, hanem becsülettel töltötték be hivatásukat Szükség volt rájuk. Valami bizottságnak kellett lenni. Ha bizonyítják nekem, hogy lehetett volna a vasutasok körében jobb, hozzáértőbb, becsületesebb és lelkiismeretesebb bizottságot megalkotni, akkor háttérbe teszem őket, de addig nem, mert azért, hogy helyükbe kapaszkodó, rejtekükből előre toladó emberek jöjjenek, nem lett volna érdemes lemondaniuk. ők férfiak voltak. Úgy teljesítették kötelességüket, hogy az nekünk, akik tárgyaltunk velük, imponált. Imponált az, amint igazságaikat kimondták, imponált az a belátás, amelylyel a közérdek szempontjaitól soha el nem távolodtak. Mi láttuk ezt, akik ott jártunk köztük, bár közünk nem volt hozzájuk, de lelkiismeretünk kötelezett arra, hogy engedékenységre bíjjuk őket, illetve felajánljuk nekik szolgálatainkat, hogy a tömeget engedékenységre bírják. Mi álltunk ott a sztrájkta nyán, nem pedig a miniszterek és az igazgatók, akiknek kötelességük lett volna odamenni, mert az az államvasúti igazgató azért húzza magas fizetését és azért utazik szalonkocsiban, hogy ha baj van, hogy ha nagy a kár, akkor oda menjen és igyekezzék segíteni a helyzeten. Ilyen nagy sztrájkot tek. kir. törvényszék, nem csinálnak kis emberek, akiknek tevékenysége kis térre terjed ki. Ilyen nagy dolgot nagy emberek, igen magasan álló emberek csinálnak, de aztán a kis embereket állítják oda bűnbakul, ők maguk pedig háttérbe vonulnak, sőt még tanúként sem mernek ide állni. Évtizedek mulasztásai törtek itt ki. De azért, ha el is Ítélik a vádlottakat, méltóztassanak

megnyugodni, azoknak az uraknak semmi bajuk sem lesz, Ludigh tovább vadászik, Kiss János pedig . . .

Elnök: Ne méltóztassék személyeskedni.

Lengyel Zoltán: Úgy állítják ide a vádlottakat, mint országos szerencsétlenséget és hogy a kormánynak érdeme legyen belőle, úgy állítják őket ide, mint bűnösöket. A kormánynak azonban dicshimnuszokat zengenek. Mert ha bűnös van, akkor érdemek is vannak. A kormányzásnak és az igazgatásnak a bűne az, hogy ezek az emberek, akiket lelkiismeretük kötelezett arra, hogy kartársaikért a közérdek szempontjából helyt álljanak, most a vádlottak padján ülnek. Ha válogatni kell az államvasúti karban, tudnék én mutatni embereket, kicsiket és nagyokat, akiket ide tehetnek. De mondok én valamit. Méltóztatnak tudni, hogy azért, mert ezek az urak nem nyalták a felebbvalóik talpát, nagyon sok hiéna leleselkedett mögöttük, aki állásukra, — nemcsak az övékére, másokéra is — pályázott és sietett jelentést tenni a felebbvalóknak. De kérdem, ki érdemli meg inkább azt az állást, az-e, akinek 16 kitüntetése van, mint Sarlay Jánosnak, vagy az, aki utálatos, férfiatlan viselkedésével lappangott a háttérben, hogy állását megkaparinthassa, nem mondom, épen az övét, hanem akárhányét. Ezek az emberek, a vádlottak, megérdemelték pozíciójukat, mert férfiak voltak akkor, azelőtt és azok lesznek azután is. Mégis ide kerültek! Azt mondja az ügyész úr, hogy ez a 13 ember az oka 42,000 ember lelki mozgalmának. Bizony, nagyon szűk gondolkodás, amely egyeseket tesz felelőssé a tömeg mozgalmáért. Hivatkozom itt a francia forradalomra: ki tudja annak tettesét megkeresni. Hivatkozom a magyar szabadságharcra is, amelynek tettesét az osztrákok ép úgy hiába keresték, mint a hogy hiába keresi a kormányzat ennek az esetnek tettesét. Az aradi Golgothára 13-at vitetett az osztrák vérbíróság; kilencet a bitófára, a többit a golyó elé. A vád négyet ezek közül az urak közül mint felbujtót, a többi kilencet mint tettest állítja ide, sőt, hogy teljes legyen a hasonlatosság, Potincát, mint 14-űj, számfelletti vértanút póttartalékba helyezi. Tek. kir. Törvényszék! A közvélemény előtt állunk és elmondhatjuk, hogy azt az elégedetlenséget, amely ezreknek lelkében fogamzik

meg, nem lehet üldözéssel reparálni. A közérdeknek nem az a szempontja, hogy ártatlanok kivégeztessenek, hanem az, hogy a lázongó elégedetlenség a lelkekben megszüntessék. Ezek a vasutasok dicsőségei a tisztviselői karnak az elsőtől az utolsóig, magyarok, kik fegyverrel kezében, nehéz viszonyok közt fentartják és védelmezik a magyarságot ott, ahol mint Vázsonyi Vilmos igen tisztelt védőtársam mondta, csak egy vasúti sín pár köti össze az idegen országot a magyarsággal. Az igen tisztelt királyi ügyész úr tüzzel játszik, mikor egy darab Magyarországot akar kiszolgáltatni a kormányzati taktika ideig-óraig tartó sikerei érdekében. Kétféle igazság van, tek. kir. Törvényszék. Az egyik a paragrafusok igazsága, ahol lehet vitatkozni, mert ezeket a paragrafusokat emberek csinálták, azért, hogy ha tetszik, a hatalmas elnyomhassa a gyengét a társadalmi rend és a közérdek jelszavai alatt. A másik igazság a szívnek és a lelkiismeretnek igazsága, amelyet nem az emberek csináltak, hanem az Isten oltott belénk, s melynek szava egyszerű. Mi szívünkkel, szeretetünkkel, tudásunkkal és lelkiismeretünkkel ezt az igazságot védelmezzük, mert a paragrafusok igazsága is csak addig igazság, amíg ezzel egyezik.

Ezt a befolyásolhatlan lelkiismeret igazságát, a magyar bírói függetlenség igazságát kérjük és várjuk önöktől bíró urak! Nem csak fölmentést, mert az igaz ügynek erre szüksége nincs, hanem a sok szenvedéssel jogtalanul sújtott, letiport vádlottak becsületének és igazságának felmagasztalását.

Eötvös Károly védőbeszéde.

Elnök: A védőügyvédek sorában következik Eötvös Károly.

Eötvös Károly: Nagyságos elnök úr, tek. kir. törvényszék! Betegségem gátolt abban, hogy a tárgyalás kezdetétől végeztéig folyton jelen legyek. Törekedtem azonban a hírlapok közléseiből és barátaim értesüléseiből megismerni a bizonyítást és az egész eljárást, valamint az elhangzott vád- és védőbeszédnek részleteit megismerni. Egyébiránt rövid leszek. Min-

denekelőtt kijelenteni, hogy csatlakozom azokhoz a nézetekhez, amelyeket t. védőtársaim előterjesztettek, csupán az előttem szóló igen t. védőtársam előterjesztésének azon részeihez nem csatlakozom, amelyben ő Mándy miniszteri tanácsos urnák nem tudom miféle munkájára hivatkozott, abban az idézett munkálatban annyi zagyvaságot, fogalmi rendszertelenséget látok, hogy én azt a magam részéről, a védelem szempontjából semmiképpen el nem fogadhatom. Az ügynek sincs szüksége rá. Ismétlésekbe sem óhajtok bocsátkozni, csupán csak egyetlenegy részletre vonatkozólag óhajtok felvilágosítással szolgálni. Nem vázoló a munkaszünetnek természetét, annak jogi és szociális következményeit, de ki kell jelentenem, hogy nem helyeslem, hogy a közvád t. képviselője a munkaszünetiből keletkező sok vagyoni és jogi zavar minden gyűlöletes következményeivel a 13 vádlott sorsát akarja megsúlyosbítani. Nem is hiszem, hogy a közvád t. képviselőjének erre joga lenne: sem erkölcsileg, sem jogilag nincs. A közvád t. képviselőjének minden vádlottal szemben csak annyi joga van, hogy a mit a vádlott in concreto cselekedett vagy tenni elmulasztott, azt adja elő, de a vádlott ténykedését személyes körülményein kívül eső dolgokból vonni hangulatot a vádlottak terhére, ehhez a közvád t. képviselőjének joga nincs és a közvád képviselői ilyen hangulatcsinálási munkálathoz soha sem is nyúlhatott.

No de ezt csak melleleg jegyzem meg. nem terjeszkedem ki erre, csak egyet kell még a történeti igazság kedvéért fölemlítenem. Helyes, vagy nem helyes a 13-as bizottság törekvése, törekvéseinek egyik-másik részlete, ez nem tartozik a kérdéshez. Jót, vagy rosszat cselekedtek-e, meggátolhatták volna-e a kitérést, még ebbe sem bocsátkozom bele, mert hiszen a vád nem ebből áll. Hanem, hogy szándékuk nem volt rossz és belátásuk sokkal bölcsőbb-volt, mint az ország eme fontos ügyei^nek vezetésére hivatott férfiaké, ennek egy-két napon belül, magam is szemtanúja, magam is fültanúja, sőt klasszikus tanúja voltam. Mert én magam is beleavatkoztam az utolsó pillanatban, személyesen a dolgok menetébe, mint olyan férfiú. akinek a közügyek iránt érdeklődni s a közügyek folyását le-

hető rendes mederbe terelni kötelessége. Én nem tőlük kértem felvilágosítást, hanem felkerestem magát, az illetékes miniszter urat éjfélkor, a tisztelet és barátság jogosított fel arra, s tőle kértem információt arra nézve, hogyan áll a dolog, mi a kormány álláspontja, mit kérhetnek jogosan a vasutasok stb. Csak ezután kerestem fel a 13-as bizottság tagjait és érintkeztem velük. Mi történt ezentúl, nem tartozik a kérdéshez, hanetai bizonyos, hogy a következő napon újra felkerestem a miniszter urat s olyan férfiakat találtam ott, akiket nem szerettem ott látni, jobb szerettem volna itt látni. (Derűtség.)

Elnök: Kérem ne menjünk messze a személyes kérdések feszegetésébe.

Eötvös Károly: Békés kilátásról már akkor szó sem lehetett, de illetékesen arról értesültem, hogy a kormány-nak akkor az volt a szándéka, hogy bizonyos katonai rendszabályok életbeléptetésével a forgalmat megindítja s törvényes vagy nem törvényes intézkedésekkel annyi személyzetet összehoz, hogy a nappali vonatok felényire redukálva szabályosan járhasanak, az éjjeli vonatjáratok azonban egyelőre megszűnjenek. Ez volt a kormány-nak törekvése egy vasárnapi napon. Ez volt minden nemes nagyravágyása a kormány-nak, melyre erejét elegendőnek vélte volna az akkori viszonyok között. Én is, mint minden jó polgár és hazafi, éreztem, láttam, hogy ez az óriási baj s akkor ezek az urak, a kormány riasztóan rideg magatartására összejöttek s manifesztumot bocsátottak ki a vasutasokhoz, melyben felhívták őket: bajtársak, baj van; kezdjük meg a munkát, rögtön! így történt s az ország nyugalma, közforgalmi intézményeinek működése ebben a pillanatban helyreállott ezen férfiak jóindulata és bölcsessége következtében s az összes vasutasok nemes és hazafias elhatározása folytán. Pedig a mi bölcs minisztereink nem is álmodták, hogy ez lehetséges volna. Hát az elmúlt dolgok történetének tényállását ennyiben szükséges véltem megállapítani.

Hanem hát áttérek a védelem igazi tárgyára, tek. kir. törvényszék! Én tudom azt, hogy az emberiség fejlődésének történetében voltak olyan korszakok, amelyeket a műveletlen-

ség és butaság korszakaiként ismerünk a világtörténelemben. A mikor a bíróság elé állítottak embereket, egy fogalmi meghatározás miatt, egy szó, vagy egy betű miatt. Akadt egy bolond ember, aki azt mondotta, hogy a föld forog a nap körül, másik azt mondotta, hogy a nap forog a föld körül és ilyen definíció miatt bíróság elé állították az embereket s akadtak ebben az időben, elmúlt korszakok homályos idejében, buta és műveletlen emberek a bírák között, akik elítélték az illető vádlottakat. Közvádló is akadt. (Derülség.)

Hát nagyságos elnök úr, tekintetes kir. törvényszék, a kérdés lényege most is egy fogalmi definíció, hogy köztisztviselők-e ezek az urak, vagy nem. A közvádló úr azt mondja, nem dicsérem érte, hogy „a vád címét a törvénykönyv 480. és 481. szakaszából merítem ellenük, értem ez alatt a közhivatalnoki minőségüket.” Ez a vád, a kérdés tehát az, hogy ezek az urak közhivatalnokok, köztisztviselők-e, értve alatta, hogy állami közhivatalnokok, köztisztviselők-e, vagy nem. Ez egy fogalom meghatározás, ez a logikának, a metafizikának körébe tartozik.

A magyar bíróságot szabályozó alaptörvény, az ősmagyar törvény, mely minden bírónak szívében ott kellene, hogy lakjon; a közvádló hatalom valamennyi tagjának szívében ott kellene, hogy lakjon, azt rendeli, hogy a bíró köteles eljárni az ország törvényei szerint, azután pedig a törvényesen kibocsátott és kellőképp kihirdetett rendeletek szerint s a törvényes jogszokás szerint. Tehát, Magyarország alkotmányos bíráinak más szempont szerint eljárni nem szabad, se Mándy, se Aristoteles, se Hieronymi, se Tisza István szerint, mert a magyar bíróságnak csak e három alapon kell és szabad eljárnia. Mint-hogy pedig a közvádló királyi ügyész olyan törvényt felmutatni nem tud, amely ezeket a vádlottakat az állam köztisztviselőinek határozottan megállapítaná, sem olyan törvényesen kibocsátott törvény vagy rendelet nincs, mely a köztisztviselői minőséget ellenmondhatatlanul megállapítaná, sem pedig olyan törvényerejű szokást felmutatni nem képes; úgy a kúriának se 52, se 152. rendelete se nem törvény, se nem törvényerejű szokás, melyet ilyennek kijelölt, ennél fogva itt kétsége-

len bizonyosságúnak tekintem bíróilag azt, hogy ezek a vádlottak állami köztisztviselőknek nem tekinthetők. Ráfogni lehet igenis a vita anyagául, magát a kérdést homályossá tehető érveket felhozni lehet úgy is, úgy is, de filozofálás alapján t. közvádoló úr senkit büntetni nem lehet. Mert a fogalom meghatározás pusztán az elmék játéka, sokszor nem is a bölcs elmék játéka, az a szenvedés pedig, melyet egy büntetőjogi ítélet maga után von az életben, az élet örömeiben és javaiban való pótolhatatlan sértés s azt pusztán „elméleti okoskodás alapján valakinek fejére ráidézni, rákényszeríteni nem szabad. És ha megengedem is, hogy kétség áll fönn, de nem engedem meg, hogy törvény, vagy törvényes rendelet igazolná a vád álláspontját, nem engedem meg tehát, hogy a dologban kétség volna. De ha volna is kétség, még az esetben is a vádlottak szabadságát kell tiszteletben tartani. Ez az igazság, ami ezzel ellenkezik, nem igazság s én az igazság kimondását várom a tek. kir. törvényszéktől. (Élénk éljenzés.)

Elnök: Miután az idő előrehaladt, a tárgyalást holnap d. e. 11 órakor folytatjuk, kérem a védő urakat, sorban mint a vádlottakat, hogy ebben az időben pontosan megjelenni szíveskedjenek.

A tárgyalás vége este 7 órakor.

VII. nap, június 10-én délelőtt.

RácZ Dezső dr. védőbeszéde.

Védőbeszédet nem kell tartanom, miután a közvád Potincza Lajos védencem ellen elejtette a vádat. A közvád t. képviselője Potincza Lajost, aki a 13 vádlottal egyidőben letartóztatva és 11 napig vizsgálati fogságban volt, most pedig immár nyolcadik napja üli a vádlottak padját, egyszerűen egy száraz kijelentéssel, úgyszólván egy kézlegyintéssel elereszti. A miként a vádlevelemben nem sokat törődött az ügyész úr azzal, hogy mivel indokolja meg vádját, akként mellőzi most is megmondani a védelejtés indokait. A vasúti műnyelvet akarja itt inaugurálni az ügyészségi praxisban,

csupán annyit mondván Potinczára: „Mehet!” Igen ám, de a mi szolgálati rendtartásunk 215. §-a határozottan megköveteli, hogy a vádelejtést az ügyész indokolja és a törvény indokolásában ennek értelme akként van megállapítva, hogy ez által a vádak könnyelmű emelése és elejtése megakadályoztassék. A másik kérésem a vádelejtéssel kapcsolatban odairányul, hogy miután védencem tizenegy napi vizsgálati fogság és nyolc napos főtárgyalással épen eleget szenvedett az ügyész úr próbavádjáért, amelylyel szemben különben egyéb igényeit fenntartani kívánja, a bűnvádi perrendtartás 241. §-a alapján kérem a tek. kir. törvényszéket, hogy már most, az ítélet bevárása nélkül végzésileg határozzon és védencem ellen vád hiányában a bűnvádi eljárást beszüntetettnek nyilvánítani méltóztassék,

Győrffy Gyula dr. védőbeszéde.

Dr. *Győrffy Gyula*: Érzem és tudom, hogy ma, a tárgyalás nyolcadik napján igen nehéz a helyzetem, mert kifáradt a figyelem és fogytán van a türelem, midőn épen türelmet kérek és figyelemre appellálok. Azonban midőn ennek dacára védelmemet mégis előterjesztem, védencem perjogi érdekén kívül egy magasabb kötelességnek is engedelmeskedem, merítem pedig ezen magasabb kötelességet azon hagyományokból, melyek Zsigmond király óta, bizonyos, a közszabadságot érintő ügyek ben a magyar védőre szorulnak. S hogy erre az alkalom e bűnperben most elérkezett, arról meggyőzött engemet a főtárgyalásnak minden adata, minden bizonyítéka s ezek alapján: meggyőzött a hivatalból emelt vád. Mert az kétségtelen, tek. kir. Törvényszék, hogy a midőn a kir. ügyész úr a 13-as bizottság tagjait mint közhivatalnokokat vádolja, az ők személyében tulajdonképen 40,000 vasutas ellen emelt vádat és a magyar társadalomnak nemcsak számban, de szellemileg és erkölcsileg oly hatalmas testülete áll vád alatt, melynek magas értékéről a múltban, egészen a sajnálatos munkaszünetig, maga a vádló kir. ügyész úr is a teljes elismerés hangján emlékezett meg. Vádlottak és ő bennük a 40,000 vasutas, egyúttal szabad állampolgárok is, nemcsak szerződött alkalmazottak. A vád te-

hát nemcsak a vádlottakat, de édes mindnyájunkat közlelről érdekel, mert a közszabadsági jogok vannak a vádban megtámadva, vagyis mindnyájunk közös érdeke, az enyém úgy, mint a kir. ügyész úré és a vasutasoké úgy, mint minden polgáré; mert mindenki, tehát a kir. ügyész úr is, a vasutasok is, mindnyájan: egyéni szabadságunkat, egyéni, magánhivatali jogaink oltalmát, kötelességeink tartalmát abban a közszabadságban találjuk és leljük fel, amelyet a kir. ügyész úr a büntető bíró elé idézett és elítéltetni kér. Természetes tehát, hogy az a hagyomány, amely a magyar védőt a századok folytán hasonló helyzetekben mindig a megalkuvás nélküli kötelesség teljesítésére szorította. az a hagyomány minket ma is helyünkön talál s ahhoz hotelének ma sem lehetünk. Kénytelen vagyok tehát a váddal, annak dacára, hogy védőtársaim azzal nagy terjedelemben és széles mederben foglalkoztak, mégis szembe szállani, mert kitűnő védőtársaim minden jelességük dacára, a vád által érintett kérdéseket ki nem meríthették. Hiszen a közszabadság ügye Magyarországon nem fordulhat meg csupán a 13 védőn, ahhoz az egész nemzetnek van és kell, hogy szava legyen, ha megtámadtatik, a védelemben mindnyájunknak részt kell venni. Az előttem szólott jeles jogászok után azonban nem fogok azzal a kérdéssel bővebben foglalkozni, hogy a vádlottak követtek-e el egyáltalában oly cselekményt, mely a büntető törvénykönyv értelmében büntetendő cselekménynek volna minősíthető. Mert feltéve, ha mind az állana is, amit a kir. ügyész úr állit és ha minden úgy állana is, a miként a vád állítja és ha a kir. ügyész úr által felhívott bizonyítékok a főtárgyalás során nem fordultak volna egyenesen mind egytől-egyig a vád ellen, akkor is mind védőtársaim kimutatták, a vádbeli cselekmény a büntető törvénykönyv hatályán kívül esnék s nem képezne büntetendő cselekményt akkor se. A kötelesség nem teljesítésének ténye vádlottakkal szemben nem képezhet büntetendő cselekményt, még pedig egy lényeges oknál fogva. Ugyanis a bizonyítás világosan minden kételyt, félremagyarázást kizáró módon kimutatta, hogy ha volt vádlottaknak valamilyes kötelessége a munka és szolgálatot adó államvasutakkal szemben, úgy ők annak teljesítését meg nem

tagadták. Egyik. Faludy állomásfőnök áthelyeztetvén, állomását utódjának átadva, de új állomását még el nem foglalhatta, védencem, Kacsó Gyula szabadságon volt. Kettő felfüggesztett, másokat a rendőrség és katonaság zárt ki állomáshelyeikről; a vidékiek, fiumei és zágrábiak pedig a forgalom szünetelése miatt egyáltalán nem léphettek szolgálatba, mert nem juthattak állomáshelyeikre. Tehát egy óriási és aggályos hallucinációnak kell tekintenem, midőn a kir. ügyész úr mégis a vádlottak kötelességzegéséről álmadozik. A kir. ügyész úr azonban vádlottakat ezenkívül még a felbujtás vádjával is terheli. Azonban ahhoz, hogy valaki felbujtó lehessen, felbujtót is szükséges; kell tettes, aki a felbujtás értelmében a bűncselekményt elkövette legyen. De a kir. ügyész úr semmiféle formában nem állított a bíróság elé tettet, nem állított oda senkit, akit a vádlottak együtt, vagy valamelyikük valamire egyáltalán felbujtottak volna. És ha állított volna, akkor is tek. kir. törvényszék a tettes, annak cselekménye és a felbujtó között szükségképpen meglévő okozati összefüggést kellett volna bizonyítani; azaz bizonyítani kellett volna, hogy a tettes a büntendő cselekményt a felbujtónak arra irányzott bujtogatása következtében követte el. A kir. ügyész úr ezen kötelesség elől — nem mondom genialis fogással, én genialitást csak a jóban ismerek el — hanem ügyeskedéssel, úgy akar kitérni, hogy a vasúti forgalom megszűnését büntetendő cselekménynek minősíti, természetesen egyedül ő, ki erre épen annyi illetékességgel bír. mint akár én s midőn úgy terem egy bűncselekményt, akkor tettesként a 40,000 vasutast jelöli meg, kik a vasúti forgalmat megszüntették. Hát akkor miért nem állította büntető bíró elé valamennyi vasutast? Micsoda jogi lelkiismeret az, hogy oly bűncselekményért, melyet elkövet 40,000 ember, kiket a vádhatóság személyenként bíró elé állíthat, csupán 13-at birtak tömlöcbe juttatni. Ez is jogérzet? Ez is jogbiztonság? Vagy a 13-inál csak szerencsét próbál s ha sikerül őket elítéltetni, akkor sorra veszi mind a 40,000 embert? Ez is erkölcs? Ám ne vizsgáljuk a vádnak emez ethikai tartalmát és fogadjuk el komolynak, ami pedig egy csúnya fogás, hogy a 40,000 vasutas az a tettes, mely a felbujtás megállapítására szükséges.

A főtárgyalás során egyetlen oly adatot sem produkált a kir. ügyész úr, mely azt bizonyította, vagy valószínűsítette volna, hogy a vádlottak, vagy azok valamelyike a forgalom megszüntetésére a 40,000 vasutast, vagy azok közül bár egy éjjeli őrt felbujtottak volna. Ellenkezőleg, minden bizonyíték, minden adat, minden tanú, sőt a keresk. miniszter viselkedése is, a tények és a köztudat igazolják, bizonyítják, hogy a vádlottak voltak azok, akik, midőn a vasúti forgalom váratlanul megszűnt és a fővárosban összegyűlt vasutasok minden szervezet és vezetés nélkül, a csaknem lázadásig fokozódó ingerültség és elkeseredés hatása alatt állottak s a minisztertől és kormánytól kezdve, mindenki elveszítette fejét, s a midőn a vasutasoknak igazgatóságuk nem volt s vezetőik megszöktek, akkor vádlottak voltak azok, kik önmegtagadással és férfias kötelességérzettel vállalkoztak arra, hogy a tömeg vezetését átvegyék, a tömeg jogos elkeseredésének kitörését megakadályozzák és a tömeg magatartását, a világ bámulatára méltó módon a rend és törvények tiszteletének korlátain belül mindvégig megtartsák, dacára az őket ért minden insultusnak a hatóságok részéről, ők voltak azok, kik az összegyűlt vasutasokat igazgatták néhány napon át és ők voltak, akik a kormány és keresk. miniszter számára lehetővé tették az érintkezést a tömeggel, mert ha ők nincsenek, a kormány a vasutasokkal nem is tárgyalhatott volna. Mert ne feledjük, a tárgyalásokat a kormány kezdeményezte, annak volt szüksége az érintkezésre, mikor 500 vasutas botrányos letartóztatásával a vasutasokat a remélt terrorizálás helyett, már a végsőig ingerelte volt és a komoly következményektől félnie kellett. (Mozgás.)

Pedig a vasutasoknak csakugyan nem lett volna szükségük a 13-as bizottságra, sem a miniszternek. Hiszen valóságos törvényt a vasutasok vezetésére, igazgatására és kormányzására, egy eleven intézményt állított, a m. kir. államvasutak igazgatóságát, melynek törvényes feladata az is, hogy a vasutasok ügyeit a kormánynál közvetítse, nemkülönben a kormány akaratát és óhajait a vasutasokkal. Hát ez az igazgatóság hol volt az egész mozgalom alatt, ki látta valahol, ki halott róla? Mintha a föld nyelte volna el még emlékét is, úgy

nem tudott róla senki, még a miniszter sem, mert hiszen külön félhivatalos közeget keltett Vöröss László személyében beállítani, hogy legyen, aki az igazgatóság helyét pótolja a miniszter és vasutasok között. Nos, tek. kir. törvényszék, ha e szomorú és szánalmas mozgalomban volt valaki, aki az államvasutak forgalmának szolgálatában kötelességét súlyosan megszegte és nem teljesítette, úgy az minden bizonyíték és a köztudat szerint a m. kir. államvasutak igazgatósága volt. Pedig ez az igazgatóság valóságos és címzetes miniszteri tanácsosokból áll, kik tehát valóságos közhivatalnokok, hát ezeket a kir. ügyész úr miért nem állítja a büntető bíróság elé, mert ha valakit, úgy ezen intézmény közhivatalnok tagjait terheli a legsúlyosabb felelősség, kik hivatali kötelességüket lelkiismeretlenül cserbe hagyták.

De mondom, tok. kir. törvényszék, a vádnak a közönséges büntetőjogi mérlegelés tárgyát képező cselekményekre vonatkozó részével védőtársaim alaposan végezvén, azzal nem foglalkozom, „hanem rátérek a vádnak gerincét képező, a közszabadságot felforgató részére, arra, hogy váljon a vasutas közhivatalnok-e, vagy sem?

Sietek kijelenteni, hogy e tárgyiján védőtársaim és barátom Vázsonyi Vilmos óriási szorgalommal összegyűjtött minden jogforrást, amit e téren a tételes törvények, törvényerejű rendeletek, legfelsőbb bírósági határozatok és a vasutak szabályzatai tartalmaznak és egy megbecsülhetetlen anyaggyűjteményt adott a magyar jogászvilág kezébe, mely eddig úgy ismeretlen volt. De b. barátom nem csak anyagot gyűjtött, de nagy jogászi tudással fényes szónoklatban fel is tárta azt, amit a források tartalmaznak.

Számomra tehát csak az maradt fenn, hogy a tételes jogból levonjam a további következményeket; és itt tiszteletreméltó védőtársam, Vázsonyi Vilmos barátom nem fogja tőlem rossz néven venni, hogy egyik jogi definícióját a magam felfogása szerint rektifikálok, azért, mert a valóságos következmény helyesen csak úgy lesz levonható, ö ugyanis bizonyítása kiindulási alapjául a vádlottak azon tudatát vette, hogy vájjon tudták-e ők, hogy közhivatalnokok: igen, vagy nem? Hát én meg-

fordítom és a kérdést úgy állítom fel, mert törvény szerint nem is lehet másként, t. i. szabad-e, lehet-e a törvényt nem tudni, vagy rosszul tudni ebben az országban valakinek, legyen az bíró, legyen az ügyész, legyenek a vádlottak, vagy legyen az bárki? Nem szabad, nem lehet a törvényt nem tudni, sőt mindenki köteles jól és helyesen tudni. Az azután egészen mellékes, hogy valaki valóban tudja-e vagy nem a törvényt, mely azt parancsolja, hogy minden állampolgárnak minden kihirdetett törvényt, vagy törvényerejű rendeletet kötelessége tudni; vagyis minden kihirdetett törvény vagy azzal egyenértékű szabály vagy rendelet úgy tekintetik, mint köteles köztudat. Hyen köteles köztudat tárgyát képezik a nyilvánkönyvi és a cégbejegyzések. Aki ezen köztudattal ellenkezőt tud: a következményeket ő viseli. És ha büntetendő cselekményt követ el, a köteles köztudattal ellenkező, vagy helytelen tudása, vagy teljes tudatlansága őt nem mentesíti. A vádlottak tehát nemcsak nem tudhatták, hogy ők közhivatalnokok, hanem őket és minden állampolgárt, köztük a kir. ügyész urat is, az ellenkezőre tanították összes tételes törvényeink; tudniillik arra, hogy ők nem közhivatalnokok. Egészen közönyös, hogy tényleg tudták-e vagy sem, de kötelesek voltak tudni, hogy nem közhivatalnokok és pedig erre tanította őket kötelező törvény erejével a magyar kir. államvasutak cégjegyzése; a törvényhozás összes tételes törvényeiben, nevezetesen a minősítési törvény, a köztisztviselők és állami alkalmazottak és szolgák nyugdíjtörvénye, a büntető és kereskedelmi törvény, a közutakról szóló törvény, a köztisztviselők fizetésrendezési törvény stb. a végrehajtó hatalomnak törvényes hatáskörébe kiadott törvényerejű rendeletei és határozatai, melyek mindnyájunkat egyaránt ugyanazon tudásra köteleznek, tehát a kir. kúriát is, mely ugyancsak köteles tudás alapján tartozik ítélni. És amennyiben arról tudomást vettek, erre tanította ki őket, a törvényeket ugyanezen tudás alapján alkalmazó közigazgatási bíróság ítéletei, határozatai. Így tudta és tudja az államvasutak igazgatósága is, mert az alkalmazottjaira nézve kiadott és kötelező összes szabályzatok és intézmények a vasutasokról, mint egy magánvállalat tisztviselőiről és nem mint közhivatalnokokról intézkedik,

kiket felmondás melleit elbocsáthat s viszont tudni tartozik, hogy tisztviselői felmondással vagy a nélkül, de tetszésük szerint hagyhassák ott a szolgálatot. Az államvasutak igazgatósága is beadványaiban tisztviselőiről, mint nem közhivatalnokokról beszél.

Ezek oly tények, tek. kir. törvényszék, amelyekről akár szerzett valaki tudomást, akár nem, minden állampolgárnak egyaránt tudnia kell. Ezzel ellenkező tudata csak a kir. ügyész urnák van ebben az országban; no meg állítólag egy kúriai döntvény is támogatja ebbeli tudását. Ez az 58. számú döntvény. Nem vagyok arról sem meggyőződve, hogy a kérdéses döntvény alapját képező esetben ugyanazon kérdés képezte eldöntés és Ítélet tárgyát, mint amiről itt van szó, mert a kir. kúriáról nem tételezhetem fel, hogy ő a tételes törvénnyel és törvényerejű rendeletekkel ellenkező tudás által vezettethetné magát ítéleteiben. De ha mégis úgy volna, akkor az egy jogi tévedése volna a kúriának, mely senkit sem kötelez, sőt arról a feleken kívül még az alsóbb bíróságok sem kötelesek tudomást venni, még kevésbé az abban kifejezésre jutó tudást alkalmazni. Egyébiránt független magyar bíróság előtt szükségtelen fejtegetnem azt, hogy a kir. kúriának a tételes törvényt alkalmazni kötelessége, de nincs joga és hatalma a tételes törvényt Ítéleteiben sem megváltoztatni, sem módosítani. És ha tévesen dönt, az lehet sajnós és sérelmes a feleknek, de nem lehet irányadó szabály. Hogy a kir. ügyész urnák irányadó. azt értem, mert hiszen számára más forrás nem létezik, de más mentség sem. Mert mélységes megdöbbenést okoz az, hogy egy bíróság minden tételes törvény ellenére, megengedem tévedésből, de mindenesetre hatáskörének túllépésével oly minősítést állapítson meg, mely 40.000 embert egyszerre közhivatalnoki hatáskörbe juttatván, a törvényhozó kifejezett akaratára ellenére azokat súlyosabb büntetőjogi felelősség alá kényszerítse, az állam egy magánvállalatának jellegét közjogivá változtassa át és azzal szemben az állampolgárok szabad érintkezését és egyenlő jogát egyszerűen megsemmisítse. Mert a tételes törvények szerint eddig úgy tudtuk, hogy a fuvarosnak és a fuvarozónak, mint üzleti feleknek egyenlő jogaik

vannak. Ha a kúria döntvénye emelkednék törvényerőre, úgy a fuvaros magy. kir. államvasutak hatóság lenne, személyzete hatósági közegek. És mi lennének mi fuvarozók ezen hatóság és hatósági személyekkel szemben, üzletfelek? Dehogy, egyszerűen közönséges alárendelt személyek, kik a saját fuvarosukkal üzleti dolgaikat ezentúl vagy panasz, vagy kérelem és hatósági idézések formájában intézhetnék el csupán. így pedig üzletet folytatni és lebonyolítani, még ha nem egy döntvény, de a legszigorúbb törvény parancsolja, akkor sem lehet.

Minden szállító és utas állandóan annak a veszélynek volna kitéve, hogy midőn mint üzletfél saját érdekeit védné, a másik ellenérdekű üzleti felével s annak alkalmazottaival szemben már nem volna egyenjogú fél. bizonyítékai a köz* hatósági határozatokkal szemben mit sem érne és minduntalan hatóság elleni erőszakot követne el. Ám ily körülmények között a külföld egyetlen állama se léphetne velünk kereskedelmi szerződésre sem, mert saját alattvalóit egy kultúrállam sem szolgáltatathatná ki ily védtelenül a másik állam kényének és erőszakosságának. Ezek voltak az okai annak, hogy a törvényhozás az államvasutakat közhatóságnak, alkalmazottait közhivatalnokoknak nem minősítette és nem is fogja annak minősíteni soha. Már most elképzelhető-e, hogy egy ily nagy állami érdek és törvényhozási raisont a kúriának egy téves felfogása halomra dönthetné. Ha tehát a m. kir. államvasutak valamely kötelességet megszegnek, úgy azt nem az állammai szemben szegik meg, hanem annak egy üzleti vállalatával szemben, melynek ezen jellegét sem a kir. ügyész úr, sem a kir. knria kedvéért a magyar törvényhozás jövőre sem fogja soha megváltoztatni.

Mindezekkel ellenkező tudatról számol be a curia 58-as számú döntvénye. Én nem vagyok arról meggyőződve, hogy e döntvény fedi-e a mostani esetet: igen vagy nem, de ha e döntvény csupán közhivatalnoki jellegről beszél és azt állapítja meg általában, no akkor a tek. kir. törvényszéknek, a magyar független bírónak nem kell magyarázni azt, hogy a curia ezen döntvényénél tételes törvényre nem hivatkozhatott és az is bizonyos és köztudomású, hogy a curiának a tételes

törvényt megváltoztatni semmiféle döntvényével nem áll jogában és hogyha tévedésből még is megcselekedte, úgy az is köztudomású, hogy a curia döntvénye csak azon feleket kötelezi, akiknek érdekében hozatott, de senkit mást az nem kötelez; még a törvényt alkalmazó bíróságot sem, annyira nem kötelez, hogy senkise tartozik arról tudomást sem venni, sőt ha téves a határozat, még a bíróságoknak sem szabad azt tudomásul venni.

A kir. ügyész úr a kir. curia 58. sz. döntvényén kívül még arra is hivatkozik, hogy a törvényhozás az államvasutak pénztárait állampénztáraknak nyilvánította és ebből is megállapítottnak látja az államvasúti alkalmazottak közhivatalnoki jellegét. Pedig ebből épen az ellenkezőt lehet és kell megállapítani, vagyis azt, hogy mivel az államvasúti tisztviselők nem közhivatalnokok, az általuk kezelt pénztárak tisztviselőit külön törvénynyel kellett közhivatalnoki jelleggel felruházni az által, hogy az állam magán üzleti vállalatának a vasutaknál működő pénztárakat állami intézménynek deklaráta. Az államnak más magánüzemeinél ilyen intézkedésre nem volt szükség, mert ezen üzemek tisztviselői, mint állami tisztviselők nevezettek ki, s az ily intézményeket ellátó személyzet, még a legutolsó szolgálta is az illető tárca költségvetésében van felvéve s mint állami tisztviselők s alkalmazottak szerepelnek úgy a minősítés, mint a nyugdíjigényeikre nézve és közmunkamentességük tekintetében. Így van ez a jövedékeknel, a bányászoknál, az erdőüzemeknél, a mezőgazdasági üzemeknél stb. Ezek az üzemek mind magánüzletei az államnak, pénztárakat is kezelnek, de ezen pénztárakat külön állampénztáraknak nyilvánítani soha sem jutott eszébe a törvényhozásnak. Nem is volt rá és nincs is szükség. Miért? meg-súgom a kir. ügyész urnák bizalmasan. Azért nem volt és nincs szükség, mert ezen pénztárakat államhivatalnokok kezelvén, eo ipso állampénztárak. Ellenben az államvasutak pénztárait magántisztviselők kezelik, tehát a pénztárt kellett államnak minősíteni és pedig külön törvényhozási intézkedéssel és a nélkül, hogy közhivatalnoki jelleggel ruháztattak volna fel maguk a tisztviselők, kik e pénztárakat kezelik. Ál-

lampénztáraknak pedig azért kellett ezen üzleti pénztárakat minősíteni, mert azokban nemcsak az üzleti pénzek kezeltetnek, de alkalom adtán állami pénzek is, akkor t. i. midőn az üzemiadások után felesleg van, mely az üzlet tulajdonosát, tehát az államot illeti meg s úgy közpénz; és akkor, midőn az üzletnek pénzre van szüksége és azt az államvasutaknak utalványozza a közadóból a kormány, nem a kereskedelmi, hanem a pénzügyminiszter, az a körülmény tehát, hogy az államvasutak pénztárai a törvényhozás által állam pénztáraknak minősítettek azt bizonyítja, amit a tételes törvények is megállapítanak s ami ellen lázadás nélkül sem a kir. curianak, sem a kir. ügyész urnák fellépni nem szabad, azt t. i., hogy a vasutasok akkor sem közhivatalnokok, mikor pénzeket kezelnek; csak a pénztár állami s ők mint annak kezelői ezen átruházási hatáskörben úgy felelősek, mintha közhivatalnokok volnának. Minthogy pedig az államvasutaknak nincs külön pénztári személyzete, hanem minden tisztviselő alkalomadtán és felváltva időlegesen kezelik az államinak nyilvánított vasúti pénztárt, annál fogva az azt kezelő tisztviselő is csak ily időleges hatáskörben nyert külön törvény alapján köztisztviselői jellegű. Ezek után én még azt az engedményt sem tehetem, mit tegnap védőtársam és barátom Eötvös Károly concedált, hogy t. i. némelyek előtt lehet vitás a vasutasok közhivatalnoki jellege; nem tehetem pedig azért, mert a törvények köteles tudása e tekintetben minden kételyt törvényes parancs alakjában zár ki mindenkire nézve.

Azonban vádlottak védelmére van még egy kötelességem tekintetes kir. Törvényszék azontúl is, hogy a büntetőjogi felelősség alól tisztáztattak. Helyre kell állítani az ő ok nélkül meghurcolt, lábbal tiprott és meggyanúsított erkölcsi integritásukat is. Joguk van hozzá erősen. Mert aminőket 40000 társuk képviselőjében idáig, a büntető bíró elé hurcolták ártatlanul, addig ők és társaik a hatalom esztelen erőszakosságainak védtelenül voltak kiszolgáltatva. Az ők személyében lábbal tiporta a személyi szabadságot, midőn a vasutasokat mint közönséges csavargókat százanként fogdosta össze és csukatta be; az ok személyében lábbal tiporta az alkotmányos polgári

szabadságot, midőn nem engedélyezte a gyűlésüket és úgy elzárta őket a panasz és kérvényezési jogtól s megfosztotta a szólásszabadságtól. S midőn a terrorismus nem használt, akkor velük alkudozásokba bocsátkozott és folytatott mindaddig, tñig eszközt talált, hogy a saját esztelensége által előidézett forgalmi zavart a vasutasok ellenére megindíthatta. Ekkor azután az elkövetett alkotmányértékek miatt felidézett felelősséget az által akarta magáról elhárítani, hogy a vasutasokat bíróság elé hurcolta, hogy elítéltetvén őket, megbélyegezhessenek s úgy saját eljárása igazolást nyerjen. Erre vállalkozott a kir. ügyész úr, de a siker reményének az örömét egy pillanatra sem engedhetem meg. A kir. ügyész úr ugyanis, midőn a haza és hivatal iránti kötelességről zengett himnust, a vádlottak hűtlenségét saját kötelességük iránt akarta kidomborítani. Nos hát én elfogadom a lelkes utalást a kötelesség parancsára, mely egyaránt szól mindenki számára. Ám do ez a parancs magában foglalja azt is, hogy az alkotmány és törvény által rendelt tisztviselőknek, a legalsóbbtól fel a legmagasabbig, hivatalos eljárása által senkinek sem szabad a polgárok egyéni és alkotmányos szabadságát veszélybe dönteni, mert hiszen ezek a polgárok alkotják az államot s minden hatalom, ami van, még a kir. ügyész úré is, ezen polgároktól származik; ezek a hatalmak tehát soha sem fordulhatnak a polgárok ellen. A vádlottak pedig, midőn a kért gyűlés nem engedélyeztetett, csupán polgárok valának és az alkotmány és törvények által védett állampolgári jogukban sértettek meg; a tolonházban és rendőrségen letartóztatott vasutasok szintén polgárok valának, kiknek polgári szabadságát szintén védi az alkotmány. Váljon ők éltek-e vissza a polgári szabadsággal vagy velük szemben sértették meg az intéző hatóságok a kötelesség parancsát? Váljon az államvasutak igazgatósága és a többi hatóságok emlékeztek-e, engedelmeskedtek-e a kötelesség ama parancsszavának, melyet az alkotmány az ők számára is előir s melyről a kir. ügyész úr oly nemes pathoszszal emlékezett meg. (Tetszés).

A vádlottakról azonban a főtárgyalás után ma már bizonyos, hogy ők még saját munkaadójukkal szemben sem sér-

tettek meg semminemű kötelességet, hivatali kötelességet pedig meg nem sérthettek, mert ilyenek nem is tartoznak.

A kir. ügyész úr keresi a mozgalom motívumait s úgy találja, hogy a fizetésrendezés kérdése, mely különben is por-szem a hűtlenséghez képest, melyet hazájuk iránt vádoltak elkövettek, a mozgalom indító oka nem lehetett, azért mondja a kir. ügyész úr, mert hiszen az előző kormányok mit sem törődtek a vasutasok igényével s még sem indítottak mozgalmat, de ez a mostani kormány, jóllehet erejét az obstrukció emésztette, felkarolta a vasutasok fizetésrendezését, tehát ok a mozgalom folytatására nem lehetett. A kir. ügyész úr eme kijelentésénél álljunk meg egy pillantra. Mellesleg jegyzem meg, hogy a kir. ügyész úr az előző kormány terhére tulajdonképpen a mostani részére korteskedik és pedig nem a tények igazságával. Az előző kormány a köztisztviselők fizetésrendezésére vonatkozó javaslatát már a törvényhozásnak is bemutatta, a vasutasokra vonatkozólag pedig és a megyei tisztviselőket munkába vette; de köztudomású, hogy ezeknek törvényhozási elintézését az obstrukció tette lehetetlenné. A mostani kormányt az obstrukció nem bántotta és sietett maga számára széles rétegeket lekötelezni. Mindenekelőtt a köztisztviselők fizetését az előző kormány által megállapított mértékről tetemesen leszállítva rendezte. Hogy ez által az állami tisztviselőket nagyon megbántotta, azzal nem törődött, hiszen azok úgylis biztos szavazók. Nem oly biztosak a megyei tisztviselők, kikre pedig nagy szükség van bizonyos alkotmányos alkalmakkor, (Derűtség) ezek fizetését is rendezte, egyenlő színvonalra emelve az állami tisztviselőkkal. Ezt ugyan akkor is megtehetette volna, ha amazokét nem szállítja le, a minek az utóbbiak is inkább üi ültek volna. Még sürgősebben rendezte a körjegyzők fizetését stb., csak a vasutasokkal nem ért rá törődni, holott éppen ők voltak és vannak a fizetésrendezésre leginkább rászorulva; csakhogy a vasutasokkal törődni nem volt szükséges, hiszen azok mint páriák teljesen uraik kezében voltak és vannak amúgy is. (Mozgás.) Ám a vasutasok azt hitték, hogy midőn mindenkiről gondoskodik az állam, róluk sem feledkezik meg, kikre az állam milliárdos tőkebefekte-

téssel dolgozó legnagyobb üzemét bízták s azt a világ bámulá-
 tára méltó hűséggel kezelik úgy, hogy ez üzem hozza az állam-
 nak egyúttal a legnagyobb jövedelmét is, elérkezettnek vélték
 tehát, hogy magukra tereljék a figyelmet. Hiszen eddigi türel-
 mük is csodálatra méltó, ha azok viszonyait ismerjük. Csalá-
 dos emberek 14 frtos havi fizetésből kénytelenek megélni?
 nyomorogni, s bár testi épségük, életük állandóan veszélyben
 forog, sem éjjel, sem nappal nyugalmat nem élvezhetnek, még
 is kénytelenek e nyomorult fizetésen a haladás reményében
 tengődni. Foglalkozásuk veszélyességénél fogva, a szerencsét-
 len esélyeknek nagyon ki vannak téve és ily esetre sincsenek
 biztosítva sem ők, sem családjuk. Tudom, hogy balesetért az
 államvasutak kártalanítással tartoznak törvény szerint, de
 vérlázító erkölcstelenség és Magyarország szégyene, amint
 velük szemben a törvény által biztosított kártérítési igényük
 kijátszatik. Ugyanis van egy káté, melyet „nem szabad káté-
 nak” hívnak azért, mert minden mondat ezzel kezdődik s tar-
 talmazza azon szabályokat, melyek szerint a vonatok össze-
 állításánál, rendezésénél, indításnál, érkezésnél, tolatásnál,
 hozzá- és lekapcsolásnál a vasutas követni tartozik. Az van
 benne például, hogy a kocsik közzé menni, a mikor mozgásban
 vannak, nem szabad. Nos, ha ezt betartanák: úgy soha sem le-
 hetne két kocsit összekapcsolni, mert azt csak a mozgás közben
 lehetséges. Nem szabad továbbá ha jeges a pályaudvar, a ko-
 csik közzé menni stb. szóval: egyhangú meggyőződés és meg-
 dönthetetlen valóság az, hogyha a „nem szabad káté” szabá-
 lyait betartanák, soha egyetlen vonatot sem lehetne elindítani.
 És ezt épen így tudja az államvasutak igazgatósága is, mely
 ezt a kátét mégis kiadta annak a tudatával, hogy azt megtar-
 tani nem lehet, de nem is akarja, hogy megtartassék. Mi célja
 volt tehát vele? Minthogy a baleset rendszeren a kocsik moz-
 gása közben éri a vasutast s úgy az államvasutak kártérítés-
 sel tartoznának, de mivel a kártérítés csak az esetben jár, ha
 önhibáján kívül éri a baleset, s mivel a „nem szabadot” betar-
 tani nem lehet s úgy a szabály megsértésével éri az illetőt a
 baleset, mit rendszeren nem is tagadhat: ennél fogva a „nem
 szabad” káté feladata a vasutasok kártérítési igényével szem-

ben védelmet nyújtani a m. kir. államvasutaknak. Hát van-e, képzelhető-e ennél erkölcstelenebb dolog a világon? Vegyük hozzá még a bírságolásnak ama korlátlanágát, amelylyel a vasutasok sanyargattatnak. Tudok egy esetet, nem a vádlotakról, — amidőn egy vasutast alaptalanul bírságoltak meg és ezt sikerült előterjesztésében az üzletvezetőség előtt be is bizonyítania. Az ember azt hinné, hogy a beszedett bírság azonnal visszautaltatott; dehogy. Hanem kapott egy leiratot az üzletvezetőségtől, mely szerint tudtára adatik, hogy ámbár a bírság alaptalanul szedetett be, de az nem utaltatik most vissza, hanem a jövődöben kirovandó bírság fedezetére visszatartatik! Hát ha még azt is hozzávesszük, hogy ezeknek az embereknek semmi szolgálati pragmatikájuk és védelmük a főnökeikkel szemben nincs, előlépésük, haladásuk kizárólag a főnökök kegyelmétől függ, kikkel szemben semmiféle védelmük nincs: akkor természetes, ha sorsuk javításáért öök is mozgalmat indítottak. S midőn látjuk, hogy 40000 magyar állampolgárral miként bánnak el, akkor ne akarja a kir. ügyész úr öök közhivatalnokoknak minősíteni s hárítsa el a világ előtt ezt a gyalázatot a magyar államról, hogy itt közhivatalnokokkal rabszolgamódra szabad és lehet elbánni. Ha a munkaadó teszi ezt az alkalmazottaival: szégyen ugyan, de az államnak legalább non gyalázata. Ily javadalmazás és ily bánásmód mellett az államvasutak alkalmazottjai életüket teszik kockára naponként a rájuk bízott óriási vagyon védelmében és azért, hogy mások vagyona sértetlen maradjon, hogy én is, a kir. ügyész úr is és mindnyájan biztosan utazhassunk. Tartoznak öök ez;el a hazának megfelelő ellenérték nélkül? Van joga a hazának tőlük ily szolgálatot követelni és azt meg nem fizetni? Hát csak öök kötelesek változatlanul tovább nyomorogni a jobbrafordulás reménye nélkül? Nemde kir. ügyész úr, a rend és fegyelem, megfelelő ellátás nélkül, elégnek kellett volna hogy legyen arra, hogy a vasutasok változatlan hűséggel szolgálják a hazát? És tek. kir. Törvényszék! Akkora volt e férfiakban a rend és fegyelem még ezen szomorú mozgalom idejében is, hogy a hűségükre bízott vagyonban egy fillér kár nem esett és egy kihágás elő nem for-

dult. De hol volt a rend és fegyelem az államvasutak igazgatóságában, a forgalom megszűnése előtt és alatt? Valóban orgiákat ült a rendetlenség és fegyelmetlenség, de nem a vasutasoknál és nem a 13-as bizottságban! (Tetszés.)

És mégis igazat kell adnom a kir. ügyész úrnak abban, hogy a forgalom megszűnésének és a mozgalomnak nem a fizetésrendezés volt az oka. Erősebb fegyelem, erősebb kötelességtudás és nagyobb erkölcsi erő volt a vasutasokban, sem hogy e miatt képesek lettek volna a forgalom megszüntetésére még csak gondolni is. A főtárgyalás adataiból meggyőződhetünk tek. kir. Törvényszék, hogy a vasutasok elviselhetetlen sorsának javítására maguk is csak akkor kezdtek komolyan gondolni, midőn látták, hogy az állami, megyei, sőt körjegyzők fizetése, mind sorra került már, csak az övékével nem akarnak minden sürgetésük dacára foglalkozni. Az elkeseredés általánossá lett e miatt és tetőfokra hágott, midőn az igazgatóság tanácskozásait is tilalmazta. Földesi és Justh, a mozgalom vezetőiből tör ki az elkeseredés leginkább, elsőik jelentik ki nyilvános gyűlésen ama fenyegetést, „ha kérésünk nem teljesítetik, nohát elmegyünk a legvégsőig.” Ők azok, kik a kerületi bizottságokat körözvény útján felhívják, hogy hozzanak határozatot, mely szerint április 20-án Budapesten országos nagygyűlés tartassék. Ott kell megállapítani a követelményeket és a formát, miként juttassák azokat mint állampolgárok a miniszterhez. A vasutasok tehát törvényes alapon, a gyülekezés és kérvényezési jog alapján igyekeztek elérni követelményeik teljesítését. Az ország minden részéből, minden szolgálatban nem levő épkez-lábú vasutas sereglett Budapestre.

S mire megérkeznek: már elpárolgott Justh és Földesi, kik őket e nagygyűlésre meghívták. Még a gyűlés megtartását sem biztosították. Nem fogadta Budapesten a vasutasokat senki, saját igazgatóságuk is cserben hagyta, az se volt sehol. Az a néhány ezer vasutas minden vezető nélkül egyszerre tömeggévált. Az ember azt hinné, hiszen a lelegelembb józanság és emberiség is azt súgta, hogy ezt a forrongó tömeget, mely magát saját vezetői részéről is megcsalottnak látja, az illetékes té-

nyezők megnyugtanni igyekeznek. Legalkalmasabb lett volna erre, de egyúttal alkotmányos és törvényes kötelesség, hogy a nagygyűlés megtartása elé akadály ne gördíttessék, ehelyett a főkapitány a nagygyűlés bejelentését, a közszabadság, a rend, a fegyelem, a kötelesség dicsőségére és az államvasutak igazgatóságának a megkeresésére sem vette tudomásul. Hát ez is közszabadság tek. kir. Törvényszék! hát a főkapitánynak az államvasutak igazgatósága adhat utasítást, hogy a gyülekezési jogot a polgároktól megtagadhassa s nem a törvény és az alkotmány-e az? Ezért az eljárásért senkit sem vádol a kir. ügyész úr? Hiszen az ő megbízatása a közszabadság jogainak oltalmát is magában foglalja, ha azt a hatóságok törvénytelenül megtámadják és köteles intézkedni, ha azok bárki részéről veszélyeztetve vannak. Mindegy; tény az, hogy a nagygyűlés nem engedélyezett. Az ember azt hinné, hogy a közszabadság eme sérelmével vége van. Dehogyan is van vége: hálaából, hogy Justh és Földesi urak helyett Turcsányi és Sarlay eljártak a főkapitány urnái, állásuktól két óra leforgása alatt felfüggesztettek. Másnap a fiumei és zágrábi vasutasok százait megérkezésük pillanatában letartóztatja a rendőrség. Miért? Kinek az utasítására? Mely törvény alapján? Mindezeket a kérdéseket sem a közszabadság tartalmából, sem az alkotmány alapján megfejtani máig sem sikerült senkinek, nem tudták megfejtetni a vasutasok sem. Ellenben az erőszakos durvaság, melylyel a hatalom a vasutasokkal szemben fellépett és a vakmerőség, melylyel a közszabadság ellen támadott: mindenkit felháborított; a vasutasokat pedig egyenesen fellázította. Nyomorúságos helyzetükön, rabszolga-sorsukon nem segítettek s midőn az államvasutak igazgatósága által autorizált vezetők felhívása folytán, az igazgatóság által engedélyezett kerületi gyűlések határozatai alapján, a szolgálat sérelme nélkül április 20-ára hirdetett nagygyűlésre megjelennek Budapesten, akkor ez a nagygyűlés nem engedélyeztetik, legelembibb alkotmányos joguk: a gyülekezési jog konfiskaltatik, kérvényezési joguktól elűzetnek, sőt azok, a kik Földesi és Justh helyett eljárnak, Sarlay és Turcsányi állásuktól felfüggesztetnek, a gyűlésre megjelenő 500 intelligens úri em-

bert letartóztattak, no hát kir. ügyész úr, a legkisebb, a mivel erre felelhettek: a forgalom megszüntetése volt. Nem a fizetés-rendezés: a méltatlanság, az egyéni és közszabadsági jogok vakmerő lábbal tiprása, ez idézte elő a sztrájkot, ha úgy tetszik tir. ügyész úr! Az a tudat, hogy most már nemcsak változatlanul tovább kell tengődni nyomorúságos fizetés mellett, a javítás reménye nélkül, nemcsak egy örült elnyomás fog rájuk nehezedni talán még súlyosabban mint eddig, hanem polgári jogaikat is lábbal merik tiporni, mert ők csak vasutasok, no hát ebben kell keresni az okát annak, hogy miért állottak ki a munkából. Amit kikerülni akartak, azt érték el: a sztrájkot. És itt kezdődik tek. kir. Törvényszék! tulajdonképpen a 13-as bizottságnak, vádlottaknak a szerepe, amiért a büntető bíró elé állítottak. Mikor a vasutasok szervezetlen tömege, vezetés nélkül képes volt a vasúti forgalmat néhány óra alatt az összes vonalon megszüntetni és mikor már felismerték, hogy oktanul ingerelték e tömeget: akkor utolérte az illetékes tényezőket a rémület, hogy ha e tömeg ingerültsége a kétségbeesésig fokozódik: mi lesz? Most már szeretnék volna, ha szóba állhattak volna vele. A kormány Vöröss László ny. államtitkár és képviselő személyében félhivatalos közvetítőt is állított fel, hogy azokkal tárgyalhasson, kiket félművelt és tanulatlan embereknek nevezett és úgy bánt velük, mint csavargókkal. De hogyan lehessen a tömeggel tárgyalni? És miként lehet e tömeget rendben tartani és milliárdokat érő vasutakat a rombolástól megóvni? A 13-as bizottság volt az egyedül alkalmas közeg, mely a vasutasok között rendet csinálhatott, a tömeget kihágástól visszatartotta és bizalmat ébresztvén a vasutasokban országszerte, azokat a vagyoni megőrzése iránti hűségben megtarthatta s végül, mely a kormány bizalmi emberével a tárgyalásokat felvehette. És a 13-as bizottság erre vállalkozott. Bizonyítva van, hogy mily mérséklettel és önfeláldozással oldotta meg feladatát. Láttuk, hogy a tárgyalások rendén mennyire lefokozza a követelményeket, sőt örök és nagy érdemük ama önzetlenségük, hogy csupán azon fizetésjavításhoz ragaszkodtak végül, mely az altisztek és szolgálók, a legnyomorúságosabb sorsban lévők anyagi hely-

zetét volt hivatva javítani, de a tisztviselőket illető azon követelésekről, melyek a saját javukra is szolgáltak volna, már lemondottak s csak amazokért állottak helyt férfiasan. És tárgyaltak velük addig, míg a rémületből és az első ijedségből magukhoz tértek, no meg, amíg Bécsset megjárhatták. Abban a pillanatban, mikor a miniszter urak hazaérkeztek: a kormány megszakította a tárgyalásokat és hálából, hogy magukat eszközül engedték kihasználni: becsukták a 13-as bizottság tagjait s most megbüntetésüket, elítélésüket is követeli a kir. ügyész úr.

Tek. kir. Törvényszék! A kir. ügyész úr hangulatkeltéscéljából, hogy vádlottakat a közvélemény előtt is megbélyegezze, —szóról-szóra idézem — a következőket mondotta a vasutasokról: „Az állami alkalmazottak egész nagy testülete, amelyre az állam és nagy közönség legéletbevágóbb érdekei bízvák, felesketett tisztviselők, szolgálati helyüket elhagyták. A bizalom, mely a legmagasabb, milliárdokat kezelő gazdasági tényezőt, a magyar államvasutat méltán megillette, alapjában rendült meg s egy ország, amelyet odafektettek saját fiai a haláloságyba tudatosan, szándékosan, a tébolyhoz közel járó könnyelműséggel elvágva a nemzetközi kapcsokat, amelyekkel a művelt világhoz oda forrasztották magukat, pellengérré állítva bennünket a világ népei előtt: ezt tették, ide sodorták a vádlottak, az állam vasúti alkalmazottak.” Hát hogy mi az állam? Védelmem során már érintettem és most ismétlem, hogy mivel az állam mi vagyunk, a többek között a vasutasok is, hát az állam érdeke velünk, a polgárokéval ellentétes nem lehet soha. Ebből azután az is következik, hogy az állam érdeke-magába foglalja azt a kötelezettséget, hogy ama szolgálatokért, melyeket egyes polgáraitól igénybe vesz, teljes mértékben kell nyújtania az ellenszolgáltatást, vagyis a fizetést. Ámde azon nagy államérdekek, melyekről a kir. ügyész úr említést tett, váljon a vasutasokra volna bízva? azokat a nagy érdekeket, melyeknek egy állam az összfoglalata: az alkotmány, a törvény csakugyan Veréb Mihály és társaira bízta volna? Kacsó Gyulát fizetik azért, hogy az államgépezet masinistája ő legyen? Higgye meg kir. ügyész úr, amint én a magyar vas-

utasokat ismerni tanultam, ha ezek a nagy érdekek csakugyan ő rájuk lettek volna bízva, biztosítom, hogy az államgépezet vonata, mely e rakományyal van terhelve, nem siklott volna ki most sem. De nem ő rájuk vannak bízva, hanem azokra, a kiket az alkotmány e célra rendelt és a kiket az állam azért űzet, hogy ezeket a nagy érdekeket kezeljék, gondozzák. Az állam érdekeire tehát azok tartoznak vigyázni, a kiket ezért és ehhez mérten fizetnek. És vizsgálta-e a kir. ügyész úr, hogy ezen fizetésért viszont az illetők miként teljesítették kötelességüket, miként hódoltak ama kötelességnek, melyről a kir. ügyész úr nekünk a vádbeszédben oly pathetikus előadást tartott s melylyel az államérdekek kormányzói az államnak épen úgy tartoznak, mint Kacsó Gyula a mozdonyának? Mert a kormányzók eme kötelessége azt is magában foglalja, hogy az államnak milliárdokat érő vagyonát, az államvasutasok üzemében rejlő nagy, kiszámíthatatlan összegekre terjedő anyagi érdekeit, a polgárok vagyonát és személybiztonságát a forgalomban, nyomorúságosan fizetett, rabszolgasorsra kényszerített és a kétségbeesésig tüzelt 40000 vasutasra bízni csakugyan nem lehet. És ha Magyarországon oly állapot állhatott elő, hogy az állam összes vonalain a forgalmat épen azok szüntették meg, kiknek azt le kell bonyolítani, váljon ez azt bizonyítja-e, hogy azok, kikre az állam nagy érdekei bízva, kötelességüket hiven teljesítették? A vasutasok csak az ország vasutait igazgatták, igazgatták pedig úgy, hogy a világ elismerését vívták ki nyomorúságos fizetésért, a páriák sorsában hűséggel és odaadással; de ugyanakkor az állam érdekei lenyes pozíciókban, nagy hatalommal és fényes fizetésért hamisan voltak kezelve. (Mozgás.)

Elnök: E kifejezésért rendre utasítom.

Györffy Gyula ár.: Helytelenül, akartam mondani.

Tek. kir. Törvényszék! Szívemből és agyamból igyekeztem legjobb tudásommal kimeríteni az érvéket és bizonyítékokat, hogy megmutassam, akik itt 40000 vasutas képviselőiben és helyettük is vádlottként itt ülnek — nem bűnösök; és ugyanakkor mindnyájuk érdekében igyekeztem megmutatni, hogy a vád nemcsak képtelen, de veszélyes a közszabadságra

Mert a közszabadság jogokat, melyeket a kir. ügyész úr bíró elé hurcolt, — hogy stylszerű maradjak — olyannak tekintem, mint a közforgalomban a vasutak vonalait, melyek a közgazdaság eredetét képezik. A közgazdaság eredetét, forgalmi vonalait a jogok alkotják. A vonatok irányát, a forgalom lebonyolításának módjait, szabályait az alkotmány írja elő és a törvények szabályozzák, hogy összeütközések ne történhessenek és a forgalom akadálytalanul bonyolítottassék le. Ezen forgalom lebonyolítását az alkotmány a független magyar bírói karra ruházta s úgy tekintem az igazságszolgáltatás csarnokát, mint a közszabadság biztos pályaudvarát, honnan az egyéni jogok és a polgárok szabadsága bátran és biztosan indulhat az országba szerte-szét s abban a tudatban, hogy sértetlenül térhet is oda vissza. Úgy tudom, hogy a vasutak szabályzata azt rendeli, hogy a veszélyes és robbanó anyagokkal terhelt vonat a személyforgalom közelébe nem bocsátható. Pedig a kir. ügyész úr mást mindenféle veszélyes és robbanó anyagokkal terhelt vonatot, a vádat vezeti merészen a közszabadság pályaudvara felé, noha tudja, látja, hogy a jelzés „tilos”-ra áll. Nem hiszem tek. kir. Törvényszék, hogy akadjon magyar bíró, ki e „tilos” jelzést „szabadra” állítaná és a vonatot a közszabadságok pályaudvarába bebocsátaná! (Éljenzés.)

Polónyi Dezső dr. védőbeszéde.

Polónyi dr.: Hazánk összes jogászainak szeme most az ország elsőbíróságának Ítéletét nézi, melynek feladata megállapítani, vajjon a vasutas közhivatalnok-e vagy sem, s lehet-e húzni a Kúria ismeretes döntését a vasutasra, igen-e vagy nem. A közhangulat, az eddig megszólalt jogászok, a kormány, az országgyűlés, sőt maga az államvasutak többször kimondták, hogy a vasutas nem közhivatalnok. Nemt lehet vita tárgya, hogy az ilyen időszaki, vagy más körülménytől függő ideiglenes közmegebízások az illető egyén egész cselekvési körére a közhivatalnoki minőséget meg nem állapíthatják.

Az államnak mint vagyoni alannak, fuvarozónat az alkalmazottaival kötött szerződésen alapuló szolgálati kö-

telezetségnek teljesítését büntetőjogi szankcióval ellátni nem lehet. Ilyen irányban sem a felső, sem más bíróság előtt nem képezte ez döntés tárgyát s ezért a Kúria 58. számú ismert döntvénye sem alkalmazható e pör vádlottaival szemben.

Faludy József védenczem, semmiféle közvetlen szolgálatot nem teljesített, csak felügyeleti jogot gyakorolt, aki a passzív rezisztenciájával még szolgálatot sem tagadott meg. A kir. ügyész alaptalan vádját a vádlottak beismerésére alapítja, ami ellen Vázsonyi védőtársam már a tárgyalás folyamán tiltakozott s amely bizonyítást is nyert. Mégis vádbeszédében a kir. ügyész — daczára annak, hogy tudomásul vette e tiltakozást, — a beismerést vette alapul, ami arra jogosít, hogy ezen ügyészi vádbeszédnek jóval az eljárás lefejezése előtti elkészítését szupponálhassam. Az ügyész úr kétségtelenség s bebizonyítottaknak említ fel oly tényeket, amelyeknek a bizonyítási eljárás során éppen az ellenkezője derült ki, ami a vád tarthatatlanságát még inkább kétségtelenné teszi. Kértem védenczem felmentését.

Miklós Gyula dr. védőbeszéde.

Miklós Gyula dr.: Nagyságos elnök úr! Tekintetes királyi törvényszék! Az előttem felszólalt tisztelt védőtársaim kimerítő fejtegetései minden tekintetben megvilágították ennek a bünpernek úgy jogi, mint gazdasági szociális oldalait és mindenki előtt tisztába hozatott az, hogy a vád egy teljesen tarthatatlan kártyavárba menekült. Mégis köszönettel tartozunk a tekintetes királyi ügyész urnák, hogy ezt a tárgyalást provokálta s alkalmat adott nekünk beletekinteni abba a végzetesen könnyelmű elbizakodottságba, amelylyel ezt a kérdést kezelték és amelylyel ezt a kötelességtudó személyzetet belekényszerítették abba az örvénybe, melybe nem jó szántából, hanem a végsőkig felizgatott, rangjától megfosztott tömeg öngyilkossági szándékkal ment bele. De tekintetes törvényszék, egy más eredményt is hozott ez a főtárgyalás. E nélkül akadhatott volna valaki, aki a 13-as bizottságot önző szándékkal vádolta volna meg, ez után a tárgyalás után a kir. ügyész úron kívül és azokon kívül, kik a vádlottak rehabilitá-

lásában saját rendszerük bukását és botor intézkedéseik elítélését látják, nem akadhat senki sem, aki be ne látná azt, hogy ezek a vádlottak valamennyien azzal a bölcs mérséklettel és azzal az önzetlenséggel működtek, melynek, ha csak egy szemernyi részével rendelkeztek volna az intéző körök, nem volna ma alkalma az igen t. ügyész urnák azokról a nagy erkölcsi károkról beszélni, melyek nemzetünket a külföldi államok szemében érték. Súlyosabban, mint maga a büntető vád, éri azonban védenecinket a tisztelt ügyész urnák az a semmivel sem indokolt feltevése, hogy ezek az emberek zsarolási szándékkal, aljas indoktól vezettetve, fektették volna „az országot a halálos ágyba.” Vörös László és a többi tanúk valómásaiból félreérthetetlenül kiviláglik az, hogy a fizetésrendezést azonnal kikapcsolták a tárgyalás menetéből, ők a mozgalmat csak abba a rendes mederbe akarták terelni, melyben az lefolyt volna, ha mesterséges eszközökkel ezt meg nem akadályozták. Bölcs vízépítőmérnökök ....

Elnök: Engedelmet kérek, ebben én vonatkozást látok.

Miklós Gyula dr.: Nincs vonatkozás. Gátakat építettek a folyam sodrába s azt gondolták, hogy ezen az úton sikerül majd az áradatot feltartóztatni. Persze most, hogy az áradat elöntötte a partokat, hypokrizissal siránkoznak a rettenetes károkon. Ezeket a gátakat akarták csak a 13-asak félre tolni az útból, mert hisz jól tudták, hogy addig a mozgalom rendes medrébe vissza nem térhet, míg azok az útból el nem távolítottak.

De tekintetes királyi törvényszék, ezt a helytelen minősítést a vád egész során átláttuk. Én épen azért akarok legelső sorban felszólalni s a fölött akarom fájdalmas érzésemet kifejezni, hogy a vád eltér azoktól a nagy elvektől, amelyeket képviselnie kell. Kozma Sándor emlékéhez méltóbb lett volna több igazság és kevesebb tendencia! Én ennek a bűnpörnek ©gesz során át látom a tendenciát megnyilatkozni, amely a büntetőtörvénykönyv fundamentumát megrepeszti.

A tek. kir. ügyész és ezt konstatálni vagyok kénytelen, s ebben mindenki igazajt kell, hogy adjon nekem, úgy jogi, mint ténybeli tekintetben vádját valótlanságokra alapította.

Elnök (csenget): Nem tudom mit ért a védő úr ez alatt, vajjon sértés akar-e ez lenni, mert akkor kénytelen volnék rendreutasítani.

Miklós Gyula dr.: Jogi értelemben valótlan. És hogy ez elfogadhatóvá tegye, szóvirágokba burkolja a vád összes anyagai Kérem, az ügyész úr teljes határozottsággal állította ofla azít a szóbanforgó kérdést, hogy a vasutas közhivatalnok-e, vagy sem. Hallottuk a tárgyalás egész folyamán, hogy mily nagy tömege a bizonyítékoknak cáfolja ezt az állítást. Az ügyész úr ezt mégis kétségtelennek állította. Pedig, hogy ez valótlanság, ez bizonyos. Tek. kir. törvényszék! Nem akarok foglalkozni ennek a kérdésnek meritumával, csak arra mutatok rá, hogy a királyi ügyész úr még saját felfogása szerint sem mutatta ki azt a különös hatósági teendőkre való megbízást, mely a vasutasat közhivatalnokká minősítené. ő csak olyan hatósági megbízásokat említett, mely közös minden egyes vasutassal, tehát a magánvasutasokkal is! Azonban ennek a kérdésnek során tovább megyek! Egyenesen kétségbevonom, hogy a törvény rendelkezése szerint megfelelő hatósági megbízás léteznék. A büntető törvénykönyv 461. §-a azt mondja, hogy különös megbízásra akik kötelezettek, azok közhivatalnokoknak (tekintendők. Én kerestem ezt a kötelezést, kerestem, hogy hol van az, mikor, miféle intézkedéssel van a magyar vasutas hatósági (teendőkre kötelezve. Az ügyész úr vádbeszédében arra utalás sincs, azonban én előzőkenyebb vagyok s igyekszem keresni ezt az intézkedést. A 166. §. úgy látszik az, amelyben az ügyész úr egt a megbízást keresi. Már pedig ebben ilyen nincs, hanem, ha létezik megbízás, ez az üzleti rendtartás 102. szakaszában foglaltaftik, de van-e ebben hatósági teendőkre való kötelezettség? Nincs semmiképen sem, mert azt mondja, hogy a vaspálya hivatalnokai fel vannak jogositva rendőri teendőkre. Az, hogy jogot ad nekik a törvény, ez csak némely tekintetben általánosítása annak a jogositványnak, amely minden embert megillet és az a hatósági védelem, amelyben részesülnek, ép olyan, mint a propellerkapitányé, a kassá—oderbergi, vagy a soroksári vasút alkalmazottjáié, de nem különleges védelem.

Én azonban tovább megyek: ez olyan védelem csak, amelyben én is részesülök. Mert hiszen a büntetőtörvénykönyv 165. §-a azt mondja, hogy hatósági erőszaknak tekintik az az erőszak, amely az ellen alkalmaztatik, aki valamely hatóság védelmére siet. És ezen rendőri teendő bárkit megillet a büntető perrendtartás 142. §-ának második bekezdése szerint. Többre a vasutasok rendőri funkciója sem terjed ki és az csak jogosítvány, mely a 142. §-nak rendelkezéseit különösen a vasutasokra kiemeli és ez semmiképen sem kötelesség, hanem csak jog. Már pedig tek. kir. törvényszék, a büntető (törvénykönyv 461. §-a csakis akkor állapítja meg a közhivatalnoki minőséget, ha ilyen kötelezés létezik. Ez pedig az üzleti rendtartásban nincs.

De tek. kir. törvényszék, a kir. ügyész úr még egy óriási tévedésben van s ez valóban alapvető tévedés, mert a büntető törvénykönyv 461. szakaszában minősítő rendeltetés foglaltatik, én a kereskedelmi törvény 259. §-ának harmadik bekezdése alapján azt állítom, hogy ez csupán üzlet, olyan, mint a Tauszky Miksáé. (Derülség.)

Tek. kir. törvényszék! Még egy másik kérdésre vagyok bátor reámutatni ez irányban s azt hiszem, hogyha a k. ügyész úr ennek konzekvenciáit látta volna, nem kísérletté volna meg, hogy az állam integritása ellen ilyen merényletet intézen. Az üzleti rendtartás 57. szakasza értelmében a vasút a maga egészében akár magánosoknak, akár pedig társulatoknak személyzetestül, szőröstül-bőröstül bérbe adható. Már pedig ebben az országban sok mindent el lehet gseftelni, de a magyar állam szuverenitását nem lehet elkótyavetyélni, nem lehelt magánosokra átruházni. Az ügyész úr egyéb tekintetben is a törvény kereteit nem respektálta, ő felbujtásról beszélt, felbujtást állít, anélkül, hogy a törvény rendelkezéseit a legcsekélyebb mértékben is figyelembe venné. Egy olyan tekintélyes jogász, mint Deák Ferenc, a felbujtás alapkellékeinek azt tekinti, hogy a büntetendő cselekvényre egyenes és nyílt feihívás történjék. És ezzel szemben az ügyész úr az együttmaradásban leli föl a felbujtást. Ilyent a magyar törvénykönyv nem ismer. De az ügyész úr elfelejtette azokat a jog-

érveket, amelyek föltétlenül elébe tolulnak, amikor a vádlottak felbujtó minőségéről szól. Elfelejtette azt, hogy április hó 19-én a sztrájk már kitört, a bizottság pedig április 20-án kezdte csak meg működését. Ezt tehát bűncselekmény gyanánt feltüntetni nem lehet, nem szabad. Az ügyész úr az ő együttmaradásukat felbujtásnak nevezi. A tanúk meg azt igazolják, hogy felbujtásról szó sem lehet, sőt egyenesen csillapító célzatai voltak a bizottságnak. A bizottság együttmaradása tehát felbujtása meg nem állapít, sőt ellenkezőleg, ha lehet felbujtásról beszélni, akkor inkább ők volnának a felbujtottak, mert hisz őket fenyegették, presszionálják a táviratok egész halmazával. Vörös László úr igazolta, hogy a vádlottak e sürgönyöket rendelkezésre bocsájtották, hanem mi ezt felhasználni érdekükben nem akarjuk.

Tek. kir. törvényszék! Ez is a vádlottak egyik önző, csúnya jellemvonása volna hát, hogy a saját mentségükre nem akarják ezeket a bizonyítékokat felhozni, mert társaiknak szabadsága sokkal szentebb előttük, mint a saját jólétük? Lehet-e hát ezeket a férfiakat önző indokokkal megvádolni? Nem lehet semmiképen sem.

Tek. kir. törvényszék! Kimutattam, hogy az ügyész úr fejtegetései egész során át bizonyítottaknak tekintett olyan dolgokat, amelyek bizonyítást egyáltalán nem nyertek, de sőt amelyek ellenkezőleg a tárgyalás összes adataival megcáfolva ledöntettek. A tényállás tekintetében a kir. ügyész úr olyan tényt konstatált, amelyet hogy honnét vett, elgondolni nem vagyok képes. Azt állítja a kir. ügyész úr a vádlottakról, hogy a vádlottak a sztrájk előidézésére összebeszéltek. De hiszen ez a bizottság, mint ilyen 20-án alakult meg, amikor már volt sztrájk, s nem is tudhatták, hogy egybe fognak kerülni. Azt látja továbbá a tek. ügyész úr védencemre Kardosra vonatkozólag, hogy az március 25-én is sztrájkra izgatott. A tárgyalás menetét a legnagyobb figyelemmel hallgattam, de egyetlen bizonyítékot nem találtam erre nézve, felteszem, hogy az ügyész úr erre vonatkozó bizonyítékát az újságokból vette. Már pedig mi megállapodtunk, hogy az újságokat a peranyagba bevenni nem fogjuk, az ügyész úr pedig ettől egye-

nesen eltér. De tekintetes kir. törvényszék, azt említi véden-
 cemre vonatkozólag a kir. ügyész úr, hogy ő 20-án jelentke-
 zett munkára, de 21-én, 22-én, 23-án és 24-én nem jelentke-
 zett, tehát abból látható, hogy sztrájkot akart s hogy ő a mun-
 káját nem teljesítette. Én erre ki sem térek, de felhívom a tek.
 kir. törvényszék figyelmét arra a körülményre, hogy a vádlott
 ugyanazt a munkát teljesítette 20-tól 24-éig, amely munkáért
 Vörös László úr a kormány elismerésében részesül és a leg-
 magasabb hatóságnak egyenes rendelete folytán együtt ma-
 radt a többivel és iparkodott azokat a pontokat keresztülvinni,
 amelyeket Vörös László akart, midőn a kormánytól erre uta-
 sítása volt. Tehát ha ő neki kötelességet kellett teljesítenie, nem
 teljesíthette szebben, méltóbban, mint hogyha arra törekedett
 teljes erejével, hogy a békét megteremtse. Joggal állíthattam
 (tehát tek. kir. törvényszék, beszédem elején, hogy a kir. ügyész
 úr mindkét tekintetben valótlanságra alapította állításait.
 Kérem a tek. kir. törvényszéket, őrizzük meg szigorúan a
 büntető törvénykönyv által állított ama védbástyát, mely födi
 a mi kétséges politikai viszonyaink között a szabadságot s
 amely mögött egyedül található ez a szabadság védelmet. Ma a
 tek. kir. ügyész úr államraison, kormányraison vagy Isten
 tudja miféle más raison szempontjából óhajtja megrepeszteni
 ezeket a kereteket, de jöhetnek idők, mikor ezt más érdekek-
 ből, más célokból fogják akarni és azt követelik majd, hogy
 magunk kövessük el a harakirit.

Elnök: Nem szabad feltételezni sem, hogy jöjjenek ilyen
 idők.

Miklós Gyula dr.: Tek. kir. törvényszéki Én is szilárd
 védbástyának tartom a mi törvényeinket, de mégis olyannak,
 mint a bolognai üvegcsépp, amelyen a legkisebb karcolás
 elég, hogy összezúródjék. Én kérem azt, hogy az igazság fák-
 lyáját, amelyet az ügyész úr eloltani kíván, méltóztassék fen-
 nen lobogtatni. Felmentést kérek.

Délután.**Bakonyi Samu dr. védőbeszéde.**

Nagyságos Elnök úr. tekintetes kir. Törvényszék! Íme egy hétig tartott, izgalmakban sem szegény tárgyalásnak végére értünk. Csakugyan nem lehet csodálni, hogy az egymással vetélkedő igazságok harcában kifáradt a türelmünk. Az lesz tehát kötelességem, hogy lehető rövideggel igyekezzem megfelelni védői feladatomnak. Ezt a kötelességet megkönnyíti nekem a védőtársaim ajkáról elhangzott jelesnél jelesebb érvelések egész sora. Mégis, tek. kir. törvényszék, mikor úgy érzem magam, mint a learatott vetés helyén ballagó szedegető, megvigasztal egyúttal az a tudat, hogy egy-két elmaradt kalásznak összeszedése is még mindig haszonnal jár s gyarapíthatja a hatalmas kévéket, melyeket védőtársaim összegyűjtöttek.

Nem is nagyon bánkódhatom azon, hogy utolsónak maradtam harcostársaim sorában; hiszen bizonyos melankolikus hangulat méltán foghat el engem, aki a Margulit Kálmán védője vagyok, s mint ilyen kelek fel utolsónak a védői tiszteletteljesítésére. Hadd maradjon is utolsó helyre annak védelme, akinek feje fölött az egész mozgalom kezdeményezésének, éltetésének, táplálásának lappangó vádja lebeg.

Tek. kir. Törvényszék! Nem lehet ezt elvitatni, bármennyire alkalmazkodjunk azokhoz az intelmekhez, melyeket többször volt szerencsénk hallani a mélyen t. elnök úr ajakáról, hogy csak az ügynek oly háttere van, oly előzményei vannak, melyeknek taglalása kívül kell, hogy maradjon ennek az igazságot szolgáló teremnek falain. És azért, bármily csábító legyen az alkalom arra, hogy én is belebocsátkozzam ezen büntető pör politikai előzményeinek fejtegetésébe, ettől tartózkodni kívánok. Nemcsak a mélyen t. elnök úr intelme folytán, hanem saját felfogásom szerint is.

Egyet azonban tartozom elmondani tek. kir. Törvényszék és az az, hogy mielőtt én ennek az ügynek, illetőleg Margulit Kálmánnak védelmét elvállaltam, kötelességemnek tartottam védencem előtt feltárni, hogy mi az én felfogásom a vasutasok mozgalmának erről a szerencsétlen fázisáról, me-

lyot közönségesen sztrájk néven ismer a közönség. És csak mikor Margulit Kálmán teljesen kongruens nyilatkozatot tett az én ilyen elítélő felfogással, fogadtam el a védelmét.

Tek. kir. Törvényszék, a vád igen tisztelt képviselője fejtegetéseiben egyik előzményül oda szögezte a sajtónak szerinte elkövetett izgatását. (Ezzel nem akarok foglalkozni, csak annyiban utalok rá tisztán, amennyiben Margulit Kálmánnak, az én védencemnek tevékenységével hozható összefüggésbe ez a szemrehányás.)

T. kir. Törvényszék! Az én védencem, Margulit Kálmán kifejtette azt a sajtónak azon orgánumban, melyet ő a vasutasok ügyének istápolása céljából alapított, kifejtette, hogy a legnagyobb veszedelemnek a vasutasok ügyére nézve azt tekintti, ha akár micsoda pártérdeknek kiszolgáltatók a maguk sorsát. Ez teljesen fedi az én felfogásomat.

Ezek után azt kérdezhetem, hogy mi része volt Margulit Kálmánnak a vasúti munka megszüntetésében? Itt mindjárt rá kell mutatnom arra a speciális helyzetre, amelyben az én védencem többi vádlott társaival szemben van — helytelen a kifejezés, hogy „szemben”, mert hisz ő egy pillanatra sem akarta és nem akarja most sem megbontani azt a szolidaritást, mely őket összefűzte a jelennek — hanem azok között az a speciális helyzete van neki, hogy ő tulajdonképpen nem is vasúti alkalmazott ez idő szerint, ő kívül áll azon vasúti alkalmazottak körén, akiket a mélyen t. ügyész úr a Btk. 480. 481. szakaszába ütköző kötelességszegésnek büntetvével vádol. Miért t. kir. törvényszék? Azért, mert neki a szerződést, a szolgáltatást felmondotta az ő szolgáltatója, a m. kir. államvasutak igazgatósága, felmondta a szolgálati rendtartás alapján, mely a szolgálati szerződést pótolni hivatva van.

És t. kir. törvényszék, nekem is van egy sajátos feladatom. És ez mindnyájunknál meg van — bárminő eltérő volna felfogásunk — a kötelességérzetét egyesítő ez a helyzet, az nevezetesen, mikor látjuk, hogy a kir. ügyész úr egy bűnper formái között akar megoldani egy kormányzati, vagy mondjuk egy törvényhozási feladatot, ez pedig csak a vádlottak meg-

hurcolásával, erkölcsi pellengérré állításával lévén lehetséges, igyekezzünk védői állásunk parancsa előtt meghajolva ezen méltatlanul meghurcolt férfiaknak reputációját helyreállítani, őket rehabilitálni.

„És tek. kir. törvényszék mindenik vádlottal szemben bátran teljesíthető ez a kötelesség. Nem kevésbé bátran Margulit K. irányában. Mert hisz annak a felmondásnak, mely az ő karrierjét erőszakosan ketté vágta, annak előzményei vannak. Annak csak formája volt az, hogy betegség miatt elbocsátották. Annak előzménye az, hogy a vasúti fizetésrendezés és a pragmatika megújítására irányuló mozgalomnak egyik élte-tője és táplálója ő volt. E miatt neki „kellemetlenségei” voltak — mondja vallomása. Micsoda önuralom, micsoda ereje a mérsékletnek van ebben a jellemzésben. Azok a „kellemetlenségek” odáig fokozódtak, hogy őt. azért mert férfiúi önérzete nem tudta elviselni, hogy főnöke a zágrábi üzletvezető butaságnak, szamárságnak nevezi az ő részéről, hogy résztvesz a kartársai javára irányuló mozgalomban, e miatt szóváltásba elegyedett vele, fegyelmi utón őt a gyenge szervezetű embert elhelyezték egy horvátországi malariás fészekbe, ahová el is ment, amikor nem tudott kitérni ezen kényszer elől s ott eglzszege teljesen aláásatott. De még ebben sem merült ki az ő üldöztetése, ezt sem találták elégnek, hanem odáig mentek, hogy az örültek házába akarták csukatni.

A tek. kir. ügyész úr beszélt nekünk vádindítványának megokolásában azon nimbusról, mely ezen férfiakat kartársaik előtt övezi. Méltán beszélhetett erről különösen Margulit K. illetőleg, a kiről már 1901-ben megírták, hogy lelke a vasutasok mozgalmának. A kérdés az, mire használta fel ő ezen nimbuszt? A kir. ügyész úr azt mondja, hogy lelketlenül, alázatos gonoszsággal arra, hogy az állam legvitálisabb létérdekeit lábbal tiporni segítse. Hát nem tek. kir. törvényszék! Marguüt K. azt meg is irta volt lapjában, hogy a magyar vasutas nem fog sztrájkolni soha. S a miniszter urnák, mint volt vasutasnak igen jól kell tudnia, hogy a vasutas a törvényes korlátok közt megmaradva is kivívhatja jogos érdekeinek diadalát.

Íme tek. kir. törvényszék, nem volt titok Margulit K. részéről az, hogy ő ubi et orbi, az egész vasutas világ előtt hirdette ezen sajnálatos esetet messze megelőző időben, hogy ő a sztrájkot keményen elítéli. S ezt tudták róla az ő kartársai a mégis ezt a sztrájkot elítélő embert maguk közé vették azért hogy segítsen nekik jogos érdekeik harcában. Ugyan tek. kir. törvényszék, nem minden józan logika szerint azt bizonyítja-e ez, hogy a 13-as bizottságot úgy állították össze, hogy nem-hogy vezető eszmeként, de még megengedhető gondolatként sem merülhetett fel előttük a sztrájk eszméje. Sőt ellenkezőleg kizárja a kir. ügyész úr érvelésének bizonyíthatóságát.

És már mostan vegyük elő csak nagyjában a bizonyítékokat Margulitra vonatkozólag. Felrójja neki a kir. ügyész úr, hogy ott volt 1904 ápr. 19-én az esti órákban a Demokrata kör helyiségében. Ez tény, hogy ott volt. Joga volt ott lenni, mert hisz annak a körnek tagja volt. Miért ment oda különösen ezen az estén? A tanúk egybehangzó vallomása szerint Sarlay és Faludy társaságában, később Turcsányi szegődött hozzájuk, avval a célzattal ment oda, hogy felkérjék a kör vezéréi. — akkor már tudták, hogy a rendőrség nem veszi tudomásul a 20-ára tervezett gyűlést — aki képviselő és vasúti ügyekkel foglalkozott volt, hogy a kormányelnöknél eszközölje ki a gyűlés megtarthatását. Ebből azt hiszem büntetendő cselekménynek és különösen felbujtásnak semmiféle elemét megállapítani nem lehet.

Margulit K. azonban továbbra is ott maradt a körben és tanácskozásukat megzavarta az az irtózatossá váló hír, hogy a rákosi rendező pályaudvaron megszüntették a munkát az alkalmazottak alsóbb rétegei, szándékosan választottam ezt a jelzést, hogy irtózatossá, mert csakugyan irtózat fogta el az ott jelen volt vádlottaknak s azok közt védelemnek lelkét is, mikor értesültek erről a szerencsétlenségről. A tanúk bizonyítják, milyen hatással volt ez rájuk. Kétségbeesés tört ki lelkükből és csodálatos, hogy az ő lelki világuknak, érzéseiknek micsoda harmóniája cáfolja meg a kir. ügyész úrnak azt a súlyos erkölcsi vádját, mintha ezen férfiakat saját anyagi érdekük vezette volna a mozgalomban. Miben tört ki kétségbe-

esésük? Azt mondták legelső sorban, hogy ez nagy szerencsétlenség az ország érdekeire nézve s hozzátették, hogy íme elveszett a mi mozgalmunk minden eredménye, veszve vagyunk. Ezt is a tanúk egész sora bizonyítja.

Hát van-e abban logika és még inkább pszichologia, hogy a munkamegszüntetés miatt a vádlottak padjára ülteti a kir. ügyész úr azokat, akik azt az ország és a magok szerencsétlenségének hirdették?

Igazán csodálatos észjárás a kir. ügyész úrtól ilyen körülmények között azt következtetni, hogy Margulit K. felbujtotta a vasutasokat a sztrájkra. Nagyot vét a kir. ügyész úr az irányító elv ellen, amelyet egyik volt igazságügyminiszter a Bp.-ről szóló törvényjavaslat benyújtása alkalmával mondott, hogy t. i. a Bp. alapelvül a pszichologus gazdag arzenáljából kidobja a pszichologikus érvelésnek leghatásosabb fegyvereit. Igaz, hogy nem nagy hasznát vehetné, mert ebben az esetben a védelem forgathatja azt a kir. ügyész úr ellen nagyobb biztonsággal.

Ha Margulit Kálmán és a többi vádlottak a sztrájkra készültek volna és a munkamegszüntetést elő akarták volna idézni és társaikat erre felbujtani, akkor nem kétségbe eseten és irtózáttal, hanem a legnagyobb örömmel vették volna tudomásul a sztrájk kitörését. Az igazi pszichologia tehát egészen más következtetést von le a vádlottak megdöbbenéséből, mint a t. kir. ügyész úr.

A kir. ügyész úr azonban úgy látszik, számot vetett azazal, hogy bármilyen legyen a bizonyítás felvételének eredménye, ő vádolni jött ide és ebben, ha nem is logikus, mindenesetre konzekvens volt, ami azt is bizonyítja, hogy nem minden konzekvens logikus *s ezen eltökélt szándékában, ebben* eldob magától minden bizonyítékot, a lefolytatott bizonyítási eljárásnak minden eredményét.

A tanúk egész sorozata olyan férfiak, mint Vöröss, Hock, Batthyány, Dobieczyk a vád tarthatatlanságát bizonyítja. Ez ám a bizonyítékoknak a szabad mérlegelése, amelyet legalább én, valamint védőtársaim soha nem tapasztaltunk, ami eszembe juttatja az elmúlt homályos korszaknak azt a szégyenét,

araikor úgy mérlegelték szabadon a bizonyítékot, hogy a szolgabíró lehúzta a deresre a vádlottat, akármit bizonyítottak, mondván: „Liquidum est debitum: Solvas ebadta punktum!” a kir. ügyész úr is ezt a módszert követte.

Más komoly bizonyíték hiányában a kir. ügyész úr rámutat majd a Margulit Kálmán távirataira; feladott egy egész csomó távirat, de fakto, Margulit nem is tagadta. Csak az a kérdés, hogy mi van azokban a táviratokban, amelyek kétségtelenül tőle származnak? És én figyelmeztetem a kir. ügyész urat, hogy lehet ott ezerszámra távirat az ő táskájában, nem adok én azokra semmit, ha nem bizonyítja be azoknak a provenienciáját.

Mi van a táviratokban? Az, hogy a 20-ára tervezett gyűlés a rendőrségnél be van jelentve, idő délután, hely Zugló, jöjjetek! Ezen sürgönynek a dátuma, illetve a feladás idejével 6 ó. 45 p. van feltüntetve, amikor az ügyész úr vádja szerint védencem már tudta, hogy a gyűlés másnap nem lesz megtartható és ha ennek tudatával még is elküldötte, úgy az ügyész úr szerint a munka megszüntetése végett tette ezt, Margulit. Hát kir. ügyész úr konstatálni kívánom, hogy Margulit akkor az angyalföldi állomáson volt, ott pedig állami távirda továbbította, öneki azokat el kellett küldeni az angyalföldi állomásról a nyugati pályaudvarnál lévő állomásra. És t kir. ügyész úr, ne tessék figyelmen kívül hagyni, hogy a legkevesebb időt számításba véve, 40 perc kell, hogy az ember onnan idejusson. Méltóztassék tek. kir. törvényszék, a t. ügyész úr ezen vádjából és a főtárgyalás adataiból megállapítani, van-e ítéletre alkalmas bizonylat arra, hogy az a vád, hogy Margulit akkor, midőn a sürgönyöket feladatta, már tudta volna, hogy a gyűlés nincs megengedve? Ez nem áll, mert ő nem is tudhatta, mert ő csak később értesült róla a Demokrata körben. Hiszen mások sem tudták. Ha az időben visszafelé számítunk, akkor arra is rájövünk, hogy nem is tudhatta, mert azok sem tudták, kik egész nap Justhot és Földesyt, valamint a főkapitányi referenst keresték hivatalában meg az óbudai lakásán, hogy sikerüljön kieszközölni a gyűlés tudomásul vételét. Azok sem tudtak semmit, Sarlay sem, és annál

kevésbé tudott róla Margulit Kálmán. De hát tegyük fel, hogy tudott Nem ijedek meg attól sem, hogy tudott.

Pedig nem igaz, hogy tudta, de az bizonyos, hogyha tudta is, ez meg annyira nem kriminalitás, hogy talán még csak nem is kihágás. Mert mi van azokban a táviratokban? Az, hogy jöjjetek fel a gyűlésre. Tehát egy rendőrileg tudomásul nem vett gyűlésen való *megjelenésre való felhívás, büntetendő cselekmény?* Én nagyon szeretek tanulni, tanítson meg a kir. ügyész úr erre és arra a büntető törvénykönyvben levő szakaszra, mely ezt deliktumnak minősíti. Sehol a világon, tán csak Oroszországban van ez úgy, de mi még ezidőszert legalább nem vagyunk rendőrállam.

De hiszen az este még tanácskoztak a Demokrata körben, hogy mégis megtartható legyen a másnapi gyűlés, mert szerintük hiányzott minden indok, ezen gyűlés tartásának megtagadására; hogy a szubkreszcensz események igazolják, hiszen 21-én délelőtt meg is tartatott az a gyűlés.

Még egy körülmény van, melyet nem lehet figyelmen kívül hagyni, nevezetesen az, hogy felbujtásra nem is lett volna alkalmas ezen táviratoknak elküldése a legtöbb esetben, különösen a címzett helyeknek távolsága miatt, mert meg kellene állapítanunk, hogy mikor érkeztek ezen táviratok a címzettekhez és nem-e valószínűbb, hogy már elkéssetten érkeztek meg, mikor a címzettek már úgysis úton voltak Budapest felé. A felbujtásnak azt hiszem ez legkevésbé alkalmas módja, még akkor is, hogy ha kriminalitás volna a felbujtás tárgyát képező cselekmény.

Egyik védőtársam már említette, hogy ne méltóztassék a kir. ügyész urnák táviratokkal operálni, mert azok boglyaszámra állanak rendelkezésére. Egy dolgot azonban én sem hagyhatok érintetlenül. Ezen táviratok kiegészítik Vöröss László vallomását, ki igazolja a védelemnek azt az álláspontját, hogy hiszen a perifériákról jöttek ide a gyűlés megtartására irányuló sürgetések nemcsak az a budapesti 13-as bizottság, mely 18-án tartotta a maga gyűlését a magyar államvasuti altiszteknek a kerepesi-úti körhelyiségében, hanem az országosan szervezett valamennyi kerületi bizottság részéről is,

Ezen bizottsági gyűléseket megelőző és Szegeden április 4-én tartott országos elnöki értekezlet dekretálta a 20-i gyűlés megtartását. Hát miért ép a vádlottakat terheli ez a súlyos vád? Bár azt hiszem, hogy a súlyát bátran elviselhetik. De, tek. kir. törvényszék, érintetlenül még sem hagyhatom azt az erkölcsi értéket, mely a most említett tényből meríthető. Ez az érték a vádlottak erkölcsi felfogásában áll. Mert hiszen önző ember, lelkiismeretlen gonosz, gyalázatos cselekményekre vemedett ember, — mint aminőnek lefesti az én védecemet is a kir. ügyész úr — ha a bizonyítékok egész tömege áll rendelkezésére annak igazolására, hogy a vád tárgyává tett cselekmények elkövetését sokkal inkább mások részéről jövő külső és phizikai hatás idézte elő, siet és menti magát ezekkel a bizonyítékokkal, nem törődve azzal, hogy azzal úgymint mások kerülnek kellemetlen helyzetbe. A vádlottak a hozzájuk küldött száz meg száz távirat közül egyet sem használtak fel a magok mentésére.

De igaz, hogy nincs is erre szükségök. Hiszen az egy hetes főtárgyalás után csak a t. ügyész úr nem akarja látni, hogy nem bujtottak fel a mi védecünk senkit, semmi bűncselekményre. Tisztán áll immár mindenki előtt, hogy felbujtás helyett ők láttak egy hatást, találtak egy állapotot, amely hatással megküzdeni nekik se lehetett, mert hiszen az az elkecserezés, amit nem ők idéztek fel, a tömegnek az a szenvedélye, amit az igen t. ügyész úr a pszichologia minden törvényének teljes negligálásával szintén egész figyelmen kívül hagyott, — ezzel a hatással, a tömeg ezen szenvedélyével megkezdeni ezen férfiaknak sem volt lehetséges. Fatálisán bizonyítja ez azt az igazságot, amint talán Eötvös József br. fejezett ki legszebben s amely a viszonyok legszebb jellemzésére szolgál. Ez az igazság az, hogy az események által a tömegek szenvedélyét, inerte a tömeg maga se tudja magát kormányozni, a figyelem teljesen alá van vetve annak a vulkánikus erővel kitörő ideának, mely idea, helyesebben, amely érzés itt csak visszahatása volt azoknak az intézkedéseknek, melyeket én közelebbről jellemezni nem akarok, mert azt előre bocsátottam, hogy a politikai momentum okát éterem falain kívül akarom hagyni.

Amikor ezt megállapítom tek. törvényszék, konstátálom egyúttal azt is, hogy a vádlottak minden módot megragadtak, hogy ezek a szenvedélyek mérsékeltesse, fegyelmeztessenek, ők maguk voltak azok, akik feláldozták magukat, akik e szenvedélyeknek elibe állottak. (Tetszés.) Hogy micsoda terrorizmus-sal álltak szemben, azt a tanuk egész sorozata bizonyítja. Van egy tanú, gondolom Dósa úr, aki azt is igazolja, hogy leszurással fenyegették a vádlottak közül azokat, akik a tárgyalás addigi eredményét hirül hozták. Ily körülmények közt ez a magatartás absolute nem szolgál semmiféle tekintetben a felbujtás vádjának bizonyítására.

Tehát nem az önérdék volt az ok a mozgalom kitörésében, hanem messzebb menő okok voltak azok, amelyeket én már felsorolni nem akarok, csak egy párat állítok mintegy illusztrálásul és rekapituláció gyanánt a tek. kir. törvényszék elé.

Méltóztatnak emlékezni azokra az időkre, mikor a vasutasok szintén erősen mozgolódtak, mikor a mozgalom jelszavaként, mint részben most is, a pragmatika reformja, helyesebben az igazságos pragmatika megteremtése abból a célból szerepelt, hogy az úgynevezett ower-working ellensúlyoztassék és lehetlenné tétessék. Miben áll ez? Abban, hogy a privát gazdasági életben alig hihető mértékig veszik igénybe az alkalmazottak erejét, a fizikai és pszichikai munkásságát, fáradtságát. Nem esik kívül a mi feladatunk körén e kérdés érintése sem. mert hiszen a jogi gyakorlatot ki kísérmé élénkebb figyelemmel, mint a jogot gyakorló férfiak, a bíróság tagjai, kik bizonyára emlékeznek arra a feltűnő döntésre, hogy emberölés vétsége miatt nem lehetett a gondatlanságot megállapítani, mert a mozdonyvezető agyon volt csigázva s ebben a helyzetben következett be a szerencsétlenség. Tehát ilyen eseteknek szanalása céljából indult meg a már ismeretes mozgalom. És aztán a vádlottak abba a hadseregbe tartoznak, melyeknél ki a szeretet papjának köntösében jelent meg előttük, azt bizonyítja, hogy oly szellem uralkodott a vasutasok felsőbbsege körében, hogy a munkások özvegyeinek részéről beadott kér-

vényeknek még az elfogadását is megtiltotta alárendelt közegeinek.

Ezen okok igenis előidézhetők — ha messzebbmenőleg vizsgáljuk az események előzményeit, az erupciókat és akik azért küzdöttek, hogy ne ilyen elbánásban részesüljenek kartársaik, azokat úgy-e bár felfüggesztették, állásuktól elmozdították, kiüldözték a testületből, mint védencemet! Mikor eze- ket látta az az elkeseredett tömeg, nem ellenállhatatlan erővel ébredhetett-e fel az elnyomott ember szenvedélye, melyet le- küzdeni többé azoknak sem volt lehetséges, akik a legtisztés- ségesebb nimbuszal voltak körveve ép kartársaik részéről, kiknek érdekében folyton harcoltak. De ezekben a férfiakban volt annyi önuralom, tudták azt, hogy az okok megszűnése legalább pro futuro megszüntetné az okozatokat is. Erre, ha n gy tetszik a kir. ügyész urnák, összebeszéltek, de azon célra való összebeszélés nem büntető Ítéletet, hanem dicsőséget kell, hogy hozzon az arra vállalkozó igazaknak.

A kir. ügyész úr szerint egészen mást kellett volna ten- niök, nem azt, amit tettek, hogy ott hagyják az édes pihenést, otthonukat, gyermekeiket, a bájos ifjú nőt, mindent, ami az élet javához köti az embert, hogy feljöttek ide s itt éjt napot °gygyé tettek azért, hogy a mások hibájából megzavart békét helyreállítsák és megvédelmezzék. A kir. ügyész úr szerint odébb kellett volna nekik állani, de ők nem ezt tették, hanem férfiak maradtak a veszélyeztetett helyen, nem úgy, ahogy azok a bizonyos menekülő patkányok szokták tenni, ott ma- rndtak azért, hogy a nagyobb bajnak elejét vegyék és én állí- tom, hogy egyedül ennek volt köszönhető, hogy a nagyobb bajt csakugyan meg is lehetett előzni.

Mert vájjon ismeretlen dolog-e az igen t. ügyész úr előtt az a veszedelem, amely abból keletkezett volna, hogy ők cser- ben hagyják összesereglett kartársaikat. Tegye szívére kezét és vallja meg, hogy ép akkor taszították volna a demagógia és anarkia karjaiba szerencsétlen kartársaikat, annak az anar- kiának és demagógiának karjaiba, amelynek toroka már tá- tongott rájuk. Meggyőződésem az, hogy az állami és társa-

dalmi rendnek az ő magatartásuk tette azokban a kritikus napokban a legnagyobb szolgálatot. (Mozgás.)

Ezt a meggyőződést pedig ennek a főtárgyalásnak adatai érlelték meg bennem, tehát egész perrendszerűleg támadt meggyőződésem, nem úgy, mint az igen t. ügyész úrnak a prioritív kialakult meggyőződése. Hiszen világos előttünk, hogy a felsőbbség -nem törődött a vasutasokkal. Az előbbi vezetők otthagyták őket, valakinek csak kellett velük törődni. Valakinek csak kellett arra gondolni, hogy mentse meg azt, ami inég megmenthető.

Ha annak a bölcsességét nem tapasztalták azok, akik Eötvös József szerint arra érzik magokat kötelezve, hogy a lavinaszerűleg kitörő tömeg-szenvedélyek útjából félreálljanak, akkor, tek. törvényszék, mikor senki más nem teljesítette kötelességét, ezek a férfiak azzal, hogy helyükön maradtak, szent kötelességüket teljesítették. Valaki, a kir. ügyész úr tudja, hogy kit érték alatta, egy hatalmas úr, mikor ők, látván küzdelmök meddő voltát, pillanatra elcsüggedve úgy nyilatkoznak, hogy ott hagyják helyüket, arra kérte őket, hogy maradjanak, mert ha már van mozgalom, becsületesebb kezek nem vezethetik azt, mint épen a vádlott férfiak.

íme tehát a kir. ügyész úr felállít egy erkölcsi parancsot, mely szerint az erkölcs minden parancsát meg kellett volna szogniök a vádlottaknak, én pedig felállítom a vádlottak által véghezvitt tényekből azt az erkölcsi parancsot, melyet ők teljesítettek, amelyet ha elmulasztottak volna, a kir. ügyész úrral együtt vádoltam volna őket a férfiúi kötelességtudás megsértésével. Az én védencem ezt az erkölcsi kötelességet teljesítette. Egy erkölcsi kötelesség teljesítése nagyon természetesen nem állapíthat meg egy erkölcsileg megbélyegezhető deliktumot.

És most vigyázzunk, ne idézzük elő és ne támassuk fel azt a veszedelmet, mely abból állna elő, fenyegető rémeként a helyesen ápolandó állami rendnek és társadalmi nyugalomnak és békének, ha a tömegekben kétség támadna az iránt, vajjon a jogi parancs, a törvénynek tiltó vagy parancsoló rendelkezése fedí-e az erkölcsi parancsot.

Az igen tisztelt kir. ügyész úr nem disztinyvált erkölcsi

és jogi deliktumok között. Be van bizonyítva, hogy a vádlottak viselkedésében nincs erkölcsi deliktum, ezzel szemben védőtársaim a legfényesebb argumentumokkal állították helyre azt a jogi bizonyítást, hogy nincs abban jogi deliktum sem. Mint mondtam, ismétlésekbe tévedni nem akarok s a jogi momentumok közül csak egy-két dolgot tartok kötelességemnek mégis megemlíteni, amelyeket talán igen t. védőtársaim nem dobogítottak ki oly mértékben, mint egyéb, hatalmas argumentumaikat.

Ilyen mindenekelőtt egy alapvető fogalom. Az impérium eszméjével foglalkoztak többen, első sorban Vázsonyi Vilmos t. védőtársam. A kir. ügyész úr úgy okoskodott, hogy azért kell közhivatalnoknak tekinteni a vasúti alkalmazottakat, mert hiszen az állami imperiumból folyólag gyakorolják a hatalmat a vasutasok is, pedig ha jól emlékszem, ezt az ügyet arra a fatális 58-as számú kúriai döntvényre alapította a kir. ügyész úr.

De ha ez a döntvény nem ezt állapítaná meg, azt hiszem, hogy a kir. ügyész urnák méltán becsült jogászai ambíciója is rájött volna arra, hogy az államvasutak mégis a kincstár hasznát hajtó vállalatának tekintendők. E nélkül a különös imperialis teória nélkül nem is volna elfogadható az államvasút a szuverenitás tényezőjéül, amint az államnak egyéb tisztán magánvállalkozásai sem fogadhatók el olyanokul.

Én elismerem azonban, hogy vannak az államnak tisztán magánjogi és fiskális érdekű intézményei és vállalkozásai, amelyek az imperiumból következően, a szuverenitás kifolyásául tekintendők. De ha én azt elismerem, kérem az igen tisztelt ügyész urnák részrehajthatatlanságát, legalább in thesi, hogy ismerje el viszont azt, hogy ez csak abban az esetben lehetséges, ha az illető dolgok monopóliumnak tárgyai. Ilyen, pl. a só jövedék.

Ezek. t. kir. ügyész úr, igenis az imperiumból folynak, azért, mert monopóliumnak tétettek tárgyaivá. De a vasutügy n. onopolium Magyarországon? Seholy a világon. Hiszen vannak államok, pl. Franciaország, ahol egy kmtr. államvasúti sín sincs. Ha az állami imperiumból deriválja a t. ügyész úr az

államvasutak közjogi jellegét, akkor bizonyítani kellett volna, hogy monopóliummá tétetett. Azzal, hogy ennek dacára közhivatalnoknak minősíti a vasúti alkalmazottakat, impliciter azt bizonyította a t. ügyész úr, hogy minden magánvasúti alkalmazott közhivatalnok.

Azonban ennek a törvényt alkalmazó bíróságnak csak de lege lata lehet beszélni. A magánvasúti alkalmazott az állítólagos kötelelességgel nem követi el a hivatalos kötelesség megtagadásának büntetést, ebből az következik, hogy nem követheti el az államvasúti alkalmazóit sem, si duo faciunt idem, non est idem, a jelen esetben igazán csak a kir. ügyész úr fel fogásának felel meg ez a régi igazság, hiszen in re csakugyan est idem, ez jogilag mégsem lehet idem, mert ha a cselekmény büntetendő voltát csakis közhivatalnoki minőségből vezeti be a t. kir. ügyész úr, ebből az következik, hogy a magánvasúti alkalmazott ugyanilyen cselekménye nem büntetendő cselekmény.

Tek. kir. törvényszék! Szeretnék, nem azért, hogy ismétlegessek, hanem azért, hogy összefoglaljam a bizonyítás eddigi anyagát, erre is kiterjeszkedni. De én bízom a tek. kir. törvényszék figyelmében, amelylyel ezen tárgyalás egész folyamát kísérte s ezért csak röviden utalok Vöröss László azon vallomására, hogy ezen emberek készséggel mozdították elő a kibontakozást. Hock János azon vallomására, hogy ő közölte az öt megrohanó újságírókkal, hogy a béke kész van, hogy egy pár pillanat alatt végeztek a békepontokkal. Batthyány Tivadar gróf azon vallomására, hogy ragyogó arccal jártak-keltek a vádlottak, hogy megvan a béke s ezenkívül utalok azon tanuk vallomására, akik a Demokrata-körben 19-én az odajövetel célját, illetőleg s a sztrájk hírülvitelét követő hatás tekintetében bizonyító anyagot szolgáltatnak.

Foglalkozom még röviden a judikatúrával is. Ha tek. törvényszék, közhivatalnok a vasutas és egész cselekvőségére nézve hatósági közeg, ha tehát az 58. sz. híres döntvénynek a 166. §. 4. pontjára alapított indokolása megáll, amely egy ilyen specialiter átruházott hatáskörben mondja csak hatósági közegnek a vasúti alkalmazottakat, akkor tek. kir. törvényszék

ezek ellen rágalmozás esetén hatóság elleni erőszak büntettet lehet elkövetni. Ezzel szemben itt van a kúriának 1899. okt. 26-án 10,526. sz. a. hozott határozata, amelyekből szintén világos, hogy a vasutasok hatósági jellegét arra a speciális térre szorítja a judikatúra, melyet az illető alkalmazottak számára a törvény jelölt ki, vagyis arra a körre, melyben a nekik kijelölt szolgálatot teljesítik. Mellőzve már most egyéb bírósági határozatokat, még arra az egyetlen momentumra utalok a judikatúra köréből, mely bennünket a btk. 260. §-ának megítélésére utal és kötelez. Ha az 58. sz. döntvénynek volna ma még ereje a vasutasok egész cselekvőségét illetőleg s egyáltalán kiterjedhetne jelen esetre is, akkor a tek. kir. törvényszék ugyebár az, aki egy vasúti felsőbb hivatal előtt egy annak alárendelt közeg ellen valótlannak bizonyult vádat emelne, az a btk. 260. §-ába ütköző hatóság előtti rágalmozás vétségét követné el? Azonban a judikatúra ennek a feltevésnek lehetőségét teljesen kizárja, mert itt van a határozatok egész sora előttem, melyek az ellenkezőt bizonyítják. (Fölvessza.)

íme ezek a bírósági határozatok szolgálhatnak igazi mértékül az 58. sz. döntvénynek a jelen esetben való alkalmazhatóságára. Az igen t. ügyész úr a fejét rázza. Mit szólna azonban a következő dologhoz? Mit szólna ahhoz, hogy például valamely kir. ügyész előtt valamely üzletvezetőség érezné magát indítva arra, hogy a 480. és 481. §. alapján emeljen vádat más vasúti alkalmazottak ellen s a kir. ügyész úr, mint elfogulatlan férfiú és elfogulatlan jogász, saját hatáskörében nem akadáhatván elfogadható bizonyítékokra, megszüntetné ellenök a nyomozatot. Hát kérem, vegye tudomásul az igen t. ügyész úr, hogy ez megtörtént, a kolozsvári üzletvezetőség feljelentést tett a nagyszebeni ügyészség előtt, mely a nyomozatot megszüntette s a bprts. 42. §. értelmében utasította a sértett felet, hogy vegye át a vád képviselőjét. Mint magánfelet utasította a „közhivatalnokok” felsőbbbségét a vád átvételére! Ez fiz igazság. Magam szívesen tanulok, tanulni nem szégyen. Tanuljon a kir. ügyész úr is ettől a kollégájától s akkor meg fogja találni, mi az igazság ebben a közhivatalnoki jellegben.

Az opportunizmus eszméje lehet irányadó a politikában,

de mindnyájunknak mellőznünk kell azt, ezen per elbírálásában. Opportunizmus ide be nem férkőzhetik, mert hisz Magyarországon a törvényt alkalmazó bíró nem hozhat törvényt. Az igen t. ügyész úr kérte a t. törvényszéket, hogy hozzon igazságos ítéletet. Én teljes tudatában annak, hogy nem szabad megengedni annak a feltevésnek a lehetőségét, mely szerint igazságos ítélet más lehessen, mint törvényes ítélet, elegendőnek tartom, ha a tek. kir. törvényszéket törvényes ítélet meghozatalára kérem.

Bevégeztem, tek. kir. törvényszék! Bár igazán epilógusa lehetnék ennek a szerencsétlen ügynek; óhajtom, hogy beleternethessük ezt a történelem sírjába; s a sír fölé epitaphiumnak odairhassuk Lamartinenak szavait: „A történelemnek meg van a maga szemérme, meg ne sértsük!” Itt nem a bűnösök ülnek! Kérem védecem felmentését. (Tetszés.)

Geszi Andor dr. ügyész replikája.

Tekintetes kir. Törvényszék! Előrebocsátom, hogy főként s tán kizárólag Vázsonyi védő úr jogi érveinek bírálatával kívánok foglalkozni.

Magam részéről is elismerem, amint az a főtárgyaláson kidomborodott, hogy a pert az a kérdés dönti el, vajjon közhivatalnoknak tekintendő-e az államvasúti alkalmazott, igen vagy nem. De itt nem mellőzhetek egy kérdést, azt ugyan is, hogy hát ki tette az államvasúti alkalmazottak közhivatalnoki minőségét kétségessé. Hiszen a Btk. megalkotása óta s különösen az 58 számú döntvénynek meghozatala óta a joggyakorlat s főként ez a kir. büntető Törvényszék is következetesen azt vallotta, hogy az államvasúti alkalmazott közhivatalnoknak tekintendő. Csupán most, a mikor a társadalomnak és államnak ilyen rendkívüli sérelméről van szó s ez a bűnper megindult, most lép fel a kétség és a védő urak vitatják ebben a perben. Amikor tehát az okokra gondolok, melyeket a sztrájk okai gyanánt hallottunk, valósággal feltolakodik a kérdés, hogy az okok sorozatában minő szerepe volt annak, hogy a vádlottak az iránt, hogy nem tekintetnek közhivatalnoknak, biztatást, megnyugtatót nyertek.

Mindenek előtt constatálnom kell, hogy a közhivatalnoki jelleget mi csupán a Btk. rendelkezései alapján határozhatjuk meg.

E jelleg meghatározásánál tehát sem a közjognak, sem a közigazgatási bíróság valamely határozatának, sem valamely fináncérdekből kiadott, sőt utóbb hozott törvény által superált rendeletnek döntő befolyása nem lehet.

Constatálom továbbá, habár a kinevezésnek a közhivatalnoki jelleg meghatározásánál fontossága nincs, csupán mert a védő urak a kérdéssel foglalkoztak, de bizonyos fontos tényekről nem tettek említést, hogy az államvasutaknál az üzletvezetőt s a hivatalnokok felsőbb osztályaihoz tartozó alkalmazottakat a kereskedelmi miniszter nevezi ki, akinek imperiumát azt hiszem senki sem fogja kétségbe vonni, a többi alkalmazottat pedig az igazgatósági összlés, melyben azonban úgy a kereskedelmi, mint a pénzügyi miniszter képviselője is részt vesz.

Ezek után sorban kívánok foglalkozni a védő úr érveivel.

Bizonyos törvényekről szolt a védő úr, melyek azt bizonyítanak, hogy az állam vasúti alkalmazottaknak közhivatalnoki jellegük nincs.

Így a védő úr abból, hogy Btk. 16(5. §-a azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a közforgalomban levő vaspályák felügyelő és kezelő személyzete hatósági közegnek tekintetik, e kivételes rendelkezésből azt következteti, hogy az államvasúti alkalmazottak közhivatalnokoknak is csak akkor volnának tekinthetők, ha a 461. §. őket ilyenekül külön kijelenténé. Sőt bizonyos színezéssel arra is utalt a védő úr, hogy különben nemcsak az államvasúti alkalmazottakat, hanem a magánvasutak alkalmazottait is közhivatalnokoknak kellene tekintenünk. Hát az állami távírdák felügyelő és kezelő személyzete is hatósági közegnek tekintendő a Btk. 166. §-a értelmében, de ki kételkedik abban, hogy az ehhez a személyzethez tartozók közhivatalnokok? És vájjon ezek a 461. §-ban fel vannak különösen sorolva? De ugyancsak a 166. §. szerint az erdőőr is hatósági közegnek tekintendő. Az erdőőr az 1879:

XXXI. t.-c. szerint szintén kétféle. Olyan a kit az állam, a törvényhatóságok, a községek birtokában levő erdőkben és olyan, akit a magánosok erdeiben alkalmaznak. Az állam, a törvényhatóság és a község által alkalmazott erdőőr a törvény 38. §-a értelmében meghatározott esküt teszi le.

Ugyanígy hatóságilag a magánosok erdeiben alkalmazott erdőőr is feleskethető. Az ilyen erdőőr a Btk. 166. §-ának 3. pontja értelmében szintén hatósági közegnek tekintik. Ámde tekintetes kir. Törvényszék férhet-e kétség ahhoz, hogy az állam által alkalmazott erdőőr közhivatalnok; de nem fog jogász akadni, aki azt merné következtetni, hogy a magánosok erdeiben alkalmazott erdőőr is közhivatalnok.

Ugyanez áll a vasúti üzleti rendtartás 102. §-áról is. Az a körülmény tehát, hogy a magánvasút alkalmazottai is ugyanazt az esküt teszik le, mint az államvasút alkalmazottai s hogy azok is felruháztattak a rendőrhatalósági jogkörrel, épen nem teszi kétségesé azt a tényt, hogy a magánvasutak közhivatalnokai csak hatósági közegek, az államvasúti alkalmazottak azonban, akik állami alkalmazottak, nemcsak hatósági közegek, de közhivatalnokok is.

Rá kell mutatnom itt a védő urnák arra az érvére is, hogy íme a szolgálati rendtartás 15. §-a értelmében az állami tisztviselőknek, ha az államvasutak szolgálatába lépnek, esküt kell tenniök, holott mint állami tisztviselők már esküt tettek. De hát aki a vasúti eskü tartamát ismeri, ezt nagyon természetesnek kell, hogy találja, mert hiszen itt olyan új feladatokról és kötelességekről van szó, melyek az állam tiszt viselői kötelességek és feladatok körén kívül esnek.

Utalt a védő úr az 1883. évi I. t.-c.-re, mely a köztisztviselők minősítéséről szól. Itt mindenek előtt a védő urnak egy jelentékeny tévedésére kell rámutatnom. Ő azt vitatja, hogy aki az 1883. évi I-ső törvénycikkben felemlítve nincs, az nem közhivatalnok. Szerinte tehát a köztisztviselők köre a közhivatalnokok körét teljesen fedi. Ez nagy tévedés. A közhivatalnokok köre sokkal nagyobb, mint a köztisztviselőké, épen ezért a Btk. 361. §-a nem is azt határozza meg, ki a közhivatalnok, hanem azt, hogy ki tekintendő közhivatalnoknak. Hi-

szen például az állami rendőr úgy-e közhivatalnok, de senki sem fogja őt köztisztviselőnek tartani.

Már most a védő úr azt állítja, hogy ebben a törvényben az államvasúti alkalmazottakról nincs említés, ők tehát nem köztisztviselők.

Ámde nem az a kérdés itt, hogy köztisztviselő-e az államvasúti alkalmazott, hanem arról, hogy közhivatalnoknak tekintendő-e?

Másrészt az 1883. 1. t.-c. például a bírákról sem szól és a tanárok és tanítók minősítéséről sem szól, de azért senki sem vonhatja kétségbe, hogy ezek az állami alkalmazottak tényleg köztisztviselők és közhivatalnokok.

Nem szól pedig a törvény ezekről azért, mert a bírának vagy tanítóknak minősítése más törvényben állapított meg, valamint az államvasúti alkalmazottak minősítését is illetékes szabályrendeletek határozták és határozzák meg. Erről szóltak a közmunka- és közlekedési miniszternek 1877. és 1881. évi rendeletei, szól ma egy 1888. évi szabályrendelet.

Az 1893. évi IX. t.-c. az állami tisztviselőknek 11 osztályát állapítja meg, ezekbe azonban az államvasúti alkalmazottak nem vétettek fel. Ebből a védő úr ugyancsak arra von következtetést, hogy íme ez is azt bizonyítja, hogy az államvasúti alkalmazott nem közhivatalnok. Ez a következtetés azonban szintén nem alapos. Mert ugyanebben a 11 osztályban például az állami tanító és állami erdőtiszt sem szerepel. Az állami tisztviselőknek ebben a törvényben meghatározott köre tehát a közhivatalnokok körét szintén nem meríti ki.

Felhozta továbbá a védő úr, hogy az 1893. évi IV. t.-c. 15. §-a, mely az államtisztviselőknek a községi adó és útdadó alóli mentességét határozza meg, az államvasúti alkalmazottakra ki nem terjesztett. De hiszen az 1893. évi IV. t.-c. 21. §-a a mentességet meghatározó 15. §. alól nemcsak az államvasúti alkalmazottakat, hanem pl. a főispánt is, a budapesti főpolgármestert is kivette.

Az 1900. évi VII. t.-c. 2. új §-a pedig ugyanazt az adómentességet az állami alkalmazottak gyűjtőnév alatt törvénybe

iktatja, úgy az államvasúti alkalmazottakra, mint pl. a főispánokra nézve is.

E törvény indokolása pedig határozottan kifejezi azt az elvet, hogy a községi adó- és útagómentességre vonatkozó ez a kedvezmény, melyet az 1893. évi IV. te. 15. §-a a szorosabb értelemben vett állami tisztviselőknek megadott, a viszonyok analógiájának és az indokok azonos voltánál fogva meg nem tagadható az alkalmazottak azon részétől sem, mely az 1893. évi IV. t.-c. 21. §-a szerint külön intézkedés alá esik. Tehát az államvasúti alkalmazottaktól ép oly kevésbé, mint pl. a főispántól.

Nem vonható következtetés a közhivatalnoki minőség ellen abból sem, hogy az 1885. évi XI. t.-c., mely az állami tisztviselők nyugdíjazásáról szól, az államvasúti alkalmazottakra nem vonatkozik, mert a nyugdíj a közhivatalnoki minőségnek nem döntő ismérve. Másrészt pedig az államvasúti alkalmazottaknak külön nyugdíjintézetük van, mely éppen azért tartatik fenn, habár mint éppen Lengyel védő úr állította, már Baross miniszter államosítani akarta, mert az államvasúti alkalmazottak ezt úgy kívánták, mert ez rájuk nézve így előnyösebb.

Egy 1890. évi belügyminiszteri rendeletre hivatkozik a védő úr, mely szerint az államvasúti alkalmazottak nem állami alkalmazottak.

Ámde mi jelentőséget tulajdonítsak e rendeletnek, mikor éppen a védő úr által idézett későbbi keletű 1900. évi VII. t.-c. állami alkalmazottaknak jelöli meg az államvasúti alkalmazottakat.

Egy 1890. évi keresk. miniszteri rendeletre is hivatkozott a védő úr, mely szerint az államvasutak igazgatósága, mint olyan, bizonyos szempontból magánfélnek tekintendő. Hiszen az államvasutak igazgatósága az állam magánérdekeit is képviseli, ebben a tekintetben tehát kell magánfél gyanánt szerepelnie, hatóságot nem képez, nem is erről van szó, hanem arról, hogy az igazgatóság tagjai is pl. szintén közhivatalnokoknak tekintendők-e s ha az üzleti rendtartásban említett hatósági jogokra nem is gondolunk, csupán arra, hogy az igazga-

tóság egyes tagjai miniszteri tanácsosok, ez is arra mutat, hogy az igazgatósági tagok is kétségtelenül közhivatalnokok.

A közigazgatási bíróság határozatairól nem kell szólnom. A védő urnák nem imponál a kúriának 58. számú döntvénye, azt hiszem, még kevésbé tartozik a dologra a közigazgatási bíróságnak határozata. Annál kevésbé, mert éppen azt a vitát, melyet a közigazgatási bíróság határozatai érintenek, az 1900. évi VII. t.-c. a községi adó- és utadómentesség tárgyában superálta.

Utalt a védő úr a szolgálati rendtartás 58. §-ára is, mely szerint a szolgálat bizonyos esetekben felmondható. Ez is kizárja a védő úr szerint a közhivatalnoki jelleget. Ez az érv azonban szintén nem áll meg. Ezt a rendezést az államvasutaknál a dolog természete teszi szükségessé. De hiszen mutassa meg nekem a védő úr azt a törvényt, mely a közhivatalnoki jelleget az állás elvesztésének módjától teszi függővé. Ép oly kevésbé van ennek jogi jelentősége, mint a kinevezés, a választás vagy az eskü letétele tényében.

Igen röviden az 58. számú döntvényről is megemlékezem. A védő úr a 461. §. rendelkezésével ellenkezőnek tartja a döntvénynek azt a kijelentését, hogy az államvasúti hivatalnokok az állam közigazgatási hatósági körében nyert megbízás alapján járnak el.

A védő úr szerint ez mitsem mond, mert csupán az lehet a döntő, hogy hatósági teendő teljesítésére kötelezettek-e? Ám de tekintetes kir. törvényszék, mi az állam közigazgatási hatósági köre? Nemde a hatósági teendők széles mezeje, a hatósági trendek bizonyos Nagy tömege van az államnak közigazgatási hatósági körében. Ilyen hatósági teendő az is, melyet a vasúti üzleti rendtartás szerint az állam az államvasúti alkalmazottakra bízott. Ha tehát erre a teendőre megbízást nyert, kétségtelen, hogy a megbízást az állam közigazgatási hatósági körében nyerte. A döntvény indokolása tehát kétségtelenül a 461. §. valódi értelmének felel meg.

S most felteszem a kérdést, úgy-e kétségtelen az, hogy az államvasúti alkalmazottak, ha rendőrségi körében valakit tettes bántalmaz, vagy törvénytelenül letartóztat, a B. T. K. 193.

és 473. §§-ai értelmében mint közhivatalnok felelős. Hát akkor a többi hivatali tárgyában ne tekintetnék közhivatalnoknak?

Végül a társországokban működő államvasúti alkalmazottaknak közhivatalnoki jellegével kell foglalkoznom. Védő úr bizonyos következtetést vont le abból, hogy a társországokban az államvasúti alkalmazottakat közhivatalnokoknak nem tekintik. Ámde a társországokba került alkalmazottak nem válnak horvát alkalmazottakká. Kétségtelen, hogy a társországokba került államvasúti alkalmazottakat is a kereskedelmi miniszter vagy az ennek hatósága alatt álló igazgatósági összülés nevezte ki, azokat is ugyanazon hatósági jogkör illeti meg, mint minden államvasúti alkalmazottat, azok is a magyar állam közhivatalnokai. Az a körülmény tehát, hogy a közhivatalnoknak tekintendő államvasúti alkalmazott pályája folyamán s legtöbb esetben ideiglenesen a társországok területére kerül, oda lép elő, oda helyeztetik át, nem változtat az ő közhivatalnoki minőségén, valamint nem szünteti meg a közhivatalnoki minőséget az sem, ha a közhivatalnok valamely külföldi állam területén alkalmaztatik. Ha tehát a társországokban őket közhivatalnokoknak nem is tekintik, itt közhivatalnokok s a büntettet itt ebben minőségökben követték el, tétlük tehát a B. T. K. 5. §-ának 2-új bekezdése szerint bírálandó el.

Ami a tudat hiányát illeti, a B. T. K. 81. §-a értelmében a büntető törvény nem tudása vagy téves felfogása a beszámítást nem zárja ki.

Másrészt újból hangsúlyozom, hogy a bíróságok mindig s különösen az 58. számú döntvény óta, melyről a Lengyel Zoltán védő úr által felemlített Mándy-féle munka is megemlékezik s melyet ugyanaz a Csemegi szövegezett meg, aki a 461. §-t megalkotta, aki tehát ha a 461. §. magyarázatára leg-hivatottabb volt, következetesen közhivatalnokoknak ismerték el az államvasúti alkalmazottakat. A kir büntető törvényszék is, a hány bűnügy itt felmerült, amelyben az államvasúti alkalmazottak közhivatalnoki minőségükben szerepeltek, a közliivatalnoki jellegét mindenkor elismerte.

A tudat hiányát tehát alaposan vitatni nem lehet.

A védő úr, annak bizonyításául, hogy a törvény a hivatali kötelesség megtagadását felhíváshoz köti, a commentárra hivatkozik. Hogy azonban mily veszedelmes a védő urnák a commentárra alapítania okoskodását, ennek jellemzésül ugyanannak a commentárnak a B. T. K. 461. §-ához fűzött fejtegetéseire utalok.

E szerint ugyanaz a commentár azt tartalmazza, hogy „államhatósági teendő teljesítésére hivatott s tehát közhivatalnok az állam vasúti alkalmazott is.”

S most még csak egy szavam van. Mert a tárgyi tényállást köztudomású és a tárgyalás során bizonyított tények és ezekből vont jogos következtetésem teljesen tisztázvák.

Én hiszem, hogy a kir. büntető törvényszék átérzi a pillanatot horderejét és a pörnek hullámai közt sziklaszilárdan áll meg a törvény alkalmazásában, mint eddigelé is állott.

Vázsonyi Vilmos dr. viszonzválasza.

Tekintetes Törvényszék! Egész rövidecséggel felelek, mert én a vádlottak ügyének igazságát oly fényesnek tartom, hogy új argumentum felesleges. Az ügyész úr szerint e pör csakis a jogi kérdéscen fordul meg. Így állott a pör a vádirat idejében, de nem úgy áll most. Az ügyész úr saját indítványával áll ellentétben, mikor az általa beidézett tanuk mind a vádlottak mellett vallottak, és mégis tisztázottnak látja a kérdést. Ha az ügyész úr szerint csak azon fordul meg a kérdés, vajjon köztisztviselő-e a vasutas, akkor minek volt bizonyítás, főtárgyalás? Ez nem egyéb frontváltoztatásnál, látva, hogy csak a védelemnek vannak tanúi.

Kérdi az ügyész úr, hogy miért nem érczik magukat a vasutasok közhivatalnokoknak? Azért, mert a Curia szerint csak a vasúti sikkasztok azok, de ezek a vádlottak és a többi vasutasok nem sikkasztottak. Megjelöltem azt a magas állású férfit is, aki kijelentette, hogy a sztrájk nem büntetendő, ezt vallotta eddig a kormány is, soha nem figyelmeztette őket a kormány erre, sőt bátorította őket a kormány, a főkapitány és Vöröss nyug. államtitkár úr.

Az ügyész úr büntetőjogilag kinevezett közhivatalnokok

kategóriáját akarja felállítani, ámde annak elbírálására, hogy ki van közhivatalnoki teendővel megbízva, nem a bíróság hivatott, hanem a közjog, az élő törvények. Azok a teendők, amiket a vasutasok végeznek, csak a közérdekű, humanitárius működések sorába tartoznak; a közegészségügy van oly fontos, mint az államvasutak fuvarozási ügye. Ha vasútigazgatóság nem hatóság, ennek a közegei, alkalmazottai sem lehetnek azok. Pedig az ügyész úr az előbbit elismerte.

Hogy miért nincs tisztázva az a kérdés, vajjon köztisztviselő-e a vasutas, ennek a magyarázata az, hogy régebben, mikor a btk.-et megszerkesztették, az államvasutak csak oly parányi vonal volt a magánvasutakkal szemben, hogy ennek valami fontosságot nem tulajdonítottak, nem tartották érdemesnek vele külön foglalkozni. Ha akkor a mai nagy hálózata lett volna a vasútnak, bizonyára tisztázták volna a kérdést. Tessék törvényt hozni, de nem a meglevő törvényeket csavarni, tetszés szerint alakítani. Ha az ügyésztől függ, hogy kit akar közhivatalnoknak tekinteni, akkor kénye-kedve szerint vádolhat, elítélthet bárkit. Micsoda lehetetlenség, hogy közhivatalnok a vasutas, ha azt nem hatóság nevezi ki, és micsoda közhivatalnok lehet az, akinek hatósága nem közhivatalnok. Én nem okoskodásokkal, mint az ügyész úr, hanem állításokkal, tényekkel bizonyítottam és a bírói bölcsesség tud disztinguálni.

Az ügyész úr szerint a felmondás ténye nem jöhet figyelembe, mert mellékes, mikor szűnik meg az alkalmazás. Pedig ez a felmondási jog nincs meg egy állami hivatalnoknál sem, ez tehát fényes bizonyíték, hogy a vasutas külön kategóriába tartozik. Nem süket-néma a mi törvényhozásunk, ha akar törvényt, vagy rendeletet hozni, hoz. Módjában lett volna a koránynak, a törvényhozásnak a vasutast köztisztviselőnek minősíteni, miért nem tette meg? Miért tette meg a posta- és távirdatisztektnél? Azért, mert direkt deklarálni akarta, hogy' ez állami üzleti vállalat és a vasutas e vállalatnak alkalmazottja. Az ügyész úr szerint holtbizonyos, hogy a vasutas köztisztviselő, holott az ország legelső, legkiválóbb jogásza szerint nem bizonyos, sőt lehet, hogy egyesek előtt épen az ellenkezője

bizonyos, de hallgatásra vannak kárhóztatva. Azt mondja az ügyész úr, hogy állami tisztviselő és állami közhivatalnok nem egy. Nagyon elszomorító dolog, hogy ilyen definíciókon nyargalnak, ez nem magyar, hanem amolyan reichsgerichts-szellem.

Tek. kir. Törvényszék! A 166. szakasznál, amely a hatóság elleni erőszak esetében intézkedik s amely az állami vaspályák kezelő- és felügyelő személyeiről szól, a kir. ügyész úr felemlíti azt, hogy hiszen az állami távírdák is ott vannak. Megjegyzem, hogy a posta és távírda bizonyos fejlődésen ment keresztül; volt idő, amikor még a posta- és távírda Horvátország területén magyar volt, épen úgy mint a vasút, azért lett horvátta az 1868-ú évi XXX. t.-c. 57. szakasza alapján, mely a közigazgatás nyelvét horvátta tette; az 1883-iki I.t.-c-ben azonban már a posta- és távírda-hivatalnokokat bevette a köztisztviselők közé, azok tehát kifejezetten köztisztviselőkké váltak. Az 1893-iki IV. t. c. ezt is megemlíti. Ezen a fejlődésen ment keresztül Horvátország területén a posta és távírda. Hogy ezen menjen keresztül a vasút is, hát ez lehet múltó szélszélynek, boszúvágynak kielégítése, hogy azonban ez nemzeti érdek volna, hogy ez közérdek volna, azt bizonyára csupán a mi jó horvát testvéreink fogják állítani, akik ugyancsak feszült figyelemel várják a magyar bíróságoknak ítéletét s nagyon fognak örvendeni annak, hogy múltó érdekekért föláldozzák a magyarság érdekét, a törvényeknek és rendeleteknek szentségét. Senkinek se lesz ebből haszna, sem az országnak, sem azoknak, akik ebből hasznot remélnék, mert a gyűlölség csak gyűlöletet fog aratni, de hasznuk lesz belőle azoknak, akik leskelődnek, hogy a magyarság uralma ismét kisebbitessék, csorbíttassék.

A t. kir. ügyész úr, hogy röviden befejezzem beszédemet, elfelejtette megemlíteni ebből a mozgalomból — arról pedig magyar ügyésznek meg kell emlékezni, midőn ezen mozgalomról beszél — azt is, ami ennek a mozgalomnak a dicsősége, a magyar szellem sajátossága. Elfelejtette kiemelni azt, hogy az egész világon nem volt még egy ilyen tömegmozgalom, melyben 40,000 ember egyszerre tette le a munkát s

mely a közrendet sehol meg nem zavarta. Mutassanak nekem az egész világon egy nemzetet, melynek körében 40,000 ember egy nagy komor elhatározásra jut, leteszi a munkát, kockára dobja existenciáját s egy pillanatra sincs benne az az elkese-redettsé; hogy másnak vagyonát, másnak az életét, egészségét veszélyeztetné. Ilyen mozgalmat mutasson fel nekem más nemzet! Ez a magyar jelleg komolysága, erkölcsi ereje és igazi törvénytisztelete és nem a ki nem hirdetett törvényeknek az odúba eldugott definíció-tisztelete, mert elbujt igazságokat, zugokban meghunyászkodó definíciókat senki sem tartozik tisztelni, csakis azt az igazságot és jogot, mely nem bujkál, hanem menydörgésszerű nyíltsággal harsog végig, hogy mindenki meghallhatja. Ez ezen mozgalom dicsósége és ezen férfiak érdeke, ők öröködnék afölött, hogy sem ezen városnak,, sem ezen országnak nyugalma komolyan meg ne támadtamsék, vagyonban, életben kár ne essék. A t. ügyész úr azt mondta, hogy ő mély fájdalommal emel vádat. Én nem akarok triviális lenni és elkopott élceket belevinni ebbe a komoly tárgyalásba; mindenki tudja azt, hogy mit jelent ez a mély fájdalom, amely azt kívánja,; hogy minél előbb vessék fogházba vagy börtönbe a vádlottakat, akik iránt oly mély fájdalmat érez. Csak arra akarom figyelmeztetni a t. ügyész urat, hogy midőn oly mély fájdalmat érez azért, mert élve kívánja eltemettetni ezen férfiakat, akkor illik, hogy a koszorúkat a sírokra rakja, ő azonban mély fájdalma dacára nem a sírokra rakta a koszorút, hanem az élő kormányának fejére. Dacára annak, hogy a politikától tartózkodni kívántam és tartózkodni kívánok e pillanatban is, ezzel az első politikai löv^get ő maga dobta ebbe a tárgyalásba. Én, t. kir. törvényszék, a politizálást ennek dacára folytatni nem fogom, sőt többet mondok. Azt mondom, t. kir. Törvényszék, hogy ennek az országnak az az átka, az a legnagyobb átka, hogy itt nincs más, csak politika. — Az az átka, hogy kultúránk csak politika, szabadságunk csak politika, gazdaságunk csak politika. Ott, ahol a gazdasági szempontoknak kellene érvényesülni, politikai jelszavak érvényesülnek; ott, ahol kulturális, igazi kulturális szempontoknak kellene érvényesülni, ott is csak politikai

célszerűség és politikai jelszók hallatszanak; s ott ahol a szabadság igaz tiszteletének kellene uralkodni, ott is politikai, hatalmi érvényesülési szempontok jobbról és balról. Én tehát szivemből, lelkem mélyéből egyetértek abban, hogy igenis rekeszszük ki ennek a nemzetnek legnagyobb átkát, a politikai felfogásnak mindenbe való belevegyítését ezen tárgyalásteremből s ennek az ügynek eldöntéséből.

Én azt hiszem, a t. kir. Törvényszék döntése olyan is lesz, amely mindenkit meg fog győzni arról, hogy igenis a politikai szempontoknak vannak határai, vannak szent küszöbök, melyeken ez a szörnyeteg át nem léphet, vannak kincsek, mélyeket össze nem zúzhat. A politika nem az, t. kir. Törvényszék, amely egyetért a népnek, az egész országnak, a nemzetnek, a magyarságnak igaz érveivel, hanem az, amely múltó napi szempontok, ambíciók és hatalmi vágyak szerint indul. Az a politika igenis átkarolta ezt a nemzetet, szorongatja és fojtogatja, mint Laokon fekete kígyója. Ebben a csoportozatban már benne van sok alak. Amint mondtam, szabadságunkat fojtogatja ez a fekete kígyó, a politika, a napi érdekeknek és önzésnek politikája mindenfelől. Mert e tekintetben én nem a kormányról beszélek, hanem az egész országról. Egy alakot nem font át még Laokon fekete kígyója: Justicia alakját még nem tudta átfogni a maga gyűrűző testével, azt nem tudta megfojtani s remélem, nem is fogja soha megfojthatni.

T. kir. Törvényszék! Az igazság istenasszonyát, Jusüciát ábrázolják egyik kezében a mérleggel, másik kezében a pallossal. De ez a pallos annyit jelent, hogy csak arra sújt le, akit az igazság mérlege erre a bűnhődésre méltónak talál. Ez a pallos Justicia pallosa és nem a Brennus kardja, melyet a hatalom beledob a mérlegbe mondván: úgy kívánom, úgy akarom, úgy parancsolom. Kérem a vádlottak felmentését. (Hosszas éljenzés).

*

Este 7 óra volt, amikor a pörbeszédék befejeződtek.

Ekkor az elnök fölhívta a vádlottakat, hogy álljanak a bíróság elé. Ünnepesty hangon aztán úgy szölt hozzájuk: — önök hallották a vádat, hallották a védbeszédeket.

Mindegyiküknek jogában áll külön is elmondani amit akar, amit a saját érdekében jónak gondol. Kívánnak-e jogukkal élni?

A vádlottak egyhangúlag felelték:

— Nem.

Elnök: A prdts. értelmében ilyen bonyodalmas pörben az ítélet kihirdetése 8 napra elhalasztható. Minthogy a bíróságnak még rengeteg anyagot kell tanulmányoznia, az ítéletet *e hó 18-án délelőtt 10 órakor hirdetem ki.*

Ezzel a tárgyalás este fél 8 órakor befejeződött.

VIII. nap, 1904 június 18-án, d. e. 10 órakor.

Az ítélet.

Ő Felsége a király nevében!

A budapesti kir. büntetőtörvényszék hivatalos hatalommal való visszaéléssel vádolt *Sarlay* János és társai elleni bűnügyben az 1904 június 3-tól június 10-ig lefolytatott fő-tárgyalás alapján a vád- és védelem meghallgatása után következőleg ítélte:

A kir. büntető törvényszék a vádlottakat a felbujtói és tettesi minőségben terhükre rótt és a btk. 480. és 481. §§-aira alapított *hivatalos hatalommal való visszaélés* vádjának terhe és következménye alól a *Bp. 326. §. 1., 2.^f és 3. pontja alapján felmenti.* A bűnügyi költségek, a gyorsírási díjak és költségek kivételével, az államkincstárt terhelik. A királyi törvényszék *Potincza* Lajos vádlottal szemben a bűnvádi eljárást a *Bp. 323. §.* alapján vád hiányából *megszünteti.* Elrendeli a kir. törvényszék, hogy ezen ítélet a vádlottak felettes hatóságával *már most közöltessék;* jogerőre emelkedés után pedig az összes iratok a netán fenforogni látszó fegyelmi eljárás elbírálása céljából ugyancsak az ő felettes hatóságaihoz áttétes-senek.

Indokolás:

A királyi törvényszék ítéletének indokai a következők:

A jogi indokok előterjesztése előtt a kir. törvényszék né-

hány szóval kívánja megvilágítani álláspontját. A kir. törvényszéknek ezen most lefolytatott bűnperben nehéz helyzete, áldatlan munkája volt és feladatát hálátlannak tekinti. Bírói meggyőződésünket és egyéni felfogásunkat ezen bűnpörben összhangzásba hoznunk nem sikerült, megmagyarázzuk, miért:

Mi, a törvényszék tagjai, nemcsak bírák, hanem egyúttal ezen hazának polgárai és hű fiai is vagyunk. Mi is érezzük, a mi ezen hazának fájdalmat és keserűséget okoz és a mi szíveinkbe is belenyilallik, ha ezen hazán bántalom vagy sérelem követtetik el. Százados tradíció, családi és rokon kötelek^ szeretet és barátság kapcsai, anyagi és magánérdekek ezerszeres számai kötnek bennünket e honhoz. Hogyne remegett volna meg tehát a mi szívünk és hogyne vett volna erőt rajtunk a kétségbeesés, midőn ez év április hó 20—21-én és az ezt követő napokon ama végzetes események bekövetkeztek. Amidőn láttuk, hogy e hazában a vérkeringés megakadt, amidőn tapasztaltuk, hogy minden jó fia e honnak aggódva leste, hogy a vérkeringés megakadását nem fogja-e a szív működésének megszűnése követni, hogy ne ítéltük volna eE és hogyne kárhoztattuk volna el azon mozgalmat, melynek bármilyen lett volna is célja, végeredményben a hazának válságos, súlyos betegségét idézte elő.

De mi ezen székeken mint bírák ülünk, akár mit mond a mi lelkünk, akármit érez a mi szívünk, akárhogy ítéljük el és kárhoztatjuk azon eseményeket és azok előidézőit, ezen egyéni érzelmeinket itt el kell hallgatnunk.

Ezért nehéz a mi helyzetünk, ezért tekintjük áldatlannak a mi munkánkat és hálátlannak feladatunkat.

Mert egyéni meggyőződésünk ellenére, mint bírák törvénykönyvvel a kezünkben a vádlottakat bűnösöknek ki nem mondhatjuk.

Most pedig áttérek a tulajdonképpeni jogi fejtegetésekre. A kir. törvényszék ezen bűnpörben a megejtett főtárgyalás alapján tényként a következőket állapította meg: Az államvasúti alkalmazottak körében régebbi idő óta mozgalom indult meg, melynek az volt a célja, hogy szolgálati viszonyaik bizonyos tekintetben rendeztessenek. Továbbá megállá-

pította a királyi törvényszék, hogy ezen mozgalommal kapcsolatban a folyó évi április hó tizenkilencedikén *Sarlay* János, *Turcsányi* Pál, *Lorber* József vádlottak állásuktól függesztettek, *Fahidy* József vádlott pedig áthelyeztetett. Harmadszor, hogy ugyanazon nap esti óráiban a rákosi rendező pályaudvaron az úgynevezett vasúti sztrájk tényleg kiütt. A következő napon, vagyis április 20-án pedig az általános vasúti sztrájk országszerte bekövetkezett. Negyedszer megállapította a törvényszék tényként, hogy ezen általános sztrájk vagy munkabeszüntetéssel kapcsolatban április 20-án a 13-as vasúti bizottság megalakult. Végül, hogy ezen tizenhármas vasúti bizottságnak az összes vádlottak tagjai voltak, amennyiben az időközben letartóztatott *Sarlay* János helyébe *Potincza* Lajos vádlott lépett. A kir. ügyészség vádlottakat, mint köztisztviselőket, a btkv. 480—481. §-ában tiltott hivatalos hatalommal való visszaélés büntetével vádolja. És pedig *Sarlay* Jánost, *Turcsányi* Pált, *Lorber* Józsefet és *Margulit* Kálmánt a btkv. 69. §-ának 1. pontja szerint mint felbujtókat, a többi vádlottakat, *Potincza* Lajos kivételével, ki ellen a vádat elejtette, mint büntetteseket.

A kir. törvényszék Ítélete megalkotásánál mindenekelőtt azt tette bírálata tárgyává, hogy a vádbeli cselekmény vádlottakkal szemben képez-e büntetendő cselekményt? A fő tárgyalás adataival és a később kifejtendők alapján a kir. törvényszék azon meggyőződésre jutott, hogy a btkv. 480—481. §-ában tiltott hivatali kötelesség teljesítésének megtagadása, amely ezen paragrafusokban tiltott cselekmények főalkotó részét képezi, a vádlottak működésében és ténykedéseiben fel nem található. Kötelességteljesítés megtagadása! Tehát megtagadás! Ez a törvény szerint a kardinális kérdés. Nem szenvedhet kétséget, hogy ezen kötelességteljesítés megtagadásának határozott, világos, félre nem ismerhető alakokban kell nyilvánulnia, hogy azon büntetendő cselekmény valakinek terhére megállapítható legyen. Tudunk-e vádlottakkal szemben ilyen adatokat? Szolgáltattott-e a fő tárgyalás ilyen kétségtelen és félre nem ismerhető megtagadásra irányuló bizonyítékokat? A kir. törvényszék meggyőződése szerint — nem. Egyet-

len tanú, egyetlen okmány, egyetlen beismerés sincs e tekintetben a vádlottak ellen.. Vitatható, hogy vádlottak egy része, t. i. azok, akik vidékről engedély nélkül jöttek, mert hiszen a budapestiek a sztrájk kitörése előtt részben fel voltak függesztve, részben áthelyezve, a többieket pedig a 20-iki általános munkamegszüntetés tétlenségre kényszerítette, — nem-e tekinthetők olyanoknak, kik a munka, illetve a kötelesség teljesítését félbeszakították? De a félbeszakítás, munkamegszüntetés, munkakötelesség-teljesítés abbahagyása és a megtagadás ténye nem egy és azonos. Nem szükséges jogásznak és pedig büntető jogásznak lenni, hogy valaki e fogalmak közötti szembeötlő különbséget felismerje. A tevékenység, a kötelesség teljesítésének abbahagyása, félbeszakítása a hivatalos életben mindennapos dolog. Keletkezik ez száz és ezer alakban anélkül, hogy valaki büntetőtörvénykönyvvel a kezében kívánná büntetni. Azért vannak a fegyelmi szabályok, hogy ily esetekben azok nyerjenek alkalmazást. Kötelességteljesítésnek megtagadását tehát csak akkor lehet az idézett §-ok szerint büntetőjogi felelősség alá vonni, ha a kötelességteljesítésnek határozott, világos, félre nem ismerhető megtagadása nyilvánvaló, mert ez esetben az államgépezet egyik részecskéjének már a megbomlásáról lehetne szó. A vádlottak terhére rótt cselekmény nem fedezi tehát a büntető törvénykönyv 480. és 481. §-ában főalkotó elemül meghatározott kötelességteljesítés megtagadásának büntetőjogi fogalmát. És így vádlottak cselekménye azon büntető törvényszakasz alá vonható nem lévén, vádlottak ez alapon a bp. 326. szakaszának 1. pontjának rendelkezéséhez képest felmentendők voltak. Ugyanezen törvényszakasz most idézett 1. pontja alapján azért is fel kellett menteni vádlottakat, mert a királyi törvényszék a btk. 480. és 481. §-ában tiltott cselekmény alanyául őket fel nem ismerhette. Amiből következik, hogy a vád tárgyává tett cselekmény a vádlottakkal szemben büntetendő úton megtorolható bűncselekményt, vétséget nem képez. A kir. törvényszék idevontkozó indokai a következők:

1. Nem képezheti vita tárgyai, hogy a kir. államvasutak azon alkalmazottai, kik a btk. 165., 166. §. 2. pontja szerint,

büntetőjogi védelemben részesülnek és akikkel szemben a hatóság elleni erőszak elkövethető, ezen hatáskörben, ezen működésük keretükben, de csakis ezen működési körben a 461. §-ban meghatározott közhivatalnoki funkciót teljesítenek, mert azok a btk. 165., 166. §§-ai szerint, habár ideiglenesen és átruházott hatáskörben is, hatósági, még pedig rendőrhatalósági és közbiztonsági hatáskörben járnak el.

Nem szenvedhet tehát kétséget, hogy az említett közegek, midőn ezen különleges megbízatásuknál fogva hatósági teendőket végeznek, ezen, de kizárólag ezen hatáskörben és csakis addig, míg ebbeli működésük tart és erre szükségük van, a btk. 461. §-ában meghatározott közhivatali jelleggel bírnak és úgy a kir. törvényszék nézete szerint amennyiben ilyen hatósági teendőket végeznek, működésük körükből kifolyólag a fentebb megvont határok és korlátok között a btk. 42. §-ában meghatározott bűncselekmény és úgy esetleg a 480. és 481. §§-aiban tiltott vétségek és bűntettek alanyai is lehetnek.

De ebből azon következtetést vonni nem lehet, hogy ugyanazon alkalmazottak más forgalmi és üzleti teendők körében, valamint az államvasutak többi alkalmazottai a btk. 461. §-a szerinti közhivatalnokoknak volnának tekintendők, büntetőjogilag volnának felelősek; kimondani nem lehet és pedig annál kevésbbé, mert ugyanazon közjogi védelmet, a melyet a 165. 166. §-ok megadnak az államvasutaknak, megadja a törvény az összes közforgalomban levő, tehát magán vaspályák alkalmazottjainak is, hogy habár ezen magánvasuti alkalmazottak is tekinthetők a fent meghatározott hatósági teendők körében közhivatalnokoknak, mégis soha és senkinek sem jutott eszébe, hogy a magán vasutak alkalmazottait a btk. 165., 166. §§-a alapján a btk. 461. §-ában meghatározott közhivatalnoki vagy közhivatali jelleggel bírónak tekintette volna. II. A kir. törvényszék felfogása szerint vita tárgyát képezheti, hogy mivel az 1881. évi 26. t.-c. 6. §-a az állami igazgatás alatt álló közintézetek és vállalatok pénztárait közpénztáraknak jelenti ki, kapcsolatban a Kúriának 58. sz. döntvényével, amely az alkalmazottak sikkasztásai esetére hozatott, nem tekinthetők-e a m. kir. államvasúti pénztárak pénztári teendői-

vel felruházott alkalmazottak ezen működésükben a btk. 461. §-a alá vonható közhivatalnokoknak. Hogy ez a kérdés vitatható, a kir. törvényszék maga is beismeri. A maga részéről azonban *ezt* a kérdést megoldandónak nem találja, mert ezen bűnperben a vádlottak ténykedésének elbírálására azt közömbösnek találta. A harmadik része az idevonatkozó indokolásnak: A most előadottak után nem maradhat kétség az iránt, hogy a kir. törvényszék a vádlottakat mint az államvasút alkalmazottait és hivatalnokait az előbbi pontban megjelölt esetek kivételével a btk. 461. §-ában meghatározott közhivatalnokoknak nem ismerhette. E részben a kir. törvényszék első sorban a btk.-ben keresi és meríti indokolását.

A btk. 461. §-a taxatíve sorolja fel a közhivatalnokok egy részét, a főismérvéül azonban a hatósági teendők végzését jelöli meg. Hatósági, közhatósági teendők végzése nélkül, tehát legyen az az intézmény, vállalat bármily nagy jelentőségű és tiszteletreméltó, a btk. 461. §-a alá vonható közhivatalnokoknak az illető alkalmazottai nem tekinthetők. A m. kir. államvasutak alkalmazottai és hivatalnokai pedig ilyen közhatósági teendőket általánosságban nem végeznek, amiket pedig végeznek, végzik átruházott hatáskörben ideiglenesen és sem a btk. 165. és 166. §§-ai, sem az 1881. XXVI. t.-c. 6. §-ja alapján, sem pedig a kir. Kúria 58. döntvényére való tekintettel nem állapíthatta meg a kir. törvényszék a vádlottak mint az államvasutak alkalmazottainak általános közhivatalnoki jellegét.

A btk. szerkesztésénél a törvényhozás bizonyára tudatosan nem kívánta az államvasuti alkalmazottakat közhivatalnokoknak minősíteni. Következik ez az idézett 166. §-ból, ahol tudatosan vannak felsorolva azon nem közhivatalnokok és ezek között a közforgalomban lévő összes vaspályák, amelyeknek alkalmazottai épen olyan védelemben részesülnek, mint a közhivatalnokok. A törvényhozás tehát már itt foglalkozott a vaspályákkal, valamint a m. kir. államvasutakkal, mert köztudomású — habár nem oly nagy mértékben mint jelenleg — a m. kir. államvasutak a btk. szerkesztése alkalmával is léteztek és nagytekintélyű forgalmi vállalatot képeztek.

Hogy mennyire tudatosan nem akarta a törvényhozás

a magyar királyi államvasutak alkalmazottait közhivatalnokoknak tekinteni, mutatja az, hogy a btk. 461. §-ában felsorolt, nem közhatalossági teendőt végző, habár közhivatalnoki tekintet alá vont testületek és intézmények közé az államvasutakat és azok alkalmazottait be nem vette, hanem e helyett a btk. XXXIX. fejezetében külön foglalkozott velük és pedig ugyanúgy, mint bármely más vasúti alkalmazottakkal.

Ha tehát a kir. törvényszék a btk. alapján nem tudta megállapítani, hogy vádlottak, mint a m. kir. államvasutak alkalmazottai a btk. 461. §. alá vonható közhivatalnokok és mivel a btk. nagynevű szerzőjének indokolása szerint az állam magánvállalatának hivatalnokai, közhivatalnokoknak nem tekinthetők, keresnünk kellett és kutatnunk kellett a törvények között olyan adatokat, amelyek alapján megállapíthassuk a vádlottak közhatalossági minőségét.

Átkutattuk az 1883. I. törvénycikket, amely a köztisztviselők és azok minősítéséről rendelkezik. Fel vannak sorolva a közhivatalnokok végtelen sorozatban, fel fel vannak itt sorolva a posta- és távirdai alkalmazottak, az erdészek, zálogházasok, de az államvasúti alkalmazottakról vagy hivatalnokokról ott említés téve nincs.

Átkutattuk az 1885: XI. t.-c.-t is, amely az állami tisztviselők, altisztek és szolgák nyugdíjával foglalkozik. Az első és második pontban felsorolják azok, akik erre jogosítvák, a vasúti alkalmazottakról azonban említés téve nincs, csak a törv. 8. §-ának 6. pontjában van kimondva, hogyha az államvasúti alkalmazottak állami intézetbe lépnek át, az amott töltött szolgálati idejük az állami nyugdíjazásnál beszámítandó.

Felkutattuk az 1886. XXII. t.-c.-t, amely a községekről rendelkezik. 138. §-ban fel vannak sorolva mindazok a közhivatalnokok, katonák, tanítók, kik fizetésük után a községi adó alól mentesek, az államvasúti alkalmazottakat ezek között nem találjuk.

Továbbra menve foglalkoztunk az 1890:1. törvénycikkel, amely a közutakról rendelkezik. A 25. §-a az államvasúti

alkalmazottakat az útdó megfizetésének kötelezettsége alól nem menti fel, míg más közhivatalnokokat ez alól mentésit.

Foglalkoztunk az 1893. IV. törvénycikkkel is, amely az állami hivatalnokok, szolgák és altisztek fizetésének felemeléséről szól. A 15. §-a meghatározza, hogy azoknak fizetése, nyugdíja út- és községi adó alá nem vonható. Rajtuk az 1890. I. t.-c.-ben említett 3 napszám pénzbeli megváltása nem követelhető, de az államvasúti alkalmazottakról itt sincs említés téve. Nekik tehát ide vonatkozó kötelezettségül továbbra is érintetlen marad.

Tanulmányozta a kir. törvényszék az 1900. VII. t.-c.-et, amely az idézett 1893. IV. t.-c. kiegészítését képezi. Az 1. §. kimondja, hogy az 1893. IV. t.-c. 14. §-ában foglalt közhivatalnokokat stb. megillető kedvezmények alól az államvasútnál alkalmazottak kivételnek és pedig azon megindokolással, hogy mert bár szolgálati viszonyban állanak az államhoz, közhatalosági szolgálatot el nem látnak és mert külön nyugdíjallappal bírnak és a szolgálati díjat az állampénztárba be nem fizetik.

A most felsorolt törvények tehát nem szolgáltatnak támpontot arra, hogy annak alapján a kir. törvényszék fent kifejtett és a büntető törvénykönyvre fektetett meggyőződését megváltoztassa. Ellenben a védelem számtalan adatot és bizonyítékot hozott fel annak igazolására, hogy az államvasúti alkalmazottak közhivatalnokoknak nem tekinthetők és ilyeneknek a legilletékesebb hatóságok részéről soha el nem ismerettek. Ilyen bizonyíték az 1875: XXXVII. t.-c, a kereskedelmi törvény 4. és 566. §-a, mely szerint a törvény elrendeli, hogy az államvasút mint magánvállalat cégjegyzésre köteleztetik. Ilyen továbbá az 1875. december hó elsején kiadott földmívelés-, kereskedelem-, közigazgatási miniszteri közös rendelet, mely az idevonatkozó utasításokat közelebbről meghatározza. Ilyen bizonyítéknak tekinti a kir. törvényszék a belügyminiszternek 1895:49.538. sz. a. kelt határozatát, melyben félreismerhetetlen határozottsággal ki van mondva, hogy a magyar államvasúti alkalmazottak állami hivatalnokoknak nem tekinthetők. Ilyeneknek tekinthetők továbbá az 1890: 1912-. belügyminiszteri sz. a. közölt 10.804—1890. sz. a. kelt

kereskedelmügyi miniszteri és az 1894:49761. sz. kereskedelmügyi miniszteri rendeletek, melyek elseje az államvasutak igazgatóságának közjogi állását a hatóságokkal szemben határozza meg, a második pedig az államszolgálatba való átlépés alkalmával a szolgálati díj, a nyugdíjfizetési feltételeket írja körül. Ilyenekül tekinthetők még a közigazgatási bíróságnak 120—1898. évi 1240—1899. évi számok alatt kelt Ítélete is, melyek egybenhangzólag mondják, hogy az államvasutak gép- és vasgyáraknak alkalmazottai állami hivatalnokoknak, tisztviselőknak nem tekinthetők. Végül ezt bizonyítják a máv. szolgálati utasításai, valamint nyugdíjintézetének a kereskedelmügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályai. Az előbbinek 58. és 89. §-ából kiderült, hogy az állami alkalmazottak, még a végleg kinevezettek is 3 hónapi felmondás mellett a szolgálatból elbocsáthatók. Az 53. §-ból pedig az derül ki, hogy ezen alkalmazottak büntetésésként a szolgálatból még felmondás nélkül is elbocsáthatók. A nyugdíjintézeti alapszabályok 30-ú cikkéből pedig az tűnik ki, hogy az államvasutak nemcsak felszámolás, hanem esetleg az állam tulajdonából való eladás következtében is megszűnhetnek. Az alkalmazottak pedig az új tulajdon szolgálatába mennek át.

Ha tehát az itt ismertetett törvények, törvényes rendeletek, közigazgatási bírósági rendeletek és szabályzatok tartalmát mérlegeljük, ezek után vádlottak működési körét, foglalkozását, különleges szolgálati és nyugdíjviszonyukat tekintve vesszük és a btkv. 461. §-ában meghatározott közhivatalnoki jelleggel összehasonlítjuk, ezen most idézettekől is, lehetetlen arra a meggyőződésre jutnunk, hogy a vádlottak, mint a máv. üzemi és forgalmi alkalmazottai, közhivatalnokok. Hanem ahelyett azt kellett megállapítanunk, hogy ők az állam magán-, haszonhajtó forgalmi vállalatának szerződészerű és felmondással járó, elbocsátható magánalkalmazottjai, akik hatósági teendők végzésére nem jogosítvák és akik az állam imperiális hatalmát általánosságban nem gyakorolják. Nem lévén a vádlottak a btkv. 461. §-ában meghatározott közhivatalnokok és egyéb közhivatalnoki jelleggel felruházottak körébe sorozhatók és úgy ők a btkv. 480—481. §-ában til-

tott, csakis közhivatalnokok által elkövethető bűncselekmények alapján nem is lehetnek bűnösök. A vádlottak tehát a bűnvádi perrendtartás 325. §-ának 1. pontja alapján ez okból is felmentendők. A királyi törvényszék felvetette, hogy vajjon a fent kifejtettek után szükséges-e még azon további kérdéssel is foglalkozni, hogy vádlottak a vád tárgyává tett cselekményt elkövették-e, szóval az elkövetés velük szemben bizonyítást nyert-e?

A gyakorló bírói életben nem igen szokásos, hogy a bíróság több indokból bírálja el az esetet, a kir. törvényszék azonban ezen nagyobb fontosságúnak tekinthető bűnpörben nem tért ki ezen kérdés tárgyalása elől sem. Tette pedig ezt annál is inkább, mert nem tudhatja, hogy a felsőbb bíróságok a kir. törvényszéknek fentebb kifejtett jogi felfogását magukévá teszik-e vagy sem? A kir. törvényszék e részben két időpontot különböztet meg, az úgynevezett sztrájk kitörése előttit és utánit. Az előbbit illetőleg azt tette vizsgálódása tárgyává, hogy vádlottak, vagy egy részük a sztrájk kitörése előtt követtek-e el oly izgatást vagy felbujtói működést, amelyek a bekövetkezett sztrájjal okozati összefüggésbe hozhatók és amelylyel valakit hivatali kötelességének megtagadására bírhattak. A főtárgyalás adatai alapján a kir. törvényszék vádlottak terhére ilyen felbujtási tevékenységet megállapítani nem tudott. Lorber József vádlott, kit a kir. ügyészség felbujtással vádolt, a fővárostól messze távolban lakott, tehát a fővárosban lezajlott korábbi gyülekezetekben részt sem vehetett, ott bujtogatásokat el nem követhetett. Ugyanez áll *Seide*, *Jovanovits* és *Komlós* vádlottakra nézve, kik Zágráb és Fiume városokban állomásoztak.

A főtárgyalás adatai szerint két gyűlésnek lefolyása lett megvilágítva. Az egyiket április 17-én az angyalföldi Polgári Körben, a másikat 18-án a kerepesi uti Altiszi Körben tartották meg. Az előbbiben Faludy vádlott elnökölt. A vádlottak közül jelen volt Turcsányi és Kacsó, izgató felszólalások történtek, de nem az itt levő vádlottak részéről, sőt, mint dr. Bischitz Miksa, Mahler Pál, Fazekas Imre érdektelen tanúk vallották, midőn valaki a sztrájk szót kiejtette, úgy az elnök,

mint Turcsányi hevesen kikelt ez ellen és az illetőt rendre-utasították. Felbujtást senki se bizonyított.

A második hasonló gyülekezeten, amely 18-án az Altiszi Körben tartatott meg, Justh Ferenc elnökölt. Ezen egyén kihallgatva nem lett, vallomásának tartamát, értékét nem ismerjük. Jelen voltak ott Sarlay, Kacsó, Turcsányi vádlottak is. Márton Gyula főmérnök és Nóvák Tivadar jelen volt tanuk szerint ott izgatás, felbujtás senki részéről sem történt. A kir. ügyészség idevonatkozólag hivatkozott a tárgyalás folyamán még *Tábori* Kornél és *Pesta* Frigyes tanúkra. Előbbi ki is hallgattatott, vallomását azonban azzal kezdte, hogy a rendőrségi vallomását módosítja. Később pedig a keresztkérdések tüzeiben kijelentette, hogy azon idézetek, melyeket egyes szónokok szájába adott és lapjában közzétett, nem mindenben lettek hiven visszaadva. Ezen tanú meghiteltetése, ingadozásánál fogva, magának a vád képviselőjének indítványa alapján mellőztetett. Pesta Frigyes tanú kihallgatásától a királyi törvényszék önkényt állott el; a rendőrségnél tbtt vallomása tehát a bp. 325. §-ának 2. pontja alapján perrendszerű bizonyítékot egyáltalán nem képez. A kifejtettek alapján nem nyert bizonyítást a vád azon állítása, hogy a vádlottak bármelyike a sztrájkot megelőző időben gyülekezeten vagy más helyen munka abbahagyására, kötelességteljesítés megtagadására izgattak vagy felbujtottak. E részben *Mar gutát* Kálmán terhére látszik némi kivétel. Ő ugyanis a napló 47. sz. a. becsatolt lapjában oly hangon intézett felhívást a vasutasokhoz, melynek izgató tartalma alig vitatható. De itt a kir. törvényszék azon nehéz helyzetbe jutott, hogy ezen hírlapi felhívást ezen vádlott terhére ezen bűnygyben bizonyítékul nem mérlegelhetette. Mert ennek, mint nyomtatvány útján elkövetett esetleges deliktumnak elbírálása az 1897: XXXIV. t.-c. életbeléptetési törvény 18. §-a szerint az esküdt-bíróság hatáskörébe tartozik. És a kir. törvényszék hivatalos tudomása szerint ezen hírlapi közlemény tényleg esküdtbírósági külön eljárás tárgyát is képezi. Ezen indokok szolgálnak a sztrájk előtti időre vonatkozólag, most pedig vizsgáljuk, hogy minő tevékenységet fejtettek ki a vádlottak a sztrájk kiütése alkalmával és azután.

Megtagadták-e a maguk részéről egyenként vagy többen a munka, illetőleg kötelességteljesítést?

És bujtottak-e fel ide vonatkozólag valakit a kötelességteljesítés megtagadására? Az ügynevezett vasúti sztrájk, miként megállapítottuk, 1904. évi április hó 19-én este 8 óra tájban ütött ki a rákosi rendező pályaudvaron. Másnap vagyis április 20-án reggel pedig országszerte beállott az általános vasúti munkaszünet. *Sarlay*, *Turcsányi*, *Lorber* vádlottakat április 19-én a délutáni órákban állásuktól rendeletileg felfüggesztették, *Faludy* vádlott pedig ugyanakkor Mező-Laborcra áthelyeztetett. A főtárgyalás adatai szerint *Sarlay* vádlott még ugyanaznap délután 5—6 óra körül a szolgálat teljesítésétől felmentetett. Faludy vádlott ugyancsak délután 5 órakor felváltott. Turcsányi pedig a felfüggesztő rendeletet este 7 óra tájban vette kézhez a rákosi rendező-pályaudvaron. *Lorber* vádlott a felfüggesztést tartalmazó rendeletet csak későbbi napokon vehette kézhez, mert akkor ő már és vele számos társa útban volt Fiume és Budapest között. ahová a 20-án tervezett nagygyűlésre igyekeztek. Ezen vádlottakkal, valamint Margulit vádlottal szemben, ki nyugdíjazott vasúti alkalmazott, ezek szerint kizártnak tekinthető, hogy ők hivatali köteleességük teljesítését akár egyenként, akár összesen megtagadták volna. Miután április 19-én este 7—8 óra között, midőn a rákosi sztrájk első jelei mutatkoztak és április 20-án, midőn az országos sztrájk kitört, hivatali működésüktől elmozdítottak, felfüggesztettek, eltiltva voltak.

De nem nyert beigazolást a kötelességteljesítés megtagadása a többi vádlottakkal szemben sem. *Potinczával* szemben a kir. ügyészség a vádat elejtette, a kir. törvényszék vele szemben az eljárást megszüntette, ő vele foglalkozni tehát szükségtelen. *Seide* Arthur, *Jovonovics* Miklós, *Kosa* Lajos és *Komlós* Manó részben Fiuméből, részben Zágrábból jöttek el április 19-én, még pedig, hangsúlyozzuk, engedély nélkül, azért, hogy a 20-iki nagygyűlésen részt vehessenek. 20-án délelőtt érkeztek meg, amikor a sztrájk már országszerte bekövetkezett. És itt saját különös tevékenységük nélkül az országos sztrájk közepébe kerültek.

Cselekményük, t. i. hogy engedély nélkül távoztak székhelyeikről és ez *Lorber* József vádlottal szemben is áll, kétségtelenül megállapítható a fegyelmi vétség egyik súlyos helyzete. De más kérdés az, hogy ezért büntetőjogi felelősség alá vonhatók-e? És ezen cselekményük a büntető törvénykönyv 480—481. §-ában tiltott cselekmény fogalmát kimeríti-e? Semmi adatot nem szolgáltatott a főtárgyalás arra, hogy ezen vádlottak azért utaztak volna el engedély nélkül székhelyeikről, hogy itt a fővárosban, vagy a vidéken a kötelesteljesítés megtagadását célozták volna és ilyenre valakit reá bími, erre felbujtani akartak volna. Ha pedig idevonatkozólag tagadásukkal szemben bizonyíték a bíróság előtt nem fekszik, akkor a kir. törvényszék nincs abban a helyzetben, hogy vádlottak terhére megállapíthassa, miszerint őket más cél és szándék vezette volna feljövetelükben és az április 19-iki engedély nélküli feljövetelükben mint az, hogy az április 20-iki nagygyűlésen részt akartak venni.

Ezek után foglalkozni kíván a kir. törvényszék a 13-as bizottság megalakulásának körülményeivel, valamint annak több napra terjedő működésével is. A főtárgyalás felderítette, hogy az április 20-ára tervezett és hirdetett országos nagygyűlés a fővárosi államrendőrség részéről engedélyezve nem lett, illetve az ide vonatkozó bejelentés tudomásul nem vétett. Kiderítette a tárgyalás, hogy a mozgalom élén állók közül *Sarlay*, *Turcsányi* vádlottak április hó 19-én állásaiktól felfüggesztettek, Faludy pedig áthelyeztetett. A most nevezettek ezen események hatása alatt állva és tudva azt, hogy a másnapi gyűlésre az ország minden részéből tömeges leend a feltorlódás, még azon este a fővárosi Demokrata-körben jöttek össze tanácskozni, amely körök többen közülük különben is tagjai voltak. Az kétségtelen, hogy ott vetődött fel először egy bizottság alakításának eszméje, amely a nagygyűlés megtartásának kieszközlését és a további teendők intézését volt hivatva irányítani.

Az kétségtelen, hogy a 20-iki esti megbeszélésen tagjelölések történtek. Vizsgálandó tehát, hogy volt-e ezen összejelölésnek, megbeszélésnek és a tervbe vett bizottság-alakí-

tásnak olyan irányzata, olyan célzata, melyből feltételezhető, hogy a másnap bekövetkezett sztrájk fentartására, annak irányítására lehetne következtetni. *Sarlay, Turcsányi, Faludy* és *Margulit* vádlottak, mint annak résztvevői ezt tagadják. Azt állítják, hogy nekik csak a másnapi nagygyűlés kieszközlése, a 20-ára feljövendő tömegek elhelyezése és rendbetartása volt célzatuk. Ezzel ellenkező nézeteket a főtárgyalás nem bizonyított. Azon tanuk, kik azon este, mint tanuk a Demokrata-körben jelen voltak és akik a megbeszélésnek szem- és fültanúi voltak, hit alatti vallomásaikban vádlottak állításait igazolják. Minden tanú azt állítja, hogy közöttük sztrájkról, harag, vagy bosszúról szó sem volt és hozzá tesszük, hogy midőn a késői órákban az állomáson kiütközött sztrájkról értesültek, e feletti felháborodásuknak és elkeseredésüknek adtak kifejezést. Nem lehet tehát megállapítani, hogy a 13-as bizottság megalakítására irányzott előértekezlet és az abban résztvett vádlottakat a büntetőrvk. 480. vagy 481. §-ában tiltott cselekmény elkövetésére, vagy felbujtásra irányuló bűnös szándék vezette volna.

A 13-as bizottság másnap vagyis április 20-án a délelőtti órákban, midőn a vidéki alkalmazottak is megérkeztek, tényleg megalakult. A főtárgyalás eredményeként tudjuk ezen megalakulás egész történetét, azt is tudjuk, hogy nem az előző estén kijelölt egyének választottak meg, hanem a sok ezernyi tömeg tetszés szerint választott cédulákkal, az úgynevezett sztrájkanyagán, elejtve azokat, akik habár jelölve is voltak, neki nem tetszettek. Ez a 13-as bizottság megalakulásának története. Történt pedig ez a megalakulás a reggeli órákban, a mikor az úgynevezett vasúti sztrájk már kiütközött; Vád tárgyát képezi, hogy volt-e a 13-as bizottság megalakulásának a sztrájk kitörése után egyáltalában célja. És hogy maga azon tény, hogy a megválasztottak annak működésében résztvettek, nem-e volt befolyással arra, hogy a mozgalom továbbra is valamelyes irányba terelődjék. A kir. törvényszék e részben a főtárgyalás adatai alapján azt állapította meg, hogy a 13-as bizottság, vagy egy olyan bizottság megalakítása, mely a sztrájkba sodort tömeg szándékát, aka-

ratát ismerje és azt némileg irányítani tudja, nem volt felesleges.

Sőt a kibontakozás megtalálására azon bizottság nélkül gondolni is nehéz lett volna. Más bizonyíték arra nézve, hogy azon bizottság nem békés célzathoz alakult volna meg, nincs. Nincs bizonyíték a részben sem, hogy a bizottság, vagy annak tagjai nem a kölcsönös békés kibontakozást keresték volna, vagy hogy valakit a kötelességteljesítés megtagadására reá bírtak, bujtogattak volna. Sőt ellenkezőleg, kifogástalan tanuk egész sora, mint *Vöröss László volt, ki a kormány féléhivatalos megbízottjának látszott, — nem tudom, helyes-e ezen kifejezés, — továbbá Dobieczy Sándor, Hock János, gróf Batthyányi Tivadar egybehangzólag azt bizonyítják, hogy a vádlottak, a 13-as bizottság tagjai mérséklőleg, s egésztelőleg, békítőleg igyekeztek a nagy tömegre hatni, sőt önmaguk is kárhoztatták a nagy tömeg kívánságait. Ezen tanúk azt is bizonyították, hogy midőn a 13-as bizottság saját felelősségére bizonyos kérdésekben megállapodásra jutott Vöröss Lászlóval és midőn ezek elfogadtatásáról volt szó, a vasúti alkalmazottak nagy tömege olyan ádáz és fenyegető magatartást tanúsított a bizottság tagjaival szemben, amelyből akárki meggyőződhetett, hogy a 13-as bizottság nem volt képes a tömeg vezetésére, hogy erre a maga befolyásával hatni nem tudott és vele néki nem tetsző feltételeket elfogadtatni képtelen volt. Ez utóbbi körülményeket bizonyítják a főtárgyalás során dr. Pollák Ede, Zsoldos Frigyes Alfréd és Fuchs Dávid eskü alatt kihallgatott tanúk, akik, mint a Demokraia-kör tagjai szemtanúi voltak a tömeg elkeseredett hangulatának és fenyegető magatartásának. Szó se lehet tehát arról, hogy a 13-as bizottság magatartása a sztrájkmozgalom leszerelése és kibontakozás megtalálása elé akadályozólag hatott volna.*

Dobieczy Sándor tanúvallomása látszott e tekintetben adatot szolgáltatni és pedig Kacsó Gyula vádlottal szemben, akiről azt állítá, hogy őt a sztrájktanújáról mintegy kitessékelte, de ezen tanú is beismerte később, hogy az ő eltávolítása azon címen történt, hogy a tömeggel ne érintkezzék, hogy

beszédével és az ezzel járó csoportosulással a rendőri beavatkozásra okot ne adhasson.

Nincs tehát bizonyítva, hogy a 13-as bizottság és annak vádlottai ebbeli működésükkel izgattak, bujtogattok volna, hogy oly tevékenységet fejtettek volna ki, melynek folytán a btk. 480—481. §-a szerint meghatározott cselekmény elkövetésével, vagy azzal volnának vádolhatók, hogy arra valakit felbujtogattak volna.

Különös mérlegelés alá vette a kir. törvényszék Turcsányi vádlottnak a felfüggesztése után tanúsított eljárását, kapcsolatban a rákosrendezőn április 19-én kiütött mozgalmal szemben.

Vukov József tanú, állomásfőnök, eskü alatt bizonyította, hogy ő rendelte ki Turcsányit, hogy vegye át a felfüggesztési határozatot. Ugyanezen tanú bizonyítja, hogy ott délután 6—7 között nála jelentkezett, a felfüggesztési végzést nyugodtan vette át, ellene ki nem fakadt, megadta magát sorsának és lázító vagy bujtogató szavakat nem ejtett ki, ilyen beszédeket nem tartott, pedig felfüggesztéséről már ekkor elkeseredve értesült. Ezen tanú szerint, midőn a felszaporodott vasutas tömeg a közeledő vonatot a pályára be nem eresztette, Turcsányi volt az, aki a mozdonyra lépett, csillapító szavakat intézett a tömeghez, amelyben a maga sérelmét úgy tüntette fel, mint a melyért a tömegnek nem szabad elégedetlenkednie és béketűrésre figyelmeztette a tömeget.

Vukov tanú ezen vallomását megerősíti Brauer tanú vallomása. Mindkét tanú vallomásából még az is kiderül, hogy midőn ő Turcsányival együtt a pályaudvaron tartózkodtak, akkor hallották a végzetes 7. sz. jelzés leadását, valamint ezen tanú vallomásából kiderül az is, hogy ezen jelzés leadója Turcsányi vádlott nem lehetett.

Mindent egybevetve, habár a bp. 324. §-a a bíróság belátására bizza a bizonyítékok szabad mérlegelését, de mint-hogy a törvény bizonyítékhoz köti a bűnösség kérdésének megállapítását, minthogy ilyen terhelő bizonyítékot a kir. törvényszék még az idézett szabad mérlegelés mellett sem tudott a vádlottak terhére megállapítani, következtetések és

gyanús jelenségek pedig ilyen súlyos következményekkel járó bűncselekmény megállapítására nem elegendők, ennél fogva a kir. törvényszék azt, hogy a vádlottak a vád tárgyává tett «s a btk. 480—481. §-ában tiltott hivatali kötelességnek megtagadását akár felbujtói akár tettesi minőségben elkövették, be nem bizonyítottnak találta és ez alapon vádlottakat a terhükre rótt vád és következménye alól a Bp. 326. §. 2. pontja alapján is felmentendőnek nyilvánította.

Ismét felmerült az kérdés, hogy midőn a bíróság a vádlottakat két okból is felmentendőnek találta, a beszámítás kérdésével is foglalkozzék. Ugyanezen oknál fogva a bíróság ezen kérdéssel is indokoltnak látta, sőt szükségesnek találta, hogy foglalkozzék. Tehát a védelem részéről felvetett oknál fogva a bíróság foglalkozni kíván azon kérdéssel, hogy nem forog-e fenn beszámíthatóságot kizáró ok.

A gyakorlati büntetőjogász tudja, hogy a törvény nem tudására gyakran történik hivatkozás. De a btk. 81. §-ának határozott rendelkezésével szemben eredménytelenül. Azonban a btkv. 82. §-a is ismer beszámítást kizáró eseteket. Ilyen beszámítást kizáró esetnek tekinthető, „a büntettnék, vagy a vétségnek tényálladáékához tartozó vagy annak súlyosabb beszámítását okozó ténykörülmények, ha az elkövető a cselekmény elkövetésekor azokról nem bírt tudomással.”

Kérdés tehát, hogy ez alapon állíthatják és joggal vitathatják e vádlottak, hogy amennyiben ténykedésükben a vád tárgyává tett bűncselekmény hozatnék fel és a btk. 480—481. §§-aiban tiltott cselekmény elkövetőiül kimondhatnának, ők az elkövetéskor a tényálladáékhoz tartozó vagy ilyen súlyos beszámítás alá eső ténykörülményekről tudomással bírtak-e?

Midőn a most lefolytatott főtárgyalás során megállapítható volt, hogy a gyakorlati büntető jogászok egész serege homlokegyenest ellenkező alapon foglalkozik a vád tárgyává tett bűncselekmény kérdésével és midőn köztudomású, hogy az ország bíróságai csaknem naponként ellentétesen ítélnék: nek eme kérdésben, midőn maga ezen kir. törvényszék azon jogi meggyőződésnek adott kifejezést, hogy a vádlottak ténykedésében bűncselekményt nem lát, hogy őket a 480—481.

§§-aiban meghatározott cselekmény alanyául el nem ismeri és midőn a főtárgyalás adatai szerint az itt ismertetett törvények vádlottak terhére nem magyarázhatók, továbbá midőn a hivatkozott hatóságok által hozott és becsatolt határozatok, rendeletek, közigazgatási bírósági ítéletek mindig és következetesen azt nyilvánítják ki, hogy az államvasúti alkalmazottak nem közhivatalnokok, midőn egész szolgálatukban és az őket kötelező utasításokból és nyugdíjszabályzatokból és a nagyon illetékes egyénekből összeállított és a főtárgyalás során ismertetett tankönyvből is azt tanulják, midőn e részei? megállapodott bírósági gyakorlatra senki nem hivatkozhatik, mert a büntetőtörvénykönyv életbelépése óta talán ez az első eset, hogy a máv. alkalmazottai a btk. 480—481. §-a alapján vonatnak felelősségre, minthogy az 58. sz. döntvény pedig a sikkasztásra vonatkozik, akkor eltekintve a horvát viszonyoktól is, csakugyan jogos és indokoltnak látszik a védelemnek az a kifogása, hogy vádlottak a cselekmény elkövetésekor távolról sem tudhatták, de nem is gyaníhatták, hogy ők emiatt a btk. 480—481. §. alapján mint közhivatalnokok vonhatók bűnvádi felelősség alá és úgy vádlottak azt sem tudhatták, hogy ezen fegyelmi útra tartozó ténykedések ilyen súlyos beszámítás alá eső bűncselekményként fognak elbíráltatni.

Minthogy pedig büntettet csak szándékosan lehet a btk. 75. §-a szerint elkövetni és minthogy ilyenre irányuló szándék vádlottak működésében fel nem ismerhető, mindezek alapján a kir. törvényszék vádlottak javára a btk. 82. §-ában meghatározott beszámítást kizáró esetet is fenforogni látja, miért is őket a vád és következményeivel terhe alól a Bp” 326. §-ának harmadik pontja alapján is felmentendők voltak, Ezzel a jogi indokolással végeztem.

Lehet, hogy ezen ítélet *nem mindenkit* elégít ki és *nem mindenütt kelt megnyugvást* De mi a törvényszék tagjai azon erős hitben élünk, hogy az ország alkotmánya nem azért vette körül a bíróságot a függetlenség sáncaival és ő felsége nem azért ültetett bennünket ezen székekre, hogy oly ítéletet mondjunk ki nevében, melyet a törvényekre alapított bírói

meggyőződéssel összeegyeztethetőknek nem tartunk. (Élénk éljenzés.)

Az indokolás befejező részét az *elnök* emelkedett hangon mondta el. Mindenkit, aki csak a teremben jelen volt, kellemesen lepett meg és lebilincselte ennyi nemes erkölcsi bátorság látása; — mert hiszen e passzus értelme félremagyarázhatatlanul az: hiába való volt a kormány részéről kifejtett „szelíd” nyomás, a bíróság lelkiismeretes, igazságos ítéletének meghozatalában magát befolyásolni nem engedte s szembeszállva a kormány bosszút lihegő, ádáz politikájával, meghajolt az igazság örökkön élő hatalma előtt!

Oláh elnök ekkor az ügyész felé fordulva, úgy szólt:

Ezek után kérem a királyi ügyész urat, megnyugszik-e a törvényszék Ítéletében, vagy felebbez?

Geszti Andor dr.: Felebbezést jelentek be a felmentés ellen a vádlottak terhére s a Bp. 385. §-ának 1 a) pontjában meghatározott semmiségi okból is felebbezést jelentek be.

Oláh elnök: Ezek után a vádlottak fognak nyilatkozni. Jöjjenek elő.

(*A tizenhárom élőlép*): Hallották a törvényszék ítéletét, amely felmentette önöket?

A tizenhármán: Igenis.

Oláh elnök: Potinczával szemben pedig megszüntette a bűnvádi eljárást. Megnyugosznak ez ítéletben, vagy felebbeznek ellene?

A tizenhármán: Megnyugszunk.

Oláh elnök: Most pedig a védő urakhoz teszem ezen kérdést, kérem szíveskedjenek nyilatkozni.

Vázsonyi Vilmos dr.: Tisztelettel meghajlok a törvényszék ítélete előtt, tudomásul veszem és bejelentett semmiségi panaszaimat visszavonom.

Bakonyi Samu dr.: Hálás köszönettel veszem az ítélet rendelkező részét, azonban a bűnvádi perrendtartás 382. §. f). szakaszának alapján az indokolásnak védecemre vonatkozó az ellen a része ellen, mely vonatkozik itt a főtárgyalá-

son fel nem merült és általuk nem mérlegelhető egyik bizonyítékra, tisztelettel felebbezést jelentek be és pedig a bűnvádi perrendtartás 381. §-a 5. pontja alapján alaki semmisségi ok miatt. Tisztelettel kérem egyúttal a 388. §-a utolsó szakasza alapján az ítéletnek részemre leendő kézbesítését és esetleges indokaimnak írásbeli beadásának határidejét ettől kérem számítani.

Győrffy Gyula dr.: Én az ítéletben tisztelettel megnyugszom, a tárgyalás rendjén bejelentett jogorvoslataimat visszavonom és tekintettel arra, hogy a bíróságot, a magyar bíróságot ítélete hozásáért semmiféle köszönet nem illeti meg, én tehát köszönetet se fejezek ki.

Oláh elnök: Nem is szabad.

Polónyi Dezső dr. szintén semmisségi panaszt jelent be.

Oláh elnök: A törvényszék határozata az, hogy a királyi ügyész úr és a felszólaló védők részéről bejelentett felebbezéseket, jogorvoslatokat elfogadja, az ítéletet a védőügyvéd uraknak kézbesíteti és attól számított 8 nap múlva az összes iratokat a kir. táblához, illetve először a kir. főügyészséghez felterjeszti.

Elnök a vádlottakhoz: Meg fog-e állani a törvényszék ítélete, nem tudjuk. Egy azonban bizonyos, hogy önök visszatérnek családjaik szeretett körébe. Önök nehéz megpróbáltatásokon mentek keresztül, a sok keserűséget és szenvedést azonban el kell felejteniök. Ne adjanak tápot annak, tépjék ki annak gyökerét szívükből, gondolják meg, hogy ha nem szándékosan is, de az önök mozgalma nagy és végzetes szerencsétlenséget okozott ennek a szegény hazának; pedig a hon sorsa és jóléte mindennek előtt való! Ezzel ennek a bűnügynek a tárgyalását befejezettnek tekinthetem.

Riadó éljenzés fejezte be az elnök szavait, amely ismétlődött, amikor bírótársai, dr. *Füzesséry Zoltán* és dr. *Horváth Sándor* kíséretében elhagyta a bíróság szobáját.